

[20 Ιανουαρίου 2014]

ΑΧΕΛΩΟΣ
ΠΟΤΑΜΟΣ

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

[ΝΟΜΙΚΑ ΝΕΑ | Ελένη Τροβά

Περιεχόμενα

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	3
Απόφαση C-43/10,.....	3
Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα C-43/10,	3
ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως).....	4
της 11ης Σεπτεμβρίου 2012 (*)	4
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ	53
JULIANE KOKOTT	53
Αποφάσεις Συμβουλίου της Επικρατείας	114
ΣτΕ (ΟΛ) 26/2014	115
ΣτΕ (ΟΛ) 3053/2009	184
ΣτΕ (ΟΛ) 1688/2005	228
ΣΤΕ (ΟΛ) 3478/2000.....	239
ΣτΕ (ΟΛ) 4945/1995	260
ΣτΕ (ΟΛ) 4944/1995	264
ΣτΕ 3943/1995 Ε τμ	268
ΣτΕ 2760/1994	276
Αποφάσεις Επιτροπής Αναστολών Συμβουλίου της Επικρατείας.....	287
ΣΤΕ (ΕΑ) 999/2007.....	288
ΣΤΕ (ΕΑ) 141/2010.....	293
ΣτΕ (ΕΑ) 151/2011	302
ΣτΕ (ΕΑ) 268/2011	307
Νομικού Συμβουλίου του Κράτους 175/2010.....	310

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Απόφαση C-43/10,

Προτάσεις Γενικού Εισαγγελέα C-43/10,

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)

της 11ης Σεπτεμβρίου 2012 (*)

«Αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως – Οδηγίες 85/337/ΕΟΚ, 92/43/ΕΟΚ, 2000/60/ΕΚ και 2001/42/ΕΚ – Κοινοτική πολιτική στον τομέα των υδάτων – Εκτροπή του ρου ποταμού – Έννοια της “προθεσμίας” για την κατάρτιση σχεδίων διαχείρισεως περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού»

Στην υπόθεση C-43/10,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Συμβούλιο της Επικρατείας (Ελλάδα) με απόφαση της 9ης Οκτωβρίου 2009, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 25 Ιανουαρίου 2010, στο πλαίσιο της δίκης

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας,

Δήμος Αγρινίου,

Δήμος Οινιάδων,

Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αιτωλοακαρνανίας,

Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Αγρινίου,

Αιτωλική Εταιρεία Προστασίας Τοπίου και Περιβάλλοντος,

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία,

Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς,

Δήμος Μεσολογγίου,

Δήμος Αιτωλικού,

Δήμος Ινάχου,

Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Νομού Αιτωλοακαρνανίας,

Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση WWF Ελλάς

κατά

Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων,

Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης,

Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών,

Υπουργού Ανάπτυξης,

Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων,

Υπουργού Πολιτισμού,

παρισταμένων των:

Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Τρικάλων,

Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μαγνησίας,

Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού ΑΕ (ΔΕΗ),

Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Καρδίτσας,

Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Λάρισας,

Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων του Νομού Τρικάλων,

Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων του Νομού Λαρίσης,

Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων του Νομού Καρδίτσας,

**Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας – Περιφερειακό Τμήμα Κεντρικής και
Δυτικής Θεσσαλίας,**

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους Β. Σκουρή, Πρόεδρο, Α. Tizzano, J. N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot και U. Lõhmus, προέδρους τμήματος, Α. Rosas, E. Levits, Α. Ó Caoimh, L. Bay Larsen (εισηγητή), T. von Danwitz, Α. Arabadjiev και E. Jarašiūnas, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 24ης Μαΐου 2011,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας, ο Δήμος Αγρινίου, ο Δήμος Οινιάδων, το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αιτωλοακαρνανίας, η Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Αγρινίου, η Αιτωλική Εταιρεία Προστασίας Τοπίου και Περιβάλλοντος, η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, η Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, ο Δήμος Μεσολογγίου, ο Δήμος Αιτωλικού, ο Δήμος Ινάχου, η Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Νομού Αιτωλοακαρνανίας, το Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση WWF Ελλάς, εκπροσωπούμενοι από τους Χ. Ροκόφυλλο, Γ. Χριστοφορίδη, Β. Δωροβίνη, Ν. Αλιβιζάτο, Μ. Ασημακοπούλου, Ε. Κιουσοπούλου και Ν. Χατζή, δικηγόρους,
- η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων, εκπροσωπούμενη από τον Α. Τίγκα, δικηγόρο,
- η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μαγνησίας, εκπροσωπούμενη από τον Ξ. Κοντιάδη, δικηγόρο,
- η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού ΑΕ (ΔΕΗ), εκπροσωπούμενη από τους Χ. Συνοδινό και Φ.-Α. Μουρατιάν, δικηγόρους,
- η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Καρδίτσας, εκπροσωπούμενη από τον Α. Κορμαλή, δικηγόρο,
- η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λάρισας, η Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων του Νομού Τρικάλων, η Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων του Νομού Λαρίσης, η Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων του Νομού Καρδίτσας, το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας – Περιφερειακό Τμήμα Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας, που εκπροσωπούνται από τους Σ. Φλογαΐτη, Α. Σίνη και Γ. Σιούτη, δικηγόρους,
- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους Γ. Καριψιάδη, Χ. Μητκίδη και Κ. Καρδακαστάνη,
- η Νορβηγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις Κ. Moe Winther και I. Thue,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις D. Recchia και S. Petrova καθώς και από τους I. Χατζηγιάννη και P. Oliver,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2011,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των οδηγιών 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2000, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (ΕΕ L 327, σ. 1, και διορθωτικό ΕΕ 2006, L 113, σ. 26), 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση

των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ L 175, σ. 40), όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 2003/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Μαΐου 2003 (ΕΕ L 156, σ. 17, στο εξής: οδηγία 85/337), 2001/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001, σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων (ΕΕ L 197, σ. 30), και 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ L 206, σ. 7).

- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο αιτήσεων ακυρώσεως που άσκησαν η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας και άλλα νομικά πρόσωπα κατά του Υπουργού Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων καθώς και κατά άλλων υπουργών, με αντικείμενο πράξεις σχετικές με το σχέδιο της μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού (Δυτική Ελλάδα) προς τον ποταμό Πηνειό, στη Θεσσαλία.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 2000/60

- 3 Οι αιτιολογικές σκέψεις 19, 20, 25 και 32 της οδηγίας 2000/60 έχουν ως εξής:

«(19) Η παρούσα οδηγία στοχεύει στη διατήρηση και τη βελτίωση του υδάτινου περιβάλλοντος στην Κοινότητα. Ο στόχος αυτός αφορά κυρίως την ποιότητα των υδάτων. Ο έλεγχος της ποσότητας αποτελεί επικουρικό στοιχείο στη διασφάλιση της καλής ποιότητας του ύδατος και κατά συνέπεια θα πρέπει επίσης να θεσπισθούν ποσοτικά μέτρα, τα οποία θα εξυπηρετούν το στόχο της διασφάλισης μιας καλής ποιότητας.

(20) Η ποσοτική κατάσταση ενός συστήματος υπογείων υδάτων μπορεί να έχει επιπτώσεις στην οικολογική ποιότητα των επιφανειακών υδάτων και των χερσαίων οικοσυστημάτων που συνδέονται με αυτό το σύστημα υπογείων υδάτων.

[...]

(25) Θα πρέπει να καθιερωθούν κοινοί ορισμοί για την κατάσταση των υδάτων από άποψη ποιότητας και, όπου εξυπηρετεί το στόχο της προστασίας του περιβάλλοντος, από άποψη ποσότητας. Θα πρέπει να ορισθούν περιβαλλοντικοί στόχοι για να εξασφαλίσουν ότι επιτυγχάνεται η καλή ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων σε όλη την Κοινότητα και ότι αποφεύγεται η επιδείνωση της κατάστασης των υδάτων σε κοινοτικό επίπεδο.

[...]

- (32) Μπορεί να υπάρχουν λόγοι απαλλαγής από την απαίτηση πρόληψης περαιτέρω επιδείνωσης ή επίτευξης καλής κατάστασης υπό ειδικούς όρους, αν η αδυναμία επίτευξης του στόχου απορρέει από απρόβλεπτες ή εξαιρετικές περιστάσεις, ιδιαίτερα από πλημμύρες ή ανομβρίες, ή για λόγους επιτακτικού δημόσιου συμφέροντος, από νέες τροποποιήσεις των φυσικών χαρακτηριστικών ενός συστήματος επιφανειακών υδάτων ή από αλλοιώσεις της στάθμης των συστημάτων υπογείων υδάτων για λόγους επιτακτικού δημόσιου συμφέροντος, αρκεί να έχουν γίνει όλες οι δυνατές ενέργειες προκειμένου να μειωθούν οι αρνητικές επιπτώσεις στην κατάσταση του υδατικού συστήματος.»

- 4 Το άρθρο 2 της εν λόγω οδηγίας δίνει τους ακόλουθους ορισμούς:

«[...]

- 10) “Σύστημα επιφανειακών υδάτων”: διακεκριμένο και σημαντικό στοιχείο επιφανειακών υδάτων, όπως π.χ. μια λίμνη, ένας ταμιευτήρας, ένα ρεύμα, ένας ποταμός ή μια διώρυγα, ένα τμήμα ρεύματος, ποταμού ή διώρυγας, μεταβατικά ύδατα ή ένα τμήμα παράκτιων υδάτων.

[...]

- 13) “Λεκάνη απορροής ποταμού”: η εδαφική έκταση από την οποία συγκεντρώνεται το σύνολο της απορροής μέσω διαδοχικών ρευμάτων, ποταμών και πιθανώς λιμνών και παροχετεύεται στη θάλασσα με ενιαίο στόμιο ποταμού, εκβολές ή δέλτα.

- 14) “Υπολεκάνη”: η εδαφική έκταση από την οποία συγκεντρώνεται το σύνολο της απορροής μέσω σειράς ρευμάτων, ποταμών και πιθανώς λιμνών σε συγκεκριμένο σημείο υδάτινου ρεύματος (συνήθως λίμνης ή συμβολής ποταμών).

- 15) “Περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού”: η θαλάσσια και χερσαία έκταση, που αποτελείται από μια ή περισσότερες γειτονικές λεκάνες απορροής ποταμού μαζί με τα συναφή υπόγεια και παράκτια ύδατα, και η οποία προσδιορίζεται δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, ως η βασική μονάδα διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμού.

[...]

- 17) “Κατάσταση επιφανειακών υδάτων”: η συνολική έκφραση της κατάστασης ενός επιφανειακού υδατικού συστήματος, που καθορίζεται από τις χαμηλότερες τιμές της οικολογικής και της χημικής του κατάστασης.

- 18) “Καλή κατάσταση επιφανειακών υδάτων”: η κατάσταση επιφανειακού υδατικού συστήματος που χαρακτηρίζεται τουλάχιστον “καλή”, τόσο από οικολογική όσο και από χημική άποψη.

- 19) “Κατάσταση υπόγειων υδάτων”: η συνολική έκφραση της κατάστασης υπογείου υδατικού συστήματος, που καθορίζεται από τις χαμηλότερες τιμές της ποσοτικής και της χημικής του κατάστασης.
- 20) “Καλή κατάσταση υπόγειων υδάτων”: η κατάσταση υπόγειου υδατικού συστήματος που χαρακτηρίζεται τουλάχιστον “καλή”, τόσο από ποσοτική όσο και από χημική άποψη.
- 21) “Οικολογική κατάσταση”: η ποιοτική έκφραση της διάρθρωσης και της λειτουργίας υδάτινων οικοσυστημάτων που συνδέονται με επιφανειακά ύδατα, η οποία ταξινομείται σύμφωνα με το παράρτημα V.
- 22) “Καλή οικολογική κατάσταση”: η κατάσταση ενός συστήματος επιφανειακών υδάτων το οποίο ταξινομείται κατ’ αυτόν τον τρόπο σύμφωνα με το παράρτημα V.
- [...]
- 24) “Καλή χημική κατάσταση επιφανειακών υδάτων”: η χημική κατάσταση που απαιτείται για την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων για τα επιφανειακά ύδατα, οι οποίοι καθορίζονται στο άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχείο α), δηλαδή η χημική κατάσταση που έχει επιτύχει ένα σύστημα επιφανειακών υδάτων, στο οποίο οι συγκεντρώσεις ρύπων δεν υπερβαίνουν τα πρότυπα περιβαλλοντικής ποιότητας τα οποία ορίζονται στο παράρτημα IX και δυνάμει της παραγράφου 7 του άρθρου 16, καθώς και δυνάμει άλλων συναφών κοινοτικών νομοθετημάτων που θεσπίζουν ποιοτικά περιβαλλοντικά πρότυπα σε κοινοτικό επίπεδο.
- 25) “Καλή χημική κατάσταση υπόγειων υδάτων”: η χημική κατάσταση συστήματος υπόγειων υδάτων, η οποία πληροί όλους τους όρους του πίνακα 2.3.2 του παραρτήματος V.

- 26) “Ποσοτική κατάσταση”: η έκφραση του βαθμού στον οποίο ένα σύστημα υπόγειων υδάτων επηρεάζεται από άμεσες και έμμεσες αντλήσεις.

[...]

- 28) “Καλή ποσοτική κατάσταση”: η κατάσταση που ορίζεται στον πίνακα 2.1.2 του παραρτήματος V.

[...]»

- 5 Το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 4, της ίδιας οδηγίας ορίζει:

«1. Τα κράτη μέλη προσδιορίζουν τις επί μέρους λεκάνες απορροής ποταμού στο εθνικό τους έδαφος και, για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, τις υπάγουν σε επιμέρους περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού. Οι μικρές λεκάνες απορροής ποταμού ενδεχομένως συνδυάζονται με μεγαλύτερες λεκάνες απορροής ποταμού ή ενώνονται με γειτονικές μικρές λεκάνες απορροής ποταμού για το σχηματισμό επιμέρους περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού, όπου ενδείκνυται. Όταν τα υπόγεια ύδατα δεν ακολουθούν πλήρως μια συγκεκριμένη λεκάνη απορροής ποταμού, τα εν λόγω ύδατα προσδιορίζονται και υπάγονται στην πλησιέστερη ή την προσφορότερη περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού. Τα παράκτια ύδατα προσδιορίζονται και υπάγονται στην ή τις πλησιέστερες ή προσφορότερες περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού.

[...]

4. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι απαιτήσεις της παρούσας οδηγίας για την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων που τίθενται δυνάμει του άρθρου 4, και ειδικότερα όλα τα προγράμματα μέτρων, συντονίζονται για την όλη περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού. [...]»

- 6 Το άρθρο 4 της οδηγίας 2000/60 έχει ως εξής:

«1. Προκειμένου να καταστούν λειτουργικά τα προγράμματα για τη λήψη μέτρων που καθορίζονται στα σχέδια διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού:

α) για τα επιφανειακά ύδατα

i) τα κράτη μέλη εφαρμόζουν τα αναγκαία μέτρα για την πρόληψη της υποβάθμισης της κατάστασης όλων των συστημάτων επιφανειακών υδάτων, με την επιφύλαξη της εφαρμογής των παραγράφων 6 και 7 και με την επιφύλαξη της παραγράφου 8·

ii) τα κράτη μέλη προστατεύουν, αναβαθμίζουν και αποκαθιστούν όλα τα συστήματα των επιφανειακών υδάτων, με την επιφύλαξη της εφαρμογής του σημείου iii) για τα τεχνητά, και ιδιαιτέρως τροποποιημένα υδατικά συστήματα, με σκοπό την

επίτευξη μιας καλής κατάστασης των επιφανειακών υδάτων το αργότερο δεκαπέντε έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του παραρτήματος V, με την επιφύλαξη της εφαρμογής των παρατάσεων που καθορίζονται σύμφωνα με την παράγραφο 4 και της εφαρμογής των παραγράφων 5, 6 και 7 και με την επιφύλαξη της παραγράφου 8.

[...]

β) για τα υπόγεια ύδατα

i) τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να προληφθεί ή να περιορισθεί η διοχέτευση ρύπων στα υπόγεια ύδατα και να προληφθεί η υποβάθμιση της κατάστασης όλων των συστημάτων των υπόγειων υδάτων, με την επιφύλαξη της εφαρμογής των παραγράφων 6 και 7 και με την επιφύλαξη της παραγράφου 8 του παρόντος άρθρου, καθώς και με την επιφύλαξη της εφαρμογής του άρθρου 11, παράγραφος 3, στοιχείο ι'.

ii) τα κράτη μέλη προστατεύουν, αναβαθμίζουν και αποκαθιστούν όλα τα συστήματα των υπόγειων υδάτων, διασφαλίζουν ισορροπία μεταξύ της άντλησης και της ανατροφοδότησης των υπόγειων υδάτων, με στόχο την επίτευξη καλής κατάστασης των υπόγειων υδάτων το αργότερο δεκαπέντε έτη από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του παραρτήματος V, με την επιφύλαξη της εφαρμογής των παρατάσεων που καθορίζονται σύμφωνα με την παράγραφο 4 και της εφαρμογής των παραγράφων 5, 6 και 7 και με την επιφύλαξη της παραγράφου 8 του παρόντος άρθρου, καθώς και με την επιφύλαξη της εφαρμογής του άρθρου 11, παράγραφος 3, στοιχείο ι'.

[...]

[...]

4. Οι προθεσμίες που προβλέπονται στην παράγραφο 1 μπορούν να παρατείνονται για τη σταδιακή επίτευξη των στόχων για υδατικά συστήματα, υπό την προϋπόθεση ότι δεν υποβαθμίζεται περαιτέρω η κατάσταση του πληττόμενου υδατικού συστήματος, εφόσον πληρούνται όλες οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) τα κράτη μέλη διαπιστώνουν ότι δεν είναι ευλόγως δυνατόν να επιτευχθούν όλες οι απαιτούμενες βελτιώσεις της κατάστασης του υδατικού συστήματος εντός των προθεσμιών που καθορίζονται στην παράγραφο αυτή, για έναν τουλάχιστον από τους ακόλουθους λόγους:

i) η κλίμακα των απαιτούμενων βελτιώσεων δεν είναι, για τεχνικούς λόγους, δυνατόν να επιτευχθεί παρά μόνο σε χρονικά στάδια που υπερβαίνουν το χρονοδιάγραμμα.

ii) η ολοκλήρωση των βελτιώσεων εντός του χρονοδιαγράμματος θα ήταν δυσανάλογα δαπανηρή.

iii) οι φυσικές συνθήκες δεν επιτρέπουν έγκαιρες βελτιώσεις στην κατάσταση του υδατικού συστήματος.

- β) η παράταση της προθεσμίας και η αντίστοιχη αιτιολογία εκτίθενται ειδικά και επεξηγούνται στο σχέδιο διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού, που απαιτείται δυνάμει του άρθρου 13·
- γ) οι παρατάσεις περιορίζονται σε δύο το πολύ περαιτέρω ενημερώσεις του σχεδίου διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού, εκτός από τις περιπτώσεις που οι φυσικές συνθήκες είναι τέτοιες ώστε οι στόχοι να μην είναι δυνατόν να επιτευχθούν εντός της περιόδου αυτής·
- δ) το σχέδιο διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού περιλαμβάνει περίληψη των μέτρων τα οποία απαιτούνται σύμφωνα με το άρθρο 11 και τα οποία θεωρούνται αναγκαία για να φθάσουν προοδευτικά τα υδατικά συστήματα στην απαιτούμενη κατάσταση μέσα στην παραταθείσα προθεσμία, τους λόγους για οποιαδήποτε αξιοσημείωτη καθυστέρηση εφαρμογής των εν λόγω μέτρων και το αναμενόμενο χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή τους. Στις ενημερώσεις του σχεδίου διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού περιλαμβάνονται μια επισκόπηση της εφαρμογής των μέτρων αυτών και μια περίληψη των τυχόν πρόσθετων μέτρων.

5. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιδιώκουν περιβαλλοντικούς στόχους λιγότερο αυστηρούς από αυτούς που απαιτούνται δυνάμει της παραγράφου 1 για συγκεκριμένα υδατικά συστήματα, όταν επηρεάζονται τόσο από ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως ορίζεται σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 1, ή η φυσική τους κατάσταση είναι τέτοια ώστε η επίτευξη των στόχων αυτών να είναι ανέφικτη ή δυσανάλογα δαπανηρή, και εφόσον πληρούνται όλες οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- α) οι περιβαλλοντικές και κοινωνικοοικονομικές ανάγκες που εξυπηρετούνται από την ανθρώπινη αυτή δραστηριότητα δεν μπορούν να επιτευχθούν με άλλα μέσα τα οποία αποτελούν πολύ καλύτερη επιλογή για περιβαλλοντική πρακτική, η οποία δεν συνεπάγεται δυσανάλογο κόστος·

β) τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν:

- για τα επιφανειακά ύδατα, ότι επιτυγχάνεται το μέγιστο δυνατό οικολογικό δυναμικό και η καλύτερη δυνατή χημική κατάσταση, δεδομένων των επιπτώσεων που δεν θα μπορούσαν ευλόγως να έχουν αποφευχθεί λόγω της φύσεως της ανθρώπινης δραστηριότητας ή της ρύπανσης,
- για τα υπόγεια ύδατα, τις όσο το δυνατόν λιγότερες μεταβολές στην καλή κατάσταση των υπόγειων υδάτων, δεδομένων των επιπτώσεων που δεν θα μπορούσαν ευλόγως να έχουν αποφευχθεί λόγω της φύσεως της ανθρώπινης δραστηριότητας ή της ρύπανσης·
- γ) δεν σημειώνεται περαιτέρω υποβάθμιση της κατάστασης του πληγέντος υδατικού συστήματος·

- δ) η καθιέρωση λιγότερο αυστηρών περιβαλλοντικών στόχων και η αντίστοιχη αιτιολογία εκτίθενται ειδικά στο σχέδιο διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού που επιβάλλει το άρθρο 13, οι δε στόχοι αυτοί αναθεωρούνται ανά εξαετία.

6. Προσωρινή υποβάθμιση της κατάστασης των υδατικών συστημάτων δεν συνιστά παράβαση των απαιτήσεων της παρούσας οδηγίας εάν οφείλεται σε περιστάσεις που απορρέουν από φυσικά αίτια ή από ανωτέρα βία και είναι εξαιρετικές ή δεν θα μπορούσαν ευλόγως να έχουν προβλεφθεί, ιδίως ακραίες πλημμύρες και παρατεταμένες ξηρασίες, ή εάν οφείλεται σε περιστάσεις λόγω ατυχημάτων οι οποίες δεν θα μπορούσαν ευλόγως να έχουν προβλεφθεί, εφόσον πληρούνται όλες οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- α) λαμβάνονται όλα τα πρακτικώς εφικτά μέτρα για να προληφθεί η περαιτέρω υποβάθμιση της κατάστασης και για να μην υπονομευθεί η επίτευξη των στόχων της παρούσας οδηγίας σε άλλα υδατικά συστήματα που δεν θίγονται από τις περιστάσεις αυτές·
- β) το σχέδιο διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού αναφέρει τους όρους υπό τους οποίους μπορούν να κηρύσσονται οι απρόβλεπτες ή εξαιρετικές αυτές περιστάσεις, συμπεριλαμβανομένης της θέσπισης των κατάλληλων δεικτών·
- γ) τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται στις εξαιρετικές αυτές περιστάσεις περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα μέτρων και δεν θα υπονομεύσουν την αποκατάσταση της ποιότητας του υδατικού συστήματος μετά τη λήξη των περιστάσεων·
- δ) οι επιπτώσεις των εξαιρετικών περιστάσεων ή των περιστάσεων που δεν θα μπορούσαν ευλόγως να έχουν προβλεφθεί επισκοπούνται ετησίως και, με την επιφύλαξη των λόγων που εκτίθενται στην παράγραφο 4, στοιχείο α', έχουν ληφθεί όλα τα πρακτικώς εφικτά μέτρα για την ευλόγως ταχύτερη δυνατή αποκατάσταση του υδατικού συστήματος στην κατάσταση στην οποία βρισκόταν πριν από τις επιπτώσεις των περιστάσεων αυτών, και
- ε) η επόμενη ενημέρωση του σχεδίου διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού περιλαμβάνει περίληψη των συνεπειών των περιστάσεων και των μέτρων που ελήφθησαν ή θα ληφθούν σύμφωνα με τα στοιχεία α' και δ'.

7. Τα κράτη μέλη δεν παραβιάζουν την παρούσα οδηγία εφόσον:

- η αδυναμία επίτευξης καλής κατάστασης των υπόγειων υδάτων, καλής οικολογικής κατάστασης ή, κατά περίπτωση, καλού οικολογικού δυναμικού ή πρόληψης της υποβάθμισης της κατάστασης ενός συστήματος επιφανειακών ή υπόγειων υδάτων, οφείλεται σε νέες τροποποιήσεις των φυσικών χαρακτηριστικών του συστήματος επιφανειακών υδάτων ή σε μεταβολές της στάθμης των συστημάτων υπόγειων υδάτων, ή

- η αδυναμία πρόληψης της υποβάθμισης από την άριστη στην καλή κατάσταση ενός συστήματος επιφανειακών υδάτων είναι αποτέλεσμα νέων ανθρώπινων δραστηριοτήτων βιώσιμης ανάπτυξης

και εφόσον πληρούνται όλες οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- α) λαμβάνονται όλα τα πρακτικώς εφικτά μέτρα για το μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων στην κατάσταση του υδατικού συστήματος·
- β) η αιτιολογία των τροποποιήσεων ή των μεταβολών εκτίθεται ειδικά στο σχέδιο διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού που επιβάλλει το άρθρο 13, οι δε στόχοι αναθεωρούνται ανά εξαετία·
- γ) οι λόγοι για τις τροποποιήσεις ή τις μεταβολές αυτές υπαγορεύονται επιτακτικά από το δημόσιο συμφέρον και/ή τα οφέλη για το περιβάλλον και την κοινωνία από την επίτευξη των στόχων που εξαγγέλλονται στην παράγραφο 1 υπερκαλύπτονται από τα οφέλη των νέων τροποποιήσεων ή μεταβολών για την υγεία των ανθρώπων, για τη διαφύλαξη της ασφάλειάς τους ή για τη βιώσιμη ανάπτυξη, και
- δ) οι ευεργετικοί στόχοι τους οποίους εξυπηρετούν αυτές οι τροποποιήσεις ή μεταβολές των υδάτινων συστημάτων δεν μπορούν για τεχνικούς λόγους ή λόγω υπέρμετρου κόστους, να επιτευχθούν με άλλα μέσα που συνιστούν πολύ καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή.

8. Κατά την εφαρμογή των παραγράφων 3, 4, 5, 6 και 7 τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε η εφαρμογή να μην αποκλείει μονίμως ή να μην υπονομεύει την επίτευξη των στόχων της παρούσας οδηγίας σε άλλα υδατικά συστήματα της ίδιας περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού και να συμβαδίζει με την εφαρμογή άλλων κοινοτικών περιβαλλοντικών νομοθετημάτων.

9. Πρέπει να ληφθούν μέτρα για να διασφαλισθεί ότι η εφαρμογή των νέων διατάξεων, συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής των παραγράφων 3, 4, 5, 6 και 7 εγγυάται τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο προστασίας με την ισχύουσα κοινοτική νομοθεσία.»

- 7 Το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/60 ορίζει:

«Κάθε κράτος μέλος εξασφαλίζει ότι, για κάθε περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού ή για κάθε τμήμα διεθνούς περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού το οποίο βρίσκεται στο έδαφός του, αναλαμβάνεται:

- ανάλυση των χαρακτηριστικών της,
- επισκόπηση των επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στην κατάσταση των επιφανειακών και των υπόγειων υδάτων, και
- οικονομική ανάλυση της χρήσης ύδατος,

σύμφωνα με τις τεχνικές προδιαγραφές των παραρτημάτων II και III, και ότι θα έχει περατωθεί το αργότερο τέσσερα έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας.»

- 8 Το άρθρο 6, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας ορίζει:

«Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν τη δημιουργία μητρώου ή μητρώων όλων των περιοχών που κείνται στο εσωτερικό κάθε περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού, οι οποίες έχουν χαρακτηριστεί ως χρήζουσες ειδικής προστασίας βάσει ειδικών διατάξεων της κοινοτικής νομοθεσίας για την προστασία των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων τους ή για τη διατήρηση των οικοτόπων και των ειδών που εξαρτώνται άμεσα από το νερό. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι το μητρώο θα έχει ολοκληρωθεί το αργότερο τέσσερα έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας.»

- 9 Κατά το άρθρο 9, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της ίδιας οδηγίας:

«Τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη την αρχή της ανάκτησης του κόστους των υπηρεσιών ύδατος, συμπεριλαμβανομένου του κόστους για το περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους, λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική ανάλυση που διεξάγεται σύμφωνα με το παράρτημα III, και ειδικότερα σύμφωνα με την αρχή “ο ρυπαίνων πληρώνει”.»

- 10 Το άρθρο 11, παράγραφος 7, της οδηγίας 2000/60 έχει ως εξής:

«Τα προγράμματα μέτρων καταρτίζονται το αργότερο εννέα έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας και όλα τα μέτρα είναι έτοιμα προς εφαρμογή το αργότερο δώδεκα έτη μετά την ημερομηνία αυτή.»

- 11 Το άρθρο 13 της οδηγίας αυτής ορίζει:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι καταρτίζεται ένα σχέδιο διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού για κάθε περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού που ευρίσκεται εξ ολοκλήρου στο έδαφός τους.

[...]

4. Το σχέδιο διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού περιλαμβάνει τις πληροφορίες που εκτίθενται λεπτομερώς στο παράρτημα VII.

5. Τα σχέδια διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού μπορούν να συμπληρώνονται με την κατάρτιση λεπτομερέστερων προγραμμάτων και σχεδίων διαχείρισης ανά υπολεκάνη, τομέα, θέμα ή τύπο ύδατος, προκειμένου να αντιμετωπίζονται ειδικές πτυχές της διαχείρισης των υδάτων. Η εφαρμογή των μέτρων αυτών δεν απαλλάσσει τα κράτη μέλη από οιαδήποτε υποχρέωση έχουν δυνάμει του υπολοίπου κειμένου της παρούσας οδηγίας.

6. Τα σχέδια διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού δημοσιεύονται το αργότερο εννέα έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας.

7. Τα σχέδια διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού αναθεωρούνται και ενημερώνονται, το αργότερο δεκαπέντε έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας και, στη συνέχεια, ανά εξαετία.»

12 Το άρθρο 14 της εν λόγω οδηγίας έχει ως εξής:

«1. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών στην υλοποίηση της παρούσας οδηγίας, ιδίως δε στην εκπόνηση, την αναθεώρηση και την ενημέρωση των σχεδίων διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού. Τα κράτη μέλη, για κάθε περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού, δημοσιεύουν και θέτουν στη διάθεση του κοινού, συμπεριλαμβανομένων των χρηστών, για τη διατύπωση παρατηρήσεων:

- α) χρονοδιάγραμμα και πρόγραμμα εργασιών για την εκπόνηση του σχεδίου, συμπεριλαμβανομένης κατάστασης των ληπτέων μέτρων διαβουλεύσεων, τουλάχιστον τρία έτη πριν από την έναρξη της περιόδου στην οποία αναφέρεται το σχέδιο·
- β) ενδιάμεση επισκόπηση των σημαντικών ζητημάτων διαχείρισης των υδάτων που εντοπίστηκαν στη λεκάνη απορροής ποταμού, τουλάχιστον δύο έτη πριν από την έναρξη της περιόδου στην οποία αναφέρεται το σχέδιο·
- γ) αντίγραφο του προσχεδίου διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού, τουλάχιστον ένα έτος πριν από την έναρξη της περιόδου στην οποία αναφέρεται το σχέδιο.

Κατόπιν σχετικής αίτησης, παρέχεται πρόσβαση σε βοηθητικά έγγραφα και πληροφορίες που χρησιμοποιήθηκαν για την εκπόνηση του προσχεδίου διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού.

2. Τα κράτη μέλη παρέχουν προθεσμία τουλάχιστον έξι μηνών για την υποβολή γραπτών παρατηρήσεων σχετικά με τα εν λόγω έγγραφα, προκειμένου να υπάρξει δυνατότητα ενεργού συμμετοχής και διαβουλεύσεων.

3. Οι παράγραφοι 1 και 2 εφαρμόζονται εξίσου στα ενημερωμένα σχέδια διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού.»

13 Το άρθρο 15 της ίδιας οδηγίας προβλέπει:

«1. Τα κράτη μέλη διαβιβάζουν αντίγραφα των σχεδίων διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού και όλων των επακόλουθων ενημερωμένων μορφών τους στην Επιτροπή και σε οιοδήποτε ενδιαφερόμενο κράτος μέλος εντός τριών μηνών από τη δημοσίευσή τους:

- α) για τις περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού που ευρίσκονται εξ ολοκλήρου στο έδαφος ενός κράτους μέλους, όλα τα σχέδια διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού τα οποία καλύπτουν το εθνικό του έδαφος και έχουν δημοσιευθεί σύμφωνα με το άρθρο 13·
- β) για τις διεθνείς περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού, τουλάχιστον το μέρος των σχεδίων διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού που καλύπτει το έδαφος του κράτους μέλους.

2. Τα κράτη μέλη υποβάλλουν συνοπτικές εκθέσεις σχετικά με:

- τις αναλύσεις που απαιτούνται δυνάμει του άρθρου 5, και
- τα προγράμματα παρακολούθησης που καταρτίζονται δυνάμει του άρθρου 8, που αναλαμβάνονται για τους σκοπούς του πρώτου σχεδίου διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού εντός τριών μηνών από την ολοκλήρωσή τους.

3. Τα κράτη μέλη, εντός τριών ετών από τη δημοσίευση κάθε σχεδίου διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού ή την ενημέρωσή του βάσει του άρθρου 13, υποβάλλουν ενδιάμεση έκθεση στην οποία περιγράφεται η πρόοδος που έχει σημειωθεί ως προς την εφαρμογή του προβλεπόμενου προγράμματος μέτρων.»

- 14 Δυνάμει του άρθρου 24, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2000/60, τα κράτη μέλη όφειλαν να θέσουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν προς την εν λόγω οδηγία το αργότερο στις 22 Δεκεμβρίου 2003 και να ενημερώσουν αμέσως την Επιτροπή σχετικά.

Η οδηγία 85/337

- 15 Το άρθρο 1 της οδηγίας 85/337 έχει ως εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία αφορά την εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον των σχεδίων δημόσιων και ιδιωτικών έργων που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

2. Κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, νοείται ως:

σχέδιο:

- η υλοποίηση κατασκευαστικών εργασιών ή άλλων εγκαταστάσεων ή έργων,

— άλλες επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον ή το τοπίο, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι επεμβάσεις που αφορούν την εκμετάλλευση των πόρων του εδάφους·

κύριος του έργου:

είτε ο υποβάλλων αίτηση για άδεια που αφορά σχέδιο ιδιωτικού έργου, είτε η δημόσια αρχή που αναλαμβάνει την πρωτοβουλία για ένα σχέδιο·

άδεια:

απόφαση της ή των αρμόδιων αρχών που δίνει το δικαίωμα στον κύριο του έργου να πραγματοποιήσει το σχέδιο·

κοινό:

ένα ή περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα καθώς και, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ή πρακτική, οι ενώσεις, οι οργανώσεις και οι ομάδες αυτών·

ενδιαφερόμενο κοινό:

το κοινό το οποίο θίγεται ή ενδέχεται να θιγεί ή του οποίου διακυβεύονται συμφέροντα από τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σχετικά με το περιβάλλον που αναφέρονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2· για τους σκοπούς του παρόντος ορισμού, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που προάγουν την προστασία του περιβάλλοντος και ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις οι οποίες καθορίζονται από την οικεία εθνική νομοθεσία, θεωρούνται ότι έχουν συμφέροντα.

[...]

5. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στα σχέδια που εγκρίνονται καταλεπτώς με ειδική εθνική νομοθετική πράξη, καθώς οι στόχοι που επιδιώκονται με την παρούσα οδηγία, συμπεριλαμβανομένης και της επιδιωκόμενης παροχής πληροφοριών, επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας.»

16 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας ορίζει:

«1. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις απαραίτητες διατάξεις ώστε τα σχέδια που, ιδίως, λόγω της φύσης, του μεγέθους ή της θέσης τους, μπορούν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, να υποβάλλονται σε εκτίμηση όσον αφορά τις επιπτώσεις τους πριν δοθεί η άδεια. [...]»

17 Το άρθρο 5, παράγραφος 3, της ίδιας οδηγίας προβλέπει:

«Οι πληροφορίες τις οποίες παρέχει ο κύριος του έργου, σύμφωνα με την παράγραφο 1, πρέπει να περιλαμβάνουν τουλάχιστον:

— περιγραφή του σχεδίου ως προς τη θέση, το σχεδιασμό και το μέγεθός του,

- περιγραφή των μέτρων που μελετώνται προκειμένου να αποφευχθούν, να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να αντιμετωπισθούν οι σημαντικότερες δυσμενείς επιπτώσεις,
- τα απαραίτητα στοιχεία για την εξακρίβωση και την εκτίμηση των σημαντικών επιπτώσεων που το σχέδιο προβλέπεται ότι θα έχει στο περιβάλλον,
- σύνοψη των κύριων εναλλακτικών λύσεων που μελετά ο κύριος του έργου και υπόδειξη των κύριων λόγων της επιλογής του, λαμβανομένων υπόψη των επιπτώσεων στο περιβάλλον,
- μη τεχνική περίληψη των πληροφοριών που αναφέρονται στις προηγούμενες περιπτώσεις.»

18 Κατά το άρθρο 6 της οδηγίας 85/337:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι αρχές τις οποίες ενδέχεται να αφορά το έργο, λόγω της ειδικής τους αρμοδιότητας επί θεμάτων περιβάλλοντος, να μπορούν να εκφράσουν γνώμη για τις πληροφορίες που παρέχει ο κύριος του έργου και για την αίτηση άδειας. Προς το σκοπό αυτό, τα κράτη μέλη ορίζουν τις αρχές των οποίων πρέπει να ζητείται η γνώμη, εν γένει ή κατά περίπτωση. Οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται σύμφωνα με το άρθρο 5 διαβιβάζονται στις αρχές αυτές. Η διαδικασία γνωμοδότησης καθορίζεται από τα κράτη μέλη.

2. Το κοινό ενημερώνεται έγκαιρα, με ανακοινώσεις ή άλλα πρόσφορα μέσα, όπως τα ηλεκτρονικά μέσα όπου αυτά είναι διαθέσιμα, για τα ακόλουθα ζητήματα σε αρχικό στάδιο των διαδικασιών λήψης αποφάσεων σχετικά με το περιβάλλον που αναφέρονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, και, το αργότερο, μόλις καταστεί ευλόγως δυνατή η παροχή πληροφοριών:

- α) την αίτηση για συναίνεση ανάπτυξης·
- β) το γεγονός ότι το σχέδιο υπόκειται σε διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και, ανάλογα με την περίπτωση, το γεγονός ότι έχει εφαρμογή το άρθρο 7·
- γ) λεπτομέρειες σχετικά με τις αρμόδιες αρχές που είναι υπεύθυνες για τη λήψη της απόφασης, τις αρχές από τις οποίες μπορούν να παρασχεθούν σχετικές πληροφορίες, και τις αρχές προς τις οποίες μπορούν να υποβληθούν παρατηρήσεις ή ερωτήματα καθώς και λεπτομέρειες του χρονοδιαγράμματος για τη διαβίβαση των παρατηρήσεων ή των ερωτημάτων·
- δ) τη φύση των πιθανών αποφάσεων ή, στην περίπτωση που υφίσταται, το σχέδιο απόφασης·
- ε) ένδειξη του κατά πόσον είναι διαθέσιμες οι πληροφορίες που συλλέγονται σύμφωνα με το άρθρο 5·

- στ) ένδειξη του χρονοδιαγράμματος και του τόπου παροχής των σχετικών πληροφοριών και των μέσων με τα οποία καθίστανται διαθέσιμες·
- ζ) λεπτομέρειες όσον αφορά τις ρυθμίσεις περί της συμμετοχής του κοινού κατά την παράγραφο 5 του παρόντος άρθρου.
3. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, σε εύλογο χρονικό διάστημα, τίθενται στη διάθεση του ενδιαφερόμενου κοινού τα εξής:
- α) κάθε πληροφορία που συλλέγεται σύμφωνα με το άρθρο 5·
- β) σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, οι κύριες εκθέσεις και συμβουλές που παρέχονται στην αρμόδια αρχή ή αρχές κατά το χρόνο που το ενδιαφερόμενο κοινό ενημερώνεται σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου·
- γ) σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας 2003/4/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Ιανουαρίου 2003, σχετικά με την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες [(ΕΕ L 41, σ. 26)], πληροφορίες, πλην εκείνων οι οποίες αναφέρονται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου, και έχουν σχέση με την απόφαση σύμφωνα με το άρθρο 8 και οι οποίες καθίστανται διαθέσιμες μόνο αφού έχει ενημερωθεί το ενδιαφερόμενο κοινό σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου.

[...]»

- 19 Το άρθρο 8 της εν λόγω οδηγίας προβλέπει:

«Τα αποτελέσματα των διαβουλεύσεων και οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται βάσει των άρθρων 5, 6 και 7 πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο πλαίσιο της διαδικασίας χορήγησης άδειας.»

- 20 Το άρθρο 9, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας έχει ως εξής:

«Εφόσον ληφθεί απόφαση για τη χορήγηση ή απόρριψη συναίνεσης, η αρμόδια αρχή ή αρχές ενημερώνουν το κοινό σχετικά, σύμφωνα με τις ενδεδειγμένες διαδικασίες και θέτουν στη διάθεση του κοινού τις ακόλουθες πληροφορίες:

- το περιεχόμενο της απόφασης και τους όρους που ενδεχομένως τη συνοδεύουν,
- έχοντας εξετάσει τους προβληματισμούς και τις γνώμες που έχει εκφράσει το ενδιαφερόμενο κοινό, τους κύριους λόγους και τις εκτιμήσεις στους οποίους βασίστηκε η απόφαση, συμπεριλαμβανομένης της πληροφόρησης σχετικά με τη διαδικασία συμμετοχής του κοινού,
- περιγραφή οσάκις απαιτείται των κυρίων προς αποφυγή μέτρων, μείωση και, ει δυνατόν, αντιστάθμιση των κυριότερων δυσμενών συνεπειών.»

Η οδηγία 2001/42

21 Το άρθρο 2 της οδηγίας 2001/42 προβλέπει:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας:

- α) ως “σχέδια και προγράμματα” νοούνται τα σχέδια και προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, καθώς και οι τροποποιήσεις τους:
 - που εκπονούνται και/ή εγκρίνονται από μια αρχή σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο ή που εκπονούνται από μια αρχή προκειμένου να εγκριθούν, μέσω νομοθετικής διαδικασίας, από το Κοινοβούλιο ή την Κυβέρνηση, και
 - που απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων·
[...].»

22 Το άρθρο 3, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας ορίζει:

«Με την επιφύλαξη της παραγράφου 3, πραγματοποιείται εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων για όλα τα σχέδια και προγράμματα:

- α) τα οποία εκπονούνται για τη γεωργία, δασοπονία, αλιεία, ενέργεια, βιομηχανία, μεταφορές, διαχείριση αποβλήτων, διαχείριση υδάτινων πόρων, τηλεπικοινωνίες, τουρισμό, χωροταξία ή χρήση του εδάφους και τα οποία καθορίζουν το πλαίσιο για μελλοντικές άδειες έργων που απαριθμούνται στα παραρτήματα I και II της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, ή
- β) για τα οποία, λόγω των συνεπειών που ενδέχεται να έχουν σε ορισμένους τόπους, απαιτείται εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με τα άρθρα 6 και 7 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.»

Η οδηγία 92/43

23 Κατά την τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 92/43, «η παρούσα οδηγία συμβάλλει στο γενικό στόχο μιας διαρκούς ανάπτυξης δεδομένου ότι ο κυριότερος σκοπός της είναι να ευνοήσει τη διατήρηση της βιοποικιλότητας λαμβάνοντας συγχρόνως υπόψη τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και περιφερειακές απαιτήσεις· [...] η διατήρηση αυτής της βιοποικιλότητας ενδέχεται σε ορισμένες περιπτώσεις να απαιτεί τη διατήρηση ή και την ενθάρρυνση ανθρώπινων δραστηριοτήτων».

24 Το άρθρο 2, παράγραφος 3, της εν λόγω οδηγίας ορίζει:

«Κατά τη λήψη μέτρων σύμφωνα με την παρούσα οδηγία, λαμβάνονται υπόψη οι οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές απαιτήσεις, καθώς και οι περιφερειακές και τοπικές ιδιομορφίες.»

25 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας έχει ως εξής:

«Συνίσταται ένα συνεκτικό ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο ειδικών ζωνών, επονομαζόμενο Natura 2000. Το δίκτυο αυτό, που αποτελείται από τους τόπους όπου ευρίσκονται τύποι φυσικών οικοτόπων που εμφανίζονται στο παράρτημα I και τους οικοτόπους των ειδών που εμφανίζονται στο παράρτημα II, πρέπει να διασφαλίζει την διατήρηση ή, ενδεχομένως, την αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, των τύπων φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων των οικείων ειδών στην περιοχή της φυσικής κατανομής των ειδών αυτών.

Το δίκτυο Natura 2000 περιλαμβάνει και τις ζώνες ειδικής προστασίας [(στο εξής: ΖΕΠ)] που έχουν ταξινομηθεί από τα κράτη μέλη σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ [του Συμβουλίου, της 2ας Απριλίου 1979, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (ΕΕ ειδ. έκδ. 15/001, σ. 202)].»

26 Το άρθρο 4 της οδηγίας 92/43 ορίζει:

«1. Κάθε κράτος μέλος, βασιζόμενο στα κριτήρια που ορίζονται στο παράρτημα III (στάδιο 1) και στις σχετικές επιστημονικές πληροφορίες, προτείνει έναν κατάλογο τόπων, όπου υποδεικνύεται ποιοι τύποι φυσικών οικοτόπων από τους αναφερόμενους στο παράρτημα I και ποια τοπικά είδη από τα απαριθμούμενα στο παράρτημα II, απαντώνται στους εν λόγω τόπους. [...]

Ο κατάλογος διαβιβάζεται στην Επιτροπή μέσα σε μια τριετία από τη γνωστοποίηση της παρούσας οδηγίας ταυτόχρονα με τις πληροφορίες για κάθε τόπο. Οι πληροφορίες αυτές περιλαμβάνουν ένα χάρτη του τόπου, την ονομασία του, τη θέση του, την έκτασή του, καθώς και τα δεδομένα που προκύπτουν από την εφαρμογή των κριτηρίων του παραρτήματος III (στάδιο 1) και παρέχονται βάσει ενός εντύπου που καταρτίζει η Επιτροπή με τη διαδικασία του άρθρου 21.

2. Η Επιτροπή, βασιζόμενη στα κριτήρια του παραρτήματος III (στάδιο 2) και στα πλαίσια μιας από τις πέντε βιογεωγραφικές περιοχές που αναφέρονται στο στοιχείο γ', σημείο iii, του άρθρου 1 και του συνόλου του εδάφους που αναφέρεται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, καταρτίζει, σε συμφωνία με καθένα από τα κράτη μέλη και βάσει των καταλόγων των κρατών μελών, σχέδιο καταλόγου τόπων κοινοτικής σημασίας όπου καθίστανται πρόδηλοι οι τόποι στους οποίους απαντώνται ένας ή περισσότεροι τύποι φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας ή ένα ή περισσότερα είδη προτεραιότητας.

[...]

Ο κατάλογος των τόπων των επιλεγμένων ως τόπων κοινοτικής σημασίας [ΤΚΣ], στον οποίο καταδεικνύονται οι τόποι όπου απαντώνται ένας ή περισσότεροι τύποι φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας ή ένα ή περισσότερα

είδη προτεραιότητας καταρτίζεται από την Επιτροπή με την διαδικασία του άρθρου 21.

3. Ο προβλεπόμενος στην παράγραφο 2 κατάλογος καταρτίζεται μέσα σε μια εξαετία από την κοινοποίηση της παρούσας οδηγίας.

4. Όταν ένας τόπος κοινοτικής σημασίας [ΤΚΣ], υπ' αυτή του την ιδιότητα, επιλέχθηκε δυνάμει της διαδικασίας της παραγράφου 2, το οικείο κράτος μέλος ορίζει τον εν λόγω τόπο ως ειδική ζώνη διατήρησης το ταχύτερο δυνατόν και, το αργότερο, μέσα σε μια εξαετία, καθορίζοντας τις προτεραιότητες σε συνάρτηση με τη σημασία των τόπων για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, ενός τύπου φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος I ή ενός είδους του παραρτήματος II και για τη συνεκτικότητα του Natura 2000, καθώς και σε συνάρτηση με τους κινδύνους υποβάθμισης ή καταστροφής που επηρεάζουν τους εν λόγω τόπους.

5. Μόλις ένας τόπος εγγραφεί στον κατάλογο του τρίτου εδαφίου της δεύτερης παραγράφου, υπόκειται στις διατάξεις των παραγράφων 2, 3 και 4 του άρθρου 6.»

27 Το άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 4, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει:

«2. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε στις ειδικές ζώνες διατήρησης να αποφεύγεται η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη για τα οποία οι ζώνες έχουν ορισθεί, εφόσον οι ενοχλήσεις αυτές θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις σημαντικές όσον αφορά τους στόχους της παρούσας οδηγίας.

3. Κάθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεδεμένο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησής του. Βάσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4, οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως, αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια γνώμη.

4. Εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων και ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, ένα σχέδιο πρέπει να πραγματοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, το κράτος μέλος λαμβάνει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000. Το κράτος μέλος ενημερώνει την Επιτροπή σχετικά με τα αντισταθμιστικά μέτρα που έλαβε.

Όταν ο τόπος περί του οποίου πρόκειται είναι τόπος όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας και/ή ένα είδος προτεραιότητας, είναι δυνατόν να προβληθούν μόνον επιχειρήματα σχετικά με την υγεία ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια ή σχετικά με θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον, ή, κατόπιν γνωμοδότησεως της Επιτροπής, άλλοι επιτακτικοί σημαντικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος.»

28 Το άρθρο 7 της ίδιας οδηγίας έχει ως εξής:

«Οι υποχρεώσεις που πηγάζουν από τις παραγράφους 2, 3 και 4 του άρθρου 6 της παρούσας οδηγίας αντικαθιστούν τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από την πρώτη πρόταση της παραγράφου 4 του άρθρου 4 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, όσον αφορά τις ζώνες που χαρακτηρίστηκαν δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 4 ή αναγνωρίστηκαν με ανάλογο τρόπο δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 4 της εν λόγω οδηγίας, τούτο δε από την ημερομηνία θέσης σε εφαρμογή της παρούσας οδηγίας ή από την ημερομηνία της ταξινόμησης ή της αναγνώρισης εκ μέρους ενός κράτους μέλους δυνάμει της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ εφόσον αυτή είναι μεταγενέστερη.»

Η οδηγία 79/409

29 Το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 79/409 ορίζει:

«1. Για τα είδη που αναφέρονται στο παράρτημα Ι προβλέπονται μέτρα ειδικής διατηρήσεως, που αφορούν τον οικοτόπό τους, για να εξασφαλισθεί η επιβίωση και η αναπαραγωγή των ειδών αυτών στη ζώνη εξαπλώσεώς τους.

[...]

Τα κράτη μέλη κατατάσσουν κυρίως σε ζώνες ειδικής προστασίας [ΖΕΠ] τα εδάφη τα πιο κατάλληλα, σε αριθμό και επιφάνεια, για τη διατήρηση των ειδών αυτών στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη στην οποία έχει εφαρμογή η παρούσα οδηγία.

2. Ανάλογα μέτρα υιοθετούνται από τα κράτη μέλη για τα αποδημητικά είδη που δεν μνημονεύονται στο παράρτημα Ι, των οποίων η έλευση είναι τακτική, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες προστασίας στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη στην οποία εφαρμόζεται η παρούσα οδηγία, όσον αφορά τις περιοχές αναπαραγωγής, αλλαγής φτερώματος και διαχειμάσεως, και τις ζώνες όπου βρίσκονται οι σταθμοί κατά μήκος των οδών αποδημίας. Για τον σκοπό αυτό τα κράτη μέλη αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στην προστασία των υγροτόπων, και ιδίως όσων έχουν διεθνή σπουδαιότητα.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 30 Η διαφορά της κύριας δίκης αφορά σχέδιο μερικής εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία (στο εξής: επίμαχο στην κύρια δίκη σχέδιο). Το εν λόγω μεγάλης κλίμακας σχέδιο, το οποίο δεν αποσκοπεί μόνο στην κάλυψη των αρδευτικών αναγκών της Θεσσαλίας και στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, αλλά και στην ύδρευση ορισμένων αστικών περιοχών στην εν λόγω περιφέρεια, έχει προκαλέσει έντονες αντιδράσεις. Έχουν ασκηθεί πολλές προσφυγές από περιβαλλοντικές οργανώσεις, διεθνείς μη κυβερνητικές οργανώσεις, καθώς και από εμπλεκόμενους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, με αίτημα την ακύρωση των υπουργικών αποφάσεων με τις οποίες εγκρίθηκαν οι διαδοχικές εκδοχές του εν λόγω σχεδίου.
- 31 Οι περιβαλλοντικές παράμετροι για ορισμένα μεμονωμένα τεχνικά έργα, τα οποία εντάσσονται στο εν λόγω σχέδιο, είχαν αρχικώς εγκριθεί με αποφάσεις των αρμοδίων υπουργών της 9ης Οκτωβρίου 1991 και της 21ης Απριλίου 1992 και αφορούσαν τη σήραγγα εκτροπής των υδάτων του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία, μήκους 18,5 χιλιομέτρων, καθώς και φράγματα και ταμιευτήρες ύδατος, μαζί με συναφή έργα.
- 32 Οι δύο αυτές υπουργικές αποφάσεις ακυρώθηκαν, αντιστοίχως, με τις αποφάσεις 2759/1994 και 2760/1994 του Συμβουλίου της Επικρατείας, με το σκεπτικό ότι δεν στηρίζονταν σε πλήρη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων του επίμαχου στην κύρια δίκη σχεδίου. Το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η εκτροπή μέρους των υδάτων του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλική πεδιάδα συνιστούσε πολύπλοκο και ευρείας κλίμακας έργο, του οποίου οι συνολικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις δεν περιορίζονταν στο άθροισμα των αυστηρά τοπικών συνεπειών εκάστου μεμονωμένου έργου. Συνεπώς, για τον προσδιορισμό και την αξιολόγηση των επιπτώσεων του οικείου σχεδίου, δεν αρκούσε η καταγραφή των περιβαλλοντικών επιπτώσεων καθενός από τα επιμέρους τεχνικά έργα, αλλά απαιτούνταν η εκπόνηση συνολικής μελέτης, προς εξέταση και συνεκτίμηση τόσο των επιμέρους όσο και των απώτερων περιβαλλοντικών επιπτώσεων.
- 33 Κατόπιν των ως άνω ακυρωτικών δικαστικών αποφάσεων, συντάχθηκε ενιαία μελέτη για όλα τα επιμέρους έργα που περιλαμβάνονται στο επίμαχο στην κύρια δίκη σχέδιο. Εν συνεχεία, με κοινή υπουργική απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1995, οι αρμόδιοι υπουργοί ενέκριναν τους περιβαλλοντικούς όρους όσον αφορά τη μερική εκτροπή του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία, καθώς και την κατασκευή και λειτουργία των συναφών τεχνικών έργων, στα οποία περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, η κατασκευή υδροηλεκτρικών σταθμών. Εξάλλου, με άλλη υπουργική απόφαση, η ανώτατη επιτρεπόμενη εκτρεπόμενη ποσότητα ύδατος μειώθηκε από 1 100 σε 600 εκατομμύρια κυβικά μέτρα ετησίως.
- 34 Κατά των υπουργικών αυτών αποφάσεων ασκήθηκε αίτηση ακυρώσεως η οποία έγινε δεκτή με την απόφαση 3478/2000 του Συμβουλίου της Επικρατείας. Με την απόφαση αυτή κρίθηκε ότι από τις διαπιστώσεις και αξιολογήσεις που περιλαμβάνονται στη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων

(στο εξής: ΜΠΕ) συνάγεται ότι έγινε ενδελεχής και αρκούντως τεκμηριωμένη στάθμιση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των επίμαχων έργων σε σχέση με τις καλυπτόμενες από αυτά ανάγκες, στις οποίες καταλέγεται, ιδίως, η διατήρηση και ενίσχυση της παραγωγικής ικανότητας της θεσσαλικής πεδιάδας. Το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε, όμως, περαιτέρω, ότι με τη μελέτη αυτή δεν εξετάσθηκαν εναλλακτικές λύσεις ώστε να αποτραπεί η καταστροφή τουλάχιστον των πλέον αξιόλογων μνημείων της περιοχής. Ως εκ τούτου οι εν λόγω αποφάσεις ακυρώθηκαν στο σύνολό τους.

- 35 Μετά την έκδοση της ως άνω απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Δημοσίων Έργων αποφάσισε την εκπόνηση «συμπληρωματικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων της μερικής εκτροπής του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία». Όπως αναφέρεται στη μελέτη αυτή, η οποία συντάχθηκε το 2002, σκοπός της ήταν, ειδικότερα, η διερεύνηση ολοκληρωμένων εναλλακτικών σχημάτων εκτροπής, η παρουσίαση των νέων περιβαλλοντικών δεδομένων που έχουν εν τω μεταξύ προκύψει στις θιγόμενες από τα έργα περιοχές και η εξειδίκευση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των επανορθωτικών μέτρων με βάση τις ειδικές τεχνικές μελέτες που έχουν εκπονηθεί στις περιοχές αυτές από το 1995, οπότε συντάχθηκε η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Η εν λόγω συμπληρωματική μελέτη εγκρίθηκε με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού της 13ης Μαρτίου 2003.
- 36 Ακολούθως, οι αρμόδιοι υπουργοί εξέδωσαν την κοινή υπουργική απόφαση της 19ης Μαρτίου 2003, περί εγκρίσεως των περιβαλλοντικών όρων για την κατασκευή και λειτουργία έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία.
- 37 Οι υπουργικές αυτές αποφάσεις ακυρώθηκαν με την απόφαση 1688/2005 του Συμβουλίου της Επικρατείας. Με την απόφαση αυτή κρίθηκε, βάσει των τότε ισχυουσών διατάξεων του νόμου 1739/1987 (ΦΕΚ Α' 201/20.11.1987) και της οδηγίας 2000/60, ότι, σύμφωνα με την αρχή της βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων, η εκτέλεση έργου αξιοποίησης υδάτινων πόρων επιτρέπεται μόνον εφόσον αυτό εντάσσεται σε πρόγραμμα βιώσιμης ανάπτυξης υδάτινων πόρων. Πλην όμως, τα επίμαχα έργα ουδέποτε εντάχθηκαν σε πρόγραμμα διαχείρισης υδάτινων πόρων, το οποίο άλλωστε δεν είχε καταρτισθεί. Συνεπεία της εν λόγω ακυρωτικής αποφάσεως, το Συμβούλιο της Επικρατείας ακύρωσε επίσης, με την απόφαση 1186/2006, την απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος της 18ης Μαρτίου 2005, με την οποία εγκρίθηκε το αποτέλεσμα του διαγωνισμού για το έργο «Αποπεράτωση Φράγματος Συκιάς».
- 38 Εν συνεχεία, στις 2 Αυγούστου 2006, εκδόθηκε ο νόμος 3481/2006 (ΦΕΚ Α' 162/2.8.2006) του οποίου τα άρθρα 9 και 13, που αφορούσαν την έγκριση του επίμαχου στην κύρια δίκη σχεδίου, κατατέθηκαν στο ελληνικό κοινοβούλιο ως τροπολογία στις 6 Ιουλίου 2006. Κατά το άρθρο 9 του νόμου αυτού, έως την έγκριση του Εθνικού Προγράμματος Διαχείρισης και Προστασίας του υδατικού

δυναμικού της χώρας και των Σχεδίων Διαχείρισης των Περιφερειών, μπορούν να εγκρίνονται Σχέδια Διαχείρισης των υδάτων συγκεκριμένης λεκάνης απορροής ποταμού και επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος σε άλλη λεκάνη, τα σχέδια δε αυτά, προκειμένου για έργα μεγάλης κλίμακας ή εθνικής σημασίας, εγκρίνονται με νόμο. Με το άρθρο 13 του νόμου 3481/2006, αφενός, τα συναφή με το επίμαχο σχέδιο έργα χαρακτηρίστηκαν ως έργα μεγάλης κλίμακας και εθνικής σημασίας και, αφετέρου, εγκρίθηκε το Σχέδιο Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού, καθώς και οι περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία των επίμαχων έργων.

- 39 Κατά το άρθρο 13, παράγραφος 4, του νόμου 3481/2006, επιτρέπεται, σύμφωνα με το σχέδιο διαχείρισης και τους περιβαλλοντικούς όρους που έχουν εγκριθεί κατά την παράγραφο 3, η λειτουργία ή η ολοκλήρωση της κατασκευής των δημοσίων έργων και των έργων της εταιρείας Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ), τα οποία δημοπρατήθηκαν και κατασκευάστηκαν ή βρίσκονται στο στάδιο κατασκευής και αφορούν έργα εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία και έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Βάσει της τελευταίας αυτής διατάξεως, δόθηκε στην ανάδοχο εταιρεία εντολή να συνεχίσει τις εργασίες που είχαν διακοπεί μετά την έκδοση της αποφάσεως περί ακυρώσεως της αναθέσεως του έργου.
- 40 Οι αιτούντες της κύριας δίκης ζητούν την ακύρωση συνολικά του επίμαχου στην κύρια δίκη σχεδίου. Οι αιτήσεις ακυρώσεως στρέφονται τόσο κατά του άρθρου 13 του νόμου 3481/2006 όσο και κατά των συναφών διοικητικών πράξεων. Το Συμβούλιο της Επικρατείας επισημαίνει ότι τόσο οι πράξεις εγκρίσεως των περιβαλλοντικών όρων όσο και οι πράξεις δυνάμει των οποίων εκτελέστηκαν τα τεχνικά έργα που εντάσσονται στο εν λόγω σχέδιο είχαν ακυρωθεί με αποφάσεις του εν λόγω δικαστηρίου πριν την έναρξη ισχύος του νόμου 3481/2006. Επομένως, κατά το αιτούν δικαστήριο, διά του προαναφερθέντος σχεδίου διαχείρισης, το οποίο εγκρίθηκε βάσει του άρθρου 9 του εν λόγω νόμου, επιχειρείται η αναβίωση των πράξεων αυτών. Ως εκ τούτου, το κύριο ζήτημα που τίθεται στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης συνίσταται στο αν οι διατάξεις των άρθρων 9 και 13 του εν λόγω νόμου είναι συμβατές με το δίκαιο της Ένωσης.
- 41 Στο πλαίσιο αυτό, το Συμβούλιο της Επικρατείας αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Με τη διάταξη του άρθρου 13, παράγραφος 6, της οδηγίας 2000/60/ΕΚ [...] τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο (22.12.2009) για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισης υδάτινων πόρων ή θεσπίζεται μέχρι την ανωτέρω ημερομηνία ειδική προθεσμία μεταφοράς των σχετικών διατάξεων των άρθρων 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της ως άνω οδηγίας;

- 2) Σε περίπτωση που το Δικαστήριο [...] κρίνει ότι με την ως άνω διάταξη της οδηγίας τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο (22.12.2009) για την κατάρτιση των σχεδίων διαχειρίσεως υδάτινων πόρων, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα:

Εθνική ρύθμιση με την οποία επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από συγκεκριμένη Λεκάνη Απορροής Ποταμού (ΛΑΠ) σε άλλη ΛΑΠ, χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια των Περιοχών Λεκάνης Απορροής Ποταμού (ΠΛΑΠ) εντός των οποίων βρίσκονται οι ΛΑΠ από και προς τις οποίες θα γίνει μεταφορά ύδατος, είναι σύμφωνη με τις διατάξεις των άρθρων 2, 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της οδηγίας 2000/60/ΕΚ, δεδομένου μάλιστα ότι, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 15, της ως άνω οδηγίας, βασική μονάδα διαχειρίσεως της ΛΑΠ είναι η ΠΛΑΠ, στην οποία ανήκει;

- 3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα:

Κατά την έννοια των άρθρων 2, 3, 5, 6, 9, 13 και 15 της οδηγίας 2000/60/ΕΚ επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από μια ΠΛΑΠ σε γειτονική ΠΛΑΠ; Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ο σκοπός αυτής της μεταφοράς μπορεί να είναι μόνο η κάλυψη αναγκών ύδρευσης ή μπορεί επίσης να εξυπηρετούνται η άρδευση και η παραγωγή ενέργειας; Σε κάθε περίπτωση απαιτείται, κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων της [εν λόγω] οδηγίας, να έχει κριθεί αιτιολογημένα από τη Διοίκηση και επί τη βάσει της αναγκαίας επιστημονικής μελέτης, ότι η ΠΛΑΠ υποδοχής αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες που έχει για ύδρευση, άρδευση κ.λπ. με τους δικούς της υδάτινους πόρους;

- 4) Σε περίπτωση που το Δικαστήριο [...] κρίνει, ως προς το ερώτημα υπό στοιχείο 1, ότι με τη διάταξη του άρθρου 13, παράγραφος 6, της οδηγίας 2000/60/ΕΚ δεν τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο (22.12.2009) για την κατάρτιση των σχεδίων διαχειρίσεως υδάτινων πόρων, αλλά θεσπίζεται ειδική προθεσμία μεταφοράς των σχετικών διατάξεων των άρθρων 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της εν λόγω οδηγίας θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα:

Εθνική ρύθμιση, θεσπιζόμενη εντός της ανωτέρω ειδικής προθεσμίας μεταφοράς, με την οποία επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από συγκεκριμένη Λεκάνη Απορροής Ποταμού (ΛΑΠ) σε άλλη ΛΑΠ, χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια των Περιοχών Λεκάνης Απορροής Ποταμού (ΠΛΑΠ), εντός των οποίων βρίσκονται οι ΛΑΠ, από και προς τις οποίες θα γίνει μεταφορά ύδατος, θέτει, άνευ ετέρου, σε κίνδυνο το χρήσιμο αποτέλεσμα της εν λόγω οδηγίας ή πρέπει για να εκτιμηθεί το ζήτημα, αν τίθεται σε κίνδυνο το χρήσιμο αποτέλεσμα της οδηγίας, να ληφθούν υπόψη κριτήρια, όπως η κλίμακα των προβλεπομένων επεμβάσεων και οι σκοποί της μεταφοράς ύδατος;

- 5) Νομοθετική ρύθμιση η οποία θεσπίζεται από εθνικό κοινοβούλιο και με την οποία εγκρίνονται σχέδια διαχειρίσεως ΛΑΠ χωρίς να προβλέπεται, από τους κρίσιμους εθνικούς κανόνες, στάδιο διαβουλεύσεως με το κοινό στη διαδικασία ενώπιον του εθνικού κοινοβουλίου και χωρίς να προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου ότι τηρήθηκε η προβλεπόμενη

στην οδηγία [2000/60] διαδικασία διαβουλεύσεως ενώπιον της Διοικήσεως είναι σύμφωνη με τις ρυθμίσεις των άρθρων 13, 14 και 15 της [εν λόγω] οδηγίας που αφορούν στις διαδικασίες ενημέρωσης, διαβούλευσης και συμμετοχής του κοινού;

- 6) Κατά την έννοια της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ [...], Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων που αφορά στην κατασκευή φραγμάτων και στη μεταφορά ύδατος και που εισήχθη προς έγκριση ενώπιον του εθνικού κοινοβουλίου μετά από τη δικαστική ακύρωση της πράξεως, με την οποία είχε ήδη εγκριθεί και για την οποία είχε ήδη τηρηθεί η διαδικασία δημοσιότητας, χωρίς να τηρηθεί εκ νέου η διαδικασία αυτή, καλύπτει τις απαιτήσεις των διατάξεων των άρθρων 1, 2, 5, 6, 8 και 9 της οδηγίας [αυτής] για ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού;
- 7) Εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2001/42/ΕΚ [...] σχέδιο εκτροπής ποταμού, το οποίο:
 - α) αφορά στην κατασκευή φραγμάτων και στη μεταφορά ύδατος από μια ΠΛΑΠ σε άλλη,
 - β) εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/60/ΕΚ,
 - γ) αφορά σε έργα της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ,
 - δ) ενδέχεται να έχει περιβαλλοντικές επιπτώσεις σε περιοχές της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ [...];
- 8) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα:

Κατά την έννοια του άρθρου 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/42/ΕΚ, μπορούν να θεωρηθούν ως τυπικές προπαρασκευαστικές πράξεις που εκδόθηκαν πριν από τις 21 Ιουλίου 2004, έτσι ώστε να μην υφίσταται υποχρέωση για εκπόνηση μελέτης στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης, πράξεις που αφορούσαν το επίμαχο έργο και έχουν ακυρωθεί αναδρομικώς με δικαστικές αποφάσεις;

- 9) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα:

Κατά την έννοια του άρθρου 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/42/ΕΚ, σε περίπτωση που σχέδιο εμπίπτει ταυτόχρονα στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας, καθώς και σε αυτό των οδηγιών 2000/60/ΕΚ και 85/337/ΕΚ που, επίσης, απαιτούν την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου, αρκούν για την τήρηση των απαιτήσεων της οδηγίας 2001/42/ΕΚ οι μελέτες που έχουν εκπονηθεί, με βάση τα οριζόμενα στις οδηγίες 2000/60/ΕΚ και 85/337/ΕΚ, ή θα πρέπει να εκπονηθεί αυτοτελής μελέτη στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης;

- 10) Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ [...], οι περιοχές που περιλαμβάνονταν στους εθνικούς καταλόγους των τόπων κοινοτικής σημασίας (ΤΚΣ) και, τελικώς, συμπεριελήφθησαν στον κοινοτικό κατάλογο των ΤΚΣ, καταλαμβάνονταν από την προστασία της

οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, πριν από τον χρόνο δημοσίευσής της 2006/613/ΕΚ απόφασης της Επιτροπής της 19ης Ιουλίου 2006, με την οποία εγκρίθηκε ο κατάλογος των προστατευόμενων ΤΚΣ για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή [(ΕΕ L 259, σ. 1)];

- 11) Είναι δυνατόν, κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, οι αρμόδιες εθνικές αρχές να παράσχουν άδεια για την πραγμάτωση σχεδίου εκτροπής ύδατος, μη άμεσα συνδεόμενου ή αναγκαίου για τη διατήρηση περιοχής που εντάσσεται σε Ζώνη Ειδικής Προστασίας, όταν σε όλες τις μελέτες που περιλαμβάνονται στον φάκελο του έργου αυτού διαπιστώνεται η παντελής έλλειψη στοιχείων ή η απουσία αξιόπιστων και επικαιροποιημένων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα της περιοχής αυτής;
- 12) Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, λόγοι κυρίως αρδευτικοί και δευτερευόντως υδρευτικοί, για τους οποίους επιχειρείται σχέδιο εκτροπής ύδατος, μπορούν να αποτελέσουν το επιτακτικό δημόσιο συμφέρον που απαιτεί η οδηγία [αυτή], προκειμένου να επιτραπεί η διενέργεια του έργου αυτού, παρ' όλες τις αρνητικές επιπτώσεις του στις προστατευόμενες από την [εν λόγω] οδηγία περιοχές;
- 13) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα:

Για τον καθορισμό της επάρκειας των αντισταθμιστικών μέτρων που είναι αναγκαία, προκειμένου να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής μιας περιοχής Natura 2000, η οποία βλάπτεται από σχέδιο εκτροπής ύδατος, είναι, κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, ληπτέα υπ' όψιν κριτήρια, όπως το εύρος της ως άνω εκτροπής και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται;

- 14) Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, ερμηνευόμενων υπό το φως της αρχής της αειφόρου αναπτύξεως, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της Συνθήκης ΕΚ, δύνανται οι αρμόδιες εθνικές αρχές να παράσχουν άδεια για την πραγμάτωση σχεδίου εκτροπής ύδατος εντός περιοχής Natura 2000, μη άμεσα συνδεόμενου ή αναγκαίου για τη διατήρηση της συνοχής της περιοχής αυτής, όταν από τη [ΜΠΕ] του εν λόγω σχεδίου προκύπτει ότι αυτό θα έχει ως συνέπεια την μετατροπή φυσικού ποτάμιου οικοσυστήματος σε ανθρωπογενές ποτάμιο και λιμναίο οικοσύστημα;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 42 Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν με τη διάταξη του άρθρου 13, παράγραφος 6, της οδηγίας

2000/60 τίθεται απλώς ένα όριο για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισεως περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού ή αν θεσπίζεται επίσης ειδική προθεσμία μεταφοράς ορισμένων διατάξεων των άρθρων 3 έως 6, 9, 13 και 15 της εν λόγω οδηγίας.

- 43 Κατά το άρθρο 24, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2000/60, τα κράτη μέλη όφειλαν να θέσουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν προς την εν λόγω οδηγία το αργότερο στις 22 Δεκεμβρίου 2003.
- 44 Το γεγονός ότι το άρθρο 13, παράγραφος 6, της οδηγίας 2000/60 διευκρινίζει ότι τα σχέδια διαχείρισεως περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού δημοσιεύονται το αργότερο εννέα έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της οδηγίας, ήτοι μέχρι τις 22 Δεκεμβρίου 2009, δεν επηρεάζει την προθεσμία για τη μεταφορά της οδηγίας αυτής που προβλέπεται από το άρθρο της 24, παράγραφος 1.
- 45 Συγκεκριμένα, το άρθρο 13, παράγραφος 6, της οδηγίας 2000/60 δεν αφορά την προθεσμία μεταφοράς της οδηγίας, αλλά θέτει απλώς μια προθεσμία για την εφαρμογή ενός από τα μέτρα που τα κράτη μέλη υποχρεούνται να λάβουν κατ' εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας, μετά τη μεταφορά της στην εθνική έννομη τάξη.
- 46 Εξάλλου, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, παραλείποντας από την εθνική νομοθετική ρύθμιση που ίσχυε τον Σεπτέμβριο του 2004 τους ορισμούς των εννοιών που περιλαμβάνονται στο άρθρο 2 της οδηγίας 2000/60 και τις προθεσμίες εντός των οποίων πρέπει να τηρηθούν τα πρότυπα ποιότητας του ύδατος, οι οποίες ορίζονται στα άρθρα 4 έως 6 και 8 της ίδιας οδηγίας, οι υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 2 της οδηγίας, σε συνδυασμό με τις τελευταίες αυτές διατάξεις, δεν τέθηκαν σε εφαρμογή με τη δέουσα δεσμευτική ισχύ (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 2006, C-32/05, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου, Συλλογή 2006, σ. I-11323, σκέψεις 16, 17 και 65).
- 47 Κατόπιν των ανωτέρω, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 13, παράγραφος 6, και 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/60 έχουν την έννοια ότι ορίζουν, αντιστοίχως, την 22α Δεκεμβρίου 2009 ως ημερομηνία εκπνοής της προθεσμίας που τάσσεται στα κράτη μέλη για τη δημοσίευση των σχεδίων διαχείρισεως των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού και την 22α Δεκεμβρίου 2003 ως ημερομηνία εκπνοής της απώτατης προθεσμίας που έχουν στη διάθεσή τους τα κράτη μέλη για τη μεταφορά στην εθνική έννομη τάξη της οδηγίας και, ιδίως, των άρθρων της 3 έως 6, 9, 13 και 15.

Επί του δεύτερου, του τρίτου και του τέταρτου ερωτήματος

- 48 Με το δεύτερο, το τρίτο και το τέταρτο ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί καταρχάς να διευκρινιστεί αν η οδηγία 2000/60 έχει την έννοια ότι απαγορεύει εθνική ρύθμιση με την οποία επιτρέπεται, πριν τις 22 Δεκεμβρίου 2009, η μεταφορά ύδατος από μια λεκάνη απορροής ποταμού σε άλλη λεκάνη απορροής ποταμού ή από μια περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού σε άλλη περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού, όταν δεν έχουν ακόμη εκπονηθεί, από τις αρμόδιες εθνικές αρχές, τα σχέδια διαχείρισεως των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού. Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η μεταφορά αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο για την κάλυψη αναγκών ύδρευσης ή και για την άρδευση και την παραγωγή ενέργειας. Τέλος, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η συμβατότητα της μεταφοράς αυτής με την εν λόγω οδηγία προϋποθέτει ότι η λεκάνη απορροής ποταμού ή η περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού υποδοχής αδυνατεί να καλύψει με τους δικούς της υδάτινους πόρους τις ανάγκες που έχει για ύδρευση, άρδευση και παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.
- 49 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί, αφενός, ότι το επίμαχο στην κύρια δίκη σχέδιο, καθόσον αφορά τη μεταφορά ύδατος από μια λεκάνη απορροής ποταμού σε άλλη λεκάνη απορροής ποταμού ή από μια περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού σε άλλη περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού, ενδέχεται, όπως υπογράμμισε η γενική εισαγγελέας με τα σημεία 66 και 67 των προτάσεών της, να είναι ασυμβίβαστο προς τους περιβαλλοντικούς σκοπούς που προβλέπονται από το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/60.
- 50 Αφετέρου, πρέπει να υπομνησθεί ότι το επίμαχο στην κύρια δίκη σχέδιο εγκρίθηκε από τον Έλληνα νομοθέτη στις 2 Αυγούστου 2006.
- 51 Όσον αφορά το ζήτημα αν το οικείο κράτος μέλος υπείχε, ήδη κατά τον χρόνο της εγκρίσεως του εν λόγω σχεδίου, υποχρέωση σεβασμού των περιβαλλοντικών σκοπών του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/60, πρέπει να υπομνησθεί ότι η εν λόγω διάταξη προβλέπει ότι, όσον αφορά τα επιφανειακά και τα υπόγεια ύδατα, τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα κατάλληλα μέτρα διατηρήσεως προκειμένου να καταστούν λειτουργικά τα προγράμματα για τη λήψη μέτρων που καθορίζονται στα σχέδια διαχείρισεως περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού.
- 52 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/60 συνδέει, επομένως, τα κατάλληλα μέτρα διατηρήσεως που τα κράτη μέλη υποχρεούνται να θεσπίσουν δυνάμει της εν λόγω διατάξεως με την προηγούμενη ύπαρξη σχεδίου διαχείρισεως για την οικεία περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού.
- 53 Κατά συνέπεια, η οδηγία 2000/60 δεν απαγορεύει κατ' αρχήν τη μεταφορά ύδατος από μια λεκάνη απορροής ποταμού σε άλλη λεκάνη απορροής ποταμού ή από μια περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού σε άλλη περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού πριν τη δημοσίευση των σχεδίων διαχείρισεως

των οικείων περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού, η οποία δημοσίευση πάντως πρέπει, σύμφωνα με το άρθρο 13, παράγραφος 6, της εν λόγω οδηγίας, να πραγματοποιηθεί το αργότερο μέχρι τις 22 Δεκεμβρίου 2009.

- 54 Εντούτοις δεν αμφισβητείται ότι, κατά τον χρόνο της εγκρίσεως του επίμαχου στην κύρια δίκη σχεδίου, τα σχέδια διαχειρίσεως των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού σχετικά με τις λεκάνες απορροής ποταμού τις οποίες αφορούσε το επίμαχο σχέδιο δεν είχαν καταρτιστεί (βλ. απόφαση της 19ης Απριλίου 2012, C-297/11, Επιτροπή κατά Ελλάδας, σκέψη 17).
- 55 Επομένως, κατά την ημερομηνία εγκρίσεως του επίμαχου στην κύρια δίκη σχεδίου, η Ελληνική Δημοκρατία δεν υποχρεούνταν να έχει καταρτίσει τα σχέδια διαχειρίσεως των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού τις οποίες αφορούσε το επίμαχο σχέδιο. Συγκεκριμένα, μολονότι η προθεσμία μεταφοράς στην εθνική έννομη τάξη της οδηγίας 2000/60, όπως καθορίζεται στο άρθρο 24, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας, είχε παρέλθει, εντούτοις η προθεσμία του άρθρου 13, παράγραφος 6, της ίδιας οδηγίας για τη δημοσίευση των σχεδίων διαχειρίσεως περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού δεν είχε ακόμη παρέλθει.
- 56 Ως εκ τούτου, το επίμαχο στην κύρια δίκη σχέδιο, όπως αυτό εγκρίθηκε από τον Έλληνα νομοθέτη στις 2 Αυγούστου 2006, χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια διαχειρίσεως των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού σχετικά με τις λεκάνες απορροής ποταμού τις οποίες αυτό αφορούσε, δεν ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4 της οδηγίας 2000/60.
- 57 Πάντως, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, κατά τη διάρκεια της προθεσμίας μεταφοράς μιας οδηγίας τα κράτη μέλη αποδέκτες της οφείλουν να απέχουν από τη θέσπιση διατάξεων ικανών να θέσουν σε σοβαρό κίνδυνο την επίτευξη του αποτελέσματος που επιδιώκει η οδηγία αυτή. Μια τέτοια υποχρέωση αποχής, η οποία επιβάλλεται σε όλες τις εθνικές αρχές, πρέπει να νοηθεί ως καλύπτουσα τη λήψη οποιουδήποτε μέτρου, γενικού ή ειδικού, ικανού να προκαλέσει έναν τέτοιο κίνδυνο (βλ. αποφάσεις της 18ης Δεκεμβρίου 1997, C-129/96, Inter-Environnement Wallonie, Συλλογή 1997, σ. I-7411, σκέψη 45, καθώς και της 26ης Μαΐου 2011, C-165/09 έως C-167/09, Stichting Natuur en Milieu κ.λπ., που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 78 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 58 Η εν λόγω υποχρέωση αποχής επιβάλλεται στα κράτη μέλη, βάσει της συνδυασμένης εφαρμογής των άρθρων 10, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ και 249, τρίτο εδάφιο, ΕΚ, επίσης στην περίπτωση που προβλέπεται μεταβατική περίοδος κατά τη διάρκεια της οποίας επιτρέπεται στα κράτη μέλη να συνεχίσουν να εφαρμόζουν τα εθνικά τους συστήματα, έστω και αν δεν είναι σύμφωνα με την οδηγία για την οποία πρόκειται (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση

Stichting Natuur en Milieu κ.λπ., προπαρατεθείσα, σκέψη 79 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 59 Το ίδιο ισχύει στην περίπτωση που μια οδηγία, όπως η οδηγία 2000/60, προβλέπει μεταβατική περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας τα κράτη μέλη δεν υποχρεούνται να λάβουν όλα τα προβλεπόμενα από την οδηγία μέτρα.
- 60 Επομένως, ακόμη και πριν τις 22 Δεκεμβρίου 2009, ημερομηνία εκπνοής της προθεσμίας που το άρθρο 13, παράγραφος 6, της οδηγίας 2000/60 τάσσει στα κράτη μέλη για τη δημοσίευση των σχεδίων διαχείρισεως των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού, τα κράτη μέλη όφειλαν να απέχουν από τη θέσπιση διατάξεων ικανών να θέσουν σε σοβαρό κίνδυνο την επίτευξη του αποτελέσματος που επιδιώκει το άρθρο 4 της εν λόγω οδηγίας.
- 61 Ειδικότερα, όσον αφορά τους περιβαλλοντικούς σκοπούς του άρθρου 4 της οδηγίας 2000/60, υπογραμμίζεται ότι κατά την παράγραφο 1, στοιχείο α', περίπτωση ii, του άρθρου αυτού, τα κράτη μέλη «προστατεύουν, αναβαθμίζουν και αποκαθιστούν όλα τα συστήματα των επιφανειακών υδάτων, [...] με σκοπό την επίτευξη μιας καλής κατάστασης των επιφανειακών υδάτων το αργότερο δεκαπέντε έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του παραρτήματος V, με την επιφύλαξη της εφαρμογής των παρατάσεων που καθορίζονται σύμφωνα με την παράγραφο 4 και της εφαρμογής των παραγράφων 5, 6 και 7 και με την επιφύλαξη της παραγράφου 8».
- 62 Η επίτευξη του σκοπού αυτού δεν πρέπει, υπό ορισμένες επιφυλάξεις, να τίθεται σε κίνδυνο από κάποιο εθνικό μέτρο, ακόμη και αν το μέτρο αυτό είχε θεσπιστεί πριν τις 22 Δεκεμβρίου 2009.
- 63 Ελλείψει οποιουδήποτε στοιχείου της υποβληθείσας στο Δικαστήριο δικογραφίας το οποίο να εμπίπτει στις περιπτώσεις του άρθρου 4, παράγραφοι 4 έως 6, της οδηγίας 2000/60, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 7, της εν λόγω οδηγίας:

«Τα κράτη μέλη δεν παραβιάζουν την παρούσα οδηγία εφόσον:

- η αδυναμία επίτευξης καλής κατάστασης των υπόγειων υδάτων, καλής οικολογικής κατάστασης [...] ή πρόληψης της υποβάθμισης της κατάστασης ενός συστήματος επιφανειακών ή υπόγειων υδάτων, οφείλεται σε νέες τροποποιήσεις των φυσικών χαρακτηριστικών του συστήματος επιφανειακών υδάτων ή σε μεταβολές της στάθμης των συστημάτων υπόγειων υδάτων, ή
- η αδυναμία πρόληψης της υποβάθμισης από την άριστη στην καλή κατάσταση ενός συστήματος επιφανειακών υδάτων είναι αποτέλεσμα νέων ανθρωπίνων δραστηριοτήτων βιώσιμης ανάπτυξης

και εφόσον πληρούνται όλες οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- α) λαμβάνονται όλα τα πρακτικώς εφικτά μέτρα για το μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων στην κατάσταση του υδατικού συστήματος·
 - β) η αιτιολογία των τροποποιήσεων ή των μεταβολών εκτίθεται ειδικά στο σχέδιο διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού που επιβάλλει το άρθρο 13, οι δε στόχοι αναθεωρούνται ανά εξαετία·
 - γ) οι λόγοι για τις τροποποιήσεις ή τις μεταβολές αυτές υπαγορεύονται επιτακτικά από το δημόσιο συμφέρον και/ή τα οφέλη για το περιβάλλον και την κοινωνία από την επίτευξη των στόχων που εξαγγέλλονται στην παράγραφο 1 υπερκαλύπτονται από τα οφέλη των νέων τροποποιήσεων ή μεταβολών για την υγεία των ανθρώπων, για τη διαφύλαξη της ασφάλειάς τους ή για τη βιώσιμη ανάπτυξη και
 - δ) οι ευεργετικοί στόχοι τους οποίους εξυπηρετούν αυτές οι τροποποιήσεις ή μεταβολές των υδάτινων συστημάτων δεν μπορούν για τεχνικούς λόγους ή λόγω υπέρμετρου κόστους, να επιτευχθούν με άλλα μέσα που συνιστούν πολύ καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή.»
- 64 Μολονότι είναι αληθές ότι, όπως διαπιστώνεται με τη σκέψη 56 της παρούσας αποφάσεως, η εν λόγω παράγραφος 7 δεν έχει εφαρμογή, αυτή καθεαυτή, σε ένα σχέδιο έργων το οποίο εγκρίθηκε στις 2 Αυγούστου 2006, χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια διαχείρισεως των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού σχετικά με τις λεκάνες απορροής ποταμού τις οποίες αφορά το σχέδιο αυτό, εντούτοις το εν λόγω σχέδιο δεν πρέπει να υπόκειται σε αυστηρότερες προϋποθέσεις απ' ό,τι αν είχε εγκριθεί μετά την ημερομηνία κατά την οποία το άρθρο 4 της οδηγίας 2000/60 κατέστη εφαρμοστέο επ' αυτού.
- 65 Στην περίπτωση τέτοιου σχεδίου, τα κριτήρια και οι προϋποθέσεις που προβλέπονται από το άρθρο 4, παράγραφος 7, της οδηγίας 2000/60 μπορούν, κατ' ουσίαν, να εφαρμοστούν κατ' αναλογία και ενδεχομένως, *mutatis mutandis*, ως μέγιστοι δυνατοί περιορισμοί στο σχέδιο αυτό.
- 66 Πάντως, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 15 της εν λόγω οδηγίας, η ύδρευση συνιστά υπηρεσία κοινής ωφέλειας. Όσον αφορά την άρδευση και την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, από το άρθρο 4, παράγραφος 3, στοιχείο α', περίπτωση iii, της ίδιας οδηγίας προκύπτει ότι, καταρχήν, αυτές ικανοποιούν επίσης το δημόσιο συμφέρον.
- 67 Εν συνεχεία, ένα σχέδιο όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, το οποίο δεν υπάγεται στο άρθρο 4 της οδηγίας 2000/60 και το οποίο θα μπορούσε να έχει ως προς τα ύδατα τις αρνητικές συνέπειες που αναφέρονται στην παράγραφο 7 του εν λόγω άρθρου, θα μπορούσε να εγκριθεί, αν τουλάχιστον:
- λαμβάνονταν όλα τα πρακτικώς εφικτά μέτρα για τον μετριασμό των αρνητικών συνεπειών στην κατάσταση του υδατικού συστήματος·

- η αιτιολογία των τροποποιήσεων ή των μεταβολών εκτίθετο ειδικά·
- το σχέδιο αυτό υπαγορευόταν από δημόσιο συμφέρον συνιστάμενο ιδίως στην ύδρευση, στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας ή στην άρδευση και/ή αν τα οφέλη για το περιβάλλον και την κοινωνία από την επίτευξη των στόχων που εξαγγέλλονται στην παράγραφο 1 του άρθρου υπερκαλύπτονταν από τα οφέλη του σχεδίου αυτού για την υγεία των ανθρώπων, για τη διαφύλαξη της ασφάλειάς τους ή για τη βιώσιμη ανάπτυξη, και
- τέλος, οι χρήσιμοι στόχοι τους οποίους επιδιώκει το σχέδιο αυτό δεν μπορούσαν, για τεχνικούς λόγους ή λόγω υπέρμετρου κόστους, να επιτευχθούν με άλλα μέσα τα οποία θα συνιστούσαν σαφώς καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή.

68 Μολονότι το γεγονός ότι η λεκάνη απορροής ποταμού ή η περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες της για ύδρευση, άρδευση ή παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με τους δικούς της υδάτινους πόρους μπορεί ασφαλώς να δικαιολογήσει, υπό το πρίσμα της οδηγίας 2000/60, μεταφορά ύδατος, όπως αυτή για την οποία πρόκειται στο πλαίσιο του επίμαχου στην κύρια δίκη σχεδίου, εντούτοις, δεν προκύπτει ότι η εν λόγω μεταφορά μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο για λόγους αναγόμενους στην αδυναμία αυτή. Συγκεκριμένα, ακόμη και αν δεν υφίσταται τέτοια αδυναμία, δεν αποκλείεται, πάντως, η εν λόγω μεταφορά ύδατος να θεωρηθεί ως πληρούσα τις προϋποθέσεις που αναφέρονται στην προηγούμενη σκέψη και, ιδίως, αφενός, την προϋπόθεση που απαιτεί η μεταφορά ύδατος να υπαγορεύεται από το δημόσιο συμφέρον και/ή τα οφέλη για το περιβάλλον και την κοινωνία από την επίτευξη των στόχων που εξαγγέλλονται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής να υπερκαλύπτονται από τα οφέλη της μεταφοράς ύδατος για την υγεία των ανθρώπων, για τη διαφύλαξη της ασφάλειάς τους ή για τη βιώσιμη ανάπτυξη και, αφετέρου, την προϋπόθεση που απαιτεί οι χρήσιμοι στόχοι που επιδιώκονται από την εν λόγω μεταφορά ύδατος να μη μπορούν, λόγω τεχνικής αδυναμίας ή δυσανάλογου κόστους, να επιτευχθούν με άλλα μέσα τα οποία αποτελούν σαφώς καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή.

69 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο δεύτερο, στο τρίτο και στο τέταρτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 2000/60 έχει την έννοια ότι:

- δεν απαγορεύει, καταρχήν, εθνική ρύθμιση με την οποία επιτρέπεται, πριν τις 22 Δεκεμβρίου 2009, η μεταφορά ύδατος από μια λεκάνη απορροής ποταμού σε άλλη λεκάνη απορροής ποταμού ή από μια περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού σε άλλη περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού, όταν δεν έχουν ακόμη εκπονηθεί, από τις αρμόδιες εθνικές αρχές, τα σχέδια διαχείρισεως των οικείων περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού·
- η μεταφορά αυτή δεν πρέπει να είναι ικανή να θέσει σε σοβαρό κίνδυνο την επίτευξη των σκοπών που επιδιώκει η οδηγία·
- εντούτοις η εν λόγω μεταφορά, στο μέτρο που μπορεί να έχει ως προς τα ύδατα τις αρνητικές συνέπειες που αναφέρονται στο άρθρο 4, παράγραφος 7, της ίδιας

οδηγίας, μπορεί να επιτραπεί, αν πληρούνται τουλάχιστον οι προϋποθέσεις που προβλέπονται από τα σημεία α' έως δ' της ίδιας διατάξεως, και

– το γεγονός ότι η λεκάνη απορροής ποταμού ή η περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού υποδοχής αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες της για ύδρευση, άρδευση ή παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με τους δικούς της υδάτινους πόρους δεν αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου η μεταφορά αυτή να είναι σύμφωνη με την εν λόγω οδηγία, υπό τον όρο ότι πληρούνται οι προεκτεθείσες προϋποθέσεις.

Επί του πέμπτου ερωτήματος

- 70 Με το πέμπτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν τα άρθρα 13 έως 15 της οδηγίας 2000/60 έχουν την έννοια ότι απαγορεύουν την έγκριση από εθνικό κοινοβούλιο σχεδίων διαχείρισεως λεκάνης απορροής ποταμού, όπως αυτά για τα οποία πρόκειται στο πλαίσιο της κύριας δίκης, χωρίς να έχει τηρηθεί η διαδικασία ενημερώσεως, διαβουλεύσεως και συμμετοχής του κοινού.
- 71 Επισημαίνεται ότι στο μέτρο που τα άρθρα 13 και 15 της οδηγίας 2000/60 δεν θεσπίζουν καμία υποχρέωση σχετικά με την ενημέρωση, διαβούλευση και συμμετοχή του κοινού κατά την επεξεργασία σχεδίων διαχείρισεως περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού, το ερώτημα αυτό πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα αποκλειστικά του άρθρου 14 της εν λόγω οδηγίας, που προβλέπει τις σχετικές υποχρεώσεις.
- 72 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το άρθρο 14, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/60 προβλέπει ότι «τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών στην υλοποίηση της παρούσας οδηγίας, ιδίως δε στην εκπόνηση, την αναθεώρηση και την ενημέρωση των σχεδίων διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού. Τα κράτη μέλη, για κάθε περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού, δημοσιεύουν και θέτουν στη διάθεση του κοινού, συμπεριλαμβανομένων των χρηστών, για τη διατύπωση παρατηρήσεων [...] αντίγραφο του προσχεδίου διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού, τουλάχιστον ένα έτος πριν από την έναρξη της περιόδου στην οποία αναφέρεται το σχέδιο».
- 73 Επιπλέον, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο, με τη σκέψη 17 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Επιτροπή κατά Ελλάδα, έκρινε ότι η Ελληνική Δημοκρατία, παραλείποντας να καταρτίσει, έως τις 22 Δεκεμβρίου 2009, τα σχέδια διαχείρισεως λεκάνης απορροής ποταμού τόσο για τις λεκάνες απορροής ποταμού που ευρίσκονται εξ ολοκλήρου εντός του εθνικού εδάφους όσο και για τις διεθνείς λεκάνες απορροής ποταμού, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από τα άρθρα 13, παράγραφοι 1 έως 3 και 6, και 15, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/60. Στο πλαίσιο της προσφυγής αυτής λόγω παραβάσεως, η Ελληνική Δημοκρατία δεν υποστήριξε ότι κατά την εν λόγω ημερομηνία είχε καταρτίσει σχέδιο διαχείρισεως των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού κατά την έννοια της ίδιας οδηγίας. Ειδικότερα, η Ελληνική

Δημοκρατία δεν επικαλέστηκε τον νόμο που αποτελεί το αντικείμενο της κύριας δίκης.

- 74 Ως εκ τούτου, τα σχέδια διαχείρισεως των λεκανών απορροής ποταμού, όπως τα επίμαχα στο πλαίσιο της κύριας δίκης, που εγκρίθηκαν στις 2 Αυγούστου 2006, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως σχέδια διαχείρισεως υπαγόμενα στα άρθρα 13 έως 15 της οδηγίας 2000/60. Επομένως, η υποχρέωση που απορρέει από το άρθρο 14, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/60 δεν έχει εφαρμογή επί των σχεδίων αυτών.
- 75 Κατ' ακολουθία, στο πέμπτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η έγκριση από εθνικό κοινοβούλιο σχεδίων διαχείρισεως λεκάνης απορροής ποταμού, όπως αυτά για τα οποία πρόκειται στο πλαίσιο της κύριας δίκης, χωρίς να έχει τηρηθεί η διαδικασία ενημερώσεως, διαβουλεύσεως και συμμετοχής του κοινού δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 14 της οδηγίας 2000/60 και ιδίως στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού.

Επί του έκτου ερωτήματος

- 76 Με το έκτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η οδηγία 85/337 έχει την έννοια ότι απαγορεύει νόμο, όπως ο νόμος 3481/2006, που ψηφίστηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο στις 2 Αυγούστου 2006 και με τον οποίο εγκρίθηκε σχέδιο μερικής εκτροπής των υδάτων ποταμού, όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, βάσει ΜΠΕ του σχεδίου αυτού η οποία είχε χρησιμεύσει ως βάση για την έκδοση διοικητικής αποφάσεως, κατόπιν διαδικασίας σύμφωνης με τις υποχρεώσεις ενημερώσεως και συμμετοχής του κοινού που επιβάλλει η εν λόγω οδηγία, και ενώ η διοικητική αυτή απόφαση ακυρώθηκε δικαστικώς.
- 77 Υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337 ορίζει ότι η οδηγία αυτή «δεν εφαρμόζεται στα σχέδια που εγκρίνονται καταλεπτώς με ειδική εθνική νομοθετική πράξη, καθότι οι στόχοι που επιδιώκονται με την παρούσα οδηγία, συμπεριλαμβανομένης και της επιδιωκόμενης παροχής πληροφοριών, επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας».
- 78 Από την εν λόγω διάταξη προκύπτει ότι, όταν η επίτευξη των σκοπών της οδηγίας 85/337, περιλαμβανομένης και της παροχής πληροφοριών, εξασφαλίζεται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας, η οδηγία δεν εφαρμόζεται στο οικείο σχέδιο (βλ. απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2000, C-287/98, Linster, Συλλογή 2000, σ. I-6917, σκέψη 51· της 18ης Οκτωβρίου 2011, C-128/09 έως C-131/09, C-134/09 και C-135/09, Boxus κ.λπ., που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 36, καθώς και της 16ης Φεβρουαρίου 2012, C-182/10, Solvay κ.λπ., που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 30).

- 79 Κατά τη διάταξη αυτή, η εξαίρεση ενός σχεδίου από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 85/337 εξαρτάται από δύο προϋποθέσεις. Η πρώτη απαιτεί το σχέδιο να εγκρίνεται καταλεπτώς με ειδική νομοθετική πράξη. Σύμφωνα με τη δεύτερη, οι σκοποί της οδηγίας, συμπεριλαμβανομένου αυτού της παροχής πληροφοριών, πρέπει να επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας (αποφάσεις της 16ης Σεπτεμβρίου 1999, C-435/97, WWF κ.λπ., Συλλογή 1999, σ. I-5613, σκέψη 57· Boxus κ.λπ., προπαρατεθείσα, σκέψη 37, καθώς και Solvay κ.λπ., προπαρατεθείσα, σκέψη 31).
- 80 Όσον αφορά την πρώτη προϋπόθεση, αυτή απαιτεί καταρχάς το σχέδιο να εγκρίνεται με ειδική νομοθετική πράξη. Συναφώς, επισημαίνεται ότι οι έννοιες «σχέδιο» και «άδεια» ορίζονται στο άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 85/337. Επομένως, μια νομοθετική πράξη η οποία εγκρίνει ένα σχέδιο πρέπει, για να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας αυτής, να είναι ειδική και να παρουσιάζει τα ίδια χαρακτηριστικά με αυτά που προσιδιάζουν σε τέτοια άδεια. Πρέπει, μεταξύ άλλων, να δίνει το δικαίωμα στον κύριο του έργου να πραγματοποιήσει το σχέδιο (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις WWF κ.λπ., σκέψη 58· Boxus κ.λπ., σκέψη 38, καθώς και Solvay κ.λπ., σκέψη 32).
- 81 Εκτός αυτού, μια νομοθετική πράξη πρέπει να εγκρίνει το σχέδιο καταλεπτώς, δηλαδή κατά τρόπο επαρκώς ακριβή και οριστικό, ώστε αυτή να περιέχει, όπως μια άδεια, όλα τα στοιχεία του σχεδίου που κρίνονται λυσιτελή για την εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, αφού προηγουμένως τα στοιχεία αυτά ληφθούν υπόψη από τον νομοθέτη (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις WWF κ.λπ., σκέψη 59· Boxus κ.λπ., σκέψη 39, καθώς και Solvay κ.λπ., σκέψη 33). Επομένως, η νομοθετική πράξη πρέπει να πιστοποιεί ότι οι σκοποί της οδηγίας 85/337 επιτεύχθηκαν όσον αφορά το οικείο σχέδιο (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Linster, σκέψη 56· Boxus κ.λπ., σκέψη 39, καθώς και Solvay κ.λπ., σκέψη 33).
- 82 Εξ αυτού συνάγεται ότι μια νομοθετική πράξη δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εγκρίνει ένα σχέδιο καταλεπτώς, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337, αφενός, όταν η εν λόγω πράξη δεν περιέχει τα αναγκαία στοιχεία για την εκτίμηση των επιπτώσεων του σχεδίου αυτού στο περιβάλλον και, αφετέρου, όταν χρειάζεται να εκδοθούν άλλες πράξεις ώστε να παρασχεθεί στον κύριο του έργου το δικαίωμα να πραγματοποιήσει το σχέδιο (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις WWF κ.λπ., σκέψη 62· Linster, σκέψη 57· Boxus κ.λπ., σκέψη 40, καθώς και Solvay κ.λπ., σκέψη 34).
- 83 Όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση, από το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337 συνάγεται ότι ο κύριος σκοπός της είναι να εξασφαλίσει ότι πριν από τη χορήγηση της σχετικής άδειας εκτιμώνται οι επιπτώσεις των σχεδίων που ενδέχεται να θίξουν σημαντικά το περιβάλλον, ιδίως λόγω της φύσεως, του μεγέθους ή του τύπου πραγματοποιήσεώς τους (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Linster, σκέψη 52· Boxus κ.λπ., σκέψη 41, καθώς και Solvay κ.λπ., σκέψη 35).

- 84 Επιπλέον, η έκτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 85/337 διευκρινίζει ότι η εκτίμηση πρέπει να γίνεται με βάση τις κατάλληλες πληροφορίες που παρέχει ο κύριος του έργου και, ενδεχομένως, να συμπληρώνεται με πληροφορίες παρεχόμενες από τις διοικητικές αρχές και το κοινό που μπορεί να αφορά το σχέδιο (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις WWF κ.λπ., σκέψη 61· Linster, σκέψη 53· Boxus κ.λπ., σκέψη 42, καθώς και Solvay κ.λπ., σκέψη 36).
- 85 Εν συνεχεία, ο εθνικός νομοθέτης πρέπει να διαθέτει, κατά τον χρόνο εγκρίσεως του σχεδίου, επαρκή πληροφοριακά στοιχεία. Από το άρθρο 5, παράγραφος 3, και το παράρτημα IV της οδηγίας 85/337 προκύπτει ότι οι πληροφορίες που πρέπει να παρέχει ο κύριος του έργου περιλαμβάνουν τουλάχιστον περιγραφή του σχεδίου, περιέχουσα στοιχεία σχετικά με τον τόπο πραγματοποιήσεώς του, τη σύλληψή του και το μέγεθός του, περιγραφή των μέτρων που μελετώνται προκειμένου να αποφευχθούν και να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να αντιμετωπισθούν οι σημαντικότερες επιπτώσεις, καθώς και τα απαραίτητα στοιχεία για την εξακρίβωση και την εκτίμηση των σημαντικών επιπτώσεων που ενδέχεται να έχει το σχέδιο στο περιβάλλον (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Boxus κ.λπ., σκέψη 43, καθώς και Solvay κ.λπ., σκέψη 37).
- 86 Πάντως, τίποτε δεν εμποδίζει τον εθνικό νομοθέτη, κατά την έγκριση σχεδίου, να λάβει υπόψη του πληροφορίες που συνελέγησαν στο πλαίσιο προγενέστερης διοικητικής διαδικασίας καθώς και τη ΜΠΕ που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο αυτό, υπό την προϋπόθεση ότι η ΜΠΕ στηρίζεται σε πληροφορίες και στοιχεία που παραμένουν επίκαιρα. Συγκεκριμένα, η ΜΠΕ, η οποία πρέπει να πραγματοποιείται προ της διαδικασίας για τη λήψη αποφάσεως, συνεπάγεται τον ουσιαστικό έλεγχο των συλλεγέντων στοιχείων καθώς και μελέτη του κατά πόσον είναι σκόπιμο τα στοιχεία αυτά να συμπληρωθούν, ενδεχομένως, με πρόσθετα δεδομένα (βλ. απόφαση της 3ης Μαρτίου 2011, C-50/09, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 40).
- 87 Συναφώς, το γεγονός ότι η ΜΠΕ πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο διοικητικής διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοση διοικητικής αποφάσεως η οποία τελικώς ακυρώθηκε δικαστικώς είναι, αυτό καθαυτό, άνευ σημασίας.
- 88 Εντούτοις, νομοθετική πράξη η οποία απλώς και μόνον «επικυρώνει» προϋφιστάμενη διοικητική πράξη και η οποία περιορίζεται στην αναφορά επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος χωρίς να έχει προηγηθεί κίνηση νομοθετικής διαδικασίας επί της ουσίας μέσω της οποίας να διασφαλίζεται η τήρηση των προϋποθέσεων των οποίων υπόμνηση γίνεται στη σκέψη 79 της παρούσας αποφάσεως δεν μπορεί να λογίζεται ως ειδική νομοθετική πράξη κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337 και, ως εκ τούτου, δεν αρκεί για να εξαιρεθεί ένα σχέδιο από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Boxus κ.λπ., σκέψη 45, καθώς και Solvay κ.λπ., σκέψη 39).

- 89 Ειδικότερα, νομοθετική πράξη που εκδόθηκε χωρίς να έχουν τεθεί στη διάθεση των μελών του νομοθετικού οργάνου οι πληροφορίες που απαριθμούνται στη σκέψη 85 της παρούσας αποφάσεως δεν μπορεί να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337 (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις *Boxus* κ.λπ., σκέψη 46, καθώς και *Solvay* κ.λπ., σκέψη 40).
- 90 Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να κρίνει αν πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές. Προς τούτο, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη τόσο το περιεχόμενο της εκδοθείσας νομοθετικής πράξεως όσο και το σύνολο της νομοθετικής διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοσή της καθώς και, μεταξύ άλλων, τις προπαρασκευαστικές πράξεις και τις κοινοβουλευτικές συζητήσεις (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις *Boxus* κ.λπ., σκέψη 4, καθώς και *Solvay* κ.λπ., σκέψη 41).
- 91 Επομένως, στο έκτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 85/337 και ιδίως το άρθρο 1, παράγραφος 5, αυτής, έχει την έννοια ότι δεν απαγορεύει νόμο, όπως ο νόμος 3481/2006, που ψηφίστηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο στις 2 Αυγούστου 2006 και με τον οποίο εγκρίθηκε σχέδιο μερικής εκτροπής των υδάτων ποταμού, όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, βάσει ΜΠΕ του σχεδίου αυτού η οποία είχε χρησιμεύσει ως βάση για την έκδοση διοικητικής αποφάσεως κατόπιν διαδικασίας σύμφωνης με τις υποχρεώσεις ενημερώσεως και συμμετοχής του κοινού που επιβάλλει η εν λόγω οδηγία και ενώ η διοικητική αυτή απόφαση ακυρώθηκε δικαστικώς, υπό την προϋπόθεση ότι ο εν λόγω νόμος συνιστά ειδική νομοθετική πράξη, κατά τρόπον ώστε η επίτευξη των σκοπών της εν λόγω οδηγίας να καθίσταται δυνατή μέσω της νομοθετικής διαδικασίας. Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να κρίνει αν πληρούνται οι δύο αυτές προϋποθέσεις.

Επί του έβδομου ερωτήματος

- 92 Με το έβδομο ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν σχέδιο μερικής εκτροπής των υδάτων ποταμού, όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, πρέπει να θεωρείται ως σχέδιο ή πρόγραμμα το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2001/42.
- 93 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, προκειμένου να προσδιοριστεί αν ένα σχέδιο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2001/42, πρέπει να εξεταστεί αν το σχέδιο αυτό αποτελεί σχέδιο ή πρόγραμμα κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής.
- 94 Κατά το άρθρο 2, στοιχείο α', δεύτερη περίπτωση, της οδηγίας 2001/42, ως «σχέδια και προγράμματα» νοούνται τα σχέδια και προγράμματα, που απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων.

95 Εντούτοις, το εν λόγω σχέδιο δεν φαίνεται να αποτελεί πράξη η οποία καθορίζει τα κριτήρια και τις λεπτομέρειες της χωροταξικής οργανώσεως και η οποία καθιερώνει κανόνες και διαδικασίες ελέγχου που διέπουν την εφαρμογή ενός ή περισσότερων σχεδίων (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 22ας Μαρτίου 2012, C-567/10, *Inter-Environnement Bruxelles* κ.λπ., που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 30).

96 Επομένως, στο έβδομο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι σχέδιο μερικής εκτροπής των υδάτων ποταμού, όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, δεν πρέπει να θεωρείται ως σχέδιο ή πρόγραμμα το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2001/42.

Επί του όγδοου και του ένατου ερωτήματος

97 Κατόπιν της απαντήσεως που δόθηκε στο έβδομο ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο όγδοο και στο ένατο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου.

Επί του δέκατου ερωτήματος

98 Με το δέκατο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν οι περιοχές οι οποίες περιλαμβάνονταν στον εθνικό κατάλογο των τόπων κοινοτικής σημασίας (ΤΚΣ) που διαβιβάστηκε στην Επιτροπή κατ' εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 92/43 και οι οποίες κατόπιν περιελήφθησαν στον κατάλογο των ΤΚΣ που εγκρίθηκε με την απόφαση 2006/613 καταλαμβάνονταν από την προστασία της οικείας οδηγίας πριν τη δημοσίευσή της εν λόγω αποφάσεως.

99 Υπογραμμίζεται ότι η απόφαση 2006/613, με την οποία η Επιτροπή ενέκρινε τον κατάλογο των προστατευόμενων ΤΚΣ για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή, τέθηκε σε ισχύ, σύμφωνα με το άρθρο 254, παράγραφος 3, ΕΚ, με την κοινοποίησή της στα κράτη μέλη.

100 Όπως επισήμανε η Επιτροπή, χωρίς να αντικρουσθεί επ' αυτού, η απόφαση αυτή κοινοποιήθηκε πράγματι στην Ελληνική Δημοκρατία στις 19 Ιουλίου 2006, ήτοι πριν την έκδοση, στις 2 Αυγούστου 2006, του νόμου 3481/2006 με τον οποίο εγκρίθηκε το σχέδιο μερικής εκτροπής των υδάτων του ποταμού Αχελώου.

101 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας 92/43, τα μέτρα προστασίας του άρθρου 6, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας αυτής επιβάλλονται μόνο σε σχέση με τους τόπους οι οποίοι, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 4, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας, έχουν εγγραφεί στον κατάλογο των τόπων που επελέγησαν ως τόποι κοινοτικής σημασίας ο οποίος καταρτίστηκε από την Επιτροπή σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 21 της οδηγίας αυτής (βλ. απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2005, C-117/03, *Dragaggi* κ.λπ., Συλλογή 2005, σ. I-167, σκέψη 25).

- 102 Επομένως, το οικείο κράτος μέλος όφειλε, μετά την κοινοποίηση της αποφάσεως 2006/613 σε αυτό, να θεσπίσει τα μέτρα προστασίας που προβλέπονται από το άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας 92/43.
- 103 Το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από το γεγονός ότι, κατόπιν της ακυρώσεως, το 2005, των διοικητικών αποφάσεων με τις οποίες είχε επιτραπεί η υλοποίηση του επίμαχου στην κύρια δίκη σχεδίου, οι διατάξεις του νόμου 3481/2006 με τις οποίες εγκρίθηκε το επίμαχο σχέδιο κατατέθηκαν στο ελληνικό κοινοβούλιο ως τροπολογία στις 6 Ιουλίου 2006, ενώ η απόφαση 2006/613 κοινοποιήθηκε στο οικείο κράτος μέλος στις 19 Ιουλίου 2006. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση αυτή, η εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας 92/43 θα αφορούσε, εν πάση περιπτώσει, κατάσταση μη δυνάμενη να θεωρηθεί ως ήδη διαμορφωθείσα.
- 104 Πάντως, πρέπει εν πάση περιπτώσει να υπομνησθεί ότι, ακόμη και πριν την έναρξη ισχύος της αποφάσεως 2006/613, τα κράτη μέλη υπέχουν υποχρέωση προστασίας των τόπων, αφ' ης στιγμής τους προτείνουν, δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 92/43, με τον εθνικό κατάλογο που διαβιβάζουν στην Επιτροπή, ως δυναμένους να χαρακτηρισθούν τόποι κοινοτικής σημασίας (ΤΚΣ) (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Dragaggi κ.λπ., σκέψη 26). Συγκεκριμένα, τα κράτη μέλη υποχρεούνται, δυνάμει της οδηγίας αυτής, να λαμβάνουν μέτρα προστασίας δυνάμενα, υπό το πρίσμα του σκοπού της διατηρήσεως τον οποίο επιδιώκει η οδηγία, να διαφυλάξουν το ουσιώδες οικολογικό ενδιαφέρον που παρουσιάζουν οι τόποι αυτοί σε εθνικό επίπεδο (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Dragaggi κ.λπ., σκέψη 30) και, επομένως, δεν μπορούν να επιτρέπουν παρεμβάσεις που ενδέχεται να θέσουν σοβαρά σε κίνδυνο τα οικολογικά χαρακτηριστικά των τόπων αυτών όπως, μεταξύ άλλων, παρεμβάσεις οι οποίες μπορούν είτε να ελαττώσουν σημαντικά την έκταση ενός τόπου είτε να προκαλέσουν την εξαφάνιση ειδών προτεραιότητας που απαντούν στον τόπο είτε, τέλος, να έχουν ως αποτέλεσμα την καταστροφή του εν λόγω τόπου ή την εξάλειψη των αντιπροσωπευτικών του χαρακτηριστικών (βλ. αποφάσεις της 14ης Σεπτεμβρίου 2006, C-244/05, Bund Naturschutz in Bayern κ.λπ., Συλλογή 2006, σ. I-8445, σκέψη 46, καθώς και της 15ης Μαρτίου 2012, C-340/10, Επιτροπή κατά Κύπρου, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 44).
- 105 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο δέκατο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι οι περιοχές οι οποίες περιλαμβάνονταν στον εθνικό κατάλογο των τόπων κοινοτικής σημασίας (ΤΚΣ) που διαβιβάστηκε στην Επιτροπή κατ' εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 92/43 και οι οποίες κατόπιν περιελήφθησαν στον κατάλογο των ΤΚΣ που εγκρίθηκε με την απόφαση 2006/613 καταλαμβάνονταν από την προστασία της οικείας οδηγίας από της κοινοποίησεως της ανωτέρω αποφάσεως στο οικείο κράτος μέλος και πριν ακόμη δημοσιευθεί η εν λόγω απόφαση. Συγκεκριμένα, το οικείο κράτος μέλος όφειλε, μετά την κοινοποίηση της εν λόγω αποφάσεως σε

αυτό, να λάβει επίσης τα μέτρα προστασίας που προβλέπονται από το άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 4, της ως άνω οδηγίας.

Επί του ενδέκατου ερωτήματος

- 106 Με το ενδέκατο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η οδηγία 92/43 έχει την έννοια ότι απαγορεύει την υλοποίηση σχεδίου εκτροπής ύδατος μη άμεσα συνδεόμενου ή αναγκαίου για τη διατήρηση ζώνης ειδικής προστασίας (ΖΕΠ), πλην όμως δυνάμενου να επηρεάσει σημαντικά τη ΖΕΠ αυτή, ελλείψει στοιχείων ή αξιόπιστων και επικαιροποιημένων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα της περιοχής αυτής.
- 107 Καταρχάς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 79/409 επιβάλλει στα κράτη μέλη να κατατάξουν σε ΖΕΠ τα εδάφη που πληρούν τα ορνιθολογικά κριτήρια που καθορίζουν οι διατάξεις αυτές (βλ., ιδίως, απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2007, C-418/04, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, Συλλογή 2007, σ. I-10947, σκέψη 36).
- 108 Από το άρθρο 7 της οδηγίας 92/43 προκύπτει ότι το άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας αυτής αντικαθιστά το άρθρο 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 79/409 από την ημερομηνία θέσεως σε εφαρμογή της οδηγίας 92/43 ή από την ημερομηνία κατά την οποία κράτος μέλος κατατάσσει συγκεκριμένη περιοχή στις ΖΕΠ βάσει της οδηγίας 79/409, εφόσον η τελευταία αυτή ημερομηνία είναι μεταγενέστερη (βλ. αποφάσεις της 13ης Δεκεμβρίου 2007, C-418/04, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, Συλλογή 2007, σ. I-10947, σκέψη 173, και της 24ης Νοεμβρίου 2011, C-404/09, Επιτροπή κατά Ισπανίας, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 97).
- 109 Πάντως, από την απόφαση περί παραπομπής καθώς και από τις προφορικές παρατηρήσεις της Επιτροπής προκύπτει ότι οι ΖΕΠ τις οποίες αφορά το επίμαχο στην κύρια δίκη σχέδιο είχαν ήδη χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ πριν την έκδοση του νόμου 3481/2006. Κατά συνέπεια, οι υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας 92/43 είχαν εφαρμογή σε αυτές κατά τον χρόνο εγκρίσεως του εν λόγω σχεδίου.
- 110 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/43 προβλέπει διαδικασία εκτιμήσεως, με την οποία σκοπείται να διασφαλισθεί, βάσει προηγούμενου ελέγχου, ότι σχέδιο μη άμεσα συνδεόμενο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του οικείου τόπου, αλλά δυνάμενο να επηρεάσει σημαντικά τον τόπο αυτό, δεν εγκρίνεται παρά μόνον εφόσον δεν πρόκειται να παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου αυτού (βλ. αποφάσεις της 7ης Σεπτεμβρίου 2004, C-127/02, Waddenvereniging και Vogelbeschermingsvereniging, Συλλογή 2004, σ. I-7405, σκέψη 34, καθώς και 20ής Σεπτεμβρίου 2007, C-304/05, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 2007, σ. I-7495, σκέψη 56).

- 111 Όσον αφορά την κατά το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/43 έννοια της «δέουσας εκτιμήσεως» πρέπει να υπομνησθεί ότι η οδηγία δεν καθορίζει ειδική μέθοδο για τη διεξαγωγή μιας τέτοιας εκτιμήσεως (προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 57).
- 112 Το Δικαστήριο έχει πάντως κρίνει ότι η εκτίμηση αυτή πρέπει να διενεργείται κατά τρόπον ώστε οι αρμόδιες αρχές να μπορούν να βεβαιωθούν ότι ένα σχέδιο δεν πρόκειται να έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα του οικείου τόπου, δεδομένου ότι, στην περίπτωση κατά την οποία παραμένουν αμφιβολίες ως προς την απουσία τέτοιων συνεπειών, οι εν λόγω αρχές οφείλουν να αρνηθούν την παροχή της αιτούμενης εγκρίσεως (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 58).
- 113 Όσον αφορά τα στοιχεία βάσει των οποίων οι αρμόδιες αρχές μπορούν να αποκτήσουν την αναγκαία βεβαιότητα, το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει ότι πρέπει να αποκλεισθεί η διατήρηση, από επιστημονικής απόψεως, οποιασδήποτε εύλογης αμφιβολίας, ενώ εξυπακούεται ότι οι αρμόδιες αρχές πρέπει να στηριχθούν στις πλέον εξελιγμένες επιστημονικές γνώσεις επί του θέματος (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Waddenvereniging και Vogelbeschermingsvereniging, σκέψεις 59 και 61, καθώς και Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 59).
- 114 Περαιτέρω, η γνώση των επιπτώσεων ενός σχεδίου ή προγράμματος όσον αφορά τους στόχους διατηρήσεως κάποιου συγκεκριμένου τόπου συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση για την εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας 92/43 διότι, χωρίς τα στοιχεία αυτά, κανένας όρος εφαρμογής της παρεκκλίσεως αυτής δεν είναι δυνατόν να εκτιμηθεί. Για την εξέταση των ενδεχόμενων επιτακτικών λόγων σημαντικού δημοσίου συμφέροντος καθώς και του ζητήματος αν υπάρχουν λιγότερο επιβλαβείς εναλλακτικές λύσεις απαιτείται πράγματι στάθμιση σε σχέση με τις βλάβες που θα προξενήσει στον τόπο το υπό κρίση σχέδιο. Περαιτέρω, προκειμένου να καθοριστεί το είδος των ενδεχόμενων αντισταθμιστικών μέτρων, απαιτείται ακριβής προσδιορισμός των βλαβών που θα επέλθουν στον τόπο αυτόν (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσες αποφάσεις Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 83, καθώς και Solvay κ.λπ., σκέψη 74).
- 115 Κατόπιν των προεκτεθέντων, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι έχει γίνει η δέουσα εκτίμηση όταν δεν υπάρχουν στοιχεία ή αξιόπιστα και επικαιροποιημένα δεδομένα για την ορνιθοπανίδα της οικείας ΖΕΠ.
- 116 Πάντως, στο μέτρο που η έγκριση ενός σχεδίου ακυρωθεί ή ανακληθεί επειδή δεν έγινε η δέουσα εκτίμηση, δεν αποκλείεται οι αρμόδιες εθνικές αρχές να προβούν εκ των υστέρων στη συγκέντρωση αξιόπιστων και επικαιροποιημένων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα της οικείας ΖΕΠ και, βάσει των δεδομένων αυτών και της κατ' αυτόν τον τρόπο συμπληρωθείσας εκτιμήσεως, να καθορίσουν αν το σχέδιο εκτροπής ύδατος έχει επιβλαβείς

συνέπειες για την ακεραιότητα της οικείας ΖΕΠ καθώς και ποια αντισταθμιστικά μέτρα πρέπει ενδεχομένως να ληφθούν προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η υλοποίηση του σχεδίου δεν θα θέσει σε κίνδυνο την προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000.

- 117 Επομένως, στο ενδέκατο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 92/43, και ιδίως το άρθρο 6, παράγραφοι 3 και 4, αυτής, έχει την έννοια ότι απαγορεύει την υλοποίηση σχεδίου εκτροπής ύδατος μη άμεσα συνδεδεμένου ή αναγκαίου για τη διατήρηση ΖΕΠ, πλην όμως δυνάμενου να επηρεάσει σημαντικά τη ΖΕΠ αυτή, ελλείψει στοιχείων ή αξιόπιστων και επικαιροποιημένων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα της περιοχής αυτής.

Επί του δωδέκατου ερωτήματος

- 118 Με το δωδέκατο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η οδηγία 92/43 έχει την έννοια ότι λόγοι, αφενός, αρδευτικοί και, αφετέρου, υδρευτικοί, για τους οποίους επιχειρείται σχέδιο εκτροπής ύδατος, μπορούν να αποτελέσουν επιτακτικό δημόσιο συμφέρον ικανό να δικαιολογήσει την υλοποίηση σχεδίου το οποίο έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα των οικείων περιοχών.
- 119 Το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας 92/43 προβλέπει ότι στην περίπτωση κατά την οποία, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτιμήσεως που πραγματοποιείται σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 3, πρώτη περίοδος, ένα πρόγραμμα ή σχέδιο πρέπει να υλοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, και εφόσον δεν υφίστανται εναλλακτικές λύσεις, το κράτος μέλος λαμβάνει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000 (βλ. προπαρατεθείσες αποφάσεις Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκέψη 81, καθώς και Solvay κ.λπ., σκέψη 72).
- 120 Όπως προκύπτει από τις σκέψεις 100, 101, 107 και 108 της παρούσας αποφάσεως, η διάταξη αυτή έχει εφαρμογή τόσο στις ΖΕΠ όσο και στους ΤΚΣ που περιλαμβάνονται στον κατάλογο που εγκρίθηκε από την Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας 92/43.
- 121 Το συμφέρον που μπορεί να δικαιολογήσει, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας 92/43, την υλοποίηση ενός σχεδίου πρέπει να είναι συγχρόνως «δημόσιο» και «σημαντικό», πράγμα που συνεπάγεται ότι πρέπει να είναι τέτοιας σημασίας ώστε να μπορεί να σταθμιστεί με τον σκοπό της προστασίας των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας που επιδιώκει η εν λόγω οδηγία (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσα απόφαση Solvay κ.λπ., σκέψη 75).

- 122 Η ύδρευση και η άρδευση πληρούν καταρχήν τις προϋποθέσεις αυτές και μπορούν, επομένως, να δικαιολογήσουν την υλοποίηση σχεδίου εκτροπής ύδατος ελλείψει εναλλακτικών λύσεων.
- 123 Εντούτοις, όταν ο ΤΚΣ για τον οποίο πρόκειται είναι τόπος όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας και/ή ένα είδος προτεραιότητας, είναι δυνατόν να προβληθούν, δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 92/43, μόνο λόγοι σχετικοί με την υγεία των ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια ή σχετικοί με θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον ή, κατόπιν γνωμοδοτήσεως της Επιτροπής, άλλοι επιτακτικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος.
- 124 Δεδομένου ότι, εν προκειμένω, η Επιτροπή δεν έχει γνωμοδοτήσει, πρέπει να εξεταστεί αν η ύδρευση και η άρδευση μπορούν να θεωρηθούν ότι περιλαμβάνονται μεταξύ των λόγων που αναφέρονται στην προηγούμενη σκέψη.
- 125 Όσον αφορά την άρδευση, προκύπτει ότι, καταρχήν, αυτή δεν συνδέεται με λόγους αναγόμενους στην υγεία των ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια. Αντιθέτως, η άρδευση είναι πιο πιθανό, υπό ορισμένες περιστάσεις, να έχει θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον.
- 126 Η ύδρευση, αντιθέτως, περιλαμβάνεται, καταρχήν, μεταξύ των λόγων που συνδέονται με την υγεία των ανθρώπων.
- 127 Εν πάση περιπτώσει, στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να κρίνει αν το επίμαχο στην κύρια δίκη σχέδιο έχει πράγματι επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα ενός ή περισσότερων ΤΚΣ όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας και/ή ένα είδος προτεραιότητας.
- 128 Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο δωδέκατο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 92/43, και, ιδίως, το άρθρο 6, παράγραφος 4, αυτής, έχει την έννοια ότι λόγοι, αφενός, αρδευτικοί και, αφετέρου, υδρευτικοί, για τους οποίους επιχειρείται σχέδιο εκτροπής ύδατος, μπορούν να αποτελέσουν επιτακτικό δημόσιο συμφέρον ικανό να δικαιολογήσει την υλοποίηση σχεδίου το οποίο έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα των οικείων περιοχών. Στην περίπτωση που το σχέδιο αυτό έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα ΤΚΣ όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας και/ή ένα είδος προτεραιότητας, η υλοποίηση του σχεδίου μπορεί, καταρχήν, να δικαιολογηθεί από λόγους υδρευτικούς. Υπό ορισμένες περιστάσεις, η υλοποίηση του σχεδίου θα μπορούσε να δικαιολογηθεί βάσει των θετικών συνεπειών πρωταρχικής σημασίας που η άρδευση έχει για το περιβάλλον. Αντιθέτως, η άρδευση δεν συνδέεται, καταρχήν, με λόγους αναγόμενους στην υγεία των ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια, οι οποίοι να δικαιολογούν την υλοποίηση σχεδίου όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη.

Επί του δέκατου τρίτου ερωτήματος

- 129 Με το δέκατο τρίτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η οδηγία 92/43 έχει την έννοια ότι, για τη διαπίστωση της καταλληλότητας των αντισταθμιστικών μέτρων, πρέπει να ληφθούν υπόψη κριτήρια όπως το εύρος της εκτροπής ύδατος και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται.
- 130 Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, της οδηγίας 92/43, εάν παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων και ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, ένα σχέδιο πρέπει να υλοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, το κράτος μέλος λαμβάνει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000.
- 131 Όπως αναφέρεται στη σκέψη 114 της παρούσας αποφάσεως, προκειμένου να καθοριστεί το είδος των ενδεχόμενων αντισταθμιστικών μέτρων, απαιτείται ακριβής προσδιορισμός των βλαβών που θα επέλθουν στον τόπο αυτόν.
- 132 Το εύρος της εκτροπής ύδατος και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται αποτελούν στοιχεία τα οποία είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη για τον ακριβή προσδιορισμό των βλαβών που θα επέλθουν στον οικείο τόπο εξαιτίας του σχεδίου και, επομένως, για τον καθορισμό του είδους των αντισταθμιστικών μέτρων που είναι αναγκαία προκειμένου να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000.
- 133 Κατά συνέπεια, στο δέκατο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, κατά την έννοια της οδηγίας 92/43 και, ιδίως, του άρθρου 6, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, αυτής, για τη διαπίστωση της καταλληλότητας των αντισταθμιστικών μέτρων πρέπει να ληφθούν υπόψη το εύρος της εκτροπής ύδατος και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται.

Επί του δέκατου τέταρτου ερωτήματος

- 134 Με το δέκατο τέταρτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η οδηγία 92/43, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα της αρχής της αειφόρου αναπτύξεως, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 ΕΚ, επιτρέπει, προκειμένου περί περιοχών εντός του δικτύου Natura 2000, τη μετατροπή φυσικού ποτάμιου οικοσυστήματος σε ανθρωπογενές ποτάμιο και λιμναίο οικοσύστημα.
- 135 Ακόμη και αν γίνει δεκτό ότι η μετατροπή φυσικού ποτάμιου οικοσυστήματος σε ανθρωπογενές ποτάμιο και λιμναίο οικοσύστημα έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα περιοχών του δικτύου Natura 2000, πάντως το

γεγονός αυτό δεν σημαίνει κατ' ανάγκην ότι το σχέδιο στο οποίο οφείλεται η εν λόγω μετατροπή δεν μπορεί να εγκριθεί.

- 136 Συγκεκριμένα, όπως διαπιστώνεται στη σκέψη 119 της παρούσας αποφάσεως, το εν λόγω σχέδιο θα μπορούσε να εγκριθεί, δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας 92/43, το οποίο αφορά τις περιοχές του δικτύου Natura 2000, υπό τον όρο ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις που ορίζει η οικεία διάταξη.
- 137 Κατά την τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 92/43, δεδομένου ότι ο κυριότερος σκοπός της είναι να ευνοήσει τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, λαμβάνοντας συγχρόνως υπόψη τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και περιφερειακές απαιτήσεις, η εν λόγω οδηγία συμβάλλει στον γενικό σκοπό μιας διαρκούς αναπτύξεως. Η διατήρηση της βιοποικιλότητας αυτής ενδέχεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, να απαιτεί τη διατήρηση ή και την ενθάρρυνση ανθρώπινων δραστηριοτήτων.
- 138 Επομένως, το άρθρο 6, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 92/43, και, ιδίως, η προϋπόθεση κατά την οποία το κράτος μέλος λαμβάνει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000, πρέπει να εφαρμόζεται υπό το πρίσμα της αρχής της αειφόρου αναπτύξεως της οποίας επίκληση γίνεται στην τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας και η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 ΕΚ.
- 139 Κατά συνέπεια, στο δέκατο τέταρτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 92/43, και ιδίως το άρθρο 6, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, αυτής, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα της αρχής της αειφόρου αναπτύξεως, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 ΕΚ, επιτρέπει, προκειμένου περί περιοχών εντός του δικτύου Natura 2000, τη μετατροπή φυσικού ποτάμιου οικοσυστήματος σε ανθρωπογενές ποτάμιο και λιμναίο οικοσύστημα υπό τον όρο ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις που ορίζει η διάταξη αυτή της οικείας οδηγίας.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 140 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαινεται:

1) Τα άρθρα 13, παράγραφος 6, και 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2000, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων, έχουν την έννοια ότι ορίζουν, αντιστοίχως, την 22α Δεκεμβρίου 2009 ως ημερομηνία εκπνοής της προθεσμίας που τάσσεται στα κράτη μέλη για τη δημοσίευση των σχεδίων διαχείρισεως των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού και την 22α Δεκεμβρίου 2003 ως ημερομηνία εκπνοής της απώτατης προθεσμίας που έχουν στη διάθεσή τους τα κράτη μέλη για τη μεταφορά στην εθνική έννομη τάξη της οδηγίας και, ιδίως, των άρθρων της 3 έως 6, 9, 13 και 15.

2) Η οδηγία 2000/60 έχει την έννοια ότι:

- δεν απαγορεύει, καταρχήν, εθνική ρύθμιση με την οποία επιτρέπεται, πριν τις 22 Δεκεμβρίου 2009, η μεταφορά ύδατος από μια λεκάνη απορροής ποταμού σε άλλη λεκάνη απορροής ποταμού ή από μια περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού σε άλλη περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού, όταν δεν έχουν ακόμη εκπονηθεί, από τις αρμόδιες εθνικές αρχές, τα σχέδια διαχείρισεως των οικείων περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού·
- η μεταφορά αυτή δεν πρέπει να είναι ικανή να θέσει σε σοβαρό κίνδυνο την επίτευξη των σκοπών που επιδιώκει η οδηγία·
- εντούτοις η εν λόγω μεταφορά, στο μέτρο που μπορεί να έχει ως προς τα ύδατα τις αρνητικές συνέπειες που αναφέρονται στο άρθρο 4, παράγραφος 7, της ίδιας οδηγίας, μπορεί να επιτραπεί, αν πληρούνται τουλάχιστον οι προϋποθέσεις που προβλέπονται από τα σημεία α' έως δ' της ίδιας διατάξεως, και
- το γεγονός ότι η λεκάνη απορροής ποταμού ή η περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού υποδοχής αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες της για ύδρευση, άρδευση ή παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με τους δικούς της υδάτινους πόρους δεν αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου η μεταφορά αυτή να είναι σύμφωνη με την εν λόγω οδηγία, υπό τον όρο ότι πληρούνται οι προεκτεθείσες προϋποθέσεις.

3) Η έγκριση από εθνικό κοινοβούλιο σχεδίων διαχείρισεως λεκάνης απορροής ποταμού, όπως αυτά για τα οποία πρόκειται στο πλαίσιο της κύριας δίκης, χωρίς να έχει τηρηθεί η διαδικασία ενημερώσεως, διαβουλευσεως και συμμετοχής του κοινού δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 14 της οδηγίας 2000/60 και ιδίως στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού.

4) Η οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, όπως τροποποιήθηκε από την οδηγία 2003/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Μαΐου 2003, και ιδίως το άρθρο 1, παράγραφος 5, αυτής, έχει την έννοια ότι δεν απαγορεύει νόμο, όπως ο νόμος 3481/2006, που

ψηφίστηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο στις 2 Αυγούστου 2006 και με τον οποίο εγκρίθηκε σχέδιο μερικής εκτροπής των υδάτων ποταμού, όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, βάσει μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων του σχεδίου αυτού η οποία είχε χρησιμεύσει ως βάση για την έκδοση διοικητικής αποφάσεως κατόπιν διαδικασίας σύμφωνης με τις υποχρεώσεις ενημερώσεως και συμμετοχής του κοινού που επιβάλλει η εν λόγω οδηγία και ενώ η διοικητική αυτή απόφαση ακυρώθηκε δικαστικώς, υπό την προϋπόθεση ότι ο εν λόγω νόμος συνιστά ειδική νομοθετική πράξη, κατά τρόπον ώστε η επίτευξη των σκοπών της εν λόγω οδηγίας να καθίσταται δυνατή μέσω της νομοθετικής διαδικασίας. Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να κρίνει αν πληρούνται οι δύο αυτές προϋποθέσεις.

- 5) Σχέδιο μερικής εκτροπής των υδάτων ποταμού, όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, δεν πρέπει να θεωρείται ως σχέδιο ή πρόγραμμα το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2001/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001, σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων.
- 6) Οι περιοχές οι οποίες περιλαμβάνονταν στον εθνικό κατάλογο των τόπων κοινοτικής σημασίας που διαβιβάστηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατ' εφαρμογή του άρθρου 4, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, και οι οποίες κατόπιν περιελήφθησαν στον κατάλογο των ΤΚΣ που εγκρίθηκε με την απόφαση 2006/613/ΕΚ της Επιτροπής, της 19ης Ιουλίου 2006, περί εγκρίσεως, κατ' εφαρμογή της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, του καταλόγου των προστατευόμενων τόπων κοινοτικής σημασίας για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή, καταλαμβάνονταν από την προστασία της οικείας οδηγίας από της κοινοποίησεως της αποφάσεως 2006/613 στο οικείο κράτος μέλος και πριν ακόμη δημοσιευθεί η εν λόγω απόφαση. Συγκεκριμένα, το οικείο κράτος μέλος όφειλε, μετά την κοινοποίηση της εν λόγω αποφάσεως σε αυτό, να λάβει επίσης τα μέτρα προστασίας που προβλέπονται από το άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 4, της ως άνω οδηγίας.
- 7) Η οδηγία 92/43, και ιδίως το άρθρο 6, παράγραφοι 3 και 4, αυτής, έχει την έννοια ότι απαγορεύει την υλοποίηση σχεδίου εκτροπής ύδατος μη άμεσα συνδεόμενου ή αναγκαίου για τη διατήρηση ζώνης ειδικής προστασίας, πλην όμως δυνάμενου να επηρεάσει σημαντικά τη ζώνη αυτή, ελλείψει στοιχείων ή αξιόπιστων και επικαιροποιημένων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα της περιοχής αυτής.
- 8) Η οδηγία 92/43, και, ιδίως, το άρθρο 6, παράγραφος 4, αυτής, έχει την έννοια ότι λόγοι, αφενός, αρδευτικοί και, αφετέρου, υδρευτικοί, για τους οποίους επιχειρείται σχέδιο εκτροπής ύδατος, μπορούν να

αποτελέσουν επιτακτικό δημόσιο συμφέρον ικανό να δικαιολογήσει την υλοποίηση σχεδίου το οποίο έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα των οικείων περιοχών. Στην περίπτωση που το σχέδιο αυτό έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα τόπου κοινοτικής σημασίας όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας και/ή ένα είδος προτεραιότητας, η υλοποίηση του σχεδίου μπορεί, καταρχήν, να δικαιολογηθεί από λόγους υδρευτικούς. Υπό ορισμένες περιστάσεις, η υλοποίηση του σχεδίου θα μπορούσε να δικαιολογηθεί βάσει των θετικών συνεπειών πρωταρχικής σημασίας που η άρδευση έχει για το περιβάλλον. Αντιθέτως, η άρδευση δεν συνδέεται, καταρχήν, με λόγους αναγόμενους στην υγεία των ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια, οι οποίοι να δικαιολογούν την υλοποίηση σχεδίου όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη.

- 9) Κατά την έννοια της οδηγίας 92/43, και, ιδίως, του άρθρου 6, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, αυτής, για τη διαπίστωση της καταλληλότητας των αντισταθμιστικών μέτρων πρέπει να ληφθούν υπόψη το εύρος της εκτροπής ύδατος και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται.
- 10) Η οδηγία 92/43, και ιδίως το άρθρο 6, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, αυτής, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα της αρχής της αειφόρου ανάπτυξης, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 ΕΚ, επιτρέπει, προκειμένου περί περιοχών εντός του δικτύου Natura 2000, τη μετατροπή φυσικού ποτάμιου οικοσυστήματος σε ανθρωπογενές ποτάμιο και λιμναίο οικοσύστημα υπό τον όρο ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις που ορίζει η διάταξη αυτή της οικείας οδηγίας.

(υπογραφές)

της 13ης Οκτωβρίου 2011 ([1](#))

Υπόθεση C-43/10

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας κ.λπ.

[αίτηση του Συμβουλίου της Επικρατείας (Ελλάδα)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προστασία του περιβάλλοντος – Οδηγία 2000/60/ΕΚ – Πολιτική υδάτων της Ενώσεως – Εκτροπή του ρου ποταμού – Προθεσμία για την κατάρτιση σχεδίων διαχείρισεως της περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού – Εκ των προτέρων επίδραση – Συμμετοχή του κοινού – Οδηγία 2001/42/ΕΚ – Περιβαλλοντική εκτίμηση σχεδίων και προγραμμάτων – Διαχρονική εφαρμογή – Οδηγία 85/337/ΕΟΚ – Εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων – Δυνατότητα χρησιμοποίησης παλαιότερων μελετών – Οδηγία 92/43/ΕΟΚ – Προστασία της άγριας πανίδας και χλωρίδας – Προστασία των τόπων κοινοτικής σημασίας – Οδηγία 79/409/ΕΟΚ – Προστασία των πτηνών – Προστασία των ειδικών οικοτόπων – Εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων – Απαγόρευση υποβαθμίσεως – Δικαιολόγηση των επιπτώσεων»

Περιεχόμενα

I – Εισαγωγή

II – Το νομικό πλαίσιο

A – Το δίκαιο της Ενώσεως

1. Η οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα
2. Η οδηγία ΕΠΕΕ
3. Η οδηγία ΣΕΠΕ
4. Η οδηγία περί προστασίας των πτηνών
5. Η οδηγία περί οικοτόπων

B – Το ελληνικό δίκαιο

III – Το ιστορικό της διαφοράς και η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως

IV – Νομική εκτίμηση

A – Επί της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα

1. Επί του πρώτου ερωτήματος – Το χρονικό σημείο της εφαρμογής του άρθρου 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα

2. Επί του πρώτου σκέλους του τρίτου ερωτήματος – Η νομιμότητα της εκτροπής υδάτων σε άλλες περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού

α) Επί των υποχρεώσεων διατηρήσεως και εξυγιάνσεως κατά το άρθρο 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα

β) Επί της εφαρμογής του άρθρου 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα στα σχέδια

γ) Επί της καλής καταστάσεως των υδάτων

δ) Επί της παρεκκλίσεως από τους περιβαλλοντικούς σκοπούς

3. Επί του δευτέρου ερωτήματος – Επί του αναγκαίου χαρακτήρα της διαχειρίσεως για περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού

4. Επί του δεύτερου σκέλους του τρίτου ερωτήματος – Οι θεμιτοί σκοποί μιας εκτροπής

5. Επί του τρίτου σκέλους του τρίτου ερωτήματος – Εξέταση των εναλλακτικών λύσεων

6. Επί του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος – Η εκ των προτέρων ανάπτυξη αποτελεσμάτων της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα

α) Επί της νομολογίας για την εκ των προτέρων ανάπτυξη αποτελεσμάτων των οδηγιών

β) Επί των αρχών της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφάλειας δικαίου

γ) Επί της διαφοράς της κύριας δίκης

7. Επί του πέμπτου ερωτήματος – Η συμμετοχή του κοινού

B – Επί της οδηγίας ΕΠΕΕ

Γ – Επί της οδηγίας ΣΕΠΕ

1. Επί του εβδόμου ερωτήματος – Το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της οδηγίας ΣΕΠΕ

α) Επί των όρων «σχέδια και προγράμματα»

β) Επί της υποχρεώσεως εκτιμήσεως των σχεδίων διαχειρίσεως

2. Επί του ογδού ερωτήματος – Η διαχρονική εφαρμογή της οδηγίας ΣΕΠΕ
 - α) Επί της προετοιμασίας των σχεδίων διαχείρισεως
 - β) Επί της προετοιμασίας σχεδίου για την εκτροπή του Αχελώου
 - γ) Πρόταση ως προς το όγδοο ερώτημα
 3. Επί του ενάτου ερωτήματος – Το εύρος της περιβαλλοντικής εκτιμήσεως
- Δ – Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος
1. Επί του δεκάτου ερωτήματος – Προστασία προτεινομένων τόπων κατά τη θέσπιση του νόμου 3481/2006
 - α) Επί της προσωρινής προστασίας προτεινομένων τόπων
 - β) Επί της προστασίας των τόπων μετά την ένταξη στον κοινοτικό κατάλογο
 - γ) Πρόταση επί του δεκάτου ερωτήματος
 2. Επί του ενδεκάτου ερωτήματος
 - α) Επί της εφαρμοσιμότητας του άρθρου 6, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας περί οικοτόπων
 - β) Επί του άρθρου 6, παράγραφοι 2 και 4, της οδηγίας περί οικοτόπων
 - γ) Πρόταση επί του ενδεκάτου ερωτήματος
 3. Επί του δωδεκάτου ερωτήματος – Επιτακτικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος
 4. Επί του δεκάτου τρίτου ερωτήματος – Μέτρα προς εξασφάλιση της συνοχής του Natura 2000
 5. Επί του δεκάτου τετάρτου ερωτήματος – Μετατροπή φυσικού ποταμίου οικοσυστήματος

V – Πρόταση

I – Εισαγωγή

1. Επί 20 έτη και άνω οι ελληνικές αρχές επιδιώκουν τη μερική εκτροπή του ρου του ποταμού Αχελώου της Δυτικής Ελλάδας προς τον ποταμό Πηνειό της Ανατολικής Ελλάδας και τη χρησιμοποίηση του άνω ρου του ποταμού αυτού για την παραγωγή ενέργειας. Πάντως, το Συμβούλιο της Επικρατείας ακύρωσε κατ' επανάληψη τις σχετικές αποφάσεις εγκρίσεως του σχεδίου εκτροπής. Η διαφορά της κύριας δίκης αφορά το κύρος νόμου του 2006, με τον οποίο εγκρίθηκε εκ νέου το σχέδιο αυτό.
2. Το κέντρο βάρους της λίαν ευρείας και περίπλοκης αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως έγκειται στο ζήτημα αν και κατά πόσον ο νόμος αυτός πρέπει να εκτιμηθεί επί τη βάση της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα (2), μολονότι, όσον αφορά τις κρίσιμες υποχρεώσεις που προβλέπει η οδηγία αυτή, κατά την έκδοση του νόμου έτρεχε ακόμη η μεταβατική προθεσμία. Παράλληλα, πρέπει να διευκρινιστεί κατά πόσον συνάδει προς την οδηγία ΕΠΕΕ (3) η παραπομπή, στο

πλαίσιο της νομοθετικής διαδικασίας, σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων η οποία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο προηγούμενης διοικητικής διαδικασίας. Περαιτέρω, ζητείται να διευκρινιστεί αν έπρεπε να εφαρμοστεί η οδηγία σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων (4) (στο εξής: οδηγία ΣΕΠΕ, όπου ΣΕΠΕ είναι τα αρχικά των λέξεων: στρατηγική εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων) και αν, ενδεχομένως, παράλληλα προς την προαναφερθείσα εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ήταν αναγκαίο να πραγματοποιηθεί εκτίμηση και κατά την οδηγία ΣΕΠΕ. Τέλος, πρέπει να εξετασθούν ορισμένα ζητήματα σχετικά με την προστασία των οικείων περιοχών Natura 2000 κατά την οδηγία περί οικοτόπων (5).

II – Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ενώσεως

1. Η οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα

3. Οι βασικοί περιβαλλοντικοί σκοποί της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα και ενδεχόμενες εξαιρέσεις καθιερώνονται στο άρθρο 4:

«1. Προκειμένου να καταστούν λειτουργικά τα προγράμματα για τη λήψη μέτρων που καθορίζονται στα σχέδια διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού:

α) για τα επιφανειακά ύδατα:

i) τα κράτη μέλη εφαρμόζουν τα αναγκαία μέτρα για την πρόληψη της υποβάθμισης της κατάστασης όλων των συστημάτων επιφανειακών υδάτων, με την επιφύλαξη της εφαρμογής των παραγράφων 6 και 7 και με την επιφύλαξη της παραγράφου 8·

ii) τα κράτη μέλη προστατεύουν, αναβαθμίζουν και αποκαθιστούν όλα τα συστήματα των επιφανειακών υδάτων, με την επιφύλαξη της εφαρμογής του σημείου iii για τα τεχνητά και ιδιαιτέρως τροποποιημένα υδατικά συστήματα, με σκοπό την επίτευξη μιας καλής κατάστασης των επιφανειακών υδάτων το αργότερο δεκαπέντε έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του παραρτήματος V, με την επιφύλαξη της εφαρμογής των παρατάσεων που καθορίζονται σύμφωνα με την παράγραφο 4 και της εφαρμογής των παραγράφων 5, 6 και 7 και με την επιφύλαξη της παραγράφου 8·

iii) τα κράτη μέλη προστατεύουν και αναβαθμίζουν όλα τα τεχνητά και ιδιαιτέρως τροποποιημένα υδατικά συστήματα, με σκοπό την επίτευξη καλού οικολογικού δυναμικού και καλής χημικής κατάστασης των επιφανειακών υδάτων, το αργότερο δεκαπέντε έτη από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του παραρτήματος V, με την επιφύλαξη της εφαρμογής των παρατάσεων που καθορίζονται σύμφωνα με την παράγραφο 4 και της εφαρμογής των παραγράφων 5, 6 και 7 και με την επιφύλαξη της παραγράφου 8·

iv) [...]

με την επιφύλαξη των σχετικών διεθνών συμφωνιών που αναφέρονται στο άρθρο 1 για τα ενδιαφερόμενα μέρη·

β) για τα υπόγεια ύδατα:

[...]

3. Τα κράτη μέλη μπορούν να καθορίσουν ένα σύστημα επιφανειακών υδάτων ως τεχνητό ή ιδιαιτέρως τροποποιημένο όταν:

α) οι αλλαγές στα υδρομορφολογικά χαρακτηριστικά του συστήματος αυτού που είναι αναγκαίες για την επίτευξη καλής οικολογικής κατάστασης θα προκαλούσαν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις:

i) στο ευρύτερο περιβάλλον·

ii) στη ναυσιπλοΐα, συμπεριλαμβανομένων των λιμενικών εγκαταστάσεων, ή στην αναψυχή·

iii) σε δραστηριότητες για τους σκοπούς των οποίων αποθηκεύεται ύδωρ, όπως η υδροδότηση, η παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας ή η άρδευση·

iv) στη ρύθμιση του ύδατος, στην προστασία από πλημμύρες, στην αποξήρανση εδαφών ή

v) άλλες εξίσου σημαντικές ανθρώπινες δραστηριότητες για τη βιώσιμη ανάπτυξη·

β) οι χρήσιμοι στόχοι που εξυπηρετούνται από τα τεχνητά ή τροποποιημένα χαρακτηριστικά του υδατικού συστήματος δεν μπορούν, λόγω τεχνικής αδυναμίας ή δυσανάλογου κόστους, να επιτευχθούν λογικά με άλλα μέσα τα οποία αποτελούν πολύ καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή.

Ειδική μνεία του καθορισμού αυτού και της αιτιολόγησής του θα γίνεται στα σχέδια διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού που επιβάλλει το άρθρο 13 και τα οποία αναθεωρούνται ανά εξαετία.

4. [...]

5. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιδιώκουν περιβαλλοντικούς στόχους λιγότερο αυστηρούς από αυτούς που απαιτούνται δυνάμει της παραγράφου 1 για συγκεκριμένα υδατικά συστήματα, όταν επηρεάζονται τόσο από ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως ορίζεται σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 1, ή η φυσική τους κατάσταση είναι τέτοια ώστε η επίτευξη των στόχων αυτών να είναι ανέφικτη ή δυσανάλογα δαπανηρή, και εφόσον πληρούνται όλες οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) οι περιβαλλοντικές και κοινωνικοοικονομικές ανάγκες που εξυπηρετούνται από την ανθρώπινη αυτή δραστηριότητα δεν μπορούν να επιτευχθούν με άλλα μέσα τα οποία αποτελούν πολύ καλύτερη επιλογή για περιβαλλοντική πρακτική, η οποία δεν συνεπάγεται δυσανάλογο κόστος·

β) τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν:

– για τα επιφανειακά ύδατα, ότι επιτυγχάνεται το μέγιστο δυνατό οικολογικό δυναμικό και η καλύτερη δυνατή χημική κατάσταση, δεδομένων των επιπτώσεων που

δεν μπορούσαν ευλόγως να έχουν αποφευχθεί λόγω της φύσεως της ανθρώπινης δραστηριότητας ή της ρύπανσης,

– [...]

γ) δεν σημειώνεται περαιτέρω υποβάθμιση της κατάστασης του πληγέντος υδατικού συστήματος·

δ) η καθιέρωση λιγότερο αυστηρών περιβαλλοντικών στόχων και η αντίστοιχη αιτιολογία εκτίθενται ειδικά στο σχέδιο διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού που επιβάλλει το άρθρο 13, οι δε στόχοι αυτοί αναθεωρούνται ανά εξαετία.

6. [...]

7. Τα κράτη μέλη δεν παραβιάζουν την παρούσα οδηγία εφόσον:

– η αδυναμία επίτευξης καλής κατάστασης των υπόγειων υδάτων, καλής οικολογικής κατάστασης ή, κατά περίπτωση, καλού οικολογικού δυναμικού ή πρόληψης της υποβάθμισης της κατάστασης ενός συστήματος επιφανειακών ή υπόγειων υδάτων οφείλεται σε νέες τροποποιήσεις των φυσικών χαρακτηριστικών του συστήματος επιφανειακών υδάτων ή σε μεταβολές της στάθμης των συστημάτων υπόγειων υδάτων ή

– η αδυναμία πρόληψης της υποβάθμισης από την άριστη στην καλή κατάσταση ενός συστήματος επιφανειακών υδάτων είναι αποτέλεσμα νέων ανθρώπινων δραστηριοτήτων βιώσιμης ανάπτυξης,

και εφόσον πληρούνται όλες οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) λαμβάνονται όλα τα πρακτικώς εφικτά μέτρα για τον μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων στην κατάσταση του υδατικού συστήματος·

β) η αιτιολογία των τροποποιήσεων ή των μεταβολών εκτίθεται ειδικά στο σχέδιο διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού που επιβάλλει το άρθρο 13, οι δε στόχοι αναθεωρούνται ανά εξαετία·

γ) οι λόγοι για τις τροποποιήσεις ή τις μεταβολές αυτές υπαγορεύονται επιτακτικά από το δημόσιο συμφέρον ή/και τα οφέλη για το περιβάλλον και την κοινωνία από την επίτευξη των στόχων, που εξαγγέλλονται στην παράγραφο 1, υπερκαλύπτονται από τα οφέλη των νέων τροποποιήσεων ή μεταβολών για την υγεία των ανθρώπων, για τη διαφύλαξη της ασφάλειάς τους ή για τη βιώσιμη ανάπτυξη και

δ) οι ευεργετικοί στόχοι τους οποίους εξυπηρετούν αυτές οι τροποποιήσεις ή μεταβολές των υδάτινων συστημάτων δεν μπορούν για τεχνικούς λόγους ή λόγω υπέρμετρου κόστους να επιτευχθούν με άλλα μέσα που συνιστούν πολύ καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή.

8. Κατά την εφαρμογή των παραγράφων 3, 4, 5, 6 και 7 τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε η εφαρμογή να μην αποκλείει μονίμως ή να μην υπονομεύει την επίτευξη των στόχων της παρούσας οδηγίας σε άλλα υδατικά συστήματα της ίδιας περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού και να συμβαδίζει με την εφαρμογή άλλων κοινοτικών περιβαλλοντικών νομοθετημάτων.

9. Πρέπει να ληφθούν μέτρα για να διασφαλισθεί ότι η εφαρμογή των νέων διατάξεων, συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής των παραγράφων 3, 4, 5, 6 και 7, εγγυάται τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο προστασίας με την ισχύουσα κοινοτική νομοθεσία.»

4. Κατά το άρθρο 5 της οδηγίας περί υδάτων, τα κράτη μέλη πρέπει να πραγματοποιήσουν μέχρι τις 22 Δεκεμβρίου 2004 ανάλυση ορισμένων χαρακτηριστικών κάθε περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού. Κατά το άρθρο 8 της οδηγίας, τα κράτη μέλη πρέπει να καταρτίσουν προγράμματα μέχρι τις 22 Δεκεμβρίου 2006 για την παρακολούθηση της καταστάσεως των υδάτων. Σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 2, της οδηγίας τα κράτη μέλη πρέπει να υποβάλουν συνοπτικές εκθέσεις στην Επιτροπή σχετικά με τα δύο μέτρα, εντός τριών μηνών από την ολοκλήρωσή τους.

5. Το άρθρο 11 ρυθμίζει τα προγράμματα μέτρων που πρέπει να καταρτίσουν τα κράτη μέλη για κάθε περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού. Η προθεσμία για την κατάρτισή τους καθορίζεται στην παράγραφο 7 του άρθρου αυτού:

«Τα προγράμματα μέτρων καταρτίζονται το αργότερο εννέα έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας και όλα τα μέτρα είναι έτοιμα προς εφαρμογή το αργότερο δώδεκα έτη μετά την ημερομηνία αυτή.»

6. Το άρθρο 13 της οδηγίας ρυθμίζει την κατάρτιση σχεδίων διαχείρισεως λεκάνης απορροής ποταμού. Η παράγραφος 1 προβλέπει την υποχρέωση κατάρτισέως τους και η παράγραφος 6 την προθεσμία δημοσιεύσεώς τους:

1. Για τις λεκάνες απορροής των ποταμών που ανήκουν εξ ολοκλήρου στην επικράτειά τους, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν την εκπόνηση αποκλειστικά και μόνο ενός σχεδίου διαχείρισης των κινδύνων πλημμύρας.

[...]

6. Τα σχέδια διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού δημοσιεύονται το αργότερο εννέα έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας.»

7. Το άρθρο 14 της οδηγίας περιέχει κανόνες για τη συμμετοχή του κοινού:

«1. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών στην υλοποίηση της παρούσας οδηγίας, ιδίως δε στην εκπόνηση, την αναθεώρηση και την ενημέρωση των σχεδίων διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού. Τα κράτη μέλη, για κάθε περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού, δημοσιεύουν και θέτουν στη διάθεση του κοινού, συμπεριλαμβανομένων των χρηστών, για τη διατύπωση παρατηρήσεων:

α) χρονοδιάγραμμα και πρόγραμμα εργασιών για την εκπόνηση του σχεδίου, συμπεριλαμβανομένης κατάστασης των ληπτέων μέτρων διαβουλεύσεων, τουλάχιστον τρία έτη πριν από την έναρξη της περιόδου στην οποία αναφέρεται το σχέδιο·

β) ενδιάμεση επισκόπηση των σημαντικών ζητημάτων διαχείρισης των υδάτων που εντοπίστηκαν στη λεκάνη απορροής ποταμού, τουλάχιστον δύο έτη πριν από την έναρξη της περιόδου στην οποία αναφέρεται το σχέδιο·

γ) αντίγραφο του προσχεδίου διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού, τουλάχιστον ένα έτος πριν από την έναρξη της περιόδου στην οποία αναφέρεται το σχέδιο.

Κατόπιν σχετικής αίτησης, παρέχεται πρόσβαση σε βοηθητικά έγγραφα και πληροφορίες που χρησιμοποιήθηκαν για την εκπόνηση του προσχεδίου διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού.

2. Τα κράτη μέλη παρέχουν προθεσμία τουλάχιστον έξι μηνών για την υποβολή γραπτών παρατηρήσεων σχετικά με τα εν λόγω έγγραφα, προκειμένου να υπάρξει δυνατότητα ενεργού συμμετοχής και διαβουλεύσεων.»

8. Η προθεσμία για τη μεταφορά της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο έληξε στις 22 Δεκεμβρίου 2003.

2. Η οδηγία ΕΠΕΕ

9. Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας ΕΠΕΕ καθορίζει τον σκοπό της οδηγίας:

«Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε πριν χορηγηθεί η άδεια, τα έργα τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον λόγω, μεταξύ άλλων, της φύσεως, του μεγέθους ή της θέσεώς τους, να χρειάζονται άδεια και εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Αυτά τα σχέδια καθορίζονται στο άρθρο 4.»

10. Το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας ΕΠΕΕ περιέχει, πάντως, μια εξαίρεση για τις νομοθετικές πράξεις:

«Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στα σχέδια που εγκρίνονται καταλεπτώς με ειδική εθνική νομοθετική πράξη, καθότι οι στόχοι που επιδιώκονται με την παρούσα οδηγία, συμπεριλαμβανομένης και της επιδιωκόμενης παροχής πληροφοριών, επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας.»

11. Το άρθρο 5 της οδηγίας ΕΠΕΕ προβλέπει τις πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται στο πλαίσιο της εκτιμήσεως των επιπτώσεων στο περιβάλλον:

«1. Στην περίπτωση των σχεδίων που, κατ' εφαρμογή του άρθρου 4, πρέπει να υποβάλλονται σε εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε ο κύριος του έργου να παρέχει, υπό την κατάλληλη μορφή, τις πληροφορίες που καθορίζονται στο παράρτημα IV, στο μέτρο που:

α) τα κράτη μέλη κρίνουν ότι οι πληροφορίες αυτές ανταποκρίνονται σε ένα δεδομένο στάδιο της διαδικασίας για άδεια και στα ειδικά χαρακτηριστικά ενός

συγκεκριμένου σχεδίου ή ενός τύπου σχεδίου και των στοιχείων του περιβάλλοντος που ενδέχεται να θιγούν·

β) τα κράτη μέλη κρίνουν ότι μπορούν εύλογα να απαιτήσουν από τον κύριο του έργου να συλλέξει τα στοιχεία, λαμβάνοντας, μεταξύ άλλων, υπόψη τις υπάρχουσες γνώσεις και μεθόδους εκτίμησης.»

12. Στο παράρτημα I, σημεία 12 και 15, της οδηγίας ΕΠΕΕ αναγράφονται κανόνες για την εκτροπή υδάτινων πόρων και σχέδια κατασκευής φραγμάτων.

3. Η οδηγία ΣΕΠΕ

13. Το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας ΣΕΠΕ ορίζει την έννοια των σχεδίων και των προγραμμάτων:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας:

α) ως “σχέδια και προγράμματα” νοούνται τα σχέδια και προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, καθώς και οι τροποποιήσεις τους:

- που εκπονούνται ή/και εγκρίνονται από μια αρχή σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο ή που εκπονούνται από μια αρχή προκειμένου να εγκριθούν, μέσω νομοθετικής διαδικασίας, από το Κοινοβούλιο ή την κυβέρνηση, και
- που απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων.»

14. Το άρθρο 3 της οδηγίας ΣΕΠΕ ρυθμίζει τα σχέδια και τα προγράμματα που υπόκεινται σε εκτίμηση. Κρίσιμες είναι μεταξύ άλλων οι παράγραφοι 1 έως 5:

«1. Πραγματοποιείται εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, σύμφωνα με τα άρθρα 4 έως 9, για σχέδια και προγράμματα που αναφέρονται στις παραγράφους 2 έως 4, και τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

2. Με την επιφύλαξη της παραγράφου 3, πραγματοποιείται εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων για όλα τα σχέδια και προγράμματα,

α) τα οποία εκπονούνται για τη γεωργία, δασοπονία, αλιεία, ενέργεια, βιομηχανία, μεταφορές, διαχείριση αποβλήτων, διαχείριση υδάτινων πόρων, τηλεπικοινωνίες, τουρισμό, χωροταξία ή χρήση του εδάφους και τα οποία καθορίζουν το πλαίσιο για μελλοντικές άδειες έργων που απαριθμούνται στα παραρτήματα I και II της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, ή

β) για τα οποία, λόγω των συνεπειών που ενδέχεται να έχουν σε ορισμένους τόπους, απαιτείται εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με τα άρθρα 6 και 7 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ.

3. Τα αναφερόμενα στην παράγραφο 2 σχέδια και προγράμματα που καθορίζουν τη χρήση μικρών περιοχών σε τοπικό επίπεδο και οι ήσσονες τροποποιήσεις των αναφερόμενων στην παράγραφο 2 σχεδίων και προγραμμάτων υποβάλλονται σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων

μόνον όταν τα κράτη μέλη αποφασίζουν ότι ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

4. Τα κράτη μέλη αποφασίζουν εάν τα σχέδια και προγράμματα, πλην των αναφερόμενων στην παράγραφο 2, τα οποία καθορίζουν το πλαίσιο για μελλοντικές άδειες έργων, ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

5. Τα κράτη μέλη αποφασίζουν κατά πόσον τα σχέδια και προγράμματα που αναφέρονται στις ανωτέρω παραγράφους 3 και 4 ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον είτε εξετάζοντας χωριστά κάθε περίπτωση, είτε καθορίζοντας συγκεκριμένους τύπους σχεδίων και προγραμμάτων, είτε συνδυάζοντας τις δύο αυτές προσεγγίσεις. Προς τον σκοπό αυτό τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη σε κάθε περίπτωση τα κατάλληλα κριτήρια που εκτίθενται στο παράρτημα II προκειμένου να διασφαλίζεται ότι τα σχέδια και προγράμματα που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον καλύπτονται από την παρούσα οδηγία.

6. [...]»

15. Το άρθρο 11 της οδηγίας ΣΕΠΕ ρυθμίζει τη σχέση μεταξύ των επιταγών της οδηγίας ΕΠΕΕ και άλλων διαδικασιών περιβαλλοντικής εκτιμήσεως:

«1. Η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η οποία διεξάγεται βάσει της παρούσας οδηγίας, δεν θίγει οποιεσδήποτε απαιτήσεις της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ ούτε οποιεσδήποτε άλλες απαιτήσεις του κοινοτικού δικαίου.

2. Όσον αφορά σχέδια και προγράμματα για τα οποία η υποχρέωση διεξαγωγής εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων απορρέει ταυτοχρόνως από την παρούσα οδηγία και από άλλες διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας, τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν συντονισμένες ή κοινές διαδικασίες οι οποίες πληρούν τις απαιτήσεις της σχετικής κοινοτικής νομοθεσίας προκειμένου, μεταξύ άλλων, να αποφεύγεται η επανάληψη των εκτιμήσεων.

3. [...]»

16. Σύμφωνα με το άρθρο 13, παράγραφος 1, η οδηγία ΣΕΠΕ έπρεπε να μεταφερθεί στο εσωτερικό δίκαιο μέχρι τις 21 Ιουλίου 2004.

17. Το άρθρο 13, παράγραφος 3, ρυθμίζει το διαχρονικό πεδίο εφαρμογής της οδηγίας ΣΕΠΕ. Κατ' αρχήν, η οδηγία εφαρμόζεται μόνο σε διαδικασίες οι οποίες κινήθηκαν μετά την εκπνοή της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο. Στις διαδικασίες που κινήθηκαν προηγουμένως εφαρμόζεται μόνο με περιορισμούς:

«Η υποχρέωση που αναφέρεται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, εφαρμόζεται για τα σχέδια και προγράμματα των οποίων η πρώτη τυπική προπαρασκευαστική πράξη είναι μεταγενέστερη της αναφερόμενης στην

παράγραφο 1 ημερομηνίας. Σχέδια και προγράμματα των οποίων η πρώτη τυπική προπαρασκευαστική πράξη είναι προγενέστερη της ημερομηνίας αυτής και τα οποία εγκρίνονται ή υποβάλλονται στη νομοθετική διαδικασία μετά την πάροδο περισσότερων από 24 μήνες από αυτήν υπόκεινται στην υποχρέωση του άρθρου 4, παράγραφος 1, εκτός εάν τα κράτη μέλη αποφασίσουν σε κάθε μεμονωμένη περίπτωση ότι αυτό δεν είναι εφικτό και ενημερώσουν το κοινό για την απόφασή τους.»

4. Η οδηγία περί προστασίας των πτηνών

18. Το άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 2ας Απριλίου 1979, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (6) (στο εξής: οδηγία περί προστασίας των πτηνών), προβλέπει ότι τα κράτη μέλη κατατάσσουν τα πιο κατάλληλα εδάφη για την προστασία των πτηνών κατά το παράρτημα Ι της οδηγίας και για την προστασία των αποδημητικών πτηνών σε ζώνες ειδικής προστασίας (στο εξής: ΖΕΠ).

19. Το άρθρο 4, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας περί προστασίας των πτηνών ρυθμίζει την προστασία των ΖΕΠ:

«Τα κράτη μέλη υιοθετούν κατάλληλα μέτρα για να αποφύγουν στις ζώνες προστασίας που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 τη ρύπανση ή τη φθορά των οικοτόπων, καθώς και τις επιζήμιες για τα πτηνά διαταράξεις, όταν αυτές έχουν σημαντικές συνέπειες σε σχέση με τους αντικειμενικούς στόχους του παρόντος άρθρου.»

5. Η οδηγία περί οικοτόπων

20. Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, και το παράρτημα ΙΙΙ (στάδιο 1) της οδηγίας περί οικοτόπων, τα κράτη μέλη προτείνουν στην Επιτροπή έναν κατάλογο τόπων, όπου υποδεικνύεται ποιοι τύποι φυσικών οικοτόπων από τους αναφερόμενους στο παράρτημα Ι και ποια τοπικά είδη από τα απαριθμούμενα στο παράρτημα ΙΙ απαντώνται στους εν λόγω τόπους. Η Επιτροπή επιλέγει, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, και το παράρτημα ΙΙΙ (στάδιο 2), μεταξύ αυτών των προτάσεων, τους τόπους οι οποίοι θα ενταχθούν στον κατάλογο των τόπων κοινοτικής σημασίας (στο εξής: ΤΚΣ).

21. Το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας περί οικοτόπων ρυθμίζει το διαχρονικό πεδίο εφαρμογής των διατάξεων για την προστασία των τόπων:

«Μόλις ένας τόπος εγγραφεί στον κατάλογο του τρίτου εδαφίου της δεύτερης παραγράφου, υπόκειται στις διατάξεις των παραγράφων 2, 3 και 4 του άρθρου 6.»

22. Με την απόφαση 2006/613/ΕΚ της Επιτροπής, της 19ης Ιουλίου 2006, σχετικά με την έγκριση, σύμφωνα με την οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου (7), του καταλόγου των τόπων κοινοτικής σημασίας για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή, περιελήφθησαν στον κατάλογο, μεταξύ άλλων, οι ακόλουθοι τόποι:

– «Δέλτα Αχελώου, λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου-Αιτωλικού, Εκβολές Εύηνου, Νήσοι Εχινάδες, Νήσος Πεταλός» (GR2310001),

- «Λίμνη Αμβρακία» (GR2310007),
- «Λίμνη Οζερός» (GR2310008),
- «Λίμνες Τριγωνίδα και Λυσιμαχία» (GR2310009) και
- «Ασπροπόταμος» (GR1440001 (8)).

23. Η απόφαση αυτή κοινοποιήθηκε, σύμφωνα με την τράπεζα δεδομένων EUR-Lex, στα κράτη μέλη στις 19 Ιουλίου 2006 (9) και δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* με την ημερομηνία 21 Σεπτεμβρίου 2006.

24. Το άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας περί οικοτόπων περιλαμβάνει τις διατάξεις περί ειδικών ζωνών διατηρήσεως:

«2. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε στις ειδικές ζώνες διατήρησης να αποφεύγεται η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη για τα οποία οι ζώνες έχουν ορισθεί, εφόσον οι ενοχλήσεις αυτές θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις σημαντικές όσον αφορά τους στόχους της παρούσας οδηγίας.

3. Κάθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεόμενο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησής του. Βάσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4, οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως, αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια γνώμη.

4. Εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων και ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, ένα σχέδιο πρέπει να πραγματοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, το κράτος μέλος λαμβάνει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000. Το κράτος μέλος ενημερώνει την Επιτροπή σχετικά με τα αντισταθμιστικά μέτρα που έλαβε.

Όταν ο τόπος περί του οποίου πρόκειται είναι τόπος όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας ή/και ένα είδος προτεραιότητας, είναι δυνατόν να προβληθούν μόνον επιχειρήματα σχετικά με την υγεία ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια ή σχετικά με θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον ή, κατόπιν γνωμοδοτήσεως της Επιτροπής, άλλοι επιτακτικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος.»

25. Το άρθρο 7 της οδηγίας περί οικοτόπων προβλέπει την εφαρμογή των διατάξεων αυτών και στις ΖΕΠ κατά την οδηγία περί προστασίας των πτηνών.

Το ελληνικό δίκαιο

26. Η οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα μεταφέρθηκε στο ελληνικό δίκαιο με τον νόμο 3199/2003 ([10](#)) και το προεδρικό διάταγμα 51/2007 ([11](#)). Η υπό κρίση υπόθεση αφορά τις τροποποιήσεις του νόμου 3199/2003 με τον νόμο 3481/2006 ([12](#)).

27. Το άρθρο 9 του νόμου 3481/2006 προσέθεσε την παράγραφο 5 στο άρθρο 7 του νόμου 3199/2003:

«5. Μέχρι την έγκριση του Εθνικού Προγράμματος Διαχείρισης και Προστασίας του υδατικού δυναμικού της χώρας και την έκδοση των οικείων Σχεδίων Διαχείρισης των Περιφερειών επιτρέπεται η υδροληψία από συγκεκριμένη λεκάνη απορροής, καθώς και η μεταφορά ύδατος σε άλλη λεκάνη, με βάση εγκεκριμένο Σχέδιο Διαχείρισης των υδάτων της λεκάνης ή των λεκανών αυτών για

α) την ικανοποίηση επιτακτικών αναγκών ύδρευσης πόλεων και οικισμών,

β) [...]

γ) [...] ή

δ) την παραγωγή ενέργειας από μεγάλα υδροηλεκτρικά έργα, με ισχύ μεγαλύτερη των 50 MW. [...]»

28. Το άρθρο 13 του νόμου 3481/2006 αφορά το επίδικο σχέδιο:

«1. Τα έργα μερικής εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία χαρακτηρίζονται ως έργα μεγάλης κλίμακας και εθνικής σημασίας.

2. Εγκρίνεται το Σχέδιο Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού Θεσσαλίας [...].

3. Εγκρίνονται οι περιβαλλοντικοί όροι και περιορισμοί, για τους οποίους τηρήθηκαν πλήρως όλες οι προβλεπόμενες διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένων και των διαδικασιών δημοσιοποίησης και διαβούλευσης με το ενδιαφερόμενο κοινό και τις συναρμόδιες υπηρεσίες, από τις κείμενες διατάξεις της εθνικής και κοινοτικής νομοθεσίας για το περιβάλλον και την προστασία των αρχαιοτήτων και της πολιτιστικής κληρονομιάς και οι οποίοι αναφέρονται στην κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία. [...]

4. Δημόσια έργα, καθώς και έργα της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού (στο εξής: ΔΕΗ), τα οποία δημοπρατήθηκαν και κατασκευάσθηκαν ή βρίσκονται στο στάδιο κατασκευής και αφορούν σε έργα

εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς Θεσσαλία και έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, επιτρέπεται να λειτουργήσουν ή να ολοκληρωθεί η κατασκευή τους σύμφωνα με το εγκρινόμενο σχέδιο διαχείρισης και τους εγκρινόμενους κατά την προηγούμενη παράγραφο περιβαλλοντικούς όρους.»

III – Το ιστορικό της διαφοράς και η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως

29. Το επίδικο ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου σχέδιο αφορά τη μερική εκτροπή του άνω ρου του ποταμού Αχελώου (Δυτική Ελλάδα) προς τον ποταμό Πηνειό (Θεσσαλία). Εκτός από την ίδια την εκτροπή, το σχέδιο περιλαμβάνει και διάφορα φράγματα τα οποία πρόκειται να χρησιμοποιηθούν για την παραγωγή ενέργειας.

30. Ο ποταμός Αχελώος, με μήκος 220 χιλιόμετρα περίπου και πλάτος έως 90 μέτρα, πηγάζει από την οροσειρά της Πίνδου, στην περιοχή του Μετσόβου, και, εμπλουτιζόμενος με τα ύδατα αρκετών παραποτάμων, εκβάλλει δυτικά του Μεσολογγίου, στον Πατραϊκό Κόλπο: είναι ένα από τα σημαντικότερα υδατικά διαμερίσματα της χώρας και συνιστά ιδιαίτερα σημαντικό ποτάμιο οικοσύστημα.

31. Ο ποταμός Πηνειός πηγάζει ομοίως από την οροσειρά της Πίνδου, ακολουθεί όμως κατεύθυνση προς τα ανατολικά μέσω της πεδιάδας της Θεσσαλίας και εκβάλλει στον κόλπο της Θεσσαλονίκης.

32. Για την πραγματοποίηση του έργου εκδόθηκαν διάφορες υπουργικές αποφάσεις και, πλέον πρόσφατα, ο νόμος 3481/2006.

33. Συγκεκριμένα, με κοινές υπουργικές αποφάσεις των ετών 1991 και 1992 εγκρίθηκαν, αρχικώς, περιβαλλοντικοί όροι για επιμέρους τεχνικά έργα, εντασσόμενα στο συνολικό σχέδιο εκτροπής υδάτων του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία. Οι εν λόγω κοινές υπουργικές αποφάσεις ακυρώθηκαν με αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας του 1994.

34. Μετά την έκδοση των εν λόγω δικαστικών αποφάσεων, καταρτίστηκε, με ευθύνη του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, ενιαία μελέτη για όλα τα επιμέρους έργα που περιλαμβάνονται στο έργο της εκτροπής. Το 1995 εκδόθηκαν δύο υπουργικές αποφάσεις για τη χωροθέτηση και τους περιβαλλοντικούς όρους. Οι εν λόγω αποφάσεις ακυρώθηκαν επίσης με απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας του 2000.

35. Μετά την ως άνω ακυρωτική απόφαση του ελληνικού Συμβουλίου της Επικρατείας, το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων εκπόνησε συμπληρωματική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων της εκτροπής του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία. Το 2003 εκδόθηκε κοινή υπουργική απόφαση περί εγκρίσεως των περιβαλλοντικών όρων για την κατασκευή και λειτουργία του έργου. Η εν λόγω κοινή υπουργική απόφαση ακυρώθηκε με απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας του 2005.

36. Κατά συνέπεια, στις 6 Ιουλίου 2006 κατατέθηκαν προτάσεις στο πλαίσιο της διαδικασίας θεσπίσεως του νόμου 3481/2006, οι οποίες προέβλεπαν διαχειριστικά σχέδια για τη λεκάνη απορροής του Αχελώου και του Πηνειού και την έγκριση του

προαναφερθέντος σχεδίου. Ο νόμος θεσπίστηκε με τις διατάξεις αυτές και τέθηκε σε ισχύ με τη δημοσίευσή του στις 2 Αυγούστου 2006.

37. Στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας κ.λπ. ζητούν να ακυρωθεί το σχέδιο στο σύνολό του. Για να αποφανθεί επί του αιτήματος αυτού, το Συμβούλιο της Επικρατείας υποβάλλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα 14 ερωτήματα:

«1) Με τη διάταξη του άρθρου 13, παράγραφος 6, της οδηγίας 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2000, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (ΕΕ L 327) τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο (22.12.2009) για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισεως υδάτινων πόρων ή θεσπίζεται μέχρι την ανωτέρω ημερομηνία ειδική προθεσμία μεταφοράς των σχετικών διατάξεων των άρθρων 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της ως άνω οδηγίας;

Σε περίπτωση που το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κρίνει ότι με την ως άνω διάταξη της οδηγίας τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισεως υδάτινων πόρων, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα:

2) Εθνική ρύθμιση με την οποία επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από συγκεκριμένη Λεκάνη Απορροής Ποταμού (ΛΑΠ) σε άλλη ΛΑΠ, χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια των Περιοχών Λεκάνης Απορροής Ποταμού (ΠΛΑΠ) εντός των οποίων βρίσκονται οι ΛΑΠ από και προς τις οποίες θα γίνει μεταφορά ύδατος, είναι σύμφωνη με τις διατάξεις των άρθρων 2, 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της οδηγίας 2000/60/ΕΚ, δεδομένου μάλιστα ότι, σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφος 15 της ως άνω οδηγίας, βασική μονάδα διαχείρισεως της ΛΑΠ είναι η ΠΛΑΠ, στην οποία ανήκει;

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα:

3) Κατά την έννοια των άρθρων 2, 3, 5, 6, 9, 13 και 15 της οδηγίας 2000/60/ΕΚ επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από μια ΠΛΑΠ σε γειτονική ΠΛΑΠ; Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ο σκοπός αυτής της μεταφοράς μπορεί να είναι μόνο η κάλυψη αναγκών ύδρευσης ή μπορεί επίσης να εξυπηρετούνται η άρδευση και η παραγωγή ενέργειας; Σε κάθε περίπτωση απαιτείται, κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων της οδηγίας, να έχει κριθεί αιτιολογημένα από τη Διοίκηση και επί τη βάσει της αναγκαίας επιστημονικής μελέτης, ότι η ΠΛΑΠ υποδοχής αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες που έχει για ύδρευση, άρδευση κ.λ.π. με τους δικούς της υδάτινους πόρους;

Σε περίπτωση που το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κρίνει, ως προς το ερώτημα υπό στοιχείο 1, ότι με την διάταξη του άρθρου 13, παράγραφος 6, της οδηγίας 2000/60/ΕΚ δεν τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο (22.12.2009) για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισεως υδάτινων πόρων, αλλά θεσπίζεται ειδική προθεσμία μεταφοράς των σχετικών διατάξεων των άρθρων 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της εν λόγω οδηγίας θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα:

- 4) Εθνική ρύθμιση, θεσπιζόμενη εντός της ανωτέρω ειδικής προθεσμίας μεταφοράς, με την οποία επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από συγκεκριμένη Λεκάνη Απορροής Ποταμού (ΛΑΠ) σε άλλη ΛΑΠ, χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια των Περιοχών Λεκάνης Απορροής Ποταμού (ΠΛΑΠ), εντός των οποίων βρίσκονται οι ΛΑΠ, από και προς τις οποίες θα γίνει μεταφορά ύδατος, θέτει, άνευ ετέρου, σε κίνδυνο το χρήσιμο αποτέλεσμα της εν λόγω οδηγίας ή πρέπει για να εκτιμηθεί το ζήτημα, αν τίθεται σε κίνδυνο το χρήσιμο αποτέλεσμα της οδηγίας, να ληφθούν υπ' όψη κριτήρια, όπως η κλίμακα των προβλεπομένων επεμβάσεων και οι σκοποί της μεταφοράς ύδατος;
- 5) Νομοθετική ρύθμιση, η οποία θεσπίζεται από εθνικό κοινοβούλιο και με την οποία εγκρίνονται σχέδια διαχείρισεως ΛΑΠ χωρίς να προβλέπεται, από τους κρίσιμους εθνικούς κανόνες, στάδιο διαβουλεύσεως με το κοινό στη διαδικασία ενώπιον του εθνικού κοινοβουλίου και χωρίς να προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου ότι τηρήθηκε η προβλεπόμενη στην οδηγία διαδικασία διαβουλεύσεως ενώπιον της Διοικήσεως, είναι σύμφωνη με τις ρυθμίσεις των άρθρων 13, 14 και 15 της οδηγίας 2000/60/ΕΚ που αφορούν στις διαδικασίες ενημέρωσης, διαβούλευσης και συμμετοχής του κοινού;
- 6) Κατά την έννοια της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ L 175), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/11/ΕΚ του Συμβουλίου, της 3ης Μαρτίου 1997 (ΕΕ L 73), Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων που αφορά στην κατασκευή φραγμάτων και στην μεταφορά ύδατος και που εισήχθη προς έγκριση ενώπιον του εθνικού κοινοβουλίου μετά από την δικαστική ακύρωση της πράξεως, με την οποία είχε ήδη εγκριθεί και για την οποία είχε ήδη τηρηθεί η διαδικασία δημοσιότητας, χωρίς να τηρηθεί εκ νέου η διαδικασία αυτή, καλύπτει τις απαιτήσεις των διατάξεων των άρθρων 1, 2, 5, 6, 8 και 9 της ως άνω οδηγίας για ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού;
- 7) Εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2001/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001, σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων (ΕΕ L 197) σχέδιο εκτροπής ποταμού, το οποίο
- α) αφορά στην κατασκευή φραγμάτων και στη μεταφορά ύδατος από μια ΠΛΑΠ σε άλλη,
- β) εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23.10.2000 για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (ΕΕ L 327),
- γ) αφορά σε έργα της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ L 175) και
- δ) ενδέχεται να έχει περιβαλλοντικές επιπτώσεις σε περιοχές της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ L 206);

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα:

8) Κατά την έννοια του άρθρου 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/42/EK, μπορούν να θεωρηθούν ως τυπικές προπαρασκευαστικές πράξεις που εκδόθηκαν πριν από τις 21 Ιουλίου 2004, έτσι ώστε να μην υφίσταται υποχρέωση για εκπόνηση μελέτης στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης, πράξεις που αφορούσαν στο επίδικο έργο και έχουν ακυρωθεί αναδρομικώς με δικαστικές αποφάσεις;

Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα:

9) Κατά την έννοια του άρθρου 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/42/EK, σε περίπτωση που σχέδιο εμπίπτει ταυτόχρονα στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας, καθώς και σε αυτό των οδηγιών 2000/60/EK και 85/337/EK που, επίσης, απαιτούν την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου, αρκούν για την τήρηση των απαιτήσεων της οδηγίας 2001/42/EK οι μελέτες που έχουν εκπονηθεί, με βάση τα οριζόμενα στις οδηγίες 2000/60/EK και 85/337/EK, ή θα πρέπει να εκπονηθεί αυτοτελής μελέτη στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης;

10) Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ L 206), οι περιοχές που περιλαμβάνονταν στους εθνικούς καταλόγους των τόπων κοινοτικής σημασίας (ΤΚΣ) και, τελικώς, συμπεριελήφθησαν στον κοινοτικό κατάλογο των ΤΚΣ, καταλαμβάνονταν από την προστασία της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, πριν από το χρόνο δημοσίευσής της 2006/613/ΕΚ απόφασης της Επιτροπής της 19ης Ιουλίου 2006, με την οποία εγκρίθηκε ο κατάλογος των προστατευόμενων ΤΚΣ για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή;

11) Είναι δυνατόν, κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, οι αρμόδιες εθνικές αρχές να παράσχουν άδεια για την πραγμάτωση σχεδίου εκτροπής ύδατος, μη άμεσα συνδεδεμένου ή αναγκαίου για τη διατήρηση περιοχής που εντάσσεται σε Ζώνη Ειδικής Προστασίας, όταν σε όλες τις μελέτες που περιλαμβάνονται στο φάκελο του έργου αυτού διαπιστώνεται η παντελής έλλειψη στοιχείων ή η απουσία αξιόπιστων και επικαιροποιημένων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα της περιοχής αυτής;

12) Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, λόγοι κυρίως αρδευτικοί και δευτερευόντως υδρευτικοί, για τους οποίους επιχειρείται σχέδιο εκτροπής ύδατος, μπορούν να αποτελέσουν το επιτακτικό δημόσιο συμφέρον που απαιτεί η οδηγία, προκειμένου να επιτραπεί η διενέργεια του έργου αυτού, παρ' όλες τις αρνητικές επιπτώσεις του στις προστατευόμενες από την ως άνω οδηγία περιοχές;

Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα:

13) Για τον καθορισμό της επάρκειας των αντισταθμιστικών μέτρων που είναι αναγκαία, προκειμένου να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής μιας περιοχής Natura 2000, η οποία βλάπτεται από σχέδιο εκτροπής ύδατος, είναι, κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, ληπτέα υπ' όψιν κριτήρια, όπως το εύρος της ως άνω εκτροπής και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται;

14) Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, ερμηνευομένων υπό το φως της αρχής της αειφόρου αναπτύξεως, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της Συνθήκης ΕΚ, δύνανται οι αρμόδιες εθνικές αρχές να παράσχουν άδεια για την πραγμάτωση σχεδίου εκτροπής ύδατος εντός περιοχής Natura 2000, μη άμεσα συνδεδεμένου ή αναγκαίου για τη διατήρηση της συνοχής της περιοχής αυτής, όταν από τη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του εν λόγω σχεδίου προκύπτει ότι αυτό θα έχει ως συνέπεια την μετατροπή φυσικού ποτάμιου οικοσυστήματος σε ανθρωπογενές ποτάμιο και λιμναίο οικοσύστημα;»

38. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας κ.λπ. (Δυτική Ελλάδα), οι θεσσαλικές Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Λάρισας, Μαγνησίας (13), Καρδίτσας και Τρικάλων κ.λπ. (14), η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ), η Ελληνική Δημοκρατία, το Βασίλειο της Νορβηγίας και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Εκτός από τη Νορβηγία, οι ως άνω μετέχοντες στη διαδικασία εκπροσωπήθηκαν και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 24ης Μαΐου 2011.

IV – Νομική εκτίμηση

39. Το Συμβούλιο της Επικρατείας θέτει 14 περίπλοκα ερωτήματα για την ερμηνεία των τεσσάρων διαφορετικών οδηγιών, τα οποία θα εξετάσω διαδοχικά: το κέντρο βάρους της υποθέσεως έγκειται στην οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα (συναφώς υπό Α), η οποία, πάντως, *ratione temporis*, τυγχάνει κατ' ουσίαν εφαρμογής λόγω της εκ των προτέρων επιδράσεώς της (15). Στη συνέχεια, πρέπει να δοθεί απάντηση σε ερώτημα σχετικό με την οδηγία ΕΠΕΕ, ακριβέστερα σχετικά με τις επιταγές που τάσσει η οδηγία αυτή όσον αφορά την έγκριση σχεδίου με νόμο (συναφώς υπό Β). Περαιτέρω, πρέπει να εξετασθούν η καθ' ύλην και κατά χρόνον εφαρμογή της οδηγίας ΣΕΠΕ καθώς και η δυνατότητα συνδυασμένης περιβαλλοντικής εκτιμήσεως κατά την οδηγία αυτή, την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα και την οδηγία ΕΠΕΕ (συναφώς υπό Γ). Τέλος, θα εξετάσω πλείονα ζητήματα σχετικά με τη δυνατότητα καθ' ύλην και κατά χρόνον εφαρμογής της οδηγίας περί οικοτόπων και των επιταγών της στο επίδικο σχέδιο (συναφώς υπό Δ).

40. Πάντως, επιβάλλεται να τονισθεί εκ προοιμίου ότι το επιχείρημα της ΔΕΗ ότι το σχέδιο του φράγματος της Μεσοχώρας πρέπει να αποχωριστεί από το συνολικό σχέδιο είναι άνευ σημασίας για τη διαδικασία εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως. Επειδή το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν υπέβαλε σχετικά ερωτήματα, το Δικαστήριο δεν μπορεί να αποφανθεί συναφώς.

Επί της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα

41. Το πρώτο ερώτημα του Συμβουλίου της Επικρατείας αφορά το αν είναι δυνατή η εφαρμογή των κρίσιμων διατάξεων της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα στον νόμο 3481/2006 (συναφώς υπό 1). Στη συνέχεια, πρέπει να διευκρινιστεί αν επιτρέπεται γενικά η εκτροπή υδάτων μεταξύ περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού (συναφώς υπό 2), αν η εκτροπή αυτή προϋποθέτει σχέδια διαχειρίσεως υπό την έννοια της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα (συναφώς υπό 3), ποιοι σκοποί μπορούν να δικαιολογήσουν μια εκτροπή (συναφώς υπό 4) και κατά πόσον πρέπει να αναζητηθούν εναλλακτικές λύσεις (συναφώς υπό 5). Επειδή καταλήγω στο συμπέρασμα ότι οι κανόνες αυτοί, *ratione temporis*, δεν μπορούν ακόμη να τύχουν εφαρμογής, η εκ των προτέρων επίδρασή τους είναι καθοριστικής σημασίας (συναφώς υπό 6). Τέλος, το Συμβούλιο της Επικρατείας ζητεί διευκρινίσεις ως προς

την αναγκαία συμμετοχή του κοινού κατά την εκπόνηση σχεδίων διαχείρισεως σύμφωνα με την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα (συναφώς υπό 7).

1. Επί του πρώτου ερωτήματος – Το χρονικό σημείο της εφαρμογής του άρθρου 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα

42. Με το πρώτο ερώτημα, το Συμβούλιο της Επικρατείας ζητεί να διευκρινιστεί αν το άρθρο 13, παράγραφος 6, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα θέτει απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισεως υδάτινων πόρων ή ειδική προθεσμία μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο των διατάξεων οι οποίες αφορούν τα σχέδια αυτά.

43. Το άρθρο 13, παράγραφος 6, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα προβλέπει ότι τα σχέδια διαχείρισεως λεκάνης απορροής ποταμού δημοσιεύονται το αργότερο εννέα έτη μετά την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος της οδηγίας, δηλαδή στις 22 Δεκεμβρίου 2009. Η προθεσμία μεταφοράς της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο εξέπνευσε, αντιθέτως, κατά το άρθρο 24, ήδη στις 22 Δεκεμβρίου 2003.

44. Για τη διαφορά της κύριας δίκης και την προδικαστική παραπομπή ενδιαφέρον παρουσιάζει πρωτίστως ο συνδυασμός των σχεδίων διαχείρισεως και του άρθρου 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα. Η διάταξη αυτή περιέχει τους βασικούς περιβαλλοντικούς σκοπούς της οδηγίας. Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, τα κράτη μέλη εφαρμόζουν τα αναγκαία μέτρα για την πρόληψη της υποβαθμίσεως της καταστάσεως όλων των συστημάτων επιφανειακών υδάτων, επομένως, για παράδειγμα, του ποταμού Αχελώου. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημεία ii και iii, επιβάλλει στα κράτη μέλη περαιτέρω την υποχρέωση να προστατεύουν, να αναβαθμίζουν και να εξυγιαίνουν όλα τα συστήματα επιφανειακών υδάτων, ώστε το αργότερο 15 έτη μετά την έναρξη ισχύος της οδηγίας, δηλαδή στις 22 Δεκεμβρίου 2015, να επιτευχθεί μια καλή κατάσταση των επιφανειακών υδάτων.

45. Η Ελλάδα όφειλε, κατ' αρχήν, να μεταφέρει στο εσωτερικό δίκαιο και το άρθρο 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα εντός της τριετούς προθεσμίας του άρθρου 24 (16). Οι περιβαλλοντικοί σκοποί του άρθρου 4, παράγραφος 1, δεν ισχύουν όμως για οποιαδήποτε ενέργεια, αλλά μόνο *σε σχέση με την εφαρμογή των προγραμμάτων μέτρων που ορίζονται στα σχέδια διαχείρισεως*. Τα σχέδια διαχείρισεως υπόκεινται στη μεταβατική προθεσμία των εννέα ετών του άρθρου 13, παράγραφος 6. Η ίδια προθεσμία ισχύει, κατά το άρθρο 11, παράγραφος 7, για την κατάρτιση των προγραμμάτων μέτρων. Για την εφαρμογή των εν λόγω προγραμμάτων μέτρων προβλέπεται περαιτέρω προθεσμία τριών ετών, λήγουσα δηλαδή στις 22 Δεκεμβρίου 2012.

46. Κατά συνέπεια, τα εν λόγω σχέδια και προγράμματα πρέπει να υφίστανται και να τεθούν σε εφαρμογή από τις 22 Δεκεμβρίου 2009. Μέχρι το τέλος του επομένου έτους, τα προγράμματα μέτρων πρέπει να έχουν ήδη εφαρμοστεί. Επομένως, οι ελληνικές αρχές υποχρεούνται, από το τέλος του 2009, να εφαρμόζουν το άρθρο 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, δηλαδή πρέπει να εξετάζουν αν ήδη εγκεκριμένα μέτρα, επί παραδείγματι το σχέδιο εκτροπής, μπορούν, υπό το πρίσμα των περιβαλλοντικών σκοπών, να εκτελεσθούν περαιτέρω ή πρέπει να τροποποιηθούν και ενδεχομένως ακόμη και να εγκαταλειφθούν.

47. Πάντως, οι υφιστάμενες από το τέλος του 2009 υποχρεώσεις δεν έχουν, ενδεχομένως, άμεση σημασία για τη διαφορά της κύριας δίκης, η οποία αφορά το

κύρος διατάξεων του νόμου 3481/2006. Πρέπει, δηλαδή, να θεωρηθεί συναφώς ότι, κατά το εφαρμοστέο εθνικό διαδικαστικό δίκαιο, καθοριστικής σημασίας είναι η νομική κατάσταση κατά την έκδοση του νόμου. Κατά τα άρθρα 13, παράγραφος 6, και 11, παράγραφος 7, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, το έτος 2006 δεν χρειαζόταν όμως να υπάρχουν σχέδια διαχείρισεως ή προγράμματα μέτρων. Χωρίς τέτοια σχέδια και προγράμματα οι υποχρεώσεις του άρθρου 4 δεν μπορούσαν να εφαρμοστούν, παρά την εκπνοή της προθεσμίας μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο.

48. Με το άρθρο 13, παράγραφος 2, του νόμου 3481/2006 εγκρίθηκαν, πάντως, σχέδια διαχείρισεως για τους ποταμούς Αχελώο και Πηνειό. Εάν το Συμβούλιο της Επικρατείας διαπίστωνε ότι πρόκειται για σχέδια υπό την έννοια του άρθρου 13 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, τότε θα μπορούσε να καταλήξει και στο συμπέρασμα ότι το επίδικο σχέδιο είναι τμήμα προγράμματος μέτρων υπό την έννοια του άρθρου 11 της οδηγίας.

49. Κατά συνέπεια, το πρώτο ερώτημα μπορεί να εκληφθεί και υπό την έννοια ότι ζητείται να διευκρινιστεί αν το άρθρο 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα ήταν ήδη εφαρμόσιμο όταν οι προθεσμίες για την πλήρωση των προϋποθέσεων εφαρμογής του δεν είχαν μεν ακόμη εκπνεύσει, πλην όμως οι προϋποθέσεις αυτές ήδη συνέτρεχαν.

50. Επιβάλλεται, κατ' αρχάς, η διαπίστωση ότι, κατά το κανονιστικό σύστημα της οδηγίας, δεν υφίστατο ακόμη καμία αντίστοιχη υποχρέωση κατά το επίδικο χρονικό σημείο. Η υποχρέωση εφαρμογής του άρθρου 4 γεννήθηκε με την εκπνοή της προθεσμίας για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισεως και των προγραμμάτων μέτρων. Πριν από το χρονικό αυτό σημείο, το δίκαιο της Ενώσεως επέτρεπε να μην εφαρμοστεί ακόμη το άρθρο 4.

51. Τούτο δεν αποκλείει το ενδεχόμενο οι εθνικές διατάξεις για τη μεταφορά της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα στο εσωτερικό δίκαιο, ιδίως του άρθρου 4, να ήταν εφαρμοστέες ανεξαρτήτως του δικαίου της Ενώσεως, επί προώρως καταρτισθέντων σχεδίων διαχείρισεως και προγραμμάτων μέτρων (17). Εξάλλου, τέτοια σχέδια και προγράμματα, κατά τη βούληση του αρμόδιου για τη μεταφορά στο εθνικό δίκαιο νομοθέτη, εφαρμόζονταν πριν από και μετά την εκπνοή της προθεσμίας για την κατάρτισή τους κατά τον ίδιο τρόπο.

52. Η υπό κρίση περίπτωση, πάντως, παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα ότι το επίδικο σχέδιο διαχείρισεως και διάφορα μέτρα, ιδίως η έγκριση του επίδικου σχεδίου, εχώρησαν υπό τη μορφή νόμου, ο οποίος τροποποίησε τις ελληνικές διατάξεις για τη μεταφορά της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα (18). Κατά συνέπεια, είναι μάλλον απίθανο το εθνικό δίκαιο για τη μεταφορά της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα να αποκλείει το επίδικο σχέδιο.

53. Επομένως, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 13, παράγραφος 6, και 11, παράγραφος 7, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα δεν θέτουν προθεσμία μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο για το άρθρο 4 της οδηγίας, αλλά απλώς ένα αψώτατο χρονικό όριο για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισεως ή των προγραμμάτων μέτρων. Πάντως, πριν από την εκπνοή της προθεσμίας αυτής, η οδηγία δεν επιβάλλει υποχρέωση εφαρμογής του άρθρου 4.

54. Επί τη βάσει της απαντήσεως αυτής, πολλά στοιχεία συνηγορούν υπέρ της απόψεως ότι τα υποβληθέντα υπό την αίρεση διαφορετικής απαντήσεως ερωτήματα υπ' αριθμόν 2 και 3 σχετικά με τις επιταγές που θέτει η οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα

ως προς την εκτροπή υδάτων σε άλλες περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού δεν παρουσιάζουν άμεσα περαιτέρω ενδιαφέρον για το Συμβούλιο της Επικρατείας. Ενδέχεται, πάντως, να είναι διαφωτιστικά για τον καθορισμό της εκ των προτέρων επιδράσεως της οδηγίας. Κατά συνέπεια, θα τα εξετάσω επικουρικώς υπό τα σημεία 2, 3, 4 και 5.

2. Επί του πρώτου σκέλους του τρίτου ερωτήματος – Η νομιμότητα της εκτροπής υδάτων σε άλλες περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού

55. Κατ' αρχάς, πρέπει να εξετασθεί το πρώτο σκέλος του τρίτου ερωτήματος, δηλαδή αν η μεταφορά ύδατος από μια περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού σε γειτονική περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού μπορεί να συνάδει προς την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα.

56. Συναφώς, το Συμβούλιο της Επικρατείας διαπιστώνει ότι η οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα δεν περιέχει καμία ρύθμιση για την εκτροπή υδάτων μεταξύ περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού. Κατά συνέπεια, ορθώς φρονεί ότι δεν υφίσταται πλήρης απαγόρευση της εκτροπής υδάτων.

57. Το γεγονός ότι –όπως τονίζει το Συμβούλιο της Επικρατείας– στο παράρτημα I, σημείο 12, της οδηγίας ΕΠΕΕ γίνεται μνεία των σχεδίων για την εκτροπή υδάτινων πόρων δεν αλλάζει τίποτα συναφώς. Η ΔΕΗ ορθώς επισημαίνει ότι η οδηγία ΕΠΕΕ ούτε επιτρέπει ούτε απαγορεύει τα σχέδια των οποίων γίνεται μνεία στα παραρτήματά της. Η εκτροπή υδάτων μεταξύ δύο περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Στην περίπτωση αυτή, θα ήταν αναμενόμενο ότι η εκτροπή δεν συνάδει προς τους περιβαλλοντικούς σκοπούς του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα. Το άρθρο 4, πάντως, επιτρέπει παρεκκλίσεις από τους σκοπούς αυτούς υπό ορισμένες προϋποθέσεις.

58. Κατά συνέπεια, καθοριστικής σημασίας είναι πρωτίστως το άρθρο 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα.

α) Επί των υποχρεώσεων διατηρήσεως και εξυγιάνσεως κατά το άρθρο 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα

59. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα επιβάλλει την υποχρέωση αποτροπής του ενδεχομένου υποβαθμίσεως της καταστάσεως όλων των συστημάτων επιφανειακών υδάτων και την επίτευξη καλής καταστάσεως των υδάτων αυτών μέχρι το τέλος του 2015. Στην περίπτωση τεχνητών και ιδιαιτέρως τροποποιημένων υδατικών συστημάτων, πρέπει να επιτευχθεί τουλάχιστον καλό οικολογικό δυναμικό και καλή χημική κατάσταση.

60. Το ζήτημα αν ο Αχελώος πρέπει να θεωρηθεί ως τεχνητό ή ιδιαίτερα τροποποιημένο υδατικό σύστημα θα πρέπει να λυθεί επί τη βάση του άρθρου 4, παράγραφος 3, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα. Πάντως, πριν από την εκτέλεση του σχεδίου εκτροπής, η κατάταξη αυτή φαίνεται απίθανη. Κατά συνέπεια, θα θεωρήσω στις επόμενες αναλύσεις μου ότι ο ποταμός αυτός δεν αποτελεί τεχνητό ή ιδιαίτερα τροποποιημένο υδατικό σύστημα.

61. Επομένως, η Ελληνική Δημοκρατία πρέπει, κατ' αρχήν, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, να αποτρέψει κάθε περαιτέρω υποβάθμιση του Αχελώου και μάλιστα να λάβει μέτρα για την επίτευξη καλής καταστάσεως του ποταμού αυτού, εφόσον η κατάστασή του δεν θεωρηθεί

καλή. Η Ελληνική Δημοκρατία πρέπει, συνεπώς, να άρει δυσμενείς επιπτώσεις υφισταμένων σχεδίων και υποβαθμίσεις των υδάτων που προκλήθηκαν στο παρελθόν.

β) Επί της εφαρμογής του άρθρου 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα στα σχέδια

62. Το άρθρο 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα δεν περιέχει μόνο προγραμματικές υποχρεώσεις, αλλά αφορά και μεμονωμένα σχέδια, εν πάση περιπτώσει όταν αυτά επηρεάζουν αισθητά την κατάσταση υδατικού συστήματος. Το άρθρο 4, παράγραφος 7, δεν επιτρέπει, πράγματι, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, τις αρνητικές επιπτώσεις στην κατάσταση των υδάτων λόγω νέων τροποποιήσεων. Οι τροποποιήσεις αυτές μπορούν ιδίως να είναι σχέδια.

63. Επομένως, το σχέδιο περί εκτροπής μπορεί να ενταχθεί, κατ' αρχήν, και στο πρόγραμμα μέτρων για την περιοχή της λεκάνης απορροής του Αχελώου. Τέτοια προγράμματα μπορούν, πράγματι, κατά το παράρτημα VI, μέρος Β, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, να περιλαμβάνουν ελέγχους αντλήσεως (σημείο viii) και έργα δομικών κατασκευών (σημείο xi).

γ) Επί της καλής καταστάσεως των υδάτων

64. Κατά συνέπεια, το άρθρο 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα μπορεί να απαγορεύσει την εκτροπή των υδάτων σε άλλη περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού, εάν αυτή εμποδίζει τη διατήρηση ή την επίτευξη καλής καταστάσεως του υδατικού συστήματος.

65. Η οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα ορίζει την επιδιωκόμενη κατάσταση των υδάτων. Κατά το άρθρο 2, σημείο 18, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, η κατάσταση επιφανειακού υδατικού συστήματος είναι καλή, εφόσον χαρακτηρίζεται τουλάχιστον «καλή», τόσο από οικολογική όσο και από χημική άποψη. Η καλή χημική κατάσταση συνδέεται, κατά το άρθρο 2, σημείο 24, με τη συγκέντρωση ρύπων. Οι επιταγές όσον αφορά την καλή οικολογική κατάσταση απορρέουν από το άρθρο 2, σημείο 22, και από το παράρτημα V.

66. Η μερική εκτροπή ποταμού, δηλαδή η άντληση μεγαλύτερων ποσοτήτων ύδατος από περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού, δεν καλύπτεται ρητώς από τα κριτήρια της καλής καταστάσεως των επιφανειακών υδάτων. Η Επιτροπή, πάντως, ισχυρίζεται σαφώς ότι η κατακράτηση επιφανειακών υδάτων με σκοπό τη μερική εκτροπή έχει αρνητικές επιπτώσεις στην κατάστασή τους. Και η μείωση της ποσότητας των υδάτων μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την οικολογική ή χημική κατάσταση του υδατικού συστήματος. Επομένως, κατά το παράρτημα V, σημείο 1.1.1., της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, πρέπει να ληφθούν υπόψη, στην περίπτωση των ποταμών, και το υδρολογικό καθεστώς, δηλαδή ιδίως η ποσότητα των υδάτινων ροών, και οι μορφολογικές συνθήκες, ήτοι η διακύμανση του βάθους και του πλάτους του ποταμού, η δομή και το υπόστρωμα του πυθμένα, καθώς και η δομή της παρόχθιας ζώνης. Συναφώς, το παράρτημα VI, τμήμα Β, σημείο viii, προβλέπει ότι το πρόγραμμα μέτρων μπορεί να περιλαμβάνει περιορισμούς αντλήσεως, το άρθρο 8, παράγραφος 1, πρώτη περίπτωση, σημείο i, επιτάσσει την παρακολούθηση του όγκου και της στάθμης ή του ρυθμού ροής των υδάτων, στο μέτρο που αφορά την οικολογική και τη χημική τους κατάσταση και το οικολογικό τους δυναμικό, και, κατά την αιτιολογική σκέψη 41, για την ποσότητα του ύδατος θα πρέπει να ορίζονται

γενικές αρχές ελέγχου στην άντληση και κατακράτηση υδάτων για την εξασφάλιση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας των σχετικών υδατικών συστημάτων.

67. Εάν το Συμβούλιο της Επικρατείας καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το σχέδιο εκτροπής εμποδίζει τη διατήρηση ή την επίτευξη καλής καταστάσεως του υδατικού δυναμικού, αυτό θα ήταν ασυμβίβαστο προς τους περιβαλλοντικούς σκοπούς του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα.

δ) Επί της παρεκκλίσεως από τους περιβαλλοντικούς σκοπούς

68. Η αντίθεση προς τους περιβαλλοντικούς σκοπούς δεν αποτελεί, πάντως, ανυπέρβλητο εμπόδιο για ένα σχέδιο. Πράγματι, το άρθρο 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα περιέχει διατάξεις και για την παρέκκλιση από τους περιβαλλοντικούς σκοπούς.

69. Το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα επιτρέπει την παράταση των προθεσμιών για την επίτευξη καλής καταστάσεως. Αυτό αφορά πρωτίστως την υποχρέωση εξυγιάνσεως των υδάτων. Η απαγόρευση της υποβαθμίσεως των υδάτων, αντιθέτως, δεν σχετικοποιείται. Κατά συνέπεια, η διάταξη αυτή δεν έχει εφαρμογή στην έγκριση μέτρου που έχει δυσμενείς επιπτώσεις στην κατάσταση των υδάτων.

70. Το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα επιτρέπει, για συγκεκριμένα υδατικά συστήματα, την επιδίωξη λιγότερο αυστηρών περιβαλλοντικών σκοπών, όταν αυτά επηρεάζονται από ανθρώπινες δραστηριότητες, οπότε η επίτευξη των σκοπών αυτών είναι ανέφικτη ή δυσανάλογα δαπανηρή, και εφόσον πληρούνται ορισμένες πρόσθετες προϋποθέσεις. Η διάταξη αυτή μπορεί να αποκτήσει σημασία μετά την υλοποίηση του σχεδίου εκτροπής, πλην όμως δεν μπορεί ακόμη να εφαρμοστεί για την έγκριση του σχεδίου αυτού.

71. Το άρθρο 4, παράγραφος 6, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα ομοίως δεν ασκεί επιρροή, επειδή η διάταξη αυτή αφορά μόνο την προσωρινή υποβάθμιση της καταστάσεως των υδάτων.

72. Για την εν προκειμένω υπό εξέταση περίπτωση νέου σχεδίου, το παραδεκτό της παρεκκλίσεως από τους περιβαλλοντικούς σκοπούς πρέπει, αντιθέτως, να κριθεί κατά το άρθρο 4, παράγραφος 7, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα. Η διάταξη αυτή ρυθμίζει διεξοδικώς τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να δικαιολογηθεί παρέκκλιση από τους περιβαλλοντικούς σκοπούς του άρθρου 4, παράγραφος 1, με νέα σχέδια, λόγω επιτακτικών συμφερόντων. Περαιτέρω επιταγές όσον αφορά τις παρεκκλίσεις από την παράγραφο 1 απορρέουν από το άρθρο 4, παράγραφοι 8 και 9. Οι επιταγές που απορρέουν από το άρθρο 4, παράγραφοι 7 έως 9, περιλαμβάνονται εν μέρει στα λοιπά στοιχεία του δευτέρου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος.

73. Εάν το Δικαστήριο απαντήσει στο πρώτο σκέλος του τρίτου ερωτήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας, προκύπτει, συνοπτικώς, η ακόλουθη απάντηση: η έγκριση της εκτροπής υδάτων από περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού σε γειτονική περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού συνάδει προς την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα, εφόσον πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 4, παράγραφοι 1, 7, 8 και 9, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα.

3. Επί του δευτέρου ερωτήματος – Επί του αναγκαίου χαρακτήρα της διαχειρίσεως για περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού

74. Με το δεύτερο ερώτημα, το Συμβούλιο της Επικρατείας ζητεί να διευκρινιστεί αν εθνική ρύθμιση συνάδει προς την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα, εφόσον με αυτήν επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από συγκεκριμένη λεκάνη απορροής ποταμού σε άλλη λεκάνη απορροής ποταμού, χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού εντός των οποίων ευρίσκονται οι λεκάνες απορροής ποταμού από και προς τις οποίες θα γίνει μεταφορά ύδατος.

75. Εκ πρώτης όψεως, το ερώτημα αυτό φαίνεται υποθετικό, επειδή ο νόμος 3481/2006 περιέχει σχέδια διαχείρισεως για τις δύο οικείες λεκάνες απορροής ποταμού. Δεν είναι προφανές ότι οι εκάστοτε περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού περιέχουν περαιτέρω λεκάνες απορροής ποταμού για τις οποίες δεν υφίστανται ακόμη σχέδια διαχείρισεως. Πάντως, είναι αμφίβολη η ισχύς των εκδοθέντων σχεδίων διαχείρισεως. Επιπλέον, το Συμβούλιο της Επικρατείας φρονεί ότι, κατά τα άρθρα 3, παράγραφος 1, 5, παράγραφος 1, 11, παράγραφος 1, και 13, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, τα σχέδια διαχείρισεως και τα προγράμματα μέτρων δεν μπορούν, όπως εν προκειμένω, να καταρτίζονται μεμονωμένα για συγκεκριμένες λεκάνες απορροής ποταμού, αλλά χρειάζεται γενική εθνική και περιφερειακή χωροθέτηση. Διαφορετικά δεν επιτρέπεται, εν πάση περιπτώσει, η εκτροπή υδάτων από μια περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού σε άλλη. Επομένως, δεν πρόκειται μόνο για το αν υφίστανται σχέδια διαχείρισεως για τις συγκεκριμένες περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού αλλά και για το αν πρέπει να υφίστανται σχέδια για την υπόλοιπη Ελλάδα.

76. Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, όλες οι λεκάνες απορροής ποταμού υπάγονται σε περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού. Κατά το άρθρο 13, παράγραφος 1, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι καταρτίζεται σχέδιο διαχείρισεως λεκάνης απορροής ποταμού για *κάθε* περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού που ευρίσκεται εξ ολοκλήρου στο έδαφός τους. Κατά το άρθρο 11, παράγραφος 1, κάθε κράτος μέλος μεριμνά για τη θέσπιση, για *κάθε* περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού ή για το τμήμα διεθνούς περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού που ευρίσκεται εντός της επικράτειάς του, προγράμματος μέτρων, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα των αναλύσεων που απαιτούνται δυνάμει του άρθρου 5, προκειμένου να επιτευχθούν οι σκοποί που καθορίζονται δυνάμει του άρθρου 4.

77. Τα κράτη μέλη υποχρεούνται βεβαίως να καταρτίσουν, μέχρι την εκπνοή της προθεσμίας, για *κάθε* περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού σχέδιο διαχείρισεως, πλην όμως από τις διατάξεις αυτές δεν συνάγεται άμεσα ότι η εκτροπή υδάτων μεταξύ περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού δεν επιτρέπεται εφόσον δεν υφίστανται σχέδια διαχείρισεως για όλες τις περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού.

78. Πάντως, όπως ήδη εκτέθηκε, μια τέτοια εκτροπή μπορεί να αντιβαίνει προς το άρθρο 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, εφόσον εμποδίζει τη διατήρηση ή την επίτευξη καλής καταστάσεως των επιφανειακών υδάτων. Στην υπό κρίση υπόθεση, η εκτροπή θα επιτρεπόταν μόνον εάν συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις του άρθρου 4, παράγραφος 7.

79. Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 7, στοιχείο β', της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, η αιτιολογία του σχεδίου που αντιβαίνει στους περιβαλλοντικούς σκοπούς του άρθρου 4, παράγραφος 1, εκτίθεται ειδικά στο σχέδιο διαχείρισεως λεκάνης απορροής ποταμού που επιβάλλει το άρθρο 13, οι δε σκοποί αναθεωρούνται ανά εξαετία. Επιπλέον, σε κάθε παρέκκλιση πρέπει, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 8, να

λαμβάνεται μέριμνα ώστε να μην αποκλείεται μονίμως ή να μην υπονομεύεται η επίτευξη των σκοπών της παρούσας οδηγίας σε άλλα υδατικά συστήματα της ίδιας περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού.

80. Επομένως, οι οικείες περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού πρέπει να αναλύονται συνολικά και η διαχείρισή τους πρέπει να σχεδιάζεται πριν από την εκτέλεση των μέτρων τα οποία δεν συνάδουν προς τους περιβαλλοντικούς στόχους του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαίσίου για τα ύδατα.

81. Η οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα δεν περιέχει, αντιθέτως, καμία διάταξη η οποία να εξαρτά ρητώς τα μέτρα αυτά από την ανάλυση άλλων περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού ή από την κατάρτιση σχεδίων διαχειρίσεως για λεκάνες απορροής ποταμών των περιοχών αυτών. Τέτοιες αναλύσεις και χωροθετήσεις μπορούν να απαιτηθούν μόνο σε κατ' ιδίαν περιπτώσεις, εφόσον η αναφορά σε άλλες περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού συνιστά ενδεχόμενη εναλλακτική λύση για την προβλεφθείσα εκτροπή.

82. Κατά συνέπεια, εάν το Δικαστήριο απαντήσει στο ερώτημα αυτό, θα διαπιστώσει ότι πρέπει να πραγματοποιηθεί γενική ανάλυση των οικείων περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού και να σχεδιασθεί η χωροθέτησή τους πριν από την εκτέλεση μέτρων τα οποία δεν συνάδουν προς τους περιβαλλοντικούς σκοπούς του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαίσίου για τα ύδατα. Αναλύσεις άλλων περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού και αντίστοιχα σχέδια διαχειρίσεως για λεκάνες απορροής ποταμού των περιοχών αυτών απαιτούνται μόνο στο μέτρο που η αναφορά στις εν λόγω περιοχές λεκάνης απορροής ποταμού συνιστά ενδεχόμενη εναλλακτική λύση σε σχέση με τα προβλεπόμενα μέτρα.

4. Επί του δεύτερου σκέλους του τρίτου ερωτήματος – Οι θεμιτοί σκοποί μιας εκτροπής

83. Με το δεύτερο σκέλος του τρίτου ερωτήματος, το Συμβούλιο της Επικρατείας ζητεί να διευκρινιστεί αν ο σκοπός της εκτροπής μπορεί να είναι μόνον η κάλυψη αναγκών υδρεύσεως ή μπορεί επίσης να εξυπηρετούνται η άρδευση και η παραγωγή ενέργειας.

84. Συναφώς, από το άρθρο 4, παράγραφος 7, στοιχείο γ', της οδηγίας-πλαίσίου για τα ύδατα προκύπτει ότι οι λόγοι για τις τροποποιήσεις ή τις μεταβολές αυτές πρέπει να είναι επιτακτικοί λόγοι δημοσίου συμφέροντος, τα δε οφέλη για το περιβάλλον και την κοινωνία από την επίτευξη των σκοπών που εξαγγέλλονται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, πρέπει να υπερκαλύπτονται από τα οφέλη των νέων τροποποιήσεων ή μεταβολών για την υγεία των ανθρώπων, για τη διαφύλαξη της ασφάλειάς τους ή για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

85. Η επαρκής κάλυψη των αναγκών του πληθυσμού σε πόσιμο νερό συνιστά, κατά κανόνα, επιτακτικό δημόσιο συμφέρον και έχει περαιτέρω μεγάλη σημασία για την υγεία των ανθρώπων. Συναφώς, η δέκατη πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας-πλαίσίου για τα ύδατα χαρακτηρίζει την ύδρευση ως υπηρεσία κοινής ωφέλειας.

86. Οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Καρδίτσας και Τρικάλων ορθώς υποστηρίζουν άλλωστε ότι το άρθρο 4, παράγραφος 3, στοιχείο α', σημείο iii, της οδηγίας πλαίσιο για τα ύδατα αναγνωρίζει, παράλληλα προς την υδροδότηση, και την παραγωγή ενέργειας και την άρδευση ως κατ' αρχήν δικαιολογούντα παρεκκλίσεις

δημόσια συμφέροντα. Τα δύο προαναφερθέντα συμφέροντα έχουν, πάντως, μικρότερη σημασία από την ύδρευση, επειδή είναι πρωτίστως οικονομικής φύσεως.

87. Αντιθέτως, η υδροηλεκτρική ενέργεια, παρά τα μειονεκτήματά της για το περιβάλλον, είναι τυπικό παράδειγμα αειφόρου παραγωγής ενέργειας.

88. Δεν πρέπει επίσης να αποκλειστεί εκ των προτέρων το ενδεχόμενο να θεωρηθεί η άρδευση γεωργικών εκτάσεων ως επιτακτικό δημόσιο συμφέρον ή –ίσως– ως μέτρο αειφόρου αναπτύξεως. Η διευκόλυνση, δηλαδή, της αρδεύσεως σε ορισμένες περιοχές μπορεί να συνιστά θεμιτό σκοπό γεωργικής πολιτικής των κρατών μελών.

89. Πάντως, η αναγνώριση των σκοπών αυτών δεν σημαίνει οπωσδήποτε ότι δικαιολογούν το σχέδιο. Πράγματι, και οι δύο παραλλαγές δικαιολογητικού σκοπού που αναφέρονται στο άρθρο 4, παράγραφος 7, στοιχείο γ', της οδηγίας-πλαίσου για τα ύδατα ανάγονται σε στάθμιση μεταξύ του οφέλους που αντλείται από το μέτρο και των δυσμενών επιπτώσεων του στη διατήρηση ή την επίτευξη καλής καταστάσεως των υδάτων. Για μέτρα προς όφελος της υγείας των ανθρώπων, για τη διαφύλαξη της ασφάλειάς τους ή για τη βιώσιμη ανάπτυξη προβλέπεται ρητώς στάθμιση. Πρέπει δηλαδή να αποδίδεται σε διαφορετικό –εκ φύσεως το λιγότερο σημαντικό– δημόσιο συμφέρον, το οποίο προβάλλεται προς δικαιολόγηση ενός μέτρου, μεγαλύτερη βαρύτητα από ό,τι στις δυσμενείς συνέπειες του μέτρου, προκειμένου το συμφέρον αυτό να αναγνωριστεί ως «επιτακτικό».

90. Κατά τη στάθμιση αυτή, αναγνωρίζεται στα κράτη μέλη ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως, επειδή πρόκειται για περίπλοκη απόφαση η οποία προϋποθέτει προβλέψεις (19). Πάντως, πρέπει ιδίως να ληφθεί υπόψη, όσον αφορά το συμφέρον για την άρδευση, το επιχείρημα που προέβλεπαν η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση της Αιτωλοακαρνανίας κ.λπ., ότι η καλλιέργεια βαμβακιού μπορεί να είναι ιδιαιτέρως επιβλαβής για το περιβάλλον (20). Το συμφέρον για μια ιδιαιτέρως επιβλαβή μορφή γεωργίας είναι συγκριτικά μικρότερης σημασίας. Αντιθέτως, πάντως, προς όσα υποστηρίζουν η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας κ.λπ., δεν μπορεί να γίνει δεκτό κατά απόλυτο τρόπο ότι η ευρωπαϊκή γεωργική πολιτική αντιτίθεται στην καλλιέργεια βαμβακιού. Τουναντίον, η ενίσχυση της καλλιέργειας αυτής εξακολουθεί να είναι κατοχυρωμένη στο πρωτογενές δίκαιο, δηλαδή στο πρωτόκολλο 4 για το βαμβάκι, στο παράρτημα στην πράξη προσχωρήσεως της Ελλάδας (21), και, κατά συνέπεια, υλοποιείται και στο δευτερογενές δίκαιο (22).

91. Επομένως, στο δεύτερο σκέλος του τρίτου ερωτήματος θα πρέπει, ενδεχομένως, να δοθεί η απάντηση ότι οι σκοποί της υδρεύσεως, της αρδεύσεως και της παραγωγής ενέργειας, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 7, στοιχείο γ', μπορούν να δικαιολογήσουν μέτρα τα οποία δεν συνάδουν προς τους περιβαλλοντικούς σκοπούς του άρθρου 4, παράγραφος 1, εάν η συμβολή των μέτρων αυτών στην επίτευξη του πρώτου εκ των προαναφερθέντων σκοπών κατισχύει των δυσμενών επιπτώσεων όσον αφορά τους περιβαλλοντικούς σκοπούς.

5. Επί του τρίτου σκέλους του τρίτου ερωτήματος – Εξέταση των εναλλακτικών λύσεων

92. Για την έρευνα της βαρύτητας που έχουν οι προαναφερθέντες στόχοι, σημασία έχει, παράλληλα προς άλλους παράγοντες, το τρίτο σκέλος του τρίτου ερωτήματος. Το Συμβούλιο της Επικρατείας ζητεί να διευκρινιστεί αν, σε κάθε περίπτωση,

απαιτείται να έχει κριθεί αιτιολογημένα από τη διοίκηση και επί τη βάσει της αναγκαίας επιστημονικής μελέτης ότι η περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού υποδοχής αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες που έχει για ύδρευση, άρδευση κ.λπ. με τους δικούς της υδάτινους πόρους.

93. Όπως ισχυρίζεται η Επιτροπή, η ανάγκη να διαπιστωθεί η ζήτηση στην περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού προκύπτει από την προβλεπόμενη στο άρθρο 4, παράγραφος 7, στοιχείο δ', της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα εξέταση των εναλλακτικών λύσεων. Κατά τη διάταξη αυτή, η δικαιολογία μιας παρεκκλίσεως από τους περιβαλλοντικούς σκοπούς του άρθρου 4, παράγραφος 1, προϋποθέτει ότι οι ευεργετικοί σκοποί τους οποίους εξυπηρετούν οι τροποποιήσεις ή οι μεταβολές των υδάτινων συστημάτων δεν μπορούν, για τεχνικούς λόγους ή λόγω υπέρμετρου κόστους, να επιτευχθούν με άλλα μέσα που συνιστούν πολύ καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή.

94. Κατά συνέπεια, πριν από την πραγματοποίηση εκτροπής, πρέπει να εξετασθεί αν η υπό εξέταση περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού μπορεί να ικανοποιήσει τις ανάγκες της σε ύδατα με σχετικά χαμηλό κόστος από τους δικούς της πόρους και αν αυτό θα συνιστούσε ουσιωδώς καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή. Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούσε να εξετασθεί και η αναδιάρθρωση της γεωργίας με την επιλογή άλλων, λιγότερο υδροβόρων καλλιεργειών (23).

95. Το αποτέλεσμα της εξετάσεως αυτής εντάσσεται στους κατά την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα αναγκαίους λόγους για ενδεχόμενη εκτροπή. Κατά συνέπεια, θα έπρεπε να εκτεθεί ειδικά, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 7, στοιχείο β', στο σχέδιο διαχειρίσεως.

96. Επομένως, στο τρίτο σκέλος του τρίτου ερωτήματος θα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 7, στοιχεία β' και δ', της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, πρέπει να αναφέρεται ειδικά στο σχέδιο ότι η οικεία περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού δεν μπορεί να ικανοποιήσει τις ανάγκες της σε ύδατα με τους δικούς της υδάτινους πόρους ή ότι αυτό δεν συνιστά πολύ καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή.

6. Επί του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος – Η εκ των προτέρων ανάπτυξη αποτελεσμάτων της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα

97. Το Συμβούλιο της Επικρατείας υποβάλλει το τέταρτο ερώτημα για την περίπτωση κατά την οποία ιδίως το άρθρο 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα δεν πρέπει, *ratione temporis*, να εφαρμοστεί στο επίδικο σχέδιο. Επομένως, κατά την άποψη που υιοθετήθηκε στις προτάσεις αυτές σχετικά με το πρώτο ερώτημα (24), πρέπει να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό.

98. Το Συμβούλιο της Επικρατείας ζητεί να διευκρινιστεί κατά πόσον τίθεται σε κίνδυνο η πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα εάν η εκτροπή των υδάτων από μια λεκάνη απορροής ποταμού σε άλλη επιτραπεί χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια αυτών των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού, ή κατά πόσον πρέπει να ληφθούν υπόψη κριτήρια όπως η κλίμακα των προβλεπομένων επεμβάσεων και οι σκοποί της μεταφοράς ύδατος.

α) Επί της νομολογίας για την εκ των προτέρων ανάπτυξη αποτελεσμάτων των οδηγιών

99. Το ζήτημα αυτό στηρίζεται στην πάγια νομολογία κατά την οποία, κατά τη διάρκεια της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, τα κράτη μέλη αποδέκτες της οφείλουν να απέχουν από τη θέσπιση διατάξεων ικανών να θέσουν σε σοβαρό κίνδυνο την επίτευξη του αποτελέσματος που επιδιώκει η οδηγία αυτή. Η υποχρέωση αποχής επιβάλλεται σε όλους τους φορείς δημόσιας εξουσίας και καλύπτει τη λήψη οποιουδήποτε μέτρου, γενικού ή ειδικού, ικανού να προκαλέσει έναν τέτοιο κίνδυνο (25). Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ σε συνδυασμό με το άρθρο 288, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, το ίδιο ισχύει όσον αφορά μια μεταβατική περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας επιτρέπεται στα κράτη μέλη να συνεχίσουν να εφαρμόζουν τα εθνικά τους συστήματα, έστω και αν δεν είναι σύμφωνα με την περί ης πρόκειται οδηγία (26).

100. Κατά συνέπεια, τα κράτη μέλη οφείλουν και κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου για την εκπόνηση των σχεδίων διαχείρισεως και των προγραμματιών μέτρων να μη λαμβάνουν μέτρα τα οποία μπορούν να θέσουν σε σοβαρό κίνδυνο τους σκοπούς που επιδιώκονται με την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα.

101. Όσον αφορά την απαγόρευση υποβαθμίσεως του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο α', σημείο i, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, η υποχρέωση αυτή δικαιολογείται ακόμη περισσότερο απ' ό,τι στην περίπτωση άλλων οδηγιών. Πράγματι, οι περιβαλλοντικοί σκοποί της ρυθμίσεως αυτής δεν εξαντλούνται στην εν λόγω απαγόρευση υποβαθμίσεως, δηλαδή στην υποχρέωση προλήψεως των δυσμενών επιπτώσεων. Αντιθέτως, προστίθεται, το αργότερο μετά την εκπνοή της μεταβατικής προθεσμίας για την εκπόνηση των σχεδίων διαχείρισεως σύμφωνα με το σημείο ii, η υποχρέωση εξυγιάνσεως, δηλαδή η υποχρέωση επιτεύξεως καλής καταστάσεως των υδάτων. Θα ήταν αντιφατικό να υποβαθμιστεί αρχικώς η κατάσταση των υδάτων, ώστε να χρειάζεται, στη συνέχεια, να εξυγιανθεί εκ νέου.

β) Επί των αρχών της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφάλειας δικαίου

102. Ούτε οι αρχές της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της ασφάλειας δικαίου αποκλείουν τη δυνατότητα να αναπτύσσει εκ των προτέρων αποτελέσματα η απαγόρευση υποβαθμίσεως.

103. Κατά πάγια νομολογία, η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης περιλαμβάνεται στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, τα δε κράτη μέλη οφείλουν να την τηρούν κατά την άσκηση των εξουσιών που τους απονέμουν οι κανόνες του ενωσιακού δικαίου (27). Αντιβαίνει στην αρχή αυτή η τροποποίηση της εφαρμοστέας ρυθμίσεως που στερεί αναδρομικά τον ιδιώτη από δικαίωμα που έχει αποκτήσει βάσει της προγενέστερης ρυθμίσεως (28). Από τη νομολογία προκύπτει, ιδίως, ότι οι ουσιαστικοί κανόνες του δικαίου της Ενώσεως πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι μπορούν να εφαρμοστούν επί καταστάσεων που έχουν ήδη διαμορφωθεί προ της ενάρξεως της ισχύος τους, μόνον εφόσον προκύπτει σαφώς από το γράμμα τους, τους σκοπούς ή την οικονομία τους ότι πρέπει να τους αναγνωρισθεί αναδρομική ισχύς (29).

104. Εν προκειμένω, όμως, δεν υφίστανται κεκτημένα δικαιώματα για την έγκριση του σχεδίου εκτροπής, επειδή το Συμβούλιο της Επικρατείας ακύρωσε όλες τις προηγουμένως χορηγηθείσες εγκρίσεις. Η κατάσταση δεν έχει ακόμη διαμορφωθεί (30). Το γεγονός και μόνον ότι κινήθηκε διαδικασία εγκρίσεως δεν δικαιολογεί και δικαίωμα ότι η διαδικασία αυτή θα ολοκληρωθεί επιτυχώς.

105. Δεν συνιστά επίσης παραβίαση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια διαδικασίας εγκρίσεως καθίστανται εφαρμοστέες αυστηρότερες προϋποθέσεις για τη χορήγηση της εγκρίσεως. Αντιθέτως, επιτρέπεται, κατ' αρχήν, να εφαρμόζεται ο νέος κανόνας πάραυτα στα μελλοντικά αποτελέσματα μιας καταστάσεως που έχει δημιουργηθεί υπό το κράτος του παλαιότερου κανόνα (31). Πράγματι, το πεδίο εφαρμογής της αρχής δεν μπορεί να επεκταθεί τόσο ώστε να αποκλείει, κατά γενικό τρόπο, την εφαρμογή του νέου κανόνα στα μελλοντικά αποτελέσματα καταστάσεων που γεννήθηκαν υπό το κράτος του παλαιότερου κανόνα (32).

106. Η τρέχουσα διαδικασία εγκρίσεως πρέπει να θεωρηθεί ως πραγματική κατάσταση η οποία γεννήθηκε υπό το κράτος του προηγούμενου κανόνα· η τελική απόφαση είναι μια μελλοντική συνέπεια της καταστάσεως αυτής η οποία πρέπει να καθοριστεί επί τη βάσει του νέου κανόνα (33). Συναφώς δεν έχει εφαρμογή η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

107. Η δυνατότητα, πάντως, της διατάξεως που απαγορεύει την υποβάθμιση να αναπτύσσει εκ των προτέρων αποτελέσματα περιορίζεται από τη νομολογία του Δικαστηρίου τη σχετική με την εφαρμογή βασικών τροποποιήσεων *διαδικαστικών κανόνων* επί διαδικασιών οι οποίες είχαν ήδη κινηθεί, όταν τέθηκαν σε ισχύ οι αντίστοιχες διατάξεις της οδηγίας. Βεβαίως, οι κανόνες που διέπουν τη διαδικασία εφαρμόζονται γενικώς επί όλων των διαφορών που εκκρεμούν κατά το χρονικό σημείο της ενάρξεως της ισχύος τους (34). Πάντως, όπως τονίζουν οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις της Θεσσαλίας και η ΔΕΗ, το Δικαστήριο αρνήθηκε, στο πλαίσιο του δικαίου του περιβάλλοντος (35) όπως και στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων (36), μάλιστα μετά την εκπνοή της προθεσμίας μεταφοράς οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, να εφαρμόσει σημαντικές αλλαγές διαδικαστικών κανόνων σε τρέχουσες διαδικασίες. Οι αποφάσεις αυτές αφορούσαν, αφενός μεν, το ζήτημα της εκτιμήσεως, στο πλαίσιο διαδικασιών εγκρίσεως που είχαν ήδη κινηθεί, και των περιβαλλοντικών επιπτώσεων κατά την οδηγία ΕΠΕΕ, πράγμα το οποίο θα απαιτούσε την εκπόνηση δαπανηρών μελετών και τη συμμετοχή του κοινού, αφετέρου δε, στο πλαίσιο του δικαίου των δημοσίων συμβάσεων, το ζήτημα αν σε ήδη κινηθείσες διαδικασίες συνάψεως συμβάσεων πρέπει να ληφθούν υπόψη οι επιταγές της οδηγίας 93/38/ΕΟΚ (37) όσον αφορά την επίσημη προκήρυξη. Πάντως, το Δικαστήριο είχε την πρόθεση να αποτρέψει το ενδεχόμενο διαδικασίες, ήδη περίπλοκες επί εθνικού επιπέδου και οι οποίες έχουν ήδη κινηθεί πριν από την ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας μεταφοράς της εν λόγω οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, να επιβαρύνονται και να καθυστερούν συνεπεία ειδικών επιταγών που θέτει η οδηγία και για τον λόγο αυτό να επηρεάζονται δημιουργηθείσες ήδη καταστάσεις (38). Επομένως, η εκ των προτέρων ανάπτυξη αποτελεσμάτων της οδηγίας-πλαίσιου για τα ύδατα δεν πρέπει να έχει ως συνέπεια αντίστοιχες πρόσθετες δαπανηρές διαδικαστικές ενέργειες. Διαφορετική, πάντως, είναι η περίπτωση εφαρμογής επιταγών του ουσιαστικού δικαίου, όπως, επί παραδείγματι, της απαγορεύσεως υποβαθμίσεως (39).

108. Για τον καθορισμό της ακριβούς εκτάσεως των αποτελεσμάτων που μπορεί να αναπτύξει εκ των προτέρων η απαγόρευση της υποβαθμίσεως, χρήσιμες είναι οι σκέψεις που αναπτύχθηκαν σχετικά με το άρθρο 4 της οδηγίας-πλαίσιου για τα ύδατα στο πλαίσιο του δευτέρου και του τρίτου ερωτήματος. Πάντως, κάθε επαπειλούμενη παράβαση του άρθρου 4 δεν συνιστά σοβαρή διακινδύνευση των σκοπών της οδηγίας. Αντιθέτως, η διακινδύνευση πρέπει να *εξακολουθεί να υφίσταται* και μετά την εκπνοή των προθεσμιών για την εφαρμογή του άρθρου 4 και τούτο όχι μόνο

προσωρινώς. Περαιτέρω, η διακινδύνευση πρέπει να είναι σοβαρή, δηλαδή να μην είναι ήσσονος σημασίας. Τέλος, η εκ των προτέρων ανάπτυξη αποτελεσμάτων της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα δεν μπορεί να φθάνει μέχρι του σημείου ώστε τα κράτη μέλη να πρέπει να προεξοφλήσουν τις ενέργειες για την προετοιμασία της εφαρμογής της οδηγίας ή την υποχρέωση εξυγιάνσεως έναντι του ρητώς προβλεφθέντος χρονοδιαγράμματος.

γ) Επί της διαφοράς της κύριας δίκης

109. Επομένως, όσον αφορά τη διαφορά της κύριας δίκης παρατηρούνται τα εξής.

110. Ο διαρκής χαρακτήρας του σχεδίου εκτροπής είναι προφανής. Οι αρμόδιες εθνικές αρχές, ενδεχομένως δε το Συμβούλιο της Επικρατείας, πρέπει να εξετάσουν αν οι επιδιωκόμενοι με την οδηγία σκοποί τίθενται σε σοβαρό κίνδυνο.

111. Πάντως, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι υφίσταται σοβαρός κίνδυνος επειδή η εκτροπή πραγματοποιείται πριν από την εκπόνηση των σχεδίων διαχείρισεως για τις οικείες περιοχές. Μετά την εκπονή της μεταβατικής προθεσμίας, τα σχέδια αυτά θα ήσαν βεβαίως, κατά τις αναλύσεις σχετικά με το δεύτερο ερώτημα (40), αναγκαία, πλην όμως θα μπορούσε να συναχθεί εντελώς ανεξάρτητα από τα σχέδια αυτά ότι η εκτροπή ουδόλως ή σε ελάχιστο βαθμό αντιβαίνει στους περιβαλλοντικούς σκοπούς του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα.

112. Κατά συνέπεια, το πρώτο βήμα για τη διαπίστωση ότι η εκτροπή θέτει σε σοβαρό κίνδυνο τους σκοπούς της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα έγκειται στην έρευνα, επί τη βάση των κριτηρίων της οδηγίας, των επιπτώσεων του σχεδίου στους σκοπούς του άρθρου 4, παράγραφος 1.

113. Εάν συναχθεί το συμπέρασμα ότι οι σκοποί αυτοί τίθενται σε σοβαρό κίνδυνο, πρέπει επιπλέον να εξετασθεί αν το μέτρο είναι δικαιολογημένο. Πράγματι, πριν από την εκπονή της μεταβατικής προθεσμίας, η ελευθερία δράσεως δεν μπορεί να περιορισθεί περισσότερο από ό,τι κατά την πλήρη εφαρμογή της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα. Όπως δε προανέφερα, ενέργεια αντίθετη προς τους περιβαλλοντικούς σκοπούς του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα θα μπορούσε να δικαιολογηθεί.

114. Δύο νομικές βάσεις μπορούν να ληφθούν υπόψη για τη δικαιολόγηση: πρώτον, η ήδη εξετασθείσα αντιμετώπιση του σχεδίου ως νέας τροποποίησεως των φυσικών χαρακτηριστικών ενός συστήματος επιφανειακών υδάτων ή ως νέας ανθρώπινης δραστηριότητας βιώσιμης αναπτύξεως υπό την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 7, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα (41) και, δεύτερον, η αντιμετώπιση των υδάτων υπό την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 5, ως ήδη επηρεαζομένων από ανθρώπινες δραστηριότητες. Η τελευταία διάταξη θα διευκόλυνε τη δικαιολόγηση. Αμφότεροι οι δικαιολογητικοί λόγοι πρέπει να εφαρμοστούν τηρουμένων των διατάξεων του άρθρου 4, παράγραφοι 8 και 9.

115. Το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα δεν εξετάσθηκε ακόμη, επειδή μέχρι τώρα εξετάστηκε το ζήτημα νέων αλλαγών σε υδατικό σύστημα. Οι αλλαγές αυτές εμπίπτουν στο άρθρο 4, παράγραφος 7. Στο πλαίσιο της εκ των προτέρων αναπτύξεως αποτελεσμάτων της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, πρέπει να αποτραπεί η λήψη μέτρων τα οποία σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο, δηλαδή κατά την εκπονή της μεταβατικής προθεσμίας για την εφαρμογή του άρθρου 4, θα είχαν ως

συνέπεια τη δημιουργία καταστάσεως η οποία δεν συνάδει προς τη διάταξη αυτή. Επομένως, εάν ο νόμος 3481/2006 είχε ως συνέπεια ότι ο Αχελώος υφίστατο αρνητικές επιπτώσεις κατά το τέλος του 2009 από ανθρώπινες δραστηριότητες, τότε η υποβάθμιση αυτή και, συνακολούθως, ο νόμος θα πρέπει να αξιολογηθούν υπό το πρίσμα του άρθρου 4, παράγραφος 5.

116. Από τα στοιχεία που παρέσχον οι μετέχοντες στη διαδικασία προκύπτει βεβαίως ότι είχε ενδεχομένως ήδη κατασκευαστεί σε μεγάλο βαθμό ιδίως ένα φράγμα, πλην όμως η ίδια η εκτροπή δεν είχε μέχρι τούδε πραγματοποιηθεί ακόμη. Κατά συνέπεια, φαίνεται απίθανο ότι ο Αχελώος υφίσταται ήδη αρνητικές επιπτώσεις, σε σχέση με την εκτροπή, υπό την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 5, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα.

117. Επομένως, σημασία και για την εξέταση του ζητήματος αν το σχέδιο εκτροπής θέτει σε σοβαρό κίνδυνο τους σκοπούς της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα έχει μάλλον το άρθρο 4, παράγραφος 7, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα. Συναφώς μπορεί σε μεγάλο βαθμό να γίνει παραπομπή στις αναλύσεις που αφορούν το δεύτερο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα.

118. Πάντως, σε αντιδιαστολή προς ό,τι συμβαίνει στην περίπτωση της πλήρους εφαρμογής της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, δεν χρειάζεται, και στο πλαίσιο της δικαιολογήσεως της μη τηρήσεως των περιβαλλοντικών σκοπών κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, να υφίστανται σχέδια διαχειρίσεως. Πράγματι, κατά τις ρητές διατάξεις του άρθρου 13, παράγραφος 6, δεν μπορούσε ακόμη να απαιτηθεί η πλήρης κατάρτιση των σχεδίων αυτών. Και για την έκδοσή τους απαιτείται πολύς χρόνος, λόγω της αναγκαίας συμμετοχής του κοινού (42). Αντιθέτως, η δικαιολόγηση προϋποθέτει παρεμφερή επιστημονική βάση όπως τα σχέδια διαχειρίσεως. Πράγματι, χωρίς αντίστοιχες γνώσεις δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν η επιβαλλόμενη στάθμιση και η εξέταση των εναλλακτικών λύσεων. Οι αρμόδιες αρχές δεν μπορούν να εκτιμήσουν δεόντως ούτε τα πλεονεκτήματα του μέτρου ούτε τις αρνητικές επιπτώσεις του.

119. Κατά την έκδοση του νόμου 3481/2006, έπρεπε ήδη να υφίστανται εν μέρει αποτελέσματα της μεταφοράς της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα στο εθνικό δίκαιο, τα οποία θα μπορούσαν να είναι χρήσιμα κατά την εξέταση αυτή. Πράγματι, κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, έπρεπε, μέχρι τις 22 Δεκεμβρίου 2004, να πραγματοποιηθούν για κάθε περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού ανάλυση των χαρακτηριστικών της, επισκόπηση των επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στην κατάσταση των επιφανειακών και των υπόγειων υδάτων και οικονομική ανάλυση της χρήσεως ύδατος. Επίσης, τα προγράμματα παρακολούθησεως της καταστάσεως των υδάτων κατά το άρθρο 8, καθώς και τα χρονοδιαγράμματα και προγράμματα εργασιών για την εκπόνηση των σχεδίων διαχειρίσεως κατά το άρθρο 14, παράγραφος 1, στοιχείο α', έπρεπε να έχουν ήδη προετοιμαστεί σε μεγάλο βαθμό, εφόσον στις 22 Δεκεμβρίου 2006 έληγε η προθεσμία κατάρτισέως τους. Μόνο στο μέτρο που για τη δικαιολόγηση ήσαν αναγκαίες εκτενείς γνώσεις, θα έπρεπε να έχουν εκπονηθεί πριν από τη μεταφορά της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα στο εσωτερικό δίκαιο.

120. Εξάλλου, για τη δικαιολόγηση αυτή, όπως αναφέρθηκε στο πλαίσιο του τρίτου σκέλους του τρίτου ερωτήματος (43), σημασία έχουν οι σκοποί του μέτρου.

121. Συνοπτικά, στο τέταρτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι εθνική ρύθμιση η οποία θεσπίστηκε πριν από την εκπνοή της προθεσμίας για την εκπόνηση σχεδίων διαχείρισεως ή προγραμμάτων μέτρων και με την οποία επιτρέπεται η εκτροπή υδάτων από μια συγκεκριμένη λεκάνη απορροής ποταμού σε άλλη επηρεάζει ουσιωδώς τους σκοπούς της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, εάν η εκτροπή δημιουργεί μονίμως και όχι μόνο σε ελάχιστο βαθμό ασυμβίβαστη προς το άρθρο 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα κατάσταση υδάτων. Συναφώς είναι δυνατή και στο πλαίσιο της εκ των προτέρων αναπτύξεως αποτελεσμάτων του άρθρου 4 η δικαιολόγηση με την επίκληση επιτακτικού δημοσίου συμφέροντος: τα σχέδια διαχείρισεως είναι μεν σημαντικά, πλην όμως η εθνική ρύθμιση πρέπει να θεσπιστεί βάσει επαρκών στοιχείων.

7. Επί του πέμπτου ερωτήματος – Η συμμετοχή του κοινού

122. Με το πέμπτο ερώτημα, το Συμβούλιο της Επικρατείας ζητεί να διευκρινιστεί αν εθνική ρύθμιση η οποία θεσπίζεται από εθνικό Κοινοβούλιο και με την οποία εγκρίνονται σχέδια διαχείρισεως λεκάνης απορροής ποταμού χωρίς να προβλέπεται, από τους κρίσιμους εθνικούς κανόνες, στάδιο διαβουλεύσεως με το κοινό στη διαδικασία ενώπιον του εθνικού Κοινοβουλίου και χωρίς να προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου ότι τηρήθηκε η προβλεπόμενη στην οδηγία διαδικασία διαβουλεύσεως ενώπιον της διοικήσεως είναι σύμφωνη με την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα.

123. Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μαγνησίας και η ΔΕΗ φρονούν ότι το ερώτημα αυτό έχει βεβαίως υποθετικό χαρακτήρα, επειδή, κατά τη θέσπιση του επίδικου νόμου, η οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα δεν επέβαλλε ακόμη καμία υποχρέωση για την εκπόνηση σχεδίων διαχείρισεως. Εν τούτοις, η διαφορά της κύριας δίκης αφορά και δύο σχέδια διαχείρισεως τα οποία εγκρίθηκαν με τον νόμο 3481/2006 και, κατά τα φαινόμενα, εξακολουθούν να είναι σε ισχύ, δηλαδή και μετά την εκπνοή της μεταβατικής προθεσμίας. Εξάλλου, το Συμβούλιο της Επικρατείας κλίνει προς την άποψη ότι τα εν λόγω σχέδια διαχείρισεως ήσαν αναγκαία κατά το ελληνικό δίκαιο, το οποίο είχε την πρόθεση να εφαρμόσει προνοητικά κατά τρόπο σύμφωνο προς τις διαδικαστικούς δικαίους επιταγές της οδηγίας. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο ότι η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι αναγκαία για την απόφαση επί της διαφοράς της κύριας δίκης.

124. Η έλλειψη διαβουλεύσεως θα μπορούσε να συνιστά παράβαση του άρθρου 14 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα. Κατά τη διάταξη αυτή, οι ιδιώτες και οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να έχουν το δικαίωμα να μετάσχουν ενεργά στην εφαρμογή της οδηγίας και, μεταξύ άλλων, στην εκπόνηση, την αναθεώρηση και την προσαρμογή των σχεδίων διαχείρισεως λεκάνης απορροής ποταμού (44).

125. Προς τον σκοπό αυτόν, το άρθρο 14 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα επιβάλλει τη δημοσίευση διαφόρων εγγράφων σε καθορισμένα διαστήματα πριν από την έναρξη της χρονικής περιόδου την οποία αφορά το σχέδιο. Τουλάχιστον τρία έτη πριν από την έναρξη ισχύος του σχεδίου πρέπει να δημοσιευθεί ένα χρονοδιάγραμμα για την εκπόνησή του, δύο έτη πριν από την έναρξη της ισχύος του ενδιάμεση επισκόπηση των σημαντικών ζητημάτων διαχείρισεως των υδάτων που εντοπίστηκαν στη λεκάνη απορροής ποταμού και τουλάχιστον ένα έτος πριν από την έναρξη της ισχύος πρέπει να είναι προσβάσιμα αντίγραφα του προσχεδίου διαχείρισεως. Κατόπιν αιτήσεως, πρέπει να παρέχεται πρόσβαση σε περαιτέρω βοηθητικά έγγραφα. Κατά το

άρθρο 14, παράγραφος 2, τα κράτη μέλη παρέχουν προθεσμία τουλάχιστον έξι μηνών για την υποβολή γραπτών παρατηρήσεων σχετικά με τα εν λόγω έγγραφα, προκειμένου να υπάρξει δυνατότητα ενεργού συμμετοχής και διαβουλεύσεων.

126. Δεν προβλέπεται παρέκκλιση από τις επιταγές αυτές κατά την εκπόνηση σχεδίων διαχειρίσεως. Ειδικότερα, δεν υφίσταται καμία εξαίρεση για νομοθετικά μέτρα, κατά το άρθρο 1, παράγραφος 5, της οδηγίας ΕΠΕΕ.

127. Αντιθέτως προς την άποψη της Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως Λάρισας, δεν υφίσταται συναφώς κενό νόμου το οποίο θα έπρεπε να πληρωθεί κατ' αναλογική εφαρμογή της οδηγίας ΕΠΕΕ (45). Πρέπει μάλλον να θεωρηθεί ότι ο νομοθέτης της Ενώσεως *συνειδητά* απέσχε από την πρόβλεψη παρεμφερούς εξαίρεσεως για τις νομοθετικές διαδικασίες. Υπέρ της απόψεως αυτής συνηγορούν ιδίως η υφιστάμενη κατά την έκδοση της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα απόφαση WWF κ.λπ. (46) και η τότε εκκρεμής υπόθεση *Linster* (47), που αφορούσαν, αμφότερες, τις επιταγές σχετικά με την εξαίρεση της οδηγίας ΕΠΕΕ για τις νομοθετικές διαδικασίες καθώς και την οδηγία ΣΕΠΕ που εκδόθηκε λίγο αργότερα, η οποία προβλέπει ρητώς τη συμμετοχή του κοινού κατά την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων των νομοθετικών μέτρων.

128. Είναι επίσης αβάσιμο το επιχείρημα της Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως Λάρισας ότι, ελλείψει εξαίρεσεως για τις νομοθετικές διαδικασίες, τα κράτη μέλη θα κωλύονταν να υιοθετήσουν σχέδια διαχειρίσεως υπό τη μορφή νόμων. Αντιθέτως, μπορούν οπωσδήποτε να επιλέξουν αυτή την προσέγγιση, εάν οι προβλεπόμενες στο άρθρο 14 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα ενέργειες εντάσσονται στη νομοθετική τους διαδικασία ή στην προετοιμασία της από τη διοίκηση.

129. Επομένως, στο πέμπτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι δεν συνάδει προς το άρθρο 14 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα η εκπόνηση σχεδίων διαχειρίσεως χωρίς να έχει πραγματοποιηθεί η προβλεπόμενη συμμετοχή του κοινού.

Επί της οδηγίας ΕΠΕΕ

130. Το έκτο ερώτημα αφορά την οδηγία ΕΠΕΕ. Ως φαίνεται, πριν από τη θέσπιση του νόμου 3481/2006 δεν πραγματοποιήθηκε καμία νέα εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων σχετικά με την κατασκευή φραγμάτων και τη μεταφορά ύδατος. Αντ' αυτού έγινε παραπομπή στην ήδη πραγματοποιηθείσα μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στην οποία στηριζόταν η ακυρωθείσα δικαστικώς το 2005 έγκριση του σχεδίου του 2003. Το Συμβούλιο της Επικρατείας ερωτά αν η προσέγγιση αυτή πληροί τις επιταγές της οδηγίας ΕΠΕΕ.

131. Συναφώς, το Συμβούλιο της Επικρατείας φρονεί ότι η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων της ακυρωθείσας εγκρίσεως περιελάμβανε όλες τις πληροφορίες οι οποίες ήσαν αναγκαίες κατά την οδηγία ΕΠΕΕ. Πάντως, η συμμετοχή του κοινού εξαντλήθηκε στη δημοσίευση της μεταγενεστέρως ακυρωθείσας δικαστικώς εγκρίσεως του 2003.

132. Οι επιταγές της οδηγίας ΕΠΕΕ έχουν σημασία μόνον εάν η οδηγία είναι οπωσδήποτε εφαρμόσιμη. Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 5, δεν εφαρμόζεται, πάντως, στα σχέδια που εγκρίνονται καταλεπτώς με ειδική εθνική νομοθετική πράξη. Η διάταξη ορίζει ρητώς συναφώς ότι οι σκοποί που επιδιώκονται με την οδηγία,

περιλαμβανομένης και της παροχής πληροφοριών, επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας.

133. Από την εν λόγω διάταξη προκύπτει ότι αυτή απαλλάσσει από τη διαδικασία εκτιμήσεως τα προβλεπόμενα από την οδηγία ΕΠΕΕ σχέδια υπό δύο προϋποθέσεις. Η πρώτη απαιτεί το σχέδιο να εγκρίνεται καταλεπτώς με ειδική νομοθετική πράξη· σύμφωνα με τη δεύτερη, οι σκοποί της οδηγίας, περιλαμβανομένου και αυτού της παροχής πληροφοριών, πρέπει να επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας (48).

134. Οι σκοποί της οδηγίας επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας μόνον όταν ο νομοθέτης έχει στη διάθεσή του πληροφορίες αντίστοιχες προς εκείνες που θα παρέχονταν στην αρμόδια αρχή στο πλαίσιο συνήθους διαδικασίας χορηγήσεως αδείας προς εκτέλεση κάποιου σχεδίου (49).

135. Έτσι, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι ένας νόμος δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εγκρίνει ένα σχέδιο λεπτομερώς, κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας ΕΠΕΕ, όταν, αφενός, δεν περιέχει τα αναγκαία στοιχεία για την εκτίμηση των επιπτώσεων του σχεδίου αυτού στο περιβάλλον, αλλά επιβάλλει, αντιθέτως, την πραγματοποίηση μελέτης προς τον σκοπό αυτό η οποία πρέπει να εκπονηθεί εκ των υστέρων, και, αφετέρου, καθιστά αναγκαία την έκδοση άλλων πράξεων για να παράσχει στον κύριο του έργου το δικαίωμα να πραγματοποιήσει το σχέδιο (50).

136. Η γενική εισαγγελέας E. Sharpston προσφάτως διευκρίνισε συναφώς ότι δεν τίθεται, αναφορικά με την οδηγία ΕΠΕΕ, ζήτημα τυπολατρίας, αλλά ότι ο σκοπός της έγκειται στην εξασφάλιση αποτελεσματικών εκτιμήσεων περιβαλλοντικών επιπτώσεων για όλα τα μεγάλα σχέδια και στην εγγύηση επαρκούς συμμετοχής του κοινού στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων (51). Στο μέτρο που ο νομοθέτης διαθέτει τις αναγκαίες πληροφορίες και εκτελεί τα δημοκρατικά του καθήκοντα κατά τρόπο ορθό και αποτελεσματικό, δηλαδή οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι του κοινού είχαν την δυνατότητα να εξετάσουν και να συζητήσουν το προτεινόμενο έργο, η νομοθετική διαδικασία θα επιτύχει τους σκοπούς της οδηγίας ΕΠΕΕ (52). Αντιθέτως, νομοθετική διαδικασία με την οποία απλώς επικυρώνεται επισήμως προηγούμενη διοικητική διαδικασία, στο πλαίσιο της οποίας έχουν ήδη ληφθεί πρακτικά οι σχετικές αποφάσεις, δεν παρέχει τις ίδιες εγγυήσεις με αυτές που προβλέπει η οδηγία ΕΠΕΕ (53).

137. Κατά συνέπεια, πρέπει να διευκρινιστεί, όσον αφορά τη διαφορά της κύριας δίκης, αν ο νομοθέτης, πρώτον, διέθετε τις αναγκαίες ως προς τη διαδικασία που προβλέπει η οδηγία ΕΠΕΕ πληροφορίες και, δεύτερον, αν μπορούσε να εξετάσει και να συζητήσει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του σχεδίου.

138. Όσον αφορά τον επίκαιρο χαρακτήρα των πληροφοριών, η οδηγία ΕΠΕΕ δεν περιέχει ιδιαίτερες απαιτήσεις. Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις ενός σχεδίου μπορούν, πάντως, να αξιολογηθούν δεόντως μόνον επί τη βάσει των καλύτερων –κατά τον χρόνο της εγκρίσεως– διαθέσιμων γνώσεων. Επομένως, ιδίως το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας ΕΠΕΕ περιέχει ενδείξεις περί του ότι πρέπει να προσκομισθούν νεότερα στοιχεία, εάν αυτό προκύπτει από τις συνθήκες της οικείας περιπτώσεως.

139. Πράγματι, το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας ΕΠΕΕ επιτάσσει να καθορίζεται η έκταση των πληροφοριών που πρέπει να συλλέξει ο κύριος του

έργου, λαμβανομένων υπόψη των υπαρχουσών γνώσεων. Αυτό είναι, κατά κανόνα, το επίπεδο των γνώσεων κατά την έναρξη της διαδικασίας χορηγήσεως αδειάς, επειδή κατά το χρονικό αυτό σημείο πρέπει να καθοριστεί ποιες πληροφορίες προσκομίζει ο κύριος του έργου. Πάντως, η έκταση των πληροφοριών κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας ΕΠΕΕ εξαρτάται και από το αν οι πληροφορίες αυτές ενδιαφέρουν ένα δεδομένο στάδιο της διαδικασίας χορηγήσεως αδειάς λαμβανομένων υπόψη και των ειδικών χαρακτηριστικών ενός έργου ή τύπου έργου και των στοιχείων περιβάλλοντος που ενδέχεται να θιγούν.

140. Κατά συνέπεια, εάν σε μεταγενέστερο στάδιο της διαδικασίας χορηγήσεως της άδειας αποδειχθεί ότι είναι αναγκαίες επικαιροποιημένες πληροφορίες, για να αξιολογηθούν σωστά οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις σχεδίου, οι πληροφορίες αυτές πρέπει να ζητηθούν (54).

141. Επομένως, το Συμβούλιο της Επικρατείας πρέπει να εξετάσει αν οι επαρκείς για το έτος 2003 πληροφορίες επαρκούν και το 2006 για να εκτιμηθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις του σχεδίου. Εάν αυτό συμβαίνει, ήταν θεμιτή η εκ νέου χρησιμοποίηση των αντιστοίχων εγγράφων κατά τη νομοθετική διαδικασία.

142. Συναφώς, πρέπει να εξετασθεί ιδίως αν οι πληροφορίες ήσαν ακόμη ακούντως επίκαιρες και –όπως ορθώς φρονούν η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας κ.λπ.–, στο πλαίσιο αυτό, αν το σχέδιο τροποποιήθηκε έναντι της προηγούμενης εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων κατά τρόπο που θα προκαλούσε εντονότερες επιπτώσεις στο περιβάλλον (55). Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας κ.λπ. θέτουν το απολύτως σχετικό ερώτημα αν αρκεί να στηριχθεί η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων το 2006 σε πληροφορίες οι οποίες συνελέγησαν, ως προς σημαντικά τμήματά τους, πριν από το 1995 και απλώς συμπληρώθηκαν πριν από το 2003. Το Συμβούλιο της Επικρατείας τονίζει με την ίδια την αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως ότι δεν υφίστανται αξιόπιστα και επικαιροποιημένα δεδομένα για την ορνιθοπανίδα στις οικείες προστατευόμενες περιοχές (56).

143. Κατά την άποψη της Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως Αιτωλοακαρνανίας κ.λπ. σχετικά με την κοινοβουλευτική διαδικασία κατά τη θέσπιση των άρθρων 9 και 13 του νόμου 3481/2006, η διαδικασία αυτή χρήζει περαιτέρω ακριβέστερης εξετάσεως. Εάν οι βουλευτές δεν ήσαν πράγματι ενήμεροι για το περιεχόμενο των διατάξεων αυτών καθώς και για το εγκριθέν σχέδιο (57), είναι άκρως αμφίβολο αν μπορούσαν να εξετάσουν και να συζητήσουν κατά πρόσφορο τρόπο τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του.

144. Κατά συνέπεια, στο έκτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων που εισήχθη προς έγκριση ενώπιον του εθνικού Κοινοβουλίου μετά από τη δικαστική ακύρωση της πράξεως, με την οποία είχε ήδη εγκριθεί από τη Διοίκηση, πληροί τις επιταγές του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας ΕΠΕΕ, εάν, πρώτον, έθεσε στη διάθεση του νομοθέτη τις αναγκαίες κατά τη διαδικασία της οδηγίας –δηλαδή ακούντως επικαιροποιημένες και πλήρεις– πληροφορίες και, δεύτερον, ο νομοθέτης μπορούσε επί της βάσεως αυτής να εξετάσει και να συζητήσει κατά πρόσφορο τρόπο τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του σχεδίου.

Επί της οδηγίας ΣΕΠΕ

145. Με τα ερωτήματα 7, 8 και 9, το Συμβούλιο της Επικρατείας ζητεί να διευκρινιστεί επίσης αν ο νόμος 3481/2006 πληροί τις επιταγές της οδηγίας ΣΕΠΕ. Προς τον σκοπό αυτόν ερωτά αν τα σχέδια εμπίπτουν στο καθ' ύλην και, ενδεχομένως, στο κατά χρόνο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας ΣΕΠΕ (συναφώς υπό 1 και 2). Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ζητεί να διευκρινιστεί αν, εκτός από τις εκτιμήσεις κατά την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα και την οδηγία ΕΠΕΕ, απαιτείται χωριστή περιβαλλοντική εκτίμηση κατά την οδηγία ΣΕΠΕ (συναφώς υπό 3).

1. Επί του εβδόμου ερωτήματος – Το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της οδηγίας ΣΕΠΕ

146. Με το έβδομο ερώτημα, το Συμβούλιο της Επικρατείας ζητεί να διευκρινιστεί αν σχέδιο εκτροπής ποταμού εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας ΣΕΠΕ, όταν το σχέδιο αφορά στην κατασκευή φραγμάτων και στη μεταφορά ύδατος από μια περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού σε άλλη, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας-πλαisiού για τα ύδατα, αφορά σε έργα της οδηγίας ΕΠΕΕ και ενδέχεται να έχει περιβαλλοντικές επιπτώσεις σε περιοχές της οδηγίας περί οικοτόπων.

147. Για να διαπιστωθεί αν ένα τέτοιο σχέδιο εμπίπτει στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της οδηγίας ΣΕΠΕ, πρέπει να εξετασθεί, πρώτον, αν συνιστά σχέδιο ή πρόγραμμα υπό την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο α', της οδηγίας αυτής και, δεύτερον, αν εμπίπτει στο άρθρο 3, παράγραφοι 2 έως 4.

α) Επί των όρων «σχέδια και προγράμματα»

148. Κατά το άρθρο 2, στοιχείο α', της οδηγίας ΣΕΠΕ, ως «σχέδια και προγράμματα» κατά την οδηγία αυτή νοούνται τα σχέδια και προγράμματα που εκπονούνται ή/και εγκρίνονται από μια αρχή ή που εκπονούνται από μια αρχή προκειμένου να εγκριθούν σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία και που απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων.

149. Από την αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δεν προκύπτει αν ένα «σχέδιο εκτροπής ποταμού» πρέπει να εκπονηθεί επί τη βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων. Στο μέτρο που ένα σχέδιο διαμορφώνεται ανεξαρτήτως υποχρεώσεως, δεν χρήζει περιβαλλοντικής εκτιμήσεως κατά την οδηγία ΣΕΠΕ (58).

150. Κατά την άποψη της ΔΕΗ, φαίνεται βεβαίως πιθανόν ότι σχέδιο εκτροπής μπορεί να είναι αντικείμενο σχεδίου χρήσεως γης που προβλέπεται από το ελληνικό δίκαιο. Ένα τέτοιο σχέδιο δεν είναι, πάντως, αντικείμενο της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, αλλά, κατά την άποψη της ΔΕΗ, δεν είχε θεωρηθεί αναγκαίο από το Συμβούλιο της Επικρατείας σε προηγούμενη απόφασή του.

151. Εάν συγκεκριμένα σχέδια χρήζουν εγκρίσεως, δεν θα πρέπει, κατά κανόνα, κατά την οδηγία ΣΕΠΕ, να είναι αναγκαία η περιβαλλοντική εκτίμηση. Η έγκριση του σχεδίου αφεαυτής δεν είναι σχέδιο ή πρόγραμμα.

152. Πάντως, το ερώτημα αφορά και τα σχέδια διαχειρίσεως για τις περιοχές λεκάνης απορροής του Αχελώου και του Πηνειού, τα οποία αποτελούν τμήμα του ρυθμιστικού αντικείμενου του νόμου 3481/2006. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι πρόκειται συναφώς για σχέδια υπό την έννοια της οδηγίας ΣΕΠΕ. Πρέπει να εκπονηθούν σύμφωνα με το άρθρο 13 της οδηγίας-πλαisiού για τα ύδατα. Πρέπει επίσης να αποτελέσουν

αντικείμενο επεξεργασίας από μια αρχή προκειμένου να εγκριθούν από το Κοινοβούλιο διά της νομοθετικής διαδικασίας.

β) Επί της υποχρέωσης εκτιμήσεως των σχεδίων διαχείρισεως

153. Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας ΣΕΠΕ, πραγματοποιείται εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, σύμφωνα με τα άρθρα 4 έως 9, για σχέδια και προγράμματα που αναφέρονται στις παραγράφους 2 έως 4 και τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

154. Δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας ΣΕΠΕ, υποβάλλονται σε συστηματική εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων τα σχέδια και προγράμματα τα οποία, αφενός, εκπονούνται για ορισμένους τομείς και, αφετέρου, καθορίζουν το πλαίσιο για δυνητικές στο μέλλον άδειες έργων που απαριθμούνται στα παραρτήματα I και II της οδηγίας ΣΕΠΕ.

155. Τα σχέδια διαχείρισεως θέτουν το πλαίσιο για την έγκριση τέτοιων σχεδίων, δηλαδή για την εκτροπή υδάτινων πόρων σύμφωνα με το παράρτημα I, σημείο 12, της οδηγίας ΕΠΕΕ, και για την έγκριση φραγμάτων σύμφωνα με το παράρτημα I, σημείο 15. Πάντως, δεν πρόκειται συναφώς πρωτίστως για τις άδειες εκτελέσεως τμήματος του σχεδίου εκτροπής, επειδή τα σχέδια διαχείρισεως δεν ήταν ακόμη δεσμευτικά κατά το δίκαιο της Ενώσεως. Ωστόσο, από της εκπνοής της προθεσμίας για την εκπόνηση των σχεδίων διαχείρισεως, πρέπει κάθε περαιτέρω άδεια αντίστοιχων σχεδίων να τηρεί το τεθέν από αυτά πλαίσιο.

156. Εξάλλου, και πολλά στοιχεία συνηγορούν –τουλάχιστον στην υπό κρίση περίπτωση–, υπέρ της απόψεως ότι υφίσταται υποχρέωση εκτιμήσεως κατά το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας ΣΕΠΕ. Η διάταξη αυτή καλύπτει σχέδια, για τα οποία, λόγω των συνεπειών που ενδέχεται να έχουν σε ορισμένους τόπους, απαιτείται εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με τα άρθρα 6 και 7 της οδηγίας περί οικοτόπων. Στο πεδίο εφαρμογής των σχεδίων διαχείρισεως εμπίπτουν ζώνες προστασίας σύμφωνα με την οδηγία αυτή. Θα μπορούσαν να υποστούν δυσμενείς επιπτώσεις κατά την εφαρμογή των σχεδίων, ιδίως εάν τα σχέδια αυτά προβλέπουν σε μεγάλο βαθμό την εκτροπή υδάτων [\(59\)](#).

157. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι τα σχέδια διαχείρισεως υπό την έννοια του άρθρου 13 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα πρέπει να υποβάλλονται, κατ' αρχήν, σε περιβαλλοντική εκτίμηση σύμφωνα με την οδηγία ΣΕΠΕ.

2. Επί του ογδού ερωτήματος – Η διαχρονική εφαρμογή της οδηγίας ΣΕΠΕ

158. Κατά συνέπεια, με το όγδοο ερώτημα ζητείται να διευκρινιστεί αν πράξεις οι οποίες αφορούσαν το επίδικο σχέδιο και ακυρώθηκαν αναδρομικώς με δικαστικές αποφάσεις μπορούν να θεωρηθούν ως τυπικές προπαρασκευαστικές πράξεις οι οποίες εκδόθηκαν πριν από τις 21 Ιουλίου 2004, οπότε δεν υφίσταται υποχρέωση για την εκπόνηση μελέτης στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτιμήσεως.

159. Το ερώτημα αυτό αφορά το άρθρο 13, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας ΣΕΠΕ, το οποίο, υπό το πρίσμα της προθεσμίας μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο σύμφωνα με το άρθρο 13, παράγραφος 1, ορίζει τον κανόνα της εφαρμογής της οδηγίας: σχέδια και προγράμματα, των οποίων η πρώτη προπαρασκευαστική πράξη εκπονήθηκε μετά τις 21 Ιουλίου 2004, υπόκεινται σε περιβαλλοντική εκτίμηση.

160. Κατά συνέπεια, οι δικαστικώς ακυρωθείσες άδειες δεν λαμβάνονται συναφώς υπόψη, διότι συνιστούσαν το (προσωρινό) αποτέλεσμα της διαδικασίας χορηγήσεως της άδειας. Ως προπαρασκευαστικές πράξεις λαμβάνονται υπόψη μόνον ενέργειες για την κίνηση της διαδικασίας χορηγήσεως της άδειας. Επομένως, το ζήτημα αν η άδεια ακυρώθηκε αναδρομικώς είναι σαφώς άνευ σημασίας.

161. Αντιθέτως, για τη διαφορά της κύριας δίκης έχει σημασία το αν η *κίνηση* της διαδικασίας χορηγήσεως άδειας μπορεί να θεωρηθεί ως προπαρασκευαστική πράξη για τα σχέδια διαχειρίσεως ή αν ενδέχεται να είναι η προπαρασκευαστική πράξη για σχέδιο εκτροπής του Αχελώου.

α) Επί της προετοιμασίας των σχεδίων διαχειρίσεως

162. Η οδηγία ΣΕΠΕ δεν ορίζει βεβαίως την έννοια της «τυπικής προπαρασκευαστικής πράξεως». Πάντως, σκοπός της έννοιας αυτής είναι προφανώς να θεμελιώσει ένα αξιόπιστο κριτήριο για το χρονικό σημείο της κινήσεως μιας διαδικασίας. Με τον τρόπο αυτόν δημιουργεί ασφάλεια δικαίου και συμβάλλει στην πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας (60). Κατά συνέπεια, μια τυπική προπαρασκευαστική πράξη διαδικασίας υπό την έννοια της οδηγίας ΣΕΠΕ πρέπει να αποσκοπεί σαφώς στην εκπόνηση του σχεδίου ή του προγράμματος το οποίο εμπίπτει στην οδηγία.

163. Στο πλαίσιο της οδηγίας ΕΠΕΕ, το Δικαστήριο έκρινε συναφώς ότι ανεπίσημες επαφές και συνομιλίες μεταξύ των αρμοδίων αρχών και του κυρίου του έργου δεν αρκούν ως κριτήριο ενάρξεως διαδικασίας (61).

164. Ομοίως δεν είναι δυνατόν να αρκεί στο πλαίσιο της οδηγίας ΣΕΠΕ η κίνηση συγκεκριμένων διαδικασιών για σχέδια τα οποία αφορούσε σχέδιο διαχειρίσεως, επί παραδείγματι η διαδικασία για τη χορήγηση άδειας εκτροπής υδάτων. Πράγματι, δεν συνάγεται από τις διαδικασίες αυτές ότι αποσκοπούν (και) σε σχέδιο διαχειρίσεως.

165. Άλλωστε, ένα σχέδιο διαχειρίσεως ουδόλως θα μπορούσε να υποβληθεί *ratione temporis* σε περιβαλλοντική εκτίμηση, εάν οι διαδικασίες που άρχισαν πριν από τις 21 Ιουλίου 2004 για την άδεια των οικείων σχεδίων θα έπρεπε να θεωρηθούν ως τυπικές προπαρασκευαστικές πράξεις μεταγενεστέρων σχεδίων διαχειρίσεως. Πράγματι, στο πεδίο εφαρμογής κάθε σχεδίου διαχειρίσεως περιλαμβάνεται πλειάδα υφισταμένων σχεδίων, τα οποία λόγω της απαγορεύσεως της υποβαθμίσεως και της υποχρεώσεως εξυγιάνσεως κατά το άρθρο 4 της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα είναι δυνατόν να επηρεαστούν από αυτό.

166. Τέλος, στην περίπτωση της κύριας δίκης, και η χρονολογική σειρά αποκλείει το ενδεχόμενο να εκπονήθηκε η πρώτη τυπική προπαρασκευαστική πράξη για τα σχέδια διαχειρίσεως πριν από τις 21 Ιουλίου 2004. Η έλλειψη των σχεδίων διαχειρίσεως για τις περιοχές λεκάνης απορροής του Αχελώου και του Πηνειού επικρίθηκε για πρώτη φορά με την απόφαση 1688/2005 του Συμβουλίου της Επικρατείας, επομένως μετά τις 21 Ιουλίου 2004. Τούτο καταδεικνύει ότι οι προετοιμασίες για την έκδοσή τους επίσης άρχισαν μετά την ημερομηνία αυτή.

β) Επί της προετοιμασίας σχεδίου για την εκτροπή του Αχελώου

167. Διαφορετική θα ήταν η κατάσταση, εάν –αντιθέτως προς την απάντηση που δόθηκε στο έβδομο ερώτημα– υφίστατο, κατ' αρχήν, υποκείμενο σε περιβαλλοντική εκτίμηση σχέδιο για τη μερική εκτροπή του Αχελώου.

168. Ο κανόνας για τις προπαρασκευαστικές πράξεις πρέπει να διευκολύνει την ολοκλήρωση τρεχουσών διαδικασιών χωρίς παρεμβολές από νέες κατά βάση διαδικαστικές επιταγές. Αντιθέτως, δεν πρέπει να αποσκοπεί στον αποκλεισμό της περιβαλλοντικής εκτιμήσεως σχεδίων, μόνον επειδή, σε σχέση με το ίδιο αντικείμενο, ελήφθησαν οποιαδήποτε διοικητικά μέτρα στο παρελθόν.

169. Κατά συνέπεια, σημασία έχει αν η διαδικασία για την έγκριση του σχεδίου συνέχισε να εξελίσσεται περαιτέρω. Οι δικαστικές αποφάσεις στο πλαίσιο αυτό δεν πρέπει να εκτιμηθούν ως διακοπή, εάν οι αρμόδιες αρχές έλαβαν αμελλητί τα αναγκαία μέτρα για να καλύψουν τις δικαστικώς διαπιστωθείσες ελλείψεις. Ούτε η μετάβαση από διοικητική διαδικασία σε νομοθετική διαδικασία θα πρέπει να θεωρηθεί ως διακοπή.

170. Επομένως, η κίνηση της διαδικασίας για την έγκριση του σχεδίου εκτροπής θα μπορούσε να συνιστά τυπική προπαρασκευαστική πράξη για την εκπόνηση υποκειμένου σε περιβαλλοντική εκτίμηση σχεδίου μέσω του πρώτου.

171. Πρέπει να τονισθεί επικουρικώς ότι, στην περίπτωση της κύριας δίκης, δεν υφίσταται υποχρέωση εκτιμήσεως κατά το άρθρο 13, παράγραφος 3, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας ΣΕΠΕ. Η υποχρέωση εφαρμόζεται όταν σχέδια και προγράμματα των οποίων η πρώτη τυπική προπαρασκευαστική πράξη είναι προγενέστερη της 21ης Ιουλίου 2004 εγκρίνονται ή υποβάλλονται στη νομοθετική διαδικασία μετά την πάροδο περισσοτέρων από 24 μήνες από αυτήν. Πάντως, οι επίδικες διατάξεις του νόμου 3481/2006 υποβλήθηκαν, κατά την αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, στο ελληνικό Κοινοβούλιο ήδη στις 6 Ιουλίου 2006 ([62](#)).

γ) Πρόταση ως προς το όγδοο ερώτημα

172. Κατά συνέπεια, στο όγδοο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι ούτε οι ακυρωθείσες εγκρίσεις σχεδίου για την εκτροπή ποταμού ούτε η κίνηση των αντίστοιχων διαδικασιών εγκρίσεως κατά το άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας ΣΕΠΕ μπορούν να θεωρηθούν ως τυπικές προπαρασκευαστικές πράξεις για τα σχέδια διαχειρίσεως των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού κατά την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα. Η κίνηση διαδικασίας χορηγήσεως εγκρίσεως θα μπορούσε, πάντως, να θεωρηθεί ως προπαρασκευαστική πράξη υποκειμένου σε εκτίμηση σχεδίου για την εκτροπή ποταμού, εάν η διαδικασία χορηγήσεως της εγκρίσεως συνεχιζόταν χωρίς διακοπή.

3. Επί του ενάτου ερωτήματος – Το εύρος της περιβαλλοντικής εκτιμήσεως

173. Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που δόθηκε στο όγδοο προδικαστικό ερώτημα, πρέπει να δοθεί απάντηση και στο ένατο ερώτημα. Το Συμβούλιο της Επικρατείας ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν πρέπει να διεξαχθεί αυτοτελής εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων όταν έχουν ήδη διεξαχθεί εκτιμήσεις κατά την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα και την οδηγία ΕΠΕΕ.

174. Η απάντηση προκύπτει από το παρατεθέν από το Συμβούλιο της Επικρατείας άρθρο 11, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας ΣΕΠΕ. Κατά το άρθρο 1, η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η οποία διεξάγεται βάσει της παρούσας οδηγίας, δεν θίγει οποιεσδήποτε απαιτήσεις της οδηγίας ΕΠΕΕ ούτε οποιεσδήποτε άλλες απαιτήσεις του κοινοτικού δικαίου. Πάντως, το άρθρο 2 παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα, όσον αφορά σχέδια και προγράμματα για τα οποία η υποχρέωση

διεξαγωγής εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων απορρέει ταυτοχρόνως από την οδηγία ΣΕΠΕ και από άλλες διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας, να θεσπίζουν συντονισμένες ή κοινές διαδικασίες οι οποίες πληρούν τις απαιτήσεις της σχετικής κοινοτικής νομοθεσίας προκειμένου, μεταξύ άλλων, να αποφεύγεται η επανάληψη των εκτιμήσεων.

175. Οι διατάξεις αυτές καταδεικνύουν ότι οι διάφορες περιβαλλοντικές εκτιμήσεις του δικαίου της Ενώσεως δεν χρειάζεται να αποτελέσουν αντικείμενο τυπολατρικής επεξεργασίας. Αντιθέτως, σημασία έχει να εφαρμόζονται οι επιταγές των διαφόρων ρυθμίσεων. Εάν αυτό συμβαίνει, δεν έχει σημασία ο χαρακτηρισμός της αντίστοιχης εκτιμήσεως (63).

176. Το ζήτημα αν ορισμένες μελέτες που πραγματοποιήθηκαν επί τη βάσει άλλων διατάξεων πληρούν τις επιταγές της οδηγίας ΣΕΠΕ χρήζει συγκεκριμένης εκτιμήσεως κατά περίπτωση, η οποία ανήκει στα εθνικά δικαστήρια. Τέτοιες μελέτες πρέπει να πληρούν τόσο τις ουσιαστικές όσο και τις διαδικαστικές επιταγές της οδηγίας ΣΕΠΕ. Λόγω της εκτεταμένης συγκλίσεως των οδηγιών ΕΠΕΕ και ΣΕΠΕ αυτό είναι, κατ' αρχήν, δυνατόν, εάν αμφότερες οι εκτιμήσεις έχουν το ίδιο εύρος, δηλαδή αν το πρόγραμμα και το σχέδιο συμπίπτουν σε μεγάλο βαθμό. Δεν αποκλείεται επίσης το ενδεχόμενο η πλήρωση των επιταγών όσον αφορά ένα σχέδιο διαχείρισεως κατά το άρθρο 13, παράγραφος 4, και το παράρτημα VII της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα να πληροί τις επιταγές όσον αφορά την περιβαλλοντική εκτίμηση του σχεδίου κατά την οδηγία ΣΕΠΕ.

177. Πάντως, ενόψει των σκέψεων που αφορούν την οδηγία ΕΠΕΕ (64), πρέπει να τονισθεί ότι ενδεχόμενες ελλείψεις της περιβαλλοντικής εκτιμήσεως κατά την οδηγία αυτή θα πρέπει κατά πάσα πιθανότητα να θεωρηθούν και ως ελλείψεις περιβαλλοντικής εκτιμήσεως κατά την οδηγία ΣΕΠΕ. Το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας ΣΕΠΕ ορίζει ρητώς σαφέστερα από την οδηγία ΕΠΕΕ ότι η εκτίμηση πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις υφιστάμενες γνώσεις και μεθόδους εκτιμήσεως. Και το άρθρο 8 αμφοτέρων των οδηγιών επιτάσσει να λαμβάνονται υπόψη οι κτηθείσες γνώσεις στο πλαίσιο της σχετικής αποφάσεως.

178. Κατά συνέπεια, στο ένατο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι κατά το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας ΣΕΠΕ, σε περίπτωση που σχέδιο εμπίπτει ταυτόχρονα στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας, καθώς και σε αυτό της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα και της οδηγίας ΕΠΕΕ, που, επίσης, απαιτούν την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου, δεν χρειάζεται να εκπονηθεί αυτοτελής μελέτη στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτιμήσεως, εφόσον οι μελέτες που διεξήχθησαν επί τη βάσει της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα και της οδηγίας ΕΠΕΕ πληρούν τις επιταγές της οδηγίας ΣΕΠΕ από απόψεως περιεχομένου και όσον αφορά τη διεξαχθείσα διαδικασία.

Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος

179. Τέλος, πρέπει να εξετασθούν ορισμένα ζητήματα σχετικά με το ενωσιακό δίκαιο της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Το Συμβούλιο της Επικρατείας ζητεί διευκρινίσεις για την προσωρινή προστασία προτεινομένων τόπων κοινοτικής σημασίας (στο εξής: ΤΣΚ), πριν αυτοί περιληφθούν στον κοινοτικό κατάλογο (συναφώς υπό 1), για τον θεμιτό χαρακτήρα άδειας χωρίς γνώση της οικείας ορνιθοπανίδας (συναφώς υπό 2), για τη δικαιολόγηση επιπτώσεων στους προστατευόμενους τόπους μέσω των αρδευτικών και υδρευτικών σκοπών (συναφώς

υπό 3), ενδεχομένως για τα πιθανά μέτρα εξασφάλισης συνοχής (συναφώς υπό 4) καθώς και για το αν συνάδει προς την οδηγία περί οικοτόπων η μετατροπή φυσικού ποταμίου οικοσυστήματος σε ανθρωπογενές ποτάμιο και λιμναίο οικοσύστημα (συναφώς υπό 5).

180. Η απάντηση στα ερωτήματα αυτά επηρεάζεται καθοριστικά από το γεγονός ότι η διαδικασία για την έγκριση της μερικής εκτροπής του Αχελώου διεξάγεται ήδη επί μακρό χρόνο. Άρχισε ήδη πριν από την έκδοση της οδηγίας περί οικοτόπων. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να εφαρμοστεί η διαδικασία της προηγούμενης εκτιμήσεως σχεδίων κατά το άρθρο 6, παράγραφος 3, αλλά μόνον η απαγόρευση της υποβαθμίσεως σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 2.

1. Επί του δεκάτου ερωτήματος – Προστασία προτεινομένων τόπων κατά τη θέσπιση του νόμου 3481/2006

181. Με το δέκατο ερώτημα, το Συμβούλιο της Επικρατείας ζητεί να διευκρινιστεί αν οι περιοχές που περιλαμβάνονταν στους εθνικούς καταλόγους των ΤΚΣ και, τελικώς, συμπεριλήφθηκαν στον κοινοτικό κατάλογο των ΤΚΣ, πριν από τη δημοσίευση της αποφάσεως 2006/613, με την οποία εγκρίθηκε ο κατάλογος των προστατευόμενων ΤΚΣ για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή, καταλαμβάνονταν από το καθεστώς προστασίας της οδηγίας περί οικοτόπων.

182. Συναφώς το Συμβούλιο της Επικρατείας αναφέρεται σε πέντε ΤΚΣ (65), οι οποίοι περιελήφθησαν, με την προαναφερθείσα απόφαση, στον κατάλογο και επηρεάζονται από το σχέδιο.

183. Στο πλαίσιο του ερωτήματος αυτού, το Συμβούλιο της Επικρατείας φρονεί ότι οι αποφασιστικής σημασίας διατάξεις του νόμου 3481/2006, τα άρθρα 9 και 13, δημοσιεύθηκαν και τέθηκαν σε ισχύ μαζί με τον νόμο, στις 2 Αυγούστου 2006, ενώ η απόφαση 2006/613 δημοσιεύθηκε μόλις στις 21 Σεπτεμβρίου 2006. Εάν το χρονικό σημείο της δημοσίευσής αυτής ήταν καθοριστικό για την ένταξη των οικείων τόπων στον κοινοτικό κατάλογο, το άρθρο 6, παράγραφοι 2, 3 και 4, της οδηγίας περί οικοτόπων θα μπορούσε να τύχει εφαρμογής, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας αυτής, από τις 21 Σεπτεμβρίου 2006 (66), επομένως μετά την έναρξη ισχύος του νόμου 3481/2006.

184. Πάντως, η απόφαση 2006/613 τέθηκε σε ισχύ, κατά το τότε εφαρμοστέο άρθρο 254, παράγραφος 3, ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρο 297, παράγραφος 2, εδάφιο 3, ΣΛΕΕ), με την κοινοποίησή της στους αποδέκτες, που είναι, κατά το άρθρο 2 της αποφάσεως, τα κράτη μέλη (67). Δεν χρειάζεται να κριθεί εν προκειμένω αν ήταν δυνατόν να αντιταχθεί στους ιδιώτες η προστασία των οικοτόπων πριν από τη δημοσίευση της αποφάσεως. Το Συμβούλιο της Επικρατείας θα πρέπει να διαπιστώσει τον χρόνο της κοινοποίησεως, η οποία κατά τη βάση δεδομένων του δικαίου της Ενώσεως (EUR-Lex) είναι η ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως, δηλαδή η 19η Ιουλίου 2006 (68).

α) Επί της προσωρινής προστασίας προτεινομένων τόπων

185. Εάν προκύπτει ότι η απόφαση της Επιτροπής κοινοποιήθηκε στην Ελλάδα μετά τη θέσπιση του νόμου 3481/2006, τότε θα πρέπει η Ελλάδα να διασφαλίσει την προσωρινή προστασία των προτεινομένων τόπων. Κατά την οδηγία περί οικοτόπων, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να λαμβάνουν, όσον αφορά τους χαρακτηρισθέντες

προς εγγραφή στον κοινοτικό κατάλογο τόπους, τα κατάλληλα μέτρα προστασίας προκειμένου να διατηρούνται τα οικολογικά χαρακτηριστικά των εν λόγω τόπων. Επομένως, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να επιτρέπουν έργα που ενδέχεται να θέσουν σε σοβαρό κίνδυνο τα οικολογικά χαρακτηριστικά των τόπων αυτών. Αυτό ακριβώς συμβαίνει όταν η παρέμβαση μπορεί είτε να ελαττώσει σημαντικά την έκταση του τόπου, είτε να προκαλέσει την εξαφάνιση ειδών προτεραιότητας που απαντούν στον τόπο, είτε, τέλος, να έχει ως αποτέλεσμα την καταστροφή του τόπου ή την εξάλειψη των αντιπροσωπευτικών χαρακτηριστικών του (69).

β) Επί της προστασίας των τόπων μετά την ένταξη στον κοινοτικό κατάλογο

186. Αντιθέτως, εάν η Επιτροπή είχε ήδη κοινοποιήσει την απόφασή της στην Ελλάδα κατά τον χρόνο θεσπίσεως του νόμου 3481/2006, τότε θα ίσχυαν, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας περί οικοτόπων, για τους εγγραφέντες στον κατάλογο τόπους, κατ' αρχήν, οι διατάξεις του άρθρου 6, παράγραφοι 2, 3 και 4. Πάντως, θα καταδείξω στη συνέχεια ότι το γεγονός ότι η διαδικασία για τη χορήγηση της εγκρίσεως της μερικής εκτροπής του Αχελώου διεξήγηση ήδη επί μακρόν αντέβαινε προς την εφαρμογή της προηγούμενης εκτιμήσεως κατά το άρθρο 6, παράγραφος 3. Εφαρμοστέο είναι, μάλλον, το άρθρο 6, παράγραφος 2, σε συνδυασμό, εν ανάγκη, με τις επιταγές του άρθρου 6, παράγραφος 4, όσον αφορά τη δυνατότητα να δικαιολογηθούν ενδεχόμενες επιπτώσεις στους προστατευόμενους τόπους.

Επί της εφαρμοσιμότητας του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων

187. Θα ήταν εύλογο να απαιτηθεί εκτίμηση της εκτροπής του Αχελώου ως προς τις επιπτώσεις της στους οικείους τόπους, λαμβανομένων υπόψη των σκοπών διατηρήσεως που έχουν τεθεί για τους τόπους αυτούς σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας περί οικοτόπων. Κατά την ως άνω διάταξη, τα σχέδια ή προγράμματα τα οποία μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά προστατευόμενο τόπο πρέπει να εκτιμώνται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις τους στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των σκοπών διατηρήσεώς του.

188. Πάντως, το Δικαστήριο έχει ήδη διαπιστώσει ότι όταν ένα σχέδιο έχει εγκριθεί πριν από την εκπονή της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας περί οικοτόπων στο εσωτερικό δίκαιο ή όταν η προθεσμία χορηγήσεως εγκρίσεως κινήθηκε πριν από την προσχώρηση του οικείου κράτους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αυτό δεν υπόκειται στους κανόνες του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, όσον αφορά την προηγούμενη εκτίμηση των επιπτώσεών του στον οικείο τόπο (70). Επομένως, δεν θα ήταν σκόπιμο διαδικασίες, ήδη περίπλοκες επί εθνικού επιπέδου και οι οποίες έχουν ήδη κινηθεί πριν από την ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας μεταφοράς της εν λόγω οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, να επιβαρύνονται και να καθυστερούν συνεπεία ειδικών επιταγών που θέτει η οδηγία και για τον λόγο αυτό να επηρεάζονται δημιουργηθείσες ήδη καταστάσεις (71).

189. Η υπό κρίση περίπτωση δεν αφορά βεβαίως ούτε οριστική άδεια πριν από την εκπονή της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας περί οικοτόπων στο εθνικό δίκαιο ούτε διαδικασία χορηγήσεως εγκρίσεως, η οποία άρχισε πριν από την προσχώρηση της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πάντως, θα πρέπει να αντιμετωπισθεί με τον

ίδιο ακριβώς τρόπο, ακόμη και αν οι οικείοι τόποι κατά τη θέσπιση του νόμου 3481/2006 είχαν ήδη περιληφθεί στον κοινοτικό κατάλογο.

190. Πράγματι, οι διαδικασίες για τη χορήγηση εγκρίσεως της μερικής εκτροπής του Αχελώου άρχισαν ήδη στις αρχές της δεκαετίας του 1990 –επομένως, ενδεχομένως πριν από την έκδοση της οδηγίας περί οικοτόπων– και δεν υπήγοντο, μέχρι την κοινοποίηση της αποφάσεως για τον κοινοτικό κατάλογο σε σχέση με τους οικείους ΤΚΣ, στη διαδικασία της προηγούμενης εκτιμήσεως (72). Η εφαρμογή μάλιστα της διαδικασίας αυτής λίγο πριν από την έκδοση του νόμου 3481/2006 θα επιβάρυνε πράγματι ουσιωδώς και θα καθυστερούσε τη διεξαγωγή της διαδικασίας.

191. Περαιτέρω, ήταν πρακτικώς δύσκολο να προβλεφθεί τότε η Επιτροπή θα εξέδιδε τον κοινοτικό κατάλογο. Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων, ο κατάλογος θα έπρεπε να έχει καταρτισθεί ήδη το 1998, ενώ άλλοι μερικοί κατάλογοι είχαν ήδη δημοσιευθεί πολύ πριν από τον κατάλογο για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή που περιελάμβανε την Ελλάδα (73). Κατά συνέπεια, η Ελλάδα δεν χρειαζόταν να υπολογίζει οπωσδήποτε ότι το καθεστώς προστασίας της οδηγίας περί οικοτόπων θα καθίστατο εφαρμόσιμο πριν από την έγκριση του σχεδίου.

192. Επομένως, δεν χρειαζόταν εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε σχέση με τους ΤΚΣ κατά το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.

Επί της εφαρμοσιμότητας του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων

193. Πάντως, η ανωτέρω νομολογία αφορά μόνο διαδικαστικά ζητήματα του καθεστώτος προστασίας της οδηγίας περί οικοτόπων. Αντιθέτως, ως προς τις ουσιαστικές προϋποθέσεις προστασίας των ειδικών ζωνών διατηρήσεως κατά το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων, το Δικαστήριο έχει τονίσει επανειλημμένως ότι αυτές δεν αποκλείονται λόγω αδειών οι οποίες έχουν ήδη χορηγηθεί. Η διάταξη αυτή απαγορεύει την υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών στους ειδικούς τόπους προστασίας, καθώς και τις ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη για τα οποία οι ζώνες έχουν ορισθεί, εφόσον οι ενοχλήσεις αυτές θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις σημαντικές όσον αφορά τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας.

194. Το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 2, καθιστά δυνατή την επιδίωξη του ουσιώδους σκοπού της διατηρήσεως και της προστασίας της ποιότητας του περιβάλλοντος, περιλαμβανομένης της διατηρήσεως των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, όπως τονίζεται στην πρώτη αιτιολογική σκέψη της εν λόγω οδηγίας, σε περίπτωση που σχέδιο το οποίο έχει εγκριθεί κατά το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων αποδειχθεί μεταγενέστερα –έστω και ελλείψει οιασδήποτε πλάνης των αρμοδίων εθνικών αρχών– ότι δύναται να επιφέρει υποβάθμιση ή σημαντικές ενοχλήσεις (74). Επιπλέον, το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων μπορεί να επιβάλει εκ των υστέρων έλεγχο χορηγηθείσας αδείας (75) και, συνακολούθως, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω διατάξεως η εκτέλεση έργου το οποίο είχε εγκριθεί πριν από την ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας περί οικοτόπων στο εσωτερικό δίκαιο (76).

195. Συνεπώς, το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων επιβάλλει στα κράτη μέλη τη λήψη των αναγκαίων μέτρων και όσον αφορά τα παλαιότερα σχέδια, προκειμένου να αποτρέψουν την υποβάθμιση και τις ενοχλήσεις των ζωνών προστασίας. Τα νόμιμα συμφέροντα των κατόχων αδειών θα πρέπει εν ανάγκη να ικανοποιηθούν διά της χορηγήσεως αποζημιώσεων (77).

196. Η εν λόγω νομολογία δεν αντιβαίνει στην απαγόρευση της αναδρομικής εφαρμογής των κανόνων δικαίου. Τουναντίον, νέος κανόνας δικαίου ισχύει, κατ' αρχήν, από τη θέσπισή του. Δεν εφαρμόζεται μεν επί των δικαιωμάτων τα οποία δημιουργήθηκαν και αποκτήθηκαν στο πλαίσιο του προϋσχύσαντος δικαίου, αλλά δεν παύει να αφορά τις μελλοντικές επιδράσεις τους (78). Επομένως, και τα σχέδια τα οποία δύναται να υποβαθμίσουν ή να διαταράξουν σημαντικά τις ζώνες προστασίας μπορούν να εγκριθούν μόνο στον βαθμό που συνάδουν με την προστασία του οικείου τόπου, ακόμη και αν η διαδικασία εγκρίσεώς τους δεν υπέκειτο ακόμη στις διαδικαστικές επιταγές του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων (79).

197. Κατά συνέπεια, εάν η Επιτροπή περιέλαβε τους οικείους ΤΚΣ στον κοινοτικό κατάλογο πριν από τη θέσπιση του νόμου 3481/2006, πρέπει το Συμβούλιο της Επικρατείας να εξετάσει αν ο νόμος συνάδει προς το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων.

Επί της δικαιολογήσεως των επιπτώσεων στους ΤΚΣ

198. Εάν το Συμβούλιο της Επικρατείας καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η εφαρμογή του νόμου 3481/2006 θα είχε ως συνέπεια, όσον αφορά τους ΤΚΣ, την υποβάθμιση ή την πρόκληση σημαντικών οχλήσεων σε φυσικούς οικοτόπους ή οικοτόπους ειδών, ή σε είδη, ανακύπτει το ερώτημα αν οι επιπτώσεις αυτές μπορούν να δικαιολογηθούν.

199. Το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων δεν προβλέπει σχετική δικαιολόγηση λόγω υπέρτερων συμφερόντων –όπως επί της διατηρήσεως των εν τοις πράγμασι ζωνών προστασίας πτηνών κατά το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας περί προστασίας των πτηνών. Η προστασία περιοχής κατά τις διατάξεις της οδηγίας περί οικοτόπων στηρίζεται, δηλαδή, στη σκέψη ότι η υποβάθμιση ή οι σημαντικές ενοχλήσεις των ζωνών προστασίας θα πρέπει να εγκρίνονται (και εν ανάγκη να δικαιολογούνται) σε κάθε περίπτωση κατά το άρθρο 6, παράγραφοι 3 και 4. Αν τέτοιου είδους έγκριση στηρίζεται στη δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων, δεν υπάρχει, κατ' αρχήν, περιθώριο εφαρμογής του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων (80).

200. Αντιθέτως, στην προκειμένη περίπτωση, το άρθρο 6, παράγραφοι 3 και 4, της οδηγίας περί οικοτόπων δεν μπορούσε ακόμη να τύχει εφαρμογής. Ωστόσο, όσον αφορά τα σχέδια τα οποία, λόγω του χρόνου εγκρίσεώς τους, δεν εκτιμήθηκαν εκ των προτέρων κατά το άρθρο 6, παράγραφος 3 και 4, της οδηγίας περί οικοτόπων, θα ήταν άδικο να αποκλεισθούν από τη δυνατότητα της κατ' εξαίρεση χορηγήσεως αδειάς, όπως την προβλέπει το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας περί οικοτόπων. Τα σχέδια αυτά θα περιορίζονταν εντονότερα σε σχέση με μεταγενέστερα σχέδια τα οποία εμπίπτουν συνολικά στις διατάξεις του άρθρου 6, παράγραφοι 2 έως 4, της οδηγίας περί οικοτόπων (81).

201. Κατά συνέπεια, η υποβάθμιση ή οι σημαντικές ενοχλήσεις κατά το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων επιτρέπονται και ως προς τα παλαιότερα

σχέδια, εφόσον συντρέχουν οι ουσιαστικές προϋποθέσεις του άρθρου 6, παράγραφος 4, ήτοι υφίστανται επιτακτικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, ελλείψει εναλλακτικών λύσεων και αντισταθμιστικών μέτρων ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000 (82).

202. Πρέπει να εξετασθούν συγκεκριμένα οι επιταγές όσον αφορά τη δικαιολόγηση κατά την απάντηση στα επόμενα ερωτήματα.

γ) Πρόταση επί του δεκάτου ερωτήματος

203. Επομένως, στο δέκατο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, πριν από την κοινοποίηση του κοινοτικού καταλόγου των ΤΚΣ, τα κράτη μέλη όφειλαν να λάβουν, για τις περιοχές που περιλαμβάνονταν στους εθνικούς καταλόγους των ΤΚΣ και, τελικώς, συμπεριλήφθηκαν στον κοινοτικό κατάλογο, κατάλληλα κατά την οδηγία περί οικοτόπων μέτρα προστασίας, για να διατηρήσουν τα χαρακτηριστικά των περιοχών αυτών (83). Από της κοινοποίησης πρέπει τα κράτη μέλη, κατά το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων, να μην υιοθετούν σχέδια των οποίων η διαδικασία εγκρίσεως κινήθηκε πριν από την κοινοποίηση, που υποβαθμίζουν φυσικούς οικοτόπους ή οικοτόπους ειδών που βρίσκονται στους ΤΚΣ ή προκαλούν σοβαρές ενοχλήσεις στα είδη αυτά, εφόσον ενδεχόμενες επιπτώσεις στους τόπους αυτούς δεν είναι δικαιολογημένες.

2. Επί του ενδέκατου ερωτήματος

204. Με το ενδέκατο ερώτημα, το Συμβούλιο της Επικρατείας ζητεί να διευκρινιστεί αν οι αρμόδιες εθνικές αρχές μπορούν, κατά την οδηγία περί οικοτόπων, να παράσχουν άδεια για την πραγμάτωση σχεδίου εκτροπής ύδατος χωρίς αξιόπιστα και επικαιροποιημένα δεδομένα για την ορνιθοπανίδα στον οικείο προστατευόμενο τόπο.

205. Βεβαίως, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μαγνησίας αντιτάσσει ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν μπορεί, κατά το δικονομικό δίκαιο στο οποίο υπάγεται, να διαπιστώσει την έλλειψη δεδομένων για την ορνιθοπανίδα, οπότε το προδικαστικό ερώτημα είναι απαράδεκτο. Πάντως, η αντίρρηση αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Πράγματι, στο πλαίσιο της διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, το Δικαστήριο δεσμεύεται, κατ' αρχήν, από τα στοιχεία που παρέχει το αιτούν δικαστήριο και δεν μπορεί να εξετάσει αν το δικαστήριο υπερέβη τις αρμοδιότητές του κατά το εθνικό δίκαιο (84).

206. Υπό τις συνθήκες αυτές, στο ενδέκατο ερώτημα πρέπει να δοθεί απάντηση. Θα πρέπει να εφαρμοστεί συναφώς το άρθρο 6, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας περί οικοτόπων. Πάντως, επειδή η διαδικασία χορηγήσεως εγκρίσεως διεξάγεται ήδη επί μακρόν, η διάταξη αυτή δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής. Αντί αυτής εφαρμόζεται το άρθρο 6, παράγραφος 2.

α) Επί της εφαρμοσιμότητας του άρθρου 6, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας περί οικοτόπων

207. Καθοριστικής σημασίας για την έγκριση των σχεδίων και τις πληροφορίες που πρέπει να ληφθούν υπόψη συναφώς είναι, κατ' αρχήν, η διαδικασία της προηγούμενης εκτιμήσεως κατά το άρθρο 6, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας περί οικοτόπων. Η εκτίμηση αυτή θα πρέπει να στηριχθεί στις πλέον εξελεγμένες επιστημονικές γνώσεις επί της ορνιθοπανίδας στον οικείο τόπο (85).

208. Το άρθρο 6, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας περί οικοτόπων δεν είναι μιν, όπως ήδη εκτέθηκε (86), εφαρμόσιμο στους οικείους ΤΚΣ, πλιν όμως η διάταξη αυτή θα μπορούσε να τύχει εφαρμογής σε σχέση με τους οικείους ειδικούς τόπους προστασίας κατά την οδηγία για τα πτηνά, που είχαν ήδη χαρακτηριστεί προηγουμένως. Κατά το άρθρο 7 της οδηγίας περί οικοτόπων, εφαρμόζεται για τους τόπους αυτούς το άρθρο 6, παράγραφοι 2, 3 και 4, τούτο δε από την ημερομηνία θέσεως σε εφαρμογή της παρούσας οδηγίας ή μεταγενέστερα από την ημερομηνία της ταξινομήσεως ή της αναγνωρίσεως εκ μέρους ενός κράτους μέλους δυνάμει της οδηγίας για τα πτηνά.

209. Η οδηγία περί οικοτόπων κατέστη εφαρμοστέα με την εκπνοή της προθεσμίας μεταφοράς της στο εσωτερικό δίκαιο, το έτος 1994. Επομένως, το άρθρο 6, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, ήταν εφαρμοστέο το νωρίτερο από το χρονικό αυτό σημείο και το αργότερο από τον μεταγενέστερο χαρακτηρισμό της οικείας ΖΕΠ.

210. Πάντως, η διαδικασία για την έγκριση της μερικής εκτροπής του Αχελώου άρχισε ήδη πριν από το 1994, επειδή οι πρώτες εγκρίσεις χορηγήθηκαν το 1992. Το Συμβούλιο της Επικρατείας ακύρωσε μιν τις εγκρίσεις αυτές όπως ακριβώς και τις μεταγενέστερες, πλιν όμως πολλά στοιχεία συνηγορούν υπέρ της απόψεως ότι η έγκριση του σχεδίου ήταν αντικείμενο αδιαλείπτως διεξαγόμενης διαδικασίας μέχρι την έκδοση των επίδικων εν προκειμένω διατάξεων του νόμου 3481/2006 (87).

211. Κατά συνέπεια, πρέπει να θεωρηθεί ότι η διαδικασία χορηγήσεως εγκρίσεως είχε κινηθεί πριν από την έναρξη της εφαρμογής του άρθρου 6, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας περί οικοτόπων. Επομένως, η ήδη εκτεθείσα νομολογία για τη διαδικασία εγκρίσεως, η οποία είχε κινηθεί πριν τις θεσπισθείσες σημαντικές τροποποιήσεις των διαδικαστικών κανόνων (88), αποκλείει υποχρέωση εκτιμήσεως των επιπτώσεων κατά τη διάταξη αυτή.

β) Επί του άρθρου 6, παράγραφοι 2 και 4, της οδηγίας περί οικοτόπων

212. Αντιθέτως, μπορεί να τύχει εφαρμογής το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων (89).

213. Η ανάγκη εφαρμογής του κανόνα αυτού είναι, στην περίπτωση των περιοχών προστασίας των πτηνών, ακόμη σαφέστερη από ό,τι στις περιοχές προστασίας επί τη βάσει της οδηγίας περί οικοτόπων, δηλαδή στους ΤΚΣ. Πράγματι, η υποχρέωση καθορισμού των περιοχών προστασίας των πτηνών υφίστατο στην Ελλάδα από τον χρόνο κατά τον οποίο εξέπνευσε η προθεσμία για τη μεταφορά της οδηγίας περί προστασίας των πτηνών στο εσωτερικό δίκαιο, δηλαδή από τις 6 Απριλίου 1981 (90). Ακόμη και αν δεν έχει γίνει η επιβαλλόμενη ταξινόμηση, οι οικείες περιοχές υπήγοντο ήδη από το χρονικό αυτό σημείο στην προστασία του άρθρου 4, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο (91).

214. Επομένως, στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, πρέπει να εξετασθεί αν το εγκριθέν σχέδιο υποβαθμίζει τους οικοτόπους πτηνών, για τα οποία έχει ορισθεί η ΖΕΠ, ή ενοχλεί τα είδη αυτά κατά τρόπο που θα μπορούσε να έχει επιπτώσεις σημαντικές όσον αφορά τους σκοπούς της οδηγίας αυτής (92).

215. Εάν διαπιστωθούν οι εν λόγω υποβαθμίσεις ή ενοχλήσεις, πρέπει να εξετασθεί αν αυτές δικαιολογούνται επί τη βάσει των ουσιαστικών κριτηρίων του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας περί οικοτόπων. Όπως ήδη εκτέθηκε, η δικαιολόγηση

αυτή προϋποθέτει ιδίως στάθμιση, εξέταση των εναλλακτικών λύσεων και αντισταθμιστικά μέτρα (93).

216. Δεν απαιτείται, βεβαίως, τυπική εκτίμηση των επιπτώσεων κατά το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, αλλά απόκειται στα κράτη μέλη να θέσουν όρια κατά τη δικαιολόγηση των σχετικών επιπτώσεων (94).

217. Πράγματι, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας περί οικοτόπων μπορεί να εφαρμοστεί μόνον κατόπιν αναλύσεως των επιπτώσεων ενός σχεδίου σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας. Ειδικότερα, η γνώση των επιπτώσεων αυτών όσον αφορά τους σκοπούς διατηρήσεως του οικείου τόπου συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση για την εφαρμογή του άρθρου 6, παράγραφος 4. Χωρίς τα στοιχεία αυτά, κανένας όρος εφαρμογής της παρεκκλίσεως αυτής δεν είναι δυνατόν να εκτιμηθεί. Για την εξέταση των ενδεχόμενων επιτακτικών λόγων σημαντικού δημοσίου συμφέροντος καθώς και του ζητήματος αν υπάρχουν λιγότερο επιβλαβείς εναλλακτικές λύσεις απαιτείται πράγματι στάθμιση με τις βλάβες που θα προξενήσει στον τόπο το υπό κρίση σχέδιο. Περαιτέρω, προκειμένου να καθοριστεί το είδος των ενδεχόμενων αντισταθμιστικών μέτρων, απαιτείται ακριβής προσδιορισμός των βλαβών που θα επέλθουν στον τόπο αυτόν (95).

218. Συνεπώς, και κατά τη δικαιολόγηση των επιπτώσεων κατά το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων, πρέπει να εξετασθούν με επιμέλεια και αμεροληψία όλα τα κρίσιμα στοιχεία της συγκεκριμένης περιπτώσεως προκειμένου να διασφαλιστεί ότι αυτά είναι ικανά να θεμελιώσουν τα εξ αυτών αντλούμενα συμπεράσματα (96). Επομένως, και στο πλαίσιο αυτό η στάθμιση, η εξέταση των εναλλακτικών λύσεων και τα αντισταθμιστικά μέτρα προϋποθέτουν τη δέουσα αξιολόγηση των επιπτώσεων οι οποίες χρήζουν δικαιολογήσεως (97).

219. Οι επιπτώσεις μπορούν να αξιολογηθούν δεόντως μόνον επί τη βάσει αξιόπιστων και επικαιροποιημένων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα στους οικείους τόπους. Διαφορετικά θα εμφίλοχworούσαν μόνον υποθετικές επιπτώσεις στη στάθμιση, στην εξέταση των εναλλακτικών λύσεων και στη θέσπιση αντισταθμιστικών μέτρων. Δεν θα διασφαλιζόταν ότι ελήφθησαν υπόψη οι πραγματικές επιπτώσεις.

γ) Πρόταση επί του ενδεκάτου ερωτήματος

220. Κατά συνέπεια, στο ενδέκατο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι οι αρμόδιες εθνικές αρχές μπορούν, κατά το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων, να χορηγήσουν άδεια για την υλοποίηση σχεδίου για την εκτροπή υδάτων, το οποίο υποβαθμίζει τους οικοτόπους πτηνών για τα οποία έχει ορισθεί η ΖΕΠ, ή ενοχλεί τα είδη αυτά κατά τρόπο που θα μπορούσε να έχει σημαντικές επιπτώσεις όσον αφορά τους σκοπούς της οδηγίας, μόνον εάν το σχέδιο αυτό δικαιολογείται επί τη βάσει αξιόπιστων και επικαιροποιημένων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα στις οικείες ΖΕΠ.

3. Επί του δωδεκάτου ερωτήματος – Επιτακτικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος

221. Με το δωδέκατο ερώτημα, το Συμβούλιο της Επικρατείας ζητεί να διευκρινιστεί αν λόγοι κυρίως αρδευτικοί και δευτερευόντως υδρευτικοί, για τους οποίους

επιχειρείται σχέδιο εκτροπής ύδατος, μπορούν να δικαιολογήσουν δυσμενείς επιπτώσεις σε προστατευόμενη ζώνη.

222. Το δωδέκατο ερώτημα έχει ως αντικείμενο την πρώτη από τις προϋποθέσεις του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας περί οικοτόπων, δηλαδή τους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων και λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως. Όπως διαπιστώθηκε ήδη σε σχέση με την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα, η άρδευση και η υδροδότηση μπορούν, κατ' αρχήν, να συνιστούν τέτοιους λόγους (98).

223. Πάντως, εάν στον οικείο τόπο ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου και/ή ένα είδος προτεραιότητας, είναι δυνατόν, κατά το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας περί οικοτόπων, να προβληθούν μόνον επιχειρήματα σχετικά με την υγεία ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια ή σχετικά με θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον ή, κατόπιν γνωμοδότησεως της Επιτροπής, άλλοι επιτακτικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος.

224. Τρεις από τους μνημονευόμενους στην αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως ΤΚΣ περιλαμβάνουν είδη προτεραιότητας ή φυσικούς οικοτόπους: «Δέλτα Αχελώου, λιμνοθάλασσα Μεσολογίου-Αιτωλικού, Εκβολές Εύηνου, Νήσοι Εχινάδες, Νήσος Πεταλός» (GR2310001), «Λίμνες Τριχωνίδα και Λυσιμαχία» (GR2310009) και «Ασπροπόταμος» (GR1440001) (99).

225. Επειδή, στην υπό κρίση υπόθεση, η Επιτροπή δεν εξέδωσε γνωμοδότηση, ο κύκλος των πιθανών δικαιολογητικών συμφερόντων κατά το γράμμα του άρθρου 6, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας περί οικοτόπων θα ήταν πολύ περιορισμένος. Η άρδευση δεν συνιστά, κατά τη διάταξη αυτή, συμφέρον το οποίο θα μπορούσε να δικαιολογήσει το σχέδιο, επειδή δεν είναι αναγκαία ούτε για την υγεία των ανθρώπων, ούτε για τη δημόσια ασφάλεια, ούτε έχει θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον. Αντιθέτως, η υδροδότηση θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο σταθμίσεως σε συνδυασμό με την ανθρώπινη υγεία.

226. Πάντως, θα ήταν απρόσφορο να εφαρμοστούν οι εν λόγω αυστηρότερες επιταγές όσον αφορά τη δικαιολόγηση δυσμενών επιπτώσεων εάν δεν τίγονται τα πρωταρχικής σημασίας στοιχεία των εκάστοτε περιοχών. Επειδή η Επιτροπή διατύπωσε δημοσίως την άποψη αυτή (100), παρέλκει στις περιπτώσεις αυτές η γνωμοδότησή της πριν από τη λήψη υπόψη άλλων συμφερόντων. Το Συμβούλιο της Επικρατείας πρέπει να διαπιστώσει αν τίγονται πρωταρχικής σημασίας στοιχεία των οικείων περιοχών και, κατά συνέπεια, αν επιβάλλονται αυστηρότερες απαιτήσεις όσον αφορά την πιθανή δικαιολόγηση.

227. Εξάλλου, οι λόγοι για τους οποίους πρέπει να υλοποιηθεί ένα σχέδιο είναι επιτακτικοί και σημαντικοί εφόσον έχουν μεγαλύτερη βαρύτητα από τις αρνητικές τους επιπτώσεις στους τόπους που προστατεύονται από την οδηγία περί οικοτόπων (101).

228. Κατά συνέπεια, στο δωδέκατο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τόσο η άρδευση όσο και η υδροδότηση υπό την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας περί οικοτόπων είναι επιτακτικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος για σχέδιο εκτροπής υδάτων, εάν οι λόγοι αυτοί κατισχύουν των αρνητικών επιπτώσεων του σχεδίου αυτού στις προστατευόμενες από την ως άνω οδηγία περιοχές. Πάντως, εάν τίγονται τύποι οικοτόπων ή είδη προτεραιότητας, τότε

λαμβάνεται υπόψη, χωρίς γνωμοδότηση της Επιτροπής, μόνον η υδροδότηση ως δικαιολογητικός λόγος.

4. Επί του δεκάτου τρίτου ερωτήματος – Μέτρα προς εξασφάλιση της συνοχής του Natura 2000

229. Με το δέκατο τρίτο ερώτημα, το Συμβούλιο της Επικρατείας ζητεί να διευκρινιστεί αν για τη διαπίστωση της καταλληλότητας των αντισταθμιστικών μέτρων πρέπει να ληφθούν υπόψη το εύρος της ως άνω εκτροπής και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται.

230. Το ερώτημα αυτό αφορά την τρίτη προϋπόθεση της δικαιολογήσεως των δυσμενών επιπτώσεων σε προστατευόμενες περιοχές σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας περί οικοτόπων, δηλαδή τα αναγκαία αντισταθμιστικά μέτρα για να διασφαλιστεί ότι –παρά τις δυσμενείς επιπτώσεις σε μια περιοχή– προστατεύεται η συνολική συνοχή του Natura 2000. Δεν πρόκειται, δηλαδή, παρά το περιεχόμενο των υπ' αριθ. 13 και 14 ερωτημάτων, για τη συνοχή συγκεκριμένων ζωνών, αλλά για τη συνοχή ενός δικτύου προστατευομένων ζωνών.

231. Σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων, το Natura 2000 αποτελεί ένα συνεκτικό ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο ειδικών ζωνών προστασίας. Το δίκτυο αυτό αποτελείται από τους τόπους όπου ευρίσκονται τύποι φυσικών οικοτόπων που εμφανίζονται στο παράρτημα I και τους οικοτόπους των ειδών που εμφανίζονται στο παράρτημα II, καθώς και από τις ΖΕΠ για τα πτηνά που μνημονεύονται στο παράρτημα I της οδηγίας περί αγρίων πτηνών και για τα αποδημητικά είδη πτηνών των οποίων η έλευση είναι τακτική. Το Natura 2000 πρέπει να διασφαλίζει τη διατήρηση ή, ενδεχομένως, την αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατηρήσεως των τύπων φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων των οικείων ειδών στην περιοχή της φυσικής κατανομής των ειδών αυτών ([102](#)).

232. Ως εκ τούτου, τα αναγκαία μέτρα μπορούν να προσδιορισθούν μόνο σε συσχετισμό με τη βλάβη στον οικείο τόπο. Οι αρμόδιες αρχές πρέπει να διαπιστώσουν κατά πόσον μειώθηκε η συμβολή στο Natura 2000 του τόπου που υποβαθμίστηκε λόγω του σχεδίου και να αποφανθούν με ποιον τρόπο πρέπει να αντισταθμιστεί αυτή η απώλεια, ώστε τελικώς να διαφυλαχθεί, κατ' αποτέλεσμα, η συνοχή του δικτύου ([103](#)).

233. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, προκειμένου να καθοριστεί το είδος των ενδεχόμενων αντισταθμιστικών μέτρων, απαιτείται ακριβής προσδιορισμός των βλαβών που θα επέλθουν στον προστατευόμενο τόπο ([104](#)). Επομένως, κατά τον προσδιορισμό των αντισταθμιστικών μέτρων, πρέπει να ληφθούν υπόψη το εύρος της εκτροπής του Αχελώου και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται, στο μέτρο που αυτά επηρεάζουν ζώνες προστασίας.

234. Συνεπώς, στο δέκατο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι για τη διαπίστωση της καταλληλότητας των αντισταθμιστικών μέτρων τα οποία είναι αναγκαία, κατά το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας περί οικοτόπων, προκειμένου να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής μιας περιοχής Natura 2000 πρέπει να ληφθούν υπόψη το εύρος της εκτροπής ποταμού και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται, στο μέτρο που αυτά έχουν αρνητικές επιπτώσεις στις ζώνες προστασίας του Natura 2000.

5. Επί του δεκάτου τέταρτου ερωτήματος – Μετατροπή φυσικού ποταμίου οικοσυστήματος

235. Με το δέκατο τέταρτο ερώτημα, το Συμβούλιο της Επικρατείας ζητεί να διευκρινιστεί αν η οδηγία περί οικοτόπων, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα της αρχής της αειφόρου αναπτύξεως, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 11 ΣΛΕΕ), επιτρέπει τη μετατροπή φυσικού ποταμίου οικοσυστήματος σε ανθρωπογενές ποτάμιο και λιμναίο οικοσύστημα.

236. Μπορεί να θεωρείται σχεδόν βέβαιο ότι η μετατροπή φυσικού ποταμίου οικοσυστήματος σε ανθρωπογενές ποτάμιο και λιμναίο οικοσύστημα, δηλαδή μια σειρά από ταμειυτήρες, θα υποβάθμιζε υφιστάμενους προστατευόμενους οικοτόπους υπό την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων. Ειδικότερα, αυτό θα πρέπει να εξετασθεί υπό το πρίσμα των εκάστοτε σκοπών διατηρήσεως.

237. Πάντως, ενδεχόμενη υποβάθμιση δεν σημαίνει ότι το επίδικο σχέδιο εκτροπής θα ήταν σε κάθε περίπτωση ανεπίτρεπτο. Αντιθέτως, θα μπορούσε να δικαιολογηθεί βάσει των κριτηρίων του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας περί οικοτόπων.

238. Η αρχή της αειφορίας πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στο πλαίσιο της δικαιολογήσεως, δηλαδή κατά την αξιολόγηση των λόγων δημοσίου συμφέροντος, των δυσμενών επιπτώσεων και των εναλλακτικών λύσεων. Εάν το σχέδιο δεν μπορεί να επιτύχει κατά τρόπο βιώσιμο εν όλω ή εν μέρει τους σκοπούς του, το γεγονός αυτό μειώνει τη σημασία των εν λόγω σκοπών στο πλαίσιο της σταθμίσεως. Ομοίως, οι προσωρινές και μόνον επιπτώσεις έχουν μικρότερη σημασία από ό,τι οι μόνιμες επιπτώσεις.

239. Επομένως, στο δέκατο τέταρτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι μπορεί να εγκριθεί σχέδιο για την εκτροπή υδάτων εντός περιοχής Natura 2000 το οποίο θα μετέτρεπε φυσικό ποτάμιο οικοσύστημα σε ανθρωπογενές ποτάμιο και λιμναίο οικοσύστημα, εάν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας περί οικοτόπων.

V – Πρόταση

240. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στην αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως ως εξής:

1. Τα άρθρα 13, παράγραφος 6, και 11, παράγραφος 7, της οδηγίας 2000/60/ΕΚ, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων, δεν θέτουν προθεσμία μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο για το άρθρο 4 της οδηγίας, αλλά απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο για την κατάρτιση των σχεδίων διαχειρίσεως ή των προγραμμάτων μέτρων. Πάντως, πριν από την εκπνοή της προθεσμίας αυτής, η οδηγία δεν επιβάλλει υποχρέωση εφαρμογής του άρθρου 4.

2. Εθνική ρύθμιση η οποία θεσπίστηκε εντός της προθεσμίας εκπονήσεως σχεδίων διαχειρίσεως ή προγραμμάτων μέτρων και με την οποία επιτρέπεται η εκτροπή υδάτων από μια συγκεκριμένη λεκάνη απορροής ποταμού σε άλλη επηρεάζει ουσιωδώς τους σκοπούς της οδηγίας 2000/60, εάν η εκτροπή δημιουργεί μόνιμως και όχι μόνον σε ελάχιστο βαθμό ασυμβίβαστη προς το άρθρο 4 της οδηγίας 2000/60 κατάσταση υδάτων. Συναφώς είναι δυνατή και στο πλαίσιο της εκ των προτέρων αναπτύξεως αποτελεσμάτων του άρθρου 4 η δικαιολόγηση με την επίκληση

επιτακτικού δημόσιου συμφέροντος: τα σχέδια διαχειρίσεως είναι μεν σημαντικά, πλην όμως η εθνική ρύθμιση πρέπει να θεσπιστεί βάσει επαρκών στοιχείων.

3. Δεν συνάδει προς το άρθρο 14 της οδηγίας 2000/60 η εκπόνηση σχεδίων διαχειρίσεως χωρίς να έχει πραγματοποιηθεί η προβλεπόμενη συμμετοχή του κοινού.

4. Μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων που εισήχθη προς έγκριση ενώπιον του εθνικού Κοινοβουλίου μετά από τη δικαστική ακύρωση της πράξεως, με την οποία είχε ήδη εγκριθεί από τη διοίκηση, πληροί τις επιταγές του άρθρου 1, παράγραφος 5, της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, όπως έχει τροποποιηθεί με την οδηγία 2003/35/ΕΚ, σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού στην κατάρτιση ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων που αφορούν το περιβάλλον, εάν, πρώτον, έθεσε στη διάθεση του νομοθέτη τις αναγκαίες κατά τη διαδικασία της οδηγίας –δηλαδή αρκούντως επικαιροποιημένες και πλήρεις– πληροφορίες και, δεύτερον, ο νομοθέτης μπορούσε επί της βάσεως αυτής να εξετάσει και να συζητήσει κατά πρόσφορο τρόπο τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του σχεδίου.

5. Τα σχέδια διαχειρίσεως υπό την έννοια του άρθρου 13 της οδηγίας 2000/60 πρέπει να υποβάλλονται, κατ' αρχήν, σε περιβαλλοντική εκτίμηση σύμφωνα με την οδηγία 2001/42/ΕΚ, σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων.

6. Ούτε οι πράξεις οι οποίες αφορούσαν την έγκριση μεμονωμένου σχεδίου για την εκτροπή ποταμού και ακυρώθηκαν αναδρομικώς με δικαστικές αποφάσεις ούτε η κίνηση της σχετικής διαδικασίας εγκρίσεως μπορούν να θεωρηθούν, κατά το άρθρο 13, παράγραφος 1, της οδηγίας 2001/42, ως τυπικές προπαρασκευαστικές πράξεις για τα σχέδια διαχειρίσεως των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού κατά την οδηγία 2000/60. Μπορούν, πάντως, να θεωρηθούν ως προπαρασκευαστικές πράξεις υποκειμένου σε εκτίμηση σχεδίου για την εκτροπή ποταμού, εάν η διαδικασία χορηγήσεως της εγκρίσεως συνεχιζόταν χωρίς διακοπή.

7. Κατά το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 2001/42, σε περίπτωση που σχέδιο εμπίπτει ταυτόχρονα στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας, καθώς και σε αυτό των οδηγιών 2000/60 και 85/337, που, επίσης, απαιτούν την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου, δεν χρειάζεται να εκπονηθεί αυτοτελής μελέτη στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτιμήσεως, εφόσον οι μελέτες που διεξήχθησαν επί τη βάσει των οδηγιών 2000/60 και 85/337 πληρούν τις επιταγές της οδηγίας 2001/42 από απόψεως περιεχομένου και όσον αφορά τη διεξαχθείσα διαδικασία.

8. Πριν από την κοινοποίηση του κοινοτικού καταλόγου των τόπων κοινοτικής σημασίας (ΤΚΣ), τα κράτη μέλη όφειλαν να λάβουν, για τις περιοχές που περιλαμβάνονταν στους εθνικούς καταλόγους των ΤΚΣ και, τελικώς, συμπεριλήφθησαν στον κοινοτικό κατάλογο, κατάλληλα κατά την οδηγία 92/43, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, μέτρα προστασίας, για να διατηρήσουν τα χαρακτηριστικά των περιοχών αυτών. Από της κοινοποίησεως πρέπει τα κράτη μέλη, κατά το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 92/43, να μην υιοθετούν σχέδια, των οποίων η διαδικασία εγκρίσεως κινήθηκε πριν από την κοινοποίηση, που υποβαθμίζουν φυσικούς οικοτόπους ή οικοτόπους ειδών που βρίσκονται στους ΤΚΣ ή προκαλούν σοβαρές ενοχλήσεις στα

είδη αυτά, εφόσον δεν δικαιολογούνται ενδεχόμενες επιπτώσεις στους οικείους τόπους.

9. Οι αρμόδιες εθνικές αρχές μπορούν, κατά το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 92/43, να χορηγήσουν άδεια για την υλοποίηση σχεδίου για την εκτροπή υδάτων, το οποίο υποβαθμίζει τους οικοτόπους πτηνών για τα οποία έχει ορισθεί η Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) ή ενοχλεί τα είδη αυτά κατά τρόπο που θα μπορούσε να έχει σημαντικές επιπτώσεις όσον αφορά τους σκοπούς της οδηγίας, μόνον εάν το σχέδιο αυτό δικαιολογείται επί τη βάση αξιόπιστων και επικαιροποιημένων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα στις οικείες ΖΕΠ.

10. Τόσο η άρδευση όσο και η υδροδότηση υπό την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας 92/43 είναι επιτακτικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος για σχέδιο εκτροπής υδάτων, εάν οι λόγοι αυτοί κατισχύουν των αρνητικών επιπτώσεων του σχεδίου αυτού στις προστατευόμενες από την ως άνω οδηγία περιοχές. Πάντως, εάν τίγονται τύποι οικοτόπων ή είδη προτεραιότητας, τότε λαμβάνεται υπόψη, χωρίς γνωμοδότηση της Επιτροπής, μόνον η υδροδότηση ως δικαιολογητικός λόγος.

11. Για τη διαπίστωση της καταλληλότητας των αντισταθμιστικών μέτρων τα οποία είναι αναγκαία κατά το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας 92/43 προκειμένου να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής μιας περιοχής Natura 2000, πρέπει να ληφθούν υπόψη το εύρος της εκτροπής ποταμού και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται, στο μέτρο που αυτά έχουν αρνητικές επιπτώσεις στις ζώνες προστασίας του Natura 2000.

12. Μπορεί να εγκριθεί σχέδιο για την εκτροπή υδάτων εντός περιοχής Natura 2000, το οποίο θα μετέτρεπε φυσικό ποτάμιο οικοσύστημα σε ανθρωπογενές ποτάμιο και λιμναίο οικοσύστημα, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 6, παράγραφος 4, της οδηγίας 92/43.

1 – Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

2 – Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2000, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα πολιτικής των υδάτων (ΕΕ L 327, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με την απόφαση 2455/2001/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Νοεμβρίου 2001, για τη θέσπιση του καταλόγου ουσιών προτεραιότητας στον τομέα της πολιτικής των υδάτων και τροποποίησης της οδηγίας 2000/60/ΕΚ (ΕΕ L 331, σ. 1).

3 – Οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ L 175, σ. 40), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2003/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Μαΐου 2003, σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού στην κατάρτιση ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων (ΕΕ L 156, σ. 17).

[4](#) – Οδηγία 2001/42/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001 (ΕΕ L 197, σ. 30).

[5](#) – Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ L 206, σ. 7), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 1882/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Σεπτεμβρίου 2003, περί προσαρμογής στην απόφαση 1999/468/EK του Συμβουλίου των διατάξεων των σχετικών με τις επιτροπές που επικουρούν την Επιτροπή στην άσκηση των εκτελεστικών αρμοδιοτήτων της, οι οποίες προβλέπονται από πράξεις υποκείμενες στη διαδικασία του άρθρου 251 της Συνθήκης ΕΚ (ΕΕ L 284, σ. 1).

[6](#) – ΕΕ L 103, σ. 1, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 807/2003 του Συμβουλίου, της 14ης Απριλίου 2003, περί προσαρμογής προς την απόφαση 1999/468/EK των διατάξεων των σχετικών με τις επιτροπές που επικουρούν την Επιτροπή στην άσκηση των εκτελεστικών αρμοδιοτήτων της, οι οποίες προβλέπονται από πράξεις του Συμβουλίου που εκδόθηκαν σύμφωνα με τη διαδικασία διαβούλευσης (ομοφωνία) (ΕΕ L 122, σ. 36), που κωδικοποιήθηκε αργότερα με την οδηγία 2009/147/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών (ΕΕ 2010, L 20, σ. 7).

[7](#) – ΕΕ L 259, σ. 1.

[8](#) – Στην αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αναφέρεται συναφώς – προφανώς εσφαλμένως – ο κωδικός GR2310001.

[9](#) – [Http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006D0613\(1\):EL:NOT](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006D0613(1):EL:NOT), υπό «Ημερομηνίες».

[10](#) – ΦΕΚ Α΄ 280 της 9ης Δεκεμβρίου 2003.

[11](#) – ΦΕΚ Α΄ 54 της 8ης Μαρτίου 2007.

[12](#) – ΦΕΚ Α΄ 162 της 2ας Αυγούστου 2006.

[13](#) – Το υπόμνημα της Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως Μαγνησίας συμπίπτει σε μεγάλο βαθμό με τμήματα του υπομνήματος της ΔΕΗ.

[14](#) – Τα υπομνήματα της Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως Καρδίτσας και της Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως Τρικάλων κ.λπ. ταυτίζονται σε μεγάλο βαθμό.

[15](#) – Βλ., κατωτέρω, Α.6., σημεία 97 επ.

[16](#) – Βλ. την απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 2006, C-32/05, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου (Συλλογή 2006, σ. I-11323, ιδίως σκέψη 63), με την οποία δεν αμφισβητήθηκε η προθεσμία αυτή για τη μεταφορά των διατάξεων της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα.

[17](#) – Βλ., συναφώς, αποφάσεις της 7ης Σεπτεμβρίου 2006, C-81/05, Condero Alonso (Συλλογή 2006, σ. I-7569, σκέψη 29), και της 21ης Ιουλίου 2011, C-2/10, Azienda Agro-Zootecnica Francini και Eolica di Altamura) (που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 70).

[18](#) – Βλ. σημείο 27 του νομικού πλαισίου.

[19](#) – Βλ., υπό την έννοια αυτή, τις αποφάσεις της 21ης Σεπτεμβρίου 1999, C-67/96, Albany (Συλλογή 1999, σ. I-5751, σκέψη 119), της 11ης Σεπτεμβρίου 2003, C-77/02, Steinicke (Συλλογή 2003, σ. I-9027, σκέψη 61), της 22ας Νοεμβρίου 2005, C-144/04, Mangold (Συλλογή 2005, σ. I-9981, σκέψη 63), και της 12ης Οκτωβρίου 2010, C-45/09, Rosenblatt (που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψεις 41 και 68), για κοινωνικούς και επαγγελματικούς σκοπούς, καθώς και, στο δίκαιο του περιβάλλοντος, τις προτάσεις μου της 13ης Μαρτίου 2008, C-188/07, Commune de Mesquer (Συλλογή 2008, σ. I-4501, σημείο 125), και της 23ης Απριλίου 2009, C-254/08, Futura Immobiliare κ.λπ. (Συλλογή 2009, σ. I-6995, σημείο 58).

[20](#) – Βλ. τη δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη του εν τω μεταξύ ακυρωθέντος κανονισμού (ΕΚ) 1051/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Μαΐου 2001, για την ενίσχυση της βαμβακοπαραγωγής (ΕΕ L 148, σ. 3): «Η καλλιέργεια βαμβακιού σε περιοχές σχετικώς ακατάλληλες ενδέχεται να έχει αρνητική επίπτωση στο περιβάλλον και στη γεωργική οικονομία των περιοχών, για τις οποίες η εν λόγω καλλιέργεια είναι σημαντική.». Βλ. και την κατ' εντολή της Επιτροπής εκπονηθείσα μελέτη της Alliance Environnement, *Évaluation des impacts sur l'environnement des mesures de la PAC relatives au coton* (2007), όπως εμφανιζόταν στον δικτυακό τόπο http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/coton/index_fr.htm στις 11 Ιουλίου 2011.

[21](#) – ΕΕ 1979, L 291, σ. 174.

[22](#) – Βλ. τον κανονισμό (ΕΚ) 637/2008 του Συμβουλίου, της 23ης Ιουνίου 2008, περί τροποποίησης του κανονισμού (ΕΚ) 1782/2003 και την εισαγωγή προγραμμάτων αναδιάρθρωσης του τομέα του βαμβακιού (ΕΕ L 178, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 472/2009 του Συμβουλίου, της 25ης Μαΐου 2009 (ΕΕ L 144, σ. 1).

[23](#) – Βλ. την παρατεθείσα στην υποσημείωση 20 μελέτη, σ. 12.

[24](#) – Βλ., ανωτέρω, σημείο 53.

[25](#) – Αποφάσεις της 18ης Δεκεμβρίου 1997, C-129/96, Inter-Environnement Wallonie (Συλλογή 1997, σ. I-7411, σκέψη 45), και της 26ης Μαΐου 2011, C-165/09 έως C-167/09, Stichting Natuur en Milieu κ.λπ. (που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 78 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

[26](#) – Αποφάσεις της 10ης Νοεμβρίου 2005, C-316/04, Stichting Zuid-Hollandse Milieufederatie (Συλλογή 2005, σ. I-9759, σκέψη 42), της 14ης Σεπτεμβρίου 2006, C-138/05, Stichting Zuid-Hollandse Milieufederatie (Συλλογή 2006, σ. I-8339, σκέψη 42), καθώς και Stichting Natuur en Milieu κ.λπ. (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 25, σκέψη 79).

[27](#) – Αποφάσεις της 26ης Απριλίου 1988, 316/86, Krücken (Συλλογή 1988, σ. 2213, σκέψη 22), και της 11ης Ιουλίου 2002, C-62/00, Marks & Spencer (Συλλογή 2002, σ. I-6325, σκέψη 44 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

[28](#) – Βλ. για την αξίωση επιστροφής αχρεωστήτως καταβληθέντων φόρων την απόφαση της 12ης Μαΐου 2011, C-107/10, Enel Maritsa Iztok 3 (που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 39 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

[29](#) – Αποφάσεις της 29ης Ιανουαρίου 2002, C-162/00, Pokrzeptowicz-Meyer (Συλλογή 2002, σ. I-1049, σκέψη 49), και της 11ης Δεκεμβρίου 2008, C-334/07 P, Επιτροπή κατά Freistaat Sachsen (Συλλογή 2008, σ. I-9465, σκέψη 44).

[30](#) – Βλ. την απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2003, C-512/99, Γερμανία κατά Επιτροπής (Συλλογή 2003, σ. I-845, σκέψη 45).

[31](#) – Αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 1999, C-60/98, Butterfly Music (Συλλογή 1999, σ. I-3939, σκέψη 25 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), Επιτροπή κατά Freistaat Sachsen (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 28, σκέψη 43), και της 14ης Ιανουαρίου 2010, C-226/08, Stadt Papenburg (που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 46).

[32](#) – Απόφαση Επιτροπή κατά Freistaat Sachsen (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 29, σκέψη 43 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

[33](#) – Απόφαση Γερμανία κατά Επιτροπής (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 30, σκέψεις 46 επ.).

[34](#) – Αποφάσεις της 12ης Νοεμβρίου 1981, 212/80 έως 217/80, Meridionale Industria Salumi κ.λπ. (Συλλογή 1981, σ. 2735, σκέψη 9), της 1ης Ιουλίου 2004, C-361/02 και C-362/02, Τσάπαλος και Διαμαντάκης (Συλλογή 2004, σ. I-6405, σκέψη 19), και της

29ης Μαρτίου 2011, C-201/09 P και C-216/09 P, ArcelorMittal Luxemburg κατά Επιτροπής (που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 75).

[35](#) – Αποφάσεις της 18ης Ιουνίου 1998, C-81/96, Gedeputeerde Staten van Noord-Holland (Συλλογή 1998, σ. I-3923, σκέψη 23), και της 23ης Μαρτίου 2006, C-209/04, Επιτροπή κατά Αυστρίας (Συλλογή 2006, σ. I-2755, σκέψεις 56 επ., στο εξής: απόφαση Lauteracher Ried), όσον αφορά την οδηγία περί οικοτόπων.

[36](#) – Απόφαση της 5ης Οκτωβρίου 2000, C-337/98, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Συλλογή 2000, σ. I-8377, σκέψεις 35 επ.).

[37](#) – Οδηγία του Συμβουλίου της 14ης Ιουνίου 1993, περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών (ΕΕ L 199, σ. 84).

[38](#) – Βλ. τις προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 35 αποφάσεις Gedeputeerde Staten van Noord-Holland και Lauteracher Ried.

[39](#) – Βλ., όσον αφορά την οδηγία περί οικοτόπων, τις προτάσεις μου της 28ης Ιουνίου 2011 επί της εκκρεμούς υποθέσεως C-404/09, Επιτροπή κατά Ισπανίας (σημεία 69 επ., στο εξής: υπόθεση Alto Sil).

[40](#) – Βλ., ανωτέρω, σημεία 75 επ.

[41](#) – Βλ. συναφώς, ανωτέρω, σημεία 72 επ.

[42](#) – Βλ. συναφώς, κατωτέρω, σημείο 125.

[43](#) – Βλ., ανωτέρω, σημεία 84 επ.

[44](#) – Απόφαση Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 16, σκέψη 80).

[45](#) – Βλ. συναφώς, κατωτέρω, σημεία 131 επ.

[46](#) – Απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 1999, C-435/97, WWF κ.λπ. (Συλλογή 1999, σ. I-5613).

[47](#) – Απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2000, C-287/98, Linster (Συλλογή 2000, σ. I-6917).

[48](#) – Απόφαση WWF κ.λπ. (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 46, σκέψη 57).

[49](#) – Απόφαση Linster (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 47, σκέψη 54).

[50](#) – Αποφάσεις WWF κ.λπ. (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 46, σκέψη 62) και Linster (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 47, σκέψη 57).

[51](#) – Προτάσεις της 19ης Μαΐου 2011 στις εκκρεμούσες υποθέσεις C-128/09, C-129/09, C-130/09, C-131/09, C-134/09 και C-135/09, Boxus και Roua κ.λπ. (σημείο 79).

[52](#) – Προτάσεις στην υπόθεση Boxus και Roua κ.λπ. (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 51, σημεία 84 και 87).

[53](#) – Προτάσεις στην υπόθεση Boxus και Roua κ.λπ. (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 51, σημείο 88).

[54](#) – Βλ. την απόφαση της 3ης Μαρτίου 2011, C-50/09, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 40).

[55](#) – Βλ. την απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2008, C-247/06, Επιτροπή κατά Γερμανίας (σκέψεις 49 επ., στο εξής: απόφαση Nivelsteiner Sandwerke).

[56](#) – Βλ., κατωτέρω, σημείο 204.

[57](#) – Σημείο 44 των παρατηρήσεων της Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως Αιτωλοακαρνανίας κ.λπ.

[58](#) – Το ζήτημα αν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας ΣΕΠΕ εμπίπτουν και σχέδια και προγράμματα τα οποία απλώς προβλέπονται σε νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις αποτελεί αντικείμενο της εκκρεμούς υποθέσεως C-567/10, Inter-Environnement Bruxelles κ.λπ. Ως «προβλεπόμενο» σχέδιο θα μπορούσαν να θεωρηθούν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τα κατά την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα σχέδια διαχειρίσεως των οποίων η προθεσμία καταρτίσεως δεν έχει ακόμη λήξει, τα οποία εξετάζονται στη συνέχεια, υπό το στοιχείο β'.

[59](#) – Βλ., όσον αφορά τον αναγκαίο χαρακτήρα της εκτιμήσεως κατά περίπτωση, τις προτάσεις μου της 4ης Μαρτίου 2010, C-105/09 και C-110/09, Terre wallonne (απόφαση της 17ης Ιουνίου 2010, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σημεία 87 επ.).

[60](#) – Βλ., όσον αφορά την οδηγία ΕΠΕΕ, την απόφαση της 11ης Αυγούστου 1995, C-431/92, Επιτροπή κατά Γερμανίας (Συλλογή 1995, σ. I-2189, σκέψη 32, στο εξής: απόφαση Großkrotzenburg).

[61](#) – Απόφαση Großkrotzenburg, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 60.

[62](#) – Σημείο 29 της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως.

[63](#) – Απόφαση της 22ας Σεπτεμβρίου 2011, C-295/10, Valčiukienė κ.λπ. (που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 62). Βλ., όσον αφορά την οδηγία ΕΠΕΕ, τις αποφάσεις Großkrotzenburg (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 60, σκέψεις 41 επ.) και της 16ης Σεπτεμβρίου 2004, C-227/01, Επιτροπή κατά Ισπανίας (Συλλογή 2004, σ. I-8253, σκέψη 56), καθώς και τις προτάσεις μου της 29ης Νοεμβρίου 2007, C-2/07, Abraham κ.λπ. (απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2008, σ. I-1197, σημείο 84).

[64](#) – Βλ., ανωτέρω, σημεία 141 επ.

[65](#) – Αυτοί παρατίθενται ανωτέρω, στο σημείο 22.

[66](#) – Απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2005, C-117/03, Dragaggi κ.λπ. (Συλλογή 2005, σ. I-167, σκέψη 25).

[67](#) – Βλ., όσον αφορά την έναρξη ισχύος των αποφάσεων, την απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 2008, C-18/08, Foselev Sud-Ouest (Συλλογή 2008, σ. I-8745, σκέψη 18).

[68](#) – Βλ., ανωτέρω, υποσημείωση 9.

[69](#) – Αποφάσεις της 14ης Σεπτεμβρίου 2006, C-244/05, Bund Naturschutz in Bayern κ.λπ. (Συλλογή 2006, σ. I-8445, σκέψεις 44 και 46), Stadt Papenburg (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 31, σκέψη 49) και της 20ής Μαΐου 2010, C-308/08, Επιτροπή κατά Ισπανίας (που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 21, στο εξής: απόφαση Iberischer Luchs).

[70](#) – Αποφάσεις Lauteracher Ried (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 35, σκέψεις 53 έως 62), και Stadt Papenburg (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 31, σκέψη 48). Αναφέρθηκαν στις σκέψεις αυτές κατά τη συζήτηση της εκ των προτέρων αναπτύξεως αποτελεσμάτων της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα κατά τη διάρκεια της μεταβατικής προθεσμίας για την εκπόνηση των σχεδίων διαχείρισεως και των προγραμμάτων μέτρων, βλ., ανωτέρω, σημεία 107 επ.

[71](#) – Απόφαση Lauteracher Ried (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 35, σκέψη 57, με παραπομπή στη νομολογία για την οδηγία ΕΠΕΕ).

[72](#) – Απόφαση Dragaggi κ.λπ., προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 66.

[73](#) – Πράγματι, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 2002/11/EK για θέσπιση του καταλόγου των τόπων κοινοτικής σημασίας για τη μακαρονησιωτική βιογεωγραφική περιφέρεια, δυνάμει της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2002, L 5, σ. 16) στις 28 Δεκεμβρίου 2001. Μέχρι την απόφαση 2006/613 ακολούθησε η έκδοση αποφάσεων για τέσσερις άλλες βιογεωγραφικές περιοχές.

[74](#) – Απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 2004, C-127/02, Waddenvereniging und Vogelbeschermingsvereniging (Συλλογή 2004, σ. I-7405, σκέψη 37).

[75](#) – Απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2005, C-6/04, Επιτροπή κατά Ηνωμένου Βασιλείου (Συλλογή 2005, σ. I-9017, σκέψη 58).

[76](#) – Απόφαση Stadt Papenburg (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 31, σκέψη 49).

[77](#) – Βλ. τις προτάσεις μου στην υπόθεση Alto Sil (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 39, σημεία 70 επ.).

[78](#) – Αποφάσεις της 6ης Ιουλίου 2010, C-428/08, Monsanto Technology (που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 66), και της 16ης Δεκεμβρίου 2010, C-266/09, Stichting Natuur en Milieu (που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 32). Βλ. και ανωτέρω, όσον αφορά την εκ των προτέρων ανάπτυξη αποτελεσμάτων της οδηγίας-πλαισίου για τα ύδατα, σημεία IV –Α –6.β. Κατά συνέπεια, μπορούν και νέοι νομικοί κανόνες για την προστασία διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας να περιορίσουν το εύρος της προστασίας υφισταμένων διπλωμάτων (βλ. την απόφαση Monsanto Technology, σκέψη 69).

[79](#) – Βλ., όσον αφορά την άσκηση υφισταμένων εγκρίσεων, τις προτάσεις μου στην υπόθεση Alto Sil (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 39, σημείο 72).

[80](#) – Βλ. την απόφαση Waddenvereniging και Vogelbeschermingsvereniging (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 74, σκέψη 35) και τις προτάσεις μου στην υπόθεση Alto Sil (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 39, σκέψη 108).

[81](#) – Βλ. τις προτάσεις μου στην υπόθεση Alto Sil (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 39, σημείο 110).

[82](#) – Βλ. τις προτάσεις μου στην υπόθεση Alto Sil (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 39, σημείο 111).

[83](#) – Βλ., ανωτέρω, σημείο 185.

[84](#) – Απόφαση WWF κ.λπ. (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 46, σκέψεις 31 έως 33 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

[85](#) – Απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2007, C-304/05, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 2007, σ. I-7495, σκέψη 59, στο εξής: απόφαση Santa Caterina,).

[86](#) – Βλ., ανωτέρω, σημεία 188 επ.

[87](#) – Βλ., ανωτέρω, σημείο 169.

[88](#) – Βλ., ανωτέρω, σημεία 188 επ.

[89](#) – Βλ., ανωτέρω, σημεία 193 επ.

[90](#) – Απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 2007, C-334/04, Επιτροπή κατά Ελλάδας (Συλλογή 2007, σ. I-9215, σκέψη 32).

[91](#) – Βλ. τις αποφάσεις της 7ης Δεκεμβρίου 2000, C-374/98, Επιτροπή κατά Γαλλίας (Basses Corbières, Συλλογή 2000, σ. I-10799, σκέψεις 47 και 57), της 20ής Σεπτεμβρίου 2007, C-388/05, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Συλλογή 2007, σ. I-7555, σκέψη 18, στο εξής: απόφαση Valloni e steppe pedegarganiche,), και της 18ης Δεκεμβρίου 2007, C-186/06, Επιτροπή κατά Ισπανίας (Συλλογή 2007, σ. I-12093, σκέψη 26, στο εξής: απόφαση Kanal Segarra-Garrigues).

[92](#) – Βλ., όσον αφορά την πραγματοποίηση τέτοιας εξετάσεως, την απόφαση Santa Caterina (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 85, σκέψεις 91 επ.) καθώς και τις προτάσεις που ανέπτυξα στην υπόθεση εκείνη στις 19 Απριλίου 2007, σημεία 61 επ.

[93](#) – Βλ., ανωτέρω, σημεία 199 επ.

[94](#) – Βλ. τις προτάσεις μου στην υπόθεση Alto Sil (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 39, σημείο 112).

[95](#) – Απόφαση Santa Caterina (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 85, σκέψη 83).

[96](#) – Βλ., όσον αφορά τον έλεγχο της διακριτικής ευχέρειας της Επιτροπής, τις αποφάσεις της 18ης Ιουλίου 2007, C-326/05 P, Industrias Químicas del Vallés κατά Επιτροπής (Συλλογή 2007, σ. I-6557, σκέψη 77), και της 6ης Νοεμβρίου 2008,

C-405/07 P, Κάτω Χώρες κατά Επιτροπής (Συλλογή 2008, σ. I-8301, σκέψη 55), καθώς και την εκάστοτε εκεί παρατιθέμενη νομολογία.

[97](#) – Βλ. τις προτάσεις μου στην υπόθεση Alto Sil (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 39, σημείο 112).

[98](#) – Βλ., ανωτέρω, σημεία 83 επ.

[99](#) – Οι τόποι αυτοί χαρακτηρίζονται στην απόφαση 2006/613 με ένα αστέρι στη στήλη Γ.

[100](#) – Βλ. τις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής, *Διαχείριση των τόπων της Natura 2000 – Οι διατάξεις του άρθρου 6 της οδηγίας περί οικοτόπων (92/43/ΕΟΚ)*, Λουξεμβούργο 2000, σ. 54.

[101](#) – Βλ. την απόφαση Santa Caterina, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 85.

[102](#) – Βλ. τις προτάσεις μου της 27ης Οκτωβρίου 2005 στην υπόθεση Lauteracher Ried (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 35), σημείο 83.

[103](#) – Βλ. τις προτάσεις μου στην υπόθεση Lauteracher Ried (προπαρατεθείσες στην υποσημείωση 102, σημείο 84).

[104](#) – Απόφαση Santa Caterina (προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 83).

Αποφάσεις Συμβουλίου της Επικρατείας

Αριθμός 26/2014

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 15 Φεβρουαρίου 2013, με την εξής σύνθεση: Κ. Μενουδάκος, Πρόεδρος, Αθ. Ράντος, Αντιπρόεδρος του Συμβουλίου της Επικρατείας, Ν. Ρόζος, Χρ. Ράμμος, Δ. Μαρινάκης, Μ. Καραμανώφ, Αικ. Σακελλαροπούλου, Μ.-Ελ. Κωνσταντινίδου, Α.-Γ. Βώρος, Π. Ευστρατίου, Ε. Νίκα, Γ. Τσιμέκας, Σπ. Μαρκάτης, Φ. Ντζίμας, Β. Καλαντζή, Μ. Παπαδοπούλου, Δ. Κυριλλόπουλος, Ό. Ζύγουρα, Β. Ραφτοπούλου, Κ. Κουσούλης, Κ. Φιλοπούλου, Θ. Αραβάνης, Κ. Πισπιρίγκος, Αντ. Χλαμπέα, Μ. Πικραμένος, Τ. Κόμβου, Β. Αναγνωστοπούλου - Σαρρή, Σύμβουλοι, Β. Πλαπούτα, Ό. Παπαδοπούλου, Ιω. Σύμπλης, Πάρεδροι. Από τους ανωτέρω οι Σύμβουλοι Κ. Κουσούλης και Κ. Πισπιρίγκος καθώς και ο Πάρεδρος Ιω. Σύμπλης μετέχουν ως αναπληρωματικά μέλη, σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 2 του ν. 3719/2008. Γραμματέας η Μ. Παπασαράντη.

Για να δικάσει:

Α. την από 12 Νοεμβρίου 2006 αίτηση:

των: 1. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αιτωλοακαρνανίας και ήδη Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, 2. Δήμου Αγρινίου Ν. Αιτωλοακαρνανίας, 3. Δήμου Οινιαδών του δημοτικού διαμερίσματος Νεοχωρίου Ν. Αιτωλοακαρνανίας, 4. Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αιτωλοακαρνανίας, που εδρεύει στο Αγρίνιο Ν. Αιτωλοακαρνανίας (Παπαστράτου 53), 5. Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Αγρινίου, που εδρεύει στο Αγρίνιο Ν. Αιτωλοακαρνανίας (Παπαϊωάννου 23), 6. αστικής

./.

μη κερδοσκοπικής εταιρείας με την επωνυμία «Αιτωλική Εταιρεία Προστασίας Τοπίου και Περιβάλλοντος», που εδρεύει στο Αγρίνιο Ν. Αιτωλοακαρνανίας (Στάικου 21) και 7. σωματείου με την επωνυμία «Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία», που εδρεύει στην Αθήνα (Β. Ηρακλείου 24), οι οποίοι παρέστησαν με τους δικηγόρους: α) Γεώργιο Χριστοφορίδη (Α.Μ. 15651) και β) Βασίλειο Δωροβίνη (Α.Μ. 3177), που νομιμοποιήθηκαν στην πρώτη επ' ακροατηρίου συζήτηση,

κατά των Υπουργών: 1. Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, 2. Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, 3. Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 4. Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, 5. Εσωτερικών, 6. Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και 7. Οικονομικών, οι οποίοι παρέστησαν με την Αφροδίτη Κουτούκη, Νομική Σύμβουλο του Κράτους,

και κατά των παρεμβαίνόντων: 1. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Τρικάλων και ήδη Περιφέρειας Θεσσαλίας, 2. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μαγνησίας και ήδη Περιφέρειας Θεσσαλίας, οι οποίες παρέστησαν με τους δικηγόρους: α) Γλυκερία Σιούτη (Α.Μ. 8698), β) Απόστολο Βλιτσάκη (Α.Μ. 55 ΔΣ Λάρισας) και γ) Αντώνιο Τίγκα (Α.Μ. 102 ΔΣ Τρικάλων), που τους διόρισε με απόφασή του ο Περιφερειάρχης Θεσσαλίας και 3. ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία «Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Ανώνυμη Εταιρεία» (ΔΕΗ Α.Ε.), που εδρεύει στην Αθήνα, η οποία παρέστη με τον δικηγόρο Χαράλαμπο Συνοδινό (Α.Μ. 13863), που τον διόρισε με ειδικό πληρεξούσιο.

Με την αίτηση αυτή οι αιτούντες επιδιώκουν να ακυρωθούν: 1) η πράξη έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών για την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και για την ενεργειακή αξιοποίηση των υδάτων του, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 του ν. 3481/2006 και 2) η πράξη έγκρισης του

./.

εκπονηθέντος από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων του ΥΠΕΧΩΔΕ Σχεδίου Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 2 του ν. 3481/2006.

Β. την από 11 Νοεμβρίου 2006 αίτηση:

των: 1. αστικής εταιρείας με την επωνυμία «Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», που εδρεύει στην Αθήνα (Τριπόδων 28), 2. Δήμου Μεσολογγίου Ν. Αιτωλοακαρνανίας, 3. Δήμου Αιτωλικού Ν. Αιτωλοακαρνανίας, 4. Δήμου Ινάχου Ν. Αιτωλοακαρνανίας και 5. Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Νομού Αιτωλοακαρνανίας, που εδρεύει στο Μεσολόγγι Ν. Αιτωλοακαρνανίας (πλατεία Μπότσαρη), οι οποίοι παρέστησαν με τους δικηγόρους: α) Νικόλαο Αλιβιζάτο (Α.Μ. 6970), β) Ελεούσα Κιουσσοπούλου (Α.Μ. 12022), γ) Βασίλειο Δωροβίνη (Α.Μ. 3177) και δ) Γεώργιο Χριστοφορίδη (Α.Μ. 15651), που νομιμοποιήθηκαν στην πρώτη επ' ακροατηρίου συζήτηση,

κατά των Υπουργών: 1. Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και 2. Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, οι οποίοι παρέστησαν με την Αφροδίτη Κουτούκη, Νομική Σύμβουλο του Κράτους,

και κατά των παρεμβαίνόντων: 1. ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία «Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Ανώνυμη Εταιρεία» (ΔΕΗ Α.Ε.), που εδρεύει στην Αθήνα, η οποία παρέστη με τον δικηγόρο Χαράλαμπο Συνοδινό (Α.Μ. 13863), που τον διόρισε με ειδικό πληρεξούσιο, 2. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Καρδίτσας και ήδη Περιφέρειας Θεσσαλίας, 3. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μαγνησίας και ήδη Περιφέρειας Θεσσαλίας και 4. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Τρικάλων και ήδη Περιφέρειας Θεσσαλίας, οι οποίες παρέστησαν με τους δικηγόρους: α) Γλυκερία Σιούτη (Α.Μ. 8698), β) Απόστολο Βλιτσάκη (Α.Μ. 55 ΔΣ Λάρισας) και γ) Αντώνιο Τίγκα (Α.Μ. 102 ΔΣ Τρικάλων), που τους

./.

διόρισε με απόφασή του ο Περιφερειάρχης Θεσσαλίας.

Με την αίτηση αυτή οι αιτούντες επιδιώκουν να ακυρωθούν: 1) η υπ' αριθ. 375/ΚΕ1900/18.3.2005 απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, που ενέκρινε το αποτέλεσμα της δημοπρασίας για την εκτέλεση του έργου «αποπεράτωση φράγματος Συκιάς», η οποία επανήλθε σε ισχύ με τη διάταξη του άρθρου 13 παρ. 4 του ν. 3481/2006, 2) η μονομερής κατακυρωτική πράξη του ίδιου Υπουργού, η έκδοση της οποίας συνάγεται, κατά τους αιτούντες, από τη σύναψη συμβάσεως με την εταιρεία «ΜΗΧΑΝΙΚΗ Α.Ε.», για την κατασκευή του ως άνω έργου, βάσει της αυτής, ως άνω, διατάξεως του ν. 3481/2006, 3) η γραπτή ή προφορική εντολή του ίδιου Υπουργού και κάθε αρμοδίου οργάνου του Δημοσίου για την εκτέλεση του έργου και κάθε άλλη σχετική πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως.

Γ. την από 14 Νοεμβρίου 2006 αίτηση:

του κοινωφελούς ιδρύματος με την επωνυμία «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΤΑΜΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ – WWF ΕΛΛΑΣ», που εδρεύει στην Αθήνα (Φιλελλήνων 26), το οποίο παρέστη με τη δικηγόρο Σταματία Ασημακοπούλου (Α.Μ. 11517), που την διόρισε με ειδικό πληρεξούσιο,

κατά των Υπουργών: 1. Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, 2. Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, 3. Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 4. Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, 5. Εσωτερικών, 6. Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και 7. Οικονομικών, οι οποίοι παρέστησαν με την Αφροδίτη Κουτούκη, Νομική Σύμβουλο του Κράτους,

και κατά των παρεμβαίνόντων: 1. α) Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Λάρισας και ήδη Περιφέρειας Θεσσαλίας, η οποία παρέστη με τους δικηγόρους: α) Γλυκερία Σιούτη (Α.Μ. 8698), β) Απόστολο Βλιτσάκη (Α.Μ. 55 ΔΣ Λάρισας) και γ) Αντώνιο Τίγκα (Α.Μ. 102 ΔΣ Τρικάλων), που τους διόρισε με απόφασή του ο Περιφερειάρχης Θεσσαλίας, β) Τοπικής

./. .

Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) του Νομού Τρικάλων, που εδρεύει στα Τρίκαλα Θεσσαλίας (Ασκληπιού 3), γ) Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) του Νομού Λάρισας, που εδρεύει στη Λάρισα (Πανός 14), δ) Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) του Νομού Καρδίτσας, που εδρεύει στην Καρδίτσα (Μεγάλου Αλεξάνδρου 34), των οποίων Τοπικών Ενώσεων (ΤΕΔΚ) τις εκκρεμείς δίκες, σύμφωνα με δήλωση της πληρεξουσίας δικηγόρου Γλυκερίας Σιούτη, συνεχίζει η Περιφερειακή Ένωση Δήμων (ΠΕΔ) Θεσσαλίας, η οποία παρέστη με την ως άνω δικηγόρο Γλυκερία Σιούτη που την διόρισε με ειδικό πληρεξούσιο και ε) Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας/Περιφερειακό Τμήμα Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας, που εδρεύει στη Λάρισα (Καλλιθέας 7 και Τζαβέλλα), το οποίο παρέστη με την ίδια πιο πάνω δικηγόρο Γλυκερία Σιούτη, που την διόρισε με ειδικό πληρεξούσιο, 2. Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μαγνησίας και ήδη Περιφέρειας Θεσσαλίας, η οποία παρέστη με τους δικηγόρους: α) Γλυκερία Σιούτη (Α.Μ. 8698), β) Απόστολο Βλιτσάκη (Α.Μ. 55 ΔΣ Λάρισας) και γ) Αντώνιο Τίγκα (Α.Μ. 102 ΔΣ Τρικάλων), που τους διόρισε με απόφασή του ο Περιφερειάρχης Θεσσαλίας και 3. ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία «Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Ανώνυμη Εταιρεία» (Δ.Ε.Η. Α.Ε.), που εδρεύει στην Αθήνα, η οποία παρέστη με τον δικηγόρο Χαράλαμπο Συνοδινό (Α.Μ. 13863), που τον διόρισε με ειδικό πληρεξούσιο.

Με την αίτηση αυτή οι αιτούντες επιδιώκουν να ακυρωθούν: 1) η πράξη έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών για την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και για την ενεργειακή αξιοποίηση των υδάτων του, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 του ν. 3481/2006, 2) οι άδειες κατασκευής, αποπεράτωσης και λειτουργίας δημοπρατηθέντων δημοσίων έργων και έργων της ΔΕΗ που αφορούν σε έργα εκτροπής ή σε έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίες περιβλήθηκαν το ένδυμα τυπικού νόμου,

./.

ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 του ν. 3481/2006, 3) η πράξη έγκρισης του εκπονηθέντος από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων του ΥΠΕΧΩΔΕ Σχεδίου Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 2 του ν. 3481/2006 και κάθε άλλη σχετική πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως της εισηγήτριας, Συμβούλου Αικ. Σακελλαροπούλου.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε:

Α. τους πληρεξούσιους των αιτούντων, οι οποίοι ανέπτυξαν και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησαν να γίνει δεκτή η αίτηση, τους πληρεξούσιους των παρεμβαινόντων και την αντιπρόσωπο των Υπουργών, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψή της.

Β. τους πληρεξούσιους των αιτούντων, οι οποίοι ανέπτυξαν και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησαν να γίνει δεκτή η αίτηση, τους πληρεξούσιους των παρεμβαινόντων και την αντιπρόσωπο των Υπουργών, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψή της.

Γ. την πληρεξούσια του αιτούντος ιδρύματος, η οποία ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση, τους πληρεξούσιους των παρεμβαινόντων και την αντιπρόσωπο των Υπουργών, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου και

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά το Νόμο

1. Επειδή, λόγω κωλύματος, κατά την έννοια του άρθρου 26 του ν. 3719/2008 (Α' 241) των Συμβούλων Μαρίνας – Ελένης Κωνσταντινίδου και Μιχαήλ Πικραμμένου, τακτικών μελών της σύνθεσης που εκδίκασε την υπόθεση, στη διάσκεψη έλαβαν μέρος αντ' αυτών ως τακτικά μέλη, οι Σύμβουλοι Κωνσταντίνος Κουσούλης και Κωνσταντίνος Πισπιρίγκος,

./.

αναπληρωματικά, μέχρι τώρα, μέλη της σύνθεσης.

2. Επειδή, για την άσκηση των κρινόμενων αιτήσεων έχει καταβληθεί το κατά νόμο παράβολο (βλ. ειδικά έντυπα παραβόλου Σειράς Α υπ' αριθμ. 818156, 1735454, 818157, 1735455, 818182, 1735480/2006).

3. Επειδή, με την πρώτη από τις αιτήσεις αυτές ζητείται η ακύρωση: «1. Της πράξης έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών για την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και για την ενεργειακή αξιοποίηση των υδάτων του, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 ν. 3481/2006. 2. Της πράξης έγκρισης του εκπονηθέντος από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων του ΥΠΕΧΩΔΕ Σχεδίου Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 2 ν. 3481/2006.». Περαιτέρω, με την δεύτερη κρινόμενη αίτηση ζητείται η ακύρωση: «1. της υπ' αριθ. 375/ΚΕ1900/18.3.2005 αποφάσεως του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, που ενέκρινε το αποτέλεσμα της δημοπρασίας για την εκτέλεση του έργου «αποπεράτωση φράγματος Συκιάς», η οποία επανήλθε σε ισχύ με τη διάταξη του άρθρου 13 παρ. 4 του ν. 3481/2006, 2. της μονομερούς κατακυρωτικής πράξεως του ίδιου Υπουργού, η έκδοση της οποίας συνάγεται, κατά τους αιτούντες, από τη σύναψη συμβάσεως με την εταιρεία «ΜΗΧΑΝΙΚΗ Α.Ε.», για την κατασκευή του ως άνω έργου, βάσει της αυτής, ως άνω, διατάξεως του ν. 3481/2006, 3. της γραπτής ή προφορικής εντολής του ίδιου Υπουργού και κάθε αρμοδίου οργάνου του Δημοσίου για την εκτέλεση του έργου, 4. κάθε άλλης συναφούς διοικητικής πράξεως ή παραλείψεως προγενέστερης ή μεταγενέστερης». Τέλος, με την τρίτη υπό κρίση αίτηση ζητείται η ακύρωση: «α) της πράξης έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών για την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου

./.

ποταμού προς τη Θεσσαλία και για την ενεργειακή αξιοποίηση των υδάτων του, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 ν. 3481/2006, β) των αδειών κατασκευής, αποπεράτωσης και λειτουργίας δημοπρατηθέντων δημοσίων έργων και έργων της ΔΕΗ που αφορούν σε έργα εκτροπής ή σε έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίες περιβλήθηκαν το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 του ν. 3481/2006, γ) της πράξης έγκρισης του εκπονηθέντος από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων του ΥΠΕΧΩΔΕ Σχεδίου Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 2 ν. 3481/2006 καθώς επίσης και κάθε τυχόν συναφούς προγενέστερης ή μεταγενέστερης πράξης ή παράλειψης».

4. Επειδή, οι κρινόμενες αιτήσεις, συζητήθηκαν ενώπιον της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας στις 2.11.2007, κρίθηκαν συνεκδικαστέες λόγω συναφείας και εκδόθηκε επ' αυτών η υπ' αριθμ. 3053/2009 απόφαση, με την οποία υποβλήθηκε στο Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ήδη Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης – ΔΕΕ) σειρά προδικαστικών ερωτημάτων.

5. Επειδή, η υπόθεση εισάγεται εκ νέου προς συζήτηση στην Ολομέλεια, μετά την απόφαση του ΔΕΕ της 11.9.2012, C-43/10, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας κ.λπ. κατά Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων κ.λπ., με την οποία το εν λόγω Δικαστήριο απάντησε επί των ως άνω προδικαστικών ερωτημάτων.

6. Επειδή, παραδεκτώς παρεμβαίνουν για να αποκρούσουν την πρώτη από τις κρινόμενες αιτήσεις οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Τρικάλων και Μαγνησίας (ήδη Περιφέρεια Θεσσαλίας – Περιφερειακές Ενότητες Τρικάλων και Μαγνησίας) που ισχυρίζονται ότι τα επίμαχα έργα, συντελούν στην αναβάθμιση των περιοχών που βρίσκονται στην εδαφική τους περιφέρεια και η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ), διότι τα

./.

έργα, στα οποία αφορά η προσβαλλόμενη πράξη εξυπηρετούν και τους σκοπούς της δημόσιας επιχείρησης αυτής και έχουν ενταχθεί στο σχεδιασμό των δραστηριοτήτων της. Παραδεκτώς, επίσης, παρεμβαίνουν για να αποκρούσουν την δεύτερη από τις κρινόμενες αιτήσεις, οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Καρδίτσας, Τρικάλων και Μαγνησίας (ήδη Περιφέρεια Θεσσαλίας – Περιφερειακές Ενότητες Καρδίτσας, Τρικάλων και Μαγνησίας) και η ΔΕΗ. Παραδεκτώς, τέλος, παρεμβαίνουν για να αποκρούσουν την τρίτη υπό κρίση αίτηση οι Τοπικές Ενώσεις Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) Νομών Τρικάλων, Λάρισας, Καρδίτσας (ήδη Περιφερειακή Ένωση Δήμων – ΠΕΔ – Θεσσαλίας), οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Λάρισας και Μαγνησίας (ήδη Περιφέρεια Θεσσαλίας – Περιφερειακές Ενότητες Λάρισας και Μαγνησίας), η ΔΕΗ, καθώς και το Περιφερειακό Τμήμα Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (ΤΕΕ), εφ' όσον, μεταξύ των σκοπών του, συγκαταλέγεται και η προστασία του περιβάλλοντος (άρθρο 4 παρ. 2 ν. 1486/1984, Α' 161).

7. Επειδή, περιβαλλοντικοί όροι για επιμέρους τεχνικά έργα εντασσόμενα στο συνολικό σχέδιο εκτροπής υδάτων του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία είχαν εγκριθεί αρχικώς αφενός με την απόφαση 61414/21.4.1992 των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Τουρισμού, Γεωργίας, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, η οποία αφορούσε σήραγγα διοχέτευσης των υδάτων προς τη Θεσσαλία, μήκους 18,5 χιλιομέτρων, καθώς και φράγματα με τους αντίστοιχους ταμιευτήρες ύδατος και άλλα συναφή έργα στις θέσεις Πύλη του νομού Τρικάλων και Μουζάκι του νομού Καρδίτσας, και αφετέρου με την απόφαση 16058/9.10.1991 των ίδιων Υπουργών, η οποία αφορούσε φράγματα με τους αντίστοιχους ταμιευτήρες και άλλα συναφή έργα στη φυσική κοίτη του ποταμού, στις θέσεις Μεσοχώρα του νομού Τρικάλων και Συκιά που εμπίπτει στην περιφέρεια των νομών Άρτας και Καρδίτσας. Οι δύο κοινές αυτές

./.

υπουργικές αποφάσεις ακυρώθηκαν, ύστερα από σχετικές αιτήσεις των και ήδη αιτούντων α) σωματείου με την επωνυμία «Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία», β) κοινωφελούς ιδρύματος με την επωνυμία «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΤΑΜΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ-WWF ΕΛΛΑΣ» και γ) αστικής εταιρείας με την επωνυμία «Ελληνική Εταιρεία για την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς», με τις αποφάσεις 2759/1994 και 2760/1994, αντιστοίχως, του Συμβουλίου της Επικρατείας για το λόγο ότι δεν είχαν στηριχθεί σε συνθετική Μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ), η οποία να έχει υποβληθεί και αξιολογηθεί κατά τη διαδικασία που θεσπίζεται με το άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 1650/1986 (Α' 160) και την κοινή απόφαση 75308/5512/26.10.1990 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων και του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας (φ. 691/2.11.1990, τεύχ. Β') και η οποία να καλύπτει το σύνολο των επιμέρους έργων που προορίζονται για την πραγματοποίηση του εγχειρήματος της εκτροπής των υδάτων, ώστε να καταστεί δυνατό να διαγνωστεί και αξιολογηθεί η συνολική επίδραση στο περιβάλλον από την αλλοίωση του υδρολογικού ισοζυγίου μεταξύ Δυτικής Ελλάδας και Θεσσαλίας και να εκτιμηθούν σε όλη τους την έκταση οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της εκτροπής. Μετά τις ακυρωτικές αυτές αποφάσεις, συντάχθηκε με ευθύνη της Ειδικής Υπηρεσίας Δημόσιων Έργων Αχελώου της Γενικής Γραμματείας Δημόσιων Έργων του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, ενιαία Μελέτη για το σύνολο των έργων της εκτροπής και στη συνέχεια εκδόθηκε η απόφαση 68526/3359/13.7.1995 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, με την οποία προεγκρίθηκε η χωροθέτηση των επιμέρους έργων που απαιτούνται για την εκτροπή. Στη συνέχεια με την κοινή απόφαση Α.Π. 23271/15.12.1995 των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Πολιτισμού, Γεωργίας και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας και των Αναπληρωτών Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων,

./.

εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και, συγκεκριμένα, α) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μεσοχώρας νομού Τρικάλων, β) σήραγγας μήκους 7.400 μέτρων από Μεσοχώρα έως την περιοχή Γλύστρας, γ) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Συκιάς, σε θέση που εμπίπτει στις περιφέρειες των νομών Άρτας και Καρδίτσας, δ) σήραγγας εκτροπής του ρου του ποταμού προς τη Θεσσαλία, μήκους 17.400 μέτρων, και υδροηλεκτρικού σταθμού στην έξοδο της σήραγγας και ε) αναρρυθμιστικής δεξαμενής και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μαυρομματίου νομού Καρδίτσας. Εξάλλου, με την απόφαση ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ.32/53451/1544/3.11.1995 του Υπουργού Πολιτισμού εγκρίθηκε η πραγματοποίηση των ως άνω έργων εκτροπής, τα οποία ήταν μερικώς διαφορετικά από εκείνα, τα οποία αφορούσαν οι αρχικώς ακυρωθείσες διοικητικές πράξεις, ενώ και για την εκτροπή προβλέφθηκε ανώτατο επιτρεπόμενο όριο εκτρεπόμενης ποσότητας ύδατος 600 εκατομμυρίων κ.μ. ετησίως, κατά μείωση του ορίου των 1.100 εκατομμυρίων κ.μ. ετησίως που είχε ορισθεί με την αρχική πράξη εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων, η οποία είχε ακυρωθεί από το Δικαστήριο. Κατά των ως άνω πράξεων ασκήθηκε αίτηση ακυρώσεως από τους ήδη αιτούντες, που έγινε δεκτή με την υπ' αριθ. 3478/2000 απόφαση της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας, με την οποία κρίθηκε ότι ενόψει των διαπιστώσεων και αξιολογήσεων που περιέχονται στη ΜΠΕ συνάγεται ότι έγινε ενδελεχής και με επαρκή τεκμηρίωση στάθμιση των συνεπειών των επίμαχων έργων για το περιβάλλον προς την καλυπτόμενη με τα έργα αυτά ανάγκη, η οποία αφορά κυρίως τη διατήρηση και ενίσχυση της παραγωγικής ικανότητας της θεσσαλικής πεδιάδας. Κρίθηκε όμως περαιτέρω, ότι με τη Μελέτη αυτή δεν εξετάσθηκαν εναλλακτικές λύσεις ως προς τον τρόπο κατασκευής, τη διάρθρωση και το μέγεθος των επίμαχων έργων, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η εκτροπή του Αχελώου κατά

./.

τρόπο ώστε να αποτραπεί η καταστροφή τουλάχιστον των περισσότερων αξιόλογων από τα μνημεία της περιοχής των έργων, μεταξύ των οποίων το Μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου Μυρόφυλλου Τρικάλων, εκκλησίες και τοξωτά λιθόκτιστα γεφύρια, και να μειωθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις από τα έργα αυτά. Κατόπιν τούτων, οι ως άνω πράξεις κρίθηκαν ακυρωτέες στο σύνολό τους, διότι η ήδη μνημονευθείσα παράλειψη της ΜΠΕ αναφέρεται σε ζήτημα κρίσιμο για την επιλογή της τελικής θέσης των επίμαχων έργων και τον καθορισμό του μεγέθους και του τρόπου κατασκευής και λειτουργίας τους και, κατ' ακολουθίαν, για το συνολικό σχεδιασμό των έργων που απαιτούνται για την πραγματοποίηση της μερικής εκτροπής των υδάτων του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία. Μετά την ως άνω ακυρωτική απόφαση της Ολομελείας του Δικαστηρίου, το ΥΠΕΧΩΔΕ αποφάσισε την εκπόνηση «συμπληρωματικής Μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων εκτροπής του Αχελώου ποταμού προς Θεσσαλία», με σκοπό, όπως στην ίδια τη Μελέτη που εκπονήθηκε το 2002 αναφέρεται, τη διερεύνηση ολοκληρωμένων εναλλακτικών σχημάτων εκτροπής του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία (που εξασφαλίζουν την εκτροπή συνολικής ποσότητας νερού ίσης με 600 εκ. m³ και καθιστούν το σύνολο του εγχειρήματος οικονομικά βιώσιμο), την εξαντλητική εξέταση της δυνατότητας προστασίας και διατήρησης in situ της μονής Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου, την ενσωμάτωση των νέων διοικητικών πράξεων και ρυθμίσεων που αφορούν στο σύνολο της περιοχής εξέλιξης των έργων και των περιοχών που επηρεάζονται από αυτά, την παρουσίαση των νέων οικολογικών, χωροταξικών, οικονομικών, κοινωνικών, ιστορικών και πολιτιστικών δεδομένων, τα οποία έχουν εν τω μεταξύ προκύψει στις παραπάνω περιοχές, και την εξειδίκευση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των επανορθωτικών μέτρων με βάση τις ειδικές τεχνικές μελέτες που έχουν εκπονηθεί στην περιοχή από το 1995 που συντάχθηκε η συνολική ΜΠΕ μέχρι το χρόνο συντάξεως της ως άνω Μελέτης του 2002. Εξάλλου, μεταξύ των στοιχείων που έχουν ληφθεί

./.

υπόψη για την εκπόνηση της νεώτερης αυτής ΜΠΕ, αναφέρεται σειρά ειδικών τεχνικών μελετών που συντάχθηκαν κατά τα έτη 1998-2000, η επικαιροποίηση της Μελέτης οικονομικής σκοπιμότητας των έργων εκτροπής του Αχελώου στη Θεσσαλία (1997), η Μελέτη αρχιτεκτονικής τεκμηρίωσης του συγκροτήματος της Ι.Μ. Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου (2000) και η Μελέτη για τη διαχείριση και παρακολούθηση του προγράμματος μελετών αναγνώρισης και περιγραφής των τύπων οικοτόπων (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2001). Τέλος, ως πηγή για τα υδρολογικά δεδομένα του Αχελώου χρησιμοποιήθηκε η Μελέτη του ΕΜΠ/ΤΥΠΥΘΕ (Ναλμπάντης, 1999), ενώ η γεωργοτεχνική Μελέτη για τον προσδιορισμό των υδατικών αναγκών της Θεσσαλίας αποτελεί «επικαιροποίηση» της Μελέτης του 1995 προκειμένου, όπως αναφέρεται στη ΜΠΕ, να γίνει η κατά το δυνατό προσαρμογή των στοιχείων στους επιμέρους περιορισμούς και όρους που τίθενται με την εφαρμογή της Agenda 2000. Η ως άνω συμπληρωματική ΜΠΕ εγκρίθηκε, κατ' επίκληση του ν. 3028/2002 (Α' 153), μετά και τη σχετική γνωμοδότηση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (11/26.2.2003), με την υπ' αριθ. ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Α1/Φ.39/ 73006/4608/13.3.2003 απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού. Ακολούθως εκδόθηκε η κοινή υπουργική απόφαση εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων ΑΠ. 131957/19.3.2003 των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Οικονομίας και Οικονομικών, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Ανάπτυξης, Γεωργίας και Πολιτισμού, με την οποία εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και συγκεκριμένα: α) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μεσοχώρας νομού Τρικάλων, β) σήραγγας μήκους 7.400 μέτρων από Μεσοχώρα έως την περιοχή Γλύστρας και ΥΗΣ Γλύστρας, γ) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Συκιάς, σε θέση που εμπίπτει στις περιφέρειες των νομών Άρτας και

./.

Καρδίτσας, δ) σήραγγας εκτροπής του ρου του ποταμού προς τη Θεσσαλία μήκους 17.400 μέτρων και υδροηλεκτρικού σταθμού στην έξοδο της σήραγγας και ε) αναρρυθμιστικής δεξαμενής και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μαυρομματίου νομού Καρδίτσας. Οι όροι αυτοί ακυρώθηκαν και πάλι με την 1688/2005 απόφαση της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας. Με την τελευταία αυτή απόφαση κρίθηκε, ενόψει των ισχυουσών, κατά τον κρίσιμο χρόνο, διατάξεων του ν. 1739/1987, υπό το φως της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (ΕΕ L 327), ότι σύμφωνα με τις αρχές της βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων, ουσιώδους στοιχείου του φυσικού περιβάλλοντος, η εκτέλεση έργου αξιοποίησης υδατικών πόρων επιτρέπεται μόνον εφόσον αυτό εντάσσεται σε πρόγραμμα αναπτύξεως υδατικών πόρων, τα δε επίμαχα έργα, παρά το ότι αναμένεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην υδρολογική λεκάνη δύο ποταμών, του Αχελώου και του Πηνειού, καθώς και στα χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα της περιοχής, ουδέποτε εντάχθηκαν σε πρόγραμμα διαχείρισης υδατικών πόρων, το οποίο, όπως άλλωστε προέκυπτε, δεν είχε καταρτισθεί. Με την ίδια απόφαση η υπόθεση αναπέμφθηκε στη Διοίκηση για να κρίνει εάν εμμένει στην εκτέλεση του έργου, ενόψει των νέων πραγματικών και νομικών δεδομένων (είχε ήδη δημοσιευθεί ο ν. 3199/2003 για τη μεταφορά της ως άνω Οδηγίας) που ισχύουν για το επίδικο έργο, κατ' εκτίμηση των υδατικών αναγκών της Θεσσαλίας και της Δυτικής Στερεάς, ως και της προβλεπόμενης μορφής ανάπτυξης των περιοχών αυτών, στο πλαίσιο πάντοτε της βιώσιμης διαχείρισης των υδατικών πόρων. Ενόψει της ακυρωτικής αυτής αποφάσεως, με την 1186/2006 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας ακυρώθηκε η υπ' αριθ. 375/Κ.Ε 1900Γ/18.3.2005 απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, με την οποία εγκρίθηκε το αποτέλεσμα της δημοπρασίας για το έργο «Αποπεράτωση Φράγματος Συκιάς» και ανατέθηκε η κατασκευή του στην εταιρεία «ΜΗΧΑΝΙΚΗ Α.Ε.», διότι μετά την ακύρωση της πράξεως

./.

εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων εξέλιπε η νόμιμη προϋπόθεση διενέργειας του διαγωνισμού και αναθέσεως της εκτελέσεως του επίμαχου έργου. Ακολούθησε ο ν. 3481/2006 (Α' 162/2.8.2006), με το άρθρο 9 του οποίου τροποποιήθηκαν οι ρυθμίσεις του άρθρου 7 του ν. 3199/2003 και προβλέφθηκε ότι μέχρι την έγκριση του Εθνικού Προγράμματος Διαχείρισης και Προστασίας του υδατικού δυναμικού της Χώρας και των Σχεδίων Διαχείρισης των Περιφερειών, μπορούν να εγκρίνονται Σχέδια Διαχείρισης των υδάτων συγκεκριμένης λεκάνης απορροής και επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος σε άλλη λεκάνη, τα σχέδια δε αυτά, προκειμένου για έργα μεγάλης κλίμακας ή εθνικής σημασίας, εγκρίνονται με νόμο. Με τη διάταξη του άρθρου 13 (παράγρ. 1-3) του ίδιου ν. 3481/2006, τα έργα μερικής εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία χαρακτηρίστηκαν ως έργα μεγάλης κλίμακας και εθνικής σημασίας, εγκρίθηκε το Σχέδιο Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού και εγκρίθηκαν οι περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία των επίμαχων έργων. Με την παρ. 4 το ίδιου άρθρου 13 του Ν. 3481/2006 ορίστηκαν τα εξής: «... 4. Δημόσια έργα, καθώς και έργα της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.), τα οποία δημοπρατήθηκαν και κατασκευάσθηκαν ή βρίσκονται στο στάδιο κατασκευής και αφορούν σε έργα εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς Θεσσαλία και έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, επιτρέπεται να λειτουργήσουν ή να ολοκληρωθεί η κατασκευή τους σύμφωνα με το εγκρινόμενο σχέδιο διαχείρισης και τους εγκρινόμενους κατά την προηγούμενη παράγραφο περιβαλλοντικούς όρους.» Ενόψει της τελευταίας αυτής διατάξεως δόθηκε εντολή στην ανάδοχο εταιρεία να συνεχίσει τις εργασίες στο επίμαχο έργο, που είχαν διακοπεί προσωρινά μετά την μνημονευθείσα, 1186/2006, ακυρωτική απόφαση (σχετικά τα υπ' αριθ. 415/28.6.2006 και 567/14.9.2006 έγγραφα της ΕΥΔΕ Τμήματος κατασκευής Έργων Καρδίτσας).

8. Επειδή, εν συνεχεία ασκήθηκαν οι υπό κρίση αιτήσεις

./.

ακυρώσεως, επί των οποίων εκδόθηκε η ως άνω υπ' αριθμ. 3053/2009 απόφαση της Ολομελείας. Με την απόφαση αυτή το Δικαστήριο έκρινε, ότι το προαναφερθέν με αρ. πρωτ. 567/14.9.2006 έγγραφο της Ε.Υ.Δ.Ε. Ο.Σ.Υ.Ε., με το οποίο δόθηκε εντολή στην ανάδοχο εταιρεία να συνεχίσει τις εργασίες στο επίμαχο έργο, είναι εκτελεστή διοικητική πράξη, παραδεκτώς προσβαλλόμενη με αίτηση ακυρώσεως, διότι επήγετο μεταβολή στο νομικό κόσμος, αφού επέφερε τη δυσμενή για τους αιτούντες συνέπεια της, δυνάμει των προβλέψεων του νόμου 3481/2006 και των εγκριθέντων με αυτόν περιβαλλοντικών όρων, συνεχίσεως της εκτελέσεως του συνόλου του επίμαχου έργου της εκτροπής. Με την ίδια απόφαση έγινε δεκτό ότι, εφόσον με την ως άνω προσβαλλόμενη πράξη καθίστατο δυνατή η εκτέλεση του συνόλου του έργου, αντικείμενο της δίκης αποτελούσε η νομιμότητα του ενιαίου έργου της εκτροπής του Αχελώου ποταμού, παρά το γεγονός ότι η ως άνω προσβαλλόμενη πράξη αναφερόταν σε τμήμα του επίμαχου έργου και, συγκεκριμένα, στο φράγμα της Συκιάς. Τέλος, με την απόφαση αυτή υποβλήθηκαν στο ΔΕΕ προδικαστικά ερωτήματα ως εξής: 1) «Με την διάταξη του άρθρου 13 παρ. 6 της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ "για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων" (ΕΕ L 327) τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο (22.12.2009) για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισης υδάτινων πόρων ή θεσπίζεται μέχρι την ανωτέρω ημερομηνία ειδική προθεσμία μεταφοράς των σχετικών διατάξεων των άρθρων 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της ως άνω Οδηγίας;». Σε περίπτωση που το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κρίνει ότι με την ως άνω διάταξη της Οδηγίας τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισης υδάτινων πόρων, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 2) «Εθνική ρύθμιση, με την οποία επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από συγκεκριμένη Λεκάνη Απορροής Ποταμού (ΛΑΠ) σε άλλη ΛΑΠ, χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια των Περιοχών Λεκάνης Απορροής Ποταμού (ΠΛΑΠ) εντός των

./.

οποίων βρίσκονται οι ΛΑΠ από και προς τις οποίες θα γίνει μεταφορά ύδατος, είναι σύμφωνη με τις διατάξεις των άρθρων 2, 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, δεδομένου μάλιστα ότι, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 15 της ως άνω Οδηγίας, βασική μονάδα διαχείρισης της ΛΑΠ είναι η ΠΛΑΠ, στην οποία ανήκει;». Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 3) «Κατά την έννοια των άρθρων 2, 3, 5, 6, 9, 13 και 15 της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από μια ΠΛΑΠ σε γειτονική ΠΛΑΠ; Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ο σκοπός αυτής της μεταφοράς μπορεί να είναι μόνο η κάλυψη αναγκών ύδρευσης ή μπορεί επίσης να εξυπηρετούνται η άρδευση και η παραγωγή ενέργειας; Σε κάθε περίπτωση απαιτείται, κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων της Οδηγίας, να έχει κριθεί αιτιολογημένα από τη Διοίκηση και επί τη βάση της αναγκαίας επιστημονικής Μελέτης, ότι η ΠΛΑΠ υποδοχής αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες που έχει για ύδρευση, άρδευση κ.λ.π. με τους δικούς της υδάτινους πόρους;». Σε περίπτωση που το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κρίνει, ως προς το ερώτημα υπό στοιχείο 1), ότι με την διάταξη του άρθρου 13 παρ. 6 της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ δεν τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο (22.12.2009) για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισης υδάτινων πόρων, αλλά θεσπίζεται ειδική προθεσμία μεταφοράς των σχετικών διατάξεων των άρθρων 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της εν λόγω Οδηγίας θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 4) «Εθνική ρύθμιση, θεσπιζόμενη εντός της ανωτέρω ειδικής προθεσμίας μεταφοράς, με την οποία επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από συγκεκριμένη Λεκάνη Απορροής Ποταμού (ΛΑΠ) σε άλλη ΛΑΠ, χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια των Περιοχών Λεκάνης Απορροής Ποταμού (ΠΛΑΠ), εντός των οποίων βρίσκονται οι ΛΑΠ, από και προς τις οποίες θα γίνει μεταφορά ύδατος, θέτει, άνευ ετέρου, σε κίνδυνο το χρήσιμο αποτέλεσμα της εν λόγω Οδηγίας ή πρέπει,

./.

για να εκτιμηθεί το ζήτημα αν τίθεται σε κίνδυνο το χρήσιμο αποτέλεσμα της Οδηγίας, να ληφθούν υπ' όψη κριτήρια, όπως η κλίμακα των προβλεπόμενων επεμβάσεων και οι σκοποί της μεταφοράς ύδατος;», 5) «Νομοθετική ρύθμιση, η οποία θεσπίζεται από εθνικό κοινοβούλιο και με την οποία εγκρίνονται σχέδια διαχείρισης ΛΑΠ χωρίς να προβλέπεται, από τους κρίσιμους εθνικούς κανόνες, στάδιο διαβουλεύσεως με το κοινό στη διαδικασία ενώπιον του εθνικού κοινοβουλίου και χωρίς να προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου ότι τηρήθηκε η προβλεπόμενη στην Οδηγία διαδικασία διαβουλεύσεως ενώπιον της Διοικήσεως, είναι σύμφωνη με τις ρυθμίσεις των άρθρων 13, 14 και 15 της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ που αφορούν στις διαδικασίες ενημέρωσης, διαβούλευσης και συμμετοχής του κοινού;», 6) «Κατά την έννοια της Οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, "για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον" (ΕΕ L 175), όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 97/11/ΕΚ του Συμβουλίου, της 3ης Μαρτίου 1997 (ΕΕ L 73), ΜΠΕ που αφορά στην κατασκευή φραγμάτων και στην μεταφορά ύδατος και εισήχθη προς έγκριση ενώπιον του εθνικού κοινοβουλίου μετά από την δικαστική ακύρωση της πράξεως, με την οποία είχε ήδη εγκριθεί και για την οποία είχε ήδη τηρηθεί η διαδικασία δημοσιότητας, χωρίς να τηρηθεί εκ νέου η διαδικασία αυτή, καλύπτει τις απαιτήσεις των διατάξεων των άρθρων 1, 2, 5, 6, 8 και 9 της ως άνω Οδηγίας για ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού;», 7) «Εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001, "σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων" (ΕΕ L 197) σχέδιο εκτροπής ποταμού, το οποίο α) αφορά στην κατασκευή φραγμάτων και στη μεταφορά ύδατος από μια ΠΛΑΠ σε άλλη, β) εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23.10.2000 "για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων" (ΕΕ L

./.

327), γ) αφορά σε έργα της Οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, "για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον" (ΕΕ L 175) και δ) ενδέχεται να έχει περιβαλλοντικές επιπτώσεις σε περιοχές της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, "για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας" (ΕΕ L 206);». Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 8) «Κατά την έννοια του άρθρου 13 παρ. 1 της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ, μπορούν να θεωρηθούν ως τυπικές προπαρασκευαστικές πράξεις που εκδόθηκαν πριν από τις 21 Ιουλίου 2004, έτσι ώστε να μην υφίσταται υποχρέωση για εκπόνηση Μελέτης στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης, πράξεις που αφορούσαν στο επίδοκο έργο και έχουν ακυρωθεί αναδρομικώς με δικαστικές αποφάσεις;». Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 9) «Κατά την έννοια του άρθρου 11 παρ. 2 της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ, σε περίπτωση που σχέδιο εμπίπτει ταυτόχρονα στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω Οδηγίας, καθώς και σε αυτό των οδηγιών 2000/60/ΕΚ και 85/337/ΕΚ που, επίσης, απαιτούν την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου, αρκούν για την τήρηση των απαιτήσεων της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ οι μελέτες που έχουν εκπονηθεί, με βάση τα οριζόμενα στις οδηγίες 2000/60/ΕΚ και 85/337/ΕΚ, ή θα πρέπει να εκπονηθεί αυτοτελής Μελέτη στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης;», 10) «Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, "για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας" (ΕΕ L 206), οι περιοχές που περιλαμβάνονταν στους εθνικούς καταλόγους των τόπων κοινόκτητης σημασίας (ΤΚΣ) και, τελικώς, συμπεριελήφθησαν στον κοινοτικό κατάλογο των ΤΚΣ, καταλαμβάνονταν από την προστασία της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ,

./.

πριν από το χρόνο δημοσίευσής της 2006/613/ΕΚ απόφασης της Επιτροπής της 19ης Ιουλίου 2006, με την οποία εγκρίθηκε ο κατάλογος των προστατευόμενων ΤΚΣ για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή;», 11) «Είναι δυνατόν, κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, οι αρμόδιες εθνικές αρχές να παράσχουν άδεια για την πραγμάτωση σχεδίου εκτροπής ύδατος, μη άμεσα συνδεδεμένου ή αναγκαίου για τη διατήρηση περιοχής που εντάσσεται σε Ζώνη Ειδικής Προστασίας, όταν σε όλες τις μελέτες που περιλαμβάνονται στο φάκελο του έργου αυτού διαπιστώνεται η παντελής έλλειψη στοιχείων ή η απουσία αξιόπιστων και επικαιροποιημένων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα της περιοχής αυτής;», 12) «Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, λόγοι κυρίως αρδευτικοί και δευτερευόντως υδρευτικοί, για τους οποίους επιχειρείται σχέδιο εκτροπής ύδατος, μπορούν να αποτελέσουν το επιτακτικό δημόσιο συμφέρον που απαιτεί η Οδηγία, προκειμένου να επιτραπεί η διενέργεια του έργου αυτού, παρ' όλες τις αρνητικές επιπτώσεις του στις προστατευόμενες από την ως άνω Οδηγία περιοχές;». Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 13) «Για τον καθορισμό της επάρκειας των αντισταθμιστικών μέτρων που είναι αναγκαία, προκειμένου να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής μιας περιοχής Natura 2000, η οποία βλάπτεται από σχέδιο εκτροπής ύδατος, είναι, κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, ληπτέα υπ' όψιν κριτήρια, όπως το εύρος της ως άνω εκτροπής και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται;», 14) «Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, ερμηνευόμενων υπό το φως της αρχής της αειφόρου ανάπτυξης, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 ΣυνθΕΚ, δύνανται οι αρμόδιες εθνικές αρχές να παράσχουν άδεια για την πραγμάτωση σχεδίου εκτροπής ύδατος εντός περιοχής Natura 2000, μη άμεσα συνδεδεμένου ή αναγκαίου για τη διατήρηση της συνοχής της περιοχής αυτής, όταν από

./.

την ΜΠΕ του εν λόγω σχεδίου προκύπτει ότι αυτό θα έχει ως συνέπεια την μετατροπή φυσικού ποτάμιου οικοσυστήματος σε ανθρωπογενές ποτάμιο και λιμναίο οικοσύστημα;».

9. Επειδή, επί των προδικαστικών αυτών ερωτημάτων το ΔΕΕ απάντησε με την μνημονευθείσα από 11.9.2012 απόφασή του. Ειδικότερα, το ως άνω Δικαστήριο έκρινε ότι 1) Τα άρθρα 13, παρ. 6, και 24, παρ. 1, της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ έχουν την έννοια ότι ορίζουν, αντιστοίχως, την 22α Δεκεμβρίου 2009 ως ημερομηνία εκπνοής της προθεσμίας που τάσσεται στα κράτη μέλη για τη δημοσίευση των σχεδίων διαχείρισεως των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού και την 22α Δεκεμβρίου 2003 ως ημερομηνία εκπνοής της απώτατης προθεσμίας που έχουν στη διάθεσή τους τα κράτη μέλη για τη μεταφορά της Οδηγίας, 2) Η Οδηγία 2000/60 έχει την έννοια ότι: δεν απαγορεύει, καταρχήν, εθνική ρύθμιση με την οποία επιτρέπεται, πριν τις 22 Δεκεμβρίου 2009, η μεταφορά ύδατος από μια λεκάνη απορροής ποταμού σε άλλη λεκάνη απορροής ποταμού ή από μια περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού σε άλλη περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού, όταν δεν έχουν ακόμη εκπονηθεί, από τις αρμόδιες εθνικές αρχές, τα σχέδια διαχείρισεως των οικείων περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού· η μεταφορά αυτή δεν πρέπει να είναι ικανή να θέσει σε σοβαρό κίνδυνο την επίτευξη των σκοπών που επιδιώκει η Οδηγία· εντούτοις η εν λόγω μεταφορά, στο μέτρο που μπορεί να έχει ως προς τα ύδατα τις αρνητικές συνέπειες που αναφέρονται στο άρθρο 4, παρ. 7, της ίδιας Οδηγίας, μπορεί να επιτραπεί, αν πληρούνται τουλάχιστον οι προϋποθέσεις που προβλέπονται από τα σημεία α' έως δ' της ίδιας διατάξεως, το δε γεγονός ότι η λεκάνη απορροής ποταμού ή η περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού υποδοχής αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες της για ύδρευση, άρδευση ή παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με τους δικούς της υδάτινους πόρους δεν αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου η μεταφορά αυτή να είναι σύμφωνη με την εν λόγω Οδηγία, υπό τον όρο ότι πληρούνται οι προεκτεθείσες προϋποθέσεις. 3) Η έγκριση

./.

από εθνικό κοινοβούλιο σχεδίων διαχείρισεως λεκάνης απορροής ποταμού χωρίς να έχει τηρηθεί η διαδικασία ενημερώσεως, διαβουλευσεως και συμμετοχής του κοινού δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 14 της Οδηγίας 2000/60 και ιδίως στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού. 4) Η Οδηγία 85/337/ΕΟΚ έχει την έννοια ότι δεν απαγορεύει νόμο, όπως ο νόμος 3481/2006, που ψηφίστηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο στις 2 Αυγούστου 2006 και με τον οποίο εγκρίθηκε σχέδιο μερικής εκτροπής των υδάτων ποταμού βάσει ΜΠΕ του σχεδίου αυτού, η οποία είχε χρησιμεύσει ως βάση για την έκδοση διοικητικής απόφασεως κατόπιν διαδικασίας σύμφωνης με τις υποχρεώσεις ενημερώσεως και συμμετοχής του κοινού που επιβάλλει η εν λόγω Οδηγία και ενώ η διοικητική αυτή απόφαση ακυρώθηκε δικαστικώς, υπό την προϋπόθεση ότι ο εν λόγω νόμος συνιστά ειδική νομοθετική πράξη, κατά τρόπον ώστε η επίτευξη των σκοπών της εν λόγω Οδηγίας να καθίσταται δυνατή μέσω της νομοθετικής διαδικασίας. Στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να κρίνει αν πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές. Προς τούτο, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη τόσο το περιεχόμενο της εκδοθείσας νομοθετικής πράξεως όσο και το σύνολο της νομοθετικής διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοσή της καθώς και, μεταξύ άλλων, τις προπαρασκευαστικές πράξεις και τις κοινοβουλευτικές συζητήσεις. 5) Σχέδιο μερικής εκτροπής των υδάτων ποταμού, όπως το επίδικο, δεν πρέπει να θεωρείται ως σχέδιο ή πρόγραμμα το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων. 6) Οι περιοχές οι οποίες περιλαμβάνονταν στον εθνικό κατάλογο των τόπων κοινοτικής σημασίας που διαβιβάστηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατ' εφαρμογή του άρθρου 4, παρ. 1, δεύτερο εδάφιο, της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ και οι οποίες κατόπιν περιελήφθησαν στον κατάλογο των ΤΚΣ που εγκρίθηκε με την απόφαση 2006/613/ΕΚ της Επιτροπής, περί εγκρίσεως, κατ' εφαρμογή της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, του

./.

καταλόγου των προστατευόμενων τόπων κοινοτικής σημασίας για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή, καταλαμβάνονταν από την προστασία της οικείας Οδηγίας από της κοινοποίησης της απόφασης 2006/613 στο οικείο κράτος μέλος και πριν ακόμη δημοσιευθεί η εν λόγω απόφαση. Συγκεκριμένα, το οικείο κράτος μέλος όφειλε, μετά την κοινοποίηση της εν λόγω απόφασης σε αυτό, να λάβει επίσης τα μέτρα προστασίας που προβλέπονται από το άρθρο 6, παράγραφοι 2 έως 4, της ως άνω Οδηγίας. 7) Η Οδηγία 92/43, και ιδίως το άρθρο 6, παράγραφοι 3 και 4, αυτής, έχει την έννοια ότι απαγορεύει την υλοποίηση σχεδίου εκτροπής ύδατος μη άμεσα συνδεδεμένου ή αναγκαίου για τη διατήρηση ζώνης ειδικής προστασίας, πλην όμως δυνάμενου να επηρεάσει σημαντικά τη ζώνη αυτή, ελλείψει στοιχείων ή αξιόπιστων και επικαιροποιημένων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα της περιοχής αυτής. 8) Η Οδηγία 92/43, και, ιδίως, το άρθρο 6, παρ. 4, αυτής, έχει την έννοια ότι λόγοι, αφενός, αρδευτικοί και, αφετέρου, υδρευτικοί, για τους οποίους επιχειρείται σχέδιο εκτροπής ύδατος, μπορούν να αποτελέσουν επιτακτικό δημόσιο συμφέρον ικανό να δικαιολογήσει την υλοποίηση σχεδίου, το οποίο έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα των οικείων περιοχών. Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να κρίνει αν το επίδικο σχέδιο έχει πράγματι επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα ενός ή περισσότερων ΤΚΣ όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας και/ή ένα είδος προτεραιότητας. Στην περίπτωση που το σχέδιο αυτό έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα τόπου κοινοτικής σημασίας, όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας και/ή ένα είδος προτεραιότητας, η υλοποίηση του σχεδίου μπορεί, καταρχήν, να δικαιολογηθεί από λόγους υδρευτικούς. Υπό ορισμένες περιστάσεις, η υλοποίηση του σχεδίου θα μπορούσε να δικαιολογηθεί βάσει των θετικών συνεπειών πρωταρχικής σημασίας που η άρδευση έχει για το περιβάλλον. Αντιθέτως, η άρδευση δεν συνδέεται, καταρχήν, με λόγους αναγόμενους στην υγεία των ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια, οι οποίοι να

..I.

δικαιολογούν την υλοποίηση σχεδίου όπως το επίδικο. 9) Κατά την έννοια της Οδηγίας 92/43, και, ιδίως, του άρθρου 6, παρ. 4, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίοδος, αυτής, για τη διαπίστωση της καταλληλότητας των αντισταθμιστικών μέτρων πρέπει να ληφθούν υπόψη το εύρος της εκτροπής ύδατος και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται. 10) Η Οδηγία 92/43, και ιδίως το άρθρο 6, παρ. 4, πρώτο εδάφιο, αυτής, ερμηνευόμενη υπό το πρίσμα της αρχής της αειφόρου αναπτύξεως, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 ΕΚ, επιτρέπει, προκειμένου περί περιοχών εντός του δικτύου Natura 2000, τη μετατροπή φυσικού ποτάμιου οικοσυστήματος σε ανθρωπογενές ποτάμιο και λιμναίο οικοσύστημα υπό τον όρο ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις που ορίζει η διάταξη αυτή της οικείας Οδηγίας.

10. Επειδή, όπως προαναφέρθηκε, το συνολικό έργο της εκτροπής περιλαμβάνει τα εξής επιμέρους έργα: α) φράγμα, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικό σταθμό στην περιοχή Μεσοχώρας Νομού Τρικάλων, β) σήραγγα μήκους 7.400 μέτρων από Μεσοχώρα έως την περιοχή Γλύστρας και υδροηλεκτρικό σταθμό Γλύστρας, γ) φράγμα, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικό σταθμό στην περιοχή Συκιάς, σε θέση που εμπίπτει στις περιφέρειες των Νομών Άρτας και Καρδίτσας, δ) σήραγγα εκτροπής του ρου του ποταμού προς τη Θεσσαλία μήκους 17.400 μέτρων και υδροηλεκτρικό σταθμό στην έξοδο της σήραγγας και ε) αναρρυθμιστική δεξαμενή και υδροηλεκτρικό σταθμό στην περιοχή Μαυρομματίου Νομού Καρδίτσας. Η σημερινή κατάσταση των έργων αυτών είναι η εξής: Το υποέργο της Μεσοχώρας έχει σχεδόν ολοκληρωθεί. Το υποέργο του φράγματος της Συκιάς έχει προχωρήσει αρκετά, υπολείπεται όμως σημαντικό μέρος εργασιών για την ολοκλήρωσή του, όπως προκύπτει δε από τα στοιχεία του φακέλου, οι εργασίες αυτές περιλαμβάνουν περαιτέρω εκσκαφές, αλλά και επεμβάσεις στην κοίτη του ποταμού Αχελώου για τη θεμελίωση του πυρήνα του φράγματος. Από τα ίδια στοιχεία προκύπτει ότι στο υποέργο της σήραγγας εκτροπής έχουν ολοκληρωθεί οι εργασίες

./.

διάνοιξης και υπολείπονται οι εργασίες επένδυσης με σκυρόδεμα, ενώ τα λοιπά υποέργα δεν έχουν ακόμη ξεκινήσει. Συνεπώς, μεγάλο τμήμα του έργου της εκτροπής είναι ακόμη ανεκτέλεστο. Τέλος, με την υπ' αριθμ. 268/2011 απόφαση της Επιτροπής Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας επιτράπη η πραγματοποίηση μόνο των αναγκαίων εργασιών για την αποτροπή του κινδύνου κατάρρευσης της ήδη διανοιγείσας σήραγγας του Αχελώου, υπό την προϋπόθεση ότι η Διοίκηση δεν θα χρησιμοποιήσει εργοτάξια εγκατεστημένα στις κοίτες του Αχελώου και των παραποτάμων του, η δε απόληψη των απαραίτητων αδρανών υλικών δεν θα γίνει από τις κοίτες των ποταμών, αλλά από νομίμως λειτουργούντα λατομεία.

11. Επειδή, ως προς την προστασία των υδατικών πόρων, ισχύει η Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23.10.2000 για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (ΕΕ L 327), στο προοίμιο της οποίας επισημαίνεται, η ανάγκη συνεντής και ορθολογικής αξιοποίησης των φυσικών πόρων, με βάση τις αρχές της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης (άρθρο 174 της Συνθήκης), και η ανάγκη ενσωμάτωσης της προστασίας και βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων σε άλλους τομείς κοινοτικής πολιτικής, μεταξύ των οποίων η γεωργική, η περιφερειακή και η τουριστική πολιτική και η αλληλεξάρτηση επιφανειακών και υπογείων υδάτων. Με την Οδηγία αυτή (άρθρο 1 παρ. 1) επιδιώκεται η θέσπιση πλαισίου για την προστασία των εσωτερικών επιφανειακών, των μεταβατικών, των παράκτιων και των υπογείων υδάτων, το οποίο, πλην άλλων, να αποτρέπει την περαιτέρω επιδείνωση, να προστατεύει και να βελτιώνει την κατάσταση των υδατινών οικοσυστημάτων και των χερσαίων οικοσυστημάτων και υγροτόπων που εξαρτώνται αμέσως από αυτά και να προωθεί τη βιώσιμη χρήση του νερού βάσει μακροπρόθεσμης προστασίας των διαθέσιμων υδατινών πόρων. Ειδικότερα, στο άρθρο 4, παρ. 7, της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ ορίζεται ότι «Τα κράτη μέλη δεν παραβιάζουν την παρούσα Οδηγία εφόσον: - η αδυναμία

./.

επίτευξης καλής κατάστασης των υπόγειων υδάτων, καλής οικολογικής κατάστασης (...) ή πρόληψης της υποβάθμισης της κατάστασης ενός συστήματος επιφανειακών ή υπόγειων υδάτων, οφείλεται σε νέες τροποποιήσεις των φυσικών χαρακτηριστικών του συστήματος επιφανειακών υδάτων ή σε μεταβολές της στάθμης των συστημάτων υπόγειων υδάτων, ή – η αδυναμία πρόληψης της υποβάθμισης από την άριστη στην καλή κατάσταση ενός συστήματος επιφανειακών υδάτων είναι αποτέλεσμα νέων ανθρώπινων δραστηριοτήτων βιώσιμης ανάπτυξης και εφόσον πληρούνται όλες οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) λαμβάνονται όλα τα πρακτικώς εφικτά μέτρα για το μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων στην κατάσταση του υδατικού συστήματος· β) η αιτιολογία των τροποποιήσεων ή των μεταβολών εκτίθεται ειδικά στο σχέδιο διαχείρισης [περιοχής] λεκάνης απορροής ποταμού που επιβάλλει το άρθρο 13, οι δε στόχοι αναθεωρούνται ανά εξαετία· γ) οι λόγοι για τις τροποποιήσεις ή τις μεταβολές αυτές υπαγορεύονται επιτακτικά από το δημόσιο συμφέρον και/ή τα οφέλη για το περιβάλλον και την κοινωνία από την επίτευξη των στόχων που εξαγγέλλονται στην παράγραφο 1 υπερκαλύπτονται από τα οφέλη των νέων τροποποιήσεων ή μεταβολών για την υγεία των ανθρώπων, για τη διαφύλαξη της ασφάλειάς τους ή για τη βιώσιμη ανάπτυξη και δ) οι ευεργετικοί στόχοι τους οποίους εξυπηρετούν αυτές οι τροποποιήσεις ή μεταβολές των υδατινών συστημάτων δεν μπορούν για τεχνικούς λόγους ή λόγω υπέρμετρου κόστους, να επιτευχθούν με άλλα μέσα που συνιστούν πολύ καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή».

12. Επειδή, ερμηνεύοντας την ως άνω διάταξη της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, το ΔΕΕ έκρινε με την προαναφερθείσα από 11.9.2012 απόφασή του, ότι «Μολονότι (...) η εν λόγω παρ. 7 δεν έχει εφαρμογή, αυτή καθεαυτή, σε ένα σχέδιο έργων το οποίο εγκρίθηκε στις 2 Αυγούστου 2006, χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια διαχείρισεως των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού σχετικά με τις λεκάνες απορροής ποταμού τις οποίες αφορά το σχέδιο αυτό, εντούτοις το εν λόγω σχέδιο

./.

δεν πρέπει να υπόκειται σε αυστηρότερες προϋποθέσεις απ' ό,τι αν είχε εγκριθεί μετά την ημερομηνία κατά την οποία το άρθρο 4 της Οδηγίας 2000/60 κατέστη εφαρμοστέο επ' αυτού. Στην περίπτωση τέτοιου σχεδίου, τα κριτήρια και οι προϋποθέσεις που προβλέπονται από το άρθρο 4, παρ. 7, της Οδηγίας 2000/60 μπορούν, κατ' ουσίαν, να εφαρμοστούν κατ' αναλογία και ενδεχομένως, *mutatis mutandis*, ως μέγιστοι δυνατοί περιορισμοί στο σχέδιο αυτό. Πάντως, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 15 της εν λόγω Οδηγίας, η ύδρευση συνιστά υπηρεσία κοινής ωφέλειας. Όσον αφορά την άρδευση και την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, από το άρθρο 4, παρ. 3, στοιχείο α', περίπτωση iii, της ίδιας Οδηγίας προκύπτει ότι, καταρχήν, αυτές ικανοποιούν επίσης το δημόσιο συμφέρον. Εν συνεχεία, ένα σχέδιο όπως το επίμαχο στην κύρια δίκη, το οποίο δεν υπάγεται στο άρθρο 4 της Οδηγίας 2000/60 και το οποίο θα μπορούσε να έχει ως προς τα ύδατα τις αρνητικές συνέπειες που αναφέρονται στην παράγραφο 7 του εν λόγω άρθρου, θα μπορούσε να εγκριθεί, αν τουλάχιστον: – λαμβάνονταν όλα τα πρακτικώς εφικτά μέτρα για τον μετριασμό των αρνητικών συνεπειών στην κατάσταση του υδατικού συστήματος – η αιτιολογία των τροποποιήσεων ή των μεταβολών εκτίθετο ειδικά – το σχέδιο αυτό υπαγορευόταν από δημόσιο συμφέρον συνιστάμενο ιδίως στην ύδρευση, στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας ή στην άρδευση και/ή αν τα οφέλη για το περιβάλλον και την κοινωνία από την επίτευξη των στόχων που εξαγγέλλονται στην παράγραφο 1 του άρθρου υπερκαλύπτονταν από τα οφέλη του σχεδίου αυτού για την υγεία των ανθρώπων, για τη διαφύλαξη της ασφάλειάς τους ή για τη βιώσιμη ανάπτυξη, και – τέλος, οι χρήσιμοι στόχοι τους οποίους επιδιώκει το σχέδιο αυτό δεν μπορούσαν, για τεχνικούς λόγους ή λόγω υπέρμετρου κόστους, να επιτευχθούν με άλλα μέσα τα οποία θα συνιστούσαν σαφώς καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή. (...)».

13. Επειδή, από τη Μελέτη Διαχείρισης των υδάτων απορροής Αχελώου ποταμού προκύπτουν τα εξής: Στο Α' μέρος της εν λόγω

./.

Μελέτης αναλύεται και καταγράφεται το υδατικό δυναμικό της λεκάνης του Αχελώου ποταμού και, ειδικότερα, διαπιστώνεται ότι για τη θέση Συκιά από την οποία προτείνεται η απόληψη έως 600 εκατ. κ.μ. για την κάλυψη των αναγκών του γειτονικού υδατικού διαμερίσματος Θεσσαλίας, οι αντίστοιχες ποσότητες διαμορφώνονται σε 1,45 δισεκ. κ.μ. μέση υπερετήσια απορροή, κυμαινόμενη στο 50% του χρόνου μεταξύ των τιμών 1,19 δισεκ. κ.μ. και 1,70 δισεκ. κ.μ. με απολύτως ελάχιστη τιμή τα 0,72 δισεκ. κ.μ. και απολύτως μέγιστη τα 2,04 δισεκ. κ.μ. (βλ. σελ. 4 περίληψης). Περαιτέρω, στο Δ' μέρος της Μελέτης αναλύονται τα χαρακτηριστικά των διαχειριστικών σεναρίων, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις εκδοχές ως προς την υποδομή και τις χρήσεις, εξειδικεύονται δε οι διαχειριστικοί στόχοι των σχεδίων κατά περίπτωση. Ειδικότερα, ορίζεται σε όλα τα σενάρια ως βασικός στόχος η ικανοποίηση αναγκών στην περιοχή της Μελέτης και η διατήρηση περιβαλλοντικών παροχών κατάντη Στράτου, Μεσοχώρας ή Συκιάς αντίστοιχα (βλ. σελ. 23 περίληψης). Εξάλλου, στην παρ. 7.5 του Παραρτήματος Β' του ν. 3481/2006 (σελ. 1807) διατυπώνονται τα συμπεράσματα από την ανάλυση των διαχειριστικών σεναρίων και διαπιστώνεται ότι με την εκτροπή από τον ποταμό Αχελώο έως 600 εκατ. κ.μ. ετησίως, από την ανάπτυξη αρδευτικών δικτύων επιτυγχάνεται η τήρηση της περιβαλλοντικής παροχής στον ποταμό Πηνειό και αποφεύγεται η άντληση των μόνιμων αποθεμάτων των υπόγειων υδροφορέων. Ανάλογα δε με την κατανάλωση ανά στρέμμα και την υλοποίηση έργων ταμείωσης στη Θεσσαλία, η μέση ετήσια εκτροπή από τον ποταμό Αχελώο κυμαίνεται από 210 έως 596 εκατ. κ.μ. νερού. Εξάλλου, από τη ΜΠΕ του έργου προκύπτουν τα εξής: Στον άνω ρου του Αχελώου ποταμού αναμένονται, κατά τη φάση κατασκευής των έργων, επιπτώσεις τόσο στην ποσότητα όσο και στην ποιότητα απορροής και στην δίαυτα των υδατορευμάτων, οφειλόμενες στην επίχωση της κοίτης των υδατορευμάτων για την κατασκευή έργοταξίων, στην απόρριψη εντός της κοίτης ακατάλληλων και πλεοναζόντων προϊόντων εκσκαφής, στην

./.

απόληψη υλικών από την κοίτη του Αχελώου για την κατασκευή του φράγματος Συκιάς καθώς και στην κατασκευή έργων προσπέλασης. Από τη λειτουργία των νέων υδροηλεκτρικών έργων δεν αναμένονται σημαντικές επιπτώσεις στα μορφολογικά και τοπιολογικά χαρακτηριστικά του συνόλου της λεκάνης απορροής του Αχελώου. Στην περιοχή των εκβολών του Αχελώου δεν αναμένεται σημαντική μείωση της ποσότητας γλυκού νερού που εισρέει στις λιμνοθάλασσες. Η ποσότητα αυτή υπολογίζεται κατά μέγιστο σε 6% της συνολικά απαγόμενης προς τις λιμνοθάλασσες ποσότητας από διάφορες προελεύσεις και μπορεί να υποκατασταθεί με αύξηση της παροχής αρδευτικού νερού από το σύστημα Λυσιμαχίας - Τριχωνίδας. Μικρής κλίμακας αρνητικές επιπτώσεις θα εμφανισθούν κατά τη φάση κατασκευής των έργων σχετιζόμενες με την εξόρυξη, προσωρινή αποθήκευση και διάθεση των μπάζων των οποίων θα πρέπει να γίνει προγραμματισμένη και ελεγχόμενη διάθεσή τους. Κατά τη φάση λειτουργίας των έργων είναι δυνατόν, λόγω της διαβροχής των πρανών στη θέση των ταμιευτήρων να εμφανισθούν τοπικά προβλήματα κατολισθήσεων και διαβρώσεων λόγω κυματισμού τα οποία θα μπορούν να αντιμετωπισθούν με κατάλληλα τεχνικά έργα όπου απαιτείται. Επίσης αναμένονται διαβρώσεις της κοίτης κατάντη της Συκιάς, λόγω μείωσης της περιεκτικότητας του νερού σε στερεά. Οι επιπτώσεις κατά τη φάση λειτουργίας του έργου θα είναι σημαντικές στην περιοχή της Συκιάς λόγω της μετατροπής σε λίμνη τμήματος των φαραγγιών του Αχελώου και του Κουμπουριανίτικου, αλλά και λόγω της έντονης αυξομείωσης της στάθμης του ομώνυμου ταμιευτήρα. Εξάλλου, προβλέπεται ότι θα υπάρξουν μεταβολές που θα επηρεάσουν κυρίως τη βλάστηση και θα δημιουργήσουν οχλήσεις για την πανίδα για ένα χρονικό διάστημα της τάξης των 10 ετών, μέχρι να αποκατασταθούν νέες ισορροπίες. Πρόκειται πάντως για καταστροφή μικρού ποσοστού τύπων φυσικών ενδιαιτημάτων που είναι κοινά στο σύνολο του ευρύτερου γεωγραφικού πλαισίου, με αποτέλεσμα η κατάληψη εδάφους για την κατασκευή των έργων να μην

./.

προκαλέσει την εξαφάνιση σπάνιων ή προστατευόμενων ειδών χλωρίδας, ούτε σημαντική καταστροφή βιοτόπων σπάνιων ή προστατευόμενων ειδών πανίδας. Επιπτώσεις από την εκτροπή δεν αναμένονται στα οικοσυστήματα των εκβολών του Αχελώου, εφόσον διασφαλισθεί συνεχής παροχή νερού καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, η οποία έχει προσδιορισθεί σε 21,3 m³/s στις εκβολές κατάντη του φράγματος Σπολάιτα. Περαιτέρω, διαπιστώνεται ότι στην Αιτωλοακαρνανία, με κατάλληλη διαχείριση του νερού μέσω των υφισταμένων έργων και αξιοποίηση των φυσικών ταμιευτήρων, πρακτικά δεν αναμένονται επιπτώσεις. Γενικά, διαπιστώνεται ότι στα φυσικά οικοσυστήματα οι επιπτώσεις λόγω των έργων θα είναι τοπικά περιορισμένες, μη αντιστρεπτές και μερικώς αντιμετωπίσιμες. Αρνητικές επιπτώσεις μετρίου βαθμού κατά τη λειτουργία των έργων αναμένονται κυρίως στην παραποτάμια βλάστηση. Αναμένονται όμως θετικές επιπτώσεις από «τη δημιουργία ενός νέου αξιόλογου λιμναίου τοπίου και την δυνατότητα δημιουργίας νέων βιοτόπων». Τέλος, για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων των έργων προτείνεται, μεταξύ άλλων, η διατήρηση μιας ελάχιστης συνεχούς παροχής στην κοίτη του ποταμού Αχελώου, με την υποχρεωτική διέλευση καταλλήλων ποσοτήτων νερού σε συνεχή βάση αμέσως κατάντη των ταμιευτήρων (Μεσοχώρας, 1,5 m³/s, Συκιάς 5 m³/s, Στράτου, 21,3 m³/s). Εξάλλου, στο Παράρτημα Γ' του ν. 3481/2006 περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, οι εξής περιβαλλοντικοί όροι:

α) προβλέπεται ο καθορισμός του τρόπου λειτουργίας των έργων καθώς και των ποσοτήτων νερού που εκτρέπονται προς τη Θεσσαλία (μέχρι της ποσότητας των 600 εκατ. κ.μ/έτος) στην περίπτωση παρατεταμένων διαδοχικών ξηρών ετών από τις Περιφερειακές Υπηρεσίες Διαχείρισης Υδατικών Πόρων (παρ. 4), β) προβλέπεται η πλήρης αποκατάσταση της αρχικής διατομής της κοίτης των υδατορευμάτων, η διαμόρφωση των παρόχθιων περιοχών κατά τρόπο ώστε να μην αλλοιώνεται η παροχευτικότητα των ρευμάτων, καθώς και οι αναγκαίες εργασίες αποκατάστασης, όπου αυτό είναι δυνατόν, της παρόχθιας βλάστησης η

./.

οποία έχει αποψιλωθεί (παρ. 13) και γ) ορίζεται ελάχιστη οικολογική παροχή ίση με 5 m³/s στο τμήμα του ποταμού Αχελώου από το φράγμα Συκιάς έως τον ταμιευτήρα Κρεμαστών, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, μετρούμενης κατάντη του φράγματος Συκιάς, και παροχή 1,5 m³/s στο τμήμα του ποταμού από το φράγμα Μεσοχώρας έως τον ταμιευτήρα Συκιάς (παρ. 40.2-3).

14. Επειδή, το επίδικο σχέδιο διαχείρισης υδάτων, παρότι αφορά σε έργο εθνικής εμβέλειας, τεραστίου εύρους και αντιστοίχων συνεπειών, δεν είναι προϊόν ολοκληρωμένης διαδικασίας προγραμματισμού, αλλά αποσκοπεί αποκλειστικά στην πραγματοποίηση έργου, του οποίου οι περιβαλλοντικοί όροι θεωρήθηκαν δεδομένοι, αφού ελήφθη υπόψη η ΜΠΕ του 2002, η οποία είχε συνταχθεί πριν την έγκριση του σχεδίου διαχείρισης και προς την οποία προσαρμόστηκε, κατ' ουσίαν, το σχέδιο διαχείρισης. Εξάλλου, όπως έχει ήδη γίνει δεκτό με την 3053/2009 απόφαση της Ολομελείας, δεν έχουν ληφθεί μέτρα για την αντιμετώπιση του προβλήματος ανεπάρκειας υδάτινων πόρων, δηλαδή έλεγχος γεωτρήσεων, μικρά έργα αξιοποίησης των υδάτων της Θεσσαλίας και προσαρμογή των καλλιεργειών στη νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική, με εγκατάλειψη των υδροβόρων καλλιεργειών και αντικατάσταση των μεθόδων άρδευσης, ώστε να μην σπαταλώνται πολύτιμοι υδάτινοι πόροι. Τέλος, το γεγονός ότι το επίδικο έργο σχεδιάστηκε ελλιπώς και χωρίς να ληφθούν υπ' όψιν όλες οι εναλλακτικές λύσεις, προκύπτει και από τα προς έγκριση σχέδια διαχείρισης υδατικών πόρων Δυτικής Στερεάς και Θεσσαλίας, με τα οποία μεταβάλλονται ουσιώδη χαρακτηριστικά του έργου. Συγκεκριμένα, α) το έργο επαναπροσδιορίζεται και η απαραίτητη ποσότητα εκτρεπόμενου ύδατος για την επίτευξη των ως άνω στόχων περιορίζεται από τα 600 εκατ. κ.μ/έτος στα 250 εκατ. κ.μ/έτος, β) προβλέπεται η υλοποίηση έργων ταμίευσης των χειμερινών απορροών στη Θεσσαλία, γ) μειώνονται οι αρδευόμενες εκτάσεις στη Θεσσαλία και μέρος αυτών μετατρέπεται σε ξηρικές, δ) το έργο της Μεσοχώρας

./.

απεμπλέκεται πλήρως, τόσο λειτουργικά όσο και τεχνικά, από τα έργα εκτροπής και καθίσταται αμιγώς υδροηλεκτρικό και ε) επανασχεδιάζεται το έργο της Συκιάς προκειμένου να μπορέσει να λειτουργήσει ως υδροηλεκτρικό με πολύ μικρότερες ποσότητες ύδατος. Βάσει των ανωτέρω και δεδομένου ότι α) δεν προκύπτει από το σχέδιο ότι οι επιδιωκόμενες με αυτό άρδευση και, δευτερευόντως, ύδρευση της Θεσσαλίας καθώς και η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας θα προσφέρουν μεγαλύτερα οφέλη στην υγεία και στην ασφάλεια των ανθρώπων καθώς και στη βιώσιμη ανάπτυξη από τη μη υποβάθμιση των επιφανειακών και των υπογείων υδάτων, β) δεν βεβαιώνεται ότι οι στόχοι του σχεδίου δεν μπορούσαν, για τεχνικούς λόγους ή λόγω υπέρμετρου κόστους, να επιτευχθούν με άλλα μέσα, τα οποία θα συνιστούσαν σαφώς καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή και γ) δεν προκύπτει από το σχέδιο ότι έχουν ληφθεί όλα τα πρακτικώς εφικτά μέτρα για τον μετριασμό των αρνητικών συνεπειών του σχεδίου μεταφοράς ύδατος στην κατάσταση του συστήματος επιφανειακών και υπογείων υδάτων του ποταμού Αχελώου, με το επίδικο έργο παραβιάζονται οι ως άνω διατάξεις της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, όπως αυτές ερμηνεύτηκαν με την από 11.9.2012 απόφαση του ΔΕΕ. Κατ' ακολουθία, ο σχετικός λόγος ακυρώσεως είναι βάσιμος και πρέπει να γίνει δεκτός.

15. Επειδή, εξάλλου, η Οδηγία 85/337/ΕΟΚ, αφορά, όπως ορίζει το άρθρο 1 παρ. 1, στην εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον των σχεδίων δημόσιων και ιδιωτικών έργων που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Κατά το άρθρο 1 παρ. 2, της Οδηγίας, ως σχέδιο νοείται: «- η υλοποίηση κατασκευαστικών εργασιών ή άλλων εγκαταστάσεων ή έργων, - άλλες επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον ή το τοπίο, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι επεμβάσεις που αφορούν την εκμετάλλευση των πόρων του εδάφους». Το άρθρο 1 παρ. 5 της Οδηγίας ορίζει ότι η Οδηγία αυτή «δεν εφαρμόζεται στα σχέδια που εγκρίνονται καταλεπτώς με ειδική εθνική νομοθετική πράξη, καθότι οι στόχοι που επιδιώκονται με την παρούσα Οδηγία, συμπεριλαμβανομένης

../.

και της επιδιωκόμενης παροχής πληροφοριών, επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας». Κατά το άρθρο 2 παρ. 1 της Οδηγίας: «Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις απαραίτητες διατάξεις ώστε τα σχέδια που, ιδίως, λόγω της φύσης, του μεγέθους ή της θέσης τους μπορούν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον να υποβάλλονται σε εκτίμηση όσον αφορά τις επιπτώσεις τους πριν δοθεί η άδεια. Αυτά τα σχέδια καθορίζονται στο άρθρο 4». Το άρθρο 4 παρ. 1 της Οδηγίας θέτει την αρχή ότι τα σχέδια, τα οποία υπάγονται στις κατηγορίες που απαριθμούνται στο παράρτημα I υποβάλλονται σε εκτίμηση, σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10. Στο παράρτημα I, σημείο 12 περ. α', περιλαμβάνονται τα σχέδια που αφορούν «Έργα για την εκτροπή υδάτινων πόρων από μια υδρολογική λεκάνη σε άλλη όταν η εκτροπή αυτή αποσκοπεί στην πρόληψη ενδεχόμενης λειψυδρίας και όπου ο όγκος του εκτρεπομένου ύδατος υπερβαίνει τα 100.000.000 κ.μ. ετησίως», στο δε σημείο 15 περιλαμβάνονται τα σχέδια που αφορούν «Φράγματα και άλλες εγκαταστάσεις προοριζόμενες για τη συγκράτηση ή τη μόνιμη αποθήκευση υδάτων, όπου ο όγκος της νέας ή της πρόσθετης ποσότητας του συγκρατούμενου ή ταμειευμένου ύδατος υπερβαίνει τα 10.000.000 κ.μ.». Εξάλλου, το άρθρο 4 παρ. 2 της Οδηγίας ορίζει ότι «για τα έργα που απαριθμούνται στο παράρτημα II, τα κράτη μέλη αποφασίζουν: α) κατά περίπτωση ή β) βάσει κατωτάτων κριτηρίων που καθορίζει το κράτος μέλος, κατά πόσο το έργο θα υποβληθεί σε εκτίμηση σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10». Μεταξύ των έργων που απαριθμούνται στο παράρτημα II, περιλαμβάνονται τα «Φράγματα και λοιπές εγκαταστάσεις συγκράτησης ή μόνιμης ταμίευσης υδάτων (εφόσον δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα I)» (σημείο 10, περ. ζ') και τα «Έργα για την εκτροπή υδάτινων πόρων από μία υδρολογική λεκάνη σε άλλη, τα οποία δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα I» (σημείο 10, περ. ιγ'). Το άρθρο 5 της Οδηγίας ορίζει το ελάχιστο όριο πληροφοριών που πρέπει να παρέχει ο κύριος του έργου. Το άρθρο 6 επιβάλλει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν τα

./.

αναγκαία μέτρα, ώστε οι αρχές και το κοινό να ενημερώνονται και να μπορούν να εκφράζουν την άποψή τους πριν την έναρξη του οικείου σχεδίου. Το άρθρο 8 επιβάλλει στις αρμόδιες αρχές να λαμβάνουν υπόψη τις πληροφορίες που συλλέγονται, σύμφωνα με τα άρθρα 5 και 6, και το άρθρο 9 επιβάλλει την υποχρέωση των αρμόδιων αρχών να ενημερώνουν το κοινό περί της αποφάσεως που ελήφθη και περί των όρων, οι οποίοι ενδεχομένως προβλέπονται γι' αυτήν. Ειδικότερα, το άρθρο 5 παρ. 1 και 2 της Οδηγίας ορίζει τα εξής: «1. Στην περίπτωση των σχεδίων που, κατ' εφαρμογή του άρθρου 4, πρέπει να υποβάλλονται σε εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε ο κύριος του έργου να παρέχει, υπό την κατάλληλη μορφή, τις πληροφορίες που καθορίζονται στο παράρτημα ΙΙΙ, στο μέτρο που: α) τα κράτη μέλη κρίνουν ότι οι πληροφορίες αυτές ανταποκρίνονται σε ένα δεδομένο στάδιο της διαδικασίας για άδεια [χορηγήσεως αδείας] και στα ειδικά χαρακτηριστικά ενός συγκεκριμένου σχεδίου ή ενός τύπου σχεδίου και των στοιχείων του περιβάλλοντος που ενδέχεται να θιγούν· β) τα κράτη μέλη κρίνουν ότι μπορούν εύλογα να απαιτήσουν από τον κύριο του έργου να συλλέξει τα στοιχεία, λαμβάνοντας, μεταξύ άλλων, υπόψη τις υπάρχουσες γνώσεις και μεθόδους εκτίμησης. 2. Οι πληροφορίες τις οποίες παρέχει ο κύριος του έργου, σύμφωνα με την παράγραφο 1, πρέπει να περιλαμβάνουν τουλάχιστον: - περιγραφή του σχεδίου ως προς τη θέση, τον σχεδιασμό και το μέγεθός του, - περιγραφή των μέτρων που μελετώνται προκειμένου να αποφευχθούν, να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να αντιμετωπισθούν οι σημαντικότερες δυσμενείς επιπτώσεις, - τα απαραίτητα στοιχεία για την εξακρίβωση και την εκτίμηση των σημαντικών επιπτώσεων που το σχέδιο προβλέπεται ότι θα έχει στο περιβάλλον, - μία μη τεχνική περίληψη των πληροφοριών που αναφέρονται στην πρώτη, δεύτερη και τρίτη περίπτωση.». Το παράρτημα ΙΙΙ της Οδηγίας απαριθμεί τις πληροφορίες, τις οποίες πρέπει να γνωστοποιεί ο κύριος του έργου. Οι πληροφορίες

.Ι.

αυτές συνίστανται, μεταξύ άλλων, σε περιγραφή του σχεδίου (σημείο 1), σε σκιαγράφηση των κυριότερων εναλλακτικών λύσεων που εξετάστηκαν και σε υπόδειξη των λόγων της τελικής επιλογής (σημείο 2), σε περιγραφή των στοιχείων του περιβάλλοντος που ενδέχεται να θιγούν σημαντικά και σε περιγραφή των σημαντικών συνεπειών που ενδέχεται να έχει το σχέδιο (σημεία 3 και 4), καθώς και σε περιγραφή των μέτρων των οποίων εξετάζεται η λήψη για να αποφευχθούν, να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να αντισταθμισθούν οι σημαντικές δυσμενείς επιπτώσεις του σχεδίου στο περιβάλλον (σημείο 5). Κατά το άρθρο 6 παρ. 2 της Οδηγίας «Τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε: - να τίθεται στη διάθεση του κοινού κάθε αίτηση άδειας, καθώς και οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται δυνάμει του άρθρου 5, - να δίνεται στο ενδιαφερόμενο κοινό η δυνατότητα να εκφράσει τη γνώμη του πριν αρχίσει το σχέδιο.». Περαιτέρω, με την Οδηγία 2003/35/EK προσαρμόστηκε η ανωτέρω κοινοτική νομοθεσία στην από 25 Ιουνίου 1998 Σύμβαση για την Πρόσβαση στην Πληροφορία, τη Συμμετοχή του Κοινού στη Λήψη Αποφάσεων και την Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη (Σύμβαση του Άρχους), η οποία δεσμεύει και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

16. Επειδή, ερμηνεύοντας το άρθρο 1 παρ. 5 της ως άνω Οδηγίας, το ΔΕΕ έκρινε με την προαναφερθείσα απόφαση της 11.9.2012 ότι η εξαίρεση ενός σχεδίου από το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 85/337 εξαρτάται από τις εξής δύο προϋποθέσεις: Το σχέδιο να εγκρίνεται καταλεπτώς με ειδική νομοθετική πράξη και οι σκοποί της Οδηγίας, συμπεριλαμβανομένου αυτού της παροχής πληροφοριών, να επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας. Ως προς την πρώτη προϋπόθεση, απαιτείται, κατά το ΔΕΕ, το σχέδιο να εγκρίνεται κατά τρόπο επαρκώς ακριβή και οριστικό, ώστε αυτή η νομοθετική πράξη έγκρισης να περιέχει, όπως μια άδεια, όλα τα στοιχεία του σχεδίου που κρίνονται λυσιτελή για την εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον. Όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση, κύριος σκοπός της Οδηγίας είναι να εξασφαλίσει ότι πριν από τη χορήγηση της σχετικής άδειας εκτιμώνται οι επιπτώσεις

./.

των σχεδίων που ενδέχεται να θίξουν σημαντικά το περιβάλλον, με βάση τις κατάλληλες πληροφορίες που παρέχει ο κύριος του έργου και, ενδεχομένως, συμπληρώνονται με πληροφορίες παρεχόμενες από τις διοικητικές αρχές και το κοινό που μπορεί να αφορά το σχέδιο. Επίσης, ο εθνικός νομοθέτης πρέπει, σύμφωνα με όσα έκρινε το ΔΕΕ, να διαθέτει κατά τον χρόνο εγκρίσεως του σχεδίου, επαρκή πληροφοριακά στοιχεία, δηλαδή τουλάχιστον περιγραφή του σχεδίου, περιέχουσα στοιχεία σχετικά με τον τόπο πραγματοποιήσεώς του, τη σύλληψή του και το μέγεθός του, περιγραφή των μέτρων που μελετώνται προκειμένου να αποφευχθούν και να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να αντιμετωπισθούν οι σημαντικότερες επιπτώσεις, καθώς και τα απαραίτητα στοιχεία για την εξακρίβωση και την εκτίμηση των σημαντικών επιπτώσεων που ενδέχεται να έχει το σχέδιο στο περιβάλλον. Πάντως, όπως έκρινε το ΔΕΕ, τίποτε δεν εμποδίζει τον εθνικό νομοθέτη, κατά την έγκριση σχεδίου, να λάβει υπόψη του πληροφορίες που συνελέγησαν στο πλαίσιο προγενέστερης διοικητικής διαδικασίας καθώς και τη ΜΠΕ που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο αυτό, υπό την προϋπόθεση ότι η ΜΠΕ στηρίζεται σε πληροφορίες και στοιχεία που παραμένουν επίκαιρα. Συναφώς, το γεγονός ότι η ΜΠΕ πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο διοικητικής διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοση διοικητικής αποφάσεως, η οποία τελικώς ακυρώθηκε δικαστικώς είναι, αυτό καθαυτό, άνευ σημασίας. Εντούτοις, το ΔΕΕ επισήμανε ότι νομοθετική πράξη, η οποία απλώς και μόνον «επικυρώνει» προϋφιστάμενη διοικητική πράξη και η οποία περιορίζεται στην αναφορά επιτακτικών λόγων γενικού συμφέροντος χωρίς να έχει προηγηθεί κίνηση νομοθετικής διαδικασίας επί της ουσίας και, ειδικότερα, χωρίς να έχουν τεθεί στη διάθεση των μελών του νομοθετικού οργάνου όλες οι απαιτούμενες πληροφορίες δεν αρκεί για να εξαιρεθεί ένα σχέδιο από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω Οδηγίας. Προκειμένου δε να κρίνει εάν ένα σχέδιο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1 παρ. 5 της Οδηγίας 85/337, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να λάβει, κατά το ΔΕΕ, υπόψη τόσο

./.

το περιεχόμενο της εκδοθείσας νομοθετικής πράξεως, όσο και το σύνολο της νομοθετικής διαδικασίας που οδήγησε στην έκδοσή της καθώς και, μεταξύ άλλων, τις προπαρασκευαστικές πράξεις και τις κοινοβουλευτικές συζητήσεις.

17. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, κατά τη συζήτηση στη Βουλή, ενόψει της ψηφίσεως των επίδικων άρθρων του ν. 3481/2006, ετέθη υπ' όψιν των βουλευτών η ΜΠΕ, η οποία είχε αποτελέσει αντικείμενο έγκρισης κατά τη διοικητική διαδικασία που κατέληξε στην έκδοση της ακυρωθείσας με την 1688/2005 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, ΚΥΑ 131957/19.3.2003. Στην ως άνω ΜΠΕ περιείχοντο όλα τα αναγκαία, κατά τα αναφερόμενα στη σκέψη 15, στοιχεία. Περαιτέρω, στο άρθρο 13 παρ. 3 του ν. 3481/2006 αναφέρεται ότι έχουν τηρηθεί όλες οι προβλεπόμενες διαδικασίες. Με τη ρητή αυτή διατύπωση, ο νομοθέτης εννοεί, προφανώς, ότι έχουν τηρηθεί και οι προβλεπόμενες από την Οδηγία 85/337/ΕΟΚ διαδικασίες. Όπως όμως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, έχουν γίνει δημοσιεύσεις στις εφημερίδες το έτος 2003 μόνο για την ως άνω ΚΥΑ, η οποία ακυρώθηκε, κατά τα προεκτεθέντα, με την υπ' αριθμ. 1688/2005 απόφαση του Δικαστηρίου. Νέες διαδικασίες δημοσιότητας, ενόψει και του σχεδίου διαχείρισης, κατά τη διάρκεια ψήφισης του νόμου δεν έλαβαν χώρα. Εξάλλου, με τη δημόσια συζήτηση ενώπιον του Κοινοβουλίου δεν καλύπτεται ο επιδιωκόμενος από την ως άνω Οδηγία σκοπός της παροχής πληροφοριών προς το κοινό, δεν παρέχεται δε από τον Κανονισμό της Βουλής ούτε από άλλο νομοθέτημα η δυνατότητα συμμετοχής στη διαδικασία και έκφρασης γνώμης των ενδιαφερομένων, αφού η μόνη δυνατότητα που προβλέπεται είναι η υποβολή αναφοράς προς το Κοινοβούλιο με τη μεσολάβηση ενός βουλευτή, στη διακριτική ευχέρεια του οποίου ανήκει η ικανοποίηση του σχετικού αιτήματος και η υιοθέτηση της αναφοράς (άρθρο 125), ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι τέτοια αναφορά δεν υπεβλήθη στην προκειμένη περίπτωση. Εξάλλου, προβλέπεται υπό ορισμένες

./.

προϋποθέσεις η ακρόαση εξωκοινοβουλευτικών προσώπων στις συνεδριάσεις των διαρκών επιτροπών της Βουλής (άρθρο 38), ύστερα από απόφαση της Επιτροπής, η διαδικασία όμως αυτή δεν καλύπτει την ανωτέρω απαίτηση της Οδηγίας αφού η κλήση καθώς και η επιλογή των καλουμένων προσώπων ανήκει στην κρίση της Επιτροπής και, πάντως, στην προκειμένη περίπτωση δεν προκύπτει κλήση οποιουδήποτε προσώπου. Όπως άλλωστε προκύπτει από τα πρακτικά των συζητήσεων στη Βουλή (Πρακτικά συνεδρίασης 12.7.2006, σελ. 8289 και 19.7.2006, σελ. 8478 και 8480), εν προκειμένω, οι βουλευτές δεν είχαν στη διάθεσή τους τον απαιτούμενο χρόνο και την αναγκαία επιστημονική υποστήριξη, ώστε να έχουν τη δυνατότητα ουσιαστικής πρόσβασης, επεξεργασίας και εκτίμησης των ως άνω στοιχείων. Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι με την ακολουθηθείσα διαδικασία δεν ικανοποιήθηκε η απαιτούμενη από την Οδηγία 85/337/ΕΟΚ (ερμηνευόμενη σε συνδυασμό με τις διατάξεις μεταφοράς της στην εσωτερική έννομη τάξη: ν. 1650/1986 και 3010/2002 και οι κατ' εξουσιοδότηση αυτών εκδοθείσες ΚΥΑ 69269/5387/1990, 75308/5512/1990 και ΗΠ37111/2021/2003) υποχρέωση ενημέρωσης και συμμετοχής του κοινού. Ως εκ τούτου ο σχετικός λόγος ακυρώσεως είναι βάσιμος και πρέπει να γίνει δεκτός.

18. Επειδή, με το άρθρο 3 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ συστήθηκε συνεκτικό ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο ειδικών ζωνών (Natura 2000), στο οποίο περιλαμβάνονται και οι ΖΕΠ που έχουν ταξινομηθεί από τα κράτη μέλη, σύμφωνα με τις διατάξεις της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ. Ειδικότερα, στο άρθρο 4 της Οδηγίας ορίζεται ότι «1. Κάθε κράτος μέλος, βασιζόμενο στα κριτήρια που ορίζονται στο παράρτημα ΙΙΙ (στάδιο 1) και στις σχετικές επιστημονικές πληροφορίες, προτείνει έναν κατάλογο τόπων, όπου υποδεικνύεται ποιοι τύποι φυσικών οικοτόπων από τους αναφερόμενους στο παράρτημα Ι και ποια τοπικά είδη από τα απαριθμούμενα στο παράρτημα ΙΙ, απαντώνται στους εν λόγω τόπους. (...) 2. Η Επιτροπή (...) καταρτίζει, σε συμφωνία με καθένα από τα κράτη μέλη και βάσει των

./.

καταλόγων των κρατών μελών, σχέδιο καταλόγου τόπων κοινοτικής σημασίας όπου καθίστανται πρόδηλοι οι τόποι στους οποίους απαντώνται ένας ή περισσότεροι τύποι φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας ή ένα ή περισσότερα είδη προτεραιότητας. Τα κράτη μέλη των οποίων οι τόποι με τύπους φυσικών οικοτόπων και είδη που έχουν προτεραιότητα αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 5 % του εθνικού εδάφους, μπορούν, σε συμφωνία με την Επιτροπή, να ζητήσουν ελαστικότερη εφαρμογή των κριτηρίων που απαριθμούνται στο παράρτημα III (στάδιο 2) για την επιλογή του συνόλου των τόπων κοινοτικής σημασίας στο έδαφός τους. Ο κατάλογος των τόπων των επιλεγμένων ως τόπων κοινοτικής σημασίας, στον οποίο καταδεικνύονται οι τόποι όπου απαντώνται ένας ή περισσότεροι τύποι φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας ή ένα ή περισσότερα είδη προτεραιότητας καταρτίζεται από την Επιτροπή με την διαδικασία του άρθρου 21. 3. Ο προβλεπόμενος στην παράγραφο 2 κατάλογος καταρτίζεται μέσα σε μια εξαιτία από την κοινοποίηση της παρούσας Οδηγίας. 4. Όταν ένας τόπος κοινοτικής σημασίας, υπ' αυτή του την ιδιότητα, επιλέχθηκε δυνάμει της διαδικασίας της παρ. 2, το οικείο κράτος μέλος ορίζει τον εν λόγω τόπο ως ειδική ζώνη διατήρησης το ταχύτερο δυνατόν και, το αργότερο, μέσα σε μια εξαιτία, καθορίζοντας τις προτεραιότητες σε συνάρτηση με τη σημασία των τόπων για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, ενός τύπου φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος I ή ενός είδους του παραρτήματος II και για τη συνεκτικότητα του Natura 2000, καθώς και σε συνάρτηση με τους κινδύνους υποβάθμισης ή κατάρτισης που επηρεάζουν τους εν λόγω τόπους. 5. Μόλις ένας τόπος εγγραφεί στον κατάλογο του τρίτου εδαφίου της δεύτερης παρ., υπόκειται στις διατάξεις των παραγράφων 2, 3 και 4 του άρθρου 6». Τέλος, στο άρθρο 6 της ίδιας Οδηγίας ορίζεται ότι: «1. Για τις ειδικές ζώνες διατήρησης, τα κράτη μέλη καθορίζουν τα αναγκαία μέτρα διατήρησης που ενδεχομένως συνεπάγονται ειδικά ενδεδειγμένα σχέδια διαχείρισης ή ενσωματωμένα σε

./.

άλλα σχέδια διευθέτησης και τα δέοντα κανονιστικά, διοικητικά ή συμβατικά μέτρα που ανταποκρίνονται στις οικολογικές απαιτήσεις των τύπων φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος I και των ειδών του παραρτήματος II, τα οποία απαντώνται στους τόπους. 2. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε στις ειδικές ζώνες διατήρησης να αποφεύγεται η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη για τα οποία οι ζώνες έχουν ορισθεί, εφόσον οι ενοχλήσεις αυτές θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις σημαντικές όσον αφορά τους στόχους της παρούσας Οδηγίας. 3. Κάθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεδεμένο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησής του. Βάσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παρ. 4, οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως, αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια γνώμη. 4. Εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων και ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, ένα σχέδιο πρέπει να πραγματοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, το κράτος μέλος λαμβάνει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000. Το κράτος μέλος ενημερώνει την Επιτροπή σχετικά με τα αντισταθμιστικά μέτρα που έλαβε. Όταν ο τόπος περί του οποίου πρόκειται είναι τόπος όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας ή/και ένα είδος προτεραιότητας, είναι δυνατόν να προβληθούν μόνον επιχειρήματα σχετικά με την υγεία ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια ή σχετικά με θετικές συνέπειες

./.

πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον, ή, κατόπιν γνωμοδότησεως της Επιτροπής, άλλοι επιτακτικοί σημαντικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος».

19. Επειδή, το ΔΕΕ με την προαναφερθείσα απόφασή του της 11.9.2012, αφού έκρινε ότι οι ως άνω διατάξεις της Οδηγίας 92/43/ΕΚ έχουν εφαρμογή τόσο στους Τόπους Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) όσο και στις Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) που επηρεάζονται από το επίδικο έργο, δέχθηκε, κατά την πάγια νομολογία του, ότι η διαδικασία της «δέουσας εκτιμήσεως» (άρθρο 6 παρ. 3 της Οδηγίας 92/43), με την οποία σκοπείται να διασφαλισθεί ότι το επίδικο σχέδιο δεν θα εγκριθεί παρά μόνον εφόσον δεν πρόκειται να παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου αυτού, μπορεί να γίνει με οποιαδήποτε μέθοδο, αρκεί οι αρμόδιες αρχές, στηριζόμενες στις πλέον εξελιγμένες επιστημονικές γνώσεις επί του θέματος και έχοντας πλήρη γνώση των επιπτώσεων του σχεδίου στους στόχους διατηρήσεως του συγκεκριμένου τόπου, να μπορούν να βεβαιωθούν, πέραν πάσης αμφιβολίας, ότι το σχέδιο δεν πρόκειται να έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα του οικείου τόπου. Βάσει των ανωτέρω το ΔΕΕ έκρινε ότι η Οδηγία 92/43, και ιδίως το άρθρο 6 παρ. 3 και 4 αυτής, έχει την έννοια ότι απαγορεύει την υλοποίηση σχεδίου εκτροπής ύδατος μη άμεσα συνδεόμενου ή αναγκαίου για τη διατήρηση ΖΕΠ, πλην όμως δυνάμενου να επηρεάσει σημαντικά τη ΖΕΠ αυτή, ελλείψει στοιχείων ή αξιόπιστων και επικαιροποιημένων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα της περιοχής αυτής. Περαιτέρω, το ΔΕΕ επεσήμανε ότι ένα σχέδιο εκτροπής ύδατος μπορεί, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της «δέουσας εκτιμήσεως», να υλοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, εφόσον δεν υφίστανται εναλλακτικές λύσεις και το κράτος μέλος λάβει όλα τα αναγκαία αντισταθμιστικά μέτρα, για τη διαπίστωση της καταλληλότητας των οποίων πρέπει να ληφθούν υπόψη το εύρος της εκτροπής ύδατος και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται. Περαιτέρω, το ΔΕΕ έκρινε ότι, κατά την έννοια του άρθρου 6

./.

παρ. 4 της Οδηγίας 92/43, λόγοι, αφενός, αρδευτικοί και, αφετέρου, υδρευτικοί, για τους οποίους επιχειρείται σχέδιο εκτροπής ύδατος, μπορούν να αποτελέσουν επιτακτικό δημόσιο συμφέρον ικανό να δικαιολογήσει την υλοποίηση σχεδίου το οποίο έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα των οικείων περιοχών. Στην περίπτωση δε που το σχέδιο αυτό έχει επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα ενός ΤΚΣ όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας και/ή ένα είδος προτεραιότητας, η υλοποίηση του σχεδίου μπορεί, καταρχήν, να δικαιολογηθεί από λόγους υδρευτικούς και, μόνο υπό ορισμένες περιστάσεις, αρδευτικούς βάσει των θετικών συνεπειών πρωταρχικής σημασίας που η άρδευση μπορεί να έχει για το περιβάλλον, δεδομένου ότι αυτή δεν συνδέεται, καταρχήν, με λόγους αναγόμενους στην υγεία των ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια που δικαιολογούν την υλοποίηση σχεδίου όπως το επίμαχο.

20. Επειδή, από τη Συμπληρωματική ΜΠΕ του 2002 (η οποία συμπληρώνει και επικαιροποιεί την σχετική Μελέτη του 1995) και τα λοιπά στοιχεία του φακέλου προκύπτουν τ' ακόλουθα: α) Η Λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου - Αιτωλικού (μαζί με το Δέλτα του Αχελώου και τις εκβολές του Εύηνου) έχει χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ με τον κωδικό GR2310015. Εξάλλου, περιλαμβανόταν στον Εθνικό κατάλογο των τόπων προς ένταξη στο δίκτυο Natura 2000 με τον κωδικό GR2310001, που είχε κοινοποιηθεί στην Ελλάδα κατά το χρόνο δημοσίευσης του ν. 3481/2006, εντάχθηκε δε τελικά και στον κοινοτικό κατάλογο με τον ίδιο κωδικό. Από την ανωτέρω Συμπληρωματική ΜΠΕ του 2002, στην οποία βασίζονται οι περιβαλλοντικοί όροι του παραρτήματος Γ' του ν. 3481/2006, που εγκρίθηκαν με το άρθρο 13 παρ. 3 του ίδιου νόμου, προκύπτει ότι τα επίμαχα έργα εκτροπής ποσότητας ύδατος του Αχελώου ποταμού, θα έχουν επιπτώσεις στον κάτω ρου του ποταμού, όπου έχουν ήδη κατασκευαστεί τρία φράγματα (Καστράκι, Στράτος και Ταυρωπός).¹ Οι επιπτώσεις αυτές εντοπίζονται κυρίως στην περιοχή κατάντη του

./.

φράγματος στη θέση Στράτος, στις πηγές Λάμπρας Λεπινίου που βρίσκονται στην περιοχή αυτή, στις εκβολές του ποταμού και στις λιμνοθάλασσες Μεσολογγίου και Αιτωλικού, κυρίως λόγω της μείωσης της ποσότητας ύδατος του ποταμού, με την οποία τροφοδοτούνται οι περιοχές αυτές. Στην ίδια Μελέτη περιέχεται, πάντως και η εκτίμηση ότι στις παραπάνω λιμνοθάλασσες η μείωση της τροφοδότησης με νερό του ποταμού δεν θα έχει σημαντική επίδραση και μπορεί να καλυφθεί πλήρως με την αύξηση της παροχής αρδευτικού ύδατος, διότι ήδη είναι ελάχιστη η συμβολή του Αχελώου στο συνολικό εμπλουτισμό των λιμνοθαλασσών αυτών με γλυκό νερό και ότι στην περιοχή του δέλτα του ποταμού δεν αναμένονται γενικότερες σοβαρές συνέπειες, διότι στην περιοχή αυτή, εξαιτίας και της υπάρξεως των τριών φραγμάτων που προαναφέρθηκαν, ο Αχελώος έχει ήδη παύσει να λειτουργεί ως φυσικό οικοσύστημα και έχει μετατραπεί σε απολύτως ελεγχόμενο και ρυθμιζόμενο, δηλαδή ανθρωπογενές, ποτάμιο σύστημα που χαρακτηρίζεται από έλεγχο των πλημμυρικών φαινομένων, κατακράτηση φερτών υλών στους ήδη υφιστάμενους ταμιευτήρες και πλήρως ελεγχόμενη ποτάμια δραστηριότητα. Επίσης εκτιμάται με την παραπάνω Μελέτη ότι οι δυσμενείς επιπτώσεις από την εκτροπή στην περιοχή κατάντη του φράγματος Στράτου είναι δυνατό να αντιμετωπιστούν εφόσον τηρηθεί το επιβαλλόμενο με την προσβαλλόμενη πράξη έγκρισης περιβαλλοντικών όρων ανώτατο όριο εκτρεπόμενης ποσότητας ύδατος, που ορίστηκε σε 600 εκατομμύρια κ.μ. ετησίως, εξασφαλιστεί η αναγκαία ελάχιστη παροχή στην περιοχή αυτή και γίνει ορθολογική διαχείριση του φυσικού υδατικού δυναμικού (βλ. ΟΛΣΤΕ 3478/2000, σκ. 10, καθώς και σελ. 2-2, 2-7, 6Α-16 και 17 Συμπληρωματικής ΜΠΕ 2002). Πάντως, τα υδρολογικά στοιχεία που επικαλείται η ως άνω συμπληρωματική Μελέτη και τα οποία αναφέρονται στο σχέδιο διαχείρισης χρονολογούνται πριν από το 2000. Εξάλλου, όπως αναφέρεται στην εκπονηθείσα το 2004 «Μελέτη για την αξιολόγηση του σχεδίου εκτροπής του ποταμού Αχελώου στη Θεσσαλική

./.

Πεδιάδα» της ENVIPLAN για λογαριασμό της αναπτυξιακής εταιρίας Αιτωλοακαρνανίας (σελ. 1-7) «η διαστασιολόγηση των έργων κεφαλής (ύψος φραγμάτων Μεσοχώρας και Συκιάς, διάμετρος της σήραγγας εκτροπής Αχελώου -Θεσσαλίας) παρέμεινε ίδια με εκείνη που προβλεπόταν για εκτροπή υπερδιπλάσιου όγκου νερού». β) Η Κοιλιάδα Αχελώου, η περιοχή δηλαδή του άνω ρου του ποταμού Αχελώου όπου βρίσκεται το φράγμα της Συκιάς έχει χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ με τον κωδικό GR2110005. Ως προς την τήρηση στην εν λόγω ΖΕΠ των σχετικών διατάξεων της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ για την προστασία της ορνιθοπανίδας, από τη Συμπληρωματική ΜΠΕ του 2002, βάσει της οποίας εγκρίθηκαν οι περιβαλλοντικοί όροι του έργου με το άρθρο 13 παρ. 3 ν. 3481/2006 και από τις λοιπές μελέτες που υπάρχουν στο φάκελο της υποθέσεως, δηλαδή την Μελέτη που εκπονήθηκε στα πλαίσια ειδικού έργου που ανατέθηκε τον Ιούλιο 1994 από το Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ), από κοινού στο Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας (ΕΘΙΑΓΕ) και την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία (ΕΟΕ) και την προαναφερθείσα Μελέτη της ENVIPLAN προκύπτουν τα εξής αναφορικά με την προστατευόμενη ορνιθοπανίδα: ι) στη Συμπληρωματική ΜΠΕ (σελ. 2 – 8), στη μη τεχνική περίληψη, αναφέρεται ότι η κατάληψη εδάφους για την κατασκευή των έργων δεν θα προκαλέσει σημαντική καταστροφή βιοτόπων σπάνιων ή προστατευόμενων ειδών πανίδας. Περαιτέρω, αναφέρεται ότι αν και οι μετακινήσεις της πανίδας ελάχιστα θα επηρεαστούν από τα έργα, στη φάση των εργασιών θα δεχθεί ισχυρές οχλήσεις, οι οποίες θα την αναγκάσουν να αποσυρθεί προς τα ορεινά. Τα είδη όμως και οι πληθυσμοί της δεν κινδυνεύουν να εξαφανιστούν λόγω των έργων, γιατί έχουν στη διάθεσή τους ικανοποιητικά μεγάλες εκτάσεις, οι οποίες εξασφαλίζουν τις απαιτήσεις τους σε βιότοπους που ικανοποιούν τις βιολογικές και οικολογικές τους ανάγκες. Ως προς τις τάσεις εξέλιξης της περιοχής, αναμένεται να διαμορφωθούν στην περιοχή των έργων Μεσοχώρας και

./.

Συκιάς καταστάσεις για την πανίδα ανάλογες με αυτές, οι οποίες δημιουργήθηκαν στους ταμιευτήρες Καστρακίου και Ταυρωπού και οι οποίες οδήγησαν στην υποδείξη των ταμιευτήρων αυτών για υπαγωγή στο ευρωπαϊκό δίκτυο Natura 2000, ως τύπων φυσικών ενδιαιτημάτων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος. Αντιθέτως, στην Μελέτη του ΕΘΙΑΓΕ αναφέρεται (σελ. 88-89) ότι τα έργα κατασκευής του φράγματος Συκιάς και της εκτροπής του Αχελώου είναι σημαντική αιτία διατάραξης και υποβάθμισης. Οι απαιτούμενοι δρόμοι, τα μηχανήματα, η πυκνή διέλευση ανθρώπων και οχημάτων, η εγκατάσταση εργοταξίων καθώς και άλλων συναφών εγκαταστάσεων υποστήριξης των έργων σε μέχρι πρότινος ήσυχα μέρη, θα διαταράξουν σοβαρά τις φυσικές λειτουργίες. Η θέση εκτέλεσης των έργων είναι σε μια από τις πιο ευαίσθητες ζώνες της περιοχής, πλησίον των χώρων που χρησιμοποιούνται από τα Όρνια, τον Πετρίτη, τον Σπιζαετό και άλλα απειλούμενα είδη. Συνοπτικά οι δυσμενείς επιπτώσεις των έργων, μόνιμες και πρόσκαιρες, θα αφορούν: την αλλοίωση του χώρου γύρω από το φράγμα και τη σήραγγα εκτροπής, την αλλοίωση της κοίτης από τη διέλευση οχημάτων και την απόρριψη προϊόντων εκσκαφής, την καταστροφή των αργιλικών δέλτα κοντά στον οικισμό του Αγίου Βασιλείου για απόληψη αργίλου, την αύξηση της θολότητας της παροχής, στην αύξηση των ρύπων από λάδια κλπ., την αύξηση των ρύπων της ατμόσφαιρας από σκόνη και καυσαέρια και τη μεταβολή της υπόγειας στάθμης κατάντη του φράγματος. Οι προβλεπόμενες επεμβάσεις (διάνοιξη δρόμων, φράγματα, εκτροπή), κρίνονται ως βίαιες, λειτουργούν αθροιστικά και εξελίσσονται σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, κλονίζοντας τις λειτουργικές δομές που δεν μπορούν τόσο σύντομα να ανακτήσουν νέες ισορροπίες. Τέλος, στη Μελέτη της ENVIPLAN (σελ. Α-15) αναφέρεται ότι από την ίδια την ΜΠΕ προκύπτει ότι η κατασκευή του φράγματος και η δημιουργία του ταμιευτήρα της Συκιάς θα επιφέρουν «μια ισχυρή, μη αναστρέψιμη και δυσχερώς αντισταθμιζόμενη με άλλες μεθόδους τοπιολογική επίπτωση. Τα

./.

δύο άλλα σκέλη του ταμιευτήρα θα κατακλύσουν αντίστοιχα σημαντικό μέρος των φαραγγιών του Αχελώου και του Κουμπουριανίτικου, τα οποία αποτελούν ένα ενδιαφέρον ορεινό τοπίο, με κύριο χαρακτηριστικό τις δεσπόζουσες επί της μισγαγγείας των υδρορευμάτων εντυπωσιακές πλαγιές με μεγάλες κλίσεις. Η κλίση των πρανών μάλλον αποκλείει την εναρμόνιση του ταμιευτήρα με το τοπίο της ευρύτερης περιοχής, η δε αναμενόμενη έντονη διακύμανση της στάθμης λόγω της διενεργούμενης εκτροπής δυσχεραίνει σε πολύ μεγάλο βαθμό, εάν δεν αποκλείει την οποιαδήποτε απόπειρα αντισταθμιστικών παρεμβάσεων (εγκαταστάσεις αναψυχής, διαμόρφωση παρόχθιων περιοχών κ.λ.π.). Η σοβαρότερη πάντως τοπιολογική επίπτωση από την λειτουργία του έργου θα προκύψει εξαιτίας της έντονης πτώσης της στάθμης που θα παρατηρείται κατά την θερινή περίοδο», ii) στο κεφάλαιο «Περιγραφή υφιστάμενης κατάστασης περιβάλλοντος» της Συμπληρωματικής ΜΠΕ, στο ειδικό τμήμα για την ορνιθοπανίδα γίνεται καταγραφή της ορνιθοπανίδας της περιοχής με ειδικότερη αναφορά των ειδών των παραρτημάτων της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, μεταξύ των οποίων 18 είδη του παραρτήματος I, τέσσερα εκ των οποίων χαρακτηρίζονται είδη προτεραιότητας στο σχετικό σχέδιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας: Μαυρόγυπας, Κιρκινέζι, Σπιζαετός και Αγριόγαλος. Ειδικά για τον Μαυρόγυπα αναφέρεται ότι: «Τα διαθέσιμα ωστόσο επιστημονικά στοιχεία δεν επαρκούν για την τεκμηρίωση της εξόντωσης του είδους από την περιοχή αυτή». Επίσης διαπιστώνεται ότι: «Η έλλειψη αξιόπιστων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα καθιστά ιδιαίτερα δυσχερή την αξιόπιστη εκτίμηση της υφιστάμενης κατάστασής της (δηλαδή του αριθμού των ειδών, του καθεστώτος παρουσίας έκαστου είδους και των πληθυσμών τους) στην περιοχή Μελέτης». Τέλος, διατυπώνονται τα εξής γενικά συμπεράσματα: «1. Υπάρχει σοβαρή έλλειψη αξιόπιστων και επικαιροποιημένων ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων για την ορνιθοπανίδα της περιοχής Μελέτης. Η έλλειψη αυτή είναι γενική για όλη την περιοχή Μελέτης, αλλά η έλλειψη δεδομένων για τα ενδιαιτήματα 1, 2,

./.

4 και 7 (τα ρέοντα ύδατα, τα παραποτάμια δάση, τη μακία και τα φυλλοβόλα δάση) τα οποία θα υποκατασταθούν σε μικρό ή μεγάλο τμήμα τους από λιμναίο [οικοσύστημα], δημιουργεί σοβαρό πρόβλημα για την περαιτέρω εκτίμηση των επιπτώσεων από τα έργα της εκτροπής καθώς και για την πρόταση επανορθωτικών μέτρων. 2. Από όσα προαναφέρθηκαν επιβάλλεται να ξεκινήσει άμεσα μια συστηματική καταγραφή της ορνιθοπανίδας της περιοχής Μελέτης, η οποία να καλύπτει έναν πλήρη αναπαραγωγικό κύκλο, για την απόκτηση δεδομένων, τουλάχιστον για τα απειλούμενα σπάνια και προστατευόμενα είδη. 3. ... 4. Η οριακή παρουσία ορισμένων απειλούμενων ειδών πτηνών, έστω και αν βρίσκονται σε πολύ μικρούς πληθυσμούς θα πρέπει να εξασφαλιστεί καθότι τούτο συμβάλλει στον σκοπό της διατήρησης της βιοποικιλότητας της περιοχής. 5. Για ορισμένα είδη, όπως ο Μαυρόγυπας και ο Σπιζαετός, εάν όντως φωλιάζουν στην περιοχή Μελέτης, οι προοπτικές διατήρησης ενός υγιούς πληθυσμού στις συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή και ανεξάρτητα από την υλοποίηση των υπό εξέταση έργων, είναι δυσμενείς, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια για την διατήρηση του εύρους της εξάπλωσής τους» (σελ. 6Α-86 και 87). Σε επίρρωση αυτών των διαπιστώσεων στην Μελέτη του ΕΘΙΑΓΕ αναφέρεται ότι: «Με εξαίρεση την ψευδαλπική ζώνη των κορυφών, τα είδη που αποικίζουν τις βραχώδεις κοιλάδες θα απειληθούν σοβαρότατα από τα έργα κατασκευής και την ύπαρξη του φράγματος της Συκιάς και τα οδικά δίκτυα που σχεδιάζονται» (σελ. 64-65), ότι «Σημαντικό στοιχείο είναι η παντελής έλλειψη οδικής πρόσβασης σε μεγάλης έκτασης τμήμα της περιοχής, που διατηρεί πολύ έντονο ακόμη το στοιχείο της φυσικότητας. Αρπακτικά όπως Όρνια, Χρυσαιτοί, Πετρίτες, Ασπροπάριδες, όλα τα είδη Δρυοκολαπτών και μεγάλα απειλούμενα θηλαστικά, έχουν εκεί εξασφαλισμένο καταφύγιο» (σελ. 85) και ότι «είδη άμεσα εξαρτώμενα με το υδάτινο οικοσύστημα αναμένεται να απειληθούν από την κατασκευή του φράγματος στη θέση Συκιά και την δημιουργία της αντίστοιχης τεχνητής

./.

λίμνης» (σελ. 85), iii) στο κεφάλαιο 7.A.5.4 «Επιπτώσεις στην πανίδα από την κατάληψη τύπων φυσικών ενδιαιτημάτων» της Συμπληρωματικής ΜΠΕ (σελ. 7 - 69), γίνεται αναφορά στις επιπτώσεις, μεταξύ άλλων, στην ορνιθοπανίδα και διατυπώνεται το γενικό συμπέρασμα ότι οι ποσοτικές μεταβολές στην έκταση των τύπων φυσικών ενδιαιτημάτων και στην κάλυψη γης λόγω των έργων δεν συνεπάγονται συνέπειες για την πανίδα, με εξαίρεση την ιχθυοπανίδα. Για την τελευταία αναφέρονται τα εξής: «Από τα απαντώμενα είδη ιχθυοπανίδας, 16 περιλαμβάνονται στους καταλόγους των προστατευόμενων ειδών, σύμφωνα με την ελληνική και κοινοτική νομοθεσία. Τα είδη ιχθυοπανίδας, τα οποία υπάγονται σε καθεστώς προστασίας και τα οποία θίγονται από τα υφιστάμενα έργα είναι τα: *Salaria fluviatilis*, *Barbus albanicus*, *B. peloponnesius*, *Leuciscus cf. svallize* και *Salmo trutta* ... Σημαντικά σημεία για την αναπαραγωγή της ιχθυοπανίδας στον άνω Αχελώο είναι: Οι πηγές του Αχελώου κοντά στον οικισμό Χαλίκι, η περιοχή κοντά στον οικισμό Ανθούσα που συμβάλλει το ρέμα Λεπενίτση, η περιοχή κοντά στη συμβολή του παραπόταμου Γκούρα όπου έχει αναφερθεί ότι πραγματοποιείται φυσική αναπαραγωγή άγριας πέστροφας.» Ειδικώς για την άγρια πέστροφα, η Μελέτη αναφέρει ότι: «Ο περιορισμός της μετακίνησης των ατόμων προς τα ανάντη, εξαιτίας του φράγματος της Μεσοχώρας, κυρίως πάνω από αυτό ως τις πηγές του Αχελώου, αναμένεται να επιδράσει στη γενετική της ομοιογένεια και να περιορίσει τη γενετική ποικιλομορφία», iv) στο κεφάλαιο 7.A.5.4.3 με τον τίτλο «Ορνιθοπανίδα» της Συμπληρωματικής ΜΠΕ γίνεται αναφορά των επιπτώσεων από τα έργα σε ορισμένα από τα είδη (επτά από τα 18 του παραρτήματος Ι της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, μεταξύ των οποίων ο Μαυρόγυπας, το Κίρκινέζι και ο Σπιζαετός), επισημαίνεται για ορισμένα από αυτά ότι θα επηρεασθούν από την όχληση των εργασιών καθαίρεσης των ασταθών πρανών για τις ανάγκες των ΥΗΕ Συκιάς και Μεσοχώρας, εάν εκεί υπάρχουν κατάλληλες θέσεις φωλιάς, για άλλα είδη επισημαίνεται ότι θα επηρεαστούν από την κατάκλυση πιθανών θέσεων φωλιάς και για

./.

όλα τα είδη επισημαίνεται ότι θα επηρεασθούν από τη μικρή μείωση των ενδαιτημάτων τροφοληψίας, λαμβάνονται δε υπόψη και άλλοι παράγοντες ανεξάρτητα από την κατασκευή των έργων, όπως η παράνομη τοποθέτηση δηλητηριασμένων δολωμάτων και οι τάσεις εξέλιξης της βλάστησης και διατυπώνεται το συμπέρασμα ότι «για την εξέλιξη των πληθυσμών της ορνιθοπανίδας στην περιοχή ενδιαφέροντος γενικά μπορεί να αναφερθεί ότι δεν αναμένονται σημαντικές μεταβολές της σημερινής κατάστασης τόσο στην περίπτωση κατασκευής των έργων όσο και χωρίς αυτά». Αντιθέτως, στη Μελέτη της ENVIPLAN αναφέρεται ότι «Τα μεγάλα αρπακτικά, όπως ο ασπροπάρης, το όρνιο, ο χρυσαετός, ο σπιζαετός, ο φιδαιτός, θα πληγούν σοβαρά – κατά περίπτωση – από τις εργασίες κατασκευής των έργων κεφαλής, από τη μείωση των εκτάσεων τροφοληψίας, φωλιάσματος και ανάπαυσης λόγω κατάκλυσης, από τη μείωση της διαθέσιμης τροφής, κ.λπ. Σημειώνεται η καταστροφή μεγάλου μέρους της σημαντικής, ιδιαίτερα για το όρνιο αλλά και για τον ασπροπάρη, περιοχής της κοιλάδας του Αχελώου, λόγω της κατασκευής του φράγματος και του ταμιευτήρα της Συκιάς» (σελ. 3-51) και ν) στο κεφάλαιο 8.Α.5 με τίτλο «Επιπτώσεις στην χλωρίδα, την πανίδα και τα οικοσυστήματα» της Συμπληρωματικής ΜΠΕ προτείνεται ως επανορθωτικό μέτρο κατά τη φάση λειτουργίας των έργων, ειδικά για την προστασία της πτηνοπανίδας και την αποφυγή διατάραξης των παραποτάμιων οικοσυστημάτων, να χαρακτηριστεί ζώνη 100 μέτρων εκατέρωθεν του φυσικού υδρογραφικού δικτύου ως καταφύγιο άγριας ζωής. γ) Η περιοχή Ασπροπόταμος περιλαμβάνονταν στον Εθνικό κατάλογο των τόπων προς ένταξη στο δίκτυο Natura 2000 με τον κωδικό GR2310001, κατά το χρόνο δημοσίευσής του ν. 3481/2006, εντάχθηκε δε τελικά και στον κοινοτικό κατάλογο με τον ίδιο κωδικό. Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από την προαναφερόμενη Συμπληρωματική ΜΠΕ του 2002, ο εν λόγω οικότοπος, καθώς και τα επιμέρους είδη πανίδας και χλωρίδας που φιλοξενεί, ελήφθησαν υπόψη για την εκτίμηση των

./.

περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου, παρ' ότι δεν αναφέρεται ο τόπος αυτός στο κεφάλαιο «Περίληψη και βασικά συμπεράσματα» της Μελέτης κατ' αντιδιαστολή προς τους αναφερόμενους ανωτέρω τόπους (βλ. σελ. 6Α-49, όπου αναφέρεται ρητά μεταξύ των τόπων του γεωγραφικού πλαισίου που επηρεάζεται από τα επίδικα έργα, σελ. 6Α-48, που αφορά σε προστατευόμενα είδη χλωρίδας του εν λόγω τόπου, για την πανίδα, όμως, δεν γίνεται αναλυτική αναφορά ως προς τον τόπο όπου βρίσκεται κάθε είδος, αλλά εξετάζονται οι επιπτώσεις σε όλα τα είδη της περιοχής του έργου συνολικά, είτε βρίσκονται στον Ασπροπόταμο είτε στην Κοιλάδα Αχελώου).

21. Επειδή, από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το επίδικο έργο αναμένεται να επηρεάσει σημαντικά τις προστατευόμενες περιοχές. Συνεπώς, σύμφωνα με όσα εκτίθενται σε προηγούμενες σκέψεις, προκειμένου να επιτραπεί το έργο αυτό ήταν αναγκαίο να διενεργηθεί η δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεών του στις ως άνω περιοχές, κατά τους ορισμούς της παρ. 3 του άρθρου 6 της Οδηγίας. Εντούτοις, όπως ρητώς αναφέρεται στην ΜΠΕ, υπάρχει «σοβαρή έλλειψη αξιόπιστων και επικαιροποιημένων ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων για την ορνιθοπανίδα». Η έλλειψη αυτή, σε συνδυασμό με τις προπαρατεθείσες σοβαρότατες επιπτώσεις του έργου που περιγράφονται τόσο στη ΜΠΕ όσο και στις λοιπές μελέτες, τις προβαλλόμενες με τις υπό κρίση αιτήσεις αιτιάσεις και τα λοιπά στοιχεία του φακέλου καθιστούν αδύνατη τη δέουσα εκτίμηση και δημιουργούν, από επιστημονικής απόψεως, εύλογες αμφιβολίες ως προς την απουσία επιβλαβών συνεπειών για την ακεραιότητα των οικείων προστατευόμενων τόπων και ζωνών. Ούτε άλλωστε συντρέχουν οι προϋποθέσεις υπαγωγής του έργου στις εξαιρέσεις της παρ. 4 του άρθρου 6 της Οδηγίας 92/43 ως έργου το οποίο έχει μεν επιβλαβείς συνέπειες για την ακεραιότητα των προστατευόμενων περιοχών, αλλά επιτρέπεται η εκτέλεσή του ελλείψει εναλλακτικών λύσεων. Τούτο δε, διότι ναι μεν οι λόγοι για τους οποίους επιχειρείται το

./.

επίδικο έργο (κυρίως παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και άρδευση και δευτερευόντως ύδρευση) μπορούν να δικαιολογήσουν την υλοποίηση σχεδίου εκτροπής ύδατος, όμως εν προκειμένω, δεν επιβεβαιώνεται η απουσία εναλλακτικών λύσεων και δεν προκύπτει η λήψη κάθε αναγκαίου αντισταθμιστικού μέτρου και η ενημέρωση της Επιτροπής για τη λήψη τέτοιων μέτρων από το Ελληνικό Κράτος, όπως απαιτείται από τις ως άνω διατάξεις της Οδηγίας 92/43. Εξάλλου, ειδικώς για τις προστατευόμενες περιοχές του επίδικου έργου όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας και/ή ένα είδος προτεραιότητας, και δεδομένου ότι, εν προκειμένω, η Επιτροπή δεν έχει γνωμοδοτήσει ως προς το επιτρεπτό του έργου, η εκτέλεση του επίδικου αυτού έργου δεν είναι σύμφωνη προς την ανωτέρω Οδηγία ακόμη κι αν θεωρηθεί ότι η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας συνδέεται με λόγους αναγόμενους στην υγεία των ανθρώπων ή με τη δημόσια ασφάλεια. Αντιστοίχως, δεν προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου ότι η άρδευση συνδέεται, εν προκειμένω, με λόγους αναγόμενους στην υγεία των ανθρώπων ή τη δημόσια ασφάλεια, ούτε ότι έχει θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον. Τέλος, η ύδρευση, η οποία περιλαμβάνεται, καταρχήν, μεταξύ των λόγων που συνδέονται με την υγεία των ανθρώπων, δε μπορεί, εν προκειμένω, να δικαιολογήσει την πρόκληση σημαντικής βλάβης στα προστατευόμενα είδη και τόπους διότι αποτελεί επικουρικό σκοπό του επίδικου έργου, ο οποίος θα εξυπηρετηθεί με ελάχιστο ποσοστό της εκτρεπόμενης ποσότητας ύδατος. Σε κάθε περίπτωση, κατά τα προαναφερόμενα, η απουσία πλήρους γνώσης όλων των επιπτώσεων του επίδικου σχεδίου καθιστά αδύνατη τη στάθμιση της βλάβης των προστατευόμενων ειδών και τόπων και των επιτακτικών λόγων σημαντικού δημοσίου συμφέροντος καθώς και τη διαπίστωση της υπάρξεως λιγότερο επιβλαβών εναλλακτικών λύσεων. Ενόψει των ανωτέρω, με το επίδικο έργο παραβιάζονται οι ως άνω διατάξεις της Οδηγίας 92/43/EK, όπως ερμηνεύτηκαν με την από 11.9.2012 απόφαση

./.

του ΔΕΕ. Κατ' ακολουθία, ο σχετικός λόγος ακυρώσεως είναι βάσιμος και πρέπει να γίνει δεκτός.

22. Επειδή, στο άρθρο 24 παρ. 1 και 6 του Συντάγματος ορίζεται ότι «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα (...)» (παρ. 1) και ότι «Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος. Νόμος θα ορίσει τα αναγκαία για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας, καθώς και τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών» (παρ. 6). Από τις συνταγματικές αυτές διατάξεις συνάγεται ότι ως προς τα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς, δεν επιτρέπονται επεμβάσεις, οι οποίες συνεπάγονται την καταστροφή, την αλλοίωση ή την με οποιοδήποτε τρόπο υποβάθμισή τους, και ότι καταρχήν επιβάλλεται να διατηρούνται τα στοιχεία αυτά, αναλόγως και προς το είδος και το χαρακτήρα τους, στον τόπο, στον οποίο βρίσκονται. Σε εξαιρετικές, όμως, περιπτώσεις μεγάλων τεχνικών έργων, τα οποία είναι απαραίτητα για την εθνική άμυνα της Χώρας ή έχουν μείζονα σημασία για την εθνική οικονομία και ικανοποιούν ζωτικές ανάγκες του κοινωνικού συνόλου, είναι δυνατό να επιτρέπονται τέτοιες επεμβάσεις στο μέτρο που καθίστανται απολύτως αναγκαίες για τους παραπάνω σκοπούς, ύστερα από στάθμιση της αξίας του μνημείου ως στοιχείου της πολιτιστικής κληρονομιάς, της σοβαρότητας του επιδιωκόμενου σκοπού και της αναγκαιότητας να εκτελεστεί το έργο, εφόσον διαπιστωθεί, με βάση εμπειρισταωμένη έρευνα, ότι δεν υπάρχει εναλλακτική λύση, με την οποία θα ήταν δυνατό να αποτραπεί η βλάβη του μνημείου (βλ. ΣτΕ Ολομ. 3478/2000, 2300/1997).

23. Επειδή εξάλλου, στη Διεθνή Σύμβαση της Γρανάδας έτους 1985 για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης που κυρώθηκε με το ν. 2039/1992 (φ. 61) προβλέπεται ότι «στην παρούσα

./.

Σύμβαση σαν αρχιτεκτονική κληρονομιά θεωρείται ότι περιλαμβάνει τα ακόλουθα ακίνητα αγαθά : 1. Τα μνημεία: κάθε κατασκευή ιδιαίτερα σημαντική λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού της ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων ή διακοσμητικών στοιχείων, που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους. 2. Τα αρχιτεκτονικά σύνολα (...) 3. Οι τόποι (...)» (άρθρο 1), ότι «κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται : 1. να καθιερώσει ένα νομικό καθεστώς προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. 2. να εξασφαλίσει, μέσα σ' αυτό το νομικό πλαίσιο και ανάλογα με τα ιδιαίτερα για κάθε Κράτος ή περιφέρεια μέτρα, την προστασία των μνημείων, των αρχιτεκτονικών συνόλων και των τόπων» (άρθρο 3), ότι «κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται : 1. να θέσει σε εφαρμογή, με βάση τη νομική προστασία των σχετικών ακινήτων, κατάλληλες διαδικασίες ελέγχου και αδειών, 2. να φροντίσει ώστε τα προστατευόμενα ακίνητα να μην αλλοιωθούν, ερειπωθούν ή κατεδαφιστούν. Γ' αυτόν το σκοπό, κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται, εάν δεν το έχει ήδη κάνει, να εισαγάγει στη νομοθεσία του διατάξεις, που να προβλέπουν : α. την υποβολή προς τις αρμόδιες αρχές των σχεδίων κατεδάφισης ή μετατροπής μνημείων, που ήδη προστατεύονται, ή μνημείων για τα οποία έχει κινηθεί η διαδικασία προστασίας, όπως και κάθε σχεδίου που θίγει το περιβάλλον τους, β. την υποβολή στις αρμόδιες αρχές των μελετών που θίγουν το σύνολο ή τμήμα ενός αρχιτεκτονικού συνόλου ή ενός τόπου (...) γ. τη δυνατότητα που παρέχεται στις δημόσιες υπηρεσίες να ζητούν από τον ιδιοκτήτη ενός προστατευόμενου ακινήτου να πραγματοποιεί εργασίες ή να τον υποκαθιστούν σε περίπτωση που υπάρχει αδυναμία εκ μέρους του, δ. τη δυνατότητα απαλλοτρίωσης ενός προστατευόμενου ακινήτου» (άρθρο 4), ότι «κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να αποκλείσει τη μετακίνηση του συνόλου ή τμήματος ενός προστατευόμενου μνημείου, εκτός από την περίπτωση κατά την οποία η υλική προστασία του μνημείου θα το απαιτούσε επιτακτικά. Στην

./.

περίπτωση αυτή, η αρμόδια υπηρεσία θα πρέπει να πάρει τις απαραίτητες προφυλάξεις για την αποσυναρμολόγηση, τη μεταφορά και την επανασυναρμολόγησή του σε κατάλληλο χώρο» (άρθρο 5) και ότι «κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να υιοθετήσει πολιτική ολοκληρωμένης προστασίας, η οποία : 1. (...) 2. (...) 3. θα καθιστά τη συντήρηση, την αναβίωση και την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, σημαντικότερο στοιχείο της πολιτιστικής, περιβαλλοντολογικής και χωροταξικής πολιτικής 4. (...) 5. (...)» (άρθρο 10). Η παραπάνω Σύμβαση, η οποία, όπως προκύπτει από σχετική ανακοίνωση που δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (φ. 114/1.7.1992, τεύχ. Α'), τέθηκε σε ισχύ στην Ελλάδα, σύμφωνα με το άρθρο 22 αυτής, από 1.9.1992.

24. Επειδή, περαιτέρω, η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, οργανώνεται και εξειδικεύεται ήδη με τις διατάξεις του εκτελεστικού του άρθρου 24 παρ. 6 του Συντάγματος, ν. 3028/2002 (Α' 153), στις οποίες ορίζονται, μεταξύ άλλων, τα εξής : «Στην προστασία που παρέχεται με τις διατάξεις του παρόντος νόμου υπάγεται η πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας από τους αρχαιότερους χρόνους μέχρι σήμερα. Η προστασία αυτή έχει ως σκοπό τη διατήρηση της ιστορικής μνήμης χάριν της παρούσας και των μελλοντικών γενεών και την αναβάθμιση του πολιτιστικού περιβάλλοντος (...)» (άρθρο 1 παρ. 1). «Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος νόμου : α) Ως πολιτιστικά αγαθά νοούνται οι μαρτυρίες της ύπαρξης και της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου, β) ως μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας και των οποίων επιβάλλεται η ειδικότερη προστασία βάσει των εξής διακρίσεων : αα) ως αρχαία μνημεία ή αρχαία νοούνται όλα τα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στους προϊστορικούς, αρχαίους, βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους και χρονολογούνται έως και το 1830 (...). ββ) ως νεότερα μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που είναι μεταγενέστερα του 1830 και των οποίων η προστασία επιβάλλεται

./.

λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, κατά τις διακρίσεις των άρθρων 6 και 20. γγ) Ως ακίνητα μνημεία νοούνται τα μνημεία που υπήρξαν συνδεδεμένα με το έδαφος και παραμένουν σε αυτό ή στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών, καθώς και τα μνημεία που βρίσκονται στο έδαφος ή στο βυθό της θάλασσας ή στον πυθμένα λιμνών ή ποταμών και δεν είναι δυνατόν να μετακινηθούν χωρίς βλάβη της αξίας τους ως μαρτυριών. Στα ακίνητα μνημεία συμπεριλαμβάνονται οι εγκαταστάσεις, οι κατασκευές και τα διακοσμητικά και λοιπά στοιχεία που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους, καθώς και το άμεσο περιβάλλον τους. δδ) Ως κινητά μνημεία (...). γ) Ως αρχαιολογικοί χώροι νοούνται εκτάσεις στην ξηρά ή στη θάλασσα ή στις λίμνες ή στους ποταμούς, οι οποίες περιέχουν ή στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι περιέχονται αρχαία μνημεία ή αποτέλεσαν ή υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν από τους αρχαιότερους χρόνους έως και το 1830 μνημειακά, οικιστικά ή ταφικά σύνολα. Οι αρχαιολογικοί χώροι περιλαμβάνουν και το απαραίτητο ελεύθερο περιβάλλον που επιτρέπει στα σωζόμενα μνημεία να συντίθενται σε ιστορική, αισθητική και λειτουργική ενότητα. δ) Ως ιστορικοί τόποι νοούνται είτε εκτάσεις στην ξηρά ή στη θάλασσα ή στις λίμνες ή στους ποταμούς που αποτέλεσαν ή που υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν το χώρο εξαίρετων ιστορικών ή μυθικών γεγονότων, ή εκτάσεις που περιέχουν ή στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι περιέχονται μνημεία μεταγενέστερα του 1830, είτε σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης μεταγενέστερα του 1830, τα οποία συνιστούν χαρακτηριστικούς και ομοιογενείς χώρους, που είναι δυνατόν να οριοθετηθούν τοπογραφικά, και των οποίων επιβάλλεται η προστασία λόγω της λαογραφικής, εθνολογικής, κοινωνικής, τεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους (...)» (άρθρο 2) και «1. Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Χώρας συνίσταται κυρίως : α) στον εντοπισμό, την έρευνα, την καταγραφή, την τεκμηρίωση και τη μελέτη των στοιχείων της,

./.

β) στη διατήρηση και στην αποτροπή της καταστροφής, της αλλοίωσης και γενικά κάθε άμεσης ή έμμεσης βλάβης της, (...). 2. Η προστασία των μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων περιλαμβάνεται στους στόχους οποιουδήποτε επιπέδου χωροταξικού, αναπτυξιακού, περιβαλλοντικού και πολεοδομικού σχεδιασμού ή σχεδίων ισοδύναμου αποτελέσματος ή υποκατάστατων τους» (άρθρο 3).

25. Επειδή, όπως συνάγεται από τα προαναφερόμενα άρθρα 1 και 5 της Σύμβασης της Γρανάδας, δεν είναι καταρχήν επιτρεπτή η μετακίνηση και, κατά μείζονα λόγο, η καταστροφή κάθε κατασκευής, η οποία είναι ιδιαιτέρως σημαντική για τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού ενδιαφέροντός τους, εκτός αν επιτακτικοί λόγοι προστασίας του ίδιου του μνημείου επιβάλλουν τη μετακίνησή του. Ωστόσο δεν αποκλείονται, κατά την έννοια των άρθρων αυτών της Σύμβασης, επεμβάσεις και στα προστατευόμενα μνημεία, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, προκειμένου να πραγματοποιηθούν μείζονα έργα, ιδιαιτέρως σημαντικά και αναγκαία για την ικανοποίηση ζωτικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου, δεδομένου ότι η παρεμπόδιση τέτοιων έργων προδήλως δεν περιλαμβάνεται στη βούληση των συμβαλλόμενων μερών. Με το περιεχόμενο δε αυτό, οι ορισμοί της παραπάνω Διεθνούς Σύμβασης συμπορεύονται προς τις επιταγές του ελληνικού Συντάγματος, οι οποίες διαλαμβάνονται σε προηγούμενη σκέψη. Εξάλλου, στον εθνικό νομοθέτη απόκειται να εξειδικεύσει τα κριτήρια για το χαρακτηρισμό κατασκευής ως ιδιαιτέρως σημαντικής, με γνώμονα το σκοπό, στον οποίο απέβλεψε η κατάρτιση της Διεθνούς Σύμβασης, όπως αυτός προκύπτει από το προοίμιό της, δηλαδή τη διατήρηση της μαρτυρίας για την πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης και τη μετάδοσή της στις επόμενες γενεές, αφού λάβει υπόψη και τις συνθήκες και τα ιδιαίτερα πολιτιστικά χαρακτηριστικά και δεδομένα του ελληνικού χώρου, καθώς και την πολιτιστική παράδοση και τις πολιτισμικές αναφορές της Χώρας. Αν όμως δεν έχει θεσπιστεί

./.

σχετική ρύθμιση, ο χαρακτηρισμός κατασκευής ως ιδιαιτέρως σημαντικής, κατά την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης, απόκειται στην κρίση των οργάνων της Διοίκησης, τα οποία είναι αρμόδια να εγκρίνουν την πραγματοποίηση εργασιών που συνιστούν επέμβαση σε μνημείο. Η κρίση αυτή του διοικητικού οργάνου ως προς το χαρακτήρα της κατασκευής πρέπει να είναι ειδικώς αιτιολογημένη, η υποχρέωση δε αιτιολόγησης είναι εντονότερη αν η κατασκευή εμπίπτει σε προστατευτικό καθεστώς που θεσπίζεται από την εθνική νομοθεσία για τα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως τα κτίρια που έχουν χαρακτηριστεί ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία σύμφωνα με τις διατάξεις της προϊσχύουσας νομοθεσίας και συνεχίζουν να προστατεύονται κατά τις διατάξεις του ν. 3028/2002 (άρθρο 73 παρ. 10 ν. 3028/2002). Τέλος, σύμφωνα με τα προαναφερόμενα, αν η κατασκευή κριθεί ιδιαιτέρως σημαντική, οποιαδήποτε επέμβαση σε προστατευόμενο στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς επιτρέπεται μόνον αν συντρέχει η παραπάνω εξαιρετική περίπτωση μείζονος έργου που εξυπηρετεί ζωτικές ανάγκες του κοινωνικού συνόλου. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να επιτραπεί η επέμβαση μόνο αν διαπιστωθεί, ύστερα από εξαντλητική διερεύνηση εναλλακτικών λύσεων, ότι είναι αδύνατη η κατασκευή του έργου σε άλλη θέση ή κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μη θίγεται το μνημείο. Η σχετική κρίση της Διοίκησης πρέπει να στηρίζεται σε όλως ειδική αιτιολογία τόσο ως προς τη σημασία του έργου σε συσχέτιση και προς την πολιτιστική αξία του θιγόμενου μνημείου, όσο και ως προς την ανυπαρξία εναλλακτικής λύσης. Με βάση τις ανωτέρω κρίσεις, ακυρώθηκε με την 3478/2000 απόφαση της Ολομελείας του ΣτΕ η ΚΥΑ με την οποία εγκρίθηκε η ΜΠΕ 1995 για το λόγο ότι δεν είχε αξιολογηθεί το Μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου, το οποίο έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, ούτε τα υπόλοιπα πολιτιστικά στοιχεία που βρίσκονται στην ίδια περιοχή Συκιάς σε σχέση με τους ορισμούς της Διεθνούς Σύμβασης της Γρανάδας για να κριθεί αν αποτελούν μνημειακές

./.

κατασκευές ιδιαίτερας σημαντικές, κατά την έννοια της Σύμβασης αυτής, και, κατ' επέκταση, αν υπάγονται στο αυστηρό προστατευτικό καθεστώς που θεσπίζεται με αυτή. Εξάλλου, κρίθηκε ότι με τη Μελέτη αυτή δεν εξετάστηκαν εναλλακτικές λύσεις ως προς τον τρόπο κατασκευής, τη διάρθρωση και το μέγεθος των επίμαχων έργων, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η εκτροπή του ύδατος του Αχελώου κατά τρόπο ώστε να αποτραπεί η καταστροφή, τουλάχιστον των περισσότερο αξιόλογων από τα παραπάνω μνημεία, και γενικότερα να μειωθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις από τα έργα. Συγκεκριμένα, έγινε δεκτό ότι από τη ΜΠΕ προέκυπτε ότι εξετάστηκαν εναλλακτικές λύσεις που αναφέρονται όμως μόνο στην ανάγκη και στον τρόπο ενίσχυσης του υδατικού δυναμικού της Θεσσαλίας και όχι στον τρόπο πραγματοποίησης της εκτροπής, η οποία κρίθηκε αναγκαία.

26. Επειδή, στην Συμπληρωματική Μελέτη του 2002 περιέχονται οι εξής διαπιστώσεις: α) «ως προς το Μοναστήρι του Αγ. Γεωργίου Μυροφύλλου, το οποίο χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερα σημαντικό μνημείο σύμφωνα με τα κριτήρια της Σύμβασης της Γρανάδας, με τα μέτρα που λήφθηκαν δεν προξενείται καταστροφή του σημαντικού [αυτού] μνημείου (...). Για τη διάσωσή του μελετήθηκε η κατασκευή προστατευτικού περιμετρικού φράγματος και ταυτόχρονα μείωση της στάθμης του ταμιευτήρα της Συκιάς κατά 5 μ. σε σχέση με τον παλαιότερο (ΜΠΕ 1995) σχεδιασμό του.» Σε ξεχωριστό δε παράρτημα περιλαμβάνεται ιδιαίτερη Μελέτη στην οποία εξετάζονται και οι λοιπές εναλλακτικές λύσεις, μεταξύ των οποίων η ολόσωμη μετακίνηση της Μονής, και προκρίνεται η επιλογή της δημιουργίας αναχώματος. β) Ως προς τα λοιπά στοιχεία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, διαπιστώνεται ότι θα προκληθεί καταστροφή τοξωτών και πέτρινων γεφυριών και νερόμυλων, τα οποία όμως δεν αξιολογούνται ως ιδιαίτερας σημαντικά. Ειδικότερα, στο κεφάλαιο 6.Β.6 της Συμπληρωματικής ΜΠΕ περιγράφονται αναλυτικά όλοι οι χώροι και μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής Μελέτης. Για την

./.

γέφυρα Τριζώλου (Πτελέας Ανθηρού ή Καρυώτικο) αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι «αποτελεί σήμερα το μεγαλύτερο μονότοξο γεφύρι στη Θεσσαλία με άνοιγμα 30 μ. και το δεύτερο από άποψη σπουδαιότητας και μεγέθους γεφύρι της περιοχής της Αργιθέας, μετά τη γέφυρα του Κοράκου, η οποία όμως έχει καταστραφεί ολοκληρωτικά. Σήμερα είναι απροσπέλαστο και δεν χρησιμοποιείται, αφού τα μονοπάτια κατά μήκος του ποταμού που οδηγούν σ' αυτό έχουν καταστραφεί. Θα βυθιστεί στον ταμιευτήρα του φράγματος της Συκιάς» (σελ. 6B-71). Περαιτέρω, στο κεφάλαιο 7.B.7 με τίτλο «Επιπτώσεις στα Πολιτιστικά Χαρακτηριστικά» αναφέρονται όλα τα κατακλυζόμενα πολιτιστικά μνημεία και χώροι και αξιολογούνται βάσει των υπάρχοντων στοιχείων, σύμφωνα με τις ανωτέρω διατάξεις της Σύμβασης της Γρανάδας (βλ. σελ. 7-125 επ.). Όσον αφορά στις λίθινες γέφυρες διαπιστώνονται τα εξής: «ότι η αξιολόγησή τους (...) είναι δύσκολη, γιατί στηρίζεται σε ελλιπή δεδομένα. Οι τρεις γέφυρες που κατακλύζονται από τον ταμιευτήρα της Συκιάς (Τριζώλου, Πετρωτού και Ελληνικών) παρουσιάζουν βέβαια τεχνικό και αισθητικό ενδιαφέρον (ιδιαίτερα εκείνη του Τριζώλου που θεωρείται το μεγαλύτερο σωζόμενο μονότοξο γεφύρι της Θεσσαλίας) ως δείγματα της μεταβυζαντινής γεφυροποιίας της περιοχής, δεν είναι όμως μοναδικές και ο χαρακτηρισμός τους ως ιδιαίτερως σημαντικών μνημείων μπορεί να γίνει μόνο μετά από λεπτομερή αποτύπωση, χρονολόγηση και συγκριτική ανάλυσή τους. Αποτελούν πάντως οι γέφυρες αυτές αξιόλογες μαρτυρίες μιας πολιτιστικής παράδοσης που τείνει να εξαφανιστεί. Η γέφυρα της Μεσοχώρας (...) δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως μνημείο ξεχωριστής σημασίας». Ως προς τους νερόμυλους που θίγονται διαπιστώνεται ότι είναι αντιπροσωπευτικά δείγματα των πολυάριθμων παραδοσιακών μύλων της περιοχής, χωρίς όμως να παρουσιάζουν ένα ιδιαίτερο ιστορικό και τεχνικό ενδιαφέρον. Ως προς τις κατακλυζόμενες εκκλησίες διαπιστώνεται ότι είναι σχεδόν όλες νεότερες και δεν μπορεί να χαρακτηρισθούν ως ιδιαίτερως σημαντικές σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία. Τέλος, για τις

./.

αρχαιολογικές θέσεις διαπιστώνονται τα εξής: Στις θέσεις Νιτροβιές, Κεραμιδαριό και Παλαιοχώρι εκκρεμεί ανασκαφική διερεύνηση, επομένως δεν μπορεί να γίνει αξιολόγηση της σπουδαιότητάς τους. Στη θέση Βαργιάνια η ανασκαφική διερεύνηση δεν έχει ολοκληρωθεί, επομένως είναι πρώιμο να εξαχθούν συμπεράσματα για την χρήση και την ακριβή χρονολογία των κτισμάτων. Οπωσδήποτε όμως το γεγονός ότι είναι κατά πολύ προγενέστερα της γειτονικής μονής καθιστά τα λείψανα αυτά ενδιαφέροντα. Στη θέση Διάσελλο, τα αποσπασματικά αρχιτεκτονικά λείψανα ελληνιστικής εποχής που αποκαλύφθηκαν δεν κρίθηκαν σημαντικά από την αρμόδια Εφορεία και εγκρίθηκε ήδη η κατάκλυσή τους με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού. Στο συμπέρασμα της αξιολόγησης αναφέρεται ότι η γέφυρα Τριζώλου μπορεί να θεωρηθεί αξιόλογη, αν και η έλλειψη τεκμηριωμένης δημοσίευσης καθιστά εξαιρετικά δύσκολη την ακριβή αποτίμηση της αξίας της. Ευκαία θα ήταν η εξέταση και στην περίπτωση αυτή εναλλακτικών λύσεων για την αποφυγή της ολοκληρωτικής καταστροφής της. Εξάλλου, στο κεφάλαιο 8.Β.6 επαναλαμβάνεται το συμπέρασμα αυτό για τη γέφυρα Τριζώλου. Περαιτέρω, ως προς τις επιπτώσεις και τα μέτρα για την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, στο Παράρτημα Γ' του ν. 3481/2006 κατ' αρχάς περιγράφονται αναλυτικά τα μέτρα για τη διάσωση της Μονής Αγ. Γεωργίου Μυροφύλλου (παρ. 24-24.11) και, εν συνεχεία, αναφέρονται οι κατακλυζόμενες αρχαιολογικές θέσεις και προβλέπεται ότι, πριν από την κατάκλυση, θα πραγματοποιηθεί ανασκαφική έρευνα με πλήρη φωτογραφική και σχεδιαστική αποτύπωση, βάσει των αποτελεσμάτων της οποίας θα εκδοθεί γνωμοδότηση του Κ.Α.Σ (παρ. 24.12). Ως προς το σύνολο των γεφυριών, των νερόμυλων και των εκκλησιών της περιοχής που θα κατακλυσθούν προβλέπεται η πλήρης φωτογραφική αποτύπωση και βιντεοσκόπηση, η πλήρης αρχιτεκτονική αποτύπωση και έρευνα για την ανεύρεση σχετικού ιστορικού υλικού (ιστορικές αναφορές, γραβούρες κ.λ.π) (παρ. 25). Ειδικά, δε, για την γέφυρα Τριζώλου προβλέπεται ότι θα

./.

κατακλυσθεί, αν η μεταφορά της είναι τεχνικώς ανέφικτη και το όλο εγχείρημα δεν υποστηρίζεται από αντίστοιχα στοιχεία ως προς την πολιτιστική σπουδαιότητα του μνημείου (όρος 26).

27. Επειδή, εκ των ανωτέρω προκύπτουν τα εξής: Με βάση την επιλεγείσα λύση, η Μονή Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου περικλείεται από ένα χωμάτινο ανάχωμα ύψους μέχρι 549 μέτρων, προκειμένου να μην κατακλυσθεί και να παραμείνει το σύνολο του μνημείου στο φυσικό του χώρο. Εντούτοις ο χώρος αυτός, καίτοι προστατευόμενος σε ακτίνα δύο χιλιάδων μέτρων σύμφωνα με την Φ32/26244/573/17.6.1985 απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού (Β' 425/10.7.1985), αλλοιώνεται αφενός λόγω των εκτεταμένων εργασιών και παρεμβάσεων που συνεπάγεται η κατασκευή του αναχώματος και αφετέρου διότι τη θέα της κοιλάδας του Αχελώου από τον περίβολο της μονής, αντικαθιστά πλέον η θέα του τεχνητού αναχώματος. Ως προς τα λοιπά στοιχεία του πολιτιστικού περιβάλλοντος που επηρεάζονται από το έργο, διαπιστώνεται ότι η αξιολόγηση της σημασίας των γεφυριών και των αρχαιολογικών θέσεων είναι ελλιπής. Ειδικότερα, ως προς τα γεφύρια, διαπιστώνεται στη Μελέτη η ανάγκη να γίνει λεπτομερής αποτύπωση, χρονολόγηση και συγκριτική ανάλυσή τους, ενώ τίθεται ως περιβαλλοντικός όρος η συγκέντρωση του απαιτούμενου υλικού. Ως προς τις αρχαιολογικές θέσεις (πλην της θέσης Διάσελλο, στην οποία έχει γίνει η ανασκαφή και έχει εκδοθεί απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού για την κατάκλυσή της), προβλέπεται η εκτέλεση των ανασκαφών πριν την κατάκλυσή τους, όχι πάντως πριν την εκτέλεση των έργων. Ως εκ τούτου, στην ουσία μετατίθεται στο μέλλον η ενδελεχής και τεκμηριωμένη αξιολόγηση των εν λόγω πολιτιστικών στοιχείων, ενώ με την προσβαλλόμενη πράξη επιτρέπεται η κατασκευή του έργου χωρίς να έχουν ληφθεί υπόψη τα απαιτούμενα δεδομένα και χωρίς να έχει προηγηθεί η απαιτούμενη εξέταση εναλλακτικών λύσεων ως προς τον τρόπο πραγματοποίησης της εκτροπής. Τέλος, ως προς τους νερόμυλους (για τους οποίους μάλιστα η καταγραφή δεν είναι πλήρης αλλά ενδεικτική,

./.

βλ. σελ. 6B-74 Μελέτης) και τις εκκλησίες δεν γίνεται αναλυτική και τεκμηριωμένη αξιολόγησή τους, αλλά χαρακτηρίζονται συλλήβδην ως μη ιδιαιτέρως σημαντικά μνημεία. Ειδικά δε ως προς τις εκκλησίες αναφέρεται ότι σχεδόν όλες είναι νεότερες. Εν όψει των ανωτέρω, είναι πλημμελής η αιτιολογία ως προς την αξιολόγηση των ως άνω θιγομένων μνημείων με βάση τα κριτήρια που επιβάλλονται για την κατά το άρθρου 24 παρ. 6 του Συντάγματος και τη Διεθνή Σύμβαση της Γρανάδας προστασία. Κατ' ακολουθία, ο σχετικός λόγος ακυρώσεως είναι βάσιμος και πρέπει να γίνει δεκτός.

28. Επειδή, όπως έχει ήδη κριθεί (βλ. ιδίως Ολομ ΣτΕ 3478/2000), από τα άρθρα 24 παρ. 1 και 106 του Συντάγματος, σε συνδυασμό με το άρθρο 174 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ήδη άρθρο 191 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης) και με τις διατάξεις του ν. 1650/1986 όπως ίσχυαν κατά το χρόνο έκδοσης της προσβαλλομένης πράξεως, προκύπτει ότι σε συμμόρφωση προς τη συνταγματική επιταγή για την προστασία του περιβάλλοντος και, ειδικότερα, προς την αρχή της πρόληψης στον τομέα αυτόν, προβλέπεται διοικητική διαδικασία, με την οποία παρέχεται στα αρμόδια όργανα της Διοίκησης η δυνατότητα να εκτιμούν εκ των προτέρων τις αναμενόμενες συνέπειες για το περιβάλλον από σχεδιαζόμενα έργα ή δραστηριότητες και, ενόψει ιδίως των συνεπειών αυτών, της φύσης και της σημασίας των τυχόν θιγόμενων οικοσυστημάτων ή μεμονωμένων στοιχείων, του χαρακτήρα και του σκοπού του συγκεκριμένου έργου ή δραστηριότητας και των υφιστάμενων μέσων αποτροπής, άρσης ή μείωσης της πιθανολογούμενης βλάβης του περιβάλλοντος, να κρίνουν αν και με ποιους όρους μπορεί να πραγματοποιηθεί το έργο ή η δραστηριότητα ώστε να μη παραβιάζεται η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης και, γενικότερα, οι παραπάνω ορισμοί του Συντάγματος και οι αναφερόμενοι στο περιβάλλον ορισμοί της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και, συγκεκριμένα, οι διατάξεις του άρθρου 174 αυτής (ήδη άρθρο 191 της

./.

Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης), με τις οποίες - και όπως ίσχυαν κατά την έκδοση της προσβαλλομένης πράξεως - καθιερώνεται επίσης η αρχή της προληπτικής δράσης στον τομέα του περιβάλλοντος. Εξάλλου, σε περίπτωση προσβολής με αίτηση ακύρωσης των διοικητικών πράξεων που εκδίδονται κατά την παραπάνω διαδικασία, ο ακυρωτικός δικαστής ερευνά αν τηρήθηκε συννόμως από ουσιαστική και τυπική άποψη η διαδικασία αυτή και αν τα στοιχεία, στα οποία στηρίζεται η ελεγχόμενη διοικητική πράξη, είναι σύμφωνα με τους σχετικούς ορισμούς της νομοθεσίας και επαρκή για να προσδώσουν έρεισμα στην πράξη. Ειδικότερα, κατά την άσκηση του ακυρωτικού ελέγχου, στον οποίο περιλαμβάνεται και η πλάνη περί τα πράγματα, ο δικαστής εξετάζει, μεταξύ άλλων, αν η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που αποτελεί το βασικό μέσο εφαρμογής της αρχής της πρόληψης, ανταποκρίνεται προς τις απαιτήσεις του νόμου και αν το περιεχόμενό της είναι επαρκές ώστε να παρέχεται στα αρμόδια διοικητικά όργανα η δυνατότητα να διακρίβωνουν και αξιολογούν τις συνέπειες του έργου ή της δραστηριότητας και να εκτιμούν αν η πραγματοποίησή του είναι σύμφωνη με τις διατάξεις της οικείας νομοθεσίας καθώς και με τις προαναφερόμενες συνταγματικές επιταγές και τους ορισμούς της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ευθεία, όμως, αξιολόγηση από μέρους του δικαστή των συνεπειών ορισμένου έργου ή δραστηριότητας και η κρίση αν η πραγματοποίησή του αντίκειται στην αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης εξέρχονται των ορίων του ακυρωτικού ελέγχου διότι προϋποθέτουν διαπίστωση πραγματικών καταστάσεων, διερεύνηση τεχνικών θεμάτων, ουσιαστικές εκτιμήσεις και στάθμιση στηριζόμενη στις εκτιμήσεις αυτές. Κατ' ακολουθίαν, παράβαση της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης μπορεί να ελεγχθεί ευθέως από τον ακυρωτικό δικαστή μόνον αν από τα στοιχεία της δικογραφίας και με βάση τα διδάγματα της κοινής πείρας προκύπτει ότι η προκαλούμενη από το έργο ή τη δραστηριότητα βλάβη για το περιβάλλον είναι μη επανορθώσιμη και έχει τέτοια έκταση και συνέπειες ώστε προδήλως να αντιστρατεύεται

./.

την παραπάνω συνταγματική αρχή.

29. Επειδή, κατά τα εκτιθέμενα σε προηγούμενες σκέψεις, έχουν ήδη ακυρωθεί τρεις φορές από το Συμβούλιο της Επικρατείας πράξεις έγκρισης περιβαλλοντικών όρων του επίδικου έργου, το οποίο σχεδιάστηκε αρχικώς κυρίως ως αρδευτικό και στη συνέχεια, ενόψει των ακυρωτικών αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας και των δεσμεύσεων της Χώρας από το Ενωσιακό Δίκαιο, μεταβλήθηκε σε ενεργειακό, αρδευτικό και δευτερευόντως υδρευτικό, με την προσβαλλόμενη δε απόφαση εγκρίνονται και πάλι περιβαλλοντικοί όροι, χωρίς το έργο να έχει μελετηθεί, όπως έγινε δεκτό στις προηγούμενες σκέψεις, με τον προβλεπόμενο στην εσωτερική και ενωσιακή νομοθεσία τρόπο, τόσο ως προς τη διαχείριση του υδάτινου δυναμικού, όσο και ως προς τη προστασία των περιοχών natura και των πολιτιστικών μνημείων. Εξάλλου, το επίδικο έργο, το οποίο σχεδιάστηκε αρχικά ως «μεγάλη εκτροπή» 1,1 δισεκατομμυρίου κ.μ. ύδατος ετησίως, περιορίστηκε στη συνέχεια σε «μερική εκτροπή» 600 εκατομμυρίων κ.μ. ύδατος ετησίως και πλέον, στα προς έγκριση σχέδια διαχείρισης υδατικών πόρων, γίνεται λόγος για εκτροπή 250 εκατομμυρίων κ.μ. ύδατος ετησίως. Τέλος, στο χρονικό διάστημα που παρήλθε μετά τους αρχικούς περιβαλλοντικούς όρους του επίδικου έργου και τη δημοσίευση της 3478/2000 ακυρωτικής απόφασης της Ολομελείας του Δικαστηρίου, με την οποία έγινε δεκτό ότι με τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων είχε γίνει ενδελεχής έρευνα και με έπαρκή τεκμηρίωση στάθμιση των συνεπειών για το περιβάλλον του έργου της εκτροπής, όπως είχε σχεδιαστεί τότε, και ότι το έργο αυτό δεν παραβίαζε την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, τέθηκαν σε ισχύ η Οδηγία 2000/60, το δίκτυο Natura 2000 και η νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική. Όλα τα παραπάνω δεδομένα δεν υπήρχαν κατά το χρόνο έκδοσης της απόφασης αυτής του Δικαστηρίου και, συνεπώς, τίθεται εκ νέου θέμα του σεβασμού της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης ενόψει του νέου σχεδιασμού του έργου, των νέων περιβαλλοντικών όρων και των ως άνω νέων

./.

πραγματικών και νομικών δεδομένων. Εξάλλου, με βάση τις κρίσεις που περιέχονται στην προαναφερόμενη απόφαση του ΔΕΕ της 11.9.2012 που απάντησε σε προδικαστικά ερωτήματα, τα οποία είχε θέσει το παρόν Δικαστήριο και στα οποία δεν περιλαμβάνεται ερώτημα αναφερόμενο στη συμβατότητα του έργου με την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, κρίνεται, κατά τα εκτιθέμενα σε προηγούμενες σκέψεις, ότι με το επίδικο έργο παραβιάζονται βασικοί κανόνες της εθνικής και ενωσιακής περιβαλλοντικής νομοθεσίας που αποτελούν παραμέτρους της αρχής αυτής και, συγκεκριμένα κανόνες, με τους οποίους, στο πλαίσιο της εν λόγω αρχής επιδιώκεται η προστασία και ορθολογική αξιοποίηση των υδάτων ως φυσικών πόρων, η προστασία των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας ως στοιχείων του οικοσυστήματος, η εξασφάλιση της πληρέστερης δυνατής αξιολόγησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από την εκτέλεση έργων και δραστηριοτήτων και η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Τέλος, το επίδικο έργο, κατά τα προκύπτοντα από τα στοιχεία του φακέλου, αλλά και τους κανόνες της κοινής πείρας συναγόμενους με βάση τα στοιχεία αυτά, συνεπάγεται εκτεταμένη περιβαλλοντική βλάβη σε περιοχή που περιλαμβάνεται στο δίκτυο Natura 2000, δηλαδή σε ευαίσθητη από περιβαλλοντική άποψη περιοχή, υπαγόμενη σε νομικό καθεστώς ιδιαίτερης προστασίας. Η επιβαλλόμενη δε από την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης αποτροπή ή μετριασμός και επανόρθωση της βλάβης αυτής, προϋποθέτει την τήρηση των κανόνων της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, πλείστοι από τους οποίους έχουν παραβιαστεί στην προκειμένη περίπτωση, σύμφωνα με όσα εκτίθενται σε προηγούμενες σκέψεις. Με τα δεδομένα αυτά, το επίδικο έργο εκτροπής ποσότητας 600 εκατομμυρίων κ.μ. ύδατος ετησίως των υδάτων του Αχελώου, όπως έχει σχεδιαστεί και εγκριθεί με την προσβαλλόμενη απόφαση, αντίκειται προδήλως στην αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης. Κατ' ακολουθίαν, η προσβαλλόμενη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί στο σύνολό της, κατά τον βασίμως προβαλλόμενο σχετικό λόγο ακυρώσεως.

./.

Μειοψήφησαν ο Αντιπρόεδρος Αθ. Ράντος και οι Σύμβουλοι Γ. Τσιμέκας, Σπ. Μαρκάτης, Β. Καλαντζή, Κ. Κουσούλης, Κ. Φιλοπούλου, Κ. Πισπιρίγκος, προς τη γνώμη των οποίων συντάχθηκε και η Πάρεδρος Β. Πλαπούτα, οι οποίοι διατύπωσαν την εξής γνώμη: Το ζήτημα της σχέσεως του επίμαχου έργου με την αρχή της βιώσιμης αναπτύξεως τέθηκε και μορφοποιήθηκε επιτυχώς τόσο από το Δικαστήριο, με τις προηγούμενες ακυρωτικές αποφάσεις και τα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα, όσο και από το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, με τις απαντήσεις επί των προδικαστικών ερωτημάτων. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, υπό ανάλογες ή και, στο προδικαστικό ερώτημα και την επ' αυτού απάντηση, υπό τις αυτές ακριβώς νομικές και πραγματικές συνθήκες, τα εν λόγω δικαστήρια δεν ήχθησαν στην ριζική λύση της ακυρώσεως για παράβαση της αρχής αυτής. Αντιθέτως, είτε το συνολικό έργο κρίθηκε ρητά ως κατ' αρχήν συμβατό με την αρχή αυτή είτε η επί μέρους εξέταση των τιθεμένων ζητημάτων, ιδίως με την απάντηση επί των προδικαστικών ερωτημάτων, καθόλου δεν οδήγησε σε κρίσεις περί ριζικών παραβάσεων των αντίστοιχων αρχών ή κανόνων δικαίου, αλλά, αντιθέτως, σε κρίσεις περί κατ' αρχήν δυνατότητας εκτελέσεως του έργου. Συνεπώς, δεν δικαιολογείται, και, μάλιστα, μετά την υποβολή του προδικαστικού ερωτήματος και τις επ' αυτού απαντήσεις, η ακύρωση για τον λόγο αυτό, η οποία, εξ άλλου, καθιστά εκ των υστέρων αλυσιτελή την υποβολή του ερωτήματος. Περαιτέρω, κατά τα εκτιθέμενα στη σκέψη 28, η ευθεία αξιολόγηση από μέρους του δικαστή των επιπτώσεων ορισμένου έργου και η κρίση αν η πραγματοποίησή του αντίκειται στην εν λόγω αρχή εξέρχεται των ορίων του ακυρωτικού ελέγχου, εκτός αν από τα στοιχεία της δικογραφίας και με βάση τα διδάγματα της κοινής πείρας προκύπτει εκτεταμένη και ανεπανόρθωτη βλάβη για το περιβάλλον, προϋπόθεση που εν προκειμένω δεν συντρέχει όχι μόνον εν όψει των ανωτέρω εκτεθέντων για την αντιμετώπισή του ζητήματος από τα επιληφθέντα δικαστήρια, αλλά προεχόντως διότι και οι τέσσερεις λόγοι ακυρώσεως που, κατά τα

./.

εκτεθέντα στις σκέψεις 14, 17, 21 και 27, άγουν σε παραδοχή ως βάσιμης της κρινομένης αιτήσεως, δεν συγκροτούν, είτε μεμονωμένα είτε λαμβανόμενοι ως σύνολο, την εν λόγω περίπτωση. Τούτο, διότι παραβίαση της αρχής αυτής μπορεί, κατά τα εκτεθέντα στην σκέψη 28, να στοιχειοθετηθεί μόνον όταν ο δικαστής ευθέως μπορεί, χωρίς να απαιτείται ή να είναι δυνατή η περαιτέρω αιτιολόγηση ή τεκμηρίωση από τον νομοθέτη ή από την Διοίκηση των βαλλομένων επιλογών τους, να αχθεί στο προεκτεθέν συμπέρασμα (πρβλ και ΣτΕ Ολομ. 613/2002, σκέψη 11). Στην προκειμένη, όμως, περίπτωση οι γενόμενοι δεκτοί ως άνω λόγοι ακυρώσεως είτε αναφέρονται σε τήρηση διαδικασιών (σκέψη 17) είτε σε πλημμέλειες αιτιολογίας (σκέψεις 14, 21 και 27), που, από τη φύση τους, δεν μπορούν να οδηγήσουν στο εν λόγω συμπέρασμα. Συνεπώς, ο λόγος αυτός ακυρώσεως θα έπρεπε, κατά την γνώμη αυτή, να απορριφθεί ως αβάσιμος.

30. Επειδή, κατόπιν τούτων, οι κρινόμενες αιτήσεις πρέπει να γίνουν δεκτές, κατά τα βασίμως προβαλλόμενα, να ακυρωθεί δε το 567/14.9.2006 έγγραφο της Ε.Υ.Δ.Ε. Ο.Σ.Υ.Ε., με το οποίο, σύμφωνα με όσα κρίθηκαν με την 3053/2009 απόφαση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου, επετράπη δυνάμει των προβλέψεων του ν. 3481/2006 και των εγκριθέντων με αυτόν περιβαλλοντικών όρων, η συνέχιση της εκτελέσεως του συνόλου του επίμαχου έργου της εκτροπής. Τέλος, πρέπει ν' απορριφθούν οι παρεμβάσεις.

Διά ταύτα

Συνεκδικάζει και δέχεται τις κρινόμενες αιτήσεις.

Ακυρώνει το 567/14.9.2006 έγγραφο της Ε.Υ.Δ.Ε. Ο.Σ.Υ.Ε., κατά το μέρος που, σύμφωνα με το σκεπτικό, επιτρέπει τη συνέχιση της εκτελέσεως του συνόλου του έργου της εκτροπής του Αχελώου ποταμού.

Διατάσσει την απόδοση του παραβόλου των κρινομένων αιτήσεων.

Απορρίπτει τις παρεμβάσεις και

Επιβάλλει συμμέτρως σε βάρος του Δημοσίου και των

./.

παρεμβαινόντων τη δικαστική δαπάνη των αιτούντων που ανέρχεται σε χίλια τριακόσια ογδόντα (1.380) ευρώ για κάθε αίτηση.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 19 Ιουνίου 2013

Ο Πρόεδρος

Η Γραμματέας

Κ. Μενουδάκος

Μ. Παπασαράντη

και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 10ης Ιανουαρίου 2014.

Ο Πρόεδρος

Η Γραμματέας

Σωτ. Αλ. Ρίζος

Μ. Παπασαράντη

~~ΣΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ~~

~~Εντέλλεται προς κάθε δικαστικό επιμελητή να εκτελέσει όταν του το ζητήσουν την παραπάνω απόφαση, τους Εισαγγελείς να ενεργήσουν κατά την αρμοδιότητά τους και τους Διοικητές και τα άλλα όργανα της Δημόσιας Δύναμης να βοηθήσουν όταν τους ζητηθεί.~~

~~Η εντολή πιστοποιείται με την σύνταξη και την υπογραφή του παρόντος.~~

~~Αθήνα,~~

~~Ο Πρόεδρος~~

~~Η Γραμματέας~~

11/4/14/2014

u-7

50

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 2 Νοεμβρίου 2007, με την εξής σύνθεση: Γ. Παναγιωτόπουλος, Πρόεδρος, Ν. Σκλίας, Αγγ. Θεοφιλοπούλου, Αικ. Συγγούνα, Ν. Ρόζος, Αν. Γκότσης, Αθ. Ράντος, Ελ. Δανδουλάκη, Χρ. Ράμμος, Ν. Μαρκουλάκης, Δ. Μαρινάκης, Στ. Χαραλάμπους, Γ. Παπαγεωργίου, Ι. Μαντζουράνης, Αικ. Σακελλαροπούλου, Δ. Αλεξανδρής, Μ.- Ε. Κωνσταντινίδου, Αθ. Καραμιχαλέλης, Α.- Γ. Βώρος, Μ. Γκορτζολίδου, Ε. Νίκα, Ι. Γράβαρης, Ε. Αντωνόπουλος, Γ. Τσιμέκας, Ι. Ζόμπολας Σπ. Μαρκάτης, Δ. Γρατσίας, Β. Γρατσίας, Α. Ντέμσις, Σπ. Παραμυθιώτης, Σ. Χρυσικοπούλου, Ηρ. Τσακόπουλος, Β. Καλαντζή, Σύμβουλοι, Β. Ραφτοπούλου, Α. Σδράκα, Πάρεδροι. Γραμματέας η Α. Τριάδη.

Για να δικάσει:

Α. Την από 12 Νοεμβρίου 2006 αίτηση:

των: 1) Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αιτωλοακαρνανίας, που εδρεύει στο Μεσολόγγι (Ν. Διοικητήριο 1), η οποία παρέστη με τους δικηγόρους: α) Γ. Χριστοφορίδη (Α.Μ. 15651), β) Χρ. Ροκόφυλλο (Α.Μ. 1091) και γ) Βασ. Δωροβίνη (Α.Μ. 3177), που τους διόρισε με απόφασή της η Νομαρχιακή της Επιτροπή, 2) Δήμου Αγρινίου, που εδρεύει στο Αγρίνιο (Χαριλάου Τρικούπη 10), 3) Δήμου Οινιάδων του δημοτικού διαμερίσματος Νεοχωρίου Ν. Αιτωλοακαρνανίας, οι οποίοι παρέστησαν με τους ίδιους ως άνω δικηγόρους Γ. Χριστοφορίδη, Χρ. Ροκόφυλλο και Βασ. Δωροβίνη, που τους διόρισαν με απόφασή τους οι Δημαρχιακές τους Επιτροπές, 4) Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Αιτωλοακαρνανίας, που εδρεύει στο Αγρίνιο (Παπαστράτου 53), το οποίο παρέστη με τους ίδιους ως άνω δικηγόρους Γ. Χριστοφορίδη, Χρ. Ροκόφυλλο και Βασ. Δωροβίνη, που τους διόρισε με απόσπαση πρακτικού της η Διοικητική Επιτροπή του, 5) Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Αγρινίου, που εδρεύει στο Αγρίνιο (Παπαϊωάννου 23), η οποία παρέστη με τους ίδιους ως άνω δικηγόρους Γ. Χριστοφορίδη, Χρ. Ροκόφυλλο και Βασ. Δωροβίνη, που τους διόρισε με ειδικό πληρεξούσιο, 6) αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας με την επωνυμία «..... ..»», που εδρεύει στο Αγρίνιο (..... ..) και 7) σωματείου με την επωνυμία «Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία», που εδρεύει στην Αθήνα (Β. Ηρακλείου 24), οι οποίοι παρέστησαν με τους δικηγόρους: α) Γ. Χριστοφορίδη (Α.Μ. 15651), β) Χρ. Ροκόφυλλο (Α.Μ. 1091) και γ) Βασ. Δωροβίνη (Α.Μ. 3177), που τους διόρισαν με ειδικό πληρεξούσιο,

κατά των Υπουργών: 1) Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, 2) Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, 3) Οικονομίας και Οικονομικών, 4) Ανάπτυξης, 5) Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και 6) Πολιτισμού, οι οποίοι παρέστησαν με τον Δ. Αναστασόπουλο, Νομικό Σύμβουλο του Κράτους,

και κατά των παρεμβαινόντων: 1) Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Τρικάλων, η οποία παρέστη με τους δικηγόρους: α) Κων. Δογάνη (Α.Μ. 9964) και β) Αντ. Τίγκα (Α.Μ. 102 Δ.Σ. Τρικάλων), τους οποίους διόρισε με απόφασή της η Νομαρχιακή της Επιτροπή, 2) Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μαγνησίας, η οποία παρέστη με τον δικηγόρο Ξεν. Κοντιάδη (Α.Μ. 16381), που τον διόρισε με απόφασή της η Νομαρχιακή της Επιτροπή και 3) ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία «Δημόσια

Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Ανώνυμη Εταιρεία» (ΔΕΗ Α.Ε.), που εδρεύει στην Αθήνα, η οποία παρέστη με τους δικηγόρους: α) Χαρ. Χρυσανθάκη (Α.Μ. 12163) και β) Χαρ. Συνοδινό (Α.Μ. 13863), που τους διόρισε με ειδικό πληρεξούσιο.

Με την αίτηση αυτή οι αιτούντες επιδιώκουν να ακυρωθούν: 1. η πράξη έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών για την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και για την ενεργειακή αξιοποίηση των υδάτων του, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 ν. 3481/2006. 2. η πράξη έγκρισης του εκπονηθέντος από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων του ΥΠΕΧΩΔΕ Σχεδίου Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 2 ν. 3481/2006.

Β. Την από 11 Νοεμβρίου 2006 αίτηση:

των: 1) αστικής εταιρείας με την επωνυμία «..... για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», που εδρεύει στην Αθήνα (Τριπόδων 28), η οποία παρέστη με τους δικηγόρους: α) Ν. Αλιβιζάτο (Α.Μ. 6976), β) Χρ. Ροκόφυλλο (Α.Μ. 1091), γ) Γ. Χριστοφορίδη (Α.Μ. 15651), δ) Ελ. Κιουσοπούλου (Α.Μ. 12022) και ε) και Βασ. Δωροβίνη (Α.Μ. 3177), που τους διόρισε με ειδικό πληρεξούσιο, 2) Δήμου Μεσολογγίου, που εδρεύει στο Μεσολόγγι (Μάγιορ 20), 3) Δήμου Αιτωλικού, που εδρεύει στο Αιτωλικό (πλατεία Γ. Λιακατά), 4) Δήμου Ινάχου, που εδρεύει στο Νέο Χαλκικόπουλο, οι οποίοι παρέστησαν με τους ίδιους ως άνω δικηγόρους Ν. Αλιβιζάτο, Χρ. Ροκόφυλλο, Γ. Χριστοφορίδη, Ελ. Κιουσοπούλου και Βασ. Δωροβίνη, που τους διόρισαν με αποφάσεις τους οι Δημαρχιακές τους Επιτροπές και 5) Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Νομού Αιτωλοακαρνανίας, που εδρεύει στο Μεσολλόγι (πλατεία Μπότσαρη), η οποία παρέστη με τους ίδιους ως άνω δικηγόρους Ν. Αλιβιζάτο, Χρ. Ροκόφυλλο, Γ. Χριστοφορίδη, Ελ. Κιουσοπούλου και Βασ. Δωροβίνη, που τους διόρισε με απόφασή του το Διοικητικό της Συμβούλιο και με ειδικό πληρεξούσιο, κατά του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, ο οποίος παρέστη με τον Δ. Αναστασόπουλο, Νομικό Σύμβουλο του Κράτους,

και κατά των παρεμβαίνόντων: 1) ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία «Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Ανώνυμη Εταιρεία» (ΔΕΗ Α.Ε.), που εδρεύει στην Αθήνα, η οποία παρέστη με τους δικηγόρους: α) Χαρ. Χρυσανθάκη (Α.Μ. 11855) και β) Χαρ. Συνοδινό (Α.Μ. 13863), που τους διόρισε με ειδικό πληρεξούσιο, 2) Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Καρδίτσας, που εδρεύει στην Καρδίτσα, η οποία παρέστη με τον δικηγόρο Αθ. Κορμαλή (Α.Μ. 12163), που τον διόρισε με απόφασή της η Νομαρχιακή της Επιτροπή, 3) Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μαγνησίας, η οποία παρέστη με τον δικηγόρο Ξεν. Κοντιάδη (Α.Μ. 16381), που τον διόρισε με απόφασή της η Νομαρχιακή της Επιτροπή και 4) Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Τρικάλων, η οποία παρέστη με τους δικηγόρους: α) Αντ. Τίγκα (Α.Μ. 102 Δ.Σ. Τρικάλων) και β) Κων. Δογάνη (Α.Μ. 9964), που τους διόρισε με απόφασή της η Νομαρχιακή της Επιτροπή.

Με την αίτηση αυτή οι αιτούντες επιδιώκουν να ακυρωθούν: 1. η υπ' αριθ. 375/ΚΕ1900/18.3.2005 απόφασεως του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, που ενέκρινε το αποτέλεσμα της δημοπρασίας για την εκτέλεση του έργου «αποπεράτωση φράγματος Συκιάς», η οποία επανήλθε σε ισχύ με τη διάταξη του άρθρου 13 παρ. 4 του ν. 3481/2006, 2. η μονομερής κατακυρωτική πράξη του ίδιου Υπουργού, η έκδοση της οποίας συνάγεται, κατά τους αιτούντες, από τη σύναψη συμβάσεως με την εταιρεία «.....», για την κατασκευή του ως άνω έργου, βάσει της αυτής, ως άνω, διατάξεως του ν. 3481/2006, 3. η γραπτή ή προφορική εντολή του ίδιου Υπουργού και κάθε αρμοδίου οργάνου του Δημοσίου για την εκτέλεση του

έργου και κάθε άλλη συναφής πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως.

Γ. Την από 14 Νοεμβρίου 2006 αίτηση:

του κοινωφελούς ιδρύματος με την επωνυμία «.....», που εδρεύει στην Αθήνα (.....), το οποίο παρέστη με τη δικηγόρο Μ. Ασημακοπούλου (Α.Μ. 11517), που τη διόρισε με ειδικό πληρεξούσιο, κατά των Υπουργών: 1) Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, 2) Ανάπτυξης, 3) Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων 4) Πολιτισμού, 5) Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και 6) Οικονομίας και Οικονομικών, οι οποίοι παρέστησαν με τον Δ. Αναστασόπουλο, Νομικό Σύμβουλο του Κράτους,

και κατά των παρεμβαινόντων: 1) α) Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Λάρισας, που εδρεύει στην Λάρισα (Παπαναστασίου και Κουμουνδούρου), η οποία παρέστη με τη δικηγόρο Γλ. Σιούτη (Α.Μ. 8005), που τη διόρισε με απόφασή της η Νομαρχιακής της Επιτροπής, β) η Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) του Νομού Τρικάλων, που εδρεύει στα Τρίκαλα (Ασκληπιού 3), γ) Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) του Ν. Λαρίσης, που εδρεύει στην Λάρισα (Πανός 14), δ) Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) του Ν. Καρδίτσας, που εδρεύει στην Καρδίτσα (Μεγ. Αλεξάνδρου 34), οι οποίες παρέστησαν με την ίδια ως άνω δικηγόρο Γλ. Σιούτη, που τη διόρισαν με ειδικό πληρεξούσιο και ε) Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας/Περιφερειακό Τμήμα Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας, που εδρεύει στην Λάρισα (Καλλιθέας 7 και Τζαβέλλα), το οποίο παρέστη με την ίδια ως άνω δικηγόρο Γλκ. Σιούτη, που τη διόρισε με απόφασή της η Διοικούσα Επιτροπή του ΤΕΕ, 2) Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μαγνησίας, η οποία παρέστη με τον δικηγόρο Ξεν. Κοντιάδη, που τον διόρισε με απόφασή της η Νομαρχιακή της Επιτροπή και 3) ανώνυμης εταιρείας με την επωνυμία «Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Ανώνυμη Εταιρεία» (Δ.Ε.Η.), που εδρεύει στην Αθήνα, η οποία παρέστη με τους δικηγόρους: α) Χαρ. Χρυσανθάκη (Α.Μ. 11855) και β) Χαρ. Συνοδινό (Α.Μ. 13863), που τους διόρισε με πληρεξούσιο.

Με την αίτηση αυτή οι αιτούντες επιδιώκουν να ακυρωθούν: 1) η πράξη έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών για την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και για την ενεργειακή αξιοποίηση των υδάτων του, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 ν. 3481/2006, β) οι άδειες κατασκευής, αποπεράτωσης και λειτουργίας δημοπρατηθέντων δημοσίων έργων και έργων της ΔΕΗ που αφορούν σε έργα εκτροπής ή σε έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίες περιβλήθηκαν το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 του ν. 3481/2006, γ) η πράξη έγκρισης του εκπονηθέντος από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων του ΥΠΕΧΩΔΕ Σχεδίου Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 2 ν. 3481/2006 και κάθε άλλη συναφής πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως της Εισηγήτριας, Συμβούλου Αικ. Σακελλαροπούλου.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε:

Α. τους πληρεξούσιους των αιτούντων, οι οποίοι ανέπτυξαν και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησαν να γίνει δεκτή η αίτηση, τους πληρεξούσιους των παρεμβαινόντων και τον εκπρόσωπο των Υπουργών, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψή της.

Β. τους πληρεξούσιους των αιτούντων, οι οποίοι ανέπτυξαν και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησαν να γίνει δεκτή η αίτηση, τους πληρεξούσιους των παρεμβαίνόντων και τον εκπρόσωπο του Υπουργού, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψή της.

Γ. την πληρεξούσια του αιτούντος ιδρύματος, η οποία ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση, τους πληρεξούσιους των παρεμβαίνόντων και τον εκπρόσωπο των Υπουργών, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου και

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά το Νόμο

1. Επειδή, για την άσκηση των κρινομένων αιτήσεων έχει καταβληθεί το κατά νόμο παράβολο (βλ. ειδικά έντυπα παραβόλου Σειράς Α υπ' αριθμ. 818156, 1735454, 818157, 1735455, 818182, 1735480/2006).

2. Επειδή, με την πρώτη από τις αιτήσεις αυτές ζητείται η ακύρωση: «1. Της πράξης έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών για την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και για την ενεργειακή αξιοποίηση των υδάτων του, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 ν. 3481/2006. 2. Της πράξης έγκρισης του εκπονηθέντος από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων του ΥΠΕΧΩΔΕ Σχεδίου Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 2 ν. 3481/2006.». Περαιτέρω, με την δεύτερη κρινόμενη αίτηση ζητείται η ακύρωση: «1. της υπ' αριθ. 375/ΚΕ1900/18.3.2005 αποφάσεως του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, που ενέκρινε το αποτέλεσμα της δημοπρασίας για την εκτέλεση του έργου «αποπεράτωση φράγματος Συκιάς», η οποία επανήλθε σε ισχύ με τη διάταξη του άρθρου 13 παρ. 4 του ν. 3481/2006, 2. της μονομερούς κατακυρωτικής πράξεως του ίδιου Υπουργού, η έκδοση της οποίας συνάγεται, κατά τους αιτούντες, από τη σύναψη συμβάσεως με την εταιρεία «..... ..», για την κατασκευή του ως άνω έργου, βάσει της αυτής, ως άνω, διατάξεως του ν. 3481/2006, 3. της γραπτής ή προφορικής εντολής του ίδιου Υπουργού και κάθε αρμοδίου οργάνου του Δημοσίου για την εκτέλεση του έργου, 4. κάθε άλλης συναφούς διοικητικής πράξεως ή παραλείψεως προγενέστερης ή μεταγενέστερης». Τέλος, με την τρίτη υπό κρίση αίτηση ζητείται η ακύρωση: «α) της πράξης έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών για την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και για την ενεργειακή αξιοποίηση των υδάτων του, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 ν. 3481/2006, β) των αδειών κατασκευής, αποπεράτωσης και λειτουργίας δημοπρατηθέντων δημοσίων έργων και έργων της ΔΕΗ που αφορούν σε έργα εκτροπής ή σε έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίες περιβλήθηκαν το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 του ν. 3481/2006, γ) της πράξης έγκρισης του εκπονηθέντος από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων του ΥΠΕΧΩΔΕ Σχεδίου Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού, που περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 2 ν. 3481/2006 καθώς επίσης και κάθε τυχόν συναφούς προγενέστερης ή μεταγενέστερης πράξης ή παράλειψης».

3. Επειδή, οι κρινόμενες αιτήσεις, οι οποίες εισάγονται προς συζήτηση

ενώπιον της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας, κατόπιν των από 17.11.2006 πράξεων του Προέδρου του Δικαστηρίου, λόγω μείζονος σπουδαιότητας [άρθρο 14 παρ. 2 εδ. α' π.δ/τος 18/1989, (ΦΕΚ Α-8/9.1.1989)], είναι συνεκδικαστέες, λόγω συναφείας.

4. Επειδή, παραδεκτώς παρεμβαίνουν για να αποκρούσουν την πρώτη από τις κρινόμενες αιτήσεις οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Τρικάλων και Μαγνησίας που ισχυρίζονται ότι τα επίμαχα έργα, συντελούν στην αναβάθμιση των περιοχών που βρίσκονται στην εδαφική τους περιφέρεια και η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ), διότι τα έργα, στα οποία αφορά η προσβαλλόμενη πράξη εξυπηρετούν και τους σκοπούς της δημόσιας επιχείρησης αυτής και έχουν ενταχθεί στο σχεδιασμό των δραστηριοτήτων της. Παραδεκτώς, επίσης, παρεμβαίνουν για να αποκρούσουν την δεύτερη από τις κρινόμενες αιτήσεις, οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Καρδίτσας, Τρικάλων και Μαγνησίας και η ΔΕΗ. Παραδεκτώς, τέλος, παρεμβαίνουν για να αποκρούσουν την τρίτη υπό κρίση αίτηση οι Τοπικές Ενώσεις Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) Νομών Τρικάλων, Λάρισας, Καρδίτσας, οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Λάρισας και Μαγνησίας, η ΔΕΗ, καθώς και το Περιφερειακό Τμήμα Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (ΤΕΕ), εφ' όσον, μεταξύ των σκοπών του, συγκαταλέγεται και η προστασία του περιβάλλοντος (άρθρο 4 παρ. 2 ν. 1486/1984, Α' 161).

5. Επειδή, περιβαλλοντικοί όροι για επιμέρους τεχνικά έργα, εντασσόμενα στο συνολικό σχέδιο εκτροπής υδάτων του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία είχαν εγκριθεί αρχικώς αφενός μεν με την απόφαση 61414/21.4.1992 των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Τουρισμού, Γεωργίας, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, η οποία αφορούσε σήραγγα διοχέτευσης των υδάτων προς τη Θεσσαλία, μήκους 18,5 χιλιομέτρων, καθώς και φράγματα με τους αντίστοιχους ταμιευτήρες ύδατος και άλλα συναφή έργα στις θέσεις Πύλη του Νομού Τρικάλων και Μουζάκι του Νομού Καρδίτσας, αφετέρου δε με την απόφαση 16058/9.10.1991 των ίδιων Υπουργών, η οποία αφορούσε φράγματα με τους αντίστοιχους ταμιευτήρες και άλλα συναφή έργα στη φυσική κοίτη του ποταμού, στις θέσεις Μεσοχώρα του Νομού Τρικάλων και Συκιά που εμπίπτει στην περιφέρεια των Νομών Άρτας και Καρδίτσας. Οι δύο κοινές αυτές υπουργικές αποφάσεις ακυρώθηκαν, ύστερα από σχετικές αιτήσεις τριών από τους ήδη αιτούντες, με τις αποφάσεις 2759/1994 και 2760/1994, αντιστοίχως, του Συμβουλίου της Επικρατείας για το λόγο ότι δεν είχαν στηριχθεί σε συνθετική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων (ΜΠΕ), η οποία να έχει υποβληθεί και αξιολογηθεί κατά τη διαδικασία που θεσπίζεται με το άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 1650/1986 «για την προστασία του περιβάλλοντος» (ΦΕΚ Α-160/15-16.10.1986) και την κοινή απόφαση 75308/5512/ 26.10.1990 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων και του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας (ΦΕΚ Β-691/2.11.1990) και η οποία να καλύπτει το σύνολο των επιμέρους έργων που προορίζονται για την πραγματοποίηση του εγχειρήματος της εκτροπής των υδάτων, ώστε να καταστεί δυνατό να διαγνωσθεί και αξιολογηθεί η συνολική επίδραση στο περιβάλλον από την αλλοίωση του υδρολογικού ισοζυγίου μεταξύ Δυτικής Ελλάδας και Θεσσαλίας και να εκτιμηθούν, σε όλη τους την έκταση, οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της εκτροπής. Ειδικότερα, με τις αποφάσεις αυτές το Δικαστήριο δέχθηκε ότι ο Αχελώος ποταμός, ο οποίος με μήκος 220 χιλιομέτρων περίπου και πλάτος έως 90 μέτρων, πηγάζει από το όρος Λάκμος της οροσειράς της Πίνδου, στην περιοχή του Μετσόβου, και, εμπλουτιζόμενος με τα νερά αρκετών παραποτάμων, εκβάλλει δυτικά του Μεσολογγίου, διασχίζει ένα από τα σημαντικότερα υδατικά διαμερίσματα της Χώρας και συνιστά πολύ σημαντικό ποτάμιο οικοσύστημα. Ενόψει των δεδομένων αυτών, το Δικαστήριο έκρινε, περαιτέρω, ότι το εγχείρημα της εκτροπής μέρους των υδάτων του ποταμού αυτού προς το θεσσαλικό κάμπο αποτελεί σύνθετο και πολύπλοκο τεχνικό έργο μεγάλης

κλίμακας, η συνολική επίδραση του οποίου στο φυσικό περιβάλλον των επηρεαζόμενων περιοχών της Δυτικής Ελλάδας και της Θεσσαλίας δεν ισούται προς το άθροισμα των τοπικώς μόνον εξεταζόμενων συνεπειών των επιμέρους τεχνικών έργων που απαιτούνται για την πραγματοποίησή του, αλλά είναι πολλαπλάσιο, λόγω του δυναμικού και μη γραμμικού χαρακτήρα των διαταρασσόμενων φυσικών και ανθρωπογενών συστημάτων, ως και ότι, κατά συνέπεια, για την καταγραφή και αξιολόγηση των επιπτώσεων του εγχειρήματος αυτού δεν αρκεί η σύνταξη μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων για καθένα από τα προγραμματιζόμενα επιμέρους τεχνικά έργα, αλλ' απαιτείται η σύνταξη συνολικής μελέτης, στην οποία, με την κατάλληλη επιστημονική μέθοδο, θα συσχετίζονται και συνεκτιμώνται οι επιμέρους, καθώς και οι απώτερες συνέπειες για το περιβάλλον. Μετά τις ακυρωτικές αποφάσεις αυτές συντάχθηκε, με ευθύνη της Ειδικής Υπηρεσίας Δημόσιων Έργων Αχελώου της Γενικής Γραμματείας Δημόσιων Έργων του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, ενιαία μελέτη για το σύνολο των έργων της εκτροπής και, στη συνέχεια, εκδόθηκε η απόφαση 68526/3359/13.7.1995 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, με την οποία προεγκρίθηκε η χωροθέτηση των επιμέρους έργων που απαιτούνται για την εκτροπή. Στη συνέχεια, με την κοινή απόφαση Α.Π. 23271/15.12.1995 των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Πολιτισμού, Γεωργίας και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας και των Αναπληρωτών Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και, συγκεκριμένα, α) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μεσοχώρας Νομού Τρικάλων, β) σήραγγας μήκους 7.400 μέτρων από Μεσοχώρα έως την περιοχή Γλύστρας, γ) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Συκιάς, σε θέση που εμπίπτει στις περιφέρειες των Νομών Άρτας και Καρδίτσας, δ) σήραγγας εκτροπής του ρου του ποταμού προς τη Θεσσαλία, μήκους 17.400 μέτρων, ως και υδροηλεκτρικού σταθμού στην έξοδο της σήραγγας και ε) αναρρυθμιστικής δεξαμενής και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μαυρομματίου Νομού Καρδίτσας. Εξάλλου, με την απόφαση ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ.32/53451/1544/3.11.1995 του Υπουργού Πολιτισμού εγκρίθηκε η πραγματοποίηση των ως άνω έργων εκτροπής, τα οποία ήταν μερικώς διαφορετικά από εκείνα, στα οποία αφορούσαν οι αρχικώς ακυρωθείσες διοικητικές πράξεις, ενώ και για την εκτροπή προβλέφθηκε ανώτατο επιτρεπόμενο όριο εκτρεπόμενης ποσότητας ύδατος 600 εκατομμυρίων κ.μ. ετησίως, κατά μείωση του ορίου των 1.100 εκατομμυρίων κ.μ. ετησίως που είχε ορισθεί με την αρχική πράξη εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων, η οποία είχε ακυρωθεί από το Δικαστήριο. Κατά των ως άνω πράξεων ασκήθηκε αίτηση ακυρώσεως από τους ήδη αιτούντες, η οποία έγινε δεκτή με την υπ' αριθ. 3478/2000 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, με την οποία κρίθηκε ότι, ενόψει των διαπιστώσεων και αξιολογήσεων που περιέχονται στη ΜΠΕ, συνάγεται ότι έγινε ενδελεχής και με επαρκή τεκμηρίωση στάθμιση των συνεπειών των επίμαχων έργων για το περιβάλλον προς την καλυπτόμενη με τα έργα αυτά ανάγκη, η οποία αφορά κυρίως στη διατήρηση και ενίσχυση της παραγωγικής ικανότητας της θεσσαλικής πεδιάδας. Κρίθηκε όμως, περαιτέρω, με την τελευταία απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, ότι με τη μελέτη αυτή δεν εξετάστηκαν εναλλακτικές λύσεις, ως προς τον τρόπο κατασκευής, τη διάρθρωση και το μέγεθος των επίμαχων έργων, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η εκτροπή του Αχελώου κατά τρόπο, ώστε να αποτραπεί η καταστροφή, τουλάχιστον των περισσότερο αξιόλογων από τα μνημεία της περιοχής των έργων, μεταξύ των οποίων το Μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου Μυρόφυλλου Τρικάλων, εκκλησίες και τοξωτά λιθόκτιστα γεφύρια, και να μειωθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις από τα έργα αυτά. Κατόπιν τούτων, οι ως άνω πράξεις κρίθηκαν ακυρωτέες στο σύνολό τους, διότι η ήδη μνημονευθείσα παράλειψη της ΜΠΕ αναφέρεται σε ζήτημα κρίσιμο για την επιλογή της τελικής θέσης των

επίμαχων έργων και τον καθορισμό του μεγέθους και του τρόπου κατασκευής και λειτουργίας τους και, επομένως, για το συνολικό σχεδιασμό των έργων που απαιτούνται για την πραγματοποίηση της μερικής εκτροπής των υδάτων του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία. Μετά την ως άνω ακυρωτική απόφαση του Δικαστηρίου, το ΥΠΕΧΩΔΕ αποφάσισε την εκπόνηση «συμπληρωματικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων εκτροπής του Αχελώου ποταμού προς Θεσσαλία», με σκοπό, όπως στην ίδια τη μελέτη που εκπονήθηκε το 2002 αναφέρεται, «τη διερεύνηση ολοκληρωμένων εναλλακτικών σχημάτων εκτροπής του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία (που εξασφαλίζουν την εκτροπή συνολικής ποσότητας νερού ίσης με 600 εκ. κ.μ. και καθιστούν το σύνολο του εγχειρήματος οικονομικά βιώσιμο), την εξαντλητική εξέταση της δυνατότητας προστασίας και διατήρησης in situ της μονής Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου, την ενσωμάτωση των νέων διοικητικών πράξεων και ρυθμίσεων που αφορούν στο σύνολο της περιοχής εξέλιξης των έργων και των περιοχών που επηρεάζονται από αυτά, την παρουσίαση των νέων οικολογικών, χωροταξικών, οικονομικών, κοινωνικών, ιστορικών και πολιτιστικών δεδομένων, τα οποία έχουν εν τω μεταξύ προκύψει στις παραπάνω περιοχές και την εξειδίκευση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των επανορθωτικών μέτρων με βάση τις ειδικές τεχνικές μελέτες που έχουν εκπονηθεί στην περιοχή από το 1995 που συντάχθηκε η συνολική ΜΠΕ μέχρι το χρόνο συντάξεως της ως άνω μελέτης του 2002». Εξάλλου, μεταξύ των στοιχείων που έχουν ληφθεί υπόψη για την εκπόνηση της νεότερης αυτής ΜΠΕ, αναφέρεται σειρά ειδικών τεχνικών μελετών που συντάχθηκαν κατά τα έτη 1998-2000, η επικαιροποίηση της μελέτης οικονομικής σκοπιμότητας των έργων εκτροπής του Αχελώου στη Θεσσαλία (1997), η μελέτη αρχιτεκτονικής τεκμηρίωσης του συγκροτήματος της Ι.Μ. Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου (2000), μελέτη για τη διαχείριση και παρακολούθηση του προγράμματος μελετών αναγνώρισης και περιγραφής των τύπων οικοτόπων (ΥΠΕΧΩΔΕ,

2001). Τέλος, ως πηγή για τα υδρολογικά δεδομένα του Αχελώου χρησιμοποιήθηκε η μελέτη του ΕΜΠ/ΤΥΠΥΘΕ (Ναλμπάντης, 1999), ενώ η γεωργοτεχνική μελέτη για τον προσδιορισμό των υδατικών αναγκών της Θεσσαλίας αποτελεί «επικαιροποίηση» της μελέτης του 1995, προκειμένου, όπως αναφέρεται στη ΜΠΕ, να γίνει η κατά το δυνατό προσαρμογή των στοιχείων στους επιμέρους περιορισμούς και όρους που τίθενται με την εφαρμογή της Agenda 2000. Η ως άνω συμπληρωματική ΜΠΕ εγκρίθηκε, κατ' επίκληση του ν. 3028/2002 (ΦΕΚ Α-153/2.7.2002), μετά τη σχετική γνωμοδότηση (11/26.2.2003) του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (ΚΑΣ), με την υπ' αριθμ. ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Α1/Φ.39/73006/4608/13.3.2003 απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού. Ακολούθως, εκδόθηκε κοινή υπουργική απόφαση εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων ΑΠ. 131957/19.3.2003 των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Οικονομίας και Οικονομικών, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Ανάπτυξης, Γεωργίας και Πολιτισμού, με την οποία εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και συγκεκριμένα: α) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μεσοχώρας Νομού Τρικάλων, β) σήραγγας μήκους 7.400 μέτρων από Μεσοχώρα έως την περιοχή Γλύστρας και ΥΗΣ Γλύστρας, γ) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Συκιάς, σε θέση που εμπίπτει στις περιφέρειες των Νομών Άρτας και Καρδίτσας, δ) σήραγγας εκτροπής του ρου του ποταμού προς τη Θεσσαλία μήκους 17.400 μέτρων και υδροηλεκτρικού σταθμού στην έξοδο της σήραγγας και ε) αναρρυθμιστικής δεξαμενής και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μαυρομματίου Νομού Καρδίτσας. Οι όροι αυτοί ακυρώθηκαν και πάλι με την 1688/2005 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας. Με την τελευταία αυτή απόφαση κρίθηκε, ενόψει των ισχυουσών, κατά τον κρίσιμο χρόνο, διατάξεων του ν. 1739/1987 (ΦΕΚ Α-201/20.11.1987), υπό το φως της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ «για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων» (ΕΕ L 327), ότι, σύμφωνα με τις αρχές

της βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων, ουσιώδους στοιχείου του φυσικού περιβάλλοντος, η εκτέλεση έργου αξιοποίησης υδατικών πόρων επιτρέπεται, μόνον εφόσον αυτό εντάσσεται σε πρόγραμμα αναπτύξεως υδατικών πόρων, τα δε επίμαχα έργα, παρά το ότι αναμένεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην υδρολογική λεκάνη δύο ποταμών, του Αχελώου και του Πηνειού, καθώς και στα χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα της περιοχής, ουδέποτε εντάχθηκαν σε πρόγραμμα διαχείρισης υδατικών πόρων, το οποίο, όπως άλλωστε προέκυπτε, δεν είχε καταρτισθεί. Με την ίδια απόφαση η υπόθεση αναπέμφθηκε στη Διοίκηση για να κρίνει, εάν εμμένει στην εκτέλεση του έργου, ενόψει των νέων πραγματικών και νομικών δεδομένων [είχε ήδη δημοσιευθεί ο ν. 3199/2003 (ΦΕΚ Α-280/9.12.2002) για τη μεταφορά της ως άνω Οδηγίας] που ισχύουν για το επίδικο έργο, κατ' εκτίμηση των υδατικών αναγκών της Θεσσαλίας και της Δυτικής Στερεάς, ως και της προβλεπόμενης μορφής ανάπτυξης των περιοχών αυτών, στο πλαίσιο πάντοτε της βιώσιμης διαχείρισης των υδατικών πόρων. Ενόψει της ακυρωτικής αυτής αποφάσεως, με την 1186/2006 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας ακυρώθηκε η υπ' αριθ. 375/Κ.Ε 1900Γ/18.3.2005 απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, με την οποία εγκρίθηκε το αποτέλεσμα της δημοπρασίας για το έργο «Αποπεράτωση Φράγματος Συκιάς» και ανατέθηκε η κατασκευή του στην εταιρεία «..... ..», διότι, μετά την ακύρωση της πράξεως εγκρίσεων περιβαλλοντικών όρων, εξέλιπε η νόμιμη προϋπόθεση διενέργειας του διαγωνισμού και αναθέσεως της εκτελέσεως του επίμαχου έργου. Ακολούθησε ο ν. 3481/2006 (ΦΕΚ Α-162/2.8.2006), με το άρθρο 9 του οποίου τροποποιήθηκαν οι ρυθμίσεις του αρ. 7 του ν. 3199/2003 και προβλέφθηκε ότι μέχρι την έγκριση του Εθνικού Προγράμματος Διαχείρισης και Προστασίας του υδατικού δυναμικού της Χώρας και των Σχεδίων Διαχείρισης των Περιφερειών, μπορούν να εγκρίνονται Σχέδια Διαχείρισης των υδάτων συγκεκριμένης Λεκάνης Απορροής Ποταμού (ΛΑΠ) και επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος σε άλλη, τα σχέδια δε αυτά, προκειμένου για έργα μεγάλης κλίμακας ή εθνικής σημασίας, εγκρίνονται με νόμο. Με τη διάταξη του άρθρου 13 (παραγρ. 1-3) του ίδιου ν. 3481/2006, τα έργα μερικής εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία χαρακτηρίστηκαν ως έργα μεγάλης κλίμακας και εθνικής σημασίας, εγκρίθηκε το Σχέδιο Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού και εγκρίθηκαν οι περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία των επίμαχων έργων. Με την παρ. 4 του ίδιου άρθρου 13 του ν. 3481/2006 ορίστηκαν τα εξής: «... 4. Δημόσια έργα, καθώς και έργα της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ), τα οποία δημοπρατήθηκαν και κατασκευάστηκαν ή βρίσκονται στο στάδιο κατασκευής και αφορούν σε έργα εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς Θεσσαλία και έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, επιτρέπεται να λειτουργήσουν ή να ολοκληρωθεί η κατασκευή τους σύμφωνα με το εγκρινόμενο σχέδιο διαχείρισης και τους εγκρινόμενους κατά την προηγούμενη παράγραφο περιβαλλοντικούς όρους». Ενόψει της τελευταίας αυτής διατάξεως, δόθηκε εντολή στην ανάδοχο εταιρεία να συνεχίσει τις εργασίες στο επίμαχο έργο, που είχαν διακοπεί μετά την μνημονευθείσα, 1186/2006, ακυρωτική απόφαση (σχετικά τα υπ' αριθ. 415/28.6.2006 και 567/14.9.2006 έγγραφα της ΕΥΔΕ Τμήματος κατασκευής Έργων Καρδίτσας).

6. Επειδή, οι κρινόμενες αιτήσεις ακυρώσεως στρέφονται, κατά τα αναφερόμενα στο εισαγωγικό τους τμήμα και το αιτητικό τους, κατά του άρθρου 13 του ν. 3481/2006, για τον λόγο ότι, κατά τους αιτούντες, δεν υπάρχει εκτελεστική διοικητική πράξη, μέσω προσβολής της οποίας να είναι εφικτός ο κατοχυρούμενος από το Σύνταγμα έλεγχος της συμφωνίας του εν λόγω νόμου προς αυτό. Αναφέρεται, πάντως, στη δεύτερη και στη τρίτη από τις κρινόμενες αιτήσεις ότι αυτές στρέφονται και κατά πάσης συναφούς διοικητικής πράξεως.

7. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, για την πραγματοποίηση του αυτού έργου της εκτροπής των υδάτων του ποταμού Αχελώου προς την Θεσσαλία, με την

κατασκευή των φραγμάτων της Μεσοχώρας και της Συκιάς, καθώς και της σήραγγας εκτροπής, είχε προηγουμένως εκδοθεί η κοινή απόφαση ΑΠ. 131957/19.3.2003 των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Οικονομίας και Οικονομικών, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Ανάπτυξης, Γεωργίας και Πολιτισμού, με την οποία είχαν εγκριθεί οι περιβαλλοντικοί όροι του έργου. Η κοινή υπουργική απόφαση αυτή ακυρώθηκε, ως μη νόμιμη, με την υπ' αριθ. 1688/2005 απόφαση του Δικαστηρίου. Με την ακυρωτική απόφαση, η υπόθεση ανεπέμφθη ρητώς στην Διοίκηση (σκέψη 16), προκειμένου να εξετασθεί αν αυτή, εν όψει νεωτέρων πραγματικών και νομικών δεδομένων, εμμένει στην εκτέλεση του έργου. Μετά την ακυρωτική απόφαση, η Διοίκηση, με το υπ' αριθ. πρωτ. 415/28.6.2006 έγγραφο της ΕΥΔΕ ΟΣΥΕ, διέταξε τον ανάδοχο του εν τω μεταξύ εκτελούμενου έργου να διακόψει όλες τις εκτελούμενες εργασίες. Ακολούθησε ο προαναφερθείς ν. 3481/2006 (Α'-162/2.8.2006), με τα άρθρα 9 και 13 του οποίου επετράπη η κατασκευή και λειτουργία των ως άνω έργων. Ενόψει δε της διατάξεως της παρ. 4 του άρθρου 13 του ως άνω ν. 3481/2006, η ΕΥΔΕ ΟΣΥΕ, με το υπ' αριθ. πρωτ. 567/14.9.2006 έγγραφό της, κάλεσε, όπως προαναφέρθηκε, τον ανάδοχο του έργου «να προβεί... άμεσα, (από τη λήψη του παρόντος), στην έναρξη και συνέχιση των εργασιών ...» που είχαν διακοπεί μετά την μνημονευθείσα, 1186/2006, ακυρωτική απόφαση. Μετά την έκδοση του ως άνω νόμου και του προμνημονευθέντος εγγράφου άρχισε εκ νέου, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, η εκτέλεση του όλου έργου, κατά τα ανεκτέλεστα εισέτι τμήματά του. Με τα δεδομένα αυτά, το τελευταίο αυτό έγγραφο, ανεξαρτήτως της ειδικότερης διατυπώσεως του περιεχομένου του, επάγεται μεταβολή στον νομικό κόσμο, αφού επιφέρει τη δυσμενή για τους αιτούντες συνέπεια της, δυνάμει των προβλέψεων του νόμου και των εγκριθέντων με αυτόν περιβαλλοντικών όρων, συνεχίσεως της εκτελέσεως του συνόλου του επιμάχου έργου και, μάλιστα, παρά την μεσολαβήσασα ακυρωτική απόφαση. Αποτελεί, συνεπώς, εκτελεστή διοικητική πράξη και προσβάλλεται παραδεκτώς με τις κρινόμενες αιτήσεις, καθ' ερμηνεία των δικογράφων της. Άλλωστε, για την επέλευση των εννόμων συνεπειών των εμπεριεχομένων στο συγκεκριμένο νόμο ατομικών ρυθμίσεων ήταν αναγκαία η έκδοση από όργανο της εκτελεστικής λειτουργίας, η οποία είναι η, κατά το Σύνταγμα, αρμόδια για την εκτέλεση των νόμων λειτουργία, διοικητικής πράξεως, ρητής ή σιωπηρής, έγγραφης ή προφορικής, με περιεχόμενο την εντολή εκτελέσεως της πράξεως του νομοθετικού οργάνου, όπως έγινε εν προκειμένω με το ως άνω έγγραφο. Υπό την εκδοχή, εξ άλλου, αυτή, παρέχεται στους αιτούντες η κατοχυρούμενη από το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και το άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α. έννομη προστασία, μάλιστα δε και ενώπιον του δικαστηρίου εκείνου, του οποίου προβάλλουν ότι δεν εξετέλεσθη προσηκόντως η προηγούμενη ακυρωτική απόφαση. Συνεπώς, απαραδέκτως οι αιτήσεις στρέφονται ευθέως κατά των συγκεκριμένων διατάξεων του τυπικού νόμου, αλλά ασκούνται παραδεκτώς κατά της ως άνω πράξεως. Κατά την γνώμη όμως των συμβούλων Α. Θεοφιλοπούλου, Αικ. Συγγούνα, Ν. Ρόζου, Χρ. Ράμμου, Αικ. Σακελλαροπούλου, Α.Γ. Βώρου, Ι. Γράβαρη και Αντ. Ντέμσια οι υπό κρίση αιτήσεις ασκούνται παραδεκτώς υπό την ακόλουθη έννοια: Διότι, ναι μεν η αίτηση ακυρώσεως χωρεί κατά «πράξεων των διοικητικών αρχών» (άρθρο 95 παρ. 1 στ. α του Συντάγματος) και, συνεπώς, είναι απαράδεκτη αίτηση, με την οποία προσβάλλεται ευθέως διάταξη τυπικού νόμου, στην ειδική όμως περίπτωση, κατά την οποία η προσβαλλόμενη διάταξη, όπως εν προκειμένω, δεν συνιστά άσκηση «νομοθετικής λειτουργίας», κατά το άρθρο 26 παρ. 1 του Συντάγματος, δηλαδή θέση απρόσωπου και αφηρημένου κανόνα δικαίου, δεκτικού, περαιτέρω, εφαρμογής, αλλά αποτελεί εξαντλητική ρύθμιση συγκεκριμένου ζητήματος διοικητικής φύσεως, έτσι ώστε τα έννομα αποτελέσματά της να επέρχονται αμέσως εκ του νόμου και να μην απομένει περιθώριο εκδόσεως εκτελεστής διοικητικής πράξεως εφαρμογής της, τότε, κατά την έννοια των ως άνω συνταγματικών διατάξεων, ερμηνευομένων σε συνδυασμό με τα άρθρα 4 και 20 παρ. 1 του Συντάγματος, με τα οποία, αντιστοίχως, κατοχυρώνεται η αρχή της

ισότητας και το δικαίωμα παροχής αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, η αίτηση ακυρώσεως χωρεί παραδεκτώς κατά της διοικητικής πράξεως που, υπό τα δεδομένα αυτά, εμπεριέχεται στην προσβαλλόμενη νομοθετική διάταξη. Τούτο δε ισχύει, πολύ περισσότερο, σε περίπτωση κατά την οποία με τυπικό νόμο καταργούνται ουσιαστικώς, κατά παράβαση του άρθρου 95 παρ. 5 του Συντάγματος, αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, με τις οποίες είχαν ακυρωθεί προγενέστερες διοικητικές πράξεις που ρύθμιζαν το αυτό αντικείμενο. Εφ' όσον δε η υπόθεση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, καθώς αφορά στην προστασία των υδάτων και, γενικότερα, του φυσικού περιβάλλοντος, το απαράδεκτο των υπό κρίση αιτήσεων θα είχε ως επιπλέον συνέπεια να παραβιασθεί η αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας, η οποία αποτελεί γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, απορρέουσα από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών και επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια να διασφαλίζουν την ένδικη προστασία των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το κοινοτικό δίκαιο. Κατά την γνώμη, τέλος, του Προέδρου και των Συμβούλων Ν. Σκλία, Α. Γκότση, Ν. Μαρκουλάκη, Ι. Ζόμπολα, Σπ. Παραμυθιώτη και Β. Καλατζή, προς την οποία ετάχθη και η Πάρεδρος Α. Σδράκα, από τη διάταξη του άρθρου 95 παρ. 1 στ. α του Συντάγματος, κατά την οποία η αίτηση ακυρώσεως ασκείται κατά «πράξεων των διοικητικών αρχών», προκύπτει ότι το ένδικο αυτό βοήθημα είναι απαράδεκτο, όταν στρέφεται ευθέως κατά τυπικού νόμου. Συνεπώς, οι κρινόμενες αιτήσεις, με τις οποίες ζητείται ευθέως η ακύρωση διατάξεων τυπικού νόμου, ασκούνται απαράδεκτως (ΣτΕ 1250/2003 Ολ., 3612/2002 Ολ., 1046/1952 Ολ. κ.α.).

8. Επειδή, οι αιτούντες ζητούν την ακύρωση του συνολικού έργου της εκτροπής υδάτων του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία, όπως αυτό περιγράφεται στις προηγούμενες σκέψεις και προσδιορίζεται με τα δικόγραφα των κρινομένων αιτήσεων. Εξάλλου, όπως ήδη εξετάθη, με την καθ' ερμηνεία προσβαλλόμενη πράξη, καθίσταται δυνατή η εκτέλεση του συνόλου του έργου. Αντικείμενο, επομένως, της παρούσης δίκης αποτελεί η νομιμότητα του ενιαίου έργου της εκτροπής του Αχελώου ποταμού, παρά το γεγονός ότι η προσβαλλόμενη πράξη αναφέρεται σε τμήμα του επίμαχου έργου και, συγκεκριμένα, στο φράγμα της Συκιάς. Κατά την γνώμη όμως του Προέδρου και των Συμβούλων Ν. Σκλία, Α. Γκότση, Ν. Μαρκουλάκη, Ι. Ζόμπολα, Β. Γρατσία και Β. Καλατζή, προς την οποίαν ετάχθη και η Πάρεδρος Α. Σδράκα, αντικείμενο της παρούσης δίκης είναι μόνο το ως άνω έργο κατασκευής του φράγματος της Συκιάς, το οποίο αναφέρεται σε τμήμα του επίμαχου έργου.

9. Επειδή, κατά τα προαναφερθέντα, με το άρθρο 13 του ν. 3481/2006 εγκρίθηκε το σχέδιο διαχείρισης για τις ΛΑΠ Αχελώου και Πηνειού, οι περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και δόθηκε η δυνατότητα να λειτουργήσουν ή να ολοκληρωθεί η κατασκευή έργων, δημοσίων έργων και έργων της ΔΕΗ που αφορούν στο επίμαχο εγχείρημα της εκτροπής. Τόσο, όμως, οι πράξεις εγκρίσεως των περιβαλλοντικών όρων, όσο και οι πράξεις, βάσει των οποίων εξετέλούντο τα ως άνω έργα, είχαν ήδη ακυρωθεί προ της εκδόσεως του ως άνω νόμου με αποφάσεις του Δικαστηρίου. Επιχειρείται δε η εκ νέου έγκρισή τους, με έρεισμα το ως άνω σχέδιο διαχείρισης, το οποίο εγκρίνεται, κατ' επίκληση του άρθρου 9 του ως άνω ν. 3481/2006. Ενόψει αυτών, το προέχον εν προκειμένω ζήτημα ανάγεται στο συμβατό των νέων ρυθμίσεων των άρθρων 9 και 13 του ως άνω ν. 3481/2006 με το κοινοτικό δίκαιο.

10. Επειδή, στο άρθρο 174 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ορίζεται ότι «1. Η πολιτική της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος συμβάλλει στην επιδίωξη των ακόλουθων στόχων: τη διατήρηση, προστασία και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος, ..., τη συνετή και

ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων ...». Περαιτέρω εξεδόθη η Οδηγία 2000/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου στις 23.10.2000 για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (ΕΕ L 327), στο προοίμιο της οποίας επισημαίνεται η ανάγκη συνετής και ορθολογικής αξιοποίησης των φυσικών πόρων, με βάση τις αρχές της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης, ως και η ανάγκη ενσωμάτωσης της προστασίας και βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων σε άλλους τομείς κοινοτικής πολιτικής, μεταξύ των οποίων η γεωργική, η περιφερειακή και η τουριστική πολιτική και η αλληλεξάρτηση επιφανειακών και υπογείων υδάτων. Επίσης, αναφέρεται ότι απαιτούνται κοινές αρχές για το συντονισμό των προσπάθειών των κρατών μελών για τη βελτίωση της προστασίας των κοινοτικών υδάτων, ως προς την ποιότητα και ποσότητα, την προώθηση της βιώσιμης χρήσης του ύδατος, τη συμβολή στον έλεγχο των διασυννοριακών προβλημάτων ύδατος, την προστασία των υδάτινων οικοσυστημάτων και των χερσαίων οικοσυστημάτων και υδροτόπων που εξαρτώνται άμεσα από αυτά και τη διασφάλιση και ανάπτυξη των δυναμικών χρήσεων των κοινοτικών υδάτων. Σκοπός της οδηγίας, σύμφωνα με το άρθρο 1 αυτής, είναι «... η θέσπιση πλαισίου για την προστασία των εσωτερικών επιφανειακών, των μεταβατικών, των παράκτιων και των υπόγειων υδάτων, το οποίο: α) να αποτρέπει την περαιτέρω επιδείνωση, να προστατεύει και να βελτιώνει την κατάσταση των υδάτινων οικοσυστημάτων, καθώς και των αμέσως εξαρτώμενων από αυτά χερσαίων οικοσυστημάτων και υδροτόπων σε ό,τι αφορά τις ανάγκες τους σε νερό· β) να προωθεί τη βιώσιμη χρήση του νερού βάσει μακροπρόθεσμης προστασίας των διαθέσιμων υδάτινων πόρων· γ) να αποσκοπεί στην ενίσχυση της προστασίας και τη βελτίωση του υδάτινου περιβάλλοντος, μεταξύ άλλων με ειδικά μέτρα για την προοδευτική μείωση των απορρίψεων, εκπομπών και διαρροών ουσιών προτεραιότητας και με την παύση ή τη σταδιακή εξάλειψη των απορρίψεων, εκπομπών και διαρροών των επικίνδυνων ουσιών προτεραιότητας» Για τους σκοπούς της ως άνω οδηγίας, εφαρμόζονται σύμφωνα με το άρθρο 2 αυτής, οι ακόλουθοι ορισμοί: «... 13. "Λεκάνη Απορροής Ποταμού" (ΛΑΠ): η εδαφική έκταση από την οποία συγκεντρώνεται το σύνολο της απορροής μέσω διαδοχικών ρευμάτων, ποταμών και πιθανώς λιμνών και παροχετεύεται στη θάλασσα με ενιαίο στόμιο ποταμού, εκβολές ή δέλτα. ... 15. "Περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού" (ΠΛΑΠ): η θαλάσσια και χερσαία έκταση, που αποτελείται από μια ή περισσότερες γειτονικές ΛΑΠ μαζί με τα συναφή υπόγεια και παράκτια ύδατα, και η οποία προσδιορίζεται δυνάμει του άρθρου 3 παράγραφος 1 ως η βασική μονάδα διαχείρισης ΛΑΠ 39. "Χρήση ύδατος": υπηρεσίες ύδατος μαζί με οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα που προσδιορίζεται σύμφωνα με το άρθρο 5 και το παράρτημα II και η οποία έχει σημαντικές επιπτώσεις στην κατάσταση των υδάτων». Περαιτέρω, στην ως άνω οδηγία ορίζεται ότι: «1. Τα κράτη μέλη προσδιορίζουν τις επί μέρους ΛΑΠ στο εθνικό τους έδαφος και, για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, τις υπάγουν σε επιμέρους ΠΛΑΠ. Οι μικρές ΛΑΠ ενδεχομένως συνδυάζονται με μεγαλύτερες ΛΑΠ ή ενώνονται με γειτονικές μικρές ΛΑΠ για το σχηματισμό επιμέρους ΠΛΑΠ, όπου ενδείκνυται. Όταν τα υπόγεια ύδατα δεν ακολουθούν πλήρως μια συγκεκριμένη ΛΑΠ, τα εν λόγω ύδατα προσδιορίζονται και υπάγονται στην πλησιέστερη ή την προσφορότερη ΠΛΑΠ. Τα παράκτια ύδατα προσδιορίζονται και υπάγονται στην ή τις πλησιέστερες ή προσφορότερες ΠΛΑΠ. 2. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν τις κατάλληλες διοικητικές ρυθμίσεις, συμπεριλαμβανομένου του προσδιορισμού της κατάλληλης αρμόδιας αρχής, για την εφαρμογή των κανόνων της παρούσας οδηγίας μέσα σε κάθε ΠΛΑΠ στο έδαφός τους 4. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι απαιτήσεις της παρούσας οδηγίας για την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων που τίθενται δυνάμει του άρθρου 4, και ειδικότερα όλα τα προγράμματα μέτρων, συντονίζονται για την όλη ΠΛΑΠ. ... Όταν το ζητήσουν τα εμπλεκόμενα κράτη μέλη, η Επιτροπή ενεργεί για να διευκολύνει τον καθορισμό των προγραμμάτων μέτρων ... » (άρθρο 3), 1. Προκειμένου να καταστούν λειτουργικά τα προγράμματα για τη λήψη μέτρων που καθορίζονται στα σχέδια διαχείρισης λεκάνης απορροής

ποταμού: α) για τα επιφανειακά ύδατα i) τα κράτη μέλη εφαρμόζουν τα αναγκαία μέτρα για την πρόληψη της υποβάθμισης της κατάστασης όλων των συστημάτων επιφανειακών υδάτων, με την επιφύλαξη της εφαρμογής των παραγράφων 6 και 7 και με την επιφύλαξη της παραγράφου 8· ii) τα κράτη μέλη προστατεύουν, αναβαθμίζουν και αποκαθιστούν όλα τα συστήματα των επιφανειακών υδάτων, με την επιφύλαξη της εφαρμογής του σημείου iii) για τα τεχνητά, και ιδιαιτέρως τροποποιημένα υδατικά συστήματα, με σκοπό την επίτευξη μιας καλής κατάστασης των επιφανειακών υδάτων το αργότερο δεκαπέντε έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του παραρτήματος V, με την επιφύλαξη της εφαρμογής των παρατάσεων που καθορίζονται σύμφωνα με την παράγραφο 4 και της εφαρμογής των παραγράφων 5, 6 και 7 και με την επιφύλαξη της παραγράφου 8· iii) τα κράτη μέλη προστατεύουν και αναβαθμίζουν όλα τα τεχνητά, και ιδιαιτέρως τροποποιημένα υδατικά συστήματα, με σκοπό την επίτευξη καλού οικολογικού δυναμικού και καλής χημικής κατάστασης των επιφανειακών υδάτων, το αργότερο δεκαπέντε έτη από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του παραρτήματος V, με την επιφύλαξη της εφαρμογής των παρατάσεων που καθορίζονται σύμφωνα με την παράγραφο 4 και της εφαρμογής των παραγράφων 5, 6 και 7 και με την επιφύλαξη της παραγράφου 8· iv) τα κράτη μέλη εφαρμόζουν τα αναγκαία μέτρα σύμφωνα με το άρθρο 16 παράγραφοι 1 και 8, με στόχο την προοδευτική μείωση της ρύπανσης από τις ουσίες προτεραιότητας και την παύση ή τη σταδιακή εξάλειψη των εκπομπών, των απορρίψεων και των διαρροών επικινδύνων ουσιών προτεραιότητας, με την επιφύλαξη των σχετικών διεθνών συμφωνιών που αναφέρονται στο άρθρο 1 για τα ενδιαφερόμενα μέρη· β) για τα υπόγεια ύδατα i) τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να προληφθεί ή να περιορισθεί η διοχέτευση ρύπων στα υπόγεια ύδατα και να προληφθεί η υποβάθμιση της κατάστασης όλων των συστημάτων των υπόγειων υδάτων, με την επιφύλαξη της εφαρμογής των παραγράφων 6 και 7 και με την επιφύλαξη της παραγράφου 8 του παρόντος άρθρου, καθώς και με την επιφύλαξη της εφαρμογής του άρθρου 11 παράγραφος 3 στοιχείο ι)· ii) τα κράτη μέλη προστατεύουν, αναβαθμίζουν και αποκαθιστούν όλα τα συστήματα των υπόγειων υδάτων, διασφαλίζουν ισορροπία μεταξύ της άντλησης και της ανατροφοδότησης των υπόγειων υδάτων, με στόχο την επίτευξη καλής κατάστασης των υπόγειων υδάτων το αργότερο δεκαπέντε έτη από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του παραρτήματος V, με την επιφύλαξη της εφαρμογής των παρατάσεων που καθορίζονται σύμφωνα με την παράγραφο 4 και της εφαρμογής των παραγράφων 5, 6 και 7 και με την επιφύλαξη της παραγράφου 8 του παρόντος άρθρου, καθώς και με την επιφύλαξη της εφαρμογής του άρθρου 11 παράγραφος 3 στοιχείο ι)· iii) τα κράτη μέλη εφαρμόζουν τα αναγκαία μέτρα για την αναστροφή κάθε σημαντικής και επίμονης ανοδικής τάσης συγκέντρωσης οποιουδήποτε ρύπου, η οποία οφείλεται σε ανθρώπινη δραστηριότητα προκειμένου να μειωθεί προοδευτικά η ρύπανση των υπόγειων υδάτων. Τα μέτρα για την επίτευξη της αναστροφής της τάσης εφαρμόζονται σύμφωνα με τις παραγράφους 2, 4 και 5 του άρθρου 17, λαμβάνοντας υπόψη τα εφαρμοστέα πρότυπα που εκτίθενται στη σχετική κοινοτική νομοθεσία, με την επιφύλαξη της εφαρμογής των παραγράφων 6 και 7 και την επιφύλαξη της παραγράφου 8· γ) για τις προστατευόμενες περιοχές. Τα κράτη μέλη συμμορφούνται με όλα τα πρότυπα και τους στόχους το αργότερο δεκαπέντε έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας, εκτός αν προβλέπεται άλλως στην κοινοτική νομοθεσία σύμφωνα με την οποία έχουν καθοριστεί οι επιμέρους προστατευόμενες περιοχές. 2. Εάν ένα συγκεκριμένο υδατικό σύστημα το αφορούν δύο ή περισσότεροι από τους στόχους της παραγράφου 1, εφαρμόζεται ο αυστηρότερος στόχος. 3. Τα κράτη μέλη μπορούν να καθορίσουν ένα σύστημα επιφανειακών υδάτων ως τεχνητό ή ιδιαιτέρως τροποποιημένο όταν: α) οι αλλαγές στα υδρομορφολογικά χαρακτηριστικά του συστήματος αυτού που είναι αναγκαίες για την επίτευξη καλής οικολογικής κατάστασης, θα προκαλούσαν σημαντικές

αρνητικές επιπτώσεις: i) στο ευρύτερο περιβάλλον· ii) στη ναυσιπλοΐα, συμπεριλαμβανομένων των λιμενικών εγκαταστάσεων, ή στην αναψυχή· iii) σε δραστηριότητες για τους σκοπούς των οποίων αποθηκεύεται ύδωρ, όπως η υδροδότηση, η παραγωγή υδροηλεκτρικής ενέργειας ή η άρδευση· iv) στη ρύθμιση του ύδατος, στην προστασία από πλημμύρες, στην αποξήρανση εδαφών ή v) άλλες εξίσου σημαντικές ανθρώπινες δραστηριότητες για τη βιώσιμη ανάπτυξη· β) οι χρήσιμοι στόχοι που εξυπηρετούνται από τα τεχνητά ή τροποποιημένα χαρακτηριστικά του υδατικού συστήματος δεν μπορούν, λόγω τεχνικής αδυναμίας ή δυσανάλογου κόστους, να επιτευχθούν λογικά με άλλα μέσα τα οποία αποτελούν πολύ καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή. Ειδική μνεία του καθορισμού αυτού και της αιτιολόγησής του θα γίνεται στα σχέδια διαχείρισης ΛΑΠ (επισημαίνεται ότι σε άλλες γλωσσικές αποδόσεις της οδηγίας στο συγκεκριμένο άρθρο και σε όλα όσα ακολουθούν αντί του όρου «σχέδιο διαχείρισης ΛΑΠ» χρησιμοποιείται ο όρος «σχέδιο διαχείρισης ΠΛΑΠ», πρβλ. το γαλλικό κείμενο της οδηγίας στο οποίο χρησιμοποιείται ο όρος «plan de gestion de district hydrographique» και όχι ο όρος «plan de gestion de bassin hydrographique» που θα αντιστοιχούσε στον ελληνικό όρο «σχέδιο διαχείρισης ΛΑΠ») που επιβάλλει το άρθρο 13 και τα οποία αναθεωρούνται ανά εξαετία. 4. Οι προθεσμίες που προβλέπονται στην παράγραφο 1 μπορούν να παρατείνονται για τη σταδιακή επίτευξη των στόχων για υδατικά συστήματα, υπό την προϋπόθεση ότι δεν υποβαθμίζεται περαιτέρω η κατάσταση του πληττόμενου υδατικού συστήματος, εφόσον πληρούνται όλες οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) τα κράτη μέλη διαπιστώνουν ότι δεν είναι ευλόγως δυνατόν να επιτευχθούν όλες οι απαιτούμενες βελτιώσεις της κατάστασης του υδατικού συστήματος εντός των προθεσμιών που καθορίζονται στην παράγραφο αυτή, για έναν τουλάχιστον από τους ακόλουθους λόγους: i) η κλίμακα των απαιτούμενων βελτιώσεων δεν είναι, για τεχνικούς λόγους, δυνατόν να επιτευχθεί παρά μόνο σε χρονικά στάδια που υπερβαίνουν το χρονοδιάγραμμα· ii) η ολοκλήρωση των βελτιώσεων εντός του χρονοδιαγράμματος θα ήταν δυσανάλογα δαπανηρή· iii) οι φυσικές συνθήκες δεν επιτρέπουν έγκαιρες βελτιώσεις στην κατάσταση του υδατικού συστήματος· β) η παράταση της προθεσμίας και η αντίστοιχη αιτιολογία εκτίθενται ειδικά και επεξηγούνται στο σχέδιο διαχείρισης ΛΑΠ, που απαιτείται δυνάμει του άρθρου 13· γ) οι παρατάσεις περιορίζονται σε δύο το πολύ περαιτέρω ενημερώσεις του σχεδίου διαχείρισης ΛΑΠ, εκτός από τις περιπτώσεις που οι φυσικές συνθήκες είναι τέτοιες ώστε οι στόχοι να μην είναι δυνατόν να επιτευχθούν εντός της περιόδου αυτής· δ) το σχέδιο διαχείρισης ΛΑΠ περιλαμβάνει περίληψη των μέτρων τα οποία απαιτούνται σύμφωνα με το άρθρο 11 και τα οποία θεωρούνται αναγκαία για να φθάσουν προοδευτικά τα υδατικά συστήματα στην απαιτούμενη κατάσταση μέσα στην παραταθείσα προθεσμία, τους λόγους για οποιαδήποτε αξιοσημείωτη καθυστέρηση εφαρμογής των εν λόγω μέτρων και το αναμενόμενο χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή τους. Στις ενημερώσεις του σχεδίου διαχείρισης ΛΑΠ περιλαμβάνονται μια επισκόπηση της εφαρμογής των μέτρων αυτών και μια περίληψη των τυχόν πρόσθετων μέτρων. 5. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιδιώκουν περιβαλλοντικούς στόχους λιγότερο αυστηρούς από αυτούς που απαιτούνται δυνάμει της παραγράφου 1 για συγκεκριμένα υδατικά συστήματα, όταν επηρεάζονται τόσο από ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως ορίζεται σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 1, ή η φυσική τους κατάσταση είναι τέτοια ώστε η επίτευξη των στόχων αυτών να είναι ανέφικτη ή δυσανάλογα δαπανηρή, και εφόσον πληρούνται όλες οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) οι περιβαλλοντικές και κοινωνικοοικονομικές ανάγκες που εξυπηρετούνται από την ανθρώπινη αυτή δραστηριότητα δεν μπορούν να επιτευχθούν με άλλα μέσα τα οποία αποτελούν πολύ καλύτερη επιλογή για περιβαλλοντική πρακτική, η οποία δεν συνεπάγεται δυσανάλογο κόστος· β) τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν: - για τα επιφανειακά ύδατα, ότι επιτυγχάνεται το μέγιστο δυνατό οικολογικό δυναμικό και η καλύτερη δυνατή χημική κατάσταση, δεδομένων των επιπτώσεων που δεν θα μπορούσαν ευλόγως να έχουν αποφευχθεί λόγω της φύσεως της ανθρώπινης δραστηριότητας ή της

ρύπανσης, - για τα υπόγεια ύδατα, τις όσο το δυνατόν λιγότερες μεταβολές στην καλή κατάσταση των υπόγειων υδάτων, δεδομένων των επιπτώσεων που δεν θα μπορούσαν ευλόγως να έχουν αποφευχθεί λόγω της φύσεως της ανθρώπινης δραστηριότητας ή της ρύπανσης· γ) δεν σημειώνεται περαιτέρω υποβάθμιση της κατάστασης του πληγέντος υδατικού συστήματος· δ) η καθιέρωση λιγότερο αυστηρών περιβαλλοντικών στόχων και η αντίστοιχη αιτιολογία εκτίθενται ειδικά στο σχέδιο διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού που επιβάλλει το άρθρο 13, οι δε στόχοι αυτοί αναθεωρούνται ανά εξαετία. 6. Προσωρινή υποβάθμιση της κατάστασης των υδατικών συστημάτων δεν συνιστά παράβαση των απαιτήσεων της παρούσας οδηγίας εάν οφείλεται σε περιστάσεις που απορρέουν από φυσικά αίτια ή από ανωτέρα βία και είναι εξαιρετικές ή δεν θα μπορούσαν ευλόγως να έχουν προβλεφθεί, ιδίως ακραίες πλημμύρες και παρατεταμένες ξηρασίες, ή εάν οφείλεται σε περιστάσεις λόγω ατυχημάτων οι οποίες δεν θα μπορούσαν ευλόγως να έχουν προβλεφθεί, εφόσον πληρούνται όλες οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) λαμβάνονται όλα τα πρακτικώς εφικτά μέτρα για να προληφθεί η περαιτέρω υποβάθμιση της κατάστασης και για να μην υπονομευθεί η επίτευξη των στόχων της παρούσας οδηγίας σε άλλα υδατικά συστήματα που δεν θίγονται από τις περιστάσεις αυτές· β) το σχέδιο διαχείρισης λεκάνης απορροής ποταμού αναφέρει τους όρους υπό τους οποίους μπορούν να κηρύσσονται οι απρόβλεπτες ή εξαιρετικές αυτές περιστάσεις, συμπεριλαμβανομένης της θέσπισης των κατάλληλων δεικτών· γ) τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται στις εξαιρετικές αυτές περιστάσεις περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα μέτρων και δεν θα υπονομεύσουν την αποκατάσταση της ποιότητας του υδατικού συστήματος μετά τη λήξη των περιστάσεων· δ) οι επιπτώσεις των εξαιρετικών περιστάσεων ή των περιστάσεων που δεν θα μπορούσαν ευλόγως να έχουν προβλεφθεί επισκοπούνται ετησίως και, με την επιφύλαξη των λόγων που εκτίθενται στην παράγραφο 4 στοιχείο α), έχουν ληφθεί όλα τα πρακτικώς εφικτά μέτρα για την ευλόγως ταχύτερη δυνατή αποκατάσταση του υδατικού συστήματος στην κατάσταση στην οποία βρισκόταν πριν από τις επιπτώσεις των περιστάσεων αυτών και ε) η επόμενη ενημέρωση του σχεδίου διαχείρισης ΛΑΠ περιλαμβάνει περίληψη των συνεπειών των περιστάσεων και των μέτρων που ελήφθησαν ή θα ληφθούν σύμφωνα με τα στοιχεία α) και δ). 7. Τα κράτη μέλη δεν παραβιάζουν την παρούσα οδηγία εφόσον: - η αδυναμία επίτευξης καλής κατάστασης των υπόγειων υδάτων, καλής οικολογικής κατάστασης ή, κατά περίπτωση, καλού οικολογικού δυναμικού ή πρόληψης της υποβάθμισης της κατάστασης ενός συστήματος επιφανειακών ή υπόγειων υδάτων, οφείλεται σε νέες τροποποιήσεις των φυσικών χαρακτηριστικών του συστήματος επιφανειακών υδάτων ή σε μεταβολές της στάθμης των συστημάτων υπόγειων υδάτων ή - η αδυναμία πρόληψης της υποβάθμισης από την άριστη στην καλή κατάσταση ενός συστήματος επιφανειακών υδάτων είναι αποτέλεσμα νέων ανθρώπινων δραστηριοτήτων βιώσιμης ανάπτυξης και εφόσον πληρούνται όλες οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) λαμβάνονται όλα τα πρακτικώς εφικτά μέτρα για το μετριασμό των αρνητικών επιπτώσεων στην κατάσταση του υδατικού συστήματος· β) η αιτιολογία των τροποποιήσεων ή των μεταβολών εκτίθεται ειδικά στο σχέδιο διαχείρισης ΛΑΠ που επιβάλλει το άρθρο 13, οι δε στόχοι αναθεωρούνται ανά εξαετία· γ) οι λόγοι για τις τροποποιήσεις ή τις μεταβολές αυτές υπαγορεύονται επιτακτικά από το δημόσιο συμφέρον ή/και τα οφέλη για το περιβάλλον και την κοινωνία από την επίτευξη των στόχων που εξαγγέλλονται στην παράγραφο 1 υπερκαλύπτονται από τα οφέλη των νέων τροποποιήσεων ή μεταβολών για την υγεία των ανθρώπων, για τη διαφύλαξη της ασφάλειάς τους ή για τη βιώσιμη ανάπτυξη και δ) οι ευεργετικοί στόχοι τους οποίους εξυπηρετούν αυτές οι τροποποιήσεις ή μεταβολές των υδάτινων συστημάτων δεν μπορούν για τεχνικούς λόγους ή λόγω υπέρμετρου κόστους, να επιτευχθούν με άλλα μέσα που συνιστούν πολύ καλύτερη περιβαλλοντική επιλογή. 8. Κατά την εφαρμογή των παραγράφων 3, 4, 5, 6 και 7 τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε η εφαρμογή να μην αποκλείει μονίμως ή να μην υπονομεύει την επίτευξη των στόχων της παρούσας

οδηγίας σε άλλα υδατικά συστήματα της ίδιας ΠΛΑΠ και να συμβαδίζει με την εφαρμογή άλλων κοινοτικών περιβαλλοντικών νομοθετημάτων. 9. Πρέπει να ληφθούν μέτρα για να διασφαλισθεί ότι η εφαρμογή των νέων διατάξεων, συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής των παραγράφων 3, 4, 5, 6 και 7 εγγυάται τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο προστασίας με την ισχύουσα κοινοτική νομοθεσία.» (άρθρο 4), «1. Κάθε κράτος μέλος εξασφαλίζει ότι, για κάθε ΠΛΑΠ ή για κάθε τμήμα διεθνούς ΠΛΑΠ το οποίο βρίσκεται στο έδαφός του, αναλαμβάνεται: - ανάλυση των χαρακτηριστικών της, - επισκόπηση των επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στην κατάσταση των επιφανειακών και των υπόγειων υδάτων και - οικονομική ανάλυση της χρήσης ύδατος, σύμφωνα με τις τεχνικές προδιαγραφές των παραρτημάτων II και III, και ότι θα έχει περατωθεί το αργότερο τέσσερα έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας ...» (άρθρο 5), «1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν τη δημιουργία μητρώου ή μητρώων όλων των περιοχών που κείνται στο εσωτερικό κάθε ΠΛΑΠ, οι οποίες έχουν χαρακτηριστεί ως χρήζουσες ειδικής προστασίας βάσει ειδικών διατάξεων της κοινοτικής νομοθεσίας για την προστασία των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων τους ή για τη διατήρηση των οικοτόπων και των ειδών που εξαρτώνται άμεσα από το νερό. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι το μητρώο θα έχει ολοκληρωθεί το αργότερο τέσσερα έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας ... » (άρθρο 6), «1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη την αρχή της ανάκτησης του κόστους των υπηρεσιών ύδατος, συμπεριλαμβανομένου του κόστους για το περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους, λαμβάνοντας υπόψη την οικονομική ανάλυση που διεξάγεται σύμφωνα με το παράρτημα III, και ειδικότερα σύμφωνα με την αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει". Μέχρι το 2010, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν: - ότι οι πολιτικές τιμολόγησης του ύδατος παρέχουν κατάλληλα κίνητρα στους χρήστες για να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά τους υδάτινους πόρους και, κατά συνέπεια, συμβάλλουν στην επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων της παρούσας οδηγίας, - κατάλληλη συμβολή των διαφόρων χρήσεων ύδατος, διακρινόμενων, τουλάχιστον, σε βιομηχανία, νοικοκυριά και γεωργία, στην ανάκτηση του κόστους των υπηρεσιών ύδατος, βάσει της οικονομικής ανάλυσης που διενεργείται σύμφωνα με το παράρτημα III και λαμβάνοντας υπόψη την αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει". Τα κράτη μέλη μπορούν εν προκειμένω να συνεκτιμούν τα κοινωνικά, τα περιβαλλοντικά και τα οικονομικά αποτελέσματα της ανάκτησης, καθώς και τις γεωγραφικές και κλιματολογικές συνθήκες της οικείας περιοχής ή περιοχών ... » (άρθρο 9), «1. Κάθε κράτος μέλος μεριμνά για τη θέσπιση, για κάθε ΠΛΑΠ ή για το τμήμα διεθνούς ΠΛΑΠ που ευρίσκεται εντός της επικράτειάς του, προγράμματος μέτρων, λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα των αναλύσεων που απαιτούνται δυνάμει του άρθρου 5, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι που καθορίζονται δυνάμει του άρθρου 4. Τα εν λόγω προγράμματα μέτρων μπορούν να αναφέρονται σε μέτρα που προκύπτουν από νομοθεσία, η οποία έχει θεσπισθεί σε εθνικό επίπεδο, και καλύπτουν το σύνολο της επικράτειας κράτους μέλους. Κατά περίπτωση, ένα κράτος μέλος μπορεί να θεσπίζει μέτρα που ισχύουν για όλες τις ΠΛΑΠ ή/και τα τμήματα διεθνών ΠΛΑΠ που ευρίσκονται στην επικράτειά του ... 7. Τα προγράμματα μέτρων καταρτίζονται το αργότερο εννέα έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας και όλα τα μέτρα είναι έτοιμα προς εφαρμογή το αργότερο δώδεκα έτη μετά την ημερομηνία αυτή ... » (άρθρο 11), «1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι καταρτίζεται ένα σχέδιο διαχείρισης ΛΑΠ για κάθε ΠΛΑΠ που ευρίσκεται εξ ολοκλήρου στο έδαφός τους ... 4. Το σχέδιο διαχείρισης ΛΑΠ περιλαμβάνει τις πληροφορίες που εκτίθενται λεπτομερώς στο παράρτημα VII. 5. Τα σχέδια διαχείρισης ΛΑΠ μπορούν να συμπληρώνονται με την κατάρτιση λεπτομερέστερων προγραμμάτων και σχεδίων διαχείρισης ανά υπολεκάνη, τομέα, θέμα ή τύπο ύδατος, προκειμένου να αντιμετωπίζονται ειδικές πτυχές της διαχείρισης των υδάτων. Η εφαρμογή των μέτρων αυτών δεν απαλλάσσει τα κράτη μέλη από οιαδήποτε υποχρέωση έχουν δυνάμει του υπολοίπου κειμένου της παρούσας οδηγίας. 6. Τα σχέδια διαχείρισης ΛΑΠ δημοσιεύονται το αργότερο

εννέα έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας. 7. Τα σχέδια διαχείρισης ΛΑΠ αναθεωρούνται και ενημερώνονται, το αργότερο δεκαπέντε έτη μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας οδηγίας και, στη συνέχεια, ανά εξαετία» (άρθρο 13), «1. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών στην υλοποίηση της παρούσας οδηγίας, ιδίως δε στην εκπόνηση, την αναθεώρηση και την ενημέρωση των σχεδίων διαχείρισης ΛΑΠ. Τα κράτη μέλη, για κάθε ΠΛΑΠ, δημοσιεύουν και θέτουν στη διάθεση του κοινού, συμπεριλαμβανομένων των χρηστών, για τη διατύπωση παρατηρήσεων: α) χρονοδιάγραμμα και πρόγραμμα εργασιών για την εκπόνηση του σχεδίου, συμπεριλαμβανομένης κατάστασης των ληπτέων μέτρων διαβουλεύσεων, τουλάχιστον τρία έτη πριν από την έναρξη της περιόδου στην οποία αναφέρεται το σχέδιο· β) ενδιάμεση επισκόπηση των σημαντικών ζητημάτων διαχείρισης των υδάτων που εντοπίστηκαν στη ΛΑΠ, τουλάχιστον δύο έτη πριν από την έναρξη της περιόδου στην οποία αναφέρεται το σχέδιο· γ) αντίγραφο του προσχεδίου διαχείρισης ΛΑΠ, τουλάχιστον ένα έτος πριν από την έναρξη της περιόδου στην οποία αναφέρεται το σχέδιο. Κατόπιν σχετικής αίτησης, παρέχεται πρόσβαση σε βοηθητικά έγγραφα και πληροφορίες που χρησιμοποιήθηκαν για την εκπόνηση του προσχεδίου διαχείρισης ΛΑΠ. 2. Τα κράτη μέλη παρέχουν προθεσμία τουλάχιστον έξι μηνών για την υποβολή γραπτών παρατηρήσεων σχετικά με τα εν λόγω έγγραφα, προκειμένου να υπάρξει δυνατότητα ενεργού συμμετοχής και διαβουλεύσεων. 3. Οι παράγραφοι 1 και 2 εφαρμόζονται εξίσου στα ενημερωμένα σχέδια διαχείρισης ΛΑΠ» (άρθρο 14), «1. Τα κράτη μέλη διαβιβάζουν αντίγραφα των σχεδίων διαχείρισης ΛΑΠ και όλων των επακόλουθων ενημερωμένων μορφών τους στην Επιτροπή και σε οιοδήποτε ενδιαφερόμενο κράτος μέλος εντός τριών μηνών από τη δημοσίευσή τους: α) για τις ΠΛΑΠ που ευρίσκονται εξ ολοκλήρου στο έδαφος ενός κράτους μέλους, όλα τα σχέδια διαχείρισης ΛΑΠ τα οποία καλύπτουν το εθνικό του έδαφος και έχουν δημοσιευθεί σύμφωνα με το άρθρο 13· β) για τις διεθνείς ΠΛΑΠ, τουλάχιστον το μέρος των σχεδίων διαχείρισης ΛΑΠ απορροής ποταμού που καλύπτει το έδαφος του κράτους μέλους. 2. Τα κράτη μέλη υποβάλλουν συνοπτικές εκθέσεις σχετικά με: - τις αναλύσεις που απαιτούνται δυνάμει του άρθρου 5 και - τα προγράμματα παρακολούθησης που καταρτίζονται δυνάμει του άρθρου 8, που αναλαμβάνονται για τους σκοπούς του πρώτου σχεδίου διαχείρισης ΛΑΠ εντός τριών μηνών από την ολοκλήρωσή τους. 3. Τα κράτη μέλη, εντός τριών ετών από τη δημοσίευση κάθε σχεδίου διαχείρισης ΛΑΠ ή την ενημέρωσή του βάσει του άρθρου 13, υποβάλλουν ενδιάμεση έκθεση στην οποία περιγράφεται η πρόοδος που έχει σημειωθεί ως προς την εφαρμογή του προβλεπόμενου προγράμματος μέτρων» (άρθρο 15), «1. Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν προς την παρούσα οδηγία, το αργότερο στις 22 Δεκεμβρίου 2003. Πληροφορούν αμέσως την Επιτροπή σχετικά» (άρθρο 24). Η οδηγία δημοσιεύθηκε στην επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αριθ. L 327.

11. Επειδή, η ανωτέρω οδηγία μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο με το ν. 3199/2003 (ΦΕΚ Α-280/9.12.2003) και με το π.δ. 51/2007 (ΦΕΚ Α-54/8.3.2007). Στον ως άνω νόμο ορίζεται ότι «ιγ) "ΛΑΠ": είναι η εδαφική έκταση από την οποία συγκεντρώνεται το σύνολο της απορροής, μέσω διαδοχικών ρευμάτων, ποταμών και, πιθανώς, λιμνών και παροχετεύεται στη θάλασσα με ενιαίο στόμιο ποταμού, εκβολές ή δέλτα ... ιε) "ΠΛΑΠ": αντιστοιχεί στη θαλάσσια και χερσαία έκταση, που αποτελείται από μια ή περισσότερες γειτονικές ΛΑΠ μαζί με τα συναφή υπόγεια και παράκτια ύδατα και αποτελεί τη βασική μονάδα με βάση την οποία γίνεται η διαχείριση και η προστασία των ΛΑΠ όπως ορίζεται στο άρθρο 5» (άρθρο 2) «1. Η προστασία και διαχείριση κάθε ΛΑΠ ανήκει στην Περιφέρεια στα διοικητικά όρια της οποίας εκτείνεται. 2. Με απόφαση της Εθνικής Επιτροπής Υδάτων, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως καθορίζονται οι ΛΑΠ και ορίζονται οι Περιφέρειες, οι οποίες είναι αρμόδιες για τη διαχείριση και

προστασία τους» (άρθρο 5). «1. Κάθε Περιφέρεια εκπονεί Σχέδιο Διαχείρισης των ΛΑΠ αρμοδιότητάς της, το οποίο ισχύει για έξι χρόνια. Για τις ΛΑΠ για τις οποίες είναι συναρμόδιες δύο ή περισσότερες Περιφέρειες, καταρτίζονται από κοινού Ειδικά Σχέδια διαχείρισής τους, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά με την απόφαση που προβλέπεται στην παρ. 3 του άρθρου 5. Το Σχέδιο Διαχείρισης περιέχει όλα τα στοιχεία, πληροφορίες και εκτιμήσεις που είναι απαραίτητα για την προστασία και διαχείριση των υδάτων. Το ειδικότερο περιεχόμενο των Σχεδίων Διαχείρισης καθορίζεται με το προεδρικό διάταγμα που προβλέπεται στην παρ. 1 του άρθρου 15. 2. Το Σχέδιο Διαχείρισης καταρτίζεται από τη Διεύθυνση Υδάτων της Περιφέρειας και εγκρίνεται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας ύστερα από γνώμη του Περιφερειακού Συμβουλίου Υδάτων και σύμφωνη γνώμη της Κεντρικής Υπηρεσίας Υδάτων. Κατά την πρώτη εφαρμογή του παρόντος, ύστερα από αίτημα του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας, είναι δυνατόν το Σχέδιο Διαχείρισης να καταρτισθεί από την Κεντρική Υπηρεσία Υδάτων του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων. 3. Κατά την κατάρτιση των Σχεδίων Διαχείρισης λαμβάνονται υπόψη και οι κατευθύνσεις και προτάσεις των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης που προβλέπονται στο άρθρο 8 του ν. 2742/1999 (ΦΕΚ Α-207/7.10.1999), το περιεχόμενο των γενικών και ειδικών αναπτυξιακών προγραμμάτων, καθώς και οι ανάγκες που προκύπτουν για την προστασία και διαχείριση προστατευόμενων περιοχών. 4. Το πρώτο Σχέδιο Διαχείρισης καταρτίζεται και εγκρίνεται υποχρεωτικά μέχρι 22.12.2009» (άρθρο 7). «1. Οι χρήσεις υδάτων διακρίνονται σε ύδρευση, άρδευση, βιομηχανική χρήση, ενεργειακή χρήση και χρήση για αναψυχή. Η χρήση για ύδρευση έχει προτεραιότητα, ως προς την ποσότητα και την ποιότητα, έναντι κάθε άλλης χρήσης. 2. Για κάθε χρήση εφαρμόζονται οι παρακάτω κανόνες, οι οποίοι λαμβάνονται υπόψη στα Σχέδια Διαχείρισης: α) Κάθε χρήση πρέπει να αποβλέπει στη βιώσιμη και ισόρροπη ικανοποίηση των αναπτυξιακών αναγκών και να διασφαλίζει τη μακροπρόθεσμη προστασία των υδάτων, την επάρκεια των αποθεμάτων τους και τη διατήρηση της ποιότητάς τους, ιδιαίτερα δε τη μείωση και την αποτροπή της ρύπανσής τους. β) Η ικανοποίηση της ζήτησης του νερού γίνεται με βάση τα όρια και τις δυνατότητες των υδατικών αποθεμάτων, λαμβανομένων υπόψη των αναγκών για τη διατήρηση των οικοσυστημάτων, καθώς και της ισορροπίας που απαιτείται μεταξύ άντλησης κι ανατροφοδότησης των υπόγειων υδάτων. Οι ανάγκες των χρήσεων σε νερό ικανοποιούνται κατά το δυνατόν σε επίπεδο ΠΛΑΠ. Κατά τη διαχείριση των υδάτων πρέπει να εξασφαλίζεται η εξοικονόμηση νερού μέσω της χρήσης τεχνικών μεθόδων, οικονομικών κινήτρων και εργαλείων» (άρθρο 10), «1. Κάθε νομικό ή φυσικό πρόσωπο μπορεί να χρησιμοποιεί νερό ή να εκτελεί έργα αξιοποίησης υδατικών πόρων για την ικανοποίηση των πραγματικών αναγκών του. Μπορεί επίσης να εκτελεί έργα αξιοποίησης υδατικών πόρων και για ανάγκες πέρα από τις δικές του ή ανεξάρτητα από αυτές, εφόσον εξυπηρετούν την κοινή ωφέλεια. Για την παροχή νερού, τη χρήση νερού και την εκτέλεση έργου για την αξιοποίηση υδατικών πόρων, καθώς και για κάθε έργο ή δραστηριότητα που αποσκοπεί στην προστασία από τη ρύπανση λόγω απόρριψης υγρών αποβλήτων στο περιβάλλον, από φυσικό ή νομικό πρόσωπο του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα, απαιτείται άδεια. Για την έκδοση άδειας χρήσης νερού ή εκτέλεσης έργου αξιοποίησης υδατικών πόρων πρέπει να τεκμηριώνεται η διαθεσιμότητα των ποσοτήτων νερού που θα αξιοποιηθούν, καθώς και η σκοπιμότητα έκδοσής της σύμφωνα με το οικείο Σχέδιο Διαχείρισης και τα μέτρα που καθορίζονται από το Πρόγραμμα Μέτρων» (άρθρο 11). Περαιτέρω, στο π.δ. 51/2007 ορίζεται ότι: «Για την εφαρμογή του παρόντος ισχύουν οι ορισμοί του άρθρου 2 του ν. 3199/2003, επιπλέον δε οι ακόλουθοι όροι έχουν την εξής έννοια: ... 11. «Περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού ή Περιοχή λεκανών απορροής ποταμών»: η περιοχή που ορίζεται στην παράγραφο (ιε) του άρθρου 2 του ν. 3199/2003 και ταυτίζεται με τον όρο «υδατικό

διαμέρισμα» (άρθρο 2) [Ως προς την έννοια του όρου υδατικό διαμέρισμα σχετικό είναι το άρθρο 1 παρ. 4 του ν. 1739/1987 (ΦΕΚ Α-201/20.11.1987) στο οποίο ορίζεται ότι: «4. Υδατικά διαμερίσματα είναι περιοχές οριοθετημένες μεταξύ τους από υδροκρίτες ή νησιωτικές περιοχές, που περιλαμβάνουν ολοκληρωμένα υδρογραφικά δίκτυα, με υδρολογικές συνθήκες κατά το δυνατόν όμοιες. Ο ελληνικός χώρος διαιρείται στα εξής δεκατέσσερα υδατικά διαμερίσματα: Δυτικής Πελοποννήσου, Ανατολικής Πελοποννήσου, Βόρειας Πελοποννήσου, Δυτικής Στερεάς Ελλάδας, Ηπείρου, Αττικής, Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας και Εύβοιας, Θεσσαλίας, Δυτικής Μακεδονίας, Κεντρικής Μακεδονίας, Ανατολικής Μακεδονίας, Θράκης, Κρήτης και Νησιών Αιγαίου, όπως ειδικότερα παρουσιάζονται στο χάρτη που συνοδεύει το νόμο αυτόν)], «ΠΛΑΠ (Υδατικά διαμερίσματα) Α. Προσδιορισμός ΠΛΑΠ. 1. Με απόφαση της Εθνικής Επιτροπής Υδάτων που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, οι ΛΑΠ που έχουν ενδεχομένως προσδιορισθεί σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 5 του ν. 3199/2003, υπάγονται σε ΠΛΑΠ. 2. Για το σχηματισμό των ΠΛΑΠ, όπου ενδείκνυται, οι μικρές ΛΑΠ δύναται να ενώνονται με μεγαλύτερες ΛΑΠ ή με γειτονικές μικρές ΛΑΠ. 3. Όταν τα υπόγεια νερά δεν ακολουθούν πλήρως μια συγκεκριμένη ΛΑΠ, τα νερά αυτά προσδιορίζονται και υπάγονται στην πλησιέστερη ή προσφορότερη ΠΛΑΠ. 4. Τα παράκτια νερά προσδιορίζονται και υπάγονται στην ή στις πλησιέστερες ή προσφορότερες ΠΛΑΠ. 5. Αρμόδια αρχή για την διαχείριση και προστασία των ΠΛΑΠ είναι η Περιφέρεια στα διοικητικά όρια της οποίας εμπίπτει κάθε ΠΛΑΠ σύμφωνα με την παραγ. 1 του άρθρου 5 του ν. 3199/2003. Αν η εν λόγω περιοχή εκτείνεται στα διοικητικά όρια περισσότερων Περιφερειών, εφαρμόζονται κατ' αναλογία οι διατάξεις της παραγ. 3 του άρθρου 5 του νόμου αυτού, ειδικότερα όσον αφορά στο συντονισμό των Προγραμμάτων Μέτρων (άρθρο 12 του παρόντος), για την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων που προβλέπονται στο άρθρο 4 του παρόντος...» (άρθρο 3), «Σχέδιο Διαχείρισης ΠΛΑΠ (υδατικού διαμερίσματος) 1. Το Σχέδιο Διαχείρισης ΛΑΠ για κάθε ΠΛΑΠ, καταρτίζεται και εγκρίνεται σύμφωνα με τη διαδικασία και τα κριτήρια που προβλέπονται στο άρθρο 7 του ν. 3199/2003 μετά από γνώμη του Περιφερειακού Συμβουλίου Υδάτων και σύμφωνη γνώμη της Κεντρικής Υπηρεσίας Υδάτων και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. 2. Το Σχέδιο Διαχείρισης ΠΛΑΠ περιλαμβάνει υποχρεωτικά τις πληροφορίες που αναφέρονται αναλυτικά στο Παράρτημα VII του παρόντος διατάγματος, συμπεριλαμβανομένου του Προγράμματος Μέτρων και του Προγράμματος Παρακολούθησης της κατάστασης των νερών σύμφωνα με το άρθρο 8 του ν. 3199/2003. Το περιεχόμενο των Προγραμμάτων αυτών καθορίζεται στα άρθρα 11 και 12 του παρόντος διατάγματος. 3. Το Σχέδιο Διαχείρισης ΠΛΑΠ καταρτίζεται και εγκρίνεται το αργότερο μέχρι 22.12.2009, ενώ αναθεωρείται και ενημερώνεται το αργότερο μέχρι 22.12.2015 και στη συνέχεια ανά δετία. Κάθε ενημέρωση περιλαμβάνει τις πληροφορίες που αναφέρονται στο Παράρτημα VII του παρόντος διατάγματος ... 6. Είναι δυνατόν τα Σχέδια Διαχείρισης ΛΑΠ να συμπληρώνονται με την κατάρτιση λεπτομερέστερων προγραμμάτων και Σχεδίων Διαχείρισης ανά υπολεκάνη, τομέα, θέμα ή τύπο νερού, προκειμένου να αντιμετωπίζονται ειδικά θέματα διαχείρισης των νερών. Η εφαρμογή των μέτρων αυτών γίνεται τηρουμένων των λοιπών διατάξεων του παρόντος διατάγματος» (άρθρο 10).

12. Επειδή, περαιτέρω, στο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε μεταξύ της εκδόσεως του ν. 3199/2003 και του π.δ. 51/2007, δημοσιεύθηκε ο ν. 3481/2006 στο άρθρο 9 του οποίου ορίζεται ότι « 1. Στο άρθρο 7 του ν. 3199/2003 προστίθεται παράγραφος 5 ως εξής: "5. Μέχρι την έγκριση του Εθνικού Προγράμματος Διαχείρισης και Προστασίας του υδατικού δυναμικού της χώρας και την έκδοση των οικείων Σχεδίων Διαχείρισης των Περιφερειών επιτρέπεται η υδροληψία από συγκεκριμένη ΛΑΠ, καθώς και η μεταφορά ύδατος σε άλλη ΛΑΠ, με βάση εγκεκριμένο Σχέδιο Διαχείρισης των υδάτων της λεκάνης ή των λεκανών

αυτών για: α) την ικανοποίηση επιτακτικών αναγκών ύδρευσης πόλεων και οικισμών ή β) την προστασία και βελτίωση των ποσοτικών και ποιοτικών χαρακτηριστικών των επιφανειακών και υπόγειων υδατικών συστημάτων ή γ) την περιβαλλοντική αναβάθμιση περιοχών λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες για τη διατήρηση οικοσυστημάτων ή δ) την παραγωγή ενέργειας από μεγάλα υδροηλεκτρικά έργα, με ισχύ μεγαλύτερη των 50 MW. Στο ως άνω σχέδιο διαχείρισης πρέπει να τεκμηριώνεται η διαθεσιμότητα και η επάρκεια των υδατικών πόρων της ΛΑΠ μετά τη σχεδιαζόμενη απόληψη ποσοτήτων ύδατος, καθώς και η βιώσιμη χρήση των υδάτων που θα αξιοποιηθούν στη ΛΑΠ που θα μεταφερθούν οι προς απόληψη ποσότητες, με βάση την ανάγκη μακροπρόθεσμης προστασίας των διαθέσιμων υδατικών πόρων. Το σχέδιο αυτό ισχύει μέχρι την έγκριση του πρώτου Σχεδίου Διαχείρισης της παραγράφου 4 του παρόντος άρθρου και ενσωματώνεται σε αυτό λαμβάνοντας υπόψη περιβαλλοντικά κριτήρια. Το ανωτέρω Σχέδιο Διαχείρισης εγκρίνεται είτε α) με κοινή απόφαση των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Ανάπτυξης και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, όταν το σχέδιο αφορά υδατικές λεκάνες περισσότερων της μιας περιφερειών της χώρας, είτε β) με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της οικείας Περιφέρειας, ύστερα από σύμφωνη γνώμη της Κεντρικής Υπηρεσίας Υδάτων του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, όταν το σχέδιο αφορά υδατικές λεκάνες μίας περιφέρειας. Σε περίπτωση έργων μεγάλης κλίμακας ή εθνικής σημασίας, τα σχέδια διαχείρισης της παραγράφου αυτής εγκρίνονται με νόμο" ...». Όπως δε προκύπτει από την αιτιολογική έκθεση που συνοδεύει αυτή τη ρύθμιση, η τελευταία τέθηκε, προκειμένου να καλύψει το νομοθετικό κενό μέχρι την έκδοση του προεδρικού διατάγματος που ορίζει το περιεχόμενο των σχεδίων διαχείρισης και να συμπληρώσει το εύρος εφαρμογής της αρχικά προτεινόμενης ρύθμισης, η οποία αφορούσε αποκλειστικά παρεμβάσεις εντός μίας ΛΑΠ, ενταγμένης σε μία Περιφέρεια, προκειμένου να καλυφθούν όλες οι επείγουσες και κρίσιμες δραστηριότητες που αφορούν στη διαχείριση των υδάτων, που σχετίζονται με μία ή περισσότερες ΛΑΠ και αφορούν σε μία ή περισσότερες Περιφέρειες, με διαφορετική, κατά περίπτωση, διαδικασία, ανάλογη με τη χωρική έκταση του έργου και την ουσιαστική βαρύτητα των επιχειρούμενων παρεμβάσεων. Περαιτέρω, στο άρθρο 13 του ιδίου ως άνω ν. 3481/2006 ορίζεται ότι: «1. Τα έργα μερικής εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία χαρακτηρίζονται ως έργα μεγάλης κλίμακας και εθνικής σημασίας. 2. Εγκρίνεται το Σχέδιο Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού Θεσσαλίας, που εκπονήθηκε από τη Γενική Γραμματεία Δημόσιων Έργων (ΓΓΔΕ) του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ) και θεωρήθηκε από την Κεντρική Υπηρεσία Υδάτων του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων. Το σχέδιο αυτό επισυνάπτεται ως Παράρτημα Β' του παρόντος νόμου. 3. Εγκρίνονται οι περιβαλλοντικοί όροι και περιορισμοί, για τους οποίους τηρήθηκαν πλήρως όλες οι προβλεπόμενες διαδικασίες, συμπεριλαμβανομένων και των διαδικασιών δημοσιοποίησης και διαβούλευσης με το ενδιαφερόμενο κοινό και τις συναρμόδιες Υπηρεσίες, από τις κείμενες διατάξεις της εθνικής και κοινοτικής νομοθεσίας για το περιβάλλον και την προστασία των αρχαιοτήτων και της πολιτιστικής κληρονομιάς και οι οποίοι αναφέρονται στην κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία. Η τήρηση των όρων αυτών αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την υλοποίηση των έργων και βαρύνει το φορέα εκτέλεσης και λειτουργίας τους. Οι περιβαλλοντικοί όροι επισυνάπτονται ως Παράρτημα Γ' του παρόντος νόμου. 4. Δημόσια έργα, καθώς και έργα της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ), τα οποία δημοπρατήθηκαν και κατασκευάστηκαν ή βρίσκονται στο στάδιο κατασκευής και αφορούν σε έργα εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς Θεσσαλία και έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, επιτρέπεται να λειτουργήσουν ή να ολοκληρωθεί η κατασκευή τους σύμφωνα με το εγκρινόμενο

σχέδιο διαχείρισης και τους εγκρινόμενους κατά την προηγούμενη παράγραφο περιβαλλοντικούς όρους.». Στην αιτιολογική έκθεση του ως άνω άρθρου αναφέρεται ότι «... γ) Η Κοινοτική Οδηγία 2000/60 για τη διαχείριση των υδάτων που ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με τον ν. 3199/2003 προβλέπει μεταβατική περίοδο μέχρι τέλους του έτους 2009 για την έγκριση των σχεδίων διαχείρισης των υδατικών διαμερισμάτων της χώρας, συνεπώς δεν είναι άμεσα εφαρμόσιμη και δεν υποχρεώνει σήμερα σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της. δ) Έχει εκπονηθεί ήδη το εθνικό σχέδιο διαχείρισης νερών από το Υπ. Ανάπτυξης στο οποίο αναφέρονται ρητά και προβλέπεται η υλοποίηση των έργων μερικής εκτροπής του π. Αχελώου προς την Θεσσαλία. ε) ... στ) Έχει εκπονηθεί από την ΓΓΔΕ του ΥΠΕΧΩΔΕ και θεωρηθεί από την Κεντρική Υπηρεσία Υδάτων το Σχέδιο Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού Θεσσαλίας σε πλήρη συμμόρφωση με την από 2005 απόφαση της Ολομελείας του ΣτΕ. 5. Με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις εγκρίνεται το Σχέδιο Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού Θεσσαλίας και εγκρίνονται οι περιβαλλοντικοί όροι...».

13. Επειδή, η έναρξη ισχύος της ως άνω οδηγίας ορίστηκε στις 22.12.2000 και η προθεσμία ενσωμάτωσής της στο εσωτερικό δίκαιο έληξε στις 22.12.2003. Η δε αναφερόμενη στην οδηγία ημερομηνία (22.12.2009), όπως ρητά προβλέπεται στο άρθρο 13 παρ. 6 αυτής, θέτει απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισης, όπως, άλλωστε, γίνεται και σε άλλα σημεία της οδηγίας (βλ. άρθρα 8 παρ. 2, 9 παρ. 1, 11 παρ. 7 κ.α.), και δεν θεσπίζει ειδική προθεσμία μεταφοράς των συγκεκριμένων διατάξεων της οδηγίας. Περαιτέρω, από τον συνδυασμό των άρθρων 2 παρ. 15, 3, 5 και 11 της οδηγίας, προκύπτει ότι το σχέδιο διαχείρισης των υδάτων πρέπει να γίνεται σε επίπεδο ΠΛΑΠ, τα δε κράτη μέλη οφείλουν, μεταξύ άλλων, να προσδιορίσουν όλες τις ΛΑΠ και να εκπονήσουν σχέδιο διαχείρισης και πρόγραμμα μέτρων για κάθε ΠΛΑΠ (άρθρα 3 παρ. 1, 5 παρ. 1, 11 παρ. 1 και 13 παρ. 1). Επομένως, για την επίτευξη των στόχων της οδηγίας απαιτείται σχεδιασμός σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο και δεν αρκεί ο σημειακός σχεδιασμός με την εκπόνηση σχεδίων διαχείρισης για επιμέρους ΛΑΠ χωρίς προηγουμένως, αφενός να έχουν προσδιοριστεί όλες οι ΛΑΠ, αφετέρου να έχουν ενταχθεί σε ΠΛΑΠ, που ορίζονται για το σύνολο της επικράτειας του κράτους μέλους. Κατά συνέπεια, μετά την έναρξη ισχύος της οδηγίας, ακόμη και υπό την εκδοχή ότι έχουν εκπονηθεί και εγκριθεί σχέδια διαχείρισεως ΛΑΠ, δεν είναι δυνατή η μεταφορά ύδατος εντός της ίδιας ΠΛΑΠ ή από μια ΠΛΑΠ σε μία άλλη, χωρίς προηγουμένως να έχουν εκπονηθεί και εγκριθεί τα σχέδια διαχείρισης των περιοχών αυτών. Εξάλλου, ακόμη και υπό την εκδοχή ότι το χρονικό διάστημα από 22.12.2000 έως 22.12.2009 αποτελεί προθεσμία μεταφοράς της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, εθνική ρύθμιση, τεθείσα ειδικώς για την μεταφορά αυτών των ρυθμίσεων, με την οποία επιχειρείται η μεταφορά ύδατος χωρίς την προηγούμενη εκπόνηση και έγκριση των ως άνω σχεδίων διαχείρισης ΠΛΑΠ αντιστρατεύεται την ανάγκη διατηρήσεως του χρησίμου αποτελέσματος της οδηγίας. Πράγματι, κατά την πάγια νομολογία του ΔΕΚ, ναι μεν τα κράτη μέλη δεν υπέχουν υποχρέωση να θεσπίζουν τα μέτρα μεταφοράς μιας οδηγίας πριν από τη λήξη της προθεσμίας που έχει ταχθεί προς τούτο, όμως, από τη συνδυασμένη εφαρμογή των άρθρων 10, δεύτερο εδάφιο και 249, τρίτο εδάφιο ΣυνθΕΚ, προκύπτει ότι, κατά τη διάρκεια της προθεσμίας αυτής, τα κράτη μέλη οφείλουν να μην θεσπίζουν διατάξεις, δυνάμενες να θέσουν σε σοβαρό κίνδυνο το αποτέλεσμα που επιδιώκει η οδηγία αυτή (βλ. Απόφαση της 31.1.2008, C-264/07 Επιτροπή κατά Ελληνικής Δημοκρατίας όπου κρίθηκε ότι «... η Ελληνική Δημοκρατία, μη εκπονώντας, για κάθε ΠΛΑΠ η οποία ευρίσκεται στο έδαφός της, ανάλυση των χαρακτηριστικών της, επισκόπηση των επιπτώσεων των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων στην κατάσταση των επιφανειακών και των υπόγειων υδάτων και οικονομική ανάλυση της χρήσης ύδατος, σύμφωνα με

τις τεχνικές προδιαγραφές των παραρτημάτων II και III της οδηγίας 2000/60, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής, ενώ, μη υποβάλλοντας συνοπτικές εκθέσεις σχετικά με τις αναλύσεις που απαιτούνται από τη διάταξη αυτή, παρέβη και τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 15, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας.», απόφαση της 14.6.2007, C-422/05, Επιτροπή κατά Βελγίου, σκ.62, απόφαση της 18.12.1997, C-129/96, Inter-Environment Wallonie, σκ. 45, απόφαση της 14.9.2006, C-138/05, Stichting Zuid-Hollandse Milieufederatie, σκ. 42). Ενόψει των ανωτέρω, οι ρυθμίσεις των άρθρων 9 και 13 του ν. 3481/2006, με τις οποίες επιτρέπεται η υδροληψία από συγκεκριμένη ΛΑΠ και η μεταφορά ύδατος σε άλλη ΛΑΠ είναι αντίθετες με την οδηγία 2000/60/EK δεδομένου ότι δεν έχουν εκπονηθεί ακόμη τα σχέδια των ΠΛΑΠ (Δυτικής Στερεάς, Ηπείρου και Θεσσαλίας), εντός των οποίων βρίσκονται οι ΛΑΠ, από και προς τις οποίες θα γίνει μεταφορά ύδατος. Ακόμη όμως και υπό την εκδοχή ότι το χρονικό διάστημα από 22.12.2000 έως 22.12.2009 αποτελεί προθεσμία μεταφοράς των κρίσιμων διατάξεων της οδηγίας στο εσωτερικό δίκαιο, ενόψει της εκτάσεως του εν λόγω έργου και των επεμβάσεων στο περιβάλλον που αυτό συνεπάγεται, με την επίμαχη ρύθμιση διακινδυνεύεται σοβαρά το αποτέλεσμα της οδηγίας 2000/60/EK και, συνεπώς, η ρύθμιση αυτή του εθνικού νόμου προσκρούει στην εν λόγω οδηγία. Κατά τη γνώμη όμως του Προέδρου και των Συμβούλων Αν. Γκότση, Αθ. Ράντου, Ι. Ζόμπολα και Βασ. Καλατζή, προς την οποίαν ετάχθη και η Πάρεδρος Αγ. Σδράκα, η προθεσμία για την κατάρτιση σχεδίων διαχείρισης σε επίπεδο ΠΛΑΠ αποτελεί ειδικότερη προθεσμία μεταφοράς της οδηγίας και, επομένως, μέχρι την εκπόνησή των σχεδίων αυτών είναι δυνατή η μεταφορά ύδατος από μία ΛΑΠ σε άλλη, χωρίς την εκπόνηση και έγκριση των σχεδίων διαχείρισης των ΠΛΑΠ. Συνεπώς, οι ως άνω ρυθμίσεις των άρθρων 9 και 13 του ν. 3481/2006 δεν είναι αντίθετες με την οδηγία 2000/60/EK, εφόσον μάλιστα έχουν εκπονηθεί τα σχέδια των λεκανών απορροής (Αχελώου και Πηνειού) από και προς τις οποίες γίνεται η μεταφορά ύδατος.

14. Επειδή, περαιτέρω, η οδηγία 2000/60/EK δεν περιέχει διατάξεις, σχετικές με τη μεταφορά ύδατος. Εντούτοις, κατά την έννοια του συνόλου των διατάξεων της οδηγίας, ερμηνευομένων υπό το πνεύμα των διατάξεων της οδηγίας 85/337/EK του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, "για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον" (ΕΕ L 175), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/11/EK του Συμβουλίου, της 3ης Μαρτίου 1997 (ΕΕ L 73) και, ειδικότερα, του παραρτήματος II, σημείο 10 περ. ζ' που αφορά «Φράγματα και λοιπές εγκαταστάσεις συγκράτησης ή μόνιμης ταμίευσης υδάτων (εφόσον δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα I)» και περ. ιγ' που αφορά «Έργα για την εκτροπή υδάτινων πόρων από μία υδρολογική λεκάνη σε άλλη, τα οποία δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα I», η μεταφορά ύδατος από μια ΠΛΑΠ σε γειτονική ΠΛΑΠ είναι ανεκτή όλως εξαιρετικώς για την κάλυψη αναγκών ύδρευσης, εφόσον η Διοίκηση κρίνει αιτιολογημένα και επί τη βάση της αναγκαίας επιστημονικής μελέτης, ότι η ΠΛΑΠ υποδοχής αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες ύδρευσης με τους δικούς της υδατικούς πόρους, έστω και αν προς τούτο απαιτείται η εκτέλεση όλων των αναγκαίων έργων και η λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων. Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, το επίδικο έργο μεταφοράς ύδατος από την ΠΛΑΠ της Δυτικής Στερεάς και σε αυτήν της Θεσσαλίας έχει σχεδιασθεί, προκειμένου όχι μόνο να καλυφθούν οι ανάγκες ύδρευσης συγκεκριμένων αστικών συγκροτημάτων, αλλά και να παραχθεί ενέργεια, να ενισχυθεί ο Πηνειός ποταμός και, κυρίως, να αρδευθεί η θεσσαλική πεδιάδα. Επισημαίνεται ότι δεν έχουν ληφθεί μέτρα για την αντιμετώπιση του προβλήματος ανεπάρκειας υδάτινων πόρων, δηλαδή έλεγχος γεωτρήσεων, μικρά έργα αξιοποίησης των υδάτων της Θεσσαλίας και προσαρμογή των καλλιεργειών στη νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική, με εγκατάλειψη των υδροβόρων καλλιεργειών και αντικατάσταση των μεθόδων άρδευσης (στάγδην αντί τεχνητής βροχής), ώστε να

μην σπαταλώνται πολύτιμοι υδάτινοι πόροι. Ενόψει αυτών, καθίσταται σαφές ότι το επίδικο έργο δεν έχει σχεδιασθεί αποκλειστικά για την κάλυψη των αναγκών ύδρευσης των συγκεκριμένων αστικών συγκροτημάτων. Περαιτέρω, δεν προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου ότι έχουν εκτελεσθεί τα έργα εξυγίανσης του υδροφόρου ορίζοντα της Θεσσαλίας, ώστε να καταστεί δυνατή η κάλυψη των αναγκών ύδρευσης της περιοχής από ίδιους υδάτινους πόρους. Συνεπώς, οι ρυθμίσεις των άρθρων 9 και 13 του ν. 3481/2006, με τις οποίες επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από μια ΠΛΑΠ σε άλλη, όχι αποκλειστικά για την κάλυψη αναγκών ύδρευσης και χωρίς την εκτέλεση των αναγκαίων έργων εξυγίανσης του υδροφόρου ορίζοντα, είναι αντίθετες με την οδηγία 2000/60/EK. Κατά την γνώμη όμως των Συμβούλων Αικ. Συγγούνα, Ν. Ρόζου, Ε. Δανδουλάκη, Χρ. Ράμμου, Αικ. Σακελλαροπούλου, Μ. Γκορτζολίδου και Αντ. Ντέμσια, κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων της οδηγίας απαγορεύεται απολύτως η μεταφορά ύδατος από μια ΠΛΑΠ σε γειτονική. Συνεπώς, οι ως άνω ρυθμίσεις των άρθρων 9 και 13 του ν. 3481/2006 είναι, σε κάθε περίπτωση, αντίθετες με την οδηγία 2000/60/EK.

15. Επειδή, περαιτέρω, όπως αναφέρεται στο προοίμιο της οδηγίας 2000/60/EK, η επιτυχία της εξαρτάται, μεταξύ άλλων, από την πληροφόρηση, τη διεξαγωγή διαβουλεύσεων και τη συμμετοχή του κοινού, συμπεριλαμβανομένων των χρηστών (παρ. 14). Ακόμη, αναφέρεται ότι για να εξασφαλισθεί η συμμετοχή του ευρύτερου κοινού, συμπεριλαμβανομένων των χρηστών ύδατος στη θέσπιση και ενημέρωση των σχεδίων διαχείρισης ΛΑΠ, είναι αναγκαίο να παρέχονται οι κατάλληλες πληροφορίες για τα προγραμματιζόμενα μέτρα και να υποβάλλονται εκθέσεις, σχετικά με την πρόοδο της εφαρμογής τους, ενόψει της συμμετοχής του ευρύτερου κοινού πριν ληφθούν τελικές αποφάσεις για τα αναγκαία μέτρα (παρ. 46). Στο δε άρθρο 14 ορίζονται τα εξής: «1. Τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών στην υλοποίηση της παρούσας οδηγίας, ιδίως δε στην εκπόνηση, την αναθεώρηση και την ενημέρωση των σχεδίων διαχείρισης ΛΑΠ. Τα κράτη μέλη, για κάθε ΠΛΑΠ, δημοσιεύουν και θέτουν στη διάθεση του κοινού, συμπεριλαμβανομένων των χρηστών, για τη διατύπωση παρατηρήσεων: α) χρονοδιάγραμμα και πρόγραμμα εργασιών για την εκπόνηση του σχεδίου, συμπεριλαμβανομένης κατάστασης των ληπτέων μέτρων διαβουλεύσεων, τουλάχιστον τρία έτη πριν από την έναρξη της περιόδου στην οποία αναφέρεται το σχέδιο· β) ενδιάμεση επισκόπηση των σημαντικών ζητημάτων διαχείρισης των υδάτων που εντοπίστηκαν στη ΛΑΠ, τουλάχιστον δύο έτη πριν από την έναρξη της περιόδου στην οποία αναφέρεται το σχέδιο· γ) αντίγραφο του προσχεδίου διαχείρισης ΛΑΠ, τουλάχιστον ένα έτος πριν από την έναρξη της περιόδου στην οποία αναφέρεται το σχέδιο. Κατόπιν σχετικής αίτησης, παρέχεται πρόσβαση σε βοηθητικά έγγραφα και πληροφορίες που χρησιμοποιήθηκαν για την εκπόνηση του προσχεδίου διαχείρισης ΛΑΠ. 2. Τα κράτη μέλη παρέχουν προθεσμία τουλάχιστον έξι μηνών για την υποβολή γραπτών παρατηρήσεων σχετικά με τα εν λόγω έγγραφα, προκειμένου να υπάρξει δυνατότητα ενεργού συμμετοχής και διαβουλεύσεων. 3. Οι παράγραφοι 1 και 2 εφαρμόζονται εξίσου στα ενημερωμένα σχέδια διαχείρισης ΛΑΠ». Στην ίδια οδηγία δεν προβλέπεται διάταξη ανάλογη με το άρθρο 1 παρ. 5 της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, που ορίζει ότι εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής της τα νομοθετικά σχέδια. Επίσης, στην οδηγία 2000/60/EK ούτε ορίζεται εάν τα σχέδια διαχείρισης εγκρίνονται με διοικητική ή νομοθετική διαδικασία, ούτε προβλέπεται για τις σχετικές με αυτά ρυθμίσεις κάποια προθεσμία ή άλλο χρονικό σημείο για την εφαρμογή τους διαφορετικό από την προθεσμία μεταφοράς της οδηγίας (22.12.2003). Συνεπώς, οι διατάξεις της οδηγίας αυτής που αφορούν στις διαδικασίες ενημέρωσης, διαβούλευσης και συμμετοχής του κοινού, εφαρμόζονται αδιακρίτως σε κάθε διαδικασία έγκρισης σχεδίου διαχείρισης υδάτων, ακόμη και πριν την έγκριση των ολοκληρωμένων σχεδίων διαχείρισης, για την οποία προβλέπεται προθεσμία μέχρι το τέλος του 2009. Περαιτέρω, κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων της οδηγίας, είναι δυνατή η έγκριση σχεδίων

διαχείρισης με νόμο, εφόσον προηγουμένως έχει τηρηθεί η προβλεπόμενη στην οδηγία διαδικασία διαβουλευσεως ενώπιον της Διοικήσεως. Στην προκειμένη περίπτωση, δεν προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου ότι τηρήθηκε η προβλεπόμενη στην οδηγία διαδικασία διαβουλευσεως ενώπιον της Διοικήσεως και, συνεπώς, οι ρυθμίσεις των άρθρων 9 και 13 του ν. 3481/2006 είναι αντίθετες με την οδηγία 2000/60/EK. Κατά την γνώμη όμως των Συμβούλων Αικ. Συγγούνα, Ν. Ρόζου, Αθ. Ράντου, Ελ. Δανδουλάκη, Χρ. Ράμμου, Ι. Μαντζουράνη, Αικ. Σακελλαροπούλου, Δ. Αλεξανδρή, Μ. Γκορτζολίδου, Ι. Γράβαρη, Ε. Αντωνόπουλου, Σπ. Μαρκάτη, Δ. Γρατσία, Αντ. Ντέμσια, Σπ. Παραμυθιώτη και Σπ. Χρυσικοπούλου, προς την γνώμην των οποίων ετάχθη και η Πάρεδρος Β. Ραφτοπούλου, κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων της οδηγίας είναι δυνατή η έγκριση σχεδίων διαχείρισης με ειδική εθνική νομοθετική πράξη, μόνο εφόσον ακολουθηθεί η διαδικασία δημοσιότητας και ενημερώσεως των αρχών και του κοινού, θέτοντας υπόψη τους το περιεχόμενο της μελέτης και παρέχοντας τη δυνατότητα υποβολής αντιρρήσεων ή ενστάσεων τόσο ως προς την τυχόν υπόδειξη εναλλακτικών λύσεων, όσο και ως προς την διατύπωση προτάσεων σε σχέση με την θέση και τον τρόπο κατασκευής του έργου (Πρβλ. ΔΕΚ απόφαση της 16.9.1999, C-435/97, WWF και απόφαση της 19.9.2000, C-287/98, LINSTER). Εν προκειμένω, σύμφωνα με τους κρίσιμους εθνικούς κανόνες, δεν προβλέπεται στη διαδικασία ενώπιον του Ελληνικού Κοινοβουλίου στάδιο διαβουλευσεως με το κοινό και, συνεπώς, οι ρυθμίσεις των άρθρων 9 και 13 του ν. 3481/2006 είναι αντίθετες με την οδηγία 2000/60/EK.

16. Επειδή, βάσει των ανωτέρω, οι ρυθμίσεις των άρθρων 9 και 13 του ν. 3481/2006, με τις οποίες, για την κάλυψη των αναγκών που εκτίθενται στη σκέψη 14, μεταφέρονται ποσότητες ύδατος από τον ποταμό Αχελώο στον ποταμό Πηνειό, οι οποίοι ανήκουν σε διαφορετικές ΠΛΑΠ (στις ΠΛΑΠ της Δυτικής Στερεάς και Ηπείρου, ο Αχελώος και της Θεσσαλίας, ο Πηνειός), χωρίς προηγουμένως να έχουν εκπονηθεί τα σχέδια αυτών των ΠΛΑΠ και χωρίς να έχει τηρηθεί η προβλεπόμενη στην οδηγία διαδικασία διαβουλευσεως, αντίκειται στην οδηγία 2000/60/EK, η οποία ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο.

17. Επειδή, όμως οι ανωτέρω κρίσεις του Δικαστηρίου δεν είναι απαλλαγμένες αμφιβολιών, ως προς την έννοια των κρίσιμων εν προκειμένω διατάξεων της οδηγίας 2000/60/EK, πρέπει να διατυπωθούν προς το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 234 παράγραφος 3 της Συνθήκης, τα εξής προδικαστικά ερωτήματα: 1) «Με την διάταξη του άρθρου 13 παράγραφος 6 της οδηγίας 2000/60/EK "για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων" (ΕΕ L 327) τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο (22.12.2009) για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισης υδάτινων πόρων ή θεσπίζεται μέχρι την ανωτέρω ημερομηνία ειδική προθεσμία μεταφοράς των σχετικών διατάξεων των άρθρων 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της ως άνω οδηγίας;». Σε περίπτωση που το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κρίνει ότι με την ως άνω διάταξη της οδηγίας τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισης υδάτινων πόρων, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 2) «Εθνική ρύθμιση, με την οποία επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από συγκεκριμένη Λεκάνη Απορροής Ποταμού (ΛΑΠ) σε άλλη ΛΑΠ, χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια των Περιοχών Λεκάνης Απορροής Ποταμού (ΠΛΑΠ), εντός των οποίων βρίσκονται οι ΛΑΠ, από και προς τις οποίες θα γίνει μεταφορά ύδατος, είναι σύμφωνη με τις διατάξεις των άρθρων 2, 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της οδηγίας 2000/60/EK, δεδομένου μάλιστα ότι, σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφος 15 της ως άνω οδηγίας, βασική μονάδα διαχείρισης της ΛΑΠ είναι η ΠΛΑΠ, στην οποία ανήκει;». Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο προδικαστικό ερώτημα θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 3) «Κατά την έννοια των

άρθρων 2, 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της οδηγίας 2000/60/EK επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από μια ΠΛΑΠ σε γειτονική ΠΛΑΠ. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ο σκοπός αυτής της μεταφοράς μπορεί να είναι μόνο η κάλυψη αναγκών ύδρευσης ή μπορεί επίσης να εξυπηρετούνται η άρδευση και η παραγωγή ενέργειας; Σε κάθε περίπτωση απαιτείται, κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων της οδηγίας, να έχει κριθεί αιτιολογημένα από τη Διοίκηση και επί τη βάση της αναγκαίας επιστημονικής μελέτης, ότι η ΠΛΑΠ υποδοχής αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες που έχει για ύδρευση, άρδευση κ.λ.π. με τους δικούς της υδάτινους πόρους;». Σε περίπτωση που το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κρίνει, ως προς το ερώτημα υπό στοιχείο 1) ότι με την διάταξη του άρθρου 13 παράγραφος 6 της οδηγίας 2000/60/EK δεν τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο (22.12.2009) για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισης υδάτινων πόρων, αλλά θεσπίζεται ειδική προθεσμία μεταφοράς των σχετικών διατάξεων των άρθρων 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της εν λόγω οδηγίας, θα πρέπει, περαιτέρω να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 4) «Εθνική ρύθμιση, θεσπιζόμενη εντός της ανωτέρω ειδικής προθεσμίας μεταφοράς, με την οποία επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από συγκεκριμένη ΛΑΠ σε άλλη ΛΑΠ, χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια των ΠΛΑΠ, εντός των οποίων βρίσκονται οι ΛΑΠ, από και προς τις οποίες θα γίνει μεταφορά ύδατος, θέτει άνευ ετέρου σε κίνδυνο το χρήσιμο αποτέλεσμα της εν λόγω οδηγίας ή πρέπει, για να εκτιμηθεί το ζήτημα αν τίθεται σε κίνδυνο το χρήσιμο αποτέλεσμα της οδηγίας, να ληφθούν υπ' όψη κριτήρια, όπως η κλίμακα των προβλεπομένων επεμβάσεων και οι σκοποί της μεταφοράς ύδατος;». Τέλος, θα πρέπει να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 5) «Νομοθετική ρύθμιση, η οποία θεσπίζεται από εθνικό κοινοβούλιο και με την οποία εγκρίνονται σχέδια διαχείρισης ΛΑΠ χωρίς να προβλέπεται, από τους κρίσιμους εθνικούς κανόνες, στάδιο διαβουλευσεως με το κοινό στη διαδικασία ενώπιον του εθνικού κοινοβουλίου και χωρίς να προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου ότι τηρήθηκε η προβλεπόμενη στην οδηγία διαδικασία διαβουλευσεως ενώπιον της Διοικήσεως, είναι σύμφωνη με τις ρυθμίσεις των άρθρων 13, 14 και 15 της οδηγίας 2000/60/EK που αφορούν στις διαδικασίες ενημέρωσης, διαβούλευσης και συμμετοχής του κοινού;».

18. Επειδή, εξάλλου, η οδηγία 85/337/ΕΟΚ, αφορά, όπως ορίζει το άρθρο 1, παράγραφος 1, στην εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον των σχεδίων δημόσιων και ιδιωτικών έργων που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Κατά το άρθρο 1, παρ. 2, της οδηγίας, ως σχέδιο νοείται: «- η υλοποίηση κατασκευαστικών εργασιών ή άλλων εγκαταστάσεων ή έργων, - άλλες επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον ή το τοπίο, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι επεμβάσεις που αφορούν τη εκμετάλλευση των πόρων του εδάφους». Το άρθρο 1, παρ. 5, της οδηγίας ορίζει ότι η οδηγία αυτή «δεν εφαρμόζεται στα σχέδια που εγκρίνονται καταλεπτώς με ειδική εθνική νομοθετική πράξη, καθότι οι στόχοι που επιδιώκονται με την παρούσα οδηγία, συμπεριλαμβανομένης και της επιδιωκόμενης παροχής πληροφοριών, επιτυγχάνονται μέσω της νομοθετικής διαδικασίας». Κατά το άρθρο 2, παρ. 1, της οδηγίας: «Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις απαραίτητες διατάξεις ώστε τα σχέδια που, ιδίως, λόγω της φύσης, του μεγέθους ή της θέσης τους μπορούν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον να υποβάλλονται σε εκτίμηση όσον αφορά τις επιπτώσεις τους πριν δοθεί η άδεια. Αυτά τα σχέδια καθορίζονται στο άρθρο 4». Το άρθρο 4 παρ. 1 της οδηγίας θέτει την αρχή ότι τα σχέδια, τα οποία υπάγονται στις κατηγορίες που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι υποβάλλονται σε εκτίμηση, σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10. Στο παράρτημα Ι, σημείο 12 περ. α', περιλαμβάνονται τα σχέδια που αφορούν «Έργα για την εκτροπή υδάτινων πόρων από μια υδρολογική λεκάνη σε άλλη όταν η εκτροπή αυτή αποσκοπεί στην πρόληψη ενδεχόμενης λειψυδρίας και όπου ο όγκος του εκτρεπομένου ύδατος υπερβαίνει τα 100.000.000 κ.μ. ετησίως», ενώ στο σημείο 15 περιλαμβάνονται τα σχέδια που αφορούν «Φράγματα και άλλες

εγκαταστάσεις προοριζόμενες για τη συγκράτηση ή τη μόνιμη αποθήκευση υδάτων, όπου ο όγκος της νέας ή της πρόσθετης ποσότητας του συγκρατούμενου ή ταμειομένου ύδατος υπερβαίνει τα 10.000.000 κ.μ.». Εξάλλου, το άρθρο 4 παρ. 2 της οδηγίας ορίζει ότι «για τα έργα που απαριθμούνται στο παράρτημα II, τα κράτη μέλη αποφασίζουν βάσει: α) κατά περίπτωση ή β) κατωτάτων κριτηρίων που καθορίζει το κράτος μέλος, κατά πόσο το έργο θα υποβληθεί σε εκτίμηση σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10». Μεταξύ των έργων που απαριθμούνται στο παράρτημα II, περιλαμβάνονται τα «Φράγματα και λοιπές εγκαταστάσεις συγκράτησης ή μόνιμης ταμίευσης υδάτων (εφόσον δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα I)» (σημείο 10, περ. ζ') και τα «Έργα για την εκτροπή υδάτινων πόρων από μία υδρολογική λεκάνη σε άλλη, τα οποία δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα I» (σημείο 10, περ. ιγ'). Το άρθρο 5 της οδηγίας ορίζει το ελάχιστο όριο πληροφοριών που πρέπει να παρέχει ο κύριος του έργου. Το άρθρο 6 επιβάλλει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, ώστε οι αρχές και το κοινό να ενημερώνονται και να μπορούν να εκφράζουν την άποψή τους πριν την έναρξη του οικείου σχεδίου. Το άρθρο 8 επιβάλλει στις αρμόδιες αρχές να λαμβάνουν υπόψη τις πληροφορίες που συλλέγονται, σύμφωνα με τα άρθρα 5 και 6, ενώ το άρθρο 9 επιβάλλει την υποχρέωση των αρμόδιων αρχών να ενημερώνουν το κοινό περί της αποφάσεως που ελήφθη και περί των όρων, οι οποίοι ενδεχομένως προβλέπονται γι' αυτήν. Ειδικότερα, το άρθρο 5, παρ. 1 και 2, της οδηγίας ορίζει τα εξής: «1. Στην περίπτωση των σχεδίων που, κατ' εφαρμογή του άρθρου 4, πρέπει να υποβάλλονται σε εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε ο κύριος του έργου να παρέχει, υπό την κατάλληλη μορφή, τις πληροφορίες που καθορίζονται στο παράρτημα III, στο μέτρο που: α) τα κράτη μέλη κρίνουν ότι οι πληροφορίες αυτές ανταποκρίνονται σε ένα δεδομένο στάδιο της διαδικασίας για άδεια [χορηγήσεως αδείας] και στα ειδικά χαρακτηριστικά ενός συγκεκριμένου σχεδίου ή ενός τύπου σχεδίου και των στοιχείων του περιβάλλοντος που ενδέχεται να θιγούν· β) τα κράτη μέλη κρίνουν ότι μπορούν εύλογα να απαιτήσουν από τον κύριο του έργου να συλλέξει τα στοιχεία, λαμβάνοντας, μεταξύ άλλων, υπόψη τις υπάρχουσες γνώσεις και μεθόδους εκτίμησης. 2. Οι πληροφορίες τις οποίες παρέχει ο κύριος του έργου, σύμφωνα με την παράγραφο 1, πρέπει να περιλαμβάνουν τουλάχιστον: - περιγραφή του σχεδίου ως προς τη θέση, τον σχεδιασμό και το μέγεθός του, - περιγραφή των μέτρων που μελετώνται προκειμένου να αποφευχθούν, να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να αντιμετωπισθούν οι σημαντικότερες δυσμενείς επιπτώσεις, - τα απαραίτητα στοιχεία για την εξακρίβωση και την εκτίμηση των σημαντικών επιπτώσεων που το σχέδιο προβλέπεται ότι θα έχει στο περιβάλλον, - μία μη τεχνική περίληψη των πληροφοριών που αναφέρονται στην πρώτη, δεύτερη και τρίτη περίπτωση.». Το παράρτημα III της οδηγίας απαριθμεί τις πληροφορίες, τις οποίες πρέπει να γνωστοποιεί ο κύριος του έργου. Οι πληροφορίες αυτές συνίστανται, μεταξύ άλλων, σε περιγραφή του σχεδίου (σημείο 1), σε σκιαγράφηση των κυριότερων εναλλακτικών λύσεων που εξετάστηκαν και σε υπόδειξη των λόγων της τελικής επιλογής (σημείο 2), σε περιγραφή των στοιχείων του περιβάλλοντος που ενδέχεται να θιγούν σημαντικά και σε περιγραφή των σημαντικών συνεπειών που ενδέχεται να έχει το σχέδιο (σημεία 3 και 4), καθώς και σε περιγραφή των μέτρων των οποίων εξετάζεται η λήψη για να αποφευχθούν, να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να αντισταθμισθούν οι σημαντικές δυσμενείς επιπτώσεις του σχεδίου στο περιβάλλον (σημείο 5). Κατά το άρθρο 6, παρ. 2, της οδηγίας: «Τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε: - να τίθεται στη διάθεση του κοινού κάθε αίτηση άδειας, καθώς και οι πληροφορίες που συγκεντρώνονται δυνάμει του άρθρου 5, - να δίνεται στο ενδιαφερόμενο κοινό η δυνατότητα να εκφράσει τη γνώμη του πριν αρχίσει το σχέδιο.». Περαιτέρω, με την οδηγία 2003/35/EK προσαρμόστηκε η ανωτέρω κοινοτική νομοθεσία στην από 25 Ιουνίου 1998 Σύμβαση για την Πρόσβαση στην Πληροφορία, τη Συμμετοχή του Κοινού στη Λήψη Αποφάσεων και την Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη (Σύμβαση του

Αρχους), η οποία δεσμεύει και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Εξάλλου, οι ανωτέρω ρυθμίσεις έχουν ενσωματωθεί στο ελληνικό δίκαιο με τις α) ΚΥΑ 69269/5387/1990 (ΦΕΚ Β-678/25.10.1990) και ΚΥΑ 75308/5512/1990 (ΦΕΚ Β-691/2.11.1990), αναφορικά με την οδηγία 85/337/ΕΟΚ, β) ΚΥΑ Η.Π.15393/2332/2002 (ΦΕΚ Β-1022/5.8.2002), αναφορικά με την οδηγία 96/61/ΕΚ και γ) ΚΥΑ Η.Π.37111/2021/2003 (ΦΕΚ Β-1391/29.9.2003), αναφορικά με τις οδηγίες 96/61/ΕΚ και 2003/35/ΕΚ.

19. Επειδή, με την υπό κρίση αίτηση προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη πράξη είναι ακυρωτέα, διότι στηρίζεται στη διάταξη του άρθρου 13 παρ. 3 του ν. 3481/2006, η οποία αντίκειται στις διατάξεις της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, καθώς δεν ακολουθήθηκαν οι απαιτούμενες από την ως άνω οδηγία διατυπώσεις δημοσιότητας και ενημέρωσης του κοινού και των αρχών.

20. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, κατά τη συζήτηση στη Βουλή, ενόψει της ψηφίσεως των επίδικων άρθρων του ν. 3481/2006, ετέθη υπ' όψιν των βουλευτών η ΜΠΕ, η οποία είχε αποτελέσει αντικείμενο έγκρισης κατά τη διοικητική διαδικασία που κατέληξε στην έκδοση της ακυρωθείσας με την 1688/2005 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, ΚΥΑ 131957/19.3.2003. Στην ως άνω ΜΠΕ περιείχοντο όλα τα αναγκαία στοιχεία, κατά τα αναφερόμενα στην προηγούμενη σκέψη. Περαιτέρω, σύμφωνα με τη ρητή διατύπωση του ίδιου του άρθρου 13 παρ. 3 του ν. 3481/2006, έχουν τηρηθεί όλες οι προβλεπόμενες διαδικασίες, εννοώντας, προφανώς, ότι έχουν τηρηθεί και οι προβλεπόμενες από την οδηγία 85/337/ΕΟΚ διαδικασίες. Όπως όμως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, έχουν γίνει δημοσιεύσεις στις εφημερίδες το έτος 2003 μόνο για την ως άνω ΚΥΑ, η οποία ακυρώθηκε, κατά τα προεκτεθέντα, με την υπ' αριθμ. 1688/2005 απόφαση του Δικαστηρίου. Νέες διαδικασίες δημοσιότητας κατά τη διάρκεια ψήφισης του νόμου δεν έλαβαν χώρα.

21. Επειδή, προκειμένου να αντιμετωπισθεί ο προβαλλόμενος στη σκέψη 19 λόγος ακυρώσεως, είναι αναγκαία η ερμηνεία των κρίσιμων εν προκειμένω διατάξεων της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ και, ως εκ τούτου, θα πρέπει να διατυπωθεί προς το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 234 παρ. 3 της Συνθήκης, το εξής προδικαστικό ερώτημα: «Κατά την έννοια της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, "για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον" (ΕΕ L 175), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/11/ΕΚ του Συμβουλίου, της 3ης Μαρτίου 1997 (ΕΕ L 73), ΜΠΕ που αφορά στην κατασκευή φραγμάτων και στην μεταφορά ύδατος και που εισήχθη προς έγκριση ενώπιον του εθνικού κοινοβουλίου μετά από την δικαστική ακύρωση της πράξεως, με την οποία είχε ήδη εγκριθεί και για την οποία είχε ήδη τηρηθεί η διαδικασία δημοσιότητας, χωρίς να τηρηθεί εκ νέου η διαδικασία αυτή, καλύπτει τις απαιτήσεις των διατάξεων των άρθρων 1, 2, 5, 6, 8 και 9 της ως άνω οδηγίας για ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού;».

22. Επειδή, στην οδηγία 2001/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001, «σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων» (ΕΕ L 197) ορίζεται ότι: «Άρθρο 2. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας: α) ως "σχέδια και προγράμματα" νοούνται τα σχέδια και προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, καθώς και οι τροποποιήσεις τους: - που εκπονούνται ή/και εγκρίνονται από μια αρχή σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο ή που εκπονούνται από μια αρχή, προκειμένου να εγκριθούν, μέσω νομοθετικής διαδικασίας, από το Κοινοβούλιο ή την Κυβέρνηση, και - που απαιτούνται βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή

διοικητικών διατάξεων, β) ως "εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων" νοείται η εκπόνηση περιβαλλοντικής μελέτης, η διεξαγωγή διαβουλεύσεων, η συνεκτίμηση της περιβαλλοντικής μελέτης και των αποτελεσμάτων των διαβουλεύσεων κατά τη λήψη αποφάσεων καθώς και η παροχή πληροφοριών σχετικά με την απόφαση, σύμφωνα με τα άρθρα 4 έως 9, γ) ως "περιβαλλοντική μελέτη" νοείται το τμήμα του συνόλου των εγγράφων του σχεδίου ή προγράμματος, το οποίο περιέχει τις πληροφορίες που απαιτούνται βάσει του άρθρου 5 και του παραρτήματος Ι, δ) ως "κοινό" νοούνται ένα ή περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα και, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ή πρακτική, οι ενώσεις, οργανώσεις ή ομάδες τους. Άρθρο 3. 1. Πραγματοποιείται εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, σύμφωνα με τα άρθρα 4 έως 9, για σχέδια και προγράμματα που αναφέρονται στις παραγράφους 2 έως 4, και τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. 2. Με την επιφύλαξη της παραγράφου 3, πραγματοποιείται εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων για όλα τα σχέδια και προγράμματα: α) τα οποία εκπονούνται για τη γεωργία, δασοπονία, αλιεία, ενέργεια, βιομηχανία, μεταφορές, διαχείριση αποβλήτων, διαχείριση υδάτινων πόρων, τηλεπικοινωνίες, τουρισμό, χωροταξία ή χρήση του εδάφους και τα οποία καθορίζουν το πλαίσιο για μελλοντικές άδειες έργων που απαριθμούνται στα παραρτήματα Ι και ΙΙ της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, ή β) για τα οποία, λόγω των συνεπειών που ενδέχεται να έχουν σε ορισμένους τόπους, απαιτείται εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με τα άρθρα 6 και 7 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. 3. Τα αναφερόμενα στην παράγραφο 2 σχέδια και προγράμματα που καθορίζουν τη χρήση μικρών περιοχών σε τοπικό επίπεδο και οι ήσσονες τροποποιήσεις των αναφερόμενων στην παράγραφο 2 σχεδίων και προγραμμάτων υποβάλλονται σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων μόνον όταν τα κράτη μέλη αποφασίζουν ότι ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. 4. Τα κράτη μέλη αποφασίζουν εάν τα σχέδια και προγράμματα, πλην των αναφερόμενων στην παράγραφο 2, τα οποία καθορίζουν το πλαίσιο για μελλοντικές άδειες έργων, ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. 5. Τα κράτη μέλη αποφασίζουν κατά πόσον τα σχέδια και προγράμματα που αναφέρονται στις ανωτέρω παραγράφους 3 και 4, ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον είτε εξετάζοντας χωριστά κάθε περίπτωση είτε καθορίζοντας συγκεκριμένους τύπους σχεδίων και προγραμμάτων είτε συνδυάζοντας τις δύο αυτές προσεγγίσεις. Προς το σκοπό αυτό τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη σε κάθε περίπτωση τα κατάλληλα κριτήρια που εκτίθενται στο παράρτημα ΙΙ προκειμένου να διασφαλίζεται ότι τα σχέδια και προγράμματα που ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον καλύπτονται από την παρούσα οδηγία. 6. Κατά την εξέταση της κάθε περίπτωσης και κατά τον καθορισμό συγκεκριμένων τύπων σχεδίων και προγραμμάτων σύμφωνα με την παράγραφο 5, διεξάγονται διαβουλεύσεις με τις αρχές που αναφέρονται στο άρθρο 6 παράγραφος 3. 7. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι τα συμπεράσματά τους σύμφωνα με την παράγραφο 5, συμπεριλαμβανομένων των λόγων σχετικά με την μη απαίτηση διενέργειας περιβαλλοντικής εκτίμησης σύμφωνα με τα άρθρα 4 έως 9, είναι διαθέσιμα για το κοινό. 8. Τα ακόλουθα σχέδια και προγράμματα δεν υπόκεινται στην παρούσα οδηγία: - σχέδια και προγράμματα που εξυπηρετούν αποκλειστικά σκοπούς εθνικής άμυνας ή καταστάσεων έκτακτης ανάγκης, - δημοσιονομικά σχέδια και προγράμματα ή σχέδια και προγράμματα που αφορούν τον προϋπολογισμό. 9. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται σε σχέδια και προγράμματα συγχρηματοδοτούμενα κατά τις αντίστοιχες τρέχουσες περιόδους προγραμματισμού (11) για τους κανονισμούς του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ. 1260/1999 (12) και (ΕΚ) αριθ. 1257/1999 (13). Άρθρο 4. 1. Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που αναφέρεται στο άρθρο 3 πραγματοποιείται κατά την εκπόνηση ενός σχεδίου ή προγράμματος και πριν από την έγκρισή του ή την έναρξη της σχετικής νομοθετικής διαδικασίας. 2. Οι απαιτήσεις της παρούσας οδηγίας είτε ενσωματώνονται στις υφιστάμενες διαδικασίες στα κράτη μέλη για την έγκριση σχεδίων και προγραμμάτων είτε

συμπεριλαμβάνονται σε διαδικασίες που θεσπίζονται για τη συμμόρφωση προς την παρούσα οδηγία. 3. Όταν τα σχέδια και προγράμματα αποτελούν μέρος ενός ιεραρχημένου συνόλου, τα κράτη μέλη, προκειμένου να αποφύγουν την επανάληψη της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, λαμβάνουν υπόψη το γεγονός ότι η εκτίμηση θα γίνει, σύμφωνα με την παρούσα οδηγία, σε διάφορα επίπεδα του ιεραρχημένου συνόλου. Με σκοπό, μεταξύ άλλων, να αποφύγουν την επανάληψη της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, τα κράτη μέλη εφαρμόζουν το άρθρο 5 παράγραφοι 2 και 3. Άρθρο 5. 1. Σε περίπτωση που απαιτείται εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 1, εκπονείται περιβαλλοντική μελέτη στην οποία εντοπίζονται, περιγράφονται και αξιολογούνται οι ενδεχόμενες σημαντικές επιπτώσεις που θα έχει στο περιβάλλον η εφαρμογή του σχεδίου ή προγράμματος, καθώς και λογικές εναλλακτικές δυνατότητες λαμβανομένων υπόψη των στόχων και του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής του σχεδίου ή προγράμματος. Οι πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται γι' αυτό το σκοπό περιέχονται στο παράρτημα Ι. 2. Η περιβαλλοντική μελέτη που εκπονείται σύμφωνα με την παράγραφο 1 περιλαμβάνει τις πληροφορίες που ευλόγως μπορεί να απαιτηθούν λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες γνώσεις και μεθόδους εκτίμησης, το περιεχόμενο και το επίπεδο λεπτομερειών στο σχέδιο ή το πρόγραμμα, το στάδιο της διαδικασίας λήψης αποφάσεως και το βαθμό στον οποίο ορισμένα θέματα αξιολογούνται καλύτερα σε διαφορετικά επίπεδα της εν λόγω διαδικασίας, ώστε να αποφεύγεται η επανάληψη της εκτίμησης. 3. Κάθε σχετική διαθέσιμη πληροφορία όσον αφορά τις επιπτώσεις των σχεδίων και προγραμμάτων στο περιβάλλον, η οποία προήλθε από κάποιο άλλο επίπεδο λήψης αποφάσεων ή από άλλη κοινοτική νομοθεσία, μπορεί να χρησιμοποιείται για την παροχή των πληροφοριών που περιέχονται στο παράρτημα Ι. 4. Κατά τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την έκταση και το επίπεδο λεπτομερειών των πληροφοριών που πρέπει να περιλαμβάνονται στην περιβαλλοντική μελέτη, διεξάγονται διαβουλεύσεις με τις αρχές που αναφέρονται στο άρθρο 6 παράγραφος 3. . . . Άρθρο 8. Κατά την προετοιμασία και πριν από την έγκριση του σχεδίου ή προγράμματος, ή την έναρξη της σχετικής νομοθετικής διαδικασίας, λαμβάνονται υπόψη η περιβαλλοντική μελέτη που εκπονείται σύμφωνα με το άρθρο 5, οι γνώμες που εκφράζονται σύμφωνα με το άρθρο 6 και τα αποτελέσματα, ενδεχομένως, των διεξαγόμενων σύμφωνα με το άρθρο 7 διασυννοητικών διαβουλεύσεων. . . Άρθρο 11. 1. Η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η οποία διεξάγεται βάσει της παρούσας οδηγίας, δεν θίγει οποιεσδήποτε απαιτήσεις της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ ούτε οποιεσδήποτε άλλες απαιτήσεις του κοινοτικού δικαίου. 2. Όσον αφορά σχέδια και προγράμματα για τα οποία η υποχρέωση διεξαγωγής εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων απορρέει ταυτοχρόνως από την παρούσα οδηγία και από άλλες διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας, τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν συντονισμένες ή κοινές διαδικασίες, οι οποίες πληρούν τις απαιτήσεις της σχετικής κοινοτικής νομοθεσίας προκειμένου, μεταξύ άλλων, να αποφεύγεται η επανάληψη των εκτιμήσεων. . . Άρθρο 13. 1. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία πριν από τις 21 Ιουλίου 2004. Ενημερώνουν αμέσως την Επιτροπή σχετικά. 2. Οι διατάξεις αυτές, όταν θεσπίζονται από τα κράτη μέλη, αναφέρονται στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από την αναφορά αυτή κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Οι λεπτομέρειες της αναφοράς αυτής καθορίζονται από τα κράτη μέλη. 3. Η υποχρέωση που αναφέρεται στο άρθρο 4 παράγραφος 1 εφαρμόζεται για τα σχέδια και προγράμματα των οποίων η πρώτη τυπική προπαρασκευαστική πράξη είναι μεταγενέστερη της αναφερόμενης στην παράγραφο 1 ημερομηνίας. Σχέδια και προγράμματα των οποίων η πρώτη τυπική προπαρασκευαστική πράξη είναι προγενέστερη της ημερομηνίας αυτής και τα οποία εγκρίνονται ή υποβάλλονται στη νομοθετική διαδικασία μετά την πάροδο περισσότερων από 24 μήνες από αυτήν, υπόκεινται στην υποχρέωση του άρθρου 4 παράγραφος 1, εκτός εάν τα κράτη μέλη αποφασίσουν σε κάθε μεμονωμένη

περίπτωση ότι αυτό δεν είναι εφικτό και ενημερώσουν το κοινό για την απόφασή τους. 4. Πριν από τις 21 Ιουλίου 2004 τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή, επί πλέον των μέτρων που αναφέρονται στην παρούσα παράγραφο, χωριστές πληροφορίες για τους τύπους σχεδίων και προγραμμάτων τα οποία, σύμφωνα με το άρθρο 3, πρόκειται να υποβληθούν σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με την παρούσα οδηγία. Η Επιτροπή θέτει στη διάθεση των κρατών μελών τις πληροφορίες αυτές. Οι πληροφορίες αυτές ενημερώνονται σε τακτική βάση». Περαιτέρω, στο προοίμιο της ίδιας οδηγίας ορίζεται ότι, όταν η υποχρέωση διεξαγωγής εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων απορρέει ταυτοχρόνως από την εν λόγω οδηγία και από άλλες σχετικές διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας, όπως, μεταξύ άλλων, η οδηγία 2000/60/EK, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων, προκειμένου να αποφευχθεί η επανάληψη της εκτίμησης, τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν συντονισμένες ή κοινές διαδικασίες, οι οποίες πληρούν τις απαιτήσεις της σχετικής κοινοτικής νομοθεσίας. Εξάλλου, στο προοίμιο ορίζεται ρητά ότι η εν λόγω οδηγία είναι διαδικαστικής φύσεως και οι απαιτήσεις της θα πρέπει είτε να ενταχθούν σε υφιστάμενες διαδικασίες στα κράτη μέλη, είτε να ενσωματωθούν σε διαδικασίες που θεσπίζονται συγκεκριμένα για το σκοπό αυτό. Προκειμένου δε να αποφεύγονται οι αλληλοεπικαλύψεις εκτιμήσεων, τα κράτη μέλη θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους, ενδεχομένως, το γεγονός ότι οι εκτιμήσεις θα πραγματοποιούνται σε διάφορα επίπεδα ενός ιεραρχημένου συνόλου σχεδίων και προγραμμάτων. Τέλος, στο Παράρτημα I της οδηγίας ορίζονται αναλυτικά οι πληροφορίες που πρέπει να περιλαμβάνονται στη σχετική μελέτη, ως εξής: «... α) η περιγραφή σε γενικές γραμμές του περιεχομένου, των κύριων στόχων του σχεδίου ή προγράμματος και της σχέσης με άλλα σχετικά σχέδια και προγράμματα, β) οι σχετικές πτυχές της τρέχουσας κατάστασης του περιβάλλοντος και η βάση αυτής πιθανή εξέλιξη εάν δεν εφαρμοστεί το σχέδιο ή πρόγραμμα, γ) τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των περιοχών που ενδέχεται να επηρεαστούν σημαντικά, δ) τα τυχόν υφιστάμενα περιβαλλοντικά προβλήματα που αφορούν το σχέδιο ή πρόγραμμα συμπεριλαμβανομένων, κατά κύριο λόγο, εκείνων που αφορούν περιοχές ιδιαίτερης περιβαλλοντικής σημασίας, όπως περιοχές που χαρακτηρίζονται σύμφωνα με τις οδηγίες 79/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ, ε) οι στόχοι περιβαλλοντικής προστασίας που έχουν τεθεί σε διεθνές ή κοινοτικό επίπεδο ή σε επίπεδο κρατών μελών, οι οποίοι αφορούν το σχέδιο ή πρόγραμμα, και ο τρόπος με τον οποίο οι στόχοι αυτοί καθώς και τα περιβαλλοντικά ζητήματα έχουν ληφθεί υπόψη κατά την προετοιμασία του, στ) οι ενδεχόμενες σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον (στις οποίες πρέπει να συμπεριλαμβάνονται οι δευτερογενείς, σωρευτικές, συνεργειακές, βραχυ -, μεσο - και μακροπρόθεσμες, μόνιμες και προσωρινές, θετικές και αρνητικές επιπτώσεις), συμπεριλαμβανομένων θεμάτων όπως η βιοποικιλότητα, ο πληθυσμός, η υγεία των ανθρώπων, η πανίδα, η χλωρίδα, το έδαφος, τα ύδατα, ο αέρας, οι κλιματικοί παράγοντες, τα υλικά περιουσιακά στοιχεία, η πολιτιστική κληρονομιά συμπεριλαμβανομένης της αρχιτεκτονικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς, το τοπίο και οι σχέσεις μεταξύ των ανωτέρω παραγόντων, ζ) τα προβλεπόμενα μέτρα για την πρόληψη, τον περιορισμό και την, κατά το δυνατόν, εξουδετέρωση οποιωνδήποτε σημαντικών δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον από την εφαρμογή του σχεδίου ή προγράμματος, η) η παρουσίαση σε γενικές γραμμές των λόγων για τους οποίους επελέγησαν οι εξετασθείσες εναλλακτικές δυνατότητες και η περιγραφή του τρόπου διενέργειας της εκτίμησης, με μνεία των τυχόν δυσκολιών (όπως τεχνικά ελαττώματα ή έλλειψη τεχνογνωσίας) που προέκυψαν κατά τη συγκέντρωση των απαιτούμενων πληροφοριών, θ) περιγραφή των προβλεπόμενων μέτρων σχετικά με τον έλεγχο σύμφωνα με το άρθρο 10, ι) μια μη τεχνική περίληψη των πληροφοριών που παρέχονται βάσει των ανωτέρω θεμάτων».

23. Επειδή, περαιτέρω, η οδηγία 2000/60/EK περιέχει σε διάφορες διατάξεις

της την υποχρέωση για αξιολόγηση των επιπτώσεων του σχεδίου στο περιβάλλον. Ειδικότερα, στο άρθρο 4 της οδηγίας ορίζονται οι περιβαλλοντικοί στόχοι, στο παράρτημα II, όπου καθορίζονται οι τεχνικές προδιαγραφές του σχεδίου, γίνεται αναφορά στην αξιολόγηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον, ενώ στο άρθρο 6 προβλέπεται το Μητρώο προστατευόμενων περιοχών, που κείνται στο εσωτερικό κάθε ΠΛΑΠ, οι οποίες έχουν χαρακτηριστεί ως χρήζουσες ειδικής προστασίας βάσει ειδικών διατάξεων της κοινοτικής νομοθεσίας, για την προστασία των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων τους ή για τη διατήρηση των οικοτόπων και των ειδών που εξαρτώνται άμεσα από το νερό, σύμφωνα με το παράρτημα IV. Εξάλλου, στο άρθρο 5 της αυτής οδηγίας προβλέπεται ότι, για κάθε ΛΑΠ πραγματοποιείται ανάλυση των χαρακτηριστικών της και επισκόπηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων επί των υδάτων. Τέλος, στο Παράρτημα VII της οδηγίας ρυθμίζεται αναλυτικά το περιεχόμενο των σχεδίων διαχείρισης ΛΑΠ ως εξής: «Α. Τα σχέδια διαχείρισης ΛΑΠ καλύπτουν τα ακόλουθα στοιχεία: 1. Γενική περιγραφή των χαρακτηριστικών της ΠΛΑΠ, η οποία απαιτείται σύμφωνα με το άρθρο 5 και το παράρτημα II. Η περιγραφή αυτή περιλαμβάνει: 1.1. ... 1.2. 2. Περίληψη των σημαντικών πιέσεων και επιπτώσεων που ασκούν οι ανθρώπινες δραστηριότητες για την κατάσταση των επιφανειακών και των υπόγειων υδάτων, συμπεριλαμβανομένων: - ενός υπολογισμού της ρύπανσης από σημειακές πηγές, - ενός υπολογισμού της ρύπανσης από διάχυτες πηγές, συμπεριλαμβανομένης μιας περίληψης της χρήσης της γης, - ενός υπολογισμού των πιέσεων που ασκούνται στην ποσοτική κατάσταση του νερού, συμπεριλαμβανομένης της υδροληψίας, - μιας ανάλυσης άλλων επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων για την κατάσταση του νερού. 3. Προσδιορισμό και χαρτογράφηση των προστατευόμενων περιοχών, όπως απαιτείται σύμφωνα με το άρθρο 6 και το παράρτημα IV. 4. Χάρτη των δικτύων παρακολούθησης που συγκροτούνται για τους σκοπούς του άρθρου 8 και του παραρτήματος V και παρουσίαση, υπό μορφή χάρτη, των αποτελεσμάτων των προγραμμάτων παρακολούθησης που εφαρμόζονται δυνάμει των διατάξεων αυτών για την κατάσταση: 4.1. Των επιφανειακών υδάτων (οικολογική και χημική). 4.2. Των υπόγειων υδάτων (χημική και ποσοτική). 4.3. Των προστατευόμενων περιοχών. 5. Κατάλογο των περιβαλλοντικών στόχων που καθορίζονται δυνάμει του άρθρου 4 για τα επιφανειακά ύδατα, τα υπόγεια ύδατα και τις προστατευόμενες περιοχές, συμπεριλαμβανομένων, ιδίως των περιστάσεων κατά τις οποίες εφαρμόστηκε το άρθρο 4, παράγραφοι 4, 5, 6 και 7 καθώς και των σχετικών πληροφοριών που απαιτούνται δυνάμει του άρθρου αυτού. 6. Περίληψη της οικονομικής ανάλυσης της χρήσης ύδατος, όπως απαιτείται σύμφωνα με το άρθρο 5 και το παράρτημα III. 7. Περίληψη του ή των προγραμμάτων μέτρων που θεσπίζονται δυνάμει του άρθρου 11, συμπεριλαμβανομένων των τρόπων με τους οποίους θα επιτευχθούν οι στόχοι που καθορίζονται δυνάμει του άρθρου 4. 7.1. ... 7.2. ... 7.3. 7.4. ... 7.5. ... 7.6. ... 7.7. 7.8. 7.9. ... 7.10. Λεπτομέρειες των συμπληρωματικών μέτρων που κρίνονται αναγκαία για να τηρηθούν οι καθοριζόμενοι περιβαλλοντικοί στόχοι. 7.11. Λεπτομέρειες των μέτρων που λαμβάνονται για να αποφευχθεί η αύξηση της ρύπανσης των θαλάσσιων υδάτων σύμφωνα με το άρθρο 11 παράγραφος 6. 8. Μητρώο των τυχόν λεπτομερέστερων προγραμμάτων και σχεδίων διαχείρισης για την ΠΛΑΠ, τα οποία αφορούν ιδίως υπολεκάνες, τομείς, θέματα ή τύπους υδάτων, καθώς και περίληψη του περιεχομένου τους. 9. Περίληψη των μέτρων που λαμβάνονται για την πληροφόρηση του κοινού και τη διαβούλευση, των αποτελεσμάτων τους και των συνακόλουθων τροποποιήσεων των σχεδίων. 10. Κατάλογο των αρμόδιων αρχών σύμφωνα με το παράρτημα I. 11. Τα σημεία επαφής και τις διαδικασίες για την προμήθεια των εγγράφων που χρησίμευσαν ως υπόβαθρο και των στοιχείων που αναφέρονται στο άρθρο 14 παράγραφος 1, ιδίως δε λεπτομέρειες των μέτρων ελέγχου που θεσπίζονται σύμφωνα με το άρθρο 11 παράγραφος 3 στοιχεία ζ) και θ), καθώς και των πραγματικών δεδομένων παρακολούθησης που συλλέγονται σύμφωνα με το άρθρο 8 και το παράρτημα V».

24. Επειδή, εξάλλου, από το άρθρο 5 παρ. 2 και το παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ προκύπτει ότι οι πληροφορίες που πρέπει να παρέχει ο κύριος του έργου περιλαμβάνουν τουλάχιστον περιγραφή του σχεδίου, περιέχουσα στοιχεία, σχετικά με τον τόπο πραγματοποίησής του, τη σύλληψή του και το μέγεθός του, περιγραφή των μέτρων που μελετώνται, προκειμένου να αποφευχθούν και να μειωθούν και, αν είναι δυνατό, να αντιμετωπισθούν οι σημαντικότερες επιπτώσεις, καθώς και τα απαραίτητα στοιχεία για την εξακρίβωση και την εκτίμηση των σημαντικών επιπτώσεων που ενδέχεται να έχει το σχέδιο στο περιβάλλον.

25. Επειδή, προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη πράξη είναι ακυρωτέα, διότι η διάταξη του άρθρου 13 ν. 3481/2006, βάσει της οποίας εκδόθηκε, παραβιάζει ευθέως την Οδηγία 2001/42/ΕΚ, καθ' όσον, παρότι πρόκειται για σχέδιο και έργο που αφορά στους τομείς της γεωργίας, ενέργειας και διαχείρισης υδάτινων πόρων, θίγει δε περιοχές που περιλαμβάνονται στο δίκτυο NATURA (Ασπροπόταμος, Κοιλάδα Αχελώου, Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου-Αιτωλικού κλπ.), δεν προηγήθηκε της νομοθετικής εγκρίσεώς του η στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση των επιπτώσεών του.

26. Επειδή, εν πρώτοις, τίθεται το ζήτημα εάν οι ανωτέρω διατάξεις της οδηγίας 2001/42/ΕΚ είχαν άμεση ισχύ κατά το χρόνο δημοσίευσης (και ενάρξεως της ισχύος) του ν. 3481/2006 (2.8.2006), δεδομένου ότι, σύμφωνα με το άρθρο 13 της οδηγίας, η Ελλάδα όφειλε να θεσπίσει τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθεί με την εν λόγω οδηγία πριν από τις 21 Ιουλίου 2004, αλλά, τελικώς, οι διατάξεις αυτές θεσπίστηκαν στις 5.9.2006 με την 107017/28.8.2006 κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών (ΦΕΚ Β-1225/5.9.2006), μετά την άσκηση προσφυγής, κατά το άρθρο 226 ΣυνθΕΚ, της Επιτροπής κατά της Ελλάδας ενώπιον του ΔΕΚ για τη μη ενσωμάτωση της οδηγίας 2001/42/ΕΚ (υπόθεση C-68/06).

27. Επειδή, κατά την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι αρχές κράτους μέλους, το οποίο δεν θέσπισε εντός της ταχθείσης με την οδηγία προθεσμίας τις αναγκαίες ρυθμίσεις για τη μεταφορά της οδηγίας αυτής στην εσωτερική έννομη τάξη, δεν μπορούν να αντιτάξουν στους ιδιώτες τη μη εκπλήρωση, από το εν λόγω κράτος μέλος, των υποχρεώσεων που του επιβάλλει η οδηγία. Για το λόγο αυτόν, διατάξεις οδηγίας, οι οποίες είναι ανεπιφύλακτες και επαρκώς σαφείς, μπορούν, παρά τη μη εμπρόθεσμη μεταφορά της οδηγίας στην εσωτερική έννομη τάξη ορισμένου κράτους μέλους, να τύχουν επικλήσεως έναντι των αρχών του τελευταίου τούτου κράτους από κάθε ιδιώτη που επιδιώκει, δια της επικλήσεως αυτής, είτε να ασκήσει δικαίωμα που θεσπίζει υπέρ αυτού η οδηγία, είτε να μην εφαρμοσθεί εθνική διάταξη, αντίθετη προς την οδηγία (βλ. ΔΕΚ απόφαση της 19.1.1982, C-8/81, Becker, απόφαση της 22.6.1989, C-103/88, Fratelli Constanzo, απόφαση της 12.7.1990, C-188/89, Foster, απόφαση της 25.5.1993, C-193/91, Mohsche, απόφαση της 26.9.2000, C-134/99, IGI, απόφαση της 18.10.2001, C-441/99, Gharehveran κ.ά.). Στην προκειμένη περίπτωση, το άρθρο 3 της οδηγίας θεσπίζει σαφή υποχρέωση των κρατών μελών για την πραγματοποίηση εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων για σχέδια και προγράμματα, που αναφέρονται στις παραγράφους 2 έως 4 του ίδιου άρθρου και τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Εξάλλου, στο άρθρο 4 παρ. 1 της ίδιας οδηγίας ορίζεται ότι η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων πραγματοποιείται κατά την εκπόνηση του σχεδίου ή προγράμματος και πριν από την έγκρισή του ή την έναρξη της σχετικής νομοθετικής διαδικασίας. Περαιτέρω, το άρθρο 5, σε συνδυασμό με το παράρτημα Ι της οδηγίας, καθορίζει

το περιεχόμενο της εκτιμήσεως. Επίσης, το άρθρο 8 της αυτής οδηγίας επιβάλλει στις οικείες εθνικές αρχές την υποχρέωση να λαμβάνουν υπόψη, κατά την προετοιμασία και πριν από την έγκριση του σχεδίου ή προγράμματος, ή την έναρξη της σχετικής νομοθετικής διαδικασίας, την περιβαλλοντική μελέτη που εκπονείται, σύμφωνα με το άρθρο 5, τις γνώμες που εκφράζονται, σύμφωνα με το άρθρο 6, ως και τα αποτελέσματα, ενδεχομένως, των διεξαγόμενων, σύμφωνα με το άρθρο 7, διασυννοριακών διαβουλεύσεων. Ανεξάρτητα από τις λεπτομέρειές τους, οι εν λόγω διατάξεις επιβάλλουν, επομένως, στις αρμόδιες εθνικές αρχές, όσον αφορά στα σχέδια ή προγράμματα που αναφέρονται ρητά σ' αυτές, την υποχρέωση να προβαίνουν σε εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και, ως εκ τούτου, έχουν άμεσο αποτέλεσμα μετά την παρέλευση της προθεσμίας μεταφοράς της οδηγίας, κατά τα ανωτέρω (πρβλ. ΔΕΚ απόφαση της 11.8.1995, C-431/92, Επιτροπή κατά Γερμανίας, απόφαση της 16.9.1999, C-435/97, WWF κλπ.). Συνεπώς, η εν λόγω οδηγία είχε άμεση ισχύ από 21 Ιουλίου 2004.

28. Επειδή, περαιτέρω, τίθεται το ζήτημα εάν το επίμαχο σχέδιο εκτροπής του ποταμού Αχελώου, εμπίπτει κατ' αρχάς στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ, δεδομένου ότι α) αφορά στην κατασκευή φραγμάτων και στη μεταφορά ύδατος από τις ΠΛΑΠ της Δυτικής Στερεάς και της Ηπείρου στην ΠΛΑΠ της Θεσσαλίας, β) εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/60/ΕΚ, γ) αφορά σε έργα της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ, δ) ενδέχεται να έχει περιβαλλοντικές επιπτώσεις σε περιοχές της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας» (ΕΕ L 206) και ε) στο Παράρτημα Ι του άρθρου 11 της Κοινής Υπουργικής Απόφασης ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017/28.8.2006 (ΦΕΚ Β-1225/5.9.2006)

«Εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων σχεδίων και προγραμμάτων σε συμμόρφωση στην οδηγία 2001/42/ΕΚ», η οποία δημοσιεύθηκε στις 5.9.2006, μετά την έκδοση της προσβαλλόμενης πράξης, ορίζεται ότι για τα σχέδια διαχείρισης υδάτινων πόρων απαιτείται η εκπόνηση στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης.

29. Επειδή, εξάλλου, οι διατάξεις των άρθρων 9 και 13 του ν. 3481/2006, με τις οποίες εγκρίθηκε το επίμαχο σχέδιο, κατατέθηκαν στη Βουλή, ως τροπολογία, στις 6 Ιουλίου 2006, δηλαδή εντός της προθεσμίας που θέτει το άρθρο 4 παρ. 1 της οδηγίας 2001/42/ΕΚ και η οποία έληγε στις 21 Ιουλίου 2006. Τίθεται, επομένως, το ζήτημα εάν οι πράξεις που αφορούσαν στο επίδικο έργο και έχουν ακυρωθεί αναδρομικώς με τις 1688/2005 και 1186/2006 αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, κατά τα αναφερόμενα στη σκέψη 1, μπορούν να θεωρηθούν ως τυπικές προπαρασκευαστικές πράξεις του επίδικου σχεδίου, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 13 της οδηγίας, έτσι ώστε να μην υφίσταται υποχρέωση για εκπόνηση μελέτης στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης.

30. Επειδή, περαιτέρω, τίθεται το ζήτημα εάν η απαίτηση της οδηγίας 2001/42/ΕΚ για εκπόνηση μελέτης στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης καλύπτεται από το περιεχόμενο του υπάρχοντος σχεδίου διαχείρισης υδάτων, σε συνδυασμό με τα στοιχεία που περιέχονται στην υπάρχουσα περιβαλλοντική μελέτη του έργου που θα εκτελεσθεί στο πλαίσιο της διαχείρισης των υδάτων, καθόσον από το ως άνω σχέδιο και από την ως άνω μελέτη προκύπτουν πληροφορίες για το περιεχόμενο και τους στόχους του σχεδίου, τα δεδομένα για την τρέχουσα κατάσταση του περιβάλλοντος και την πιθανή εξέλιξή του, εάν δεν εφαρμοστεί το σχέδιο, οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την εφαρμογή του προβλεπόμενου μέτρου και από την εκτέλεση του έργου, οι ενδεχόμενες εναλλακτικές λύσεις, καθώς και τα μέτρα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων του έργου στο περιβάλλον.

31. Επειδή, προκειμένου να αντιμετωπισθεί ο προβαλλόμενος στη σκέψη 25 λόγος ακυρώσεως είναι αναγκαία η ερμηνεία των κρίσιμων εν προκειμένω διατάξεων της οδηγίας 2001/42/EK και, ως εκ τούτου, θα πρέπει να διατυπωθούν προς το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 234 παράγραφος 3 της Συνθήκης, τα εξής προδικαστικά ερωτήματα: 1) «Εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2001/42/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001, "σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων" (ΕΕ L 197) σχέδιο εκτροπής ποταμού το οποίο α) αφορά στην κατασκευή φραγμάτων και στη μεταφορά ύδατος από μια ΠΛΑΠ σε άλλη, β) εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23.10.2000 "για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων" (ΕΕ L 327), γ) αφορά σε έργα της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, "για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον" (ΕΕ L 175) και δ) ενδέχεται να έχει περιβαλλοντικές επιπτώσεις σε περιοχές της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, "για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας" (ΕΕ L 206);». Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 2) «Κατά την έννοια του άρθρου 13 παρ. 1 της οδηγίας 2001/42/EK, μπορούν να θεωρηθούν ως τυπικές προπαρασκευαστικές πράξεις που εκδόθηκαν πριν από τις 21 Ιουλίου 2004, έτσι ώστε να μην υφίσταται υποχρέωση για εκπόνηση μελέτης στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης, πράξεις που αφορούσαν στο επίδικο έργο και έχουν ακυρωθεί αναδρομικώς με δικαστικές αποφάσεις;». Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 3) «Κατά την έννοια του άρθρου 11 παρ. 2 της οδηγίας 2001/42/EK σε περίπτωση που ένα σχέδιο εμπίπτει ταυτόχρονα στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας, καθώς και σε αυτό των οδηγιών 2000/60/EK και 85/337/EK που, επίσης, απαιτούν την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου, αρκούν για την τήρηση των απαιτήσεων της οδηγίας 2001/42/EK οι μελέτες που έχουν εκπονηθεί με βάση τα οριζόμενα στις οδηγίες 2000/60/EK και 85/337/EK, ή θα πρέπει να εκπονηθεί αυτοτελής μελέτη στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης;».

32. Επειδή, προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη πράξη είναι ακυρωτέα, διότι με τη διάταξη του άρθρου 13 ν. 3481/2006, βάσει της οποίας εκδόθηκε, εγκρίθηκε η κατασκευή έργων που απειλούν την ακεραιότητα προστατευόμενων περιοχών, κατά παράβαση των διατάξεων των οδηγιών 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979 «περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών» (ΕΕ L 103) και 92/43/ΕΟΚ. Ειδικότερα, προβάλλεται ότι το επίδικο έργο α) θίγει άμεσα την ακεραιότητα του βιοτόπου των λιμνοθαλασσών Μεσολογίου-Αιτωλικού που έχει ενταχθεί στον κατάλογο περιοχών του δικτύου Natura 2000 ως Τόπος Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) με τον κωδικό GR2310001 και ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) με τον κωδικό GR2310015, β) επηρεάζει την κοιλάδα του Αχελώου, η οποία έχει ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000 ως ΖΕΠ με τον κωδικό GR2110005, δεδομένου ότι περιλαμβάνει 8 σημαντικούς τύπους οικοτόπων του Παραρτήματος Ι της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, 2 είδη θηλαστικών, 5 είδη αμφίβιων και ερπετών και 8 είδη ιχθυοπανίδας του Παραρτήματος ΙΙ της ίδιας οδηγίας και 22 είδη πτηνών του Παραρτήματος Ι της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ και έχει επιπτώσεις στις λίμνες Αμβρακία, Οζερός και στο σύστημα Λυσιμαχίας και Τριχωνίδας, οι οποίες έχουν χαρακτηριστεί ως ΤΚΣ με τους κωδικούς GR2310007, GR2310008 και GR2310009, αντίστοιχα, ως και γ) επηρεάζει την περιοχή Ασπροπόταμος, η οποία αποτελεί την «μητρική» λεκάνη απορροής του Αχελώου και περιλαμβάνεται στο δίκτυο Natura 2000 ως ΤΚΣ με τον κωδικό GR2310001.

33. Επειδή, με το άρθρο 3 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ συστήθηκε συνεκτικό ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο ειδικών ζωνών (Natura 2000), στο οποίο περιλαμβάνονται και οι ΖΕΠ που έχουν ταξινομηθεί από τα κράτη μέλη, σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ. Περαιτέρω, στο άρθρο 4 της οδηγίας ορίζεται ότι «1. Κάθε κράτος μέλος, βασιζόμενο στα κριτήρια που ορίζονται στο παράρτημα ΙΙΙ (στάδιο 1) και στις σχετικές επιστημονικές πληροφορίες, προτείνει έναν κατάλογο τόπων, όπου υποδεικνύεται ποιοι τύποι φυσικών οικοτόπων από τους αναφερόμενους στο παράρτημα Ι και ποια τοπικά είδη από τα απαριθμούμενα στο παράρτημα ΙΙ, απαντώνται στους εν λόγω τόπους. ... 2. Η Επιτροπή ... καταρτίζει, σε συμφωνία με καθένα από τα κράτη μέλη και βάσει των καταλόγων των κρατών μελών, σχέδιο καταλόγου τόπων κοινοτικής σημασίας όπου καθίστανται πρόδηλοι οι τόποι στους οποίους απαντώνται ένας ή περισσότεροι τύποι φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας ή ένα ή περισσότερα είδη προτεραιότητας. Τα κράτη μέλη των οποίων οι τόποι με τύπους φυσικών οικοτόπων και είδη που έχουν προτεραιότητα αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 5 % του εθνικού εδάφους, μπορούν, σε συμφωνία με την Επιτροπή, να ζητήσουν ελαστικότερη εφαρμογή των κριτηρίων που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙΙ (στάδιο 2) για την επιλογή του συνόλου των τόπων κοινοτικής σημασίας στο έδαφός τους. Ο κατάλογος των τόπων των επιλεγμένων ως τόπων κοινοτικής σημασίας, στον οποίο καταδεικνύονται οι τόποι όπου απαντώνται ένας ή περισσότεροι τύποι φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας ή ένα ή περισσότερα είδη προτεραιότητας καταρτίζεται από την Επιτροπή με την διαδικασία του άρθρου 21. 3. Ο προβλεπόμενος στην παράγραφο 2 κατάλογος καταρτίζεται μέσα σε μια εξαετία από την κοινοποίηση της παρούσας οδηγίας. 4. Όταν ένας τόπος κοινοτικής σημασίας, υπ' αυτή του την ιδιότητα, επιλέχθηκε δυνάμει της διαδικασίας της παραγράφου 2, το οικείο κράτος μέλος ορίζει τον εν λόγω τόπο ως ειδική ζώνη διατήρησης το ταχύτερο δυνατόν και, το αργότερο, μέσα σε μια εξαετία, καθορίζοντας τις προτεραιότητες σε συνάρτηση με τη σημασία των τόπων για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, ενός τύπου φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος Ι ή ενός είδους του παραρτήματος ΙΙ και για τη συνεκτικότητα του Natura 2000, καθώς και σε συνάρτηση με τους κινδύνους υποβάθμισης ή καταστροφής που επηρεάζουν τους εν λόγω τόπους. 5. Μόλις ένας τόπος εγγραφεί στον κατάλογο του τρίτου εδαφίου της δεύτερης παραγράφου, υπόκειται στις διατάξεις των παραγράφων 2, 3 και 4 του άρθρου 6». Τέλος, στο άρθρο 6 της ίδιας οδηγίας ορίζεται ότι: «1. Για τις ειδικές ζώνες διατήρησης, τα κράτη μέλη καθορίζουν τα αναγκαία μέτρα διατήρησης που ενδεχομένως συνεπάγονται ειδικά ενδεδειγμένα σχέδια διαχείρισης ή ενσωματωμένα σε άλλα σχέδια διευθέτησης και τα δέοντα κανονιστικά, διοικητικά ή συμβατικά μέτρα που ανταποκρίνονται στις οικολογικές απαιτήσεις των τύπων φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος Ι και των ειδών του παραρτήματος ΙΙ, τα οποία απαντώνται στους τόπους. 2. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε στις ειδικές ζώνες διατήρησης να αποφεύγεται η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη για τα οποία οι ζώνες έχουν ορισθεί, εφόσον οι ενοχλήσεις αυτές θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις σημαντικές όσον αφορά τους στόχους της παρούσας οδηγίας. 3. Κάθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεδεμένο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, εκτιμάται δεδόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησής του. Βάσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4, οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως, αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια

γνώμη. 4. Εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων και ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, ένα σχέδιο πρέπει να πραγματοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, το κράτος μέλος λαμβάνει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000. Το κράτος μέλος ενημερώνει την Επιτροπή σχετικά με τα αντισταθμιστικά μέτρα που έλαβε. Όταν ο τόπος περί του οποίου πρόκειται είναι τόπος όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας ή/και ένα είδος προτεραιότητας, είναι δυνατόν να προβληθούν μόνον επιχειρήματα σχετικά με την υγεία ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια ή σχετικά με θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον, ή, κατόπιν γνωμοδότησεως της Επιτροπής, άλλοι επιτακτικοί σημαντικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος». Σε συμμόρφωση προς την οδηγία 92/43/ΕΟΚ, κατ' επίκληση και του ν. 1650/1986, εκδόθηκε η 33318/30281/28.12.1998 κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Ανάπτυξης, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Γεωργίας, Εμπορικής Ναυτιλίας και Πολιτισμού «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων (ενδιαιτημάτων) καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας» (ΦΕΚ Β-1289/28.12.1998).

34. Επειδή, εν πρώτοις, τίθεται το ζήτημα εάν οι περιοχές που αναφέρονται στη σκέψη 32, καταλαμβάνονταν, κατά το χρόνο δημοσιεύσεως του ν. 3481/2006 (2.8.2006) από την προστασία της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, δεδομένου ότι η 2006/613/ΕΚ απόφαση της Επιτροπής της 19ης Ιουλίου 2006, με την οποία εγκρίθηκε ο κατάλογος των προστατευόμενων ΤΚΣ για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή, δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (L 259) στις 21.9.2006.

35. Από τις διατάξεις των νομοθετημάτων που παρατίθενται στη σκέψη 33 προκύπτει ότι μέχρι την κατάρτιση του κοινοτικού καταλόγου του ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου ειδικών ζωνών, επονομαζόμενου Natura 2000, οι ενταχθέντες στον εθνικό κατάλογο τόποι απολαύουν προστασίας, η οποία αποσκοπεί στη διασφάλιση της ικανοποιητικής διατηρήσεώς τους, έως ότου συνταχθεί ο κατάλογος των τόπων κοινοτικής σημασίας και τύχουν προστασίας, βάσει των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου και, πάντως, απαγορεύεται να ασκούνται στους τόπους αυτούς δραστηριότητες, συνεπαγόμενες την υποβάθμισή τους. Δεν αποκλείεται, πάντως, από τις πιο πάνω διατάξεις, η εκτέλεση έργου σε προστατευόμενη περιοχή, μη συνδεδεμένου άμεσα ή μη αναγκαίου για τη διαχείριση αυτής, ή η ανάπτυξη παραγωγικών δραστηριοτήτων, εφόσον στην οικεία ΜΠΕ περιέχονται εκτιμήσεις, ως προς τις επιπτώσεις του και προτείνονται μέτρα για την αντιμετώπισή τους κατά τρόπο αποτελεσματικό, ώστε να μην επέρχεται υποβάθμιση της περιοχής (πρβλ. ΣτΕ 2240/1999 Ολομ.), δεδομένου ότι τα χαρακτηριστικά των περιοχών που περιλαμβάνονται στον εθνικό κατάλογο και η σημασία των αντίστοιχων οικοσυστημάτων, καθώς και τα αναγκαία για τη διαφύλαξή τους μέτρα διαφοροποιούνται σε σημαντικό βαθμό.

36. Επειδή, εξάλλου, στο άρθρο 6 παρ. 2 της ανωτέρω, 33318/30281/28.12.1998 ΚΥΑ, που μετέφερε στο εσωτερικό δίκαιο τις αντίστοιχες διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 2 - 4 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, προβλέφθηκαν ειδικά μέτρα για την προστασία των Ειδικών Ζωνών Διατήρησης (ΕΖΔ) και, ειδικότερα, μεταξύ άλλων, ότι, εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της ΜΠΕ, η πραγματοποίηση του έργου ή της δραστηριότητας σε ΕΖΔ, ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, επιβάλλεται για λόγους ουσιώδους δημοσίου συμφέροντος ή ιδιαίτερης οικονομικής σημασίας, το ΥΠΕΧΩΔΕ, σε συνεργασία με τα συναρμόδια Υπουργεία, λαμβάνει κάθε αναγκαίο διοικητικό αντισταθμιστικό μέτρο, προκειμένου να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής

συνοχής του δικτύου Natura 2000 και ενημερώνει την Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Εάν δε, στην προστατευόμενη ζώνη βρίσκεται τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας ή είδος προτεραιότητας, είναι δυνατόν να προβληθούν επιχειρήματα, μόνο σχετικά με τη δημόσια υγεία και ασφάλεια ή με θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον ή, εφόσον προηγηθεί γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σχετικά με άλλους επιτακτικούς λόγους ουσιώδους δημόσιου συμφέροντος ή ιδιαίτερης οικονομικής σημασίας. Περαιτέρω, στην παρ. 3 του άρθρου 6 της ΚΥΑ, που αντιστοιχεί στο άρθρο 7 της οδηγίας, ορίζεται ότι οι υποχρεώσεις που απορρέουν από τις παραγράφους 1 και 2 του εν λόγω άρθρου αντικαθιστούν τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την παράγραφο 1 του άρθρου 8 της 414985/1985 ΚΥΑ, με την οποία ενσωματώθηκε η οδηγία 79/409/ΕΟΚ στο ελληνικό δίκαιο, αναφορικά με τις ΖΕΠ.

37. Επειδή, κατά τη νομολογία του ΔΕΚ (βλ. απόφαση της 26.10.2006, C-239/04, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, σκ. 20, 34 επ., απόφαση της 4.10.2007, C-179/06, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκ. 34, απόφαση της 20.9.2007, C-304/05, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκ. 56 επ., 81 επ., απόφαση της 7.9.2004, C-127/02, Waddenzee, σκ. 39 επ., 52 επ.) οι επίμαχες κοινοτικές διατάξεις ερμηνεύονται ως εξής: κατά το άρθρο 6 παρ. 3 της οδηγίας για τους οικοτόπους, οι αρμόδιες εθνικές αρχές παρέχουν άδεια για την υλοποίηση σχεδίου, μη άμεσα συνδεδεμένου ή αναγκαίου για τη διαχείριση τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να τον επηρεάζει σημαντικά, μόνον αφού βεβαιωθούν, εκτιμώντας δεόντως το σχέδιο, ως προς τις επιπτώσεις του, στον τόπο αυτόν, ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου και, ενδεχομένως, αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια γνώμη. Συναφώς το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η έγκριση ενός τέτοιου σχεδίου επιτρέπεται, μόνον υπό την προϋπόθεση ότι οι εν λόγω αρχές έχουν διαμορφώσει την πεποίθηση ότι το συγκεκριμένο σχέδιο δεν πρόκειται να έχει επιβλαβείς επιπτώσεις για την ακεραιότητα του οικείου τόπου. Τέτοια πεποίθηση διαμορφώνεται, όταν δεν υφίσταται, από επιστημονικής πλευράς, εύλογη αμφιβολία, ως προς την απουσία τέτοιων επιπτώσεων. Εξάλλου, ο σημαντικός χαρακτήρας της επιπτώσεως επί τόπου που αφορά σχέδιο πρέπει να συνδυασθεί με τον σκοπό διατηρήσεως αυτού του τόπου. Συνεπώς, όταν σχέδιο, καίτοι έχει επιπτώσεις επί του συγκεκριμένου τόπου, εντούτοις δεν θέτει σε κίνδυνο την επίτευξη των σκοπών της διατηρήσεως αυτού του τόπου, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως δυνάμενο να επηρεάσει, κατά τρόπο σημαντικό, τον συγκεκριμένο τόπο. Η εκτίμηση του κινδύνου αυτού πρέπει να καθορίζεται, ιδίως, υπό το πρίσμα των ειδικών περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών και προϋποθέσεων του τόπου, στον οποίο αφορά το σχέδιο. Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 4 της οδηγίας, εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της διενεργούμενης, βάσει της προηγούμενης διάταξης, εκτιμήσεως και ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, το σχέδιο πρέπει να πραγματοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, το κράτος μέλος λαμβάνει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο, ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000. Η τελευταία αυτή διάταξη πρέπει, ως παρέκκλιση από το προβλεπόμενο στην προηγούμενη διάταξη κριτήριο εγκρίσεως, να ερμηνεύεται στενά.

38. Επειδή, η Λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου - Αιτωλικού (μαζί με το Δέλτα του Αχελώου και τις εκβολές του Εύηνου) έχει χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ με τον κωδικό GR2310015. Εξάλλου, περιλαμβανόταν στον Εθνικό κατάλογο των τόπων προς ένταξη στο δίκτυο Natura 2000 με τον κωδικό GR2310001, κατά το χρόνο δημοσίευσής του ν. 3481/2006, εντάχθηκε δε τελικά και στον κοινοτικό κατάλογο με τον ίδιο κωδικό. Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τη Συμπληρωματική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του 2002 (η οποία συμπληρώνει και επικαιροποιεί την σχετική μελέτη του 1995), στην οποία βασίζονται οι περιβαλλοντικοί όροι του παραρτήματος Γ' του ν. 3481/2001, που εγκρίθηκαν με το άρθρο 13 παρ. 3

του ίδιου νόμου, προκύπτει ότι τα επίμαχα έργα εκτροπής ποσότητας ύδατος του Αχελώου ποταμού θα έχουν επιπτώσεις στον κάτω ρου του ποταμού, όπου έχουν ήδη κατασκευασθεί τρία φράγματα (Καστράκι, Στράτος και Ταυρωπός). Οι επιπτώσεις αυτές εντοπίζονται κυρίως στην περιοχή κατάντη του φράγματος στη θέση Στράτος, στις πηγές Λάμπρας Λεπινίου που βρίσκονται στην περιοχή αυτή, στις εκβολές του ποταμού και στις λιμνοθάλασσες Μεσολογγίου και Αιτωλικού, κυρίως λόγω της μείωσης της ποσότητας ύδατος του ποταμού, με την οποία τροφοδοτούνται οι περιοχές αυτές. Στην ίδια μελέτη περιέχεται πάντως και η εκτίμηση ότι στις παραπάνω λιμνοθάλασσες η μείωση της τροφοδότησης με νερό του ποταμού δεν θα έχει σημαντική επίδραση και μπορεί να καλυφθεί πλήρως με την αύξηση της παροχής αρδευτικού ύδατος, διότι ήδη είναι ελάχιστη η συμβολή του Αχελώου στο συνολικό εμπλουτισμό των λιμνοθαλασσών αυτών με γλυκό νερό και ότι στην περιοχή του δέλτα του ποταμού δεν αναμένονται γενικότερες σοβαρές συνέπειες, διότι στην περιοχή αυτή, εξαιτίας και της υπάρξεως των τριών φραγμάτων που προαναφέρθηκαν, ο Αχελώος έχει ήδη παύσει να λειτουργεί ως φυσικό οικοσύστημα και έχει μετατραπεί σε απολύτως ελεγχόμενο και ρυθμιζόμενο, δηλαδή ανθρωπογενές, ποτάμιο σύστημα που χαρακτηρίζεται από έλεγχο των πλημμυρικών φαινομένων, κατακράτηση φερτών υλών στους ήδη υφιστάμενους ταμιευτήρες και πλήρως ελεγχόμενη ποτάμια δραστηριότητα. Επίσης, εκτιμάται με την παραπάνω μελέτη ότι οι δυσμενείς επιπτώσεις από την εκτροπή στην περιοχή κατάντη του φράγματος Στράτου είναι δυνατό να αντιμετωπισθούν, εφόσον τηρηθεί το επιβαλλόμενο με την προσβαλλόμενη πράξη έγκρισης περιβαλλοντικών όρων ανώτατο όριο εκτρεπόμενης ποσότητας ύδατος, που ορίστηκε σε 600 εκατομμύρια κ.μ. ετησίως, εξασφαλισθεί η αναγκαία ελάχιστη παροχή στην περιοχή αυτή και γίνει ορθολογική διαχείριση του φυσικού υδατικού δυναμικού (βλ. ΟΛΣΤΕ 3478/2000, σκ. 10, καθώς και σελ. 2-2, 2-7, 6Α-16 και 17 Συμπληρωματικής ΜΠΕ 2002). Πάντως, τα υδρολογικά στοιχεία που αναφέρονται στην ως άνω συμπληρωματική μελέτη και τα οποία αφορούν στο σχέδιο διαχείρισης, χρονολογούνται πριν από το 2000. Εξάλλου, όπως αναφέρεται στην εκπονηθείσα το 2004 «Μελέτη για την αξιολόγηση του σχεδίου εκτροπής του ποταμού Αχελώου στη Θεσσαλική Πεδιάδα» της για λογαριασμό της αναπτυξιακής εταιρίας Αιτωλοακαρνανίας (σελ. 1-7) «η διαστασιολόγηση των έργων κεφαλής (ύψος φραγμάτων Μεσοχώρας και Συκιάς, διάμετρος της σήραγγας εκτροπής Αχελώου - Θεσσαλίας) παρέμεινε ίδια με εκείνη που προβλεπόταν για εκτροπή υπερδιπλάσιου όγκου νερού».

39. Επειδή, περαιτέρω, η Κοιλάδα Αχελώου, η περιοχή δηλαδή του άνω ρου του ποταμού Αχελώου, όπου βρίσκεται το φράγμα της Συκιάς, έχει χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ με τον κωδικό GR2110005. Ως προς την τήρηση των σχετικών διατάξεων στην εν λόγω περιοχή ως ΖΕΠ της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ για την προστασία της ορνιθοπανίδας, από τη Συμπληρωματική ΜΠΕ του 2002, βάσει της οποίας εγκρίθηκαν οι περιβαλλοντικοί όροι του έργου με το άρθρο 13 παρ. 3 ν. 3481/2006 και από τις λοιπές μελέτες που υπάρχουν στο φάκελο της υποθέσεως, δηλαδή την μελέτη που εκπονήθηκε στα πλαίσια ειδικού έργου που ανατέθηκε τον Ιούλιο 1994 από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ), από κοινού στο Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας (ΕΘΙΑΓΕ) και την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία (ΕΟΕ) και την αναφερθείσα στη προηγούμενη σκέψη μελέτη της προκύπτουν τα εξής, αναφορικά με την προστατευόμενη ορνιθοπανίδα: α) στη συμπληρωματική ΜΠΕ (σελ. 2 – 8), στη μη τεχνική περίληψη, αναφέρεται ότι η κατάληψη εδάφους για την κατασκευή των έργων δεν θα προκαλέσει σημαντική καταστροφή βιοτόπων σπάνιων ή προστατευόμενων ειδών πανίδας. Περαιτέρω, αναφέρεται ότι, αν και οι μετακινήσεις της πανίδας ελάχιστα θα επηρεασθούν από τα έργα, στη φάση των εργασιών θα δεχθεί ισχυρές οχλήσεις, οι οποίες θα την αναγκάσουν να αποσυρθεί προς τα ορεινά. Τα είδη όμως και οι πληθυσμοί της δεν κινδυνεύουν να εξαφανισθούν λόγω των έργων,

γιατί έχουν στη διάθεσή τους ικανοποιητικά μεγάλες εκτάσεις που εξασφαλίζουν τις απαιτήσεις τους σε βιότοπους που ικανοποιούν τις βιολογικές και οικολογικές τους ανάγκες. Ως προς τις τάσεις εξέλιξης της περιοχής, αναμένεται να διαμορφωθούν στην περιοχή των έργων Μεσοχώρας και Συκιάς καταστάσεις για την πανίδα ανάλογες με αυτές που δημιουργήθηκαν στους ταμιευτήρες Καστρακίου και Ταυρωπού και οι οποίες οδήγησαν στην υπόδειξη των ταμιευτήρων αυτών για υπαγωγή στο ευρωπαϊκό δίκτυο Natura 2000, ως τύπων φυσικών ενδιαιτημάτων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος. Αντιθέτως, στην μελέτη του ΕΘΙΑΓΕ αναφέρεται (σελ. 88-89) ότι τα έργα κατασκευής του φράγματος Συκιάς και της εκτροπής του Αχελώου είναι σημαντική αιτία διατάραξης και υποβάθμισης. Οι απαιτούμενοι δρόμοι, τα μηχανήματα, η πυκνή διέλευση ανθρώπων και οχημάτων, η εγκατάσταση εργοταξίων, καθώς και άλλων συναφών εγκαταστάσεων υποστήριξης των έργων σε μέχρι πρότινος ήσυχια μέρη, θα διαταράξουν σοβαρά τις φυσικές λειτουργίες. Η θέση εκτέλεσης των έργων είναι στις πιο ευαίσθητες ζώνες της περιοχής, πλησίον των χώρων που χρησιμοποιούνται από τα Όρνια, τον Πετρίτη, τον Σπιζαετό και άλλα απειλούμενα είδη. Συνοπτικά, οι δυσμενείς επιπτώσεις των έργων, μόνιμες και πρόσκαιρες, θα αφορούν: στην αλλοίωση του χώρου γύρω από το φράγμα και τη σήραγγα εκτροπής, στην αλλοίωση της κοίτης από τη διέλευση οχημάτων και την απόρριψη προϊόντων εκσκαφής, στην καταστροφή των αργιλικών δέλτα κοντά στον οικισμό του Αγίου Βασιλείου για απόληψη αργίλου, στην αύξηση της θολότητας της παροχής, στην αύξηση των ρύπων από λάδια κλπ., στην αύξηση των ρύπων της ατμόσφαιρας από σκόνη και καυσαέρια και στη μεταβολή της υπόγειας στάθμης κατάντη του φράγματος. Οι προβλεπόμενες επεμβάσεις (διάνοιξη δρόμων, φράγματα, εκτροπή), κρίνονται ως βίαιες, λειτουργούν αθροιστικά και εξελίσσονται σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, κλονίζοντας τις λειτουργικές δομές που δεν μπορούν τόσο σύντομα να ανακτήσουν νέες ισορροπίες. Τέλος, στη μελέτη της (σελ. Α-15) αναφέρεται ότι από την ίδια την ΜΠΕ προκύπτει ότι η κατασκευή του φράγματος και η δημιουργία του ταμιευτήρα της Συκιάς θα επιφέρουν «μια ισχυρή, μη αναστρέψιμη και δυσχερώς αντισταθμιζόμενη με άλλες μεθόδους τοπιολογική επίπτωση. Τα δύο άλλα σκέλη του ταμιευτήρα θα κατακλύσουν αντίστοιχα σημαντικό μέρος των παραγγιών του Αχελώου και του Κουμπουριανίτικου, τα οποία αποτελούν ένα ενδιαφέρον ορεινό τοπίο, με κύριο χαρακτηριστικό τις δεσπόζουσες επί της μισγαγγείας των υδρορευμάτων εντυπωσιακές πλαγιές με μεγάλες κλίσεις. Η κλίση των πρανών μάλλον αποκλείει την εναρμόνιση του ταμιευτήρα με το τοπίο της ευρύτερης περιοχής, η δε αναμενόμενη έντονη διακύμανση της στάθμης, λόγω της διενεργούμενης εκτροπής δυσχεραίνει σε πολύ μεγάλο βαθμό, εάν δεν αποκλείει την οποιαδήποτε απόπειρα αντισταθμιστικών παρεμβάσεων (εγκαταστάσεις αναψυχής, διαμόρφωση παρόχθιων περιοχών κ.λ.π.). Η σοβαρότερη πάντως τοπιολογική επίπτωση από την λειτουργία του έργου θα προκύψει εξαιτίας της έντονης πτώσης της στάθμης που θα παρατηρείται κατά την θερινή περίοδο», β) στο κεφάλαιο «Περιγραφή υφιστάμενης κατάστασης περιβάλλοντος» της συμπληρωματικής ΜΠΕ, στο ειδικό τμήμα για την ορνιθοπανίδα γίνεται καταγραφή της ορνιθοπανίδας της περιοχής με ειδικότερη αναφορά των ειδών των παραρτημάτων της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, μεταξύ των οποίων 18 είδη του παραρτήματος Ι, τέσσερα εκ των οποίων χαρακτηρίζονται είδη προτεραιότητας στο σχετικό σχέδιο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας: Μαυρόγυπας, Κιρκινέζι, Σπιζαετός και Αγριόγαλος. Ειδικά, για τον Μαυρόγυπα αναφέρεται ότι: «Τα διαθέσιμα ωστόσο επιστημονικά στοιχεία δεν επαρκούν για την τεκμηρίωση της εξόντωσης του είδους από την περιοχή αυτή». Επίσης, διαπιστώνεται ότι: «Η έλλειψη αξιόπιστων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα καθιστά ιδιαίτερα δυσχερή την αξιόπιστη εκτίμηση της υφιστάμενης κατάστασής της (δηλαδή του αριθμού των ειδών, του καθεστώτος παρουσίας έκαστου είδους και των πληθυσμών τους) στην περιοχή μελέτης». Τέλος, διατυπώνονται τα εξής γενικά συμπεράσματα: «1. Υπάρχει σοβαρή έλλειψη αξιόπιστων και επικαιροποιημένων ποιοτικών και

ποσοτικών δεδομένων για την ορνιθοπανίδα της περιοχής μελέτης. Η έλλειψη αυτή είναι γενική για όλη την περιοχή μελέτης, αλλά η έλλειψη δεδομένων για τα ενδιαστήματα 1, 2, 4 και 7 (τα ρέοντα ύδατα, τα παραποτάμια δάση, τη μακία και τα φυλλοβόλα δάση) τα οποία θα υποκατασταθούν σε μικρό ή μεγάλο τμήμα τους από λιμναίο, δημιουργεί σοβαρό πρόβλημα για την περαιτέρω εκτίμηση των επιπτώσεων από τα έργα της εκτροπής καθώς και για την πρόταση επανορθωτικών μέτρων. 2. Από όσα προαναφέρθηκαν επιβάλλεται να ξεκινήσει άμεσα μια συστηματική καταγραφή της ορνιθοπανίδας της περιοχής μελέτης, η οποία να καλύπτει έναν πλήρη αναπαραγωγικό κύκλο, για την απόκτηση δεδομένων, τουλάχιστον για τα απειλούμενα σπάνια και προστατευόμενα είδη. 3. ... 4. Η οριακή παρουσία ορισμένων απειλούμενων ειδών πτηνών, έστω και αν βρίσκονται σε πολύ μικρούς πληθυσμούς θα πρέπει να εξασφαλιστεί καθότι τούτο συμβάλλει στον σκοπό της διατήρησης της βιοποικιλότητας της περιοχής. 5. Για ορισμένα είδη, όπως ο Μαυρόγυπας και ο Σπιζαετός, εάν όντως φωλιάζουν στην περιοχή μελέτης, οι προοπτικές διατήρησης ενός υγιούς πληθυσμού στις συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή και ανεξάρτητα από την υλοποίηση των υπό εξέταση έργων, είναι δυσμενείς, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια για την διατήρηση του εύρους της εξάπλωσής τους» (σελ. 6Α-86 και 87). Σε επίρρωση αυτών των διαπιστώσεων στην μελέτη του ΕΘΙΑΓΕ αναφέρεται ότι: «Με εξαίρεση την ψευδαλπική ζώνη των κορυφών, τα είδη που αποικίζουν τις βραχώδεις κοιλάδες θα απειληθούν σοβαρότατα από τα έργα κατασκευής και την ύπαρξη του φράγματος της Συκιάς και τα οδικά δίκτυα που σχεδιάζονται» (σελ. 64-65), ότι «Σημαντικό στοιχείο είναι η παντελής έλλειψη οδικής πρόσβασης σε μεγάλης έκτασης τμήμα της περιοχής, που διατηρεί πολύ έντονο ακόμη το στοιχείο της φυσικότητας. Αρπακτικά όπως Όρνια, Χρυσαιτοί, Πετρίτες, Ασπροπάριδες, όλα τα είδη Δρυοκολαπτών και μεγάλα απειλούμενα θηλαστικά, έχουν εκεί εξασφαλισμένο καταφύγιο» (σελ. 85) και ότι «είδη άμεσα εξαρτώμενα με το υδάτινο οικοσύστημα αναμένεται να απειληθούν από την κατασκευή του φράγματος στη θέση Συκιά και την δημιουργία της αντίστοιχης τεχνητής λίμνης» (σελ. 85), γ) στο κεφάλαιο 7.Α.5.4 «Επιπτώσεις στην πανίδα από την κατάληψη τύπων φυσικών ενδιατημάτων» της συμπληρωματικής ΜΠΕ (σελ. 7 - 69), γίνεται αναφορά στις επιπτώσεις, μεταξύ άλλων, στην ορνιθοπανίδα και διατυπώνεται το γενικό συμπέρασμα ότι οι ποσοτικές μεταβολές στην έκταση των τύπων φυσικών ενδιατημάτων και στην κάλυψη γης, λόγω των έργων δεν συνεπάγονται συνέπειες για την πανίδα, με εξαίρεση την ιχθυοπανίδα. Για την τελευταία αναφέρονται τα εξής: «Από τα απαντώμενα είδη ιχθυοπανίδας, 16 περιλαμβάνονται στους καταλόγους των προστατευόμενων ειδών, σύμφωνα με την ελληνική και κοινοτική νομοθεσία. Τα είδη ιχθυοπανίδας, τα οποία υπάγονται σε καθεστώς προστασίας και τα οποία θίγονται από τα υφιστάμενα έργα είναι τα: *Salaria fluviatilis*, *Barbus albanicus*, *B. peloponnesius*, *Leuciscus cf. svallize* και *Salmo trutta* ... Σημαντικά σημεία για την αναπαραγωγή της ιχθυοπανίδας στον άνω Αχελώο είναι: Οι πηγές του Αχελώου κοντά στον οικισμό Χαλίκι, η περιοχή κοντά στον οικισμό Ανθούσα που συμβάλλει το ρέμα Λεπενίτση, η περιοχή κοντά στη συμβολή του παραπόταμου Γκούρα όπου έχει αναφερθεί ότι πραγματοποιείται φυσική αναπαραγωγή άγριας πέστροφας.». Ειδικώς, για την άγρια πέστροφα, η μελέτη αναφέρει ότι: «Ο περιορισμός της μετακίνησης των ατόμων προς τα ανάντη, εξαιτίας του φράγματος της Μεσοχώρας, κυρίως πάνω από αυτό ως τις πηγές του Αχελώου, αναμένεται να επιδράσει στη γενετική της ομοιογένεια και να περιορίσει τη γενετική ποικιλομορφία», δ) στο κεφάλαιο 7.Α.5.4.3 με τον τίτλο «Ορνιθοπανίδα» της συμπληρωματικής ΜΠΕ γίνεται αναφορά των επιπτώσεων από τα έργα σε ορισμένα από τα είδη (επτά από τα 18 του παραρτήματος Ι της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, μεταξύ των οποίων ο Μαυρόγυπας, το Κιρκινέζι και ο Σπιζαετός), επισημαίνεται για ορισμένα από αυτά ότι θα επηρεασθούν από την όχληση των εργασιών καθαίρεσης των ασταθών πρανών για τις ανάγκες των ΥΗΕ Συκιάς και Μεσοχώρας, εάν εκεί υπάρχουν κατάλληλες θέσεις φωλιάς, για άλλα είδη

επισημαίνεται ότι θα επηρεαστούν από την κατάκλυση πιθανών θέσεων φωλιάς και για όλα τα είδη επισημαίνεται ότι θα επηρεασθούν από τη μικρή μείωση των ενδιαιτημάτων τροφοληψίας, ενώ λαμβάνονται υπόψη και άλλοι παράγοντες, ανεξάρτητα από την κατασκευή των έργων, όπως η παράνομη τοποθέτηση δηλητηριασμένων δολωμάτων και οι τάσεις εξέλιξης της βλάστησης, στο τέλος δε διατυπώνεται το συμπέρασμα ότι «για την εξέλιξη των πληθυσμών της ορνιθοπανίδας στην περιοχή ενδιαφέροντος γενικά μπορεί να αναφερθεί ότι δεν αναμένονται σημαντικές μεταβολές της σημερινής κατάστασης τόσο στην περίπτωση κατασκευής των έργων όσο και χωρίς αυτά». Αντιθέτως, στη μελέτη της αναφέρεται ότι «Τα μεγάλα αρπακτικά, όπως ο ασπροπάρης, το όρνιο, ο χρυσαετός, ο σπιζαετός, ο φιδαιτός, θα πληγούν σοβαρά – κατά περίπτωση – από τις εργασίες κατασκευής των έργων κεφαλής, από τη μείωση των εκτάσεων τροφοληψίας, φωλιάσματος και ανάπαυσης λόγω κατάκλυσης, από τη μείωση της διαθέσιμης τροφής, κ.λπ. Σημειώνεται η καταστροφή μεγάλου μέρους της σημαντικής, ιδιαίτερα για το όρνιο αλλά και για τον ασπροπάρη, περιοχής της κοιλάδας του Αχελώου, λόγω της κατασκευής του φράγματος και του ταμιευτήρα της Συκιάς» (σελ. 3-51) και ε) στο κεφάλαιο 8.Α.5 με τίτλο «Επιπτώσεις στην χλωρίδα, την πανίδα και τα οικοσυστήματα» προτείνεται ως επανορθωτικό μέτρο κατά τη φάση λειτουργίας των έργων, ειδικά για την προστασία της πτηνοπανίδας και την αποφυγή διατάραξης των παραποτάμιων οικοσυστημάτων, να χαρακτηριστεί ζώνη 100 μέτρων εκατέρωθεν του φυσικού υδρογραφικού δικτύου ως καταφύγιο άγριας ζωής.

40. Επειδή, η περιοχή Ασπροπόταμος περιλαμβανόταν στον Εθνικό κατάλογο των τόπων προς ένταξη στο δίκτυο Natura 2000 με τον κωδικό GR2310001, κατά το χρόνο δημοσίευσής του ν. 3481/2006, εντάχθηκε δε τελικά και στον κοινοτικό κατάλογο με τον ίδιο κωδικό. Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από τη Συμπληρωματική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του 2002, στην οποία βασίζονται οι περιβαλλοντικοί όροι του παραρτήματος Γ' του ν. 3481/2001, που εγκρίθηκαν με το άρθρο 13 παρ. 3 του ίδιου νόμου, ο εν λόγω οικότοπος, καθώς και τα επιμέρους είδη πανίδας και χλωρίδας που φιλοξενεί, ελήφθησαν υπόψη για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου, παρ' ότι δεν αναφέρεται ο εν λόγω τόπος στο κεφάλαιο «Περίληψη και βασικά συμπεράσματα» της μελέτης κατ' αντιδιαστολή προς τους αναφερόμενους ανωτέρω τόπους (βλ. σελ. 6Α-49, όπου αναφέρεται ρητά μεταξύ των τόπων του γεωγραφικού πλαισίου που επηρεάζεται από τα επίδικα έργα, σελ. 6Α-48, που αφορά σε προστατευόμενα είδη χλωρίδας του εν λόγω τόπου, για την πανίδα δεν γίνεται αναλυτική αναφορά, ως προς τον τόπο όπου βρίσκεται κάθε είδος, αλλά εξετάζονται οι επιπτώσεις σε όλα τα είδη της περιοχής του έργου συνολικά, είτε βρίσκονται στον Ασπροπόταμο είτε στην Κοιλάδα Αχελώου).

41. Επειδή, προκειμένου να αντιμετωπισθεί ο προβλλόμενος στη σκέψη 32 λόγος ακυρώσεως, είναι αναγκαία η ερμηνεία των κρίσιμων εν προκειμένω διατάξεων των οδηγιών 79/409/ΕΟΚ και 92/43/ΕΟΚ και, ως εκ τούτου, θα πρέπει να διατυπωθούν προς το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 234 παράγραφος 3 της Συνθήκης, τα εξής προδικαστικά ερωτήματα: 1) «Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, "για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας" (ΕΕ L 206), οι περιοχές που περιλαμβάνονταν στους εθνικούς καταλόγους των τόπων κοινοτικής σημασίας (ΤΚΣ) και, τελικώς, συμπεριελήφθησαν στον κοινοτικό κατάλογο των ΤΚΣ, καταλαμβάνονταν από την προστασία της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, πριν από το χρόνο δημοσίευσής της 2006/613/ΕΚ απόφασης της Επιτροπής της 19ης Ιουλίου 2006, με την οποία εγκρίθηκε ο κατάλογος των προστατευόμενων ΤΚΣ για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή;», 2) «Είναι δυνατόν, κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της

οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, οι αρμόδιες εθνικές αρχές να παράσχουν άδεια για την υλοποίηση σχεδίου εκτροπής ύδατος, μη άμεσα συνδεδεμένου ή αναγκαίου για τη διατήρηση περιοχής που εντάσσεται σε Ζώνη Ειδικής Προστασίας, όταν σε όλες τις μελέτες που περιλαμβάνονται στο φάκελο του έργου αυτού διαπιστώνεται η παντελής έλλειψη στοιχείων ή απουσία αξιόπιστων και επικαιροποιημένων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα της περιοχής αυτής;», 3) «Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, λόγοι κυρίως αρδευτικοί και δευτερευόντως υδρευτικοί για τους οποίους επιχειρείται σχέδιο εκτροπής ύδατος, μπορούν να αποτελέσουν το επιτακτικό δημόσιο συμφέρον που απαιτεί η οδηγία, προκειμένου να επιτραπεί η διενέργεια του σχεδίου αυτού, παρ' όλες τις αρνητικές επιπτώσεις του στις προστατευόμενες από την ως άνω οδηγία περιοχές;». Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 4) «Για τον καθορισμό της επάρκειας των αντισταθμιστικών μέτρων που είναι αναγκαία προκειμένου να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής μιας περιοχής Natura 2000, η οποία βλάπτεται από ένα σχέδιο εκτροπής ύδατος, είναι, κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, ληπτέα υπ' όψιν κριτήρια, όπως το εύρος της ως άνω εκτροπής και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται;». Τέλος, θα πρέπει να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 5) «Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, ερμηνευόμενων υπό το φως της αρχής της αειφόρου αναπτύξεως όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 ΣυνθΕΚ, δύνανται οι αρμόδιες εθνικές αρχές να παράσχουν άδεια για την πραγμάτωση σχεδίου εκτροπής ύδατος εντός περιοχής Natura 2000, μη άμεσα συνδεδεμένου ή αναγκαίου για τη διατήρηση της συνοχής της περιοχής αυτής, όταν από την ΜΠΕ του εν λόγω σχεδίου προκύπτει ότι αυτό θα έχει ως συνέπεια την μετατροπή φυσικού ποτάμιου οικοσυστήματος σε ανθρωπογενές ποτάμιο και λιμναίο οικοσύστημα;».

42. Επειδή, εν όψει όλων των ανωτέρω, πρέπει, συνεκδικαζομένων των τριών κρινόμενων αιτήσεων, να αναβληθεί η επ' αυτών οριστική κρίση και να υποβληθούν προς το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων τα ως άνω προδικαστικά ερωτήματα.

Διά ταύτα

Συνεκδικάζει τις κρινόμενες αιτήσεις.

Αναβάλλει την επ' αυτών οριστική κρίση.

Διατυπώνει προς το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων τα εξής προδικαστικά ερωτήματα: 1) «Με την διάταξη του άρθρου 13 παράγραφος 6 της οδηγίας 2000/60/ΕΚ "για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων" (ΕΕ L 327) τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο (22.12.2009) για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισης υδάτινων πόρων ή θεσπίζεται μέχρι την ανωτέρω ημερομηνία ειδική προθεσμία μεταφοράς των σχετικών διατάξεων των άρθρων 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της ως άνω οδηγίας;». Σε περίπτωση που το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κρίνει ότι με την ως άνω διάταξη της οδηγίας τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισης υδάτινων πόρων, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 2) «Εθνική ρύθμιση, με την οποία επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από συγκεκριμένη Λεκάνη Απορροής Ποταμού (ΛΑΠ) σε άλλη ΛΑΠ, χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια των Περιοχών Λεκάνης Απορροής Ποταμού (ΠΛΑΠ) εντός των οποίων βρίσκονται οι ΛΑΠ από και προς τις οποίες θα γίνει μεταφορά ύδατος, είναι σύμφωνη με τις διατάξεις των άρθρων 2, 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της οδηγίας 2000/60/ΕΚ, δεδομένου μάλιστα ότι,

σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφος 15 της ως άνω οδηγίας, βασική μονάδα διαχείρισης της ΛΑΠ είναι η ΠΛΑΠ, στην οποία ανήκει;». Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 3) «Κατά την έννοια των άρθρων 2, 3, 5, 6, 9, 13 και 15 της οδηγίας 2000/60/EK επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από μια ΠΛΑΠ σε γειτονική ΠΛΑΠ; Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, ο σκοπός αυτής της μεταφοράς μπορεί να είναι μόνο η κάλυψη αναγκών ύδρευσης ή μπορεί επίσης να εξυπηρετούνται η άρδευση και η παραγωγή ενέργειας; Σε κάθε περίπτωση απαιτείται, κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων της οδηγίας, να έχει κριθεί αιτιολογημένα από τη Διοίκηση και επί τη βάσει της αναγκαίας επιστημονικής μελέτης, ότι η ΠΛΑΠ υποδοχής αδυνατεί να καλύψει τις ανάγκες που έχει για ύδρευση, άρδευση κ.λ.π. με τους δικούς της υδάτινους πόρους;». Σε περίπτωση που το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κρίνει, ως προς το ερώτημα υπό στοιχείο 1), ότι με την διάταξη του άρθρου 13 παράγραφος 6 της οδηγίας 2000/60/EK δεν τίθεται απλώς ένα απώτατο χρονικό όριο (22.12.2009) για την κατάρτιση των σχεδίων διαχείρισης υδάτινων πόρων, αλλά θεσπίζεται ειδική προθεσμία μεταφοράς των σχετικών διατάξεων των άρθρων 3, 4, 5, 6, 9, 13 και 15 της εν λόγω οδηγίας θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 4) «Εθνική ρύθμιση, θεσπιζόμενη εντός της ανωτέρω ειδικής προθεσμίας μεταφοράς, με την οποία επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος από συγκεκριμένη Λεκάνη Απορροής Ποταμού (ΛΑΠ) σε άλλη ΛΑΠ, χωρίς να έχουν ακόμη εκπονηθεί τα σχέδια των Περιοχών Λεκάνης Απορροής Ποταμού (ΠΛΑΠ), εντός των οποίων βρίσκονται οι ΛΑΠ, από και προς τις οποίες θα γίνει μεταφορά ύδατος, θέτει, άνευ ετέρου, σε κίνδυνο το χρήσιμο αποτέλεσμα της εν λόγω οδηγίας ή πρέπει για να εκτιμηθεί το ζήτημα, αν τίθεται σε κίνδυνο το χρήσιμο αποτέλεσμα της οδηγίας, να ληφθούν υπ' όψη κριτήρια, όπως η κλίμακα των προβλεπομένων επεμβάσεων και οι σκοποί της μεταφοράς ύδατος;», 5) «Νομοθετική ρύθμιση, η οποία θεσπίζεται από εθνικό κοινοβούλιο και με την οποία εγκρίνονται σχέδια διαχείρισης ΛΑΠ χωρίς να προβλέπεται, από τους κρίσιμους εθνικούς κανόνες, στάδιο διαβουλεύσεως με το κοινό στη διαδικασία ενώπιον του εθνικού κοινοβουλίου και χωρίς να προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου ότι τηρήθηκε η προβλεπόμενη στην οδηγία διαδικασία διαβουλεύσεως ενώπιον της Διοικήσεως, είναι σύμφωνη με τις ρυθμίσεις των άρθρων 13, 14 και 15 της οδηγίας 2000/60/EK που αφορούν στις διαδικασίες ενημέρωσης, διαβούλευσης και συμμετοχής του κοινού;», 6) «Κατά την έννοια της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, "για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον" (ΕΕ L 175), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/11/EK του Συμβουλίου, της 3ης Μαρτίου 1997 (ΕΕ L 73), ΜΠΕ που αφορά στην κατασκευή φραγμάτων και στην μεταφορά ύδατος και που εισήχθη προς έγκριση ενώπιον του εθνικού κοινοβουλίου μετά από την δικαστική ακύρωση της πράξεως, με την οποία είχε ήδη εγκριθεί και για την οποία είχε ήδη τηρηθεί η διαδικασία δημοσιότητας, χωρίς να τηρηθεί εκ νέου η διαδικασία αυτή, καλύπτει τις απαιτήσεις των διατάξεων των άρθρων 1, 2, 5, 6, 8 και 9 της ως άνω οδηγίας για ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού;», 7) «Εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2001/42/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 2001, "σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων" (ΕΕ L 197) σχέδιο εκτροπής ποταμού, το οποίο α) αφορά στην κατασκευή φραγμάτων και στη μεταφορά ύδατος από μια ΠΛΑΠ σε άλλη, β) εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23.10.2000 "για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων" (ΕΕ L 327), γ) αφορά σε έργα της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, "για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον" (ΕΕ L 175) και δ) ενδέχεται να έχει περιβαλλοντικές επιπτώσεις σε περιοχές της

οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, "για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας" (ΕΕ L 206);». Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 8) «Κατά την έννοια του άρθρου 13 παρ. 1 της οδηγίας 2001/42/ΕΚ, μπορούν να θεωρηθούν ως τυπικές προπαρασκευαστικές πράξεις που εκδόθηκαν πριν από τις 21 Ιουλίου 2004, έτσι ώστε να μην υφίσταται υποχρέωση για εκπόνηση μελέτης στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης, πράξεις που αφορούσαν στο επίδοκο έργο και έχουν ακυρωθεί αναδρομικώς με δικαστικές αποφάσεις;». Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 9) «Κατά την έννοια του άρθρου 11 παρ. 2 της οδηγίας 2001/42/ΕΚ, σε περίπτωση που σχέδιο εμπίπτει ταυτόχρονα στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας, καθώς και σε αυτό των οδηγιών 2000/60/ΕΚ και 85/337/ΕΚ που, επίσης, απαιτούν την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου, αρκούν για την τήρηση των απαιτήσεων της οδηγίας 2001/42/ΕΚ οι μελέτες που έχουν εκπονηθεί, με βάση τα οριζόμενα στις οδηγίες 2000/60/ΕΚ και 85/337/ΕΚ, ή θα πρέπει να εκπονηθεί αυτοτελής μελέτη στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης;», 10) «Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, "για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας" (ΕΕ L 206), οι περιοχές που περιλαμβάνονταν στους εθνικούς καταλόγους των τόπων κοινοτικής σημασίας (ΤΚΣ) και, τελικώς, συμπεριελήφθησαν στον κοινοτικό κατάλογο των ΤΚΣ, καταλαμβάνονταν από την προστασία της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, πριν από το χρόνο δημοσίευσής της 2006/613/ΕΚ απόφασης της Επιτροπής της 19ης Ιουλίου 2006, με την οποία εγκρίθηκε ο κατάλογος των προστατευόμενων ΤΚΣ για τη μεσογειακή βιογεωγραφική περιοχή;», 11) «Είναι δυνατόν, κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, οι αρμόδιες εθνικές αρχές να παράσχουν άδεια για την πραγμάτωση σχεδίου εκτροπής ύδατος, μη άμεσα συνδεδεμένου ή αναγκαίου για τη διατήρηση περιοχής που εντάσσεται σε Ζώνη Ειδικής Προστασίας, όταν σε όλες τις μελέτες που περιλαμβάνονται στο φάκελο του έργου αυτού διαπιστώνεται η παντελής έλλειψη στοιχείων ή η απουσία αξιόπιστων και επικαιροποιημένων δεδομένων για την ορνιθοπανίδα της περιοχής αυτής;», 12) «Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, λόγοι κυρίως αρδευτικοί και δευτερευόντως υδρευτικοί, για τους οποίους επιχειρείται σχέδιο εκτροπής ύδατος, μπορούν να αποτελέσουν το επιτακτικό δημόσιο συμφέρον που απαιτεί η οδηγία, προκειμένου να επιτραπεί η διενέργεια του έργου αυτού, παρ' όλες τις αρνητικές επιπτώσεις του στις προστατευόμενες από την ως άνω οδηγία περιοχές;». Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο προηγούμενο ερώτημα, θα πρέπει, περαιτέρω, να υποβληθεί το εξής προδικαστικό ερώτημα: 13) «Για τον καθορισμό της επάρκειας των αντισταθμιστικών μέτρων που είναι αναγκαία, προκειμένου να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής μιας περιοχής Natura 2000, η οποία βλάπτεται από σχέδιο εκτροπής ύδατος, είναι, κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, ληπτέα υπ' όψιν κριτήρια, όπως το εύρος της ως άνω εκτροπής και το μέγεθος των έργων που αυτή συνεπάγεται;», 14) «Κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 6 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, ερμηνευόμενων υπό το φως της αρχής της αειφόρου ανάπτυξης, όπως αυτή κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 ΣυνθΕΚ, δύνανται οι αρμόδιες εθνικές αρχές να παράσχουν άδεια για την πραγμάτωση σχεδίου εκτροπής ύδατος εντός περιοχής Natura 2000, μη άμεσα συνδεδεμένου ή αναγκαίου για τη διατήρηση της συνοχής της περιοχής αυτής, όταν από την ΜΠΕ του εν λόγω σχεδίου προκύπτει ότι αυτό θα έχει ως συνέπεια την μετατροπή φυσικού ποτάμιου οικοσυστήματος σε ανθρωπογενές ποτάμιο και λιμναίο οικοσύστημα;».

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 22 Φεβρουαρίου 2008, 17 Μαρτίου 2008 και 24 Ιουνίου 2008

Ο Πρόεδρος

Η Γραμματέας

Γ. Παναγιωτόπουλος

Α. Τριάδη

και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 9ης Οκτωβρίου 2009.

Ο Πρόεδρος

Ο Γραμματέας

Π. Πικραμμένος

Β. Μανωλόπουλος

(Α΄ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΝΟΜΟΣ, ΕΔΔΔΔ 2005/591)

Προστασία περιβάλλοντος. Αίτηση ακύρωσης της ΚΥΑ, με την οποία εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία έργων μερικής εκτροπής του Αχελώου ποταμού. Θεμελιώδεις αρχές της βιώσιμης διαχείρισης των υδατικών πόρων. Η κατάρτιση των προβλεπομένων στο νόμο προγραμμάτων χρήσης και ανάπτυξης των υδατικών πόρων δεν εξαρτάται από την έκδοση του προεδρικού διατάγματος που προβλέπεται στην παρ. 9 του άρθρου 4 του Ν. 1739/1987. Αντίθετη μειοψηφία. Αν δεν έχει εγκριθεί κατά το άρθρο 4 του νόμου αυτού πρόγραμμα ανάπτυξης υδατικών πόρων, δεν είναι δυνατή η χρήση υδατικών πόρων και δεν επιτρέπεται η έκδοση άδειας για εκτέλεση έργου αξιοποίησης. Αντίθετη μειοψηφία. Δεκτή η αίτηση ακύρωσης. Με παρατηρήσεις Απόστολου Παπακωνσταντίνου, δικηγόρου, στην ΕΔΔΔΔ.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριο του στις 4 Ιουνίου 2004 με την εξής σύνθεση : Χ. Γεραρής, Πρόεδρος, Π.Ζ. Φλώρος, Γ. Παναγιωτόπουλος, Ν. Ντούβας, Δ. Κωστόπουλος, Σ. Ρίζος, Φ. Αρναούτογλου, Π. Πικραμμένος, Θ. Παπαευαγγέλου, Α. Συγγούνα, Ν. Ρόζος, Α. Ράντος, Δ. Μπριόλας, Ε. Σαρπ, Χ. Ράμμος, Δ. Μαρινάκης, Σ. Χαραλάμπους, Π. Κοτσώνης, Γ. Παπαγεωργίου, Μ. Καραμανώφ, Ι. Μαντζουράνης, Α. Σακελλαροπούλου, Δ. Αλεξανδρή, Δ. Σκαλτσούνης, Κ. Βιολάρης, Γ. Σγουρόγλου, Α. Καραμιχαέλης, Σύμβουλοι, Δ. Κυριλλόπουλος, Ο. Ζύγουρα, Πάρεδροι. Γραμματέας ο Β. Μανωλόπουλος.

Για να δικάσει την από 2 Ιουνίου 2003 αίτηση :

των :οι οποίοι παρέστησαν με τους δικηγόρους α) Βασ. Δωροβίνη (Α.Μ. 3177) και β) Γεώργιο Χριστοφορίδη (Α.Μ. 15651), που τους διόρισαν με πληρεξούσια και 4).....η οποία δεν παρέστη,

κατά των Υπουργών : 1) Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, 2) Οικονομίας και Οικονομικών, 3) Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, οι οποίοι παρέστησαν με τους α) Δημ. Αναστασόπουλο, Νομικό Σύμβουλο του Κράτους και β) Κ. Χαραλαμπίδη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, 4) Ανάπτυξης, ο οποίος παρέστη με τον Ηλ. Παπαδόπουλο, Νομικό Σύμβουλο του Κράτους, 5) Γεωργίας, ο οποίος παρέστη με τους ως άνω α) Δημ. Αναστασόπουλο, Νομικό Σύμβουλο του Κράτους και β) Κ. Χαραλαμπίδη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και 6) Πολιτισμού, ο οποίος παρέστη με την Αγγ. Καστανά, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κατά της παρεμβαίνουσας Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.), που εδρεύει στην Αθήνα (οδός Χαλκοκονδύλη αρ. 30), η οποία παρέστη με τους δικηγόρους α) Γεώργιο Κασιμάτη (Α. Μ. 1650) και β) Σπ. Φλογαίτη (Α.Μ. 7043), που τους διόρισε με πληρεξούσιο.

Η πιο πάνω αίτηση εισάγεται στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου, κατόπιν της από 5.6.2003 πράξης του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, λόγω της σπουδαιότητας της σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 2 εδάφ. α΄ του Π. Δ. 18/1989.

Με την αίτηση αυτή οι αιτούντες επιδιώκουν να ακυρωθεί η Α.Π. 131957/19.3.2003 κοινή απόφαση των Υπουργών Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Οικονομίας και Οικονομικών, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Ανάπτυξης, Γεωργίας και Πολιτισμού.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως της Εισηγήτριας, Συμβούλου Α. Σακελλαροπούλου.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τους πληρεξουσίους των αιτούντων που παρέστησαν, οι οποίοι ανέπτυξαν και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησαν να γίνει δεκτή η αίτηση, τους πληρεξουσίους της παρεμβαίνουσας Δ. Ε. Η. και τους αντιπροσώπους των Υπουργών, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψη της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου κ α ι

Α φ ο ύ μ ε λ έ τ η σ ε τ α σ χ ε τ ι κ ά έ γ γ ρ α φ α

Σ κ έ φ θ η κ ε κ α τ á τ ο Ν ό μ ο

1. Επειδή, για την άσκηση της κρινόμενης αιτήσεως έχει καταβληθεί το κατά νόμο παράβολο (υπ' αριθ. 486155, 596061/2003 ειδικά έντυπα παραβόλου).

2. Επειδή, με την αίτηση αυτή, όπως συμπληρώθηκε με το από 17.11.2003 δικόγραφο προσθέτων λόγων, ζητείται να ακυρωθεί η κοινή απόφαση ΑΠ. 131957/19.3.2003 των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Οικονομίας και Οικονομικών, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Ανάπτυξης, Γεωργίας και Πολιτισμού, με την οποία εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και συγκεκριμένα : α) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μεσοχώρας νομού Τρικάλων, β) σήραγγας μήκους 7.400 μέτρων από Μεσοχώρα έως την περιοχή Γλύστρας και ΥΗΣ Γλύστρας, γ) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Συκιάς, σε θέση που εμπίπτει στις περιφέρειες των νομών Αρτας και Καρδίτσας, δ) σήραγγας εκτροπής του ρου του ποταμού προς τη Θεσσαλία μήκους 17.400 μέτρων και υδροηλεκτρικού σταθμού στην έξοδο της σήραγγας και ε) αναρρυθμιστικής δεξαμενής και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μαυρομματίου νομού Καρδίτσας. Ζητείται επίσης να ακυρωθεί, καθ' ερμηνεία του δικογράφου, η απόφαση ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Α1/Φ39/73006/4608/13.3.2003 του Υπουργού Πολιτισμού,

με

την οποία εγκρίθηκε η πραγματοποίηση των έργων εκτροπής που προβλέπονται στη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων από πλευράς αρχαιολογικού νόμου.

3. Επειδή, η κρινόμενη αίτηση εισάγεται προς συζήτηση ενώπιον της Ολομελείας, κατόπιν της από 5.6.2003 πράξεως του Προέδρου του Δικαστηρίου λόγω μείζονος σπουδαιότητας (άρ. 14 παρ. 2 εδ. α π.δ/τος 18/1989, Α' 8).

4. Επειδή, παραδεκτώς παρεμβαίνει για να αποκρούσει την κρινόμενη αίτηση η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού, διότι τα έργα, τα οποία αφορούν οι προσβαλλόμενες αποφάσεις εξυπηρετούν και τους σκοπούς της δημόσιας αυτής επιχείρησης και έχουν ενταχθεί στο σχεδιασμό των δραστηριοτήτων της.

5. Επειδή οι τρεις πρώτοι αιτούντες, από τους οποίους η Ελληνική Εταιρεία για την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς και η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία είναι σωματεία, ενώ το Παγκόσμιο Ταμείο για τη

Φύση αποτελεί αστική εταιρεία που έχει αποκτήσει νομική προσωπικότητα, με έννομο συμφέρον ασκούν την κρινόμενη αίτηση ισχυριζόμενοι ότι τα έργα, τα οποία αφορούν οι προσβαλλόμενες πράξεις συνεπάγονται καταστροφή σημαντικών οικοσυστημάτων και υποβάθμιση του περιβάλλοντος, δεδομένου ότι, όπως προκύπτει από τα προσκομιζόμενα καταστατικά τους, έχουν ως σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος.

6. Επειδή, η τέταρτη αιτούσα Αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία "....." δεν παρέστη στο ακροατήριο με πληρεξούσιο δικηγόρο, ούτε νομιμοποίησε τον υπογράφοντα δικηγόρο κατά τα προβλεπόμενα στη διάταξη του άρθρου 27 π.δ/τος 18/1989 και επομένως η αίτηση ως προς αυτή πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη.

7. Επειδή περιβαλλοντικοί όροι για επιμέρους τεχνικά έργα εντασσόμενα στο συνολικό σχέδιο εκτροπής υδάτων του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία είχαν εγκριθεί αρχικώς αφενός με την απόφαση 61414/21.4.1992 των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Τουρισμού, Γεωργίας, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, η οποία αφορούσε σήραγγα διοχέτευσης των υδάτων προς τη Θεσσαλία, μήκους 18,5 χιλιομέτρων, καθώς και φράγματα με τους αντίστοιχους ταμιευτήρες ύδατος και άλλα συναφή έργα στις θέσεις Πύλη του νομού Τρικάλων και Μουζάκι του νομού Καρδίτσας, και αφετέρου με την απόφαση 16058/9.10.1991 των ίδιων Υπουργών, η οποία αφορούσε φράγματα με τους αντίστοιχους ταμιευτήρες και άλλα συναφή έργα στη φυσική κοίτη του ποταμού, στις θέσεις Μεσοχώρα του νομού Τρικάλων και Συκιά που εμπίπτει στην περιφέρεια των νομών Αρτας και Καρδίτσας. Οι δύο κοινές αυτές υπουργικές αποφάσεις ακυρώθηκαν, ύστερα από σχετικές αιτήσεις τριών από τους ήδη αιτούντες, με τις αποφάσεις 2759/1994 και 2760/1994, αντιστοίχως, του Συμβουλίου της Επικρατείας για το λόγο ότι δεν είχαν στηριχθεί σε συνθετική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η οποία να έχει υποβληθεί και αξιολογηθεί κατά τη διαδικασία που θεσπίζεται με το άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 1650/1986 "για την προστασία του περιβάλλοντος" (φ. 160) και την κοινή απόφαση 75308/5512/26.10.1990 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων και του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας (φ. 691/2.11.1990, τεύχ. Β') και η οποία να καλύπτει το σύνολο των επιμέρους έργων που προορίζονται για την πραγματοποίηση του εγχειρήματος της εκτροπής των υδάτων, ώστε να καταστεί δυνατό να διαγνωστεί και αξιολογηθεί η συνολική επίδραση στο περιβάλλον από την αλλοίωση του υδρολογικού ισοζυγίου μεταξύ Δυτικής Ελλάδας και Θεσσαλίας και να εκτιμηθούν σε όλη τους την έκταση οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της εκτροπής. Μετά τις ακυρωτικές αυτές αποφάσεις συντάχθηκε με ευθύνη της Ειδικής Υπηρεσίας Δημόσιων Έργων Αχελώου της Γενικής Γραμματείας Δημόσιων Έργων του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων ενιαία μελέτη για το σύνολο των έργων της εκτροπής και στη συνέχεια εκδόθηκε η απόφαση 68526/3359/13.7.1995 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, με την οποία προεγκρίθηκε η χωροθέτηση των επιμέρους έργων που απαιτούνται για την εκτροπή. Στη συνέχεια με την κοινή απόφαση Α.Π. 23271/15.12.1995 των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Πολιτισμού, Γεωργίας και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας και των Αναπληρωτών Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και, συγκεκριμένα, α) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μεσοχώρας νομού Τρικάλων, β) σήραγγας μήκους 7.400 μέτρων από Μεσοχώρα έως την περιοχή Γλύστρας, γ) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Συκιάς, σε θέση που εμπίπτει στις

περιφέρειες των νομών Αρτας και Καρδίτσας, δ) σήραγγας εκτροπής του ρου του ποταμού προς τη Θεσσαλία, μήκους 17.400 μέτρων, και υδροηλεκτρικού σταθμού στην έξοδο της σήραγγας και ε) αναρρυθμιστικής δεξαμενής και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μαυρομματίου νομού Καρδίτσας. Εξάλλου, με την απόφαση ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ.32/53451/1544/3.11.1995 του Υπουργού Πολιτισμού εγκρίθηκε η πραγματοποίηση των ως άνω έργων εκτροπής, τα οποία ήταν μερικώς διαφορετικά από εκείνα, τα οποία αφορούσαν οι αρχικώς ακυρωθείσες διοικητικές πράξεις, ενώ και για την εκτροπή προβλέφθηκε ανώτατο επιτρεπόμενο όριο εκτρεπόμενης ποσότητας ύδατος 600 εκατομμυρίων κ.μ. ετησίως, κατά μείωση του ορίου των 1.100 εκατομμυρίων κ.μ. ετησίως που είχε ορισθεί με την αρχική πράξη εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων, η οποία είχε ακυρωθεί από το Δικαστήριο. Κατά των ως άνω πράξεων ασκήθηκε αίτηση ακυρώσεως από τους ήδη αιτούντες, η οποία έγινε δεκτή με την υπ' αριθ. 3478/2000 απόφαση της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας, με την οποία κρίθηκε ότι ενόψει των διαπιστώσεων και αξιολογήσεων που περιέχονται στη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων συνάγεται ότι έγινε ενδελεχής και με επαρκή τεκμηρίωση στάθμιση των συνεπειών των επίμαχων έργων για το περιβάλλον προς την καλυπτόμενη με τα έργα αυτά ανάγκη, η οποία αφορά κυρίως τη διατήρηση και ενίσχυση της παραγωγικής ικανότητας της θεσσαλικής πεδιάδας. Κρίθηκε όμως περαιτέρω, ότι με τη μελέτη αυτή δεν εξετάστηκαν εναλλακτικές λύσεις ως προς τον τρόπο κατασκευής, τη διάρθρωση και το μέγεθος των επίμαχων έργων, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η εκτροπή του Αχελώου κατά τρόπο ώστε να αποτραπεί η καταστροφή, τουλάχιστον των περισσότερων αξιόλογων από τα μνημεία της περιοχής των έργων, μεταξύ των οποίων το Μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου Τρικάλων, εκκλησίες και τοξωτά λιθόκτιστα γεφύρια, και να μειωθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις από τα έργα αυτά. Κατόπιν τούτων οι ως άνω πράξεις κρίθηκαν ακυρωτέες στο σύνολό τους, διότι η ήδη μνημονευθείσα παράλειψη της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αναφέρεται σε ζήτημα κρίσιμο για την επιλογή της τελικής θέσης των επίμαχων έργων και τον καθορισμό του μεγέθους και του τρόπου κατασκευής και λειτουργίας τους και κατ' ακολουθίαν, για το συνολικό σχεδιασμό των έργων που απαιτούνται για την πραγματοποίηση της μερικής εκτροπής των υδάτων του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία. Μετά την ως άνω ακυρωτική απόφαση της Ολομελείας του Δικαστηρίου, το ΥΠΕΧΩΔΕ αποφάσισε την εκπόνηση "συμπληρωματικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων εκτροπής του Αχελώου ποταμού προς Θεσσαλία", με σκοπό, όπως στην ίδια τη μελέτη που εκπονήθηκε το 2002 αναφέρεται, τη διερεύνηση ολοκληρωμένων εναλλακτικών σχημάτων εκτροπής του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία (που εξασφαλίζουν την εκτροπή συνολικής ποσότητας νερού ίσης με 600 εκ. m³ και καθιστούν το σύνολο του εγχειρήματος οικονομικά βιώσιμο), την εξαντλητική εξέταση της δυνατότητας προστασίας και διατήρησης in situ της μονής Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου, την ενσωμάτωση των νέων διοικητικών πράξεων και ρυθμίσεων που αφορούν στο σύνολο της περιοχής εξέλιξης των έργων και των περιοχών που επηρεάζονται από αυτά, την παρουσίαση των νέων οικολογικών, χωροταξικών, οικονομικών, κοινωνικών, ιστορικών και πολιτιστικών δεδομένων, τα οποία έχουν εν τω μεταξύ προκύψει στις παραπάνω περιοχές και την εξειδίκευση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των επανορθωτικών μέτρων με βάση τις ειδικές τεχνικές μελέτες που έχουν εκπονηθεί στην περιοχή από το 1995 που συντάχθηκε η συνολική μ.π.ε. μέχρι το χρόνο συντάξεως της ως άνω μελέτης του 2002. Εξάλλου, μεταξύ των στοιχείων που έχουν ληφθεί υπόψη για την εκπόνηση της νεώτερης αυτής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, αναφέρεται σειρά ειδικών τεχνικών μελετών που συντάχθηκαν κατά τα έτη 1998-2000, η επικαιροποίηση της μελέτης οικονομικής σκοπιμότητας των έργων εκτροπής του Αχελώου στη Θεσσαλία (1997), η μελέτη αρχιτεκτονικής τεκμηρίωσης του συγκροτήματος της Ι.Μ. Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου (2000), μελέτη για τη διαχείριση και παρακολούθηση του

προγράμματος μελετών αναγνώρισης και περιγραφής των τύπων οικοτόπων (ΥΠΕΧΩΔΕ, 2001). Τέλος, ως πηγή για τα υδρολογικά δεδομένα του **Αχελώου** χρησιμοποιήθηκε η μελέτη του ΕΜΠ/ΤΥΠΥΘΕ (Ναλμπάντης, 1999), ενώ η γεωργοτεχνική μελέτη για τον προσδιορισμό των υδατικών αναγκών της Θεσσαλίας αποτελεί "επικαιροποίηση" της μελέτης του 1995 προκειμένου, όπως αναφέρεται στη μ.π.ε., να γίνει η κατά το δυνατό προσαρμογή των στοιχείων στους επιμέρους περιορισμούς και όρους που τίθενται με την εφαρμογή της Agenda 2000. Η ως άνω συμπληρωματική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων εγκρίθηκε, κατ' επίκληση του ν. 3028/2002 (Α' 153), και μετά τη σχετική γνωμοδότηση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (11/26.2.2003), με την υπ' αριθ. ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Α1/Φ.39/ 73006/4608/13.3.2003 απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και ακολούθως εκδόθηκε η προσβαλλόμενη κοινή υπουργική απόφαση εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων.

8. Επειδή, όπως προκύπτει από όσα ήδη εκτέθηκαν, με τη νεώτερη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων επιχειρήθηκε ο συνολικός σχεδιασμός του έργου ενόψει επίκαιρων στοιχείων, η δε έγκριση περιβαλλοντικών όρων στηρίζεται και σε νέα πραγματικά και νομικά δεδομένα. Επομένως κατά της πράξεως αυτής παραδεκτώς πάντως προβάλλονται, εκτός από τους νέους λόγους ακυρώσεως και λόγοι, οι οποίοι είχαν προβληθεί και απορριφθεί στα πλαίσια της προηγούμενης ακυρωτικής δίκης (3478/2000 απόφαση της Ολομελείας) εφόσον η έρευνα των λόγων αυτών συνδέεται ήδη με νέο νομικό και πραγματικό καθεστώς. Συνεπώς τα περί του αντιθέτου προβαλλόμενα από το Δημόσιο και την παρεμβαίνουσα πρέπει να απορριφθούν.

9. Επειδή, στο άρθρο 24 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζεται ότι : "Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξη του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας . . .". Με τη διάταξη αυτή το φυσικό περιβάλλον, στοιχείο του οποίου αποτελούν οι υδατικοί πόροι, έχει αναχθεί σε αυτοτελώς προστατευόμενο αγαθό, προκειμένου να εξασφαλισθεί η οικολογική ισορροπία και η διαφύλαξη των φυσικών πόρων προς χάρη και των επόμενων γενεών. Για το σκοπό αυτό ο συντακτικός νομοθέτης επέβαλε στα όργανα του Κράτους να προβαίνουν σε θετικές ενέργειες για τη διαφύλαξη του προστατευόμενου αγαθού και να λαμβάνουν τα απαιτούμενα νομοθετικά και διοικητικά, προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα, παρεμβαίνοντας στον αναγκαίο βαθμό και στην οικονομική ή άλλη ατομική ή συλλογική δραστηριότητα.

10. Επειδή, ενόψει και της ανωτέρω συνταγματικής διατάξεως εκδόθηκε ο ν. 1739/1987 (Α' 201), με τον οποίο ρυθμίσθηκαν κατά τρόπο συστηματικό όλα τα συναρτώμενα με τη διαχείριση των υδατικών πόρων της χώρας ζητήματα. Ενόψει δε του γεγονότος ότι οι υδατικοί πόροι είναι εκ της φύσεως τους περιορισμένοι, θεσπίσθηκε με το νόμο αφενός μεν διαδικασία προγραμματισμού για την ανάπτυξη τους, με την έγκριση αντίστοιχων προγραμμάτων, αφετέρου δε καθολική υποχρέωση προηγούμενης λήψεως αδείας για κάθε χρήση ύδατος, στο πλαίσιο του ανωτέρω προγραμματισμού. Ως διαχείριση υδατικών πόρων νοείται, κατά τις διατάξεις του ίδιου νόμου, το σύστημα των μέτρων και δραστηριοτήτων, που είναι απαραίτητα για την πληρέστερη δυνατή κάλυψη των αναγκών σε νερό για κάθε χρήση, και κατά κύριο λόγο : α) η διευθέτηση της φυσικής προσφοράς του νερού σε σχέση με τη ζήτηση του, σε περιοχές που υπάρχει έλλειψη . . . β) . . . ε) ο προσανατολισμός της ζήτησης στις χρήσεις νερού, στις οποίες αποβλέπουν τα προγράμματα ανάπτυξης της Χώρας . . . (αρ. 1 παρ. 3) . . . Για τη διαχείριση και τον προγραμματισμό των υδατικών πόρων η χώρα χωρίζεται σε δεκατέσσερα υδατικά διαμερίσματα, οριοθετημένα μεταξύ τους από υδροκρίτες (αρθρ. 1 παρ.

4), προβλέπονται δε κεντρικός και περιφερειακοί φορείς διαχείρισης, καθώς και προγράμματα ανάπτυξης και διαχείρισης των υδατικών πόρων της χώρας, που διακρίνονται σε μακροχρόνια εθνικά, μεσοχρόνια εθνικά, μεσοχρόνια κατά υδατικό διαμέρισμα και ειδικών σκοπών (άρθρα 2-4). Με τις παραγράφους 2 έως και 8 του άρθρου 4 (κεφάλαιο για τη διαδικασία προγραμματισμού) ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά με το περιεχόμενο και τη διαδικασία καταρτίσεως των προγραμμάτων καθεμιάς από τις ανωτέρω κατηγορίες, με τη δε παρ. 9 αυτού ορίζεται ότι : "Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των υπουργών της παρ. 3 του άρθρου αυτού, ρυθμίζονται οι λεπτομέρειες που αφορούν το περιεχόμενο των προγραμμάτων, τη διαδικασία υποβολής των προτάσεων και υποβολής των προγραμμάτων για έγκριση, τη διαδικασία εκπόνησης των μεσοπρόθεσμων προγραμμάτων, εθνικών και κατά υδατικό διαμέρισμα, τον τρόπο εναρμόνισης της διαδικασίας αυτής με την αντίστοιχη του δημοκρατικού προγραμματισμού, καθώς και κάθε άλλη λεπτομέρεια αναγκαία για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου αυτού". Περαιτέρω στο άρθρο 7 του νόμου, (κεφάλαιο για τα έργα αξιοποίησης υδατικών πόρων), προβλέπονται τα εξής : "1. Η αξιοποίηση υδατικών πόρων προγραμματίζεται και πραγματοποιείται σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου αυτού. 2. Η εκτέλεση έργου αξιοποίησης επιτρέπεται εφ' όσον αυτό εντάσσεται ή εναρμονίζεται με τα ισχύοντα προγράμματα ανάπτυξης των υδατικών πόρων. 3. Οι κείμενες διατάξεις για τη μελέτη, επίβλεψη και εκτέλεση των έργων αξιοποίησης των υδατικών πόρων του δημόσιου τομέα εξακολουθούν να ισχύουν εφ' όσον δεν αντίκεινται στις διατάξεις του νόμου αυτού...", ενώ στη διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 10 του ίδιου νόμου, που εντάσσεται στο κεφάλαιο για τη χρήση νερού, ορίζεται ότι : "Αν κατά τη διαδικασία προγραμματισμού διαπιστωθεί ανάγκη μεταφοράς ύδατος από ένα υδατικό διαμέρισμα σε άλλο ή άλλα, η σχετική απόφαση εκδίδεται από τους Υπουργούς Εσωτερικών, Εθνικής Οικονομίας, Γεωργίας, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, ύστερα από γνωμοδότηση της ΔΕΥΔ. Για τη γνωμοδότηση της η ΔΕΥΔ λαμβάνει υπόψη της και μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων της μεταφοράς αυτής και στα δύο διαμερίσματα. Στην απόφαση αυτήν περιγράφονται αναλυτικά οι ποσότητες νερού που μεταφέρονται διαχρονικά και κατά χρήση, οι σχέσεις που θα διέπουν τις αντίστοιχες περιφερειακές υπηρεσίες διαχείρισης υδατικών πόρων και τα τυχόν αντισταθμιστικά οφέλη". Στη συνέχεια, με τις διατάξεις των παρ. 1 και 7 του άρθρου 11 (κεφάλαιο για την προστασία και διατήρηση των υδατικών πόρων) προβλέπονται τα εξής : "1. Η δέσμευση ορισμένης ποσότητας νερού με σκοπό την προστασία και τη διατήρηση του υδατικού οικοσυστήματος καθώς και την επίτευξη των ποιοτικών στόχων, που έχουν τεθεί με βάση τις ισχύουσες διατάξεις, λογίζεται ως χρήση και υπάγεται στις διατάξεις του νόμου αυτού. Οι περιφερειακές υπηρεσίες διαχείρισης υδατικών πόρων καθορίζουν, σε συνεργασία με τις υπηρεσίες των Υπουργείων Γεωργίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, τις ποσότητες νερού για την κάλυψη των αναγκών της χρήσης αυτής και μεριμνούν για την ένταξη τους στα προγράμματα ανάπτυξης των υδατικών πόρων. 2. ... 3. ... 4. ... 5. ... 6. ... 7. Το Υπουργείο Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, σε συνεργασία με τα Υπουργεία Γεωργίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, καθορίζει την ελάχιστη διατηρητέα παροχή σε ποταμούς και το ελάχιστο ύψος στάθμης σε λίμνες της χώρας, με σκοπό τη διατήρηση της οικολογικής τους ισορροπίας. Η ελάχιστη διατηρητέα παροχή ποταμών και το ελάχιστο ύψος στάθμης λιμνών δεν αποτελούν χρήση, δεν εντάσσονται στις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου αυτού, δε διαφοροποιούνται μέσω της διαδικασίας προγραμματισμού των υδατικών πόρων και αποτελούν την απαραίτητη προϋπόθεση ύπαρξης τους ως υδατικών συστημάτων. Η εξαίρεση ή η προτεραιότητα ένταξης ποταμών και λιμνών στις διατάξεις του άρθρου αυτού καθορίζονται με κοινές αποφάσεις των Υπουργών Γεωργίας, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων και Βιομηχανίας, Ενέργειας και

Τεχνολογίας". Περαιτέρω, με τη διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 16 του νόμου αντικαταστάθηκε ρύθμιση του άρθρου 2 του ν. 1468/1950 (Α` 169) και προβλέφθηκε ότι : "Οι ποσότητες νερού, που η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού κρίνει αναγκαίες για την εκπλήρωση των σκοπών της, προτείνονται από την ίδια για ένταξη στα προγράμματα ανάπτυξης των υδατικών πόρων της χώρας". Τέλος, με τη μεταβατικού περιεχομένου διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 16 του νόμου ορίσθηκε ότι : "3. Όπου, για την εφαρμογή των διατάξεων του νόμου αυτού ή για τη θέσπιση των ειδικότερων ρυθμίσεων, είναι αναγκαία η έκδοση προεδρικών διαταγμάτων ή υπουργικών αποφάσεων για την εξειδίκευση ορισμένων θεμάτων, η κατάργηση των κείμενων διατάξεων επέρχεται από την έναρξη ισχύος των κανονιστικών αυτών πράξεων". Εξάλλου στην Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23.10.2000 για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (EEL 327), επισημαίνεται η ανάγκη συνετής και ορθολογικής αξιοποίησης των φυσικών πόρων, με βάση τις αρχές της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης (άρθρο 174 της Συνθήκης), και η ανάγκη ενσωμάτωσης της προστασίας και βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων σε άλλους τομείς κοινοτικής πολιτικής, μεταξύ των οποίων η γεωργική πολιτική. Κατά την Οδηγία, η βιώσιμη διαχείριση του ύδατος γίνεται σε επίπεδο λεκάνης απορροής ποταμού, ενώ τονίζεται η αλληλεξάρτηση επιφανειακών και υπογείων υδάτων και η ανάγκη προστασίας των υδάτινων οικοσυστημάτων και των χερσαίων οικοσυστημάτων και υγροτόπων που εξαρτώνται αμέσως από αυτά. Στην Οδηγία περιλαμβάνεται επίσης η αρχή της ανάκτησης του κόστους των υπηρεσιών ύδατος, σύμφωνα με την αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει". Η Οδηγία αυτή, η οποία άρχισε να ισχύει από 22.12.2000, μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο με το ν. 3199/2003 (Α` 280/9.12.2003).

11. Επειδή, από τις διατάξεις του ν. 1739/1987, ερμηνευόμενες και υπό το φως της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, προκύπτει ότι κάθε χρήση των υδάτων υπόκειται στις αρχές και τους περιορισμούς που συνθέτουν τη βιώσιμη διαχείριση των υδατικών πόρων, οι οποίοι αποτελούν ουσιώδες στοιχείο του φυσικού περιβάλλοντος. Θεμελιώδεις αρχές της βιώσιμης διαχείρισεως είναι ότι αυτή γίνεται σε επίπεδο λεκάνης απορροής ποταμού (υδατικά διαμερίσματα του ν. 1739/1987) και ότι κατά τον προγραμματισμό της διαχείρισεως των υδατικών πόρων λαμβάνεται υπόψη η σχέση ρεόντων και υπογείων υδάτων, η ποσότητα διαθεσίμων αποθεμάτων και η ολοκληρωμένη χρησιμοποίηση των υδάτων, δεδομένης δε της αλληλεξαρτήσεως των υδάτων με τα ποικίλα υδάτινα οικοσυστήματα και τους υγροτόπους, η βιώσιμη διαχείριση πρέπει να περιλαμβάνει και την εκτίμηση και αξιολόγηση της συγκεκριμένης διαχείρισεως σε σχέση με την ποιότητα και ποσότητα του υδάτινου οικοσυστήματος που αυτή επηρεάζει. Στοιχείο τέλος, της βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων αποτελεί ο προσανατολισμός της ζήτησης στις χρήσεις νερού, στις οποίες αποβλέπουν τα προγράμματα ανάπτυξης της χώρας. Περαιτέρω, κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων, η τήρηση της προβλεπόμενης στο άρθρο 4 του ίδιου νόμου διαδικασίας προγραμματισμού της χρήσεως και αναπτύξεως των υδατικών πόρων δεν εξαρτάται από την προηγούμενη έκδοση του προβλεπόμενου στην παρ. 9 του ίδιου άρθρου προεδρικού διατάγματος. Τούτο διότι το βασικό περιεχόμενο και η διαδικασία εγκρίσεως των προγραμμάτων ρυθμίζονται ευθέως με το άρθρο αυτό του νόμου, ενώ, σύμφωνα και με το γράμμα της ως άνω εξουσιοδοτικής διατάξεως, με το διάταγμα πρόκειται να ρυθμισθούν μόνον οι σχετικές λεπτομέρειες. Επομένως δεν τυγχάνει εφαρμογής η παρ. 3 της μεταβατικής διατάξεως του αρ. 16 που προβλέπει την εφαρμογή του προγενέστερου καθεστώτος σε περιπτώσεις όπου η έκδοση των σχετικών διαταγμάτων είναι αναγκαία για την εφαρμογή των ρυθμίσεων του νεωτέρου ν. 1739/1987. Αλλωστε, υπό την αντίθετη εκδοχή, η παράλειψη της Διοικήσεως να εκδώσει το προεδρικό αυτό διάταγμα θα είχε ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της τήρησης της θεμελιώδους για την βιώσιμη διαχείριση των υδάτων διαδικασίας προγραμματισμού και κατ`

ακολουθίαν την επ' αόριστον αναβολή της διαδικασίας αυτής που όμως τείνει σε πλέον αποτελεσματική προστασία στοιχείου του προστατευόμενου από το Σύνταγμα φυσικού περιβάλλοντος. Κατά τη γνώμη όμως των Συμβούλων Γ. Παναγιωτόπουλου και Σ. Ρίζου, στην οποία προσχώρησε ο Πάρεδρος Δ. Κυριλλόπουλος, η κατάρτιση των προβλεπομένων στον νόμο προγραμμάτων εξαρτάται από την έκδοση του κατά την εξουσιοδότηση της παρ. 9 του άρθρου 4 διατάγματος. Τούτο δε, διότι ο νόμος στις παρ. 1 έως 3 του ανωτέρω άρθρου ρυθμίζει τα είδη των προγραμμάτων (μακροχρόνια εθνικά, μεσοχρόνια εθνικά, μεσοχρόνια κατά υδατικό διαμέρισμα και ειδικών σκοπών) και τα αρμόδια όργανα καταρτίσεως τους, ενώ στις παρ. 4 έως 6 τα προγράμματα αυτά συνδέονται προς τα αναπτυξιακά προγράμματα του ν. 1622/1986. Ειδικότερα, ορίζεται ότι το μεσοχρόνιο εθνικό πρόγραμμα ανάπτυξης υδατικών πόρων εντάσσεται στο μεσοχρόνιο εθνικό αναπτυξιακό πρόγραμμα που προβλέπεται από το άρθρο 72 του ν. 1622/1986 (παρ. 5) και ότι για την κατάρτιση των μεσοχρονίων προγραμμάτων αναπτύξεως υδατικών πόρων λαμβάνονται υπόψη τα μεσοχρόνια περιφερειακά και νομαρχιακά προγράμματα κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης του ν. 1622/1986 (παρ. 6). Για το ακριβές περιεχόμενο των προγραμμάτων ουδέν διαλαμβάνεται στον νόμο, αφιέμενο στη ρύθμιση του μη εκδοθέντος μέχρι τον κρίσιμο χρόνο διατάγματος της παρ. 9 του ίδιου άρθρου, το οποίο θα ρυθμίσει, σύμφωνα με την ρητή πρόβλεψη της εξουσιοδοτικής αυτής διατάξεως και την εναρμόνιση της διαδικασίας καταρτίσεως τους με εκείνη του "δημοκρατικού προγραμματισμού" κατά τον ν. 1622/86. Συνεπώς, η Διοίκηση δεν δύναται να καταρτίσει τα προγράμματα αναπτύξεως των υδατικών πόρων χωρίς την έκδοση του ανωτέρω διατάγματος και για το λόγο αυτό αβασίμως προβάλλεται παράβαση των διατάξεων του ν. 1739/1987 ως εκ της εκδόσεως της προσβαλλομένης χωρίς προηγούμενη κατάρτιση του σχετικού προγράμματος.

12. Επειδή, εξάλλου, μετά την έναρξη ισχύος των διατάξεων του ν. 1739/1987, η εκτέλεση έργου αξιοποίησης υδατικών πόρων επιτρέπεται μόνον εφόσον αυτό εντάσσεται στα ισχύοντα προγράμματα αναπτύξεως υδατικών πόρων ή εναρμονίζεται με αυτά, όπως απαιτεί η διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 7. Συνεπώς, αν δεν έχει εγκριθεί, κατά το άρθρο 4 του νόμου, σχετικό πρόγραμμα, δεν είναι δυνατή η χρήση υδατικών πόρων, για την οποία απαιτείται η εκτέλεση έργου αξιοποίησεως και κατ' ακολουθίαν δεν επιτρέπεται η έκδοση αδείας για την πραγματοποίηση τέτοιου έργου. Κατά τη γνώμη όμως του Προέδρου και των Συμβούλων Π.Ζ. Φλώρου, Γ. Παναγιωτόπουλου, Ν. Ντούβα, Σωτ. Ρίζου, Π. Πικραμμένου, Θ. Παπαευαγγέλου, Δ. Μπριόλα, Διον. Μαρινάκη, Κ. Βιολάρη και Γ. Σγουρόγλου, στην οποία προσχώρησε και ο Πάρεδρος Δ. Κυριλλόπουλος, από την έλλειψη προγράμματος αναπτύξεως υδατικών πόρων ή την μη πρόβλεψη σε αυτό έργου με τον ως άνω σκοπό δεν επέρχεται ακυρότητα του έργου, του οποίου οι επιπτώσεις στο περιβάλλον σταθμίζονται στην οικεία Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων. Τούτο συνάγεται από την γραμματική ερμηνεία της επίμαχης διατάξεως της παρ. 2 άρθρου 7 του ν. 1739/1987, η οποία επιτρέπει την εκτέλεση έργου αξιοποίησεως όχι μόνον όταν τούτο "εντάσσεται" σε τυχόν ισχύον πρόγραμμα αλλά και όταν τούτο απλώς "εναρμονίζεται" προς τούτο, δηλαδή όταν το έργο δεν είναι αντίθετο προς σαφή ρύθμιση υπάρχοντος προγράμματος. Εξ άλλου, τα προγράμματα αυτά, όπως και τα αντίστοιχα των άρθρων 70 επ. του Ν. 1622/1986, έχουν ως σκοπό κατ' εξοχήν την καθοδήγηση της δράσεως της Δημοσίας Διοικήσεως και συνεπώς, εκτός αντιθέτου ορισμού του νόμου, αποδέκτες αυτών είναι τα διοικητικά όργανα και όχι οι ιδιώτες. Εν προκειμένω, δεν υφίστατο κατά τον κρίσιμο χρόνο "ισχύον" πρόγραμμα αναπτύξεως υδατικών πόρων, ενώ η ανάγκη εκτελέσεως του επίμαχου έργου, τόσο από απόψεως περιβαλλοντικής όσο και από απόψεως οικονομικής-κοινωνικής, θεμελιώνεται στην συνταχθείσα συνθετική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων.

13. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, με την ΑΠ.Δ11/Φ.16/οικ.

24552/1992/1.12.1995 απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εθνικής Οικονομίας, Γεωργίας, Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και Βιομηχανίας - Ενέργειας και Τεχνολογίας, που εκδόθηκε κατ' επίκληση της παρ. 3 του αρ. 10 του ν. 1739/1987, αποφασίσθηκε η μεταφορά μέχρι 600 εκ. κυβ. μ./έτος νερού από το υδατικό διαμέρισμα Δυτικής Στερεάς Ελλάδας στο Υδατικό Διαμέρισμα Θεσσαλίας, με εκτροπή από τον άνω ρου του ποταμού Αχελώου και η κατανομή του νερού της εκτροπής ανά χρήση ως ακολούθως : για την προστασία του υδατικού συστήματος του Πηνειού ποταμού 100 εκ. κυβ. μ./έτος, για την αντικατάσταση αρδευτικού νερού 100 εκ. κυβ.μ./έτος, για την ενίσχυση της ύδρευσης οικιστικών συγκροτημάτων 50 εκ. κυβ. μ./έτος και για τη βελτίωση της άρδευσης των ήδη αρδευόμενων εκτάσεων της θεσσαλικής πεδιάδας μέχρι 350 εκ. κυβ. μ./έτος. Ακολούθησε η προέγκριση χωροθέτησης και η πράξη εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων του επίμαχου έργου που ακυρώθηκαν με την ήδη αναφερθείσα 3478/2000 απόφαση της Ολομελείας του Δικαστηρίου. Με την προσβαλλόμενη κοινή υπουργική απόφαση εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία, των τεχνικών δηλ. έργων που απαιτούνται για την αποθήκευση και ρύθμιση της ροής των υδάτων του άνω Αχελώου και την εκτροπή τους προς τη θεσσαλική πεδιάδα και τη διοχέτευση στην κοίτη του Πηνειού ποταμού. Τα επίμαχα έργα, παρά το ότι, όπως προκύπτει από τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η οποία κατά το ρητό γράμμα της δεν έχει χαρακτήρα μελέτης διαχείρισης των υδατικών πόρων της περιοχής, αναμένεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην υδρολογική λεκάνη δύο ποταμών, του Αχελώου και του Πηνειού, καθώς και στα χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα της περιοχής, ουδέποτε εντάχθηκαν σε πρόγραμμα διαχείρισης υδατικών πόρων, το οποίο, άλλωστε, δεν έχει ακόμη καταρτισθεί και εγκριθεί (στο υπ' αριθ. ΑΠΔ11/Φ 73/18368/714/19.11.2003 έγγραφο της Διεύθυνσης Υδατικού Δυναμικού και Φυσικών Πόρων του Υπουργείου Ανάπτυξης προς το Δικαστήριο αναφέρεται ότι έχει ολοκληρωθεί σχέδιο προγράμματος διαχείρισης των υδατικών πόρων της χώρας και έχει ανατεθεί η εκπόνηση διαχειριστικής μελέτης για τα υδατικά διαμερίσματα Δυτικής Στερεάς Ελλάδας και Θεσσαλίας). Εξάλλου, όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη πράξη εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων, η εκπόνηση μελέτης συνολικής διαχείρισης της λεκάνης απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην Οδηγία 2000/60/ΕΚ, μετατίθεται στο μέλλον (περιβαλλοντικοί όροι 52 και 53 της προσβαλλομένης).

14. Επειδή, περαιτέρω, η ανωτέρω μνημονευθείσα διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 10 του ν. 1739/1987 προϋποθέτει για την εφαρμογή της την έναρξη διαδικασίας προγραμματισμού ανάπτυξης των υδατικών πόρων και τη διαπίστωση της ανάγκης μεταφοράς ύδατος στα πλαίσια του συγκεκριμένου προγραμματισμού, οπότε, μετά από συνεκτίμηση των συγκεκριμένων δεδομένων, εκδίδεται σχετική κοινή υπουργική απόφαση. Σε κάθε, πάντως, περίπτωση, η ρύθμιση αυτή δεν μπορεί να αποτελέσει αυτοτελές έρεισμα για ένα τόσο πολύπλοκο εγχείρημα, όπως το επίμαχο έργο περιγράφεται στις προηγούμενες σκέψεις, δεδομένου ότι έργο εθνικής εμβελείας με αυτής της εκτάσεως το εύρος και τις συνέπειες, δεν μπορεί, κατά την έννοια του νόμου, παρά να είναι προϊόν ολοκληρωμένης διαδικασίας προγραμματισμού και όχι να στηρίζεται σε προσωρινά υποκατάστατα της διαδικασίας αυτής για μεταφορά ύδατος από ένα υδατικό διαμέρισμα σε άλλο. Εξάλλου, η ήδη μνημονευθείσα κοινή υπουργική απόφαση για τη μεταφορά ύδατος δεν επικαλείται την έναρξη και μη εισέτι ολοκλήρωση διαδικασίας προγραμματισμού. Μειοψήφησαν οι Σύμβουλοι Π. Ζ. Φλώρος, Γ. Παναγιωτόπουλος, Θ. Παπαευαγγέλου, Δ. Μπριόλας, Δ. Σκαλτσούνης και Γ. Σγουρόγλου, οι οποίοι υποστήριζαν ότι η ανωτέρω κοινή υπουργική απόφαση για τη μεταφορά ύδατος από τον άνω ρου του Αχελώου ποταμού στη Θεσσαλία, που εκδόθηκε κατ' επίκληση της διατάξεως της παρ. 3 του άρθρου 10 του ν. 1739/1987, αποτελεί επαρκές έρεισμα

για την έκδοση της προσβαλλομένης πράξεως στα πλαίσια εφαρμογής του ν. 1739/1987 για τη διαχείριση των υδατικών πόρων, ως προσωρινό υποκατάστατο της διαδικασίας προγραμματισμού.

15. Επειδή, ενόψει της γνώμης που επεκράτησε, η προσβαλλόμενη πράξη εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων για την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία δεν εκδόθηκε νομίμως, αφού, σύμφωνα με όσα έχουν ήδη εκτεθεί, δεν προηγήθηκε η έγκριση σχετικού προγράμματος αναπτύξεως υδατικών πόρων κατά τους ορισμούς του άρθρου 4 του ν. 1739/1987, ούτε εξάλλου μπορεί να στηριχθεί στην ανωτέρω μνημονευόμενη κοινή υπουργική απόφαση μεταφοράς ύδατος του άρθρου 10 παρ. 3 του ίδιου νόμου. Επομένως πρέπει η προσβαλλόμενη πράξη να ακυρωθεί για το λόγο αυτό, βάσιμως προβαλλόμενο με την κρινόμενη αίτηση.

16. Επειδή, μετά την ακύρωση της πράξεως εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων πρέπει να ακυρωθεί και η προσβαλλόμενη απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, με την οποία εγκρίθηκε, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 3028/2002 (Α' 153), η συμπληρωματική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων για την κατασκευή και λειτουργία των επίμαχων έργων μερικής εκτροπής του ποταμού Αχελώου από πλευράς αρχαιολογικού νόμου, δεδομένου ότι κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 10 του νόμου αυτού η έκδοση της αποφάσεως του Υπουργού Πολιτισμού, με την οποία εγκρίνεται η εκτέλεση έργου επί ή πλησίον αρχαίων, προηγείται πάσης άλλης αδείας για την εκτέλεση του έργου αυτού. Κατόπιν δε της ακυρώσεως αυτής, η υπόθεση πρέπει να αναπεμφθεί στη Διοίκηση για να κρίνει, εάν αυτή εμμένει στην εκτέλεση του έργου, το οποίο σχεδιάσθηκε αρχικά ως "μεγάλη εκτροπή" (ταμιευτήρες στη Μεσοχώρα, τη Συκιά, την Πύλη και το Μουζάκι και σήραγγα εκτροπής), περιορίσθηκε μετά την πρώτη ακυρωτική απόφαση σε "μερική εκτροπή" (ταμιευτήρες στη Μεσοχώρα και τη Συκιά και σήραγγα εκτροπής), ήδη όμως σε στοιχεία του φακέλου γίνεται λόγος για την κατασκευή και των Ταμιευτήρων Πύλης και Μουζακίου. Η νέα κρίση της Διοικήσεως πρέπει να γίνει ενόψει των νέων νομικών και πραγματικών δεδομένων που ισχύουν για το επίδικο έργο, κατ' εκτίμηση των υδατικών αναγκών της Θεσσαλίας και της Δυτικής Στερεάς και της προβλεπόμενης μορφής ανάπτυξης των περιοχών αυτών, στο πλαίσιο πάντοτε της βιώσιμης διαχείρισης των υδατικών πόρων.

17. Επειδή, κατόπιν τούτων, πρέπει να γίνει δεκτή η αίτηση και να απορριφθεί η παρέμβαση.

Δια ταύτα

Δέχεται την αίτηση ως προς τους τρεις πρώτους αιτούντες.

Ακυρώνει την απόφαση ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Α1/Φ39/73006/4608/ 13.3.2003 του Υπουργού

Πολιτισμού και την κοινή απόφαση ΑΠ.131957/19.3.2003 των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, Οικονομίας και Οικονομικών, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Ανάπτυξης, Γεωργίας και Πολιτισμού, σύμφωνα με το σκεπτικό.

Απορρίπτει την αίτηση ως προς τον τέταρτο αιτούντα.

Απορρίπτει την παρέμβαση.

Διατάσσει την απόδοση του παραβόλου στους τρεις πρώτους αιτούντες.

Επιβάλλει τη δικαστική δαπάνη των τριών πρώτων αιτούντων, που ανέρχεται στο ποσό των πεντακοσίων εβδομήντα (570) ευρώ, εις βάρος του Δημοσίου και της παρεμβαίνουσας Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 15 Οκτωβρίου, 15 και 16 Νοεμβρίου 2004

Ο Πρόεδρος Ο Γραμματέας

Χρ. Γεραρής Β. Μανωλόπουλος

και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 3ης Ιουνίου 2005.

Ο Προεδρεύων Αντιπρόεδρος Ο Γραμματέας

Φ. Στεργιόπουλος Μ. Καλαντζής

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 12 Νοεμβρίου 1999 με την εξής σύνθεση : Χρ. Γεραρής, Πρόεδρος, Αθ. Τσαμπάση, Π.Ζ. Φλώρος, Ι. Μαρή, Θ. Χατζηπαύλου, Γ. Παναγιωτόπουλος, Κ. Μενουδάκος, Γ. Ανεμογιάννης, Π.Ν. Φλώρος, Σ. Ρίζος, Ν. Σκλίας, Ν. Σακελλαρίου, Θ. Παπαευαγγέλου, Ε. Δαρζέντας, Δ. Πετρούλιας, Αικ. Συγγούνα, Ν. Ρόζος, Αθ. Ράντος, Δ. Μπριόλας, Ελ. Δανδουλάκη, Ε. Σάρπ, Χρ. Ράμμος, Ν. Μαρκουλάκης, Δ. Μαρινάκης, Στ. Χαραλάμπους, Σύμβουλοι, Σπ. Χρυσικοπούλου, Θ. Αραβάνης, Πάρεδροι. Γραμματέας ο Μιχ. Καλαντζής.

Α. Για να δικάσει την από 15 Φεβρουαρίου 1996 αίτηση :

των : οι οποίοι παρέστησαν
με τους δικηγόρους α) Βασ. Δωροβίνη (Α.Μ. 3177), β) Μαρ. Χαϊνταρλή (Α.Μ. 14135) και γ) Σταμ. Ασημακοπούλου (Α.Μ. 11517), με πληρεξούσιο,

κατά των Υπουργών : οι οποίοι παρέστησαν με τον Ν.
Αντωνίου, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους,

και κατά των παρεμβαινόντων : το οποίο
παρέστη με το δικηγόρο Ν. Καλλέ (Α.Μ. 295), που τον διόρισε στο ακροατήριο ο Πρόεδρός του Θ. Μακρυγιάννης, η οποία παρέστη με το δικηγόρο Αντ. Βγόντζα (Α.Μ. 4403), που τον διόρισε με απόφασή της η Νομαρχιακή Επιτροπή, η οποία παρέστη με τον ίδιο ως άνω δικηγόρο Αντ. Βγόντζα, που τον διόρισε με απόφασή της η Νομαρχιακή Επιτροπή, η οποία παρέστη με τον ίδιο ως άνω δικηγόρο Αντ. Βγόντζα, που τον διόρισε με απόφασή του το Διοικητικό της Συμβούλιο, η οποία παρέστη με το δικηγόρο Κων. Μαρκάκη (Α.Μ. 4823), που τον διόρισε με πληρεξούσιο και Δ. η οποία παρέστη με το δικηγόρο Χαρ. Συνοδινό (Α.Μ. 13863), που τον διόρισε με πληρεξούσιο και ο οποίος διόρισε στο ακροατήριο τη δικηγόρο Γλυκερία Σιούτη (Α.Μ. 8698), με την οποία συμπαρίσταται.

Η πιο πάνω αίτηση εισάγεται στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου, κατόπιν της από 12 Σεπτεμβρίου 1996 πράξης του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, λόγω της σπουδαιότητάς της, σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 2 εδάφ. α? του Π.Δ. 18/1989.

Με την αίτηση αυτή οι αιτούντες επιδιώκουν να ακυρωθεί η υπ' αριθ. 23271/15.12.1995 κοινή απόφαση των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων λργων, Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, Εθνικής Οικονομίας, Γεωργίας και Πολιτισμού και κάθε άλλη σχετική πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως.

Β. Για να δικάσει την από 12 Οκτωβρίου 1995 αίτηση :

των : οι οποίοι
παρέστησαν με το δικηγόρο Μάριο Χαϊνταρλή (Α.Μ. 14135), με πληρεξούσιο,

κατά του ο οποίος παρέστη με τον Ν. Αντωνίου,
Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Η πιο πάνω αίτηση εισάγεται στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου, κατόπιν της από 12 Σεπτεμβρίου 1996 πράξης του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, λόγω της σπουδαιότητάς της, σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 2 εδάφ. α? του Π.Δ. 18/1989.

Με την αίτηση αυτή οι αιτούντες επιδιώκουν να ακυρωθεί η υπ' αριθ. ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/33553/835/20.6.1995 απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και κάθε άλλη σχετική πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητή,
Συμβούλου Κ. Μενουδάκου.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τους πληρεξούσιους των αιτούντων, οι οποίοι ανέπτυξαν και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησαν να γίνουν δεκτές οι αιτήσεις, τους πληρεξούσιους των παρεμβαίνόντων που παρέστησαν και τον αντιπρόσωπο των Υπουργών, που ζήτησαν την απόρριψή τους.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου και

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά τον Νόμο

1. Επειδή με την πρώτη από τις κρινόμενες αιτήσεις - για την άσκηση της οποίας έχουν κατατεθεί τα κατά νόμο τέλη (διπλότυπα 3446014/1996 και 3446015/1996 Δ.Ο.Υ. δικαστικών εισπράξεων Αθηνών) και παράβολο (ειδικά γραμμάτια παραβόλου, σειρά Α?, 2596470/1996 και 7348291/1996) - ζητείται να ακυρωθεί η κοινή απόφαση Α.Π.23271/15.12.1995 των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων έργων, Πολιτισμού, Γεωργίας και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας και των Αναπληρωτών Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων έργων, με την οποία εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και, συγκεκριμένα, α) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μεσοχώρας νομού Τρικάλων, β) σήραγγας μήκους 7.400 μέτρων από Μεσοχώρα έως την περιοχή Γλύστρας, γ) φράγματος, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Συκιάς, σε θέση που εμπίπτει στις περιφέρειες των νομών κρτας και Καρδίτσας, δ) σήραγγας εκτροπής του ρου του ποταμού προς τη Θεσσαλία, μήκους 17.400 μέτρων, και υδροηλεκτρικού σταθμού στην έξοδο της σήραγγας και ε) αναρρυθμιστικής δεξαμενής και υδροηλεκτρικού σταθμού στην περιοχή Μαυρομματίου νομού Καρδίτσας. Εξάλλου, με τη δεύτερη από τις αιτήσεις αυτές - για την άσκηση της οποίας έχουν επίσης κατατεθεί τα κατά νόμο τέλη (διπλότυπα 2903571/1995 και 2903572/1995 Δ.Ο.Υ. δικαστικών εισπράξεων Αθηνών) και παράβολο (ειδικά γραμμάτια παραβόλου, σειρά Α?, 2209747/1995 και 5291611/1995) - ζητείται από τους ίδιους αιτούντες να ακυρωθεί η πράξη

ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/33553/835/ 20.6.1995 του Υπουργού Πολιτισμού, με την οποία εγκρίθηκε καταρχήν η εκτέλεση έργων εκτροπής του ρου του Αχελώου προς τη Θεσσαλία σύμφωνα με τη σχετική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων και συγκροτήθηκε πενταμελής επιτροπή, στην οποία ανατέθηκε η πραγματοποίηση αυτοψίας στις περιοχές, στις οποίες υπάρχουν μνημεία που αναμένεται να θιγούν από τα έργα της εκτροπής, και η υποβολή εισήγησης προκειμένου να συμπληρωθούν οι όροι που προτείνονται με την παραπάνω μελέτη για την κατασκευή των έργων αυτών. Πρέπει, όμως, να θεωρηθεί ως συμπροσβαλλομένη και η απόφαση ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ.32/53451/1544/3.11.1995 του ίδιου Υπουργού, με την οποία εγκρίθηκε τελικώς η πραγματοποίηση των έργων εκτροπής που προβλέπονται στη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, σύμφωνα με τη μελέτη αυτή και με τους πρόσθετους όρους που αναφέρονται στο πρακτικό, το οποίο συντάξε η παραπάνω επιτροπή.

2. Επειδή οι προαναφερόμενες αιτήσεις είναι συνεκδικαστέες λόγω συναφείας.

3. Επειδή παραδεκτώς παρεμβαίνουν για να αντικρούσουν την πρώτη από τις παραπάνω αιτήσεις η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού, διότι τα έργα, τα οποία αφορά η προσβαλλόμενη με την αίτηση αυτή απόφαση, εξυπηρετούν και τους σκοπούς της δημόσιας αυτής επιχείρησης και έχουν ενταχθεί στο σχεδιασμό των δραστηριοτήτων της, καθώς και η κοινοπραξία "Impregilo S.p.A. - ΑΤΕ Γνώμων - ΤΕΓΚ Α.Ε.", η οποία ανέλαβε την κατασκευή της προαναφερόμενης σήραγγας εκτροπής του ποταμού προς τη Θεσσαλία, σύμφωνα με το αποτέλεσμα σχετικού διαγωνισμού, στον οποίο αναδείχθηκε μειοδότης. Επίσης παραδεκτώς παρεμβαίνει για να αντικρούσει την πρώτη από τις κρινόμενες αιτήσεις, ισχυριζόμενο ότι η εκτροπή του Αχελώου αποτελεί έργο εξαιρετικής σημασίας για την ανάπτυξη της Θεσσαλίας, το σωματείο "Εταιρεία Θεσσαλικών Μελετών", στους σκοπούς του οποίου, σύμφωνα με το καταστατικό του, περιλαμβάνεται η υποστήριξη κάθε προσπάθειας αντιμετώπισης των προβλημάτων της Θεσσαλίας που έχουν μείζονα σημασία, η συμβολή στην ανάπτυξη των πλουτοπαραγωγικών δυνατοτήτων της και η προστασία του φυσικού πλούτου της. Τέλος, για να αντικρούσουν την ίδια αίτηση, παρεμβαίνουν με κοινό δικόγραφο, που υπογράφεται μόνον από δικηγόρο ως πληρεξουσισμό τους, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λάρισας, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Τρικάλων, το Τεχνικό Επιμελητήριο Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας, η λνωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Λάρισας, Τυρνάβου και Αγιάς και το Γεωτεχνικό Επιμελητήριο (Περιφερειακό Παράρτημα Κεντρικής Ελλάδος). Από τους παρεμβαίνοντες όμως, το Τεχνικό Επιμελητήριο Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας και το Περιφερειακό Παράρτημα Κεντρικής Ελλάδας του Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου δεν νομιμοποίησαν το δικηγόρο που υπογράφει το δικόγραφο αφού δεν προσκομίστηκε σχετική πράξη παροχής πληρεξουσιότητας και, κατά τη σύζηση της υπόθεσης στο ακροατήριο, οι παρεμβαίνοντες αυτοί δεν παρέστησαν διά πληρεξουσίου δικηγόρου ούτε εμφανίστηκε νόμιμος εκπρόσωπός τους για να δηλώσει ότι εγκρίνει την άσκηση του ένδικου βοηθήματος. Ως προς τους δύο αυτούς παρεμβαίνοντες, επομένως, πρέπει, σύμφωνα με τα άρθρα 27 του π.δ/τος 18/1989 "κωδικοποίηση διατάξεων νόμων για το Συμβούλιο της Επικρατείας" (φ. 8) και 4 παρ. 2 του ν. 2479/1997 "Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, επιτάχυνση των δικών, δικονομικές απλουστεύσεις και άλλες διατάξεις" (φ. 67), να απορριφθεί η παρέμβαση ως απαράδεκτη. Κατ' ακολουθίαν, η παρέμβαση αυτή είναι εξεταστέα μόνον ως προς τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Λάρισας και Τρικάλων και την λνωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Λάρισας,

Τυρνάβου και Αγιάς που επιδιώκουν παραδεκτώ να διατηρηθεί σε ισχύ η προσβαλλόμενη απόφαση, ισχυριζόμενοι ότι το έργο της εκτροπής του Αχελώου, το οποίο αφορά η απόφαση αυτή, είναι αναγκαίο για την ανάπτυξη των περιφερειών τους.

4. Επειδή οι αιτούντες - από τους οποίους η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, η Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και η Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης είναι σωματεία, ενώ το Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση και η Νέα Οικολογία αποτελούν αστικές εταιρείες που έχουν αποκτήσει νομική προσωπικότητα - με έννομο συμφέρον ασκούν τις κρινόμενες αιτήσεις ισχυριζόμενοι ότι τα έργα τα οποία αφορούν οι προσβαλλόμενες πράξεις συνεπάγονται καταστροφή σημαντικών οικοσυστημάτων και υποβάθμιση του περιβάλλοντος, δεδομένου ότι, όπως προκύπτει από τα προσκομιζόμενα καταστατικά τους, έχουν ως σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος.

5. Επειδή παραδεκτώ προσβάλλονται ως εκτελεστές διοικητικές πράξεις αφενός η κοινή υπουργική απόφαση, με την οποία εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για τα επίμαχα έργα, και αφετέρου η απόφαση (ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ.32/53451/1544/ 3.11.1995) του Υπουργού Πολιτισμού, με την οποία εγκρίθηκε η πραγματοποίηση των έργων και επιβλήθηκαν σχετικοί όροι και περιορισμοί κατ' εφαρμογή της νομοθεσίας για την προστασία των αρχαιοτήτων και των νεότερων μνημείων. Αντιθέτως, η πράξη ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ.32/33553/835/20.6.1995 του τελευταίου αυτού Υπουργού προσβάλλεται απαραδέκτως διότι κατά το μέρος που αφορά την καταρχήν έγκριση πραγματοποίησης των έργων ενσωματώθηκε στην συμπεροβαλλόμενη απόφαση, με την οποία, ύστερα από νέα έρευνα, εγκρίθηκε οριστικώς η εκτέλεση των έργων και επιβλήθηκαν σχετικοί όροι, ενώ κατά το μέρος που αφορά τη συγκρότηση επιτροπής για την έρευνα της υπόθεσης δεν έχει εκτελεστό χαρακτήρα αλλ' αποτελεί προπαρασκευαστική απλώς πράξη.

6. Επειδή περιβαλλοντικοί όροι για επιμέρους τεχνικά έργα εντασσόμενα στο συνολικό σχέδιο εκτροπής υδάτων του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία είχαν εγκριθεί αρχικώς αφενός με την απόφαση 61414/21.4.1992 των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Τουρισμού, Γεωργίας, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων έργων και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, η οποία αφορούσε σήραγγα διοχέτευσης των υδάτων προς τη Θεσσαλία, μήκους 18,5 χιλιομέτρων, καθώς και φράγματα με τους αντίστοιχους ταμιευτήρες ύδατος και άλλα συναφή έργα στις θέσεις Πύλη του νομού Τρικάλων και Μουζάκι του νομού Καρδίτσας, και αφετέρου με την απόφαση 16058/9.10.1991 των ίδιων Υπουργών, η οποία αφορούσε φράγματα με τους αντίστοιχους ταμιευτήρες και άλλα συναφή έργα στη φυσική κοίτη του ποταμού, στις θέσεις Μεσοχώρα του νομού Τρικάλων και Συκιά που εμπίπτει στην περιφέρεια των νομών κρτας και Καρδίτσας. Οι δύο κοινές αυτές υπουργικές αποφάσεις ακυρώθηκαν, ύστερα από σχετικές αιτήσεις τριών από τους ήδη αιτούντες, με τις αποφάσεις 2759/1994 και 2760/1994, αντιστοίχως, του Συμβουλίου της Επικρατείας για το λόγο ότι δεν είχαν στηριχθεί σε συνθετική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η οποία να έχει υποβληθεί και αξιολογηθεί κατά τη διαδικασία που θεσπίζεται με το άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 1650/1986 "για την προστασία του περιβάλλοντος" (φ. 160) και την κοινή απόφαση 75308/5512/ 26.10.1990 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων έργων και του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας (φ. 691/2.11.1990, τεύχ. Β?) και η οποία να καλύπτει το σύνολο των επιμέρους έργων που προορίζονται για την πραγματοποίηση του εγχειρήματος της εκτροπής των υδάτων ώστε να

καταστεί δυνατό να διαγνωστεί και αξιολογηθεί η συνολική επίδραση στο περιβάλλον από την αλλοίωση του υδρολογικού ισοζυγίου μεταξύ Δυτικής Ελλάδας και Θεσσαλίας και να εκτιμηθούν σε όλη τους την έκταση οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της εκτροπής. Ειδικότερα, με τις αποφάσεις του αυτές το Δικαστήριο δέχθηκε ότι ο Αχελώος ποταμός, ο οποίος με μήκος 220 χιλιομέτρων περίπου και πλάτος έως 90 μέτρων, πηγάζει από το όρος Λάκμος της οροσειράς της Πίνδου, στην περιοχή του Μετσόβου, και, εμπλουτιζόμενος με τα νερά αρκετών παραποτάμων, εκβάλλει δυτικά του Μεσολογγίου, διασχίζει ένα από τα σημαντικότερα υδατικά διαμερίσματα της Χώρας και συνιστά πολύ σημαντικό ποτάμιο οικοσύστημα. Ενόψει των δεδομένων αυτών, το Δικαστήριο έκρινε περαιτέρω ότι το εγχείρημα της εκτροπής μέρους των υδάτων του ποταμού αυτού προς το θεσσαλικό κάμπο αποτελεί σύνθετο και πολύπλοκο τεχνικό έργο μεγάλης κλίμακας, η συνολική επίδραση του οποίου στο φυσικό περιβάλλον των επηρεαζόμενων περιοχών της Δυτικής Ελλάδας και της Θεσσαλίας δεν ισούται προς το άθροισμα των τοπικώς μόνον εξεταζόμενων συνεπειών των επιμέρους τεχνικών έργων που απαιτούνται για την πραγματοποίησή του αλλά είναι πολλαπλάσιο λόγω του δυναμικού και μη γραμμικού χαρακτήρα των διαταρασσόμενων φυσικών και ανθρωπογενών συστημάτων, και ότι, κατά συνέπεια, για την καταγραφή και αξιολόγηση των επιπτώσεων του εγχειρήματος αυτού δεν αρκεί η σύνταξη μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων για καθένα από τα προγραμματιζόμενα επιμέρους τεχνικά έργα αλλ' απαιτείται η σύνταξη συνολικής μελέτης, στην οποία, με την κατάλληλη επιστημονική μέθοδο, θα συσχετίζονται και συνεκτιμώνται οι επιμέρους καθώς και οι απώτερες συνέπειες για το περιβάλλον. Μετά τις ακυρωτικές αυτές αποφάσεις συντάχθηκε με ευθύνη της Ειδικής Υπηρεσίας Δημόσιων έργων Αχελώου της Γενικής Γραμματείας Δημόσιων έργων του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων έργων ενιαία μελέτη για το σύνολο των έργων της εκτροπής και στη συνέχεια εκδόθηκε η απόφαση 68526/3359/13.7.1995 απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων έργων, με την οποία προεγκρίθηκε η χωροθέτηση των επιμέρους έργων που απαιτούνται για την εκτροπή. Ακολούθησε, τέλος, η προσβαλλόμενη κοινή υπουργική απόφαση, με την οποία εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι τόσο για την κατασκευή και λειτουργία των επιμέρους αυτών έργων, που είναι μερικώς διαφορετικά από εκείνα, τα οποία αφορούσαν οι προαναφερόμενες διοικητικές πράξεις που ακυρώθηκαν από το Συμβούλιο της Επικρατείας, όσο και για την ίδια την εκτροπή, για την οποία, μεταξύ άλλων, ορίστηκε ανώτατο επιτρεπόμενο όριο εκτρεπόμενης ποσότητας ύδατος 600 εκατομμυρίων κ.μ., ετησίως, κατά μείωση του ορίου των 1.100 εκατομμυρίων κ.μ. ετησίως που είχε οριστεί με την αρχική πράξη έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, η οποία ακυρώθηκε από το Δικαστήριο.

7. Επειδή στο άρθρο 24 παρ. 1 και 6 του Συντάγματος ορίζεται ότι "Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα . . ." (παρ. 1) και ότι "Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος. Νόμος θα ορίσει τα αναγκαία για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας, καθώς και τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών" (παρ. 6). Με τις διατάξεις αυτές το φυσικό και το πολιτιστικό περιβάλλον έχουν αναχθεί σε αυτοτελώς προστατευόμενο αγαθό προκειμένου να εξασφαλιστεί στα όρια της Χώρας αφενός η οικολογική ισορροπία και η διαφύλαξη των φυσικών πόρων προς χάρη και των επόμενων

γενεών και αφετέρου η διάσωση και προστασία των μνημείων και άλλων στοιχείων προερχόμενων από την ανθρώπινη δραστηριότητα που συνθέτουν την ιστορική, καλλιτεχνική, τεχνολογική και γενικώς την πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας και συμβάλλουν στη διατήρηση της ιστορικής μνήμης. Ξπως προκύπτει, μάλιστα, από τις προαναφερόμενες διατάξεις, ο συντακτικός νομοθέτης δεν αρκέστηκε στην πρόβλεψη δυνατότητας να θεσπίζονται μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος αλλά επέβαλε στα όργανα του Κράτους που έχουν σχετική αρμοδιότητα να προβαίνουν σε θετικές ενέργειες για τη διαφύλαξη του προστατευόμενου αγαθού και, ειδικότερα να λαμβάνουν τα απαιτούμενα νομοθετικά και διοικητικά, προληπτικά και κατασταλτικά, μέτρα παρεμβαίνοντας στον αναγκαίο βαθμό και στην οικονομική ή άλλη ατομική ή συλλογική δραστηριότητα. Κατά τη λήψη, εξάλλου, των μέτρων αυτών τα όργανα της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας οφείλουν, κατά την έννοια των παραπάνω διατάξεων, ερμηνευόμενων ενόψει και των άρθρων 106 και 22 παρ. 1 του Συντάγματος, να σταθμίζουν και άλλους παράγοντες, αναγόμενους στο γενικότερο εθνικό και δημόσιο συμφέρον, όπως είναι εκείνοι που σχετίζονται με τους σκοπούς της οικονομικής ανάπτυξης, της αξιοποίησης του εθνικού πλούτου, της ενίσχυσης της περιφερειακής ανάπτυξης και της εξασφάλισης εργασίας στους πολίτες, δηλαδή σκοπούς, για τους οποίους λαμβάνεται πρόνοια στο Σύνταγμα και, συγκεκριμένα, στα προαναφερόμενα άρθρα 106 και 22 παρ. 1. Η επιδίωξη όμως των σκοπών αυτών και η στάθμιση των προστατευόμενων αντίστοιχων έννομων αγαθών πρέπει να συμπορεύεται προς την υποχρέωση της Πολιτείας να μεριμνά για την προστασία του περιβάλλοντος κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται βιώσιμη ανάπτυξη, στην οποία απέβλεψε ο συντακτικός νομοθέτης (βλ. ΣτΕ Ολομ. 2755/1994, 2537/1996 κ.α.). Ειδικότερα, ως προς τα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς, από τις συνταγματικές αυτές διατάξεις συνάγεται ότι δεν επιτρέπονται επεμβάσεις, οι οποίες συνεπάγονται την καταστροφή, την αλλοίωση ή την με οποιοδήποτε τρόπο υποβάθμισή τους, και ότι καταρχήν επιβάλλεται να διατηρούνται τα στοιχεία αυτά, αναλόγως και προς το είδος και το χαρακτήρα τους, στον τόπο, στον οποίο βρίσκονται. Σε εξαιρετικές, όμως, περιπτώσεις μεγάλων τεχνικών έργων, τα οποία είναι απαραίτητα για την εθνική άμυνα της Χώρας ή έχουν μείζονα σημασία για την εθνική οικονομία και ικανοποιούν ζωτικές ανάγκες του κοινωνικού συνόλου, είναι δυνατό να επιτρέπονται τέτοιες επεμβάσεις στο μέτρο που καθίστανται απολύτως αναγκαίες για τους παραπάνω σκοπούς, ύστερα από στάθμιση της αξίας του μνημείου ως στοιχείου της πολιτιστικής κληρονομιάς, της σοβαρότητας του επιδιωκόμενου σκοπού και της αναγκαιότητας να εκτελεστεί το έργο, εφόσον διαπιστωθεί, με βάση εμπειριστατωμένη έρευνα, ότι δεν υπάρχει εναλλακτική λύση, με την οποία θα ήταν δυνατό να αποτραπεί η βλάβη του μνημείου (βλ. ΣτΕ Ολομ. 2300/1997).

8. Επειδή, ενόψει και της παραπάνω συνταγματικής επιταγής για την προστασία του περιβάλλοντος, εκδόθηκε ο προαναφερόμενος νόμος 1650/1986, με τον οποίο θεσπίζονται κανόνες αναφερόμενοι, πλην άλλων, στις προϋποθέσεις και στη διαδικασία για την έγκριση της εγκατάστασης δραστηριοτήτων ή εκτέλεσης έργων, από τα οποία απειλούνται δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον. Ειδικότερα, με το άρθρο 3 του νόμου αυτού παρέχεται εξουσιοδότηση για την κατάταξη, με κοινή απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων έργων και του κατά περίπτωση αρμόδιου υπουργού, των δημόσιων και ιδιωτικών έργων και δραστηριοτήτων σε τρεις κατηγορίες ανάλογα με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον και με κριτήρια το είδος και το μέγεθός τους, το είδος και

την ποσότητα των εκπεμπόμενων ρύπων και κάθε άλλη επίδραση στο περιβάλλον, τη δυνατότητα να προληφθεί η παραγωγή ρύπων από την εφαρμοζόμενη παραγωγική διαδικασία, τον κίνδυνο σοβαρού ατυχήματος και το βαθμό της ανάγκης να επιβληθούν περιορισμοί για την προστασία του περιβάλλοντος. Περαιτέρω, στο άρθρο 4 του παραπάνω νόμου προβλέπεται, πλην άλλων, ότι "για την πραγματοποίηση νέων ή την επέκταση, τον εκσυγχρονισμό ή τη μετεγκατάσταση υφιστάμενων έργων ή δραστηριοτήτων που περιλαμβάνονται στις κατηγορίες του προηγούμενου άρθρου, απαιτείται η έγκριση όρων για την προστασία του περιβάλλοντος, η οποία αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη χορήγηση άδειας εγκατάστασης ή πραγματοποίησης της δραστηριότητας ή του έργου" (παρ. 1), ότι "για την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων για τα έργα και τις δραστηριότητες της πρώτης κατηγορίας απαιτείται υποβολή μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων" (παρ. 2α), ότι "για νέα έργα και δραστηριότητες της πρώτης κατηγορίας απαιτείται προέγκριση που αφορά τη χωροθέτηση . . . Η διαδικασία για την προέγκριση, τα απαιτούμενα δικαιολογητικά και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια καθορίζονται με την απόφαση της παρ. 10 . . ." (παρ. 6), ότι "με κοινή απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων λργων και του κατά περίπτωση αρμόδιου υπουργού καθορίζονται η διαδικασία έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων, τα απαιτούμενα δικαιολογητικά και η προθεσμία υποβολής τους . . ." (παρ. 10) και ότι "οι διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζονται αναλόγως και στα έργα και τις δραστηριότητες που υφίστανται ή βρίσκονται στο στάδιο της κατασκευής κατά την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού . . ." (παρ. 11). Περαιτέρω, στο άρθρο 5 του ίδιου νόμου ορίζονται τα εξής : "1. Με κοινή απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων λργων και του κατά περίπτωση αρμόδιου υπουργού καθορίζεται το περιεχόμενο της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που μπορεί να διαφοροποιείται κατά κλάδους ή ομάδα έργων και δραστηριοτήτων. Με όμοια απόφαση ορίζεται το περιεχόμενο της μελέτης ανάλογα με τα στάδια έγκρισης του έργου σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 6. Η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων περιλαμβάνει τουλάχιστον : α) περιγραφή του έργου ή της δραστηριότητας με πληροφορίες για το χώρο εγκατάστασης, το σχεδιασμό και το μέγεθός του, β) εντοπισμό και αξιολόγηση των βασικών επιπτώσεων στο περιβάλλον, γ) περιγραφή των μέτρων για την πρόληψη, μείωση ή αποκατάσταση των αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον, δ) εξέταση εναλλακτικών λύσεων και υπόδειξη των κύριων λόγων της επιλογής της προτεινόμενης λύσης, ε) απλή περίληψη του συνόλου της μελέτης. 2. Το οικείο νομαρχιακό συμβούλιο λαμβάνει γνώση της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και πριν από την έγκρισή της ενημερώνει κάθε πολίτη και τους φορείς εκπροσώπησης του, για να εκφράσουν τη γνώμη τους. Ο τρόπος ενημέρωσης καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων λργων". Εξάλλου, με βάση εξουσιοδοτήσεις παρεχόμενες με διατάξεις του παραπάνω νόμου, μεταξύ των οποίων και τα προαναφερόμενα άρθρα 3, 4 παρ. 10 και 11 και 5 παρ. 1, αλλά και σε συμμόρφωση προς τις Οδηγίες 84/360/ΕΟΚ και 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 28ης Ιουνίου 1984 και της 27ης Ιουνίου 1985, αντιστοίχως, εκδόθηκε η κοινή απόφαση 69269/5387/24.10.1990 των Υπουργών Εσωτερικών, Εθνικής Οικονομίας, Γεωργίας, Πολιτισμού, Εμπορικής Ναυτιλίας, Τουρισμού, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων λργων, Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας και Μεταφορών και Επικοινωνιών (φ. 678/25.10.1990, τεύχ. Β?), με την οποία, πλην άλλων, ορίζονται τα έργα και οι δραστηριότητες που κατατάσσονται στην πρώτη κατηγορία, καθορίζονται τα απαιτούμενα στοιχεία και προδιαγραφές του περιεχομένου των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων καθώς και η

διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 4 της κοινής αυτής υπουργικής απόφασης απαριθμούνται τα έργα και οι δραστηριότητες που κατατάσσονται στην πρώτη (Α) κατηγορία, υποδιαιρούμενα σε δύο ομάδες (Ι και ΙΙ), μεταξύ δε εκείνων που ανήκουν στην ομάδα ΙΙ περιλαμβάνονται τα "έργα διευθέτησης (canalization) και ρύθμισης της ροής υδάτων" (περ. ε?) και τα "φράγματα και λοιπές εγκαταστάσεις προς συγκράτηση ή μονιμότερη αποθήκευση των υδάτων" (περ. στ?), στο δε πίνακα 2, ο οποίος προσαρτάται στην απόφαση αυτή και, σύμφωνα με το άρθρο 16, αποτελεί "αναπόσπαστο τμήμα" της, και στον οποίο παραπέμπει η παράγραφος 2 του άρθρου 6 της ίδιας υπουργικής απόφασης, ορίζονται τα στοιχεία που πρέπει να περιέχουν οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τα έργα και τις δραστηριότητες της παραπάνω ομάδας ΙΙ. Περαιτέρω, στο άρθρο 9 της απόφασης αυτής, στο οποίο προβλέπεται η διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι οι περιβαλλοντικοί όροι για τις δραστηριότητες της πρώτης (Α) κατηγορίας εγκρίνονται με κοινή απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων και του αρμόδιου κατά περίπτωση υπουργού, η οποία "αναφέρεται τουλάχιστον στα παρακάτω θέματα : α) Στο είδος και στο μέγεθος της δραστηριότητας. β) Στις ειδικές οριακές τιμές εκπομπής ρυπαντικών φορτίων και συγκεντρώσεων σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις. γ) Στις ειδικές οριακές τιμές στάθμης θορύβου και δονήσεων σύμφωνα με τις εκάστοτε ισχύουσες διατάξεις. δ) Στα τεχνικά έργα και μέτρα αντιρρύπανσης ή γενικότερα αντιμετώπισης της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, που επιβάλλεται να κατασκευασθούν λαμβανομένης υπόψη της καλύτερης διαθέσιμης τεχνολογίας, με τον όρο ότι η εφαρμογή τέτοιων μέτρων δεν συνεπάγεται υπερβολικό κόστος. ε) Στο περιβάλλον της περιοχής και ιδιαίτερα στα ευαίσθητα στοιχεία του και ενδεχομένως στις ειδικά προστατευόμενες ζώνες και στον καθορισμό αναγκαίων για τη διατήρησή τους μέτρων και έργων. στ) Στον καθορισμό του χρονικού διαστήματος, για το οποίο ισχύει η χορηγούμενη έγκριση περιβαλλοντικών όρων καθώς και των προϋποθέσεων για την αναθεώρησή τους" (παρ. 4). Τέλος, σύμφωνα με τη μεταβατική διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 17 της παραπάνω υπουργικής απόφασης, έργα ή δραστηριότητες που βρίσκονται στο στάδιο της κατασκευής κατά την έναρξη ισχύος της απόφασης αυτής προσαρμόζονται στις σχετικές με την έγκριση περιβαλλοντικών όρων διατάξεις της "μετά από τέσσερα (4) χρόνια από την έναρξη ισχύος της", στην ίδια δε παράγραφο ορίζεται ότι "εάν πριν από την πάροδο της τετραετίας, κατά την κατασκευή του έργου ή της δραστηριότητας προκύπτει ότι δεν προστατεύεται επαρκώς το περιβάλλον, επιβάλλονται περιβαλλοντικοί όροι σύμφωνα με τις σχετικές διατυπώσεις της παρούσας απόφασης".

9. Επειδή με τις παραπάνω διατάξεις, που θεσπίστηκαν σε συμμόρφωση προς τη συνταγματική επιταγή για την προστασία του περιβάλλοντος και, ειδικότερα, προς την αρχή της πρόληψης στον τομέα αυτόν, προβλέπεται διοικητική διαδικασία, με την οποία παρέχεται στα αρμόδια όργανα της Διοίκησης η δυνατότητα να εκτιμούν εκ των προτέρων τις αναμενόμενες συνέπειες για το περιβάλλον από σχεδιαζόμενα έργα ή δραστηριότητες και, ενόψει ιδίως των συνεπειών αυτών, της φύσης και της σημασίας των τυχόν θιγόμενων οικοσυστημάτων ή μεμονωμένων στοιχείων, του χαρακτήρα και του σκοπού του συγκεκριμένου έργου ή δραστηριότητας και των υφιστάμενων μέσων αποτροπής, άρσης ή μείωσης της πιθανολογούμενης βλάβης του περιβάλλοντος, να κρίνουν αν και με ποιους όρους μπορεί να πραγματοποιηθεί το έργο ή η δραστηριότητα ώστε να μη παραβιάζεται η

αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης και, γενικότερα, οι παραπάνω ορισμοί του Συντάγματος και οι αναφερόμενοι στο περιβάλλον ορισμοί της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή λνωση του έτους 1992 (Συνθήκης του Μάαστριχτ) που κυρώθηκε με το ν. 2077/1992 (φ. 136) και, συγκεκριμένα, οι διατάξεις του άρθρου 130P της Συνθήκης αυτής, με τις οποίες - και όπως ίσχυαν κατά την έκδοση των προσβαλλόμενων πράξεων - καθιερώνεται επίσης η αρχή της προληπτικής δράσης στον τομέα του περιβάλλοντος. Εξάλλου, σε περίπτωση προσβολής με αίτηση ακύρωσης των διοικητικών πράξεων που εκδίδονται κατά την παραπάνω διαδικασία, ο ακυρωτικός δικαστής ερευνά αν τηρήθηκε συννόμως από ουσιαστική και τυπική άποψη η διαδικασία αυτή και αν τα στοιχεία, στα οποία στηρίζεται η ελεγχόμενη διοικητική πράξη, είναι σύμφωνα με τους σχετικούς ορισμούς της νομοθεσίας και επαρκή για να προσδώσουν έρεισμα στην πράξη. Ειδικότερα, κατά την άσκηση του ακυρωτικού ελέγχου, στον οποίο περιλαμβάνεται και η πλάνη περί τα πράγματα, ο δικαστής εξετάζει, μεταξύ άλλων, αν η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που αποτελεί το βασικό μέσο εφαρμογής της αρχής της πρόληψης, ανταποκρίνεται προς τις απαιτήσεις του νόμου και αν το περιεχόμενό της είναι επαρκές ώστε να παρέχεται στα αρμόδια διοικητικά όργανα η δυνατότητα να διακρίβωνουν και αξιολογούν τις συνέπειες του έργου ή της δραστηριότητας και να εκτιμούν αν η πραγματοποίησή του είναι σύμφωνη με τις διατάξεις της οικείας νομοθεσίας καθώς και με τις προαναφερόμενες συνταγματικές επιταγές και τους ορισμούς της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή λνωση. Η ευθεία, όμως, αξιολόγηση από μέρους του δικαστή των συνεπειών ορισμένου έργου ή δραστηριότητας και η κρίση αν η πραγματοποίησή του αντίκειται στην αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης εξέρχονται των ορίων του ακυρωτικού ελέγχου διότι προϋποθέτουν διαπίστωση πραγματικών καταστάσεων, διερεύνηση τεχνικών θεμάτων, ουσιαστικές εκτιμήσεις και στάθμιση στηριζόμενη στις εκτιμήσεις αυτές. Κατ' ακολουθίαν, παράβαση της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης μπορεί να ελεγχθεί ευθέως από τον ακυρωτικό δικαστή μόνον αν από τα στοιχεία της δικογραφίας και με βάση τα διδάγματα της κοινής πείρας προκύπτει ότι η προκαλούμενη από το έργο ή τη δραστηριότητα βλάβη για το περιβάλλον είναι μη επανορθώσιμη και έχει τέτοια έκταση και συνέπειες ώστε προδήλως να αντιστρατεύεται την παραπάνω συνταγματική αρχή. Αν και κατά τη γνώμη των Συμβούλων Ι. Μαρή, Σ. Ρίζου, Ν. Σακελλαρίου και Ν. Ρόζου ο δικαστής, ο οποίος έχει υποχρέωση, σε κάθε ένδικη υπόθεση, να εξετάζει τη συμμόρφωση προς τις συνταγματικές επιταγές για την προστασία του περιβάλλοντος, έχει και στις ακυρωτικές ακόμη δίκες την εξουσία να κρίνει ευθέως με βάση τα δεδομένα που προκύπτουν από τα στοιχεία της δικογραφίας, αν συγκεκριμένο έργο εναρμονίζεται προς τις συνταγματικές αυτές επιταγές, από τις οποίες απορρέει και η παραπάνω αρχή.

10. Επειδή στην παρούσα υπόθεση, με τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στην οποία στηρίζονται οι προσβαλλόμενες πράξεις, γίνεται δεκτό ότι τα επίμαχα έργα εκτροπής ποσότητας ύδατος του Αχελώου ποταμού θα έχουν επιπτώσεις στον κάτω ρου του ποταμού, δηλαδή στην περιοχή κατάντη του φράγματος που ήδη υπάρχει στη θέση Στράτος, στις πηγές Λάμπρας Λεπινίου που βρίσκονται στην περιοχή αυτή, στις εκβολές του ποταμού και στις λιμνοθάλασσες Μεσολογίου και Αιτωλικού, κυρίως λόγω της μείωσης της ποσότητας ύδατος του ποταμού, με την οποία τροφοδοτούνται οι περιοχές αυτές. Στην ίδια, όμως, μελέτη περιέχεται η εκτίμηση, που τεκμηριώνεται με αναφορά σε συγκεκριμένα πραγματικά δεδομένα, ότι στις παραπάνω λιμνοθάλασσες η μείωση της τροφοδότησης με νερό του ποταμού δεν θα έχει σημαντική επίδραση και μπορεί να καλυφθεί

πλήρως με την αύξηση της παροχής αρδευτικού ύδατος διότι ήδη είναι ελάχιστη η συμβολή του Αχελώου στο συνολικό εμπλουτισμό των λιμνοθαλασσών αυτών με γλυκό νερό και ότι στην περιοχή του δέλτα του ποταμού δεν αναμένονται γενικότερες σοβαρές συνέπειες διότι στην περιοχή αυτή ο Αχελώος έχει ήδη παύσει να λειτουργεί ως φυσικό οικοσύστημα και έχει μετατραπεί σε απολύτως ελεγχόμενο και ρυθμιζόμενο, δηλαδή ανθρωπογενές, ποτάμιο σύστημα που χαρακτηρίζεται από έλεγχο των πλημμυρικών φαινομένων, κατακράτηση φερτών υλών στους ήδη υφιστάμενους ταμιευτήρες και πλήρως ελεγχόμενη ποτάμια δραστηριότητα. Επίσης εκτιμάται με την παραπάνω μελέτη ότι οι δυσμενείς επιπτώσεις από την εκτροπή στην περιοχή κατάντη του φράγματος Στράτου είναι δυνατό να αντιμετωπιστούν εφόσον τηρηθεί το επιβαλλόμενο με την προσβαλλόμενη πράξη έγκρισης περιβαλλοντικών όρων ανώτατο όριο εκτρεπόμενης ποσότητας ύδατος, που ορίστηκε σε 600 εκατομμύρια κ.μ. ετησίως, εξασφαλιστεί η αναγκαία ελάχιστη παροχή στην περιοχή αυτή και γίνει ορθολογική διαχείριση του φυσικού υδατικού δυναμικού. Περαιτέρω, αναγνωρίζεται με τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων ότι τα επίμαχα έργα θα έχουν σοβαρές επιπτώσεις στην ορεινή νότια Πίνδο, σε περιοχή, στην οποία προβλέπεται η κατασκευή, πλην άλλων, των φραγμάτων και ταμιευτήρων Μεσοχώρας και Συκιάς και η οποία, όπως γίνεται δεκτό με τη μελέτη, παρουσιάζει ιδιαίτερος σημαντικά τοπιολογικά και οικολογικά χαρακτηριστικά που συνθέτουν τοπίο εξαιρετικού κάλλους και κατά τόπους μοναδικού χαρακτήρα, με πυκνό και πολλαπλώς διακλαδιζόμενο υδρογραφικό δίκτυο, πλούσιο σε πανίδα με προστατευόμενα είδη και με αξιόλογα δείγματα πολιτιστικής κληρονομιάς. Συγκεκριμένα, στη μελέτη αυτή αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι με την πλήρωση των ταμιευτήρων Μεσοχώρας και Συκιάς, οι οποίοι, στην ανώτατη στάθμη λειτουργίας τους έχουν, αντιστοίχως, επιφάνεια 7.800 τ.μ. και 12.800 τ.μ. με αντίστοιχο συνολικό μήκος ακτογραμμής 60 χιλιομέτρων και 90 χιλιομέτρων, το ποταμοκοιλαδικό τοπίο θα μεταβληθεί σε λιμναίο και λόγω της αισθητικής αξίας της περιοχής θα επέλθει σοβαρή τοπιολογική διαταραχή, θα αλλοιωθεί σημαντικά η χωρική και χρονική διαίτα των επιφανειακών υδάτων στη Νότια Πίνδο και, σε κάποιο βαθμό, κατά μήκος του ρου του Αχελώου, με αποτέλεσμα να επέλθει σοβαρή διαταραχή στην ισορροπία των παρόχθιων συστημάτων, λόγω της ανάσχεσης των φυσικών πλημμυρικών απορροών, να μεταβληθούν οι διαμορφωμένες ισορροπίες κατάντη των φραγμάτων, να αυξηθεί η διαβρωτική δράση του ύδατος και να υποστεί σοβαρές επιπτώσεις το οικοσύστημα του τμήματος του ποταμού κατάντη του φράγματος Συκιάς και έως τον υφιστάμενο ταμιευτήρα Κρεμαστών λόγω του ότι η λειτουργία του υδροηλεκτρικού σταθμού Συκιάς θα έχει ως συνέπεια να καταστεί η ροή των υδάτων εντόνως κυμαινόμενη. Από την ίδια μελέτη προκύπτει ακόμη ότι με την πλήρωση του ταμιευτήρα Μεσοχώρας θα κατακλυσθεί τμήμα 250 στρεμμάτων κατοικημένης περιοχής ενώ στον ταμιευτήρα Συκιάς θα κατακλυσθεί επίσης τμήμα οικισμού, έκτασης 25 στρεμμάτων, εκκλησίες, ερείπια μοναστηριών, τοξωτά γεφύρια καθώς και η Μονή Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου που έχει χαρακτηριστεί διατηρητέο μνημείο και, όπως αναφέρεται στη μελέτη, αποτελεί ιστορικό, αρχαιολογικό και αρχιτεκτονικό μνημείο μεγάλης αξίας. Εξάλλου, στην παραπάνω μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων ερευνώνται οι ανάγκες της Θεσσαλίας για την ύδρευση των οικισμών της και την άρδευση των καλλιεργούμενων εκτάσεων καθώς και οι δυνατότητες να καλυφθούν οι ανάγκες αυτές από τους δικούς της υδατικούς πόρους και με επαρκή θεμελίωση σε συγκεκριμένα δεδομένα διαπιστώνεται σοβαρή υποβάθμιση του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα της περιοχής αυτής και γίνεται δεκτό ότι είναι απολύτως αναγκαία η ενίσχυση του υδατικού δυναμικού της. Η μελέτη

αυτή εκθέτει αναλυτικώς τους λόγους που υπαγορεύουν τη βελτίωση των συνθηκών άρδευσης στη Θεσσαλία. Συγκεκριμένα, αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι η θεσσαλική πεδιάδα αποτελεί τη μεγαλύτερη ενιαία πεδινή έκταση της Ελλάδας που καλύπτει 3,9 εκατομμύρια στρέμματα, δηλαδή περίπου το 10% του συνόλου της γεωργικής γης της Χώρας, ότι από την έκταση αυτή αρδεύονται περίπου 2,4 εκατομμύρια στρέμματα, αλλά και αυτά ανεπαρκώς διότι με την υφιστάμενη διαχείριση των υδατικών πόρων της περιοχής οι ποσότητες νερού που παρέχονται στις αρδευόμενες γεωργικές εκτάσεις καλύπτουν ποσοστό μόνο 40% έως 70% των καλλιεργειών, με αποτέλεσμα να παραμένει μειωμένη η παραγωγική ικανότητα της γης, και ότι αν δεν ενισχυθούν οι υδατικοί πόροι της Θεσσαλίας μεγάλο μέρος των ανεπαρκώς αρδευόμενων εκτάσεων θα επανέλθουν σταδιακά σε ξηρική μορφή καλλιεργειών, θα προκληθεί περαιτέρω ταπείνωση της στάθμης των γεωτρήσεων και θα μειωθεί ακόμη περισσότερο ο βαθμός πληρότητας των αρδεύσεων με άμεσο αποτέλεσμα τη μείωση των αποδόσεων, των εισοδημάτων και της απασχόλησης, ενώ, αντιθέτως, η ικανοποιητική άρδευση θα έχει πολλαπλές θετικές επιπτώσεις. Περαιτέρω, με την ίδια μελέτη γίνεται δεκτό ότι, αν αξιοποιηθούν μόνον οι ήδη διαθέσιμες ποσότητες των επιφανειακών υδάτων της Θεσσαλίας, θα ενταθεί το μείζον πρόβλημα της ανεπαρκούς άρδευσης διότι το υπόγειο υδατικό δυναμικό της Θεσσαλίας που μπορεί να αντληθεί ετησίως χωρίς διατάραξη των υπόγειων υδάτων ανέρχεται σε 389X106 κ.μ. με αποτέλεσμα να παραμένει έλλειμμα 863X106 κ.μ. ετησίως, ότι, με συνεκτίμηση των αναγκών ύδρευσης που επιβάλλεται να ικανοποιούνται κατά προτεραιότητα, από τα 2,4 εκατομμύρια στρέμματα των ανεπαρκώς αρδευόμενων εκτάσεων της θεσσαλικής πεδιάδας μπορεί να αρδευθεί συνολική έκταση 500 χιλιάδων έως ενός εκατομμυρίου στρεμμάτων, ενώ η υπόλοιπη έκταση θα συνεχίσει να αρδεύεται ανεπαρκώς.

11. Επειδή, ενόψει των παραπάνω διαπιστώσεων και αξιολογήσεων που περιέχονται στη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στην οποία στηρίζονται οι προσβαλλόμενες πράξεις, συνάγεται ότι έγινε ενδελεχής και με επαρκή τεκμηρίωση στάθμιση των συνεπειών των επίμαχων έργων για το περιβάλλον προς την καλυπτόμενη με τα έργα αυτά ανάγκη, η οποία αφορά κυρίως τη διατήρηση και ενίσχυση της παραγωγικής ικανότητας της θεσσαλικής πεδιάδας, δηλαδή σκοπό γενικότερου δημόσιου συμφέροντος, αναγόμενο στην οικονομική ανάπτυξη και στην αξιοποίηση του εθνικού πλούτου. Κατά συνέπεια, ως προς τη διαπίστωση της ανάγκης ενίσχυσης του υδατικού δυναμικού της Θεσσαλίας με εκτροπή μέρους των υδάτων του Αχελώου ποταμού, η παραπάνω μελέτη είναι πλήρης και επαρκής. Εξάλλου, από τα στοιχεία, τα οποία προσκομίζουν οι αιτούντες, και από τα λοιπά στοιχεία του φακέλου δεν αποδεικνύεται ότι οι διαπιστώσεις και εκτιμήσεις της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων στηρίζονται σε ανακριβή δεδομένα, ούτε προκύπτει βλάβη του περιβάλλοντος πέρα από τα ακραία όρια, των οποίων η υπέρβαση υπόκειται σε ευθύ δικαστικό έλεγχο, σύμφωνα με όσα διαλαμβάνονται σε προηγούμενη σκέψη. Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι τα παραπάνω έργα καθεαυτά αντίκεινται στους ορισμούς του Συντάγματος και της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή λνωση, με τους οποίους επιτάσσεται η προστασία του περιβάλλοντος, και κατ' ακολουθίαν ότι η πραγματοποίησή τους απαγορεύεται απολύτως χωρίς να καταλείπεται περαιτέρω στάδιο αναζήτησης των κατάλληλων περιβαλλοντικών όρων για την άμβλυνση των δυσμενών συνεπειών και την επανόρθωση της δημιουργούμενης βλάβης. Πρέπει, επομένως, να απορριφθούν ως αβάσιμοι οι λόγοι ακύρωσης, με τους οποίους προβάλλεται ότι το εγχείρημα της εκτροπής του ρου του Αχελώου ποταμού και η

πραγματοποίηση των προαναφερόμενων έργων έρχονται σε αντίθεση προς την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης που καθιερώνεται από τα άρθρα 24 και 106 του Συντάγματος και 2 και 130Ρ της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή λνωση. Μειοψήφησαν οι Σύμβουλοι Αθ. Τσαμπάση, Ι. Μαρή, Γ. Παναγιωτόπουλος, Σ. Ρίζος, Ν. Σακελλαρίου, Αικ. Συγγούνα, Ν. Ρόζος, Αθ. Ράντος, Ελ. Δανδουλάκη, Ειρ. Σάρπ και Χρ. Ράμμος, οι οποίοι έχουν τη γνώμη, προς την οποία συντάχθηκε και ο Πάρεδρος Θ. Αραβάνης, ότι οι προαναφερόμενες ιδιαιτέρως δυσμενείς συνέπειες που επέρχονται σε ευαίσθητα οικοσυστήματα από την πραγματοποίηση των επίμαχων έργων, όπως αυτές περιγράφονται στη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, συνιστούν βλάβη, η οποία, αυτοτελώς αξιολογούμενη, προδήλως εξέρχεται των κατά τις παραπάνω υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις ανεκτών ορίων επέμβασης στο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, ενόψει της έκτασής τους, της οριστικής αλλοίωσης του τοπίου χωρίς δυνατότητα αποκατάστασης, έστω και μερικής, και της φύσης και οικολογικής σημασίας των θιγόμενων οικοσυστημάτων. Κατά τη γνώμη, λοιπόν, αυτή της μειοψηφίας οι σχετικοί λόγοι ακύρωσης προβάλλονται βασίμως.

12. Επειδή η πραγματοποίηση των έργων, τα οποία αφορούν οι προσβαλλόμενες αποφάσεις, και, κατ' ακολουθίαν, η έγκριση περιβαλλοντικών όρων για τα έργα αυτά δεν προϋποθέτουν την προηγούμενη σύνταξη χωροταξικού σχεδίου κατά τις διατάξεις του ν. 360/1976 "περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος" (φ. 151), με τον οποίο προβλέπεται η κατάρτιση και έγκριση χωροταξικών σχεδίων, εθνικών περιφερειακών και ειδικών, και καθορίζεται το περιεχόμενό τους, αφού τέτοια προϋπόθεση δεν τίθεται κατά τις διατάξεις του προαναφερόμενου ν. 1650/1986 και της κοινής υπουργικής απόφασης 69269/5387/1990, κατ' εφαρμογή των οποίων εκδόθηκαν οι προσβαλλόμενες αποφάσεις, ούτε, εξάλλου, απορρέει ευθέως από το άρθρο 24 παρ. 2 του Συντάγματος, με το οποίο επιτάσσεται η χωροταξική οργάνωση της Χώρας, ή από τον παραπάνω ν. 360/1976 απαγόρευση να πραγματοποιηθούν τα επίμαχα έργα αν δεν είναι ενταγμένα σε χωροταξικό σχέδιο (ΣτΕ Ολομ. 4498/1998). Επομένως, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος ο λόγος ακύρωσης, με τον οποίο υποστηρίζεται ότι μη νομίμως εκδόθηκε η προσβαλλόμενη πράξη έγκρισης περιβαλλοντικών όρων διότι δεν έχει καταρτιστεί χωροταξικό σχέδιο, κατά τα άρθρα 1 έως 5 του ν. 360/1976, για τις περιοχές, στις οποίες βρίσκονται τα επίμαχα έργα. Αν και κατά τη γνώμη των Συμβούλων Ι. Μαρή, Γ. Παναγιωτόπουλου, Σ. Ρίζου, Ν. Σακελλαρίου, Ν. Ρόζου και Ειρ. Σάρπ ο λόγος αυτός προβάλλεται βασίμως διότι, ενόψει της σοβαρότητας των συνεπειών των παραπάνω έργων και της έκτασης και του χαρακτήρα των θιγόμενων περιοχών, η πραγματοποίηση των έργων αυτών είναι επιτρεπτή μόνο στο πλαίσιο χωροταξικού σχεδίου, το οποίο, κατά τα άρθρα 24 παρ. 1 και 2, 79 παρ. 8 και 106 παρ. 1 του Συντάγματος, αποτελεί τη χωρική έκφραση αντίστοιχου προγράμματος οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, δεδομένου, μάλιστα, ότι έχουν ήδη εγκριθεί από τη Βουλή, με πράξεις της που δεν αποτελούν τυπικό νόμο, σχετικά προγράμματα (ΦΕΚ Α' 206/1977 και ΦΕΚ Α' 106/1979), για την εξειδίκευση των οποίων απαιτείται η έγκριση χωροταξικού σχεδίου.

13. Επειδή ο λόγος, με τον οποίο προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη πράξη έγκρισης περιβαλλοντικών όρων εκδόθηκε αναρμοδίως διότι δεν συνυπογράφεται από τον Υπουργό Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και τον Υπουργό Υγείας και Πρόνοιας, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, δεδομένου ότι οι Υπουργοί αυτοί δεν είναι συναρμόδιοι κατά την έννοια των προαναφερόμενων διατάξεων του άρθρου 4 παρ. 2β του ν.

1650/1986 και του άρθρου 9 παρ. 4 της κοινής υπουργικής απόφασης 69269/5387/1990, στις οποίες ερείδεται η πράξη αυτή, αφού από ουδεμία ειδικότερη διάταξη καθιερύεται σχετική αρμοδιότητα των συγκεκριμένων αυτών Υπουργών, τα δε επίμαχα έργα και οι σκοποί που εξυπηρετούνται με αυτά δεν εμπίπτουν στον κύκλο αρμοδιοτήτων των αντίστοιχων Υπουργείων (ΣτΕ Ολομ. 4498/1998).

14. Επειδή προβάλλεται περαιτέρω ότι η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στην οποία στηρίζεται η προσβαλλόμενη πράξη έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, δεν υποβλήθηκε προσηκόντως στις διατυπώσεις δημοσιότητας που προβλέπονται στον προαναφερόμενο ν. 1650/1986 και στην παραπάνω κοινή απόφαση 75308/5512/26.10.1990 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων έργων και του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας, που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του νόμου αυτού, σε συμμόρφωση και προς την Οδηγία 85/337/ΕΟΚ, διότι ουδεμία δημοσιοποίηση της μελέτης έλαβε χώρα στον νομό Ιωαννίνων, ενώ στο νομό Ευρυτανίας δεν έλαβε χώρα η επιβαλλόμενη ανακοίνωση στον τύπο και στους νομούς Τρικάλων και Γρεβενών εμφολόγησαν παραβάσεις ως προς τον τρόπο πρόσκλησης των ενδιαφερομένων και την εξασφάλιση δυνατότητας πρόσβασης στα στοιχεία που συνόδευαν τη μελέτη. Ανεξαρτήτως, όμως, της αοριστίας, με την οποία διατυπώνεται ο λόγος ως προς τους νομούς Τρικάλων και Γρεβενών, και του ζητήματος αν ήταν αναγκαία κατά νόμο η τήρηση των διατυπώσεων δημοσιοποίησης της μελέτης στο νομό Ιωαννίνων, ο λόγος αυτός είναι απορριπτέος προεχόντως ως προβαλλόμενος χωρίς έννομο συμφέρον αφού δεν προσδιορίζεται η βλάβη των αιτουσών περιβαλλοντικών οργανώσεων, που εδρεύουν στην Αθήνα, από τυχόν παραλείψεις κατά τη δημοσιοποίηση της μελέτης στους παραπάνω νομούς.

15. Επειδή με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ, σε συμμόρφωση προς την οποία εκδόθηκε η κοινή απόφαση 414985/1985 του Αναπληρωτή Υπουργού Γεωργίας και του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας (φ. 757/18.12.1985, τεύχ. Β?), επιβάλλεται η λήψη μέτρων για τη διατήρηση ή αποκατάσταση επαρκούς ποικιλίας και επιφανείας οικοτόπων για τα είδη πτηνών που από τη φύση τους ζουν σε άγρια κατάσταση και προβλέπονται ορισμένες κατηγορίες τέτοιων μέτρων, στις οποίες περιλαμβάνεται η δημιουργία ζωνών προστασίας, στις οποίες πρέπει να λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα ώστε να αποτρέπεται η ρύπανση, η φθορά των οικοτόπων και οι επιβλαβείς για τα πτηνά διαταράξεις (άρθρα 2 και 4 παρ. 4). Εξάλλου, με τη μεταγενέστερη Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, προς την οποία επίσης προσαρμόστηκε η εθνική έννομη τάξη με την από 11.12.1998 απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Ανάπτυξης, Γεωργίας, Πολιτισμού, Εμπορικής Ναυτιλίας και των Υφυπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Εθνικής Οικονομίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων έργων (φ. 1289/28.12.1998, τεύχ. Β?), προβλέπεται η δημιουργία ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου ειδικών ζωνών, καλούμενου "Natura 2000", που αποτελείται από περιοχές, στις οποίες βρίσκονται τύποι φυσικών οικοτόπων και οικοτόπων ειδών που απεικονίζονται σε παραρτήματα, τα οποία προσαρτώνται στην Οδηγία (άρθρο 3). Περαιτέρω προβλέπεται, στην ίδια Οδηγία, ότι για τον παραπάνω σκοπό καταρτίζεται από την Επιτροπή, μέσα σε έξι έτη από την κοινοποίηση της Οδηγίας, με βάση σχετικές προτάσεις των Κρατών - μελών, κατάλογος προστατευόμενων περιοχών, για τις οποίες το οικείο Κράτος οφείλει να λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα για τη διατήρηση ή αποκατάσταση των υφιστάμενων οικοτόπων (άρθρο 4). Σε εφαρμογή της τελευταίας αυτής Οδηγίας το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων έργων με το έγγραφό

του 18670/2520 από 31.7.1996 υπέβαλε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατάλογο περιοχών ειδικής προστασίας, στις οποίες περιλαμβάνεται και η περιοχή "Κοιλιάδα Αχελώου", στα όρια της οποίας περιλαμβάνονται τα έργα στην περιοχή Συκιάς που προβλέπονται με την προσβαλλόμενη πράξη έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, επισημαίνεται, όμως, στο ίδιο αυτό έγγραφο ότι τα υποδεικνυόμενα όρια των προτεινόμενων περιοχών είναι προσωρινά διότι η τελική οριοθέτηση εξαρτάται από τα αποτελέσματα εκπονούμενων διαχειριστικών σχεδίων και μελετών και από το πρόγραμμα χαρτογράφησης των τύπων οικοτόπων και ότι από τα προσωρινά αυτά όρια εξαιρούνται "οι θεσμοθετημένες χρήσεις (οικισμοί, υποδομές, κ.λπ.)". Με τα δεδομένα αυτά δεν στοιχειοθετείται παράβαση των παραπάνω Οδηγιών, αφού, πάντως, η προσβαλλόμενη αυτή πράξη εκδόθηκε στις 15.12.1995, δηλαδή όχι μόνον πριν ολοκληρωθεί η κατάρτιση του καταλόγου προστατευόμενων περιοχών με σχετική απόφαση της Επιτροπής αλλά και πριν ακόμη την υποβολή της σχετικής πρότασης της Ελλάδας. Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος ο λόγος ακύρωσης, με τον οποίο υποστηρίζεται ότι η πράξη αυτή έρχεται σε αντίθεση προς τις προαναφερόμενες Οδηγίες.

16. Επειδή προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη πράξη έγκρισης περιβαλλοντικών όρων έρχεται σε αντίθεση προς τις διεθνείς συμβάσεις του Ρίο ντε Τζανέιρο έτους 1992 για τη βιολογική ποικιλότητα και της Βέρνης έτους 1979 για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης, που έχουν κυρωθεί με το ν. 2204/1994 (φ. 59) και το ν. 1335/1983 (φ. 32), αντιστοίχως, και προς τη διεθνή σύμβαση της Βόννης έτους 1979 για τη διατήρηση των αποδημητικών ειδών της άγριας πανίδας, στην οποία έχει προσχωρήσει η τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα με την απόφαση 82/461/ΕΟΚ του Συμβουλίου, διότι, όπως υποστηρίζουν οι αιτούντες, η πραγματοποίηση των έργων, τα οποία αφορά η πράξη αυτή, θα έχει ως συνέπεια την εξαφάνιση ή τουλάχιστον την ανεπανόρθωτη υποβάθμιση προστατευόμενων και ευαίσθητων υγροτοπικών και δασικών οικοσυστημάτων και την εξαφάνιση πλήθους τύπων οικοτόπων και ειδών πανίδας και χλωρίδας που προστατεύονται και από τις παραπάνω διεθνείς συμβάσεις. Ο λόγος είναι απορριπτέος προεχόντως ως αορίστως προβαλλόμενος διότι δεν προσδιορίζονται, σε συσχέτιση και προς τις διατάξεις των διεθνών αυτών συμβάσεων και τα παραρτήματα που τις συνοδεύουν, τα συγκεκριμένα είδη και φυσικοί οικότοποι, οι οποίοι, κατά τους αιτούντες, υπάγονται στην προστασία των συμβάσεων αυτών και θίγονται ανεπανόρθωτα από την πραγματοποίηση των επίμαχων έργων. Αν και κατά τη γνώμη των Συμβούλων Ι. Μαρή, Κ. Μενουδάκου, Σ. Ρίζου, Ν. Σακελλαρίου, Αικ. Συγγούνα, Ν. Ρόζου, Αθ. Ράντου, Ελ. Δανδουλάκη και Ειρ. Σάρπ ο λόγος αυτός είναι ορισμένος και επιδεκτικός δικαστικής εκτίμησης και, συνεπώς, πρέπει να εξεταστεί κατ' ουσίαν, δεδομένου ότι τα θιγόμενα είδη πανίδας και χλωρίδας και, γενικότερα, τα θιγόμενα οικοσυστήματα προκύπτουν από τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στην οποία στηρίζεται η προσβαλλόμενη πράξη.

17. Επειδή με τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στην οποία στηρίζεται η προσβαλλόμενη πράξη έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, ερευνήθηκαν διεξοδικά, όπως εκτίθεται στη δέκατη σκέψη, οι επιπτώσεις από την κατασκευή και λειτουργία των επίμαχων έργων στους υγροτόπους των λιμνοθαλασσών Μεσολογίου και Αιτωλικού και του δέλτα του Αχελώου, οι οποίοι υπάγονται στην προστασία της Διεθνούς Συμφωνίας του Ραμσάρ έτους 1971 για τους υγροτόπους διεθνούς ενδιαφέροντος, που κυρώθηκε με το ν.δ. 191/1974 (φ. 350), και για τους οποίους έχουν επιβληθεί, σε συμμόρφωση και προς τη Διεθνή αυτή Συμφωνία, μέτρα προστασίας με την

κοινή απόφαση 1319/20.7.1993 των Υπουργών Γεωργίας και Εμπορικής Ναυτιλίας και των Υφυπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων έργων και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας και Εμπορίου (φ. 755/28.9.1993, τεύχ. Β?). Συγχρόνως με την ίδια μελέτη, εκτιμήθηκε, με αναφορά σε συγκεκριμένα στοιχεία που δεν αποδεικνύονται ανακριβή, ότι τα έργα αυτά και η εκτροπή προς τη Θεσσαλία ποσότητας ύδατος του ποταμού 600 εκατομμυρίων κ.μ. ετησίως δεν θα επιφέρει βλάβη στους παραπάνω υγροτόπους, εφόσον τηρηθούν οι όροι που προβλέπονται στη μελέτη και τελικώς εγκρίθηκαν με την προσβαλλόμενη πράξη, μεταξύ των οποίων και εκείνος που αφορά τον ορισμό της προαναφερόμενης ποσότητας ως ανώτατου ορίου εκτρεπόμενου ύδατος. Με τα δεδομένα αυτά, η προσβαλλόμενη πράξη δεν έρχεται σε αντίθεση προς τη Διεθνή αυτή Συμφωνία και, επομένως, ο σχετικός λόγος ακύρωσης, ο οποίος δεν προσάπτει συγκεκριμένη αιτίαση στην αιτιολογική βάση της προσβαλλομένης, πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος. Μειοψήφησαν οι Σύμβουλοι Αθ. Τσαμπάση, Ι. Μαρή, Γ. Παναγιωτόπουλος, Σ. Ρίζος, Ν. Σακελλαρίου, Αικ. Συγγούνα, Ν. Ρόζος, Αθ. Ράντος, Ελ. Δανδουλάκη και Ειρ. Σάρπ, οι οποίοι έχουν τη γνώμη ότι ο λόγος ακυρώσεως είναι βάσιμος διότι, ενώ, όπως και με την ίδια τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων γίνεται δεκτό, αλλά συνάγεται και από τα διδάγματα της κοινής πείρας, η μείωση της ροής του ύδατος στους παραπάνω υγροτόπους λόγω της εκτροπής θα έχει επίδραση στα ιδιαίτερος ευαίσθητα αυτά οικοσυστήματα, δεν προκύπτει από τη μελέτη αυτή και τα λοιπά στοιχεία του φακέλου, κατά τρόπο αναμφισβήτητο, ότι με τους επιβαλλόμενους περιβαλλοντικούς όρους διασφαλίζεται η πλήρης άρση της δυσμενούς αυτής επίδρασης και η διατήρηση τουλάχιστον της υφιστάμενης κατάστασης στους υγρότοπους αυτούς.

18. Επειδή στο άρθρο 50 του ν. 5351 "περί αρχαιοτήτων", όπως κωδικοποιήθηκε με το από 9/24.8.1932 π.δ/γμα (φ. 275) και τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 του ν.δ/τος 6/1968 (φ. 279), ορίζεται ότι "απαγορεύεται άνευ αδείας του Υπουργείου Παιδείας 1) η λατομία και σκαφή προς πορισμόν υλικού οικοδομών και αρχαίων ερειπίων πόλεων, συνοικισμών, νεκροπόλεων και εις απόστασιν 500 μέτρων παντός ορατού αρχαίου μνημείου, ως και η κατασκευή ασβεστοκαμίνου εις περιφέρειαν 500 μέτρων από των αρχαίων, 2) η πλησίον αρχαίου επιχείρησις έργου δυναμένου να βλάψη αυτά αμέσως ή εμμέσως . . . 3) οιαδήποτε εργασία επί κτιρίων και λειψάνων ή ερειπίων αρχαίων, και αν έτι δεν επιφέρει ζημίαν τινα . . ." και στο άρθρο 52 του νόμου αυτού προβλέπεται ότι "επισκευή ή καθ' οιονδήποτε τρόπον μετασκευή εκκλησιών ή άλλων καλλιτεχνικών και ιστορικών μνημείων και οικοδομημάτων παλαιότερων του 1830, γίνεται μόνον μετ' έγκρισιν του Υπουργείου της Παιδείας, παρεχομένην μετά γνωμοδότησιν του αρχαιολογικού Συμβουλίου . . . ". Εξάλλου, στο άρθρο 1 του ν. 1469/1950 "περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενεστέρων του 1830" (φ. 169), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 12 του ν.δ/τος 4177/1961 (φ. 131) ορίζονται τα εξής :
"1.α) Η ανέγερσις οικοδομημάτων επί τόπων χαρακτηριζομένων ως ιδιαίτερου φυσικού κάλλους (εξαιρουμένων των ιστορικών και αρχαιολογικών) ως και η επισκευή, κατασκευή και οιαδήποτε διαρρύθμισις των επ' αυτών κειμένων οικοδομημάτων ή μνημείων και εν γένει κτισμάτων, μεταγενεστέρων του έτους 1830 και β) η επισκευή, μετασκευή και οιαδήποτε εσωτερική ή εξωτερική διαρρύθμισις, ως και η εκτέλεσις έργων συντηρήσεως οικοδομημάτων ή μνημείων μεταγενεστέρων του έτους 1830 χαρακτηριζομένων ως έργων τέχνης χρηζόντων ειδικής προστασίας, διά τα οποία ήθελε κριθεί επιβεβλημένη η θέσπισις ειδικής προστασίας,

υπάγονται εις τας διατάξεις του άρθρου 52 του Κωδ. Νόμ. 5351 του 1932 .
 . . 2. Ο κατά την προηγούμενη παράγραφον χαρακτηρισμός τόπου ή έργου ενεργείται διά πράξεως του Υπουργού Προεδρίας της Κυβερνήσεως, δημοσιευομένης διά της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως και εκδιδομένης μετά σύμφωνον γνώμη του Αρχαιολογικού Συμβουλίου . . . 3. . . .".
 Περαιτέρω, στο άρθρο 5 του ίδιου νόμου προβλέπεται ότι "1. Η εις την κατηγορίαν των καλλιτεχνικών και ιστορικών μνημείων και οικοδομημάτων παλαιότερων του 1830 (άρθρ. 52 του κωδικοποιηθέντος Νόμ. 5351 "περί αρχαιοτήτων") δύνανται να υπαχθώσι και κτίσματα έχοντα ιστορικήν σπουδαιότητα, νεώτερα του έτους 1830 ως και ιστορικοί τόποι. Προς τούτο δέον προηγουμένως να χαρακτηρισθώσιν ως ιστορικοί τόποι διά πράξεως του Υπουργού των Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας εκδιδομένης μετά σύμφωνον γνώμην του Αρχαιολογικού Συμβουλίου και δημοσιευομένης εις την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. 2. Επί των κατά τα ως άνω χαρακτηριζομένων ως ιστορικών οικοδομημάτων ή ως ιστορικών τόπων εφαρμόζονται άπασαι αι περί καλλιτεχνικών και ιστορικών μνημείων και οικοδομημάτων παλαιότερων του έτους 1830 διατάξεις του κωδικοποιηθέντος Νόμ. 5351 περί αρχαιοτήτων και του Νόμ. 216/1943 περί οργανώσεως της υπηρεσίας Αναστηλώσεως. Ειδικώς δε προκειμένου περί ιστορικών τόπων έχουσιν εφαρμογήν και αι διατάξεις του άρθρου 50 του Νόμ. 5351". Κατά την έννοια των διατάξεων αυτών, ερμηνευόμενων ενόψει των συνταγματικών επιταγών που διαλαμβάνονται σε προηγούμενη σκέψη, εργασίες, οι οποίες συνεπάγονται καταστροφή ή οποιαδήποτε βλάβη αρχαίου μνημείου ή νεότερου μνημείου που έχει υπαχθεί σε καθεστώς ειδικής προστασίας με βάση τα προαναφερόμενα άρθρα 52 του κωδικοποιημένου νόμου 5351 και 1 και 5 του ν. 1469/1950, δεν είναι επιτρεπτές, εκτός αν πρόκειται για επέμβαση απολύτως αναγκαία για την πραγματοποίηση σημαντικού έργου, με το οποίο εξυπηρετούνται σκοποί μείζονος δημόσιου συμφέροντος. Στην εξαιρετική αυτή περίπτωση είναι δυνατό να επιτρέπεται η επέμβαση, ύστερα από στάθμιση αφενός της σημασίας του επιδιωκόμενου σκοπού και της αναγκαιότητας του έργου και αφετέρου του χαρακτήρα και της αξίας του θιγόμενου μνημείου και αφού διερευνηθεί αν υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις ώστε να αποτραπεί η βλάβη του μνημείου. Οι πράξεις δε των αρμόδιων οργάνων της Διοίκησης, με τις οποίες παρέχεται η δυνατότητα της επέμβασης, πρέπει να είναι ειδικώς αιτιολογημένες.

19. Επειδή, περαιτέρω, στη Διεθνή Σύμβαση της Γρανάδας έτους 1985 για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης που κυρώθηκε με το ν. 2039/1992 (φ. 61) προβλέπεται ότι "στην παρούσα Σύμβαση σαν αρχιτεκτονική κληρονομιά θεωρείται ότι περιλαμβάνει τα ακόλουθα ακίνητα αγαθά : 1. Τα μνημεία : κάθε κατασκευή ιδιαίτερα σημαντική λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού της ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων ή διακοσμητικών στοιχείων, που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους. 2. Τα αρχιτεκτονικά σύνολα . . . 3. Οι τόποι . . ." (άρθρο 1), ότι "κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται : 1. να καθιερώσει ένα νομικό καθεστώς προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. 2. να εξασφαλίσει, μέσα σ' αυτό το νομικό πλαίσιο και ανάλογα με τα ιδιαίτερα για κάθε Κράτος ή περιφέρεια μέτρα, την προστασία των μνημείων, των αρχιτεκτονικών συνόλων και των τόπων" (άρθρο 3), ότι "κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται : 1. να θέσει σε εφαρμογή, με βάση τη νομική προστασία των σχετικών ακινήτων, κατάλληλες διαδικασίες ελέγχου και αδειών, 2. να φροντίσει ώστε τα προστατευόμενα ακίνητα να μην αλλοιωθούν, ερειπωθούν ή κατεδαφιστούν. Γι' αυτόν το σκοπό, κάθε

συμβαλλόμενος υποχρεώνεται, εάν δεν το έχει ήδη κάνει, να εισαγάγει στη νομοθεσία του διατάξεις, που να προβλέπουν : α. την υποβολή προς τις αρμόδιες αρχές των σχεδίων κατεδάφισης ή μετατροπής μνημείων, που ήδη προστατεύονται, ή μνημείων για τα οποία έχει κινηθεί η διαδικασία προστασίας, όπως και κάθε σχεδίου που θίγει το περιβάλλον τους, β. την υποβολή στις αρμόδιες αρχές των μελετών που θίγουν το σύνολο ή τμήμα ενός αρχιτεκτονικού συνόλου ή ενός τόπου . . . γ. τη δυνατότητα που παρέχεται στις δημόσιες υπηρεσίες να ζητούν από τον ιδιοκτήτη ενός προστατευόμενου ακινήτου να πραγματοποιεί εργασίες ή να τον υποκαθιστούν σε περίπτωση που υπάρχει αδυναμία εκ μέρους του, δ. τη δυνατότητα απαλλοτριώσης ενός προστατευόμενου ακινήτου" (άρθρο 4), ότι "κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να αποκλείσει τη μετακίνηση του συνόλου ή τμήματος ενός προστατευόμενου μνημείου, εκτός από την περίπτωση κατά την οποία η υλική προστασία του μνημείου θα το απαιτούσε επιτακτικά. Στην περίπτωση αυτή, η αρμόδια υπηρεσία θα πρέπει να πάρει τις απαραίτητες προφυλάξεις για την αποσυναρμολόγηση, τη μεταφορά και την επανασυναρμολόγηση του σε κατάλληλο χώρο" (άρθρο 5) και ότι "κάθε συμβαλλόμενος υποχρεώνεται να υιοθετήσει πολιτική ολοκληρωμένης προστασίας, η οποία : 1. . . . 2. . . . 3. θα καθιστά τη συντήρηση, την αναβίωση και την ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, σημαντικότερο στοιχείο της πολιτιστικής, περιβαλλοντολογικής και χωροταξικής πολιτικής 4. . . . 5. . . ."

(άρθρο 10). Η παραπάνω Σύμβαση, η οποία, όπως προκύπτει από σχετική ανακοίνωση που δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (φ. 114/1.7.1992, τεύχ. Α?), τέθηκε σε ισχύ στην Ελλάδα, σύμφωνα με το άρθρο 22 αυτής, από 1.9.1992, έχει εφαρμογή στην παρούσα υπόθεση αφού οι προσβαλλόμενες πράξεις εκδόθηκαν μετά την ημερομηνία αυτή. Κατά την ειδικότερη δε γνώμη του Προέδρου του Δικαστηρίου και των Συμβούλων Θ. Χατζηπαύλου, Γ. Παναγιωτόπουλου, Κ. Μενουδάκου, Θ. Παπαευαγγέλου, Ελ. Δανδουλάκη, Δ. Μαρινάκη και Στ. Χαραλάμπους, την οποία υποστήριξε και η Πάρεδρος Σπ. Χρυσικοπούλου, η Διεθνής αυτή Σύμβαση έχει εφαρμογή στην κρινόμενη υπόθεση για το λόγο ότι υπό την ισχύ της εκδόθηκε η απόφαση 68526/3359/13.7.1995 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων έργων, με την οποία προεγκρίθηκε η χωροθέτηση των επίμαχων έργων κατά την προβλεπόμενη από το ν. 1650/1986 διαδικασία, η οποία κινήθηκε εκ νέου μετά τις προαναφερόμενες ακυρωτικές αποφάσεις του Δικαστηρίου. Μειοψήφησαν οι Σύμβουλοι Π.Ζ. Φλώρος, Γ. Ανεμογιάννης, Ν. Σκλίας και Δ. Μπριόλας, οι οποίοι υποστήριξαν τη γνώμη ότι εφόσον, όπως έγινε δεκτό και με τις προηγούμενες ακυρωτικές αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, η εκτέλεση των έργων εκτροπής των υδάτων του Αχελώου είχε καταρχήν αποφασιστεί, και είχαν μάλιστα αρχίσει σχετικές προπαρασκευαστικές εργασίες πριν το έτος 1986, δηλαδή πριν την έναρξη ισχύος στην Ελλάδα της παραπάνω Διεθνούς Σύμβασης, η τελευταία δεν είναι εφαρμοστέα στην παρούσα υπόθεση, δεδομένου ότι η υποχρέωση των κρατικών οργάνων που θεσπίζεται με τη Σύμβαση αυτή δεν ανατρέχει σε χρόνο προγενέστερο του χρονικού σημείου, κατά το οποίο οι όροι της ενσωματώθηκαν στην εσωτερική έννομη τάξη και, συνεπώς, δεν μπορεί να ανατρέψει νομικές καταστάσεις που είχαν δημιουργηθεί ούτε να παρεμποδίσει τη συνέχιση των διαδικασιών για την πραγματοποίηση έργων που είχαν ήδη αποφασιστεί.

20. Επειδή, όπως συνάγεται από τα προαναφερόμενα άρθρα 1 και 5 της Σύμβασης της Γρανάδας, δεν είναι καταρχήν επιτρεπτή η μετακίνηση και, κατά μείζονα λόγο, η καταστροφή κάθε κατασκευής, η οποία είναι ιδιαίτερος σημαντική για τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς

λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού ενδιαφέροντός τους, εκτός αν επιτακτικοί λόγοι προστασίας του ίδιου του μνημείου επιβάλλουν τη μετακίνησή του. Ωστόσο δεν αποκλείονται, κατά την έννοια των άρθρων αυτών της Σύμβασης, επεμβάσεις και στα προστατευόμενα μνημεία, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, προκειμένου να πραγματοποιηθούν μείζονα έργα, ιδιαιτέρως σημαντικά και αναγκαία για την ικανοποίηση ζωτικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου, δεδομένου ότι η παρεμπόδιση τέτοιων έργων προδήλως δεν περιλαμβάνεται στη βούληση των συμβαλλόμενων μερών. Με το περιεχόμενο δε αυτό, οι ορισμοί της παραπάνω Διεθνούς Σύμβασης συμπορεύονται προς τις επιταγές του ελληνικού Συντάγματος, οι οποίες διαλαμβάνονται σε προηγούμενη σκέψη. Εξάλλου, στον εθνικό νομοθέτη απόκειται να εξειδικεύσει τα κριτήρια για το χαρακτηρισμό κατασκευής ως ιδιαιτέρως σημαντικής, με γνώμονα το σκοπό, στον οποίο απέβλεψε η κατάρτιση της Διεθνούς Σύμβασης, όπως αυτός προκύπτει από το προοίμιό της, δηλαδή τη διατήρηση της μαρτυρίας για την πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης και τη μετάδοσή της στις επόμενες γενεές, αφού λάβει υπόψη και τις συνθήκες και τα ιδιαίτερα πολιτιστικά χαρακτηριστικά και δεδομένα του ελληνικού χώρου, καθώς και την πολιτιστική παράδοση και τις πολιτισμικές αναφορές της Χώρας. Αν όμως δεν έχει θεσπιστεί σχετική ρύθμιση, ο χαρακτηρισμός κατασκευής ως ιδιαιτέρως σημαντικής, κατά την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης, απόκειται στην κρίση των οργάνων της Διοίκησης, τα οποία είναι αρμόδια να εγκρίνουν την πραγματοποίηση εργασιών που συνιστούν επέμβαση στην κατασκευή. Η κρίση αυτή του διοικητικού οργάνου ως προς το χαρακτήρα της κατασκευής πρέπει να είναι ειδικώς αιτιολογημένη, η υποχρέωση δε αιτιολόγησης είναι εντονότερη αν η κατασκευή εμπίπτει σε προστατευτικό καθεστώς που θεσπίζεται από την εθνική νομοθεσία για τα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως τα κτίρια που έχουν χαρακτηριστεί ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία κατά το άρθρο 52 του κωδικοποιημένου νόμου 5351/1932. Τέλος, σύμφωνα με τα προαναφερόμενα, αν η κατασκευή κριθεί ιδιαιτέρως σημαντική δεν επιτρέπεται οποιαδήποτε επέμβαση, εκτός αν συντρέχει η παραπάνω εξαιρετική περίπτωση μείζονος έργου που εξυπηρετεί ζωτικές ανάγκες του κοινωνικού συνόλου. Στην περίπτωση αυτή μπορεί να επιτραπεί η επέμβαση μόνο αν διαπιστωθεί, ύστερα από εξαντλητική διερεύνηση εναλλακτικών λύσεων, ότι είναι αδύνατη η κατασκευή του έργου σε άλλη θέση ή κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μη θίγεται το μνημείο. Η σχετική κρίση της Διοίκησης πρέπει να στηρίζεται σε όλως ειδική αιτιολογία τόσο ως προς τη σημασία του έργου σε συσχέτιση και προς την πολιτιστική αξία του θιγόμενου μνημείου, όσο και ως προς την ανυπαρξία εναλλακτικής λύσης. Μειοψήφησαν οι Σύμβουλοι Αθ. Τσαμπάση, Ι. Μαρή, Γ. Παναγιωτόπουλος, Σ. Ρίζος, Ν. Σακελλαρίου, Ν. Ρόζος, Ελ. Δανδουλάκη, οι οποίοι υποστήριξαν τη γνώμη, προς την οποία συντάχθηκε και ο Πάρεδρος Θ. Αραβάνης, ότι από τα άρθρα 1 και 5 της παραπάνω Διεθνούς Σύμβασης προκύπτει ότι η προστασία που θεσπίζεται με αυτή για τα ιδιαιτέρως σημαντικά μνημεία είναι απόλυτη, αφού ουδεμία εξαίρεση προβλέπεται στη Σύμβαση αυτή, αλλ' αντιθέτως με ρητή διάταξη απαγορεύεται ακόμη και η μετακίνησή τους εκτός αν αυτή επιβάλλεται για την προστασία του ίδιου του μνημείου. Κατ' ακολουθίαν, ουδεμία επέμβαση επιτρέπεται σε μνημεία που έχουν αυτό το χαρακτήρα, αδιαφόρως προς τη σημασία και την αναγκαιότητα του έργου, στο οποίο θα απέβλεπε η επέμβαση.

21. Επειδή, στην παρούσα υπόθεση, αναφέρεται, πλην άλλων, στη σχετική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων και, συγκεκριμένα, στον τόμο "Συνολική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων" ότι στην περιοχή, στην

οποία πρόκειται να πραγματοποιηθούν τα επίμαχα έργα, "υπάρχουν πολλά αξιόλογα δείγματα της πολιτιστικής της πορείας διαμέσου των αιώνων. Το πλέον αξιόλογο από τα δείγματα αυτά είναι ίσως το Μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου Μυρόφυλλου Τρικάλων. Το μοναστήρι αυτό ιδρύθηκε το 1618 μ.Χ. και το 1815 ανακατασκευάσθηκε εξ ολοκλήρου. Οι σωζόμενες τοιχογραφίες του ναού της Παναγίας ανάγονται στις αρχές του 17ου αιώνα . . .

Ανεπιβεβαίωτες πληροφορίες το θέλουν κτίσμα της Φίλικής Εταιρείας με σκοπό να χρησιμοποιηθεί σαν καταφύγιο πολεμιστών στον αγώνα του 1821. Ο ναός του Αγίου Γεωργίου περιέχει ένα ωραιότατο και σε άριστη κατάσταση διατηρούμενο ξυλόγλυπτο τέμπλο το οποίο έχει χρυσωθεί από τους Σαμαριναίους αδελφούς Γεώργιο και Αθανάσιο" (σελ. 6.123). Στον ίδιο τόμο της μελέτης αναφέρεται επίσης ότι το παραπάνω μοναστήρι, που βρίσκεται στη θέση, στην οποία προβλέπεται η δημιουργία του ταμιευτήρα Συκιάς, "αποτελεί ένα ιστορικό, αρχαιολογικό και αρχιτεκτονικό μνημείο μεγάλης αξίας" και ότι "η κατάκλυση του Μοναστηρίου αυτού, η οποία συνεπάγεται την καταστροφή του, θα σημάνει την απώλεια ενός πραγματικά αξιόλογου μνημείου και ενός αναντικατάστατου τμήματος της ιστορίας και του πολιτισμού της περιοχής" (σελ. 7.99). Εξάλλου, στη μελέτη αυτή, αλλά και σε έγγραφα της 7ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων (463/9.3.1995 και 756/12.4.1995), της 5ης Εφορείας Νεότερων Μνημείων (179/17.12.1995) και της 1Ε? Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων (627/28.4.1995) απαριθμούνται και άλλα αξιόλογα πολιτιστικά στοιχεία, όπως εκκλησίες και τοξωτά λιθόκτιστα γεφύρια, τα οποία βρίσκονται στην περιοχή των επίμαχων έργων και θα κατακλυσθούν με την πλήρωση των κατασκευαζόμενων ταμιευτήρων ή κινδυνεύουν από τα έργα αυτά. Ούτε όμως το προαναφερόμενο μοναστήρι, το οποίο, με την απόφαση Φ32/26244/573/17.6.1985 του Υπουργού Πολιτισμού (φ. 425/10.7.1985, τεύχ. Β?), έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με ζώνη προστασίας ακτίνας 2.000 μέτρων, κατ' εφαρμογή του άρθρου 52 του κωδικοποιημένου νόμου 5351/1932, ούτε τα υπόλοιπα πολιτιστικά στοιχεία που βρίσκονται στην ίδια περιοχή Συκιάς αξιολογούνται με τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε σχέση με τους ορισμούς της Διεθνούς Σύμβασης της Γρανάδας για να κριθούν αν αποτελούν μνημειακές κατασκευές ιδιαιτέρως σημαντικές, κατά την έννοια της Σύμβασης αυτής, και, κατ' επέκταση, αν υπάγονται στο αυστηρό προστατευτικό καθεστώς που θεσπίζεται με αυτή. Εξάλλου, ούτε από το πόρισμα της πενταμελούς επιτροπής που συγκροτήθηκε με την προαναφερόμενη απόφαση ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/33553/835/ 20.6.1995 του Υπουργού Πολιτισμού και τα λοιπά στοιχεία του φακέλου, κατ' επίκληση των οποίων εκδόθηκαν οι προσβαλλόμενες πράξεις, προκύπτει ότι η Διοίκηση έκρινε, και μάλιστα με ειδική αιτιολογία, όπως όφειλε σύμφωνα με όσα αναφέρονται στην προηγούμενη σκέψη, το χαρακτήρα των πολιτιστικών αυτών στοιχείων από την παραπάνω άποψη. Περαιτέρω, με τη μελέτη αυτή δεν εξετάστηκαν εναλλακτικές λύσεις ως προς τον τρόπο κατασκευής, τη διάρθρωση και το μέγεθος των επίμαχων έργων, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η εκτροπή του ύδατος του Αχελώου κατά τρόπο ώστε να αποτραπεί η καταστροφή, τουλάχιστον των περισσότερων αξιόλογων από τα παραπάνω μνημεία, και γενικότερα να μειωθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις από τα έργα. Συγκεκριμένα, από τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων προκύπτει ότι εξετάστηκαν εναλλακτικές λύσεις που αναφέρονται όμως μόνο στην ανάγκη και στον τρόπο ενίσχυσης του υδατικού δυναμικού της Θεσσαλίας και όχι στον τρόπο πραγματοποίησης της εκτροπής, η οποία κρίθηκε αναγκαία. Ειδικότερα, ως προς τα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς, από τη μελέτη προκύπτει ότι εξετάστηκε το ενδεχόμενο μεταφοράς του συγκροτήματος του

προαναφερόμενου μοναστηριού ή τμημάτων του ή διάλυσης και ανακατασκευής του σε άλλη θέση και διαπιστώθηκε το ανέφικτο των λύσεων αυτών, περαιτέρω δε προτάθηκε η απόσπαση και μεταφορά ορισμένων τμημάτων του ναού του μοναστηριού, όπως το ξυλόγλυπτο τέμπλο, και των άλλων μνημείων που πρόκειται να κατακλυσθούν, η τοπογραφική αποτύπωση και φωτογράφιση των μνημείων πριν την πλήρωση των ταμιευτήρων και η σύνταξη ειδικής μελέτης για τη διατήρηση του μοναστηριού ή τμημάτων του μετά την κατάκλυση. Η έρευνα όμως αυτή έγινε με δεδομένο ότι θα κατασκευαστούν τα συγκεκριμένα έργα στις συγκεκριμένες θέσεις, ενώ, όπως έχει ήδη εκτεθεί, δεν εξετάστηκαν εναλλακτικές λύσεις ως προς τον τρόπο πραγματοποίησης της εκτροπής ώστε να αποτραπεί η κατάκλυση του μνημείου. Τέλος, αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων με την παραπάνω έννοια δεν περιέχονται στο προαναφερόμενο πόρισμα της πενταμελούς επιτροπής, ούτε στη γνωμοδότηση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (πράξη 39/31.10.1995), στην οποία στηρίζεται η παραδεκτως προσβαλλόμενη απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και η οποία διατυπώθηκε με βάση τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων και το πόρισμα της επιτροπής. Με τα δεδομένα αυτά, αμφότερες οι παραδεκτως προσβαλλόμενες πράξεις, δηλαδή η απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, με την οποία εγκρίθηκε, με βάση τη νομοθεσία για την προστασία των αρχαιοτήτων και των νεότερων μνημείων, η εκτέλεση των παραπάνω έργων, και η κοινή υπουργική απόφαση, με την οποία εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για τα έργα αυτά, είναι πλημμελείς. Αν και κατά τη γνώμη των Συμβούλων Γ. Ανεμογιάννη, Π.Ν. Φλώρου, Ν. Σκλία, Δ. Πετρούλια, Δ. Μπριόλα, την οποία υποστήριξε και η Πάρεδρος Σπ. Χρυσικοπούλου, δεν υπήρχε, στην παρούσα υπόθεση, υποχρέωση να διερευνηθεί ειδικώς αν τα θιγόμενα μνημεία είναι ιδιαίτερος σημαντικά κατά την έννοια της Διεθνούς Σύμβασης της Γρανάδας αφού διαπιστώθηκε ότι συνέτρεχε επιτακτική ανάγκη να ενισχυθεί το υδατικό δυναμικό της Θεσσαλίας και ότι ο μόνος δυνατός τρόπος για να καλυφθεί αποτελεσματικά η ανάγκη αυτή είναι η εκτροπή ποσότητας ύδατος του Αχελώου, η οποία, κατ' ακολουθίαν, συνιστά έργο που έχει μείζονα σημασία για την εθνική οικονομία και το δημόσιο συμφέρον. Κατά τη γνώμη αυτή, εξάλλου, δεν ήταν αναγκαία η ειδικότερη εξέταση εναλλακτικών λύσεων ως προς τα επιμέρους έργα που είναι απαραίτητα για την πραγματοποίηση της εκτροπής, δεδομένου ότι οι προπαρασκευαστικές εργασίες για ορισμένα από τα έργα αυτά, τα οποία αποτελούν ενιαίο σύνολο, είχε ήδη αρχίσει πριν το έτος 1986.

22. Επειδή, παρά το ότι η πλημμέλεια της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, για την οποία γίνεται λόγος στην προηγούμενη σκέψη, εντοπίζεται μόνον στην παράλειψη να αξιολογηθούν σε σχέση με τη Σύμβαση της Γρανάδας τα πολιτιστικά στοιχεία που βρίσκονται στην περιοχή Συκιάς και να εξεταστούν εναλλακτικές λύσεις για την εκτέλεση των τεχνικών έργων της περιοχής αυτής, οι προσβαλλόμενες πράξεις, οι οποίες στηρίζονται στην παραπάνω μελέτη, είναι ακυρωτέες στο σύνολό τους. Και τούτο διότι, η παράλειψη αυτή αναφέρεται σε ζήτημα κρίσιμο για την επιλογή της τελικής θέσης των επίμαχων έργων και τον καθορισμό του μεγέθους και του τρόπου κατασκευής και λειτουργίας τους και, κατ' ακολουθίαν, για το συνολικό σχεδιασμό των έργων που απαιτούνται για την πραγματοποίηση της μερικής εκτροπής των υδάτων του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία. Πρέπει, λοιπόν, να γίνουν δεκτές οι κρινόμενες αιτήσεις για τον παραπάνω λόγο, που βασίμως προβάλλεται με τις αιτήσεις αυτές, να απορριφθούν οι παρεμβάσεις και να ακυρωθούν οι παραδεκτως προσβαλλόμενες πράξεις, αποβαίνει δε αλυσιτελής η έρευνα των λοιπών προσβαλλόμενων λόγων ακύρωσης.

Δ ι ά τ α ύ τ α

Δέχεται τις κρινόμενες αιτήσεις.

Απορρίπτει τις παρεμβάσεις.

Ακυρώνει, σύμφωνα με το σκεπτικό, την απόφαση ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ.32/53451/1544/3.11.1995 του Υπουργού Πολιτισμού και την κοινή απόφαση Α.Π. 23271/15.12.1995 των Υπουργών Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων λργων, Πολιτισμού, Γεωργίας και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας και των Αναπληρωτών Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων λργων.

Διατάσσει την απόδοση των παραβόλων και

Επιβάλλει στο Δημόσιο και στους παρεμβαίνοντες να καταβάλουν, συμμέτρως, στους αιτούντες το ποσό των πενήντα έξι χιλιάδων (56.000) δραχμών, ως δικαστική δαπάνη.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 21 Δεκεμβρίου 1999, 13 και 27 Ιανουαρίου 2000 και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στις 3 Νοεμβρίου 2000.

Ο Πρόεδρος

Ο Γραμματέας

Χρ. Γεραρής

Μιχ. Καλαντζής

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 9 Ιουνίου 1995 με την εξής σύνθεση : Β. Μποτόπουλος, Πρόεδρος, Φ. Κατζούρος, Χ. Μακρίδης, Λ. Οικονόμου, Γ. Δεληγιάννης, Α. Τσαμπάση, Ν. Παπαδημητρίου, Η. Παπαγεωργίου, Π.Ζ. Φλώρος, Ι. Μαρή, Μ. Βροντάκης, Θ. Χατζηπαύλου, Φ. Στεργιόπουλος, Γ. Σταυρόπουλος, Σ. Καραλής, Δ. Κωστόπουλος, Ε. Γαλανού, Γ. Ανεμογιάννης, Π.Ν. Φλώρος, Φ. Αρναούτογλου, Γ. Παπαμεντζεπούλος, Π. Πικραμμένος, Ν. Σκλίας, Α. Θεοφιλοπούλου, Ε. Δαρζέντας, Δ. Πετρούλιας, Α. Συγγούνα, Σύμβουλοι, Μ. Βηλαράς, Α. Σταθάκης, Πάρεδροι. Γραμματέας, Φρ. Καμπάνης.

Γ ι α να δικάσει την από 15 Ιουλίου 1994 αίτηση :

τ η ς Κοινοπραξίας με την επωνυμία ΤΑΥΕΥΡΟ, που εδρεύει στον Πειραιά, οδός Σκουζέ αριθ. 14, και αποτελείται από τις εταιρείες : 1] ΤΑΥΛΟΡ WOODROW INTERNATIONAL LIMITED, 2] FOUGEROLLE/ FOUGEROLLE INTERNATIONAL S.A., 3] ASTALDI S.p.A. και 4] RECCHI S.p.A. COSTRUZIONE GENERALI, η οποία παρέστη με τους δικηγόρους : α] Αριστ. Αγγελάκο [Α.Μ. 7533] και β] Λουκά Ρούφο Κανακάρη [Α.Μ. 7257], οι οποίοι και συμπαρίστανται, που τους διόρισε με πληρεξούσιο.

κ α τ ά 1] του Πρωθυπουργού, 2] του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας, 3] του Υπουργού Γεωργίας, 4] του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Εργων και 5] του Υπουργού Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, οι οποίοι παρέστησαν με τους : α] Κων/νο Μπακάλη, Νομικό Σύμβουλο του Κράτους και β] Νικ. Σακελλαρίου, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Η πιο πάνω αίτηση εισάγεται στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου, κατόπιν της από 24 Ιανουαρίου 1995 πράξης του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, λόγω της σπουδαιότητάς της, σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 2 εδάφ. α του Π.Δ. 18/1989.

Με την αίτηση αυτή η αιτούσα Κοινοπραξία επιδιώκει ν' ακυρωθεί η Α.Π. ΓΑ/72/23811/9-6-1994 "διαπιστωτική πράξη" των Υπουργών : α] Γεωργίας, β] Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, γ] Αναπληρωτή Εθνικής Οικονομίας και δ] Αναπληρωτή Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Εργων, για τη ματαίωση των αποτελεσμάτων του από 9 Απριλίου 1987 διενεργηθέντος διαγωνισμού για τα έργα εκτροπής

του Αχελώου ποταμού και αξιοποίησης της Θεσσαλικής πεδιάδας.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητή, Συμβούλου Μ. Βροντάκη.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τους πληρεξουσίου της αιτούσας Κοινοπραξίας, οι οποίοι ανέπτυξαν και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησαν να γίνει δεκτή η αίτηση και τους αντιπροσώπους των Υπουργών, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, σε αίθουσα του Δικαστηρίου και

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά το Νόμο

1. Επειδή για την άσκηση της κρινομένης αιτήσεως, η οποία λόγω της σημασίας της εισάγεται προς συζήτηση στην Ολομέλεια, με πράξη του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, έχουν καταβληθεί τα νόμιμα τέλη και το παράβολο [2228420 και 2228421/94 διπλότυπα εισπράξεως της Δημοσίας Οικονομικής Υπηρεσίας Δικαστικών Εισπράξεων Αθηνών, 1675930 και 6028798/94 γραμμάτια παραβόλου.
2. Επειδή με την κρινόμενη αίτηση ζητείται η ακύρωση της πράξεως ΑΠ.Γ.Α./72/23811/9-6-1994 των Υπουργών Γεωργίας και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας και των Αναπληρωτών Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων με τον τίτλο "Διαπιστωτική πράξη ματαίωσης των αποτελεσμάτων του διενεργηθέντος από 9.4.1987 διαγωνισμού των έργων εκτροπής Αχελώου ποταμού και αξιοποίησης Θεσσαλικής πεδιάδας". Η πράξη αυτή διαλαμβάνει τα εξής : "Έχοντας υπόψη 1.. . 5. Την από 27.7.1993/ΑΠ 382/Α/5991 επιστολή της ΜΕΑ Βρυξελλών σύμφωνα με την οποία ο Κοινοτικός Επίτροπος VANNI D ARCHIRAFI διεμήνυσε στην Ελληνική Κυβέρνηση ότι η Επιτροπή έχει προετοιμάσει προειδοποιητική επιστολή για τη Σύμβαση των έργων Εκτροπής του Αχελώου διότι αντίκειται στην Κοινοτική νομοθεσία και ειδικότερα ότι υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ της αρχικής διακήρυξης και της Σύμβασης που υπεγράφη όσον αφορά το αντικείμενο και τους όρους με αποτέλεσμα να έχει αλλοιωθεί ουσιαστικά ο χαρακτήρας του έργου και να παραβιάζεται ο ελεύθερος ανταγωνισμός και σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή παραβιάζεται ο ελεύθερος ανταγωνισμός και σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή ζητά από την Ελληνική Κυβέρνηση να ακυρωθεί το αποτέλεσμα της δημοπρασίας, να διακοπεί η διαδικασία κυρώσεως της σχετικής συμβάσεως από την Ελληνική Βουλή και να προκηρυχθεί νέος διαγωνισμός. 6. Το από 27/8/1993 έγγραφο του Γεν. Δ/ντού της ΓΔ XV της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων J.F. MOGG σύμφωνα με το οποίο οι υπηρεσίες της Επιτροπής θεωρούν ότι οι όροι του διαγωνισμού του 1987 παραβιάζουν τον ελεύθερο ανταγωνισμό και η υπογραφείσα σύμβαση περιέχει τροποποιήσεις τέτοιας εκτάσεως που επηρεάζουν αρνητικά αυτούς τους ίδιους τους στόχους της διακήρυξης. 7. Το από 30/12/1993/ΑΠ 8280 έγγραφο του Γεν. Δ/ντή J.F. MOGG της ΓΔ XV της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων σύμφωνα με το οποίο υπενθυμίζεται στην Ελληνική Κυβέρνηση να μην προβεί στην επικύρωση της εν λόγω συμβάσεως από το

Κοινοβούλιο μέχρις ότου βρεθεί λύση σύμφωνη με το Κοινοτικό Δίκαιο. 8. Την από 9/2/1994/ΑΠ 999 επιστολή Γεν. Δ/ντή της ΓΔ XV κ. J.F. MOGG, όπου επαναλαμβάνεται οι αντιρρήσεις των υπηρεσιών της Επιτροπής κατά της διαδικασίας που ακολούθησαν οι ελληνικές αρχές για τον διαγωνισμό και τη σύμβαση των έργων εκτροπής του **Αχελώου** ποταμού και αξιοποίησης της Θεσσαλικής πεδιάδας και υπογραμμίζεται να μην κυρωθεί η συγκεκριμένη σύμβαση από την ελληνική βουλή ή ενεργοποιηθεί καθ' οιονδήποτε τρόπο και επειδή, α. η αντίθεση των όρων του διαγωνισμού στην Κοινοτική νομοθεσία καθιστά μάταιη την προώθηση στη Βουλή νομοσχεδίου για την κύρωση της σύμβασης. β. δεν υφίσταται δέσμευση προς νομοθετική κύρωση. γ. εμφανίζεται αδυναμία χρηματοδότησης του έργου ειδικότερα από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα που προβάλλει και τις αντιρρήσεις που αναφέρονται πιο πάνω. Αποφασίζουμε την ματαίωση των αποτελεσμάτων του διενεργηθέντος από 9.4.1987 διαγωνισμού.

3. Επειδή το άρθρο 25 της συμβάσεως μεταξύ του Δημοσίου και της αιτούσης κοινοπραξίας, που υπογράφηκε στις 22.2.1993 με αντικείμενο την ανάθεση της εργολαβίας για τη "μελέτη, κατασκευή και θέση σε λειτουργία του Έργου : Φράγμα και Ταμιευτήρας Συκιάς, σήραγγα εκτροπής **Αχελώου** στη Θεσσαλία και σταθμός παραγωγής πευκοφύτου", ορίζει ότι : "1. Η ισχύς της Σύμβασης τελεί υπό την αίρεση της κυρώσεως με Νόμο. 2. . .".

4. Επειδή η σύμβαση αυτή λόγω της μνημονευμένης αιρέσεως επρόκειτο να ισχύσει μόνον από και διά της κυρώσεώς της με νόμο και πριν από τη νομοθετική αυτή κύρωση, δεν είχε καθεαυτή ισχύ και δεν παρείχε στάδιο εφαρμογής [πρβλ. 378/57, 1339/52]. Ασχέτως δε του ότι ουδεμία δέσμευση ηδύνατο να προκύψει για τη νομοθετική εξουσία προς ψήφιση σχετικού κυρωτικού νόμου [βλ. ΣΕ 378/57, 1339/52], η προσβαλλόμενη υπουργική πράξη, με την οποία γνωστοποιείται η πρόθεση της Κυβερνήσεως να μην αναλάβει τη σχετική πρωτοβουλία για τη νομοθετική κύρωση της ανωτέρω συμβάσεως δεν συνιστά ενέργεια που γεννά διαφορά από σύμβαση ώστε η διαφορά αυτή να υπάγεται στην αρμοδιότητα του Διοικητικού Εφετείου σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 2 του Ν. 1406/1983 [ΦΕΚ 182 Α']. Το πιο πάνω έγγραφο εκδηλώνει την άρνηση της Κυβερνήσεως να καταθέσει νομοσχέδιο για την κύρωση της ανωτέρω συμβάσεως, η άρνηση δε της Κυβερνήσεως να αναλάβει νομοθετική πρωτοβουλία, σε οποιοδήποτε λόγο και αν οφείλεται η άρνηση αυτή, δεν συνιστά εκτελεστή διοικητική πράξη κατά την έννοια του άρθρου 95 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος προσβλητή ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας με αίτηση ακυρώσεως. Κατά την γνώμη όμως των Συμβούλων Α. Τσαμπάση, Δ. Κωστόπουλου, Φ. Αρναούτογλου και Π. Πικραμμένου, εφόσον η αίρεση που εξαρτά την ισχύ της ανωτέρω συμβάσεως από τη νομοθετική κύρωση ετέθη με ρήτρα της συμβάσεως αυτής, η εκδηλούμενη με την προσβαλλόμενη πράξη πρόθεση της Κυβερνήσεως να μην υπάρξει νομοθετική κύρωση της συμβάσεως κατόπιν νομοθετικής της πρωτοβουλίας δημιουργεί ενόψει των οριζόμενων με τη μνημονευμένη συμβατική ρήτρα, κατ' αρχήν, διαφορά εκ συμβάσεως, υπαγόμενη στην αρμοδιότητα του Διοικητικού Εφετείου, στο οποίο, βεβαίως, εναπόκειται, περαιτέρω, να κρίνει κατά πόσον η προσβαλλόμενη πράξη, έχουσα το περιεχόμενο που έχει πιο πάνω εκτεθεί, συνιστά διοικητική πράξη ώστε να γεννάται από αυτή διοικητική διαφορά αγόμενη κατά το Σύνταγμα προς επίλυση ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων.

5. Επειδή σύμφωνα με τις παραπάνω σκέψεις, η κρινόμενη

αίτηση πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη.

Δ ι α τ α ύ τ α

Απορρίπτει την κρινόμενη αίτηση.

Διατάσσει την κατάπτωση του παραβόλου, και

Επιβάλλει στην αιτούσα να καταβάλει στο Δημόσιο δρχ.
δεκατέσσερις χιλιάδες [14.000], για τη δικαστική του δαπάνη.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 16 Ιουνίου 1995 και η
απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 13ης Οκτωβρίου του
ίδιου έτους.

Ο Πρόεδρος

Ο Γραμματέας

Β. Μποτόπουλος

Φρ. Καμπάνης

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 9 Ιουνίου 1995 με την εξής σύνθεση : Β. Μποτόπουλος, Πρόεδρος, Φ. Κατζούρος, Χ. Μακρίδης, Λ. Οικονόμου, Γ. Δεληγιάννης, Α. Τσαμπάση, Ν. Παπαδημητρίου, Η. Παπαγεωργίου, Π.Ζ. Φλώρος, Ι. Μαρή, Μ. Βροντάκης, Θ. Χατζηπαύλου, Φ. Στεργιόπουλος, Γ. Σταυρόπουλος, Σ. Καραλής, Δ. Κωστόπουλος, Ε. Γαλανού, Γ. Ανεμογιάννης, Π.Ν. Φλώρος, Φ. Αρναούτογλου, Γ. Παπαμεντζεπούλος, Π. Πικραμμένος, Ν. Σκλίας, Α. Θεοφιλοπούλου, Ε. Δαρζέντας, Δ. Πετρούλιας, Α. Συγγούνα, Σύμβουλοι, Μ. Βηλαράς, Α. Σταθάκης, Πάρεδροι. Γραμματέας, Φρ. Καμπάνης.

Γ ι α να δικάσει την από 20 Μαΐου 1994 αίτηση :

τ η ς Κοινοπραξίας με την επωνυμία ΤΑΥΕΥΡΟ, που εδρεύει στον Πειραιά, οδός Σκουζέ αριθ. 14, και αποτελείται από τις εταιρείες : 1] TAYLOR WOODROW INTERNATIONAL LIMITED, 2] FOUGEROLLE/ FOUGEROLLE INTERNATIONAL S.A., 3] ASTALDI S.p.A. και 4] RECCHI S.p.A. COSTRUZIONE GENERALI, η οποία παρέστη με τους δικηγόρους : α] Αριστ. Αγγελάκο [Α.Μ. 7533] και β] Λουκά Ρούφο Κανακάρη [Α.Μ. 7257], οι οποίοι και συμπαρίστανται, που τους διόρισε με πληρεξούσιο.

κ α τ ά 1] του Πρωθυπουργού, 2] του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας, 3] του Υπουργού Γεωργίας, 4] του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Εργων και 5] του Υπουργού Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, οι οποίοι παρέστησαν με τους : α] Κων/νο Μπακάλη, Νομικό Σύμβουλο του Κράτους και β] Νικ. Σακελλαρίου, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Η πιο πάνω αίτηση εισάγεται στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου, κατόπιν της από 24 Ιανουαρίου 1995 πράξης του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, λόγω της σπουδαιότητάς της, σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 2 εδάφ. α του Π.Δ. 18/1989.

Με την αίτηση αυτή η αιτούσα Κοινοπραξία επιδιώκει ν' ακυρωθούν : α] η απόφαση της Κυβερνήσεως να ματαιώσει τα αποτελέσματα του από 9 Απριλίου 1987 διενεργηθέντος διαγωνισμού για τα έργα εκτροπής του Αχελώου ποταμού και αξιοποίησης της Θεσσαλικής πεδιάδας και β] η με αριθμ. πρωτ. 1483/11367/17-3-1994 πράξη του Υφυπουργού

Εθνικής Οικονομίας, με την οποία γνωστοποιήθηκε αυτή η απόφαση.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητή, Συμβούλου Μ. Βροντάκη.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τους πληρεξουσίου της αιτούσας Κοινοπραξίας, οι οποίοι ανέπτυξαν και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησαν να γίνει δεκτή η αίτηση και τους αντιπροσώπους των Υπουργών, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, σε αίθουσα του Δικαστηρίου και

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά το Νόμο

1. Επειδή για την άσκηση της κρινομένης αιτήσεως, η οποία λόγω της σημασίας της, εισάγεται προς συζήτηση στην Ολομέλεια, με πράξη του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, έχουν καταβληθεί τα νόμιμα τέλη και το παράβολο [748607 και 748608/94 διπλότυπα εισπράξεως της Δημοσίας Οικονομικής Υπηρεσίας Δικαστικών Εισπράξεων Αθηνών, 6031593 και 1865790/94 γραμμάτια παραβόλου].

2. Επειδή με την κρινόμενη αίτηση ζητείται η ακύρωση:
1] της πράξεως 1483/11367/17-3-1994 του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας που απευθύνεται στην αιτούσα και έχει το εξής περιεχόμενο : "Δια της παρούσης θα θέλαμε να σας γνωρίσουμε την απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης να ματαιώσει τα αποτελέσματα του από 9.4.1987 διενεργηθέντος διαγωνισμού για το έργο του Αχελώου ποταμού στον οποίον συμμετείχατε. Όπως γνωρίζεται, η αντίθεση των υπηρεσιών της Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους όρους του διαγωνισμού αυτού που παραβιάζουν την Κοινοτική Νομοθεσία και οι διαφορές που περιέχονται στους όρους της Συμβάσεως που υπογράψατε με τους όρους και τους στόχους του διαγωνισμού αυτού, οι οποίοι εκτός των άλλων αντιτίθενται στο κοινοτικό δίκαιο, καθιστούν μάταιη την προώθηση στη Βουλή νομοσχεδίου για την κύρωση της συμβάσεως αυτής". 2] Ζητείται επίσης η ακύρωση αποφάσεως της Κυβερνήσεως να ματαιώσει τα αποτελέσματα του διενεργηθέντος την 9.4.1987 διαγωνισμού για τα έργα. Η ίδια η απόφαση αυτή δεν προσδιορίζεται ειδικότερα από την αιτούσα, έκδοση δε τέτοιας αποφάσεως πριν από την άσκηση της κρινομένης αιτήσεως ακυρώσεως δεν προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου. Μετά την άσκηση της αιτήσεως εκδόθηκε η πράξη ΑΠ.ΓΑ/72/23811/9.6.1994 των Υπουργών Γεωργίας και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας και των Αναπληρωτών Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων με τον τίτλο "Διαπιστωτική πράξη ματαίωσης των αποτελεσμάτων του διενεργηθέντος από 9.7.1987 διαγωνισμού των έργων εκτροπής Αχελώου ποταμού και αξιοποίησης Θεσσαλικής πεδιάδας". Η πράξη αυτή έχει προσβληθεί από την αιτούσα με άλλη αίτηση ακυρώσεως.

3. Επειδή το άρθρο 25 της συμβάσεως μεταξύ του Δημοσίου και της αιτούσας κοινοπραξίας, που υπογράφηκε στις 22.2.1993 με αντικείμενο την ανάθεση της εργολαβίας για τη "μελέτη, κατασκευή

και θέση σε λειτουργία του Έργου : Φράγμα και Ταμιευτήρας Συκιάς, σήραγγα εκτροπής Αχελώου στη Θεσσαλία και σταθμός παραγωγής πευκοφύτου", ορίζει ότι : "1. Η ισχύς της Σύμβασης τελεί υπό την αίρεση της κυρώσεως με Νόμο. 2. . .".

4. Επειδή η σύμβαση αυτή λόγω της μνημονευμένης αιρέσεως επρόκειτο να ισχύσει μόνον από και διά της κυρώσεώς της με νόμο και πριν από τη νομοθετική αυτή κύρωση, δεν είχε καθεαυτή ισχύ και δεν παρείχε στάδιο εφαρμογής [πρβλ. 378/57, 1339/52]. Ασχέτως δε του ότι ουδεμία δέσμευση ηδύνατο να προκύψει για τη νομοθετική εξουσία προς ψήφιση σχετικού κυρωτικού νόμου [βλ. ΣΕ 378/57, 1339/52], η προσβαλλόμενη υπουργική πράξη, με την οποία γνωστοποιείται η πρόθεση της Κυβερνήσεως να μην αναλάβει τη σχετική πρωτοβουλία για τη νομοθετική κύρωση της ανωτέρω συμβάσεως δεν συνιστά ενέργεια που γεννά διαφορά από σύμβαση ώστε η διαφορά αυτή να υπάγεται στην αρμοδιότητα του Διοικητικού Εφετείου σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 2 του Ν. 1406/1983 [ΦΕΚ 182 Α']. Το πιο πάνω έγγραφο εκδηλώνει την άρνηση της Κυβερνήσεως να καταθέσει νομοσχέδιο για την κύρωση της ανωτέρω συμβάσεως, η άρνηση δε της Κυβερνήσεως να αναλάβει νομοθετική πρωτοβουλία, σε οποιοδήποτε λόγο και αν οφείλεται η άρνηση αυτή, δεν συνιστά εκτελεστή διοικητική πράξη κατά την έννοια του άρθρου 95 παρ. 1 εδ. α' του Συντάγματος προσβλητή ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας με αίτηση ακυρώσεως. Κατά την γνώμη όμως των Συμβούλων Α. Τσαμπάση, Δ. Κωστόπουλου, Φ. Αρναούτογλου και Π. Πικραμμένου, εφόσον η αίρεση που εξαρτά την ισχύ της ανωτέρω συμβάσεως από τη νομοθετική κύρωση ετέθη με ρήτρα της συμβάσεως αυτής, η εκδηλούμενη με την προσβαλλόμενη πράξη πρόθεση της Κυβερνήσεως να μην υπάρξει νομοθετική κύρωση της συμβάσεως κατόπιν νομοθετικής της πρωτοβουλίας δημιουργεί ενόψει των οριζόμενων με τη μνημονευμένη συμβατική ρήτρα, κατ' αρχήν, διαφορά εκ συμβάσεως, υπαγόμενη στην αρμοδιότητα του Διοικητικού Εφετείου, στο οποίο, βεβαίως, εναπόκειται, περαιτέρω, να κρίνει κατά πόσον η προσβαλλόμενη πράξη, έχουσα το περιεχόμενο που έχει πιο πάνω εκτεθεί, συνιστά διοικητική πράξη ώστε να γεννάται από αυτή διοικητική διαφορά αφορμή κατά το Σύνταγμα προς επίλυση ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων.

5. Επειδή σύμφωνα με τις παραπάνω σκέψεις, η κρινόμενη αίτηση πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη.

Δ ι α τ α ύ τ α

Απορρίπτει την κρινόμενη αίτηση.

Διατάσσει την κατάπτωση του παραβόλου, και

Επιβάλλει στην αιτούσα να καταβάλει στο Δημόσιο δρχ. δεκατέσσερις χιλιάδες [14.000], για τη δικαστική του δαπάνη.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 16 Ιουνίου 1995 και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 13ης Οκτωβρίου του ίδιου έτους.

Ο Πρόεδρος

Ο Γραμματέας

Β. Μποτόπουλος

Φρ. Καμπάνης

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Ε

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του την 7η Δεκεμβρίου 1994, με την εξής σύνθεση : Μ. Δεκλερής, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Ε Τμήματος, Κ. Μενουδάκος, Σ. Ρίζος, Σύμβουλοι, Μ. Καραμανώφ, Β. Καμπίτση, Πάρεδροι. Γραμματέας η Αγγ. Χριστοδούλου.

Δ ι ά να δικάσει την από 26 Μαΐου 1993 αίτηση :

τ ω ν : 1. Αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας με την επωνυμία "Παγκόσμιο Ταμείο για την Φύση WWF Ελλάς", που εδρεύει στην Αθήνα (οδός Ασκληπιού αριθ. 14), 2. Σωματείου με την επωνυμία "Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία", που εδρεύει στην Αθήνα (οδός Εμμ. Μπενάκη αριθ. 53) και 3. Αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας με την επωνυμία "Ελληνική Εταιρεία Προστασίας του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς", που εδρεύει στην Αθήνα (οδός Τριπόδων αριθ. 28), οι οποίες παρέστησαν με τους δικηγόρους : 1. Γεώργ. Παπαδημητρίου (Α.Μ. 7297) και 2. Βασ. Δωροβίνη (Α.Μ. 3177), που τους διόρισαν με πληρεξούσια,

κα τ ά του Υπουργού Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, ο οποίος παρέστη με τον Χρ. Θωμόπουλο, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Με την αίτηση αυτή οι αιτούσες εταιρείες ζητούν να ακυρωθεί η υπ' αριθ. Δ11/Φ.72/4442/575/22-3-1993 πράξη του Διευθυντού Υδατικού Δυναμικού και Φυσικών Πόρων του Υπουργείου Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, υπογραφομένη με εντολή Υπουργού καθώς και κάθε άλλη συναφής πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητού, Συμβούλου, Κ. Μενουδάκου.

Κατόπιν, το δικαστήριο άκουσε τους πληρεξουσίου των αιτουσών εταιρειών, οι οποίοι ανέπτυξαν και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησαν να γίνει δεκτή η αίτηση και τον αντιπρόσωπο του Υπουργού, που ζήτησε την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση, το δικαστήριο συνήλθε σε

διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου,

Είδε τα σχετικά έγγραφα και

εσκέφθη κατά το Νόμο

1. Επειδή και οι ήδη αιτούντες υπέβαλαν στο Υπουργείο Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας την από 19-2-1993 αίτηση (αριθμ. πρωτ. Υπουργείου : 4442/19-2-93), με την οποία ζήτησαν να τους χορηγηθούν στατιστικά υδρολογικά στοιχεία για τις λεκάνες απορροής των ποταμών Αχελώου, Παμίσου, Πορταϊκού και Ευήνου. Σε απάντηση προς την αίτηση αυτή εκδόθη η πράξη Α.Π/Δ11/Φ42/4442/575/22-3-1993 του διευθυντή της Διεύθυνσης Υδατικού Δυναμικού και Φυσικών Πόρων του παραπάνω Υπουργείου, υπογραφόμενη με εντολή υπουργού, με την οποία γνωστοποιείται στους αιτούντες ότι η υπηρεσία αυτή δεν έχει στη διάθεσή της τα στοιχεία, τα οποία είχαν ζητήσει, και τους υποδεικνύεται να απευθυνθούν σε φορείς έρευνας που τηρούν τα σχετικά πρωτογενή στοιχεία. Ήδη, με την κρινόμενη αίτηση για την άσκηση της οποίας έχουν κατατεθεί τα κατά νόμο τέλη (διπλότυπα 4287088/1993 και 4287089/1993 Δ.Ο.Υ. δικαστικών εισπράξεων Αθηνών) και παράβολο (ειδικά γραμμάτια παραβόλου, σειρά Α, 1648537/1993 και 3744817/1993) ζητείται να ακυρωθεί η πράξη αυτή κατά το μέρος που περιέχει άρνηση της Διοίκησης να ικανοποιήσει το προαναφερόμενο αίτημα.

2. Επειδή η υποβολή από διοικούμενο, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, αιτήματος προς τη Διοίκηση να λάβει γνώση διοικητικών εγγράφων είτε με επιτόπια μελέτη είτε με τη λήψη αντιγράφων συνιστά άσκηση δικαιώματος που αναγνωρίζεται από το νόμο (βλ. άρθρο 16 ν. 1599/1986 "σχέσεις κράτους πολίτη, καθιέρωση νέου τύπου δελτίου ταυτότητας και άλλες διατάξεις" φ. 75) και, κατά συνέπεια, πράξη, με την οποία η Διοίκηση αρνείται να ικανοποιήσει τέτοιο αίτημα, έχει εκτελεστό χαρακτήρα και υπόκειται σε προσβολή με αίτηση ακύρωσης.

Η προσβαλλόμενη πράξη, λοιπόν, με την οποία εκδηλώθηκε ρητή άρνηση της Διοίκησης να γνωστοποιήσει στα αιτούντα νομικά πρόσωπα υδρολογικά στοιχεία αναφερόμενα κατά τρόπο συγκεκριμένο στη σχετική αίτηση προς το Υπουργείο Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, την οποία υπέβαλαν τα τελευταία, επικαλούμενα, πλην άλλων, το παραπάνω άρθρο 16 ν. 1599/1986, αποτελεί εκτελεστή διοικητική πράξη. Η κρινόμενη αίτηση, επομένως, που έχει κατατεθεί και εμπροθέσμως αφού δεν προκύπτει κοινοποίηση στα αιτούντα νομικά πρόσωπα ή γνώση από τους εκπροσώπους τους της προσβαλλόμενης πράξης σε χρόνο, από τον οποίο η κατάθεση της αίτησης να απέχει περισσότερο από εξήντα ημέρες, παραδεκτώς ασκείται από τα νομικά αυτά πρόσωπα, από τα οποία το πρώτο αποτελεί αστική εταιρεία που έχει αποκτήσει νομική προσωπικότητα σύμφωνα με το άρθρο

784 του Αστικού Κώδικα και τα λοιπά είναι σωματεία.

3. Επειδή στο προαναφερόμενο άρθρο 16 ν. 1599/1986

ορίζονται τα εξής : "1. Κάθε πολίτης, με τις επιφυλάξεις των διατάξεων της παραγράφου 3, έχει δικαίωμα να λαμβάνει γνώση των διοικητικών εγγράφων, εκτός από εκείνα που αναφέρονται στην ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτων. Ως διοικητικά έγγραφα, για την εφαρμογή του άρθρου αυτού, θεωρούνται όλα τα έγγραφα που συντάσσονται από

όργανα

του δημόσιου τομέα, ιδίως εκθέσεις, μελέτες, πρακτικά, στατιστικά στοιχεία, εγκύκλιοι οδηγίες, απαντήσεις της διοίκησης, γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις. 2. Το δικαίωμα της παραγράφου 1 ασκείται : α. Με επιτόπια μελέτη. β. Με χορήγηση αντιγράφου, εκτός αν η αναπαραγωγή

του

μπορεί να βλάψει το έγγραφο. Η σχετική δαπάνη αναπαραγωγής βαρύνει

τον

ενδιαφερόμενο, εκτός αν διαφορετικά ορίζεται στο νόμο. 3. Οι υπηρεσίες του δημόσιου τομέα μπορούν να αρνηθούν την ικανοποίηση του

δικαιώματος

της παραγράφου 1 στις περιπτώσεις : α. Που παραβλέπεται το απόρρητο των συζητήσεων του υπουργικού συμβουλίου και των άλλων

κυβερνητικών

οργάνων, το απόρρητο της εθνικής άμυνας και εξωτερικής πολιτικής, της δημόσιας πίστης και του νομίσματος, της ασφάλειας του κράτους και της δημόσιας τάξης, το ιατρικό, εμπορικό, τραπεζικό ή βιομηχανικό απόρρητο και κάθε άλλο απόρρητο που προβλέπεται από ειδικές διατάξεις ή β. που μπορεί να δυσχεράνει την έρευνα δικαστικών, αστυνομικών, στρατιωτικών ή διοικητικών αρχών σχετικά με την τέλεση εγκλήματος ή διοικητικής παράβασης. 4. Με κοινή απόφαση του Υπουργού Προεδρίας της

Κυβέρνησης

και του αρμόδιου κατά περίπτωση υπουργού, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να ορίζονται και άλλες περιπτώσεις, στις οποίες οι υπηρεσίες του δημόσιου τομέα μπορούν να αρνηθούν την ικανοποίηση του δικαιώματος της παραγράφου 1. 5. Οι υπηρεσίες του δημόσιου τομέα δεν μπορούν να αρνηθούν τη γνώση διοικητικού

εγγράφου

επικαλούμενες το απόρρητο του ιδιωτικού βίου, το ιατρικό απόρρητο, καθώς και το βιομηχανικό ή εμπορικό απόρρητο, εφόσον αυτά

αναφέρονται

αποκλειστικά στον πολίτη που ζητεί να λάβει γνώση διοικητικού εγγράφου. Πληροφορίες όμως ιατρικού χαρακτήρα μπορούν να γνωστοποιηθούν στον ενδιαφερόμενο μόνο με τη βοήθεια γιατρού που ορίζεται για το σκοπό αυτόν. 6. Η άρνηση της γνωστοποίησης διοικητικού εγγράφου πρέπει να είναι αιτιολογημένη και γνωστοποιείται εγγράφως στον ενδιαφερόμενο σε ένα μήνα από την υποβολή της αίτησης. 7. Η άσκηση του δικαιώματος γνώσης των διοικητικών εγγράφων γίνεται με

την

επιφύλαξη των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και δεν περιλαμβάνει για τους δικαιούχους ή τρίτους τη δυνατότητα αναπαραγωγής, διάδοσης και χρησιμοποίησης για εμπορικούς λόγους των εγγράφων αυτών. 8. Με απόφαση του Υπουργού Προεδρίας της Κυβέρνησης καθορίζεται κάθε

άλλη

αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου αυτού".

Εξάλλου, στην οδηγία 90/313/Ε.Ο.Κ. από 7-6-1990 του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η οποία φέρει τον τίτλο "σχετικά με την ελεύθερη πληροφόρηση για θέματα περιβάλλοντος" και έχει ως σκοπό, σύμφωνα με το άρθρο 1 της ίδιας, "αφενός να εξασφαλισθεί η ελεύθερη πρόσβαση σε πληροφορίες για το περιβάλλον τις οποίες διαθέτουν οι δημόσιες αρχές, καθώς και η ελεύθερη διάδοση των πληροφοριών αυτών και, αφετέρου, να οριστούν οι βασικοί όροι και προϋποθέσεις παροχής των πληροφοριών αυτών", ορίζεται, στο άρθρο 3, ότι "1. Με την επιφύλαξη του παρόντος άρθρου, τα κράτη μέλη υποχρεώνουν τις δημόσιες

αρχές να χορηγούν πληροφορίες για το περιβάλλον σε οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το ζητά, χωρίς το πρόσωπο αυτό να πρέπει να αποδεικνύει συμφέρον. Τα κράτη μέλη καθορίζουν τις λεπτομέρειες σύμφωνα με τις οποίες οι πληροφορίες καθίστανται πράγματι διαθέσιμες. 2. Τα κράτη μέλη δύνανται να προβλέπουν ότι επιτρέπεται η άρνηση χορήγησης των πληροφοριών αυτών όταν οι πληροφορίες έχουν σχέση με

:

τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των εργασιών των δημόσιων αρχών, των διεθνών σχέσεων και της εθνικής άμυνας, τη δημόσια ασφάλεια, υποθέσεις που εκκρεμούν ή εκκρεμούσαν ενώπιον δικαστηρίων ή υποθέσεις για τις οποίες διενεργείται είτε ανάκριση (συμπεριλαμβανομένου και του πειθαρχικού ελέγχου) είτε προανάκριση, εμπορικά και βιομηχανικά μυστικά, συμπεριλαμβανομένης της πνευματικής ιδιοκτησίας, εμπιστευτικά προσωπικά στοιχεία ή/και φακέλους, στοιχεία που χορηγήθηκαν από τρίτο που δεν υπείχε νομική υποχρέωση να τα χορηγήσει, στοιχεία, η αποκάλυψη των οποίων θα είχε σαν αποτέλεσμα μάλλον να επηρεάσει δυσμενώς το περιβάλλον το οποίο αφορούν . . . 3. Μια αιτηθείσα πληροφορία δύναται να μη χορηγείται όταν συνεπάγεται την παράδοση ημιτελών εγγράφων ή στοιχείων ή εσωτερικών ανακοινώσεων, ή όταν η αίτηση είναι προδήλως αβάσιμος ή διατυπωμένη πολύ γενικά. 4. . . .", ενώ στο άρθρο 6 της οδηγίας αυτής προβλέπεται ότι "τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να εξασφαλίσουν ότι οι πληροφορίες που έχουν σχέση με το περιβάλλον και τις οποίες διαθέτουν φορείς με αρμοδιότητες του δημόσιου τομέα για το περιβάλλον που ελέγχονται από δημόσιες αρχές, όπως αυτές ορίζονται στο άρθρο 2 στοιχ. β, διατίθενται με τις ίδιες προϋποθέσεις με εκείνες των άρθρων 3, 4 και 5, είτε μέσω της αρμόδιας δημόσιας αρχής είτε απευθείας από τον ίδιο φορέα". Σύμφωνα δε με το άρθρο 2 της ίδιας οδηγίας, "για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας : α) πληροφορία σχετική με το περιβάλλον είναι κάθε διαθέσιμο στοιχείο, υπό γραπτή, οπτική, ακουστική ή μηχανογραφική μορφή, για την κατάσταση

των υδάτων, του αέρος, του εδάφους, της πανίδας, της χλωρίδας και των φυσικών χώρων, καθώς και για δραστηριότητες (συμπεριλαμβανομένων

των δραστηριοτήτων που προκαλούν ενόχληση, όπως ο θόρυβος) ή μέτρα που

επηρεάζουν ή δύναται να επηρεάσουν δυσμενώς τα ανωτέρω και για δραστηριότητες ή μέτρα που αποσκοπούν στην προστασία των ανωτέρω,

συμπεριλαμβανομένων των διοικητικών μέτρων και των προγραμμάτων

προστασίας του περιβάλλοντος, β) δημόσιες αρχές είναι κάθε δημόσια διοικητική υπηρεσία σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο που έχει αρμοδιότητες και κατέχει πληροφορίες σχετικά με το περιβάλλον,

εξαιρουμένων των φορέων που ασκούν δικαστική ή νομοθετική εξουσία", ενώ με το άρθρο 9 τάσσεται στα κράτη μέλη προθεσμία, που έληξε στις 31-12-1992, προκειμένου να θέσουν σε ισχύ τις αναγκαίες διατάξεις ώστε να συμμορφωθούν προς την οδηγία αυτή". Τέλος στο άρθρο 3 παρ. 1 ν. 1739/1987 "διαχείριση των υδατικών πόρων και άλλες διατάξεις" (φ. 201) προβλέπεται ότι "η διαχείριση των υδατικών πόρων, έως την απόδοσή τους για ορισμένες χρήσεις στην αντίστοιχη κατά κατηγορία χρήση αρχή, ασκείται από το αρμόδιο για τους φυσικούς πόρους Υπουργείο Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας. Το Υπουργείο Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας έχει την αρμοδιότητα συντονισμού και παρακολούθησης των δραστηριοτήτων έρευνας, αξιοποίησης, χρήσης και

προστασίας των υδατικών πόρων . . .", με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου συνιστάται στο Υπουργείο Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας

Διυπουργική Επιτροπή Υδάτων (Δ.Ε.ΥΔ.), που αποτελεί όργανο γνωμοδοτικό

για τη διαμόρφωση της εθνικής πολιτικής διαχείρισης των υδατικών πόρων, και με την παράγραφο 3 του άρθρου αυτού ορίζονται οι σχετιζόμενες με τα θέματα υδατικών πόρων αρμοδιότητες της Διεύθυνσης Υδατικού Δυναμικού και Φυσικών Πόρων του παραπάνω Υπουργείου, στις

οποίες περιλαμβάνεται και η τήρηση αρχείου στοιχείων και πληροφοριών υδρολογικού ενδιαφέροντος, η έναρξη λειτουργίας του οποίου, όμως, σύμφωνα με την ίδια παράγραφο, θα καθοριστεί με απόφαση του

Υπουργού

Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας που δεν έχει ακόμη εκδοθεί. Στο δε άρθρο 1 παρ. 7 του ίδιου νόμου (1739/1987) αναφέρονται οι αρχές που είναι αρμόδιες σε επιμέρους ζητήματα διαχείρισης υδατικών πόρων αναλόγως προς τη χρήση των πόρων αυτών και προβλέπεται (στοιχ. η) ότι για κάθε χρήση, που δεν εμπίπτει στην αρχών που μνημονεύονται στην παράγραφο αυτή, αρμόδιο είναι το Υπουργείο Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας και, περαιτέρω, στο άρθρο 5 παρ. 1 του νόμου αυτού ορίζεται ότι "το Υπουργείο Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, ως υπουργείο αρμόδιο για τους φυσικούς πόρους, συντονίζει τις δραστηριότητες για τον προσδιορισμό των επιφανειακών και υπόγειων υδατικών πόρων στον ελληνικό χώρο σύμφωνα με τα προγράμματα του άρθρου

4 και σε συνεργασία με τους κατά περίπτωση αρμόδιους φορείς, οι οποίοι αναφέρονται στην παρ. 8 του άρθρου 1, προωθεί τη σχετική έρευνα με σκοπό την ορθολογική ανάπτυξη, αξιοποίηση, διάθεση, χρήση και προστασία τους".

4. Επειδή με το προαναφερόμενο άρθρο 16 ν. 1599/1986

θεσπίζεται υποχρέωση των δημόσιων υπηρεσιών και των υπηρεσιών του δημόσιου τομέα να θέτουν σε γνώση των δικαιουμένων, εφόσον υποβληθεί

σχετική αίτηση, διοικητικά έγγραφα, με την επιφύλαξη των εξαιρέσεων που προβλέπονται στο ίδιο άρθρο. Ειδικότερα, το δικαίωμα, το οποίο με το άρθρο αυτό καθιερύεται υπέρ των διοικουμένων, φυσικών και νομικών προσώπων, αναφέρεται σε έγγραφα που έχουν συνταχθεί από όργανα της Διοίκησης ή από άλλα όργανα του δημόσιου τομέα, και μπορεί να ασκηθεί με επιτόπια μελέτη του εγγράφου ή και με τη λήψη αντιγράφου, χωρίς να απαιτείται η θεμελίωση έννομου συμφέροντος για την υποβολή του

σχετικού αιτήματος. Εξάλλου, με την παραπάνω οδηγία του Συμβουλίου των

Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων επιβάλλεται στα Κράτη μέλη να εισαγάγουν στο

εσωτερικό δίκαιο ρυθμίσεις, με τις οποίες να θεσπίζεται υποχρέωση των διοικητικών υπηρεσιών, κεντρικών και περιφερειακών, και των υπηρεσιών της τοπικής αυτοδιοίκησης να χορηγούν σε οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο υποβάλει σχετικό αίτημα πληροφορίες για τα αναφερόμενα στο άρθρο 2 στοιχ. α της οδηγίας αυτής θέματα περιβάλλοντος, οι οποίες περιέχονται είτε σε έγγραφα είτε σε άλλα στοιχεία που έχουν οπτική, ακουστική ή μηχανογραφική μορφή, αδιαφόρως αν τα έγγραφα ή

στοιχεία

αυτά έχουν εκδοθεί, συνταχθεί ή παραχθεί από τις προαναφερόμενες υπηρεσίες ή απλώς τηρούνται από αυτές. Με την ίδια δε οδηγία παρέχεται η δυνατότητα να θεσπίζονται εξαιρέσεις από την υποχρέωση

πληροφόρησης

σε ορισμένες περιπτώσεις, παρεμφερείς προς εκείνες, οι οποίες εμπίπτουν στις εξαιρέσεις που προβλέπονται στις παραπάνω διατάξεις του εσωτερικού νόμου (άρθρο 16 ν. 1599/1986). Από τα προαναφερόμενα συνάγεται ότι το επιδιωκόμενο από την οδηγία αποτέλεσμα εξασφαλίζεται με τις ρυθμίσεις του ελληνικού αυτού νόμου μερικώς και, συγκεκριμένα, κατά το μέρος που αφορά τη χορήγηση πληροφοριών, οι οποίες

αντλούνται

από δημόσια έγγραφα. Συνεπώς, δεν είναι αναγκαία η θέσπιση νέων ειδικών διατάξεων εσωτερικού δικαίου για τη συμμόρφωση προς την

οδηγία

κατά το μέρος αυτό. Αντιθέτως, η επιταγή της οδηγίας δεν καλύπτεται κατά το μέρος που αναφέρεται στην υποχρέωση πληροφόρησης με

βάση

έγγραφα, τα οποία δεν έχουν εκδοθεί ή συνταχθεί από τις παραπάνω υπηρεσίες αλλά μόνο τηρούνται σε αυτές, ή στοιχεία, τα οποία έχουν οπτική, ακουστική ή μηχανογραφική μορφή και βρίσκονται στη διάθεση

των

υπηρεσιών αυτών. Δεδομένου, όμως, αφενός ότι η υποχρέωση που

απορρέει

από την οδηγία δεν συναρτάται με προϋποθέσεις υποκείμενες στην εκτίμηση των Κρατών μελών, τα οποία μπορούν απλώς να

προβλέγουν

δυνατότητα άρνησης πληροφόρησης σε ορισμένες περιπτώσεις και να ρυθμίσουν τον τρόπο διάθεσης των πληροφοριών στους

ενδιαφερομένους,

και αφετέρου ότι από το περιεχόμενό της προκύπτουν επακριβώς η ρύθμιση, στην οποία αποβλέπει η οδηγία αυτή, και η σχετική υποχρέωση των Κρατών μελών, κάθε ενδιαφερόμενος έχει το δικαίωμα να επικαλεστεί τους ορισμούς της οδηγίας για να θεμελιώσει ευθέως σε αυτούς αίτημα παροχής στοιχείων που δεν καλύπτονται από το προαναφερόμενο άρθρο

16

ν. 1599/1985. Με τον τρόπο αυτόν, το δικαίωμα προς πληροφόρηση, το οποίο είχε εισαχθεί στην εσωτερική νομοθεσία με το άρθρο αυτό, επεκτείνεται και στα παραπάνω στοιχεία για τα θέματα που αφορούν το περιβάλλον. Αν, λοιπόν, υποβληθεί από διοικούμενο αίτηση να λάβει γνώση τέτοιων στοιχείων, η Διοίκηση έχει την υποχρέωση να ικανοποιήσει το αίτημα υπό τους ειδικότερους όρους και με διαδικασία που προβλέπονται στις διατάξεις του παραπάνω άρθρου (16 ν. 1599/1985), οι

οποίες έχουν ανάλογη εφαρμογή στην περίπτωση αυτή.

5. Επειδή, εξάλλου, σε περίπτωση κατά την οποία θεμελιώνεται, σύμφωνα με όσα αναφέρονται στην προηγούμενη σκέψη, δικαίωμα πληροφόρησης, η Διεύθυνση Υδατικού Δυναμικού και Φυσικών

Πόρων του Υπουργείου Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, εφόσον

υποβληθεί σε αυτή η σχετική αίτηση, έχει την υποχρέωση να χορηγήσει τα ζητούμενα υδρολογικά στοιχεία, είτε αυτά τηρούνται στο παραπάνω Υπουργείο είτε σε άλλες υπηρεσίες του δημόσιου τομέα, ενόψει και του ότι τέτοια στοιχεία διαθέτουν πλείονες υπηρεσίες, ο συντονισμός της δραστηριότητας των οποίων ανήκει στο Υπουργείο Βιομηχανίας,

Ενέργειας

και Τεχνολογίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 1739/1987 που μνημονεύεται σε προηγούμενη σκέψη. Η υποχρέωση δε αυτή της προαναφερόμενης διεύθυνσης δεν συναρτάται αποκλειστικώς με την

τήρηση

του αρχείου στοιχείων και πληροφοριών υδρολογικού ενδιαφέροντος που προβλέπεται στη διάταξη του άρθρου 3 παρ. 3 στοιχ. η του νόμου αυτού (1739/1987) και, συνεπώς, δεν επηρεάζεται από το γεγονός ότι δεν έχει αρχίσει η λειτουργία του αρχείου λόγω του ότι δεν έχει ακόμη εκδοθεί η κατά την ίδια διάταξη απαιτούμενη για το σκοπό αυτόν απόφαση του Υπουργού Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας (βλ. και έγγραφο Α.Π. Δ11/Φ16/1717/2731/1-10-1993 του Υπουργείου Βιομηχανίας, Ενέργειας

και

Τεχνολογίας προς το Συμβούλιο της Επικρατείας), δεδομένου ότι, πάντως, όπως έχει ήδη εκτεθεί, το προαναφερόμενο Υπουργείο είναι αρμόδιο για το συντονισμό και την παρακολούθηση των δραστηριοτήτων των

δημόσιων

υπηρεσιών και φορέων του δημόσιου τομέα, οι οποίες αφορούν την έρευνα, αξιοποίηση, χρήση και προστασία των υδάτων, ενώ με το άρθρο 15 του π.δ/τος 381/1989 "Οργανισμός του Υπουργείου Βιομηχανίας, Ενέργειας

και

Τεχνολογίας" (φ. 168) οι αρμοδιότητες του Υπουργείου που αναφέρονται στη διαχείριση των υδατικών πόρων ανατίθενται κατά βάση στην

παραπάνω

διεύθυνση, στην οποία, σύμφωνα με το άρθρο αυτό, ανήκει, μεταξύ άλλων, η μέριμνα "διά τη συγκέντρωση, επεξεργασία και τεκμηρίωση στοιχείων σχετικών με τους υδατικούς πόρους της χώρας". Αν, λοιπόν, υποβληθεί στην προαναφερόμενη διεύθυνση αίτηση χορήγησης υδρολογικών

στοιχείων,

τα οποία δεν τηρούνται στη διεύθυνση αυτή, η τελευταία οφείλει να αναζητήσει τα στοιχεία αυτά απευθυνόμενη στην οικεία κατά περίπτωση υπηρεσία προκειμένου να ικανοποιήσει το αίτημα.

6. Επειδή, στην παρούσα υπόθεση, με την προσβαλλόμενη πράξη η Διεύθυνση Υδατικού Δυναμικού και Φυσικών Πόρων του

Υπουργείου

Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας αρνήθηκε να χορηγήσει τα υδρολογικά στοιχεία, τα οποία είχαν ζητήσει με σχετική αίτησή τους προς την υπηρεσία αυτή οι αιτούντες, ισχυριζόμενη ότι δεν έχει στη διάθεσή της τα στοιχεία αυτά, παρέπεμψε δε τους τελευταίους στις οικείες υπηρεσίες, μνημονεύοντας ενδεικτικώς ορισμένες από αυτές. Η

άρνηση, όμως, αυτή δεν είναι νόμιμη διότι, σύμφωνα με όσα διαλαμβάνονται στις προηγούμενες σκέψεις, η παραπάνω διεύθυνση είχε την υποχρέωση να χορηγήσει η ίδια στους αιτούντες τα ζητούμενα στοιχεία, έστω και αν δεν περιλαμβάνονται σε εκείνα που τηρούνται στη διεύθυνση αυτή αφού, σε τέτοια περίπτωση, όφειλε να μεριμνήσει ώστε να περιέλθουν σε αυτή τα σχετικά στοιχεία προκειμένου να εκπληρώσει την παραπάνω υποχρέωση της. Για το λόγο, λοιπόν, αυτόν, τον οποίο βασίμως προβάλλουν οι αιτούντες, πρέπει να γίνει δεκτή η κρινόμενη αίτηση και να ακυρωθεί η προσβαλλόμενη πράξη, αποβαίνει δε αλυσιτελής η εξέταση των λοιπών προβαλλόμενων λόγων ακυρώσεως.

Δ ι ά τ α ύ τ α

Δέχεται την κρινόμενη αίτηση.

Ακυρώνει, σύμφωνα με το σκεπτικό, την πράξη Α.Π/Δ.11/
Φ.72/4442/575/22-3-1993 του διευθυντή της Διεύθυνσης Υδατικού
Δυναμικού και Φυσικών Πόρων του Υπουργείου Βιομηχανίας, Ενέργειας
και
Τεχνολογίας, που υπογράφεται με εντολή υπουργού.

Διατάσσει την απόδοση του παραβόλου, και

Επιβάλλει στο Δημόσιο να καταβάλει το ποσό των είκοσι
οκτώ χιλιάδων (28.000) δραχμών στους αιτούντες, ως δικαστική δαπάνη.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 28 Ιανουαρίου και 2
Μαρτίου 1995

Ο Πρόεδρος του Ε Τμήματος Η Γραμματέας

Μ. Δεκλερής Αγγ. Χριστοδούλου

και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 10ης Ιουλίου
του
ιδίου έτους.

Ο Πρόεδρος του Ε Τμήματος Ο Γραμματέας

Μ. Δεκλερής Β. Μαντζουράνης

ΑΡΜ/1995 (241)

Μέτρα για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος σύμφωνα με το ν. 1650/1986. Διαδικασία δημοσιοποίησης των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Διοικητική διαδικασία έκθεσης των απόψεων των ενδιαφερομένων κατά το στάδιο της αξιολόγησης των μελετών. Η προσφυγή ενώπιον του ΥΠΕΧΩΔΕ δεν είναι ενδικοφανής προσφυγή. Προϋποθέσεις παραδεκτού αίτησης ακύρωσης. Εννομο συμφέρον οικολογικών οργανώσεων να ζητήσουν την ακύρωση των σχετικών αποφάσεων. Γνώση της απόφασης για την εκκίνηση της προθεσμίας άσκησης αίτησης ακύρωσης. Τι περιλαμβάνει η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Εκτροπή του ποταμού Αχελλώου και περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Περιστατικά. Δεκτή η αίτηση ακύρωσης.

Παρατήρηση: Ομοια και η 2759/1994 ΣτΕ.

ΣτΕ 2760/1994

Εισηγητής: Κ.Μενουδάκος

1. Επειδή με την κρινόμενη αίτηση ζητείται να ακυρωθεί η κοινή απόφαση Α.Π. 16058/9.10.1991 των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Τουρισμού, Γεωργίας, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, με την οποία εγκρίθηκαν περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή φραγμάτων και των αντιστοίχων ταμιευτηρίων ύδατος καθώς και άλλων συναφών έργων στις θέσεις Μεσσοχώρα και Συκιά, που βρίσκονται η μεν πρώτη στο νομό Τρικάλων, η δε δεύτερη στην περιφέρεια των νομών Αρτας και Καρδίτσας.

2. Επειδή παραδεκτώς παρεμβαίνει στη δίκη για να αντικρούσει την κρινόμενη αίτηση η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.), στα έργα της οποία έχουν ενταχθεί και εκείνα, τα οποία αφορά η προσαλλόμενη απόφαση.

3. Επειδή με το άρθρο 2 της κοινής απόφασης 75308/5512/26.10.1990 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας (φ. 691/2.11.1990, τευχ. Β') θεσπίζεται, με βάση νομοθετική εξουσιοδότηση που παρέχεται με το άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 1650/1986 "για την προστασία του περιβάλλοντος" (φ160), η διαδικασία ενημέρωσης από μέρους των νομαρχιακών συμβουλίων των πολιτών και φορέων εκπροσώπησης τους για τις υποβαλλόμενες στη Διοίκηση μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων και διατύπωσης των σχετικών απόψεων των ενδιαφερομένων και, ειδικότερα, ορίζεται ότι η αρμόδια διεύθυνση του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων διαβιβάζει στο οικείο Νομαρχιακό Συμβούλιο αντίγραφο των υποβαλλομένων σε αυτή μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων μέσα σε δεκαπέντε ημέρες από την υποβολή τους (παρ. 1) ότι το Νομαρχιακό Συμβούλιο μεριμνά αφενός για τη δημοσίευση στον τοπικό τύπο ανακοίνωσης και πρόσλησης των πολιτών και των φορέων εκπροσώπησης τους να λάβουν γνώση της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και να

διατυπώσουν αποψεις για το περιεχόμενό της σε προθεσμία που δεν μπορεί να υπερβαίνει τις δεκαπέντε ημέρες απο τη δημοσίευση και αφετέρου για την ανάρτηση αντιγράφου της ανακοίνωσης στον πίνακα ανακοινώσεων της Νομαρχίας (παρ. 2) οτι μετά τη δημοσίευση της παραπάνω ανακοίνωσης και μέσα σε προθεσμία που ορίζεται σε αυτήν κάθε ενδιαφερόμενος πολίτης ή φορέας μπορεί να λάβει γνώση ολόκληρου του περιεχομένου της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των συνοπτικών και τομεακών χαρτών και να διατυπώσιε εγγράφως τη γνώμη και τις προτάσεις του προς το Νομαρχιακό Συμβούλιο (παρ. 39, οτι η κατά τα προαναφερόμενα διαδικασία δημοσίωσης και υποβολής απόψεω δεν επιτρέπεται να υπερβεί τις τριάντα ημέρες απο την παραλαβή της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων απο το Νομαρχιακό Συμβούλιο (παρ. 4) και οτι το Νομαρχιακό Συμβούλιο διαβιβάζει τις γνώμες και προτάσεις που υποβλήθηκαν απο φορείς και πολίτες με σχετική γνωμοδότηση του στην αρμοδια διεύθυνση του Υπουργείου Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Εργων (παρ. 5). Περαιτέρω στο αρθρο 3 της ίδιας υπουργικής απόφασης προβλέπεται διαδικασία δημοσιοποίησης της απόφασης της Διοίκησης, με την οποία εγκρίνονται περιβαλλοντικοί οροι, και συγκεκριμένα ορίζεται οτι "η αρμόδια Κεντρική Υπηρεσία του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. διαβιβάζει την απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων στο οικείο Νομαρχιακό Συμβούλιο, προκειμένου να λάβουν γνώση του περιεχομένου της οι πολίτες και φορείς εκπροσώπησής τους με δημοσίευση σχετικής απόφασης στον πίνακα ανακοινώσεων της Νομαρχίας".

4. Επειδή απο τα στοιχεία του φακέλου δεν προκύπτει οτι στις Νομαρχίες Τρικάλων και Καρδίτσας, στην περιφέρεια των οποίων βρίσκονται τα παραπάνω τεχνικά έργα, έλαβε χώρα δημοσιοποίηση της προβαλλόμενης αποφασής κατά τη διαδικασία που προβλέπεται απο το αρθρο 3 της προαναφερόμενης κανονιστικής υπουργικής απόφασης, δηλαδή με δημοσίευση σχετικής ανακοίνωσης στον τοπικό τύπο και ανάρτηση στον πίνακα ανακοινώσεων της Νομαρχίας, ενώ για τη Νομαρχία Αρτας, στην περιφέρεια της οποίας βρίσκονται ορισμένα απο τα έργα αυτά, βεβαιώνεται οτι τηρήθηκαν οι παραπάνω διατυπώσεις στο έγγραφο Ν.Σ. 13/26.4.1994 της Ν.Σ. 13/26.4.1994 της Νομαρχίας προς το Συμβούλιο της Επικρατείας, χωρίς πάντως να αποστέλλονται σχετικά αποδεικτικά στοιχεία. Τα δεδομένα όμως αυτά δεν επηρεάζουν την ισχύ - ουτε, άλλωστε, την νομιμότητα - της προσβαλλόμενης απόφασης, η οποία έχει αποκτήσει υπόσταση και επιφέρει έννομες συνέπειες απο την έκδοσή της, δεδομένου οτι, κατά την εννοια του παραπάνω αρθρου, οι διατυπώσεις αυτές δεν θεσπίζονται ως συστατικός τύπο για την τελείωση των πράξεων της Διοίκησης, με τις οποίες εγκρίνονται περιβαλλοντικοί όροι, άλλ' αποσκοπούν απλώς στην γνωστοποίησή τους. Απο την άποψη, λοιπόν, αυτή η προσβαλλόμενη απόφαση είναι δεκτική προσβολή με αίτηση ακύρωσης.

5. Επειδή μετά την άσκηση της κρινόμενης αίτησης εκδόθηκα ή πράξη Α.Π. ΓΑ/72/23811/9.6.1994 των Υπουργών Γεωργίας και Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, του Αναπληρωτή Υουργού Εθνικής Οικονομίας και του Αναπληρωτή Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Εργων, με την οποία ματαιώθηκε το αποτέλεσμα του μειοδοτικού διαγωνισμού που έλαβε χώρα στις 9.4.1987 για την ανάθεση του εργου της εκτροπής του Αχελώου και αξιοποίησης της Θεσσαλικής πεδιάδας, στα οποία εντάσσονται και τα ειδικότερα τεχνικά έργα, τα οποία αφορά η προσβαλλόμενη απόφαση. Η μεταγενέστερη αυτή πράξη όμως, με την οποία δεν ματαιώνεται γενικώς το παραπάνω έργο αλλά μόνο το αποτέλεσμα του συγκεκριμένου μειοδοτικού διαγωνισμού, ουδεμία επίδραση ασκεί στην

ισχύ της προσβαλλόμενης απόφασης, η οποία δεν συσχετίζεται με τις διαδικασίες ανάθεσης της εκτέλεση των επίμαχων έργων, αλλ' έχει ως περιεχόμενο την έγκριση περιβαλλοντικών όρων για τα έργα αυτά, ασυνδέτως προς τις παραπάνω διαδικασίες και το πρόσωπο του αναδόχου. Είναι, λοιπόν, απορριπτέος ο προσβαλλόμενος με το υπόμνημα του Δημοσίου ισχυρισμός, ότι μετά την εκδοση της παραπάνω νεότερης πράξης η παρούσα δίκη δεν έχει πλέον αντικείμενο.

6. Επειδή η τρίτη απο τους αιτούντες έχει αποκτήσει νομική προσωπικότητα σύμφωνα με το άρθρο 784 του Αστικού Κώδικα, δεδομένου, ότι, όπως προκύπτει απο το καταστατικό της, είναι αστική εταιρία, η οποία, αν και μη κερδοσκοπική, έχει και οικονομικούς σκοπούς, το δε καταστατικόν της έχει καταχωρηθεί στο βιβλίο εταιριών το Πρωτοδικείου Αθηνών. Απο την άποψη, λοιπον, αυτή η παραπάνω αστική εταιρία νομιμοποιείται στην άσκηση της κρινομένης αίτησης, είναι δε απορριπτέος ο ισχυρισμός της παρεμβαίνουσας Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού, με τον οποίο υποστηρίζεται το αντίθετο.

7. Επειδή με τις διατάξεις της κοινής απόφασης 75308/5512/26.10.1990 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας, που παρατίθενται σε προηγούμενη σκέψη, θεσπίζεται διοικητική διαδικασία, με την οποία επιδιώκεται να παρασχεθεί στους ενδιαφερόμενους η δυνατότητα να εκθέσουν τις απόψεις τους στο στάδιο της αξιολόγησης των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων που προηγείται της εκδοσής των πράξεων, με τις οποίες επιβάλλονται περιβαλλοντικοί όροι, δεν προβλέπεται όμως απο τις διατάξεις αυτές, ούτε απο άλλη διάταξη νόμου ή κανονιστικής πράξης της Διοίκησης στηριζόμενης σε εξουσιοδότηση νόμου, η άσκηση ενώπιον διοικητικού οργάνου προσφυγής κατά των παραπάνω πράξεων. Εξάλλου, στην ίδια την προσβαλλόμενη απόφαση ορίζεται ότι κατ' αυτής μπορεί να ασκηθεί απο οποιονδήποτε έχει έννομο συμφέρον προσφυγή στον Υπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων μέσα σε σαράντα πέντε ημέρες απο την έκδοσή της, με την ρήτρα, όμως αυτή δεν καθιερύεται ενδικοφανής προσφυγή, της οποίας η μη άσκηση συνεπάγεται απαράδεκτο προσβολής της απόφασης με αίτηση ακύρωσης σύμφωνα με το άρθρο 45 παρ. 2 του π.δ./τος 18/1989 "κωδικοποίηση διατάξεων νόμων για το Συμβούλιο της Επικρατείας" (φ. 8), διότι στην έννοια της τελευταίας αυτής διάταξης εμπίπτουν οι ενδικοφανείς προσφυγές που προβλέπονται απο νόμο ή απο κανονιστική πράξη της Διοίκησης εκδιδόμενη με βάση νομιθετική εξουσιοδότηση. Είναι, επομένως, απορριπτέος ο ισχυρισμός του Δημοσίου, με τον οποίο υποστηρίζεται ότι συντρέχει απαράδεκτο της κρινόμενης αίτησης λόγω μη άσκησης ενδικοφανούς προσφυγής.

8. Επειδή, όπως προκύπτει απο τα αντίστοιχα καταστατικά που προσκομίστηκαν στο Δικαστήριο, το πρώτο απο τους αιτούντες είναι σωματείο που επιδιώκει, πλην άλλων, την ανάδειξη και προστασία του πολιτιστικού και του φυσικού περιβάλλοντος, το δεύτερο είναι επίσης σωματείο, στους σκοπούς του οποίου περιλαμβάνεται η οικολογία και προστασία της ελληνικής ορνιθοπανίδας, και η τρίτη αποτελεί, όπως αναφέρεται σε προηγούμενη σκέψη, αστική εταιρία που απέκτησε νομική προστασία της πανίδας, της χλωρίδας, των τοπίων των υδάτων και άλλων φυσικών πόρων και γενικότερα του φυσικού περιβάλλοντος. Ενόψει των παραπάνω σκοπών τους και τα τρία αιτούντα έχουν έννομα συμφέρον να ασκήσουν την κρινόμενη αίτηση, με την οποία υποστηρίζεται ότι τα εργα, τα οποία αφορά η προσβαλλόμενη απόφαση, θίγουν σημαντικά στοιχεία του

φυσικού περιβάλλοντος, όπως υδροβιότοπους, την πανίδα και τη χλωρίδα, και ότι τα στοιχεία αυτά δεν προστατεύονται από τους προβλεπόμενους στην απόφαση περιβαλλοντικούς όρους. Το γεγονός δε ότι τα αιτούντα δεν υπέβαλαν τις αντιρρήσεις και απόψεις τους στη Διοίκηση κατά το στάδιο της αξιολόγησης των σχετικών μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στις οποίες στηρίζεται η πληττόμενη απόφαση, δεν τους στερεί το έννομα συμφέρον να προσβάλλουν την απόφαση αυτή με αίτηση ακύρωσης. Είναι, λοιπόν, απορριπτέοι οι ισχυρισμοί του Δημοσίου, με τους οποίους αμφισβητείται το έννομο συμφέρον των αιτούντων.

9. Επειδή από τα στοιχεία της δικογραφίας, δεν προκύπτει κοινοποίηση στις αιτούσες περιβαλλοντικές οργανώσεις η γνώση από τους εκπροσώπους τους της προσβαλλόμενης απόφασης σε χρόνο από τον οποίο η άσκηση της κρινόμενης αιτησης να απέχει περισσότερο από εξήντα ημέρες. Ειδικότερα, δεν προκύπτει πλήρης γνώση της απόφασης που να κινεί την κατά νόμο εξονθήμερη προθεσμία προσβολής της με αίτηση ακύρωσης από την από 11.6.1992 αίτηση των αιτουσών οργανώσεων προς το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, με την οποία ζητήθηκαν αντίγραφα εγγράφων σχετικών με το έργο της εκτροπής των υδάτων του ποταμού Αχελώου, μεταξύ των οποίων οι οικείες μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, καθώς και οι "διοικητικές πράξεις εγκρίσεως" των μελετών αυτών, χωρίς όμως να γίνεται στην παραπάνω αίτηση οποιαδήποτε αναφορά σε συγκεκριμένη πράξη της Διοίκησης. Εξάλλου, δεν μπορεί να θεμελιωθεί τεκμήριο γνώσης της προσβαλλόμενης απόφασης από τους εκπροσώπους των αιτούντων οργανώσεων στο γεγονός ότι, πριν εκδοθεί η απόφαση αυτή, δημοσιεύθηκε σε τοπικές εφημερίδες των νομών Τρικάλων, Καρδίτσας και Αρτας πρόσκληση των ενδιαφερομένων να λάβουν γνώση μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων που συντάχθηκαν για έργα εντασσόμενα στο πρόγραμμα της εκτροπής των υδάτων του Αχελώου, μεταξύ των οποίων και εκείνα, τα οποία αφορά η παραπάνω απόφαση, η δε μελέτη για τις επιπτώσεις της εκτροπής στο δέλτα του ποταμού είχε αποσταλεί από τη Διοίκηση στην πρώτη και στη δεύτερη από τις προναφερομένες οργανώσεις με το έγγραφο 47081/Π.Π.1851/28.11.1989 του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, ούτε το γεγονός ότι η κρινόμενη αίτηση ασκήθηκε μετά την πάροδο είκοσι ενός περίπου μηνών από την έκδοση της προσβαλλομένης, ενόψει και του ότι, όπως έχει εκτεθεί σε προηγούμενη σκέψη, δεν προκύπτει δημοσιοποίηση της πράξης αυτής κατά τη διαδικασία που θεσπίζεται με το προαναφερόμενο άρθρο 3 της κοινής απόφασης 75308/5512/26.10.1990 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και τον Υφυπουργό Εθνικής Οικονομίας και μάλιστα για τις δύο από τις τρεις Νομαρχίες, στην περιφέρεια των οποίων βρίσκονται τα επίμαχα έργα, και συγκεκριμένα για τις Νομαρχίες Τρικάλων και Καρδίτσας, η Διοίκηση ούτε καν ισχυρίζεται ότι τηρήθηκαν οι κατά το άρθρο αυτό διατυπώσεις δημοσιοποίησης, αλλ' αντιθέτως στο έγγραφο 1710/6.5.1994 της Νομαρχίας Τρικάλων προς το Συμβούλιο της Επικρατείας υποστηρίζεται η άποψη, ότι δημοσίευση της πράξης, δεν προβλέπεται και στο έγγραφο 408/9.5.1994 της Νομαρχίας Καρδίτσας προς το Δικαστήριο αναφέρεται ότι αναρτήθηκε στον πίνακα ανακοινώσεων της Νομαρχίας και ανακοινώθηκε από τον τοπικό τύπο η "έγκριση" από το Νομαρχιακό Συμβούλιο των περιβαλλοντικών όρων, δεν βεβαιώνεται όμως ότι τηρήθηκαν οι διατυπώσεις αυτές και για την προσβαλλόμενη υπουργική πράξη, ενώ, τέλος, δεν αποδεικνύεται από τα στοιχεία της δικογραφίας ότι η ευρεία δημοσιότητα, που έχει λάβει γενικώς και επί σειρά ετών το θέμα της εκτροπής των υδάτων του ποταμού Αχελώου, συνδέεται και με την έκδοσή της προσβαλλομένης πράξης ή με το περιεχόμενό της. Κατά συνέπεια εμπροθέσμως ασκείται η κρινόμενη αίτηση, είναι δε απορριπτέοι

οι ισχυρισμοί του Δημοσίου, με τους οποίους υποστηρίζεται το αντίθετο.

10. Επειδή, κατά το άρθρο 24 του Συντάγματος η Πολιτεία έχει υποχρέωση να προστατεύει το φυσικό περιβάλλον και να λαμβάνει ιδιαίτερα προληπτικά καί κατασταλτικά μέτρα για τη διαφύλαξη του. Με τη συνταγματική αυτή διάταξη θεσπίζεται η θεμελιώδης αρχή της προλήψως της βλάβης του φυσικού περιβάλλοντος χάριν της οικολογικής ισορροπίας και της διατηρήσεως αυτού και των φυσικών πόρων προς όφελος όχι μόνον της παρούσας γενεάς αλλά και των επομένων. Επομένως, απο την ίδια διάταξη απορρέουν οι περιορισμοί εκείνοι στην αναπτυξιακή πολιτική της πολιτείας, που είναι αναγκαίοι για την πολιτική της πολιτείας, που είναι αναγκαίοι για την πρόληψη της βλάβης του φυσικού περιβάλλοντος, σε τρόπο ώστε όχι κάθε ανάπτυξη αλλά μόνο η βιώσιμη, δηλ. εκείνη που δεν επιφέρει βλάβη στο περιβάλλον και άρα είναι διατηρήσιμη και όχι πρόσκαιρη, να είναι επιτρεπτή απο το Σύνταγμα. Ειδικότερα, ναι μεν η κατασκευή δημοσίων έργων μπορεί να αποτελεί μέρος αναπτυξιακών προγραμμάτων, πλη,ως έχουσα άμεση επίδραση στο φυσικό περιβάλλον, μπορεί να αποτελεί, επίσης, μέγιστο κίνδυνο σοβαρής αλλοίωσης ή ακόμη και ανεπανόρθωτης καταστροφής αυτού, αν δεν γίνεται με περίσκεψη και πλήρη επιστημονική μελέτη όλων των επιπτώσεών της στο περιβάλλον, οπότε και μόνον είναι επιτρεπτή.

11. Επειδή σε συμμόρφωση προς την επιταγή που περιέχεται στις προαναφερόμενες διατάξεις του άρθρου 24 παρ. 1 του Συντάγματος, εκδόθηκε ο ν. 1650/1986 "για την προστασία του περιβάλλοντος" (φ. 160), με τον οποίο θεσπίζονται κανόνες αναφερόμενοι, πλην άλλων, στις προϋποθέσεις και στη διαδικασία για την έγκριση της εγκατάστασης δραστηριοτήτων ή εκτέλεσης έργων, απο τα οποία απειλούνται δυσμενεί επιπτώσεις στο περιβάλλον. Ειδικότερα, με τα άρθρο 3 παρ. 1 του νόμου αυτού παρέχεται εξουδίωση για την κατάταξη, με κοινή απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και του κατα περίπτωση αρμοδίου υπουργού, των δημόσιων και ιδιωτικών έργων και δραστηριοτήτων σε τρεις κατηγορίες, ανάλογα με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον και με κριτήρια το είδος και μέγεθός τους, το είδος και την ποσότητα των εκπεμπόμενων ρύπων και κάθε άλλη επίδραση στο περιβάλλον, τη δυνατότητα να προληφθεί η παραγωγή ρύπων απο την εφαρμοζόμενη παραγωγική διαδικασία, τον κίνδυνο σοβαρού ατυχήματος και το βαθμό της ανάγκης να επιβληθούν περιορισμοί για την προστασία του περιβάλλοντος. Στη δε παράγραφο 2 το ίδιου άρθρου ορίζεται ότι η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει "τα έργα και τις δραστηριότητες που λόγω της φύσης, του μεγέθους ή της εκτασής τους είναι πιθανό να προκαλέσει σοβαρούς κινδύνους για το περιβάλλον" ενώ στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν έργα και δραστηριότητες που δεν προκαλούν μεν σοβαρούς κινδύνους ή οχλήσεις αλλά για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος πρέπει να υποβάλλονται "σε γενικές προδιαγραφές, όρους και περιορισμούς που προβλέπονται απο κανονιστικές διατάξεις" και στην τρίτη κατηγορία "όσα προκαλούν ιδιαίτερα μικρό κίνδυνο ή όχληση ή υποβάθμιση στο περιβάλλον". Περαιτέρω στο άρθρο 14 του παραπάνω νόμου προβλέπεται, πλην άλλων, οτι "για την πραγματοποίηση νέων ή την επέκταση, τον εκσυγχρονισμό ή τη μετεγκατάσταση υφισταμένων έργων ή δραστηριοτήτων που περιλαμβάνονται στις κατηγορίες του προηγούμενου άρθρου, αποιτείται η έγκριση όρων για τη προστασία του περιβάλλοντος, η οποία αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη χορήγηση άδειας εγκατάστασης ή πραγματοποίησης της δραστηριότητας ή του έργου" (παρ. 1), ότι "για την έγκριση των περιβαλλοντικών όρων για τα έργα και τις δραστηριότητες της πρώτης

κατηγορίας απαιτείται υποβολή μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων" (παρ. 2α), ότι "η έγκριση περιβαλλοντικών όρων για τα έργα και τις δραστηριότητες της κατηγορίας αυτής χορηγείται με κοινή απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και των κατά περίπτωση συναρμοδίων υπουργών. Με όμοια απόφαση είναι δυνατό, η έγκριση περιβαλλοντικών όρων για ορισμένα έργα ή δραστηριότητες της κατηγορίας αυτής να ανατίθεται στο νομάρχη.." (παρ. 2β') ότι "για νέα έργα και δραστηριότητες της πρώτης κατηγορίας απαιτείται προέγκριση που αφορά τη χωροθέτηση... Η διαδικασία για την προέγκριση, τα απαιτούμενα δικαιολογητικά και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια καθορίζονται με την απόφαση της παρ. 10... (παρ. 6), ότι "με κοινή απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και του κατά περίπτωση αρμοδίου υπουργού καθορίζονται η διαδικασία έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων, τα απαιτούμενα δικαιολογητικά και η προθεσμία υποβολή τους..." (παρ. 10) και ότι "οι διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζονται αναλόγως και στα έργα και τις δραστηριότητες που υφίστανται ή βρίσκονται στο στάδιο της κατασκευής κατά την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού. Με κοινές αποφάσεις, που εκδίδονται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και τον κατά περίπτωση αρμόδιο υπουργό, καθορίζονται ο αναγκαίος χρόνος προσαρμογής των παραπάνω έργων και δραστηριοτήτων στις διατάξεις του νόμου αυτού και στις διατάξεις που θα εκδοθούν κατ' εξουσιοδότησή του, οι σχετικοί όροι και η διαδικασία" (παρ. 11). Στο δε άρθρο 5 του ίδιου νόμου ορίζονται ως εξής: "1. Με κοινή απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και του κατά περίπτωση αρμόδιου υπουργού καθορίζεται το περιεχόμενο της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που μπορεί να διαφοροποιείται κατά κλάδους ή ομάδα έργων και δραστηριοτήτων. Με όμοια απόφαση ορίζεται το περιεχόμενο της μελέτης ανάλογα με τα στάδια έγκρισης του έργου σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 6. Η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων περιλαμβάνει τουλάχιστον: α') περιγραφή του έργου ή της δραστηριότητας με πληροφορίες για το χώρο εγκατάστασης, το σχεδιασμό και το μέγεθό του. β') εντοπισμό και αξιολόγηση των βασικών επιπτώσεων στο περιβάλλον, γ) περιγραφή των μετρών για την πρόληψη, μείωση ή αποκατάσταση των αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον, δ) εξέταση εναλλακτικών λύσεων και υπόδειξη των κύριων λόγων της επιλογής της προτεινόμενης λύσης, ε) απλή περίληψη του συνόλου της μελέτης. 2. Το οικείο νομαρχιακό συμβούλιο λαμβάνει γνώση της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και πριν από την έγκριση της ενημερώνει κάθε πολίτη και τους φορείς εκπροσώπησης του, για να εκφράσουν τη γνώμη τους. Ο τρόπος ενημέρωσης καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων". Εξάλλου, με βάση εξουσιοδοτήσεις παρεχόμενες με διατάξεις του παραπάνω νόμου, μεταξύ των οποίων και τα προναφερόμενα άρθρα 3, 4 παρ. 10 και 11 και 5 παρ. 1, αλλά και σε συμμόρφωση προς τις οδηγίες 84/360/ΕΟΚ και 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 28ης Ιουνίου 1984 και της 27ης Ιουνίου 1985, αντιστοίχως εκδόθηκε η κοινή απόφαση 69269/5387/24.10.1990 των Υπουργών Εσωτερικών, Εθνικής Οικονομίας, Γεωργίας, Πολιτισμού, Εμπορικής Ναυτιλίας, Τουρισμού, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας και Μεταφορών και Επικοινωνιών (φ.678/25.10.1990, τ. Β'), με την οποία, πλην άλλων, ορίζονται τα έργα και οι δραστηριότητες που κατατάσσονται στις πρώτη και στη δεύτερη κατηγορία, καθορίζονται τα απαιτούμενα στοιχεία και προδιαγραφές του περιεχομένου των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, καθώς και η διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων. Συγκεκριμένα στο άρθρο 4 της κινήσ αυτής

υπουργικής απόφασης απαριθμούνται τα έργα και οι δραστηριότητες που κατατάσσονται στην πρώτη (Α') κατηγορία υποδιαιρούμενα σε δυο ομάδες (I και II), μεταξύ δε εκείνων που ανήκουν στην ομάδα II περιλαμβάνονται τα "έργα δειυθέτησης (canalisation) και ρύθμισης της ροής υδάτων" (περ. ε') και τα "φράγματα και λοιπές εγκαταστάσεις προς συγκράτηση ή μονιμότερη αποθήκευση των υδάτων" (περ. στ') και, περαιτέρω στον πίνακα 2, ο οποίος προσαρτάται στο άρθρο 16 και στο οποίο παραπέμπεται η παράγραφος 2 του άρθρου 6 της ίδιας υπουργικής απόφασης, ορίζονται τα στοιχεία που πρέπει να περιέχουν οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων για τα έργα και τις δραστηριότητες της παραπάνω ομάδας II, στο δε άρθρο 9 της απόφασης αυτής προβλέπεται η διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων. Τέλος, σύμφωνα με τη μεταβατική διαταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 17 της παραπάνω υπουργικής απόφασης, έργα ή δραστηριότητες που βρίσκονται στο στάδιο της κατασκευής κατά την έναρξη ισχύος της απόφασης αυτής προσαρμόζονται στις διατάξεις της που αφορούν την έγκριση περιβαλλοντικών όρων "μετά απο τέσσερα (4) χρόνια απο την έναρξη ισχύος της", στην ίδια όμως παράγραφο ορίζεται ότι "εάν πριν απο την πάροδο της τετραετίας, κατά την κατασκευή ή τη λειτουργία του έργου ή της δραστηριότητας προκύπτει ότι δεν προστατεύεται επαρκώς το περιβάλλον, επιβάλλονται περιβαλλοντικοί όροι σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις της παρούσας απόφασης".

12. Επειδή τα έργα, τα οποία αφορά η προσβαλλόμενη απόφαση, εκτελούνται μεν στη φυσική κοίτη του ποταμού Αχελώου, αλλ'όπως και ρητώς αναφέρεται σε έγγραφα τόσο της Διοίκησης όσο και της παρεμβαίνουσας Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού (βλ. ενδεικτικώς το απο 13.5.1994 "ενημερωτικό σημείωμα " του Γραφείου Εργων Εκτροπής Αχελώου του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο με το υπόμνημα του Δημοσίου και τα έγγραφα 4241/23.9.1985 και 1931./20.5.1985 της Διεύθυνσης Ανάπτυξης Υδροηλεκτρικών Εργων της Δημοσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού προς το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και προς το Υπουργείο Ενέργειας και Φυσικών Πόρων, αντιστοίχως) είναι ενταγμένα στα έργα του "συγκροτήματος της εκτροπής", δηλαδή στο σύστημα των τεχνικών έργων που απαιτούνται για την αποθήκευση και ρύθμιση της ροής των υδάτων του άνω Αχελώου και τελικώς την εκτροπή τους προς τη θεσσαλική πεδιάδα και τη διοχετεύση τους στην κοίτη του Πηνειού ποταμού. Όπως προκύπτει δε απο τα στοιχεία του φακέλλου, ο Αχελώος, ο οποίος πηγάζει απο το όρος Λάκμος της οροσειράς της Πίνδου, στην περιοχή του Μεστόβου, και, εμπλουτιζόμενος με τα νερά αρκετών παραποτάμων, εκβάλλει δυτικά του Μεσολογγίου, στο Ιόνιο πέλαγος, διασχίζοντας ένα απο τα σημαντικότερα υδατικά διαμερίσματα της Χώρας, έχει μήκος 220 χιλιομέτρων περίπου, με πλάτος που φθάνει εως και 90 μέτρα και αποτελεί πολύ σημαντικό ποτάμιο οικοσύστημα. Η περι ης πρόκειται παρέμβαση έχει πολλαπλές σοβαρές επιπτώσεις στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον των οικείων πειροχών, και ιδίως α') την επικοινωνία των ποταμών οικοσυστημάτων Αχελώου και Πηνειού, που συνεπάγεται αμέσως την ανάμειξη της πανίδας και χλωρίδας αυτών με τον ενεύθεν πρόδηλο κίνδυνο μείωσης της βιοποικιλιάς των εκ του ανταγωνισμού των ειδών. Διότι η οροσειρά της Πίνδου αποτελεί μέχρι τούδε αδιαπέραστο γεωγραφικό φράγμα, αποκλείον την μετακίνηση των ενδημικών και μάλιστα των υδροβίων οργανισμών, της εξαιρετικά πλούσιας χλωρίδας και πανίδας της περιοχής απο το Δυτικό διαμέρισμα στο ανατολικό, ενώ η διάνοιξη της σήραγγας θα επιτρέψει για πρώτη φορά την κίνηση των ειδών αυτών κατά τη φορά των μεταφερομένων υδάτων, ήτοι εκ

δυσμω προς ανατολάς, β) τη μείωση των υδάτων του Αχελώου και της συνολικής ροής προς το δέλτα αυτού, που αποτελεί σημαντικό υγρότοπο και ενδιαίτημα αγρίας ορνιθοπανίδας, προστατευμένης από τις διατάξεις της Διεθνούς Συμβάσεως Ραμσάρ, γ') την κατασκευή σειράς μεγάλων φραγμάτων (Πύλη, Μουζάκι, Συκιά, Μεσσοχώρα), που θα κατακλύσουν κατοικίες και αγρούς, θα προκαλέσουν μετακίνηση και αλλαγή απασχόλησης του πληθυσμού, θα διαταράξουν σοβαρώς τα υφιστάμενα δίκτυα επικοινωνίας, θα καταστρέψουν τα εδαφικά και ποτάμια οικοσυστήματα και θα τα αντικαταστήσουν με λημναία και θα επιφέρουν αλλαγή των οικείων μικροκλιμάτων και σοβαρή αλλοίωση της αισθητικής του τοπίου. δ') τη μείωση της παροχής υδάτων του Αχελώου, νοτίως της εκτροπής, προς τα υπ' αυτού τροφοδοτούμενα φυσικά και ανθρωπογενή οικοσυστήματα της Δυτικής Ελλάδος, με όλες τις εντεύθεν συνέπειες για την ευστάθεια και βιωσιμότητά των ιδίως σε περιόδους ξηρασίας, ε') σοβαρές κοινωνικοοικονομικές και πολιτιστικές αλλαγές από την ποικιλότροπο εκμετάλλευση των φραγμάτων, που θα έχουν δευτερογενείς επιπτώσεις στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον των οικείων περιοχών, στ) την αύξηση των υδάτων και της συνολικής ροής του ποταμού Πηνείου προς το δέλτα αυτού, με σημαντική επίδραση στα φυσικά και ανθρωπογενή συστήματα του Θεσσαλικού κάμπου, ιδίως δε αύξηση της ρυπάνσεως από τοξικά φυτοφάρμακα.

13. Επειδή όπως προκύπτει περαιτέρω από τα στοιχεία του φακέλλου, η εκτέλεση των τεχνικών έργων, τα οποία αφορά η προσβαλλόμενη απόφαση, είχε αποφασιστεί πριν από τη δημοσίευση της προαναφερόμενης κοινής υπουργικής απόφασης 69269/5387/24.10.1990, αλλά και πριν ακόμη δημοσιευθεί ο ίδιος ο ν. 1650/1986, κατ' εξουσιοδότηση του οποίου εκδόθηκε η υπουργική απόφαση, και μάλιστα κατά τη δημοσίευση του νόμου αυτού είχαν αρχίσει οι σχετικές εργασίες (βλ. ενδεικτικώς το έγγραφο 4241/23.9.1985 της Διεύθυνσης Ανάπτυξης Υδροηλεκτρικών Εργων της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού προς το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, στο οποίο αναφέρεται και το έγγραφο Α.Π. ΓΑ/37/23.2.1994 του Γραφείου Εργων Εκτροπής Αχελώου του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας προς το Συμβούλιο της Επικρατείας). Με τα δεδομένα αυτά, σύμφωνα με τα άρθρα 4 παρ. 6 του ν. 1650/1986 και από όσα αναφέρονται στην προηγούμενη σκέψη συνάγει ότι το εγχείρημα της εκτροπής μέρους των υδάτων του Αχελώου ποταμού προς το Θεσσαλικό κάμπο αποτελεί σύνθετο και μάλιστα τεχνικό έργο μεγάλης κλίμακος και έχει επιπτώσεις, που μπορούν να προκαλέσουν σοβαρή και ανεπανόρθωτη βλάβη στο φυσικό περιβάλλον. Είναι δε πρόδηλο ότι η συνολική επίδρασή του στο φυσικό περιβάλλον των επηρεζομένων περιοχών Δυτικής Ελλάδος και Θεσσαλίας δεν ισούται προς το αθροισμα των τοπικώς μόνο εκτιμωμένων συνεπειών των επιμέρους τεχνικών έργων που απαιτούνται για την πραγματοποίησή του, αλλ' είναι πολλαπλάσιο τούτου λόγω του δυναμικού και μή γραμμικού χαρακτήρος των εντεύθεν διαταρασσομένων και εν αλληλεπίδρασει τελούντων φυσικών και ανθρωπογενών οικοσυστημάτων. Κατά συνέπεια, για την καταγραφή και αξιολόγηση των επιπτώσεων του εγχειρήματος αυτού δεν αρκεί η σύνταξη μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων για καθένα από τα προγραμματιζόμενα επιμέρους τεχνικά έργα, αλλά είναι αναγκαία η σύνταξη, κατά τη διαδικασία που θεσπίζεται με τις διατάξεις αυτές, συνολικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στην οποία με την κατάλληλη επιστημονική μέθοδο θα συσχετίζονται και θα συνεκτιμώνται οι προεκτεινόμενες επιμέρους συνεπειες για το περιβάλλον, προς εξεύρεση και αξιολόγηση της συνολικής επίδρασης του έργου στο περιβάλλον από την αλλοίωση του υδρολογικού ισοζυγίου μεταξύ Δυτικής Ελλάδος και Θεσσαλίας. Μόνο με

τέτοια συνθετική μελέτη θα καταστεί δυνατό να διαγωνισθούν σε όλη τους την εκταση οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της εκτροπής και ενόψει αυτών αφενός μεν να κριθεί αν είναι καν επιτρεπτή η εκτέλεση του έργου, ή αν τούτο αποκλείεται λόγω βλάβης του περιβάλλοντος, αφετέρου δε να εκτιμηθεί η αναγκαιότητα του έργου στο πλαίσιο και της αναμενόμενης μορφής ανάπτυξης της Θεσσαλίας και να αξιολογηθούν πλήρως τα μνημονεύόμενα στην παράγραφο 1 του προαναφερόμενου άρθρου 5 ν. 1650/1986 στοιχεία και κριτήρια, μέσω των οποίων ελέγχεται και η τήρηση των επιταγών που απορρέουν από το άρθρο 24 παρ. 1 του Συντάγματος κατά τα διαλαμβανόμενα σε προηγούμενη σκέψη, καθώς επίσης και να προσδιορισθούν οι περιοχές στις οποίες επέρχονται συνέπειες από το παραπάνω εγχείρημα και, κατ' επέκταση οι νομοί, για τους οποίους απαιτείται να τηρηθεί η διαδικασία που προβλέπεται στην παραγραφο 2 του ίδιου άρθρου 5 και στα άρθρα 2 και 3 της προαναφερόμενης κοινής απόφασης 75308/5512/26.10.1990 του Υπουργού Περιβάλλοντος και Δημοσίων Έργων.

14. Επειδή, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλλου, για την έκδοση της προσβαλλόμενης απόφασης, η οποία, όπως έχει εκτεθεί, αφορά τεχνικά έργα περιλαμβάνοντα στο πρόγραμμα εκτροπής των υδάτων του ποταμού Αχελώου, η Διοίκηση στηρίχθηκε σε μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, οι οποίες συντάχθηκαν ειδικώς για τα επιμέρους τεχνικά αυτά έργα και για τις οποίες ζητήθηκε η γνώμη των νομαρχιακών συμβουλίων Τρικάλων και Καρδίτσας, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 2 της προαναφερόμενης κοινής απόφασης 75308/5512/26.10.1990 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων και του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας, και συγκεκριμένα ως προς τη μελέτη του γραφείου "Π-Γ ΕΠΕ", έτους 1989, για την περιοχή της άμεσης επιρροής των έργων της κύρια σήραγγας εκτροπής τους Αχελώου και προς τη μελέτη του γραφείου "Θ.Ο." έτους 1987, για την περιοχή της άμεσης επιρροής των έργων Πύλης και Μουζακίου. Εξάλλο, η Διοίκηση ισχυρίζεται ότι, για την αναγκαιότητα και τις επιπτώσεις της εκτροπής υδάτων του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία, έχει συνταχθεί μεγάλος αριθμός μελετών, οι οποίες και μνημονεύονται, πλην άλλων, στην "ενημερωτική έκθεση" που έχει αποσταλεί στο Δικαστήριο με το έγγραφο Α.Π ΓΑ 24/3701/28.1.1994 του Γραφείου έργων Εκτροπής Αχελώου ποταμού του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και στο από 31.5.1994 "ενημερωτικό σημείωμα" του γραφείου αυτού, που έχει υποβληθεί με τα υπομνήματα του Δημοσίου και των παραμβαίνοντων δήμων και σωματείων, δεν προκύπτει όμως ότι μεταξύ των μελετών αυτών περιλαμβάνεται συνολική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων κατά την έννοια που εκτίθεται στην προηγούμενη σκέψη. Ειδικότερα δε, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει τέτοιο χαρακτήρα η μελέτη με τίτλο "οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της εκτροπής του Αχελώου", έτους 1987, η οποία συντάχθηκε από ομάδα επιστημόνων με συντονιστή τον καθηγητή Ν.Σ.Μ., η οποία ρητώς αναγνωρίζει ότι δεν έχουν εισέτι συλλεγεί τα απαραίτητα εκείνα δεδομένα που θα μπορούσε να στηρίξουν επιστημονική κρίση σε σειρά περιβαλλοντικών ζητημάτων, εκ των οποίων εξαρτάται και η ειρημένη συνολική αξιολόγηση. Πάντως, δεν προκύπτει ότι η μελέτη Μ., καθώς και οι λοιπές μελέτες που απαριθμούνται στα προαναφερόμενα έγγραφα του Γραφείου Έργων Εκτροπής Αχελώου, αξιολογήθηκαν από τα οικεία όργανα της Διοίκησης κατά τη διαδικασία που προβλέπεται στις παραπάνω διατάξεις του αρθρου 5 παρ. 2 ν. 1650/1986 και του άρθρου 2 της κοινής απόφασης 75308/5512/26.10.1990 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας. Με τα δεδομένα αυτά, εφόσον

δηλαδή η προσβαλλόμενη απόφαση δεν στηρίζεται όπως έπρεπε σε συνολική, με την παραπάνω έννοια, μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που να έχει υποβληθεί και αξιολογηθεί κατα την προαναφερόμενη διαδικασία, η απόφαση αυτή είναι μη νόμιμη. Εξάλλου, το υποβαλλόμενο με το υπόμνημα του Δημοσίου αίτημα, να διαταχθεί πραγματογνωμοσύνη, προκειμένου να διαπιστωθεί αν, για τη συνολική αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων που συνδέονται με την εκτροπή του Αχελώου ποταμού, είναι απο τεχνική άποψη αναγκαίο να συνταχθεί ενιαία μελέτη ή η έρευνα των προβλημάτων αυτών μπορεί να διασπαστεί σε περισσότερες της μιας μελέτες και αν οι υφιστάμενες σχετικές μελέτες έχουν συνθετικό χαρακτήρα, είναι απορριπτέο. Διότι, απο το περιεχόμενο των επιμέρους μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, με βάση τις οποίες εγκρίθηκαν οι επίμαχοι περιβαλλοντικοί όροι και οι οποίες αξιολογήθηκαν στο πλαίσιο της διαδικασίας που θεσπίζεται με τις προαναφερόμενες διατάξεις, σαφώς προκύπτει ότι οι μελέτες αυτές δεν έχουν τέτοιο χαρακτήρα, αλλ' αναφέρονται στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις απο τα τεχνικά έργα που αποτελούν το αντικείμενό τους και συγκεκριμένα απο την κύρια σήραγγα εκτροπής αφενός και τα φράγματα, ταμιευτήρες και συναφή έργα που προβλέπεται να κατασκευαστούν στι θέσεις Πύλη και Μουζάκι αφετέρου και μάλιστα στη δεύτερη απο τις προαναφερόμενες μελέτες, δηλαδή εκείνη που αφορά τα έργα Πύλης και Μουζακίου επισημαίνεται ακριβώς, στη σελίδα 3 του Β' τόμου, ότι "η κατασκευή των φραγμάτων και το τροποποιημένο περιβάλλον που θα προκύψει δεν αποτελούν ένα ανεξάρητο σχέδιο ανάπτυξης, αλλά τμήμα ενός σημαντικά γενικότερου έργου, που περιλαμβάνει την πρόσκαιρη μα σημαντική μεταβολή των συνθηκών περιβάλλοντος σε μια ζώνη που περιέχει όλη σχεδόν την κεντρική Ελλάδα", ότι για τους παραπάνω λόγους η μελέτη αυτή "δεν ευσταθεί απο μόνη της και θα πρέπει να θεωρηθεί ως στοιχείο για τη συνολικότερη εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων απο το σύνολο των έργων", ότι "κάθε σοβαρή προσπάθεια ανάλυσης και αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων απο τα φράγματα Πύλης και Μουζακίου πρέπει να γίνει συνολικά για το έργο της εκτροπής του Αχελώου, την αρδευση της Θεσσαλικής πεδιάδας, την αφαίρεση υδάτινων πόρων απο την Ηπειρο και τη Δυτική Στερεά Ελλάδα, συνυπολογίζοντας ακόμα τις επιπτώσεις στους οριενούς όγκους της Κεντρικής Ελλάδας, στο Ιόνιο και στο Αιγαίο Πέλαγος", ότι "η ποικιλότητα και η ισορροπία των οικοσυστημάτων της χώρας μας επιβάλλουν σαφώς διεξοδική ανάλυση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων απο το σύνολο του έργου" και, τέλος, ότι είναι αναγκαίο ο κύριος του έργου να εκπονήσει τη συνολική αυτή μελέτη. Η προσαλλομένη απόφαση, λοιπον, είναι ακυρωτέα για τον παραπάνω λόγο, τον οποίο βασίμως προβάλλουν οι αιτούντες, αποβαίνει δε αλυσιτελής η έρευνα των λοιπών λόγων ακύρωσης που περιέχονται στην κρινόμενη αίτηση. Πρέπει επομένως, να γίνει δεκτή η αίτηση αυτη και να απορριφθούν οι παρεμβάσεις.

15. Επειδή, όπως προκύπτει απο τα στοιχεία του φακέλλου, για την έκδοση της προσβαλλόμενης απόφασης η οποία, οπως έχει εκτεθεί, αφορά τεχνικά έργα περιλαμβανόμενα στο πρόγραμμα εκτροπής των υδάτων του ποταμού Αχελώου, η Διοίκηση στηρίχθηκε στη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων του γραφείου ".....", έτους 1986, η οποία αναφέρεται στην περιοχή της άμμεσης επιρροής των συγκεκριμένων αυτών τεχνικών έργων και για την οποία ζητήθηκε η γνώμη των νομαρχιακών συμβουλίων Τρικάλων, Αρτας και Καρδίτσας, σύμφωνα με τα στηριζόμενα στο αρθρο 2 της προαναφερόμενης κοινής απόφασης 75308/5512/12.10.1990 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και του Υφυπουργού

Εθνικής Οικονομίας. Εξάλλου, η Διοίκηση ισχυρίζεται ότι για την αναγκαιότητα και τις επιπτώσεις της εκτροπής υδάτων του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία έχει συνταχθεί μεγάλος αριθμός μελετών, οι οποίες και μνημονεύονται, πλην άλλων, στην "ενημερωτική εκθεση", που έχει αποσταλεί στο Δικαστήριο με το έγγραφο Α.Π. ΓΑ 24/3701/28.1.1994 του Γραφείου Εργων Εκτροπής Αχελώου ποταμού του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και στο απο 31.5.1994 "ενημερωτικού σημείωμα" του γραφείου αυτού, που έχει υποβληθεί με το υπόμνημα του Δημοσίου, δεν προκύπτει όμως ότι μεταξύ των μελετών αυτών περιλαμβάνεται και πλήρης συνθετική μελέτη αυτών περιλαμβάνεται και πλήρης συνθετική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, κατά την έννοια που εκτίθεται στην προηγούμενη σκέψη και ειδικότερα, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει τέτοιο χαρακτήρα (η μελέτη με τίτλο "οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της εκτροπής του Αχελώου" έτους 1987, η οποία συντάχθηκε από ομάδα επιστημόνων με συντονιστή τον καθηγητή Ν.Σ. Μ.), που ρητώς αναγνωρίζουν ότι δεν έχουν ακόμη συλλεγεί και μελετηθεί τα απαραίτητα εκείνα δεδομένα που θα μπορούσαν να στηρίξουν επιστημονική κρίση σε σειρά περιβαλλοντικών ζητημάτων, από τα οποία, εντούτοις, εξαρτάται η ειρηνική συνολική αξιολόγηση. Πάντως, δεν προκύπτει ότι η τελευταία αυτή μελέτη καθώς και οι λοιπές μελέτες που απαριθμούνται στα προαναφερόμενα έγγραφα του Γραφείου Εργων Εκτροπής Αχελώου αξιολογήθηκαν από τα οικεία όργανα της Διοίκησης κατά τη διαδικασία που προβλέπεται στις παραπάνω διατάξεις του άρθρου 5 παρ. 2 ν. 1650/1989 και του άρθρου 2 της κοινής απόφασης 75308/5512/26.10.1990 του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Εργων και του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας. Με τα δεδομένα αυτά, εφόσον δηλαδή η προσβαλλόμενη απόφαση, αν και αφορά έργα που αποτελούν μέρος του προγράμματος εκτροπής των υδάτων του Αχελώου ποταμού, δεν στηρίζεται και σε συνθετική, με την παραπάνω έννοια, μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που να έχει υποβληθεί και αξιολογηθεί κατά την προαναφερόμενη διαδικασία, η απόφαση αυτή είναι μη νόμιμη. Εξάλλου, το υποβαλλόμενο με το υπόμνημα του Δημοσίου αίτημα να διαταχθεί πραγματογνωμοσύνη, προκειμένου να διαπιστωθεί αν για τη συνολική αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων που συνδέονται με την εκτροπή του Αχελώου ποταμού είναι από τεχνητή άποψη αναγκαίο να συνταχθεί ενιαία μελέτη, ή η έρευνα των προβλημάτων αυτών μπορεί να διασπαστεί σε περισσότερες από μια μελέτες και αν οι υφιστάμενες σχετικές μελέτες έχουν συνθετικό χαρακτήρα, είναι απορριπτέο, δεδομένου ότι από το περιεχόμενο της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, με βάση την οποία εκγρίθηκαν οι επίμαχοι περιβαλλοντικοί όροι και η οποία αξιολογήθηκε στο πλαίσιο της διαδικασίας που θεσπίζεται με τις προαναφερόμενες διατάξεις και μνημονεύεται, μόνη αυτή, στο προοίμιο της προσβαλλόμενης απόφασης, σαφώς προκύπτει ότι η μελέτη αυτή δεν έχει τέτοιο χαρακτήρα, αλλ' αναφέρεται στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τα τεχνικά έργα των περιοχών Μεσοχώρας και Συκιάς, που αποτελούν το αντικείμενό της. Η προσβαλλόμενη απόφαση, λοιπόν, είναι ακυρωτέα για τον παραπάνω λόγο, τον οποίο βασίμως προβάλλουν οι αιτούντες, αποβαίνει δε αλυσιτελής η έρευνα των λοιπών λόγων ακύρωσης που περιέχονται στην κρινόμενη αίτηση. Πρέπει, επομένως να γίνει δεκτή η αίτηση και να απορριφθεί η παρέμβαση.

(Α΄ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΝΟΜΟΣ)

Απόφαση 999/2007 της Επιτροπής Αναστολών του ΣτΕ. Αφορά το έργο εκτροπής υδάτων του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία και ειδικότερα αίτηση αναστολής εκτελέσεως αποφάσεως του Υπουργού ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., που ενέκρινε το αποτέλεσμα της δημοπρασίας για την εκτέλεση φράγματος του έργου, η οποία (απόφαση) επανήλθε σε ισχύ με τη διάταξη του άρθρου 13 παρ. 4 του ν. 3481/2006. Η βλάβη, την οποία ισχυρίζονται ότι υφίστανται οι αιτούντες, προκαλείται από την εφαρμογή διατάξεως τυπικού νόμου. Ενόψει τούτου και δεδομένου ότι ούτε το άρθρο 52 του π.δ/τος 18/1989, ούτε άλλη διάταξη επιτρέπει τη χορήγηση, από την Επιτροπή Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας, αναστολής εκτελέσεως πράξεως της νομοθετικής λειτουργίας, δεν είναι δυνατή ούτε η επιβολή σχετικού κατάλληλου μέτρου της παρ. 8 του άρ. 52 του αυτού Π.Δ. 18/1989. Μειοψηφία, σύμφωνα με την οποία η διάταξη του νόμου αντίκειται στα άρθρα 20 παραγρ. 1, 26 και 95 παρ. 1 και 5 του Συντάγματος, ενώ στην ειδική περίπτωση που με διάταξη νόμου θεσπίζεται διοικητική πράξη με τρόπο, ώστε η όλη διοικητική διαδικασία να περιλαμβάνεται στο νόμο και να μη προβλέπεται η έκδοση περαιτέρω διοικητικών πράξεων, πρέπει να γίνει δεκτό ότι παραδεκτώς ασκείται αίτηση ακυρώσεως. Περαιτέρω η κοινοτική αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας επιβάλλει να μπορεί ένα εθνικό δικαστήριο να διατάσσει τα προσωρινά μέτρα που είναι αναγκαία για τη διασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων που ένας πολίτης αντλεί από το κοινοτικό δίκαιο. Απόρριψη της αιτήσεως, χωρίς την προηγούμενη υποβολή προδικαστικού ερωτήματος προς το ΔΕΚ, θα συνιστούσε ευθεία παράβαση της υποχρεώσεως που επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια το άρθρο 234 παρ. 3 της Συνθήκης Ε.Κ. Απορρίπτει την αίτηση.

Αριθμός 999/2007

Η Επιτροπή Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας (άρθρο 52 του π.δ/τος 18/1989, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 35 του ν. 2721/1999).

Συνεδρίασε σε συμβούλιο στις 31 Ιουλίου 2007, με την εξής σύνθεση: Γ. Παναγιωτόπουλος, Πρόεδρος, Αικ. Σακελλαροπούλου, Κ. Ευστρατίου, Σύμβουλοι. Γραμματέας ο Β. Μανωλόπουλος.

Για να αποφασίσει σχετικά με την από 9 Μαΐου 2007 αίτηση:
των: 1) αστικής εταιρείας με την επωνυμία «.....» για την
..... του και της», που εδρεύει
στην Αθήνα, 2) Δήμου, 3) Δήμου και 4)
..... Δήμων και Κοινοτήτων Νομού Αιτωλοακαρνανίας, που εδρεύει στο
Μεσολόγγι, Πλατεία,

κατά του Υπουργού, και

Με την αίτηση αυτή οι αιτούντες επιδιώκουν να ανασταλεί η εκτέλεση της υπ' αριθ. 375/ΚΕ 1900/18.3.2005 αποφάσεως του Υπουργού ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., καθώς και κάθε άλλης σχετικής πράξης ή παράλειψης της Διοικήσεως.

Κατέθεσε το από 8 Αυγούστου 2007 υπόμνημά της η ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία «Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Α.Ε.», που εδρεύει στην Αθήνα.

Ο Πρόεδρος, για να κριθεί η πιο πάνω αίτηση, συγκρότησε την Επιτροπή, η

οποία προβλέπεται από το άρθρο 52 του π.δ. 18/1989 (ΦΕΚ 8 τ.Α), όπως αυτό έχει αντικατασταθεί με το άρθρο 35 του ν. 2721/1999 (ΦΕΚ 112 τ.Α).

Κατά τη συνεδρίασή της η Επιτροπή άκουσε την εισηγήτρια, Σύμβουλο Αικ. Σακελλαροπούλου.

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά το Νόμο

1. Επειδή, για την άσκηση της κρινομένης αιτήσεως έχει καταβληθεί το νόμιμο παράβολο (υπ' αριθμ. 1263797 έτους 2007).

2. Επειδή, με την αίτηση αυτή ζητείται η αναστολή εκτελέσεως της υπ' αριθ. 375/ΚΕ 1900/18.3.2005 αποφάσεως του Υπουργού ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., που ενέκρινε το αποτέλεσμα της δημοπρασίας για την εκτέλεση του έργου «αποπεράτωση φράγματος Συκιάς», η οποία επανήλθε σε ισχύ με τη διάταξη του άρθρου 13 παρ. 4 του ν. 3481/2006 και της μονομερούς κατακυρωτικής πράξεως του ίδιου Υπουργού, η έκδοση της οποίας συνάγεται, κατά τους αιτούντες, από τη σύναψη συμβάσεως με την εταιρεία «..... ..», για την κατασκευή του ως άνω έργου, βάσει της αυτής, ως άνω, διατάξεως του ν. 3481/2006. Κατά των αυτών πράξεων οι αιτούντες έχουν ασκήσει αίτηση ακυρώσεως, δικάσιμος για την οποία ορίστηκε, μετά από αναβολή η 2 Νοεμβρίου 2007.

3. Επειδή, το από 8.8.2007 υπόμνημα της εταιρείας «Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Α.Ε.», η οποία έχει ασκήσει παρέμβαση στη δίκη επί της αιτήσεως ακυρώσεως, δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη, διότι κατατέθηκε μετά τη συζήτηση της κρινομένης αιτήσεως.

4. Επειδή, περιβαλλοντικοί όροι για επιμέρους τεχνικά έργα, εντασσόμενα στο συνολικό σχέδιο εκτροπής υδάτων του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία, (σήραγγα διοχέτευσης υδάτων, φράγματα και ταμιευτήρες, μεταξύ των οποίων και το επίμαχο φράγμα Συκιάς), είχαν εγκριθεί αρχικά με κοινές υπουργικές αποφάσεις (61414/21.4.1992 και 16058/9.10.1991). Οι αποφάσεις αυτές ακυρώθηκαν, ύστερα από αίτηση που άσκησαν, μεταξύ άλλων, οι ήδη αιτούντες, με τις αποφάσεις 2759/1994 και 2760/1994 του Συμβουλίου της Επικρατείας, για το λόγο ότι δεν είχαν στηριχθεί σε συνθετική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων για το σύνολο των επιμέρους έργων, ώστε να καταστεί δυνατό να διαγνωσθεί και αξιολογηθεί η συνολική επίδραση στο περιβάλλον από την αλλοίωση του υδρολογικού ισοζυγίου μεταξύ Δυτικής Ελλάδας και Θεσσαλίας και να εκτιμηθούν σε όλη τους την έκταση οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της εκτροπής. Στη συνέχεια, εγκρίθηκαν νέοι περιβαλλοντικοί όροι (κοινή απόφαση 23271/15.12.1995) για την κατασκευή και λειτουργία έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία, οι οποίοι όμως ακυρώθηκαν με την 3478/2000 απόφαση της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας, για το λόγο ότι δεν είχαν εξετασθεί εναλλακτικές λύσεις, ως προς τον τρόπο κατασκευής, τη διάρθρωση και το μέγεθος των επίμαχων έργων, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η εκτροπή του Αχελώου κατά τρόπο, ώστε να αποτραπεί η καταστροφή, τουλάχιστον των περισσότερων αξιόλογων από τα μνημεία της περιοχής των έργων, μεταξύ των οποίων το Μοναστήρι του Τρικάλων (στην περιοχή του φράγματος Συκιάς), εκκλησίες και τοξωτά γεφύρια και να μειωθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις από τα έργα αυτά, η πλημμέλεια δε αυτή ήταν κρίσιμη για το συνολικό σχεδιασμό των έργων. Η Διοίκηση επανήλθε και εξέδωσε νέους περιβαλλοντικούς όρους για τα επίμαχα έργα (κοινή υπουργική απόφαση Α.Π. 131957/19.3.2003), οι οποίοι ακυρώθηκαν και πάλι με την

1688/2005 απόφαση της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας. Με την τελευταία αυτή απόφαση κρίθηκε, ενόψει των ισχυουσών, κατά τον κρίσιμο χρόνο, διατάξεων του ν. 1739/1987, υπό το φως της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (ΕΕ L 327), ότι σύμφωνα με τις αρχές της βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων, ουσιώδους στοιχείου του φυσικού περιβάλλοντος, η εκτέλεση έργου αξιοποίησης υδατικών πόρων επιτρέπεται, μόνον εφόσον αυτό εντάσσεται σε πρόγραμμα αναπτύξεως υδατικών πόρων, τα δε επίμαχα έργα, παρά το ότι αναμένεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην υδρολογική λεκάνη δύο ποταμών, του Αχελώου και του Πηνειού, καθώς και στα χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα της περιοχής, ουδέποτε εντάχθηκαν σε πρόγραμμα διαχείρισης υδατικών πόρων, το οποίο, όπως άλλωστε προέκυπτε, δεν είχε καταρτισθεί. Με την ίδια απόφαση η υπόθεση αναπέμφθηκε στη Διοίκηση για να κρίνει, εάν εμμένει στην εκτέλεση του έργου, ενόψει των νέων πραγματικών και νομικών δεδομένων (είχε ήδη δημοσιευθεί ο ν. 3199/2003 για τη μεταφορά της ως άνω Οδηγίας) που ισχύουν για το επίδικο έργο, κατ' εκτίμηση των υδατικών αναγκών της Θεσσαλίας και της Δυτικής Στερεάς ως και της προβλεπόμενης μορφής ανάπτυξης των περιοχών αυτών, στο πλαίσιο πάντοτε της βιώσιμης διαχείρισης των υδατικών πόρων. Ενόψει της ακυρωτικής αυτής αποφάσεως, με την 1186/2006 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας ακυρώθηκε η υπ' αριθ. 375/Κ.Ε 1900Γ/18.3.2005 απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, με την οποία εγκρίθηκε το αποτέλεσμα της δημοπρασίας για το έργο «Αποπεράτωση Φράγματος Συκιάς» και ανατέθηκε η κατασκευή του στην εταιρεία «.....», διότι μετά την ακύρωση της πράξεως εγκρίσεων περιβαλλοντικών όρων εξέλιπε η νόμιμη προϋπόθεση διενέργειας του διαγωνισμού και αναθέσεως της εκτελέσεως του επίμαχου έργου. Ακολούθησε ο ν. 3481/2006 (Α' 162/2.8.2006), με το άρθρο 9 του οποίου τροποποιήθηκαν οι ρυθμίσεις του άρ. 7 του ν. 3199/2003 και προβλέφθηκε ότι μέχρι την έγκριση του Εθνικού Προγράμματος Διαχείρισης και Προστασίας του υδατικού δυναμικού της Χώρας και των Σχεδίων Διαχείρισης των Περιφερειών, μπορούν να εγκρίνονται Σχέδια Διαχείρισης των υδάτων συγκεκριμένης λεκάνης απορροής και επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος σε άλλη λεκάνη, τα σχέδια δε αυτά, προκειμένου για έργα μεγάλης κλίμακας ή εθνικής σημασίας, εγκρίνονται με νόμο. Με τη διάταξη του άρθρου 13 (παράγρ. 1-3) του ίδιου Ν. 3481/2006, τα έργα μερικής εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία χαρακτηρίστηκαν ως έργα μεγάλης κλίμακας και εθνικής σημασίας, εγκρίθηκε το Σχέδιο Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού και εγκρίθηκαν οι περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία των επίμαχων έργων. Με την παρ. 4 το ίδιου άρθρου 13 του Ν. 3481/2006 ορίσθηκαν τα εξής: «... 4. Δημόσια έργα, καθώς και έργα της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.), τα οποία δημοπρατήθηκαν και κατασκευάσθηκαν ή βρίσκονται στο στάδιο κατασκευής και αφορούν σε έργα εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς Θεσσαλία και έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, επιτρέπεται να λειτουργήσουν ή να ολοκληρωθεί η κατασκευή τους σύμφωνα με το εγκρινόμενο σχέδιο διαχείρισης και τους εγκρινόμενους κατά την προηγούμενη παράγραφο περιβαλλοντικούς όρους.» Ενόψει της τελευταίας αυτής διατάξεως δόθηκε εντολή στην ανάδοχο εταιρεία να συνεχίσει τις εργασίες στο επίμαχο έργο, που είχαν διακοπεί προσωρινά μετά την μνημονευθείσα, 1186/2006, ακυρωτική απόφαση. (σχετικά τα υπ' αριθ. 415/28.6.2006 και 567/14.9.2006 έγγραφα της ΕΥΔΕ Τμήματος κατασκευής Έργων Καρδίτσας).

5. Επειδή, οι αιτούντες προβάλλουν ότι με την τελευταία, ως άνω, διάταξη επανήλθε σε ισχύ η ήδη ακυρωθείσα με την 1186/2006 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας απόφαση εγκρίσεως του αποτελέσματος της δημοπρασίας για την εκτέλεση του έργου «αποπεράτωση του φράγματος Συκιάς», με αποτέλεσμα να απειλείται από την πραγματοποίηση των σχετικών εργασιών ανεπανόρθωτη αλλοίωση

του τοπίου της Νότιας Πίνδου, οριστικός και αμετάκλητος αφανισμός της κοίτης και της ελεύθερης ροής του Αχελώου, καταστροφή δασικών οικοσυστημάτων, «ληηλασία» του υδάτινου σώματος του ποταμού, επί ζημία του Νομού Αιτωλοακαρνανίας, αλλά και υποβάθμιση του Μνημείου του Μοναστηρίου του
.....

6. Επειδή, υπό τα ανωτέρω δεδομένα, η βλάβη, την οποία ισχυρίζονται ότι υφίστανται οι αιτούντες, προκαλείται από την εφαρμογή διατάξεως τυπικού νόμου. Ενόψει τούτου και δεδομένου ότι ούτε το άρθρο 52 του π.δ/τος 18/1989 (Α' 8), ούτε άλλη διάταξη επιτρέπει τη χορήγηση, από την Επιτροπή Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας, αναστολής εκτελέσεως πράξεως της νομοθετικής λειτουργίας, (Ε.Α. 314/1994, 188/1996, 253/1998), δεν είναι δυνατή ούτε η επιβολή σχετικού κατάλληλου μέτρου της παρ. 8 του άρ. 52 του αυτού Π.Δ. 18/1989 και, επομένως, η κρινόμενη αίτηση πρέπει να απορριφθεί. Κατά τη γνώμη όμως της Συμβούλου Αικατ. Σακελλαροπούλου, με την προσβαλλόμενη νομοθετική ρύθμιση καθίσταται εφικτή η κατασκευή του επίμαχου έργου με μόνη την αναβίωση της πράξεως εγκρίσεως του αποτελέσματος της δημοπρασίας, η οποία είχε ακυρωθεί με την ήδη μνημονευθείσα δικαστική απόφαση, χωρίς δηλαδή να προβλέπεται η έκδοση άλλης διοικητικής πράξεως. Με τα δεδομένα όμως αυτά, η επίδικη νομοθετική ρύθμιση αντίκειται προδήλως στα άρθρα 20 παραγρ. 1, 26 και 95 παρ. 1 και 5 του Συντάγματος, με τα οποία κατοχυρώνεται το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας και αιτήσεως ακυρώσεως, επιβάλλεται η συμμόρφωση της Διοικήσεως προς τις ακυρωτικές αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας και απαγορεύεται κάθε νομοθετική ή διοικητική ρύθμιση που επιδιώκει, αντιθέτως, να ανατρέψει τα δικαστικώς κριθέντα. Και ναι μεν η αίτηση ακυρώσεως είναι अपараδεκτη όταν στρέφεται, ευθέως, κατά διατάξεως τυπικού νόμου, στην ειδική όμως περίπτωση που με τη διάταξη αυτή θεσπίζεται διοικητική πράξη με τρόπο, ώστε η όλη διοικητική διαδικασία να περιλαμβάνεται στο νόμο και να μη προβλέπεται η έκδοση περαιτέρω διοικητικών πράξεων, μάλιστα δε όταν με τον τρόπο αυτό, καταργούνται, ουσιαστικώς, δημοσιευθείσες για το ίδιο θέμα δικαστικές αποφάσεις, πρέπει να γίνει δεκτό ότι παραδεκτός ασκείται αίτηση ακυρώσεως και, κατά συνεκδοχήν, και αίτηση αναστολής εκτελέσεως κατά της εμπεριεχομένης στη νομοθετική αυτή διάταξη διοικητικής πράξεως. Πέραν και ανεξαρτήτως τούτου, η προκείμενη διαφορά διέπεται και από την Οδηγία 2000/60/ΕΚ για την προστασία των υδάτων. Κατά πάγια δε νομολογία του ΔΕΚ, η αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας, η οποία αποτελεί γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, απορρέουσα από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια να διασφαλίζουν την ένδικη προστασία των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το κοινοτικό δίκαιο. Κατά την ίδια νομολογία, όταν το παραδεκτό προσφυγής, σκοπούσας στη διασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων που ένας πολίτης αντλεί από το κοινοτικό δίκαιο, δεν είναι πρόδηλο, δυνάμει του εθνικού δικαίου, εφαρμοζομένου, σύμφωνα προς τις επιταγές του κοινοτικού δικαίου, η κοινοτική αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας επιβάλλει να μπορεί ένα εθνικό δικαστήριο, ήδη από το στάδιο αυτό, να διατάσσει τα προσωρινά μέτρα που είναι αναγκαία για τη διασφάλιση του σεβασμού των εν λόγω δικαιωμάτων (βλ. ιδίως ΔΕΚ αποφάσεις της 13.3.2007, C-432/05, Unibet Ltd, και της 19.6.1990, C-213/89, Factortame Ltd κλπ). Εν προκειμένω, με την προσβαλλόμενη διάταξη, θεσπίζεται, ουσιαστικά, διοικητική πράξη που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ανωτέρω οδηγίας (πράξη, μάλιστα, που σύμφωνα με τα προεκτεθέντα, έχει ήδη ακυρωθεί από το Συμβούλιο της Επικρατείας), χωρίς να προβλέπεται στην εσωτερική νομοθεσία άλλο, πέραν της αιτήσεως ακυρώσεως, ένδικο μέσο, με βάση το οποίο οι θιγόμενοι μπορεί να ζητήσουν να ελεγχθεί η συμβατότητα της διατάξεως αυτής και της εμπεριεχομένης σε αυτή διοικητικής πράξεως με τις διατάξεις της Οδηγίας. Με τα δεδομένα όμως αυτά, το απараδεκτο της κρινόμενης

αιτήσεως ακυρώσεως δεν είναι, και για το λόγο αυτό, πρόδηλο και, συνεπώς, η Επιτροπή πρέπει να προχωρήσει στην εξέταση του βασίμου της κρινομένης αιτήσεως. Και ναι μεν, παρά το κατά τα ανωτέρω προδήλως βάσιμο της αιτήσεως, η Επιτροπή δεν μπορεί, ενόψει της αμφιβολίας περί του παραδεκτού, να αναστείλει την εκτέλεση της προσβαλλομένης νομοθετικής διατάξεως πρέπει όμως, να διατάξει, ως κατάλληλο, προς προστασία των αιτούντων μέτρο, σύμφωνα με το άρθρο 52 παρ. 8 του π.δ. 18/1989, τη διακοπή των εργασιών κατασκευής του επίδικου έργου, μέχρις ότου εκδοθεί απόφαση επί της αιτήσεως ακυρώσεως. Εν πάση όμως περιπτώσει και δοθέντος ότι, αφενός μεν το εξεταζόμενο ζήτημα αφορά αποκλειστικά στην έκβαση της κρινομένης αιτήσεως και δεν πρόκειται να τεθεί εκ νέου στο πλαίσιο της κύριας δίκης (πρβλ. απόφαση ΔΕΚ της 24.5.1977, C-107/76, Hoffmann La Roche), αφετέρου δε αντίθετη ερμηνεία της εφαρμοζομένης εν προκειμένω γενικής, περί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, αρχής του κοινοτικού δικαίου, και κατά το στάδιο της προσωρινής δικαστικής προστασίας, δεν είναι πρόδηλη, απόρριψη της αιτήσεως, χωρίς την προηγούμενη υποβολή προδικαστικού ερωτήματος προς το ΔΕΚ, θα συνιστούσε ευθεία παράβαση της υποχρεώσεως που επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια το άρθρο 234 παρ. 3 της Συνθήκης Ε.Κ.

7. Επειδή, εν όψει των ανωτέρω, η κρινόμενη αίτηση πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

Διά ταύτα

Απορρίπτει την αίτηση.

Διατάσσει την κατάπτωση του παραβόλου.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα στις 31 Ιουλίου 2007 και εκδόθηκε στις 18 Σεπτεμβρίου 2007.

Ο Πρόεδρος

Ο Γραμματέας

Γ. Παναγιωτόπουλος
Π.Β.

Β. Μανωλόπουλος

(Α΄ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΝΟΜΟΣ)

Απόφαση 141/2010 της Επιτροπής Αναστολών του ΣτΕ. Αίτηση αναστολής εκτελέσεως πράξεων σχετικών με την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και την ενεργειακή αξιοποίηση των υδάτων του, οι οποίες περιβλήθηκαν το ένδυμα τυπικού νόμου. Ο κοινός νομοθέτης υποχρεούται να εξασφαλίζει την δυνατότητα εννόμου προστασίας έναντι των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών και σε επίπεδο προσωρινής δικαστικής προστασίας. Η αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας, η οποία αποτελεί γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια να εξασφαλίζουν την ένδικη προστασία των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το κοινοτικό δίκαιο, διατάσσοντας τα κατάλληλα προσωρινά μέτρα που θα διασφαλίσουν την πλήρη αποτελεσματικότητα της αποφάσεως του Δ.Ε.Κ. που πρόκειται να εκδοθεί επί διατυπωθέντων προδικαστικών ερωτημάτων. Κρίση του Δικαστηρίου ότι μεγάλο τμήμα του έργου της εκτροπής είναι ακόμη ανεκτέλεστο, η δε συνέχιση των εργασιών και τυχόν λειτουργία των κατασκευασθέντων επιμέρους έργων θα επιφέρει περαιτέρω επιδείνωση του φυσικού περιβάλλοντος. Δέχεται την αίτηση.

Αριθμός 141/2010

Η Επιτροπή Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας
(άρθρο 52 του π.δ/τος 18/1989, όπως αντικαταστάθηκε με
το άρθρο 35 του ν. 2721/1999)

Συνεδρίασε σε συμβούλιο στις 7 και 11 Ιανουαρίου 2010 και στις 4 Φεβρουαρίου 2010 με την εξής σύνθεση: Π. Πικραμμένος, Πρόεδρος, Αικ. Συγγούνα, Αικ. Σακελλαροπούλου, Σύμβουλοι. Ως Γραμματέας έλαβε μέρος η Ε. Κουμεντέρη.

Για να αποφασίσει σχετικά με την από 23 Οκτωβρίου 2009 αίτηση:

του κοινωφελούς ιδρύματος με την επωνυμία ".....", που εδρεύει στην Αθήνα, οδός, αρ. ..., το οποίο παρέστη με τους δικηγόρους: 1) Ν. Αλιβιζάτο (Α.Μ. 6976), 2) Ελ. Κιουσόπουλου (Α.Μ. 12022), 3) Ματ. Ασημακοπούλου (Α.Μ. 11517), 4) Γεωργ. Χριστοφορίδη (Α.Μ. 15651) και 5) Βασ. Δωροβίνη (Α.Μ. 3177),

κατά των: 1) ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ & ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ και ήδη α) αρμοδιότητας ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ, η οποία παρέστη με τον Φ. Κατρέλλη, Νομικό Σύμβουλο του Κράτους και β) αρμοδιότητας ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΥΠΟΔΟΜΩΝ, ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΝ, ο οποίος παρέστη με τους: i) Χρ. Παπαδόπουλο, Νομικό Σύμβουλο του Κράτους και ii) Χρ. Μητκίδη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, 2) ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, και ήδη αρμοδιότητας ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ, ο οποίος παρέστη με τους: α) Χρ. Παπαδόπουλο, Νομικό Σύμβουλο του Κράτους και β) Χρ. Μητκίδη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, 3) ΥΠΟΥΡΓΟΥ

ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΤΡΟΦΙΜΩΝ, 4) ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, 5) ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ και 6) ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, οι οποίοι δεν παρέστησαν.

Στη δίκη παρεμβαίνουν: Α. με το από 13 Νοεμβρίου 2009 υπόμνημα τους: 1) η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λάρισας, που εδρεύει στη Λάρισα, οδός Παπαναστασίου και Κουμουνδούρου, Διοικητήριο, 2) η Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) του Ν. Τρικάλων, που εδρεύει στα Τρίκαλα, οδός Ασκληπιοῦ, αρ. 4, 3) η Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων του Ν. Λάρισας, που εδρεύει στη Λάρισα, οδός Πανός, αρ. 14, 4) η Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) του Ν. Καρδίτσας, που εδρεύει στην Καρδίτσα, οδός Μεγάλου Αλεξάνδρου, αρ. 34, 5) το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας/Περιφερειακό Τμήμα Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας, που εδρεύει στη Λάρισα, οδός Καλλιθέας, αρ. 7 και Τζαβέλλα, οι οποίοι παρέστησαν με του δικηγόρους: α) Σπ. Φλογαίτη (Α.Μ. 7043) και β) Απόστ. Σίνη (Α.Μ. 20198), Β. με το από 16 Νοεμβρίου 2009 υπόμνημά της η ανώνυμη εταιρεία με την επωνυμία «Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού Ανώνυμη Εταιρεία», που εδρεύει στην Αθήνα, η οποία παρέστη με τους δικηγόρους: α) Χαρ. Χρυσανθάκη (Α.Μ. 11855) και β) Χαρ. Συνοδινό (Α.Μ. 13863) και Γ. με το από 11 Νοεμβρίου 2009 υπόμνημά της η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μαγνησίας, η οποία παρέστη με τον δικηγόρο Χαρ. Συνοδινό (Α.Μ. 13863).

Με την αίτηση αυτή το κοινωφελές ίδρυμα επιδιώκει να ανασταλεί η εκτέλεση: α) της υπ' αρ. 567/14.9.2005 πράξεως της Ειδικής Υπηρεσίας δημοσίων Έργων (Ε.Υ.Δ.Ε. Ο.Σ.Υ.Ε.) του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., β) της εγκρίσης των περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών για την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και για την ενεργειακή αξιοποίηση των υδάτων του, η οποία περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 του ν. 3481/2006, γ) των αδειών κατασκευής, αποπεράτωσης και λειτουργίας δημοπρατηθέντων δημοσίων έργων και έργων της Δ.Ε.Η. που αφορά σε έργα εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου προς τη Θεσσαλία ή σε έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίες περιεβλήθηκαν το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 4 του Ν. 3481/2006 δ) της εγκρίσεως του εκπονηθέντος από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων έργων του ΥΠΕΧΩΔΕ Σχεδίου Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού, η οποία περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 2 του ν. 3481/2006 και κάθε άλλη σχετική πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως.

Κατά τη συνεδρίασή της η Επιτροπή άκουσε την Εισηγήτρια, Σύμβουλο Αικ. Σακελλαροπούλου.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τους πληρεξουσίους του αιτούντος κοινωφελούς ιδρύματος, οι οποίοι ζήτησαν να γίνει δεκτή η αίτηση, τους πληρεξουσίους των παρεμβαίνόντων και τους αντιπροσώπους των Υπουργών, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψή της.

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα
Σκέφθηκε κατά το Νόμο

1. Επειδή, για την άσκηση της υπό κρίση αιτήσεως καταβλήθηκε το νόμιμο παράβολο (υπ' αριθμ. 2525324/2009, σειράς Α', ειδικό γραμμάτιο παραβόλου).

2. Επειδή, με την αίτηση αυτή ζητείται η αναστολή εκτελέσεως α) της 567/14.9.2006 πράξεως της Ειδικής Υπηρεσίας Δημοσίων Έργων (Ε.Υ.Δ.Ε.

Ο.Σ.Υ.Ε.) του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., με την οποία δόθηκε εντολή, δυνάμει της διατάξεως της παρ. 4 του άρθρου 13 του ν. 3481/2006, στον ανάδοχο του έργου «Αποπεράτωση Φράγματος Συκιάς» να συνεχίσει τις εργασίες που είχαν διακοπεί λόγω της 1186/2006 αποφάσεως του Συμβουλίου της Επικρατείας, β) της εγκρίσεως των περιβαλλοντικών όρων και περιορισμών για την κατασκευή και λειτουργία των έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία και για την ενεργειακή αξιοποίηση των υδάτων του, η οποία περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 3 του ν. 3481/2006, γ) των αδειών κατασκευής, αποπεράτωσης και λειτουργίας δημοπρατηθέντων δημοσίων έργων και έργων της Δ.Ε.Η. που αφορούν σε έργα εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου προς τη Θεσσαλία ή σε έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, οι οποίες περιβλήθηκαν το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 4 του ν. 3481/2006 και δ) της εγκρίσεως του εκπονηθέντος από τη Γενική Γραμματεία Δημοσίων Έργων του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. Σχεδίου Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού, η οποία περιβλήθηκε το ένδυμα τυπικού νόμου, ήτοι του άρθρου 13 παρ. 2 του ν. 3481/2006. Κατά των ανωτέρω πράξεων το αιτούν Ιδρυμα έχει ασκήσει αίτηση ακυρώσεως, η οποία συνεκδικάσθηκε με δύο άλλες αιτήσεις ακυρώσεως, εκδοθείσες τελικώς της 3053/2009 αποφάσεως της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας, με την οποία το Δικαστήριο ανέβαλε την οριστική κρίση του επί της υποθέσεως εν όψει της διατυπώσεως προδικαστικών ερωτημάτων προς το Δ.Ε.Κ. σχετικά με τη συμβατότητα των ανωτέρω ρυθμίσεων του ν. 3481/2006 με το κοινοτικό δίκαιο.

3. Επειδή, την απόρριψη της υπό κρίση αιτήσεως ζητούν με υπομνήματά τους η ανώνυμη εταιρεία «Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού» (Δ.Ε.Η.), η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μαγνησίας, η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Λάρισας, οι Τοπικές Ενώσεις Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Τρικάλων, Λάρισας και Καρδίτσας και το Περιφερειακό Τμήμα Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας του Τ.Ε.Ε., που έχουν παρέμβει στην ακυρωτική δίκη επί της οποίας εκδόθηκε η προαναφερθείσα απόφαση (3053/2009) της Ολομελείας.

4. Επειδή, περιβαλλοντικοί όροι για επιμέρους τεχνικά έργα, εντασσόμενα στο συνολικό σχέδιο εκτροπής υδάτων του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία, (σήραγγα διοχέτευσης υδάτων, φράγματα και ταμιευτήρες, μεταξύ των οποίων και το επίμαχο φράγμα Συκιάς), είχαν εγκριθεί αρχικά με κοινές υπουργικές αποφάσεις (61414/21.4.1992 και 16058/9.10.1991). Οι αποφάσεις αυτές ακυρώθηκαν, ύστερα από αίτηση που άσκησαν, μεταξύ άλλων, οι ήδη αιτούντες, με τις αποφάσεις 2759/1994 και 2760/1994 του Συμβουλίου της Επικρατείας, για το λόγο ότι δεν είχαν στηριχθεί σε συνθετική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων για το σύνολο των επιμέρους έργων, ώστε να καταστεί δυνατό να διαγνωσθεί και αξιολογηθεί η συνολική επίδραση στο περιβάλλον από την αλλοίωση του υδρολογικού ισοζυγίου μεταξύ Δυτικής Ελλάδας και Θεσσαλίας και να εκτιμηθούν σε όλη τους την έκταση οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις της εκτροπής. Στη συνέχεια, εγκρίθηκαν νέοι περιβαλλοντικοί όροι (κοινή απόφαση 23271/15.12.1995) για την κατασκευή και λειτουργία έργων μερικής εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού προς τη Θεσσαλία προς το σκοπό της ενίσχυσης του αρδευτικού δυναμικού και, κατ' επέκταση, της παραγωγικής ικανότητας της θεσσαλικής πεδιάδας, οι οποίοι όμως ακυρώθηκαν με την 3478/2000 απόφαση της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας, για το λόγο ότι δεν είχαν εξετασθεί εναλλακτικές λύσεις, ως προς τον τρόπο κατασκευής, τη διάρθρωση και το μέγεθος των επίμαχων έργων, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η εκτροπή του Αχελώου κατά τρόπο, ώστε να αποτραπεί η καταστροφή, τουλάχιστον των περισσότερων αξιόλογων από τα μνημεία της περιοχής των έργων, μεταξύ των οποίων το Μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου Μυρόφυλλου Τρικάλων (στην περιοχή του φράγματος Συκιάς), εκκλησίες και τοξωτά γεφύρια και να μειωθούν οι δυσμενείς

επιπτώσεις από τα έργα αυτά, η πλημμέλεια δε αυτή ήταν κρίσιμη για το συνολικό σχεδιασμό των έργων. Η Διοίκηση επανήλθε και εξέδωσε νέους περιβαλλοντικούς όρους για τα επίμαχα έργα (κοινή υπουργική απόφαση Α.Π. 131957/19.3.2003), οι οποίοι ακυρώθηκαν και πάλι με την 1688/2005 απόφαση της Ολομελείας του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Με την τελευταία αυτή απόφαση κρίθηκε, ενόψει των ισχυουσών, κατά τον κρίσιμο χρόνο, διατάξεων του ν. 1739/1987, υπό το φως της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (ΕΕ L 327), ότι σύμφωνα με τις αρχές της βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων, ουσιώδους στοιχείου του φυσικού περιβάλλοντος, η εκτέλεση έργου αξιοποίησης υδατικών πόρων επιτρέπεται, μόνον εφόσον αυτό εντάσσεται σε πρόγραμμα αναπτύξεως υδατικών πόρων, τα δε επίμαχα έργα, παρά το ότι αναμένεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην υδρολογική λεκάνη δύο ποταμών, του Αχελώου και του Πηνειού, καθώς και στα χερσαία και υδάτινα οικοσυστήματα της περιοχής, ουδέποτε εντάχθηκαν σε πρόγραμμα διαχείρισης υδατικών πόρων, το οποίο, όπως άλλωστε προέκυπτε, δεν είχε καταρτισθεί. Με την ίδια απόφαση η υπόθεση αναπέμφθηκε στη Διοίκηση για να κρίνει, εάν εμμένει στην εκτέλεση του έργου, ενόψει των νέων πραγματικών και νομικών δεδομένων (είχε ήδη δημοσιευθεί ο ν. 3199/2003 για τη μεταφορά της ως άνω Οδηγίας) που ισχύουν για το επίδικο έργο, κατ' εκτίμηση των υδατικών αναγκών της Θεσσαλίας και της Δυτικής Στερεάς ως και της προβλεπόμενης μορφής ανάπτυξης των περιοχών αυτών, στο πλαίσιο πάντοτε της βιώσιμης διαχείρισης των υδατικών πόρων. Ενόψει της ακυρωτικής αυτής αποφάσεως, με την 1186/2006 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας ακυρώθηκε η υπ' αριθ. 375/Κ.Ε 1900Γ/18.3.2005 απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, με την οποία εγκρίθηκε το αποτέλεσμα της δημοπρασίας για το έργο «Αποπεράτωση Φράγματος Συκιάς» και ανατέθηκε η κατασκευή του στην εταιρεία «.....», διότι μετά την ακύρωση της πράξεως εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων εξέλιπε η νόμιμη προϋπόθεση διενέργειας του διαγωνισμού και αναθέσεως της εκτελέσεως του επίμαχου έργου. Μετά την ακυρωτική απόφαση, η Διοίκηση με το με αρ. πρωτ. 415/28.6.2006 έγγραφο της Ε.Υ.Δ.Ε. Ο.Σ.Υ.Ε. διέταξε τον ανάδοχο του εν τω μεταξύ εκτελούμενου έργου να διακόψει όλες τις εκτελούμενες εργασίες.

Ακολούθησε ο ν. 3481/2006 (Α' 162/2.8.2006), με το άρθρο 9 του οποίου τροποποιήθηκαν οι ρυθμίσεις του άρ. 7 του ν. 3199/2003 και προβλέφθηκε ότι μέχρι την έγκριση του Εθνικού Προγράμματος Διαχείρισης και Προστασίας του υδατικού δυναμικού της Χώρας και των Σχεδίων Διαχείρισης των Περιφερειών, μπορούν να εγκρίνονται Σχέδια Διαχείρισης των υδάτων συγκεκριμένης λεκάνης απορροής και επιτρέπεται η μεταφορά ύδατος σε άλλη λεκάνη, τα σχέδια δε αυτά, προκειμένου για έργα μεγάλης κλίμακας ή εθνικής σημασίας, εγκρίνονται με νόμο. Με το άρθρο 13 του ίδιου νόμου, τα έργα μερικής εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς τη Θεσσαλία χαρακτηρίστηκαν ως έργα μεγάλης κλίμακας και εθνικής σημασίας με σκοπό, κατά την αιτιολογική έκθεση, όχι μόνο την κάλυψη των αρδευτικών αναγκών της θεσσαλικής πεδιάδας, αλλά και των αναγκών ύδρευσης συγκεκριμένων αστικών συγκροτημάτων της Θεσσαλίας, την ενίσχυση της παροχής στον ποταμό Πηνειό προς αναβάθμιση των οικοσυστημάτων του και την υλοποίηση του περιβαλλοντικού έργου της επαναδημιουργίας της λίμνης Κάρλας. Με τις διατάξεις του ίδιου ως άνω άρθρου εγκρίθηκαν αφ' ενός το Σχέδιο Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού και αφ' ετέρου οι περιβαλλοντικοί όροι για την κατασκευή και λειτουργία των επίμαχων έργων, ενώ με την παράγραφο 4 του άρθρου αυτού ορίσθηκαν τα εξής: «... 4. Δημόσια έργα, καθώς και έργα της Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού (Δ.Ε.Η.), τα οποία δημοπρατήθηκαν και κατασκευάστηκαν ή βρίσκονται στο στάδιο κατασκευής και αφορούν σε έργα εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου προς

Θεσσαλία και έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, επιτρέπεται να λειτουργήσουν ή να ολοκληρωθεί η κατασκευή τους σύμφωνα με το εγκρινόμενο σχέδιο διαχείρισης και τους εγκρινόμενους κατά την προηγούμενη παράγραφο περιβαλλοντικούς όρους». Ενόψει της τελευταίας αυτής διατάξεως εκδόθηκε το με αρ. πρωτ. 567/14.9.2006 έγγραφο της Ε.Υ.Δ.Ε. Ο.Σ.Υ.Ε., με το οποίο κλήθηκε η ανάδοχος εταιρεία να προβεί στη συνέχιση των εργασιών που είχαν διακοπεί προσωρινά μετά την μνημονευθείσα, 1186/2006, ακυρωτική απόφαση.

5. Επειδή, εξ άλλου, αίτηση της Ελληνικής Εταιρείας για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, των Δήμων Μεσολογγίου και Αιτωλικού και της Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Ν. Αιτωλοακαρνανίας (οι οποίοι είχαν ασκήσει αυτοτελή αίτηση ακυρώσεως κατά των και ήδη προσβαλλομένων πράξεων, η οποία, κατά τα προαναφερθέντα, συνεκδικάσθηκε με αυτήν του ήδη αιτούντος Ιδρύματος) για την αναστολή εκτελέσεως της υπ' αριθ. 375/ΚΕ1900/18.3.2005 αποφάσεως του Υπουργού ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. περί εγκρίσεως του αποτελέσματος της δημοπρασίας που επανήλθε σε ισχύ με τη διάταξη του άρθρου 13 παρ. 4 του ν. 3481/2006 και κατακυρώσεως του έργου «αποπεράτωση φράγματος Συκιάς» απερρίφθη με την απόφαση 999/2007 της Επιτροπής Αναστολών, με την αιτιολογία ότι η βλάβη, την οποία ισχυρίζονται ότι υφίστανται οι αιτούντες, προκαλείται από την εφαρμογή διατάξεως τυπικού νόμου (άρθρο 13 παρ. 4 του ν. 3481/2006) και συνεπώς, ενόψει του απαραδέκτου της προσβολής τυπικού νόμου με αίτηση ακυρώσεως, δεν είναι επιτρεπτή ούτε η αναστολή εκτελέσεως πράξεως της νομοθετικής λειτουργίας, αλλά ούτε και η επιβολή σχετικού κατάλληλου μέτρου. Επακολούθησε, όμως, η απόφαση 3053/2009 της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, με την οποία κρίθηκε ότι το με αρ. πρωτ. 567/14.9.2006 έγγραφο της Ε.Υ.Δ.Ε. Ο.Σ.Υ.Ε. είναι εκτελεστή διοικητική πράξη παραδεκτώς προσβαλλόμενη με αίτηση ακυρώσεως, διότι επήγετο μεταβολή στο νομικό κόσμο, αφού επέφερε τη δυσμενή για τους αιτούντες συνέπεια της, δυνάμει των προβλέψεων του νόμου και των εγκριθέντων με αυτόν περιβαλλοντικών όρων, συνεχίσεως της εκτελέσεως του συνόλου του επίμαχου έργου της εκτροπής. Περαιτέρω, αφού ελήφθη υπ' όψιν ότι το εγχείρημα της εκτροπής του άνω ρου του ποταμού Αχελώου, καίτοι αποτελείται από επιμέρους έργα, πάντως, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, σχεδιάστηκε και μελετήθηκε από τη Διοίκηση κατά τρόπο συνολικό και ενιαίο, κρίθηκε με την ίδια απόφαση ότι, παρά το γεγονός ότι η προσβαλλόμενη πράξη αναφέρεται σε τμήμα του επίμαχου έργου, ήτοι στο φράγμα της Συκιάς, εφ' όσον με αυτή καθίσταται δυνατή η εκτέλεση και λειτουργία του συνόλου του έργου της εκτροπής κατά τα ανεκτέλεστα τμήματά του, αντικείμενο της δίκης αποτελεί η νομιμότητα του ενιαίου έργου της εκτροπής του ποταμού Αχελώου.

Με βάση τα ανωτέρω, η Ολομέλεια έκρινε ότι ασκήθηκαν παραδεκτώς οι συνεκδικασθείσες αιτήσεις ακυρώσεως, κατά την εξέταση δε των υποθέσεων στην ουσία τους κρίθηκε αναγκαία η διατύπωση προς το Δ.Ε.Κ. συγκεκριμένων προδικαστικών ερωτημάτων σχετικά με τη συμβατότητα των άρθρων 9 και 13 του ν. 3481/2006 με το κοινοτικό δίκαιο και δη με τις οδηγίες 2000/60/ΕΚ «για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων», 85/337/ΕΟΚ «για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον» ως τροποποιηθείσα ισχύει, 2001/42/ΕΚ «σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων» και 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας». Ειδικότερα, ένα εκ των διατυπωθέντων προδικαστικών ερωτημάτων αφορά στο εάν είναι επιτρεπτή με βάση τις διατάξεις της οδηγίας περί υδάτων η εκτροπή ύδατος από μία Περιοχή Λεκάνης Απορροής Ποταμού σε άλλη και, σε καταφατική περίπτωση, εάν σκοπός της μεταφοράς μπορεί να είναι μόνο η κάλυψη αναγκών υδρεύσεως ή και άλλων αναγκών (άρδευση,

παραγωγή ενέργειας), αφορά δηλαδή στο κατ' αρχήν επιτρεπτό του συνολικού έργου.

6. Επειδή, από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 20 παρ. 1 και 95 του Συντάγματος, οι οποίες κατοχυρώνουν το δικαίωμα παροχής εννόμου προστασίας και το ένδικο βοήθημα της αιτήσεως ακυρώσεως αντιστοίχως, συνάγεται ότι ο κοινός νομοθέτης υποχρεούται να εξασφαλίζει την δυνατότητα εννόμου προστασίας έναντι των εκτελεστών πράξεων των διοικητικών αρχών. Η προστασία αυτή, κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων, δεν αφορά μόνο στην οριστική επίλυση της ενδίκου διαφοράς, δηλαδή στην έκδοση οριστικής αποφάσεως επί του κυρίου ενδίκου βοηθήματος, αλλά περιλαμβάνει και την προσωρινή δικαστική προστασία, δηλαδή την λήψη του μέτρου, το οποίο κρίνεται κατάλληλο για να αποσοβηθεί η ματαίωση του σκοπού, για τον οποίο παρέχεται το ένδικο βοήθημα της αιτήσεως ακυρώσεως. Εξ άλλου, η αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας, η οποία αποτελεί γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, απορρέουσα από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια να εξασφαλίζουν την ένδικη προστασία των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το κοινοτικό δίκαιο, διατάσσοντας τα κατάλληλα προσωρινά μέτρα που θα διασφαλίσουν την πλήρη αποτελεσματικότητα της αποφάσεως του Δ.Ε.Κ. που πρόκειται να εκδοθεί επί διατυπωθέντων προδικαστικών ερωτημάτων σχετικά με την ύπαρξη των προβαλλομένων βάσει του κοινοτικού δικαίου δικαιωμάτων (βλ. αποφάσεις ΔΕΚ της 13.3.2007, C-432/2005, Unibet Ltd., της 11.1.2001, C-226/1999, Siples και της 19.6.1990, C- 213/1989, Factortame).

7. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση προβάλλεται ότι η άμεση εκτέλεση των προσβαλλόμενων πράξεων και ρυθμίσεων θα έχει ως αποτέλεσμα α) να κλονισθεί ανεπανόρθωτα η φέρουσα ικανότητα του Αχελώου (αφού οι υδροταμιευτήρες της Μεσοχώρας και της Συκιάς κατασκευάζονται και θα λειτουργήσουν στον άνω ρου του ποταμού, δηλαδή στην κρίσιμη περιοχή, όπου τελούνται οι φυσικές διεργασίες εμπλουτισμού και ενδυνάμωσης του υδάτινου στοιχείου), β) να αλλάξει λόγω της δημιουργίας τεχνητών λιμνών το κλίμα από υποαλπικό σε λιμναίο με συνέπεια τη μείωση των χιονοπτώσεων και εν γένει την αλλαγή των ποσοτικών και ποιοτικών παραμέτρων που καθορίζουν το υδατικό δυναμικό του ποταμού με επιπτώσεις στο Δέλτα και τη Λιμνοθάλασσα Μεσολογίου-Αιτωλικού, γ) να αλλοιωθεί ανεπανόρθωτα το κοιλαδικό και φαραγγιακό τοπίο της Νότιας Πίνδου σε στάσιμες υδάτινες επιφάνειες με έντονη πτώση της στάθμης και αντίστοιχη αποκάλυψη νεκρής ζώνης κατά τη θερινή περίοδο, δ) να υποβαθμισθεί η βιοποικιλότητα της Πίνδου, ε) να εκλείψει ολόκληρος ο οικισμός της Μεσοχώρας και τμήματα πολλών άλλων παρόχθιων οικισμών, στ) να αφανισθούν δάση και δασικές εκτάσεις επιφανείας 17.510 στρεμμάτων από την αποψίλωση που θα διενεργηθεί για την πλήρωση των ταμιευτήρων και να προκληθούν έντονες επεμβάσεις στην κοίτη του ποταμού Αχελώου, ζ) να υποβαθμισθεί το Μνημείο του Μοναστηρίου του Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου Τρικάλων και η) να αφανισθεί πλήθος άλλων πολιτιστικών αγαθών.

8. Επειδή, οι και ήδη παρεμβαίνοντες στην κύρια δίκη με τα υπομνήματά τους ζητούν την απόρριψη της υπό κρίση αιτήσεως, προβάλλοντας ότι η πρώτη προσβαλλόμενη στερείται εκτελεστότητας ή, εν πάση περιπτώσει έχει εκτελεσθεί, ότι το αιτούν Ιδρυμα στερείται εννόμου συμφέροντος καθ' όσον δεν υφίσταται βλάβη από τις προσβαλλόμενες πράξεις, ότι, εν πάση περιπτώσει, η βλάβη της οποίας γίνεται επίκληση προκαλείται από το νόμο και συγκεκριμένα από το άρθρο 13 παρ. 4 του ν. 3481/2006 και ότι, πάντως, εφ' όσον η προσβαλλόμενη πράξη αφορά στο φράγμα της Συκιάς η τυχόν χορηγούμενη αναστολή θα πρέπει να περιορισθεί μόνο στο τμήμα αυτό. Όπως, όμως, αναφέρθηκε πιο πάνω, με την απόφαση 3053/2009 της Ολομελείας του Δικαστηρίου, οι συνεκδικασθείσες

αιτήσεις ακυρώσεως, μεταξύ των οποίων και αυτή που ασκήθηκε από το αιτούν Ιδρυμα, κρίθηκαν παραδεκτές τόσο από απόψεως εννόμου συμφέροντος όσο και από απόψεως εκτελεστότητας της πράξης, η οποία, παρ' όλο που αφορά στο φράγμα της Συκιάς είχε, κατά τα κριθέντα, ως έννομη συνέπεια τη συνέχιση των εργασιών στο σύνολο του έργου της εκτροπής κατά το ανεκτέλεστο μέρος του. Κατόπιν αυτού, όλα τα ανωτέρω περί του αντιθέτου προβαλλόμενα είναι απορριπτέα ως αβάσιμα. Περαιτέρω, προβάλλεται ότι τα έργα που βρίσκονται σε εξέλιξη έχουν προχωρήσει σε σημαντικό βαθμό κατά τρόπο ώστε η βλάβη που επικαλείται το αιτούν να έχει ήδη επέλθει. Ειδικότερα, το Δημόσιο ισχυρίζεται ότι η συνέχιση των εργασιών στα τμήματα του έργου που βρίσκονται σε εξέλιξη, ήτοι στο φράγμα της Συκιάς και στη σήραγγα εκτροπής, ουδεμία δυσμενή επίπτωση θα έχει στο περιβάλλον, αφού στο μεν πρώτο έχουν ολοκληρωθεί κατά 95% οι εκσκαφές και απομένει μόνο η ανέγερση του φράγματος στην κοίτη του ποταμού, η οποία θα απορροφήσει τα υλικά εκσκαφών που έχουν εναποτεθεί στην κοίτη, ενώ το δεύτερο είναι έργο στήριξης των πρανών της ήδη διανοιγμένης σήραγγας αναγκαίο για την ευστάθειά της που επιβάλλεται να ολοκληρωθεί ώστε να αποφευχθεί η κατάρρευση των τοιχωμάτων της, γεγονός που θα αυξήσει το κόστος αποκατάστασής της σε περίπτωση απορρίψεως της αιτήσεως ακυρώσεως. Ακόμη, το Δημόσιο προβάλλει ότι ενδεχόμενη χορήγηση της αιτούμενης αναστολής και διακοπή των εργασιών της εν εξέλιξη εργολαβίας κατασκευής του φράγματος της Συκιάς θα επιφέρει δυσμενείς οικονομικές συνέπειες σε βάρος του Δημοσίου λόγω διάλυσης της σύμβασης ανερχόμενες περίπου στο ένα (1) εκ. ευρώ. Τέλος, με τα κατατεθέντα υπομνήματά τους τόσο η Δ.Ε.Η. Α.Ε. όσο και το Δημόσιο ζητούν την απόρριψη της υπό κρίση αιτήσεως κατά το μέρος που με αυτή ζητείται η μη λειτουργία του ήδη κατασκευασθέντος φράγματος της Μεσοχώρας, διότι το έργο αυτό θα συμβάλει σημαντικά στην παραγωγή πράσινης ενέργειας, ενώ, κατά τους ισχυρισμούς της Δ.Ε.Η., μπορεί να αυτονομηθεί από τα λοιπά έργα της εκτροπής.

9. Επειδή, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, το συνολικό έργο της εκτροπής περιλαμβάνει τα εξής επιμέρους έργα: α) φράγμα, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικό σταθμό στην περιοχή Μεσοχώρας Νομού Τρικάλων, β) σήραγγα μήκους 7.400 μέτρων από Μεσοχώρα έως την περιοχή Γλύστρας και υδροηλεκτρικό σταθμό Γλύστρας, γ) φράγμα, ταμιευτήρα και υδροηλεκτρικό σταθμό στην περιοχή Συκιάς, σε θέση που εμπίπτει στις περιφέρειες των Νομών Αρτας και Καρδίτσας, δ) σήραγγα εκτροπής του ρου του ποταμού προς τη Θεσσαλία μήκους 17.400 μέτρων και υδροηλεκτρικό σταθμό στην έξοδο της σήραγγας και ε) αναρρυθμιστική δεξαμενή και υδροηλεκτρικό σταθμό στην περιοχή Μαυρομματίου Νομού Καρδίτσας. Από τα έργα αυτά, το υποέργο της Μεσοχώρας έχει σχεδόν ολοκληρωθεί. Το υποέργο του φράγματος της Συκιάς έχει προχωρήσει σημαντικά, υπολείπεται όμως σημαντικό μέρος εργασιών για την ολοκλήρωσή του. Όπως δε προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου (βλ. το με αρ. πρωτ. 3421/Κ.Ε.1900.Γ/20.11.2009 έγγραφο απόψεων της Ε.Υ.Δ.Ε./Ο.Σ.Υ.Ε. προς το Δικαστήριο), οι εργασίες αυτές περιλαμβάνουν περαιτέρω εκσκαφές, αλλά και επεμβάσεις στην κοίτη του ποταμού Αχελώου για τη θεμελίωση του πυρήνα του φράγματος. Από τα ίδια στοιχεία προκύπτει ότι στο υποέργο της σήραγγας εκτροπής έχουν ολοκληρωθεί οι εργασίες διάνοιξης και υπολείπονται οι εργασίες επένδυσης με σκυρόδεμα, ενώ τα λοιπά υποέργα δεν έχουν ακόμη ξεκινήσει. Από τα παραπάνω προκύπτει ότι μεγάλο τμήμα του έργου της εκτροπής είναι ακόμη ανεκτέλεστο, η δε συνέχιση των εργασιών και τυχόν λειτουργία των κατασκευασθέντων επιμέρους έργων θα επιφέρει περαιτέρω επιδείνωση του φυσικού περιβάλλοντος, δηλαδή περαιτέρω αλλοίωση της μορφής του τοπίου, κλονισμό του ποταμίου και των παραποταμίων οικοσυστημάτων του Αχελώου και επιβάρυνση του υδατικού δυναμικού του ποταμού, μη δυνάμενη να επανορθωθεί σε περίπτωση ευδοκιμήσεως της αιτήσεως ακυρώσεως. Εξ άλλου, το γεγονός ότι το φράγμα της Μεσοχώρας έχει σχεδόν ολοκληρωθεί, δεν θα μπορούσε να οδηγήσει στην απόρριψη, κατά το μέρος αυτό, της κρινομένης αιτήσεως, ώστε

να επιτραπεί η πλήρωση του ταμιευτήρα και η λειτουργία του σχετικού υδροηλεκτρικού έργου, δεδομένου ότι, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, το έργο αυτό αποτελεί μέρος του ενιαίου εγχειρήματος της μερικής εκτροπής και έχει σχεδιασθεί και μελετηθεί από τη Διοίκηση διαχρονικά ως τέτοιο, η δε Επιτροπή Αναστολών δεν θα μπορούσε, καθ' υποκατάσταση του έργου της Διοίκησης, να το αυτονομήσει και να επιτρέψει την ολοκλήρωση και λειτουργία του αυτοτελώς.

Πέραν όμως αυτού, η αναγκαία για τη λειτουργία του υδροηλεκτρικού έργου πλήρωση του ταμιευτήρα θα έχει ως συνέπεια την κατάκλυση μεγάλου μέρους του οικισμού της Μεσοχώρας, ήτοι βλάβης η οποία δεν δύναται να επανορθωθεί σε περίπτωση ευδοκιμήσεως της αιτήσεως ακυρώσεως. Για το λόγο αυτό και κατόπιν σταθμίσεως των λόγων δημοσίου συμφέροντος και της οικονομικής βλάβης που επικαλείται το Δημόσιο και η Δ.Ε.Η. από τη διακοπή των εργασιών και του γεγονότος ότι η συνέχιση των εργασιών στις εν εξελίξει εργολαβίες θα καταστήσει έτι δυσχερέστερη και οικονομικά πιο δαπανηρή την επαναφορά του χώρου στην προτέρα κατάσταση σε περίπτωση ευδοκιμήσεως της αιτήσεως ακυρώσεως, η Επιτροπή κρίνει ότι η υπό κρίση αίτηση θα πρέπει να γίνει δεκτή και να διαταχθούν, κατ' εφαρμογή του άρθρου 52 του π.δ/τος 18/1989 (Α' 8), μέχρις εκδόσεως οριστικής αποφάσεως επί της αιτήσεως ακυρώσεως, ως πρόσφορα μέτρα: α) η άμεση διακοπή όλων των εργασιών που διενεργούνται και αποσκοπούν, αμέσως ή εμμέσως, στην κατασκευή του έργου της εκτροπής, καθώς και η αποχή από κάθε υλική ενέργεια που κατατείνει στην ολοκλήρωση και λειτουργία των έργων που συνδέονται με το επίμαχο εγχείρημα της εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού και β) η μη λειτουργία όσων εκ των έργων χρήσης και αξιοποίησης υδάτων έχουν ήδη ολοκληρωθεί.

Δια ταύτα

Δέχεται την αίτηση.

Διατάσσει τα κατά το σκεπτικό αναφερόμενα μέτρα.

Διατάσσει την απόδοση του παραβόλου και

Επιβάλλει στο Ελληνικό Δημόσιο και στους παρεμβαίνοντες να καταβάλουν συμμέτρως στο αιτούν το ποσό των επτακοσίων (700) ευρώ ως δικαστική δαπάνη.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα στις 7 και 11 Ιανουαρίου 2010 και στις 4 Φεβρουαρίου 2010 και εκδόθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 2010.

Ο Πρόεδρος

Η Γραμματέας

Π. Πικραμμένος
Κουμεντέρη

Ε.

ΣΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Εντέλλεται προς κάθε δικαστικό επιμελητή να εκτελέσει όταν του το ζητήσουν την παραπάνω απόφαση, τους Εισαγγελείς να ενεργήσουν κατά την αρμοδιότητά τους και τους Διοικητές και τα άλλα όργανα της Δημόσιας Δύναμης να βοηθήσουν

όταν τους ζητηθεί.

Η εντολή πιστοποιείται με την σύνταξη και την υπογραφή του παρόντος.

Αθήνα,

Ο Πρόεδρος

Η Γραμματέας

ΣτΕ (ΕΑ) 151/2011

Η Επιτροπή Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας
(άρθρο 52 του π.δ/τος 18/1989, όπως αντικαταστάθηκε με
το άρθρο 35 του ν. 2721/1999)

Συνεδρίασε σε συμβούλιο στις 27 Ιανουαρίου 2011, με την εξής σύνθεση : Π. Πικραμμένος,
Πρόεδρος, Αικ. Σακελλαροπούλου, Ηρ. Τσακόπουλος, Σύμβουλοι. Γραμματέας η Μ. Παπαδοπούλου,
Αναπληρώτρια Προϊσταμένη της Διεύθυνσης της Γραμματείας του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Α. Για να αποφασίσει σχετικά με την από 11 Οκτωβρίου 2010 αίτηση:

του Υπουργού Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, ο οποίος παρέστη με τον Χρ. Μητκίδη,
Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους,

κατά του Κοινωφελούς Ιδρύματος με την επωνυμία, «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΤΑΜΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ - WWF
ΕΛΛΑΣ», το οποίο παρέστη με τους δικηγόρους : 1) Ν. Αλεβιζάτο (Α.Μ. 6976), 2) Ελ. Κιουσοπούλου
(Α.Μ. 12022), 3) Μ. Ασημακοπούλου (Α.Μ. 11517), 4) Γ. Χριστοφορίδη (Α.Μ. 15651) και 5) Β.
Δοροβίνη (Α.Μ. 3177).

Β. Για να αποφασίσει σχετικά με την από 19 Σεπτεμβρίου 2010 αίτηση:

της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μαγνησίας, η οποία παρέστη με το δικηγόρο Χ. Συνοδινό (Α.Μ.
13863),

κατά του Κοινωφελούς Ιδρύματος με την επωνυμία, «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΤΑΜΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ - WWF
ΕΛΛΑΣ», το οποίο παρέστη με τους δικηγόρους : 1) Ν. Αλεβιζάτο (Α.Μ. 6976), 2) Ελ. Κιουσοπούλου
(Α.Μ. 12022), 3) Μ. Ασημακοπούλου (Α.Μ. 11517), 4) Γ. Χριστοφορίδη (Α.Μ. 15651) και 5) Β.
Δοροβίνη (Α.Μ. 3177).

Γ. Για να αποφασίσει σχετικά με την από 8 Σεπτεμβρίου 2010 αίτηση:

των : 1) Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Λάρισας, 2) Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ)
του Ν. Τρικάλων, 3) Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) του Ν. Λάρισας, 4) Τοπικής
Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) του Ν. Καρδίτσας, 5) Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας /
Περιφερειακού Τμήματος Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας, που εδρεύει στη Λάρισα (Καλλιθέας 7
και Τζαβέλλα), οι οποίοι παρέστησαν με τους δικηγόρους : i) Σπ. Φλογαίτη (Α.Μ. 7043), ii) Απ. Σίνη
(Α.Μ. 20198) και iii) Κ. Δογάνη,

κατά του Κοινωφελούς Ιδρύματος με την επωνυμία, «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΤΑΜΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ - WWF
ΕΛΛΑΣ», το οποίο παρέστη με τους δικηγόρους : 1) Ν. Αλεβιζάτο (Α.Μ. 6976), 2) Ελ. Κιουσοπούλου
(Α.Μ. 12022), 3) Μ. Ασημακοπούλου (Α.Μ. 11517), 4) Γ. Χριστοφορίδη (Α.Μ. 15651) και 5) Β.
Δοροβίνη (Α.Μ. 3177).

Με τις αιτήσεις αυτές ζητείται να ανακληθεί η υπ' αριθμ. 141/2010 απόφαση της Επιτροπής
Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Κατά τη συνεδρίασή της η Επιτροπή άκουσε την Εισηγήτρια, Σύμβουλο Αικ. Σακελλαροπούλου.

Κατόπιν η Επιτροπή άκουσε τους πληρεξουσίους των αιτούντων και τον εκπρόσωπο του
Υπουργού, οι οποίοι ζήτησαν να γίνουν δεκτές οι αιτήσεις και τους πληρεξουσίους του καθ' ου
Κοινωφελούς Ιδρύματος, που ζήτησαν την απόρριψή τους.

Α φ ο ύ μ ε λ έ τ η σ ε τ α σ χ ε τ ι κ ά έ γ γ ρ α φ α
Σ κ έ φ θ η κ ε κ α τ ά τ ο Ν ό μ ο

1. Επειδή, οι δύο πρώτες αιτήσεις ασκούνται κατά νόμο άνευ καταβολής παραβόλου, ενώ για την
άσκηση της τρίτης αιτήσεως έχει καταβληθεί το νόμιμο παράβολο (ειδικό έντυπο παραβόλου Α'
2722275).

2. Επειδή, με τις υπό κρίση αιτήσεις ζητείται η μερική ανάκληση της υπ' αριθμ. 141/2010 αποφάσεως της Επιτροπής Αναστολών, με την οποία, κατόπιν αποδοχής σχετικής αιτήσεως του καθ' ου Ιδρύματος «Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση-WWF Ελλάς», διατάχθηκαν, ως πρόσφορα κατ' άρθρο 52 του π.δ. 18/1989 μέτρα, η άμεση διακοπή όλων των εργασιών που διενεργούνται και αποσκοπούν αμέσως ή εμμέσως στην κατασκευή του έργου της εκτροπής του ποταμού Αχελώου, η αποχή από κάθε υλική ενέργεια που κατατείνει στην ολοκλήρωση και λειτουργία των έργων που συνδέονται με την εκτροπή του άνω ρου του εν λόγω ποταμού και η μη λειτουργία όσων εκ των έργων χρήσης και αξιοποίησης υδάτων έχουν ήδη ολοκληρωθεί. Η ανάκληση ζητείται προκειμένου να επιτραπεί η πραγματοποίηση εργασιών για την αποτροπή του κινδύνου κατάρρευσης της ήδη διανοιγείσας σήραγγας του Αχελώου.

3. Επειδή, οι υπό κρίση αιτήσεις, με τις οποίες ζητείται η μερική ανάκληση της αυτής απόφασης της Επιτροπής Αναστολών και περιέχουν όμοιους λόγους ανακλήσεως στηριζόμενους στα αυτά στοιχεία, είναι συναφείς μεταξύ τους και πρέπει να συνεκδικασθούν.

4. Επειδή, στο άρθρο 52§9 του π.δ. 18/1989, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 35 του ν. 2721/1999, ορίζεται ότι: «Η απόφαση της Επιτροπής μπορεί να ανακληθεί ύστερα από αίτηση του αρμόδιου Υπουργού ή νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου ή εκείνου που θα είχε δικαίωμα παρέμβασης στην ακυρωτική δίκη. Την ανάκληση μπορεί να δικαιολογήσουν μόνο νεότερα στοιχεία, τα οποία δεν είχαν τεθεί υπ' όψη της Επιτροπής κατά την έκδοση της απόφασής της, ή μεταβολή των δεδομένων, βάσει των οποίων χορηγήθηκε η αναστολή εκτέλεσης». Κατά την έννοια των διατάξεων αυτών, ως νεότερα στοιχεία, δυνάμενα να δικαιολογήσουν την επάνοδο της Επιτροπής, νοούνται εκείνα, τα οποία δεν είχαν τεθεί υπ' όψη της Επιτροπής κατά την εκδίκαση της αιτήσεως αναστολής (βλ. Ε.Α. 853/2008, 266/2008, 1350/2007, 902/2007, 295/2001 κ.ά.). Περαιτέρω, προκειμένου τα προσκομιζόμενα νεότερα στοιχεία να οδηγήσουν στην ανάκληση αποφάσεως της Επιτροπής Αναστολών, πρέπει τα στοιχεία αυτά να ανατρέπουν τα δεδομένα, επί των οποίων στηρίχθηκε η Επιτροπή κατά την έκδοση της απόφασης με την οποία έκανε δεκτή την ασκηθείσα αίτηση αναστολής (βλ. Ε.Α. 853/2008, 266/2008, 1370/2007 κ.ά.).

5. Επειδή, εν όψει της ΣτΕ 3053/2009 αποφάσεως της Ολομελείας, με την οποία, αφού κρίθηκαν παραδεκτές οι ασκηθείσες αιτήσεις ακυρώσεως, μεταξύ των οποίων και αυτή που ασκήθηκε από το καθ' ου Ιδρυμα, αναβλήθηκε η οριστική κρίση επί της υποθέσεως λόγω της διατυπώσεως προδικαστικών ερωτημάτων προς το Δ.Ε.Κ. σχετικά με τη συμβατότητα των ρυθμίσεων του ν. 3481/2006 περί εγκρίσεως του Σχεδίου Διαχείρισης των λεκανών απορροής των ποταμών Αχελώου και Πηνειού και των περιβαλλοντικών όρων του έργου της εκτροπής, με το κοινοτικό δίκαιο, η Επιτροπή Αναστολών με την 141/2010 απόφασή της διέταξε την άμεση διακοπή όλων των σχετικών με το εγχείρημα εργασιών και υλικών ενεργειών και τη μη λειτουργία των ήδη ολοκληρωθέντων έργων, προκειμένου να διασφαλισθεί η πλήρης αποτελεσματικότητα της αποφάσεως του Δ.Ε.Κ. που αναμένεται να εκδοθεί επί των διατυπωθέντων προδικαστικών ερωτημάτων. Ειδικότερα, η Επιτροπή κατέληξε στην κρίση της αυτή, αφού έλαβε υπ' όψη αφ' ενός ότι μεγάλο τμήμα του συνολικού έργου της εκτροπής είναι ακόμη ανεκτέλεστο και ότι η συνέχιση των εργασιών και η τυχόν λειτουργία των κατασκευασθέντων επιμέρους έργων θα επιφέρει περαιτέρω επιδείνωση του φυσικού περιβάλλοντος, ήτοι περαιτέρω αλλοίωση της μορφής του τοπίου, κλονισμό του ποταμίου και των παραποτάμιων οικοσυστημάτων του Αχελώου, επιβάρυνση του υδατικού δυναμικού του ποταμού, μη δυνάμενη να επανορθωθεί σε περίπτωση ευδοκιμήσεως της αιτήσεως ακυρώσεως, και αφ' ετέρου τους λόγους δημοσίου συμφέροντος και την οικονομική βλάβη που επικαλέσθηκε το Δημόσιο και η Δ.Ε.Η. Εξάλλου, ο ειδικότερος ισχυρισμός του Δημοσίου ότι η συνέχιση των εργασιών στα τμήματα του έργου που βρίσκονται σε εξέλιξη και διη η ολοκλήρωση της τελικής επένδυνσης στην ήδη διανοιγείσα σήραγγα εκτροπής είναι έργο στήριξης των πρηνών αναγκαίο για την ευστάθεια της σήραγγας που επιβάλλεται να ολοκληρωθεί ώστε να αποφευχθεί η κατάρρευση των τοιχωμάτων της, γεγονός που θα αυξήσει το κόστος αποκατάστασής της σε περίπτωση απορρίψεως της αιτήσεως ακυρώσεως, απερρίφθησαν με την ειδικότερη αιτιολογία ότι τυχόν συνέχιση των εργασιών στις εν εξέλιξη εργολαβίες θα καταστήσει έτι δυσχερέστερη και οικονομικά πιο δαπανηρή την επαναφορά του χώρου στην προτέρα κατάσταση σε περίπτωση ευδοκιμήσεως της αιτήσεως ακυρώσεως.

6. Επειδή, ήδη ο αιτών Υπουργός ζητεί την ανάκληση της 141/2010 αποφάσεως της Επιτροπής Αναστολών κατά το μέρος που απαγορεύει τη διενέργεια εργασιών στη σήραγγα εκτροπής του Αχελώου, επαναφέροντας τον ισχυρισμό που είχε προβάλει κατά τη διαδικασία της αιτήσεως αναστολής, ότι θα πρέπει επειγόντως να επιτραπεί η λήψη μέτρων προς αποτροπή του άμεσου κινδύνου κατάρρευσης της σήραγγας, διότι, εάν μετά την ολοκλήρωση της δικαστικής διαδικασίας τελικώς επιτραπεί η χρήση της, θα απαιτηθεί πολύ μεγαλύτερο κόστος ολοκλήρωσης των αναγκαίων εργασιών λόγω της ανάγκης εκτέλεσης νέων εκσκαφών και απομάκρυνσης των υλικών που θα έχουν καταπέσει στη σήραγγα. Προς απόδειξη δε του ισχυρισμού του αυτού προσκομίζει ως νεότερα και κρίσιμα, κατ' αυτόν, στοιχεία την από 16.6.2010 έκθεση πραγματογνωμοσύνης των διεθνών εμπειρογνομόνων που προτάθηκαν από τη Διεθνή Επιτροπή Σηράγγων, την από 10.7.2010 έκθεση των περιβαλλοντολόγων, και, στους οποίους

ανατέθηκε, με την υπ' αριθμ. 1274/Μ.Σ.900/26.5.2010 απόφαση της Ε.Υ.Δ.Ε. Ο.Σ.Υ.Ε. του Υπουργείου Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, η διερεύνηση των θεμάτων ασφάλειας και αποτροπής του κινδύνου και των περιβαλλοντικών προβλημάτων, αντίστοιχα, που ανακύπτουν λόγω της μη ολοκλήρωσης των εργασιών τελικής επένδυσης της εν λόγω σήραγγας. Σύμφωνα με την πρώτη από τις ανωτέρω εκθέσεις, η κατασκευή της σήραγγας, μήκους 17.415 μ., ξεκίνησε το 1997 και ολοκληρώθηκε το 2009 χωρίς όμως να έχει ολοκληρωθεί η τελική επένδυση με σκυρόδεμα σε τμήμα 12 χλμ. Κατά τις διαπιστώσεις των πραγματογνωμόνων, η κατάσταση της σήραγγας είναι κατά βάση καλή ποιοτικά, η σταθερότητα του θόλου φαίνεται επαρκής χάρη στη δράση της προσωρινής υποστήριξης, οι τοπικές αποκολλήσεις δεν επηρεάζουν τη συνολική σταθερότητα της σήραγγας, όπου υπήρξαν αστάθειες και μετατοπίσεις εφαρμόστηκαν αποτελεσματικά αντίμετρα (ξεσχάρωμα, νέες υποστηρίξεις κυρίως βαριά μεταλλικά πλαίσια και εκτοξευόμενο σκυρόδεμα, αντικατάσταση υφιστάμενης προεπένδυσης με κατασκευή νέας προσωρινής υποστήριξης σε ορισμένα κρίσιμα τμήματα), ενώ τα υπόγεια νερά συλλέγονται δεόντως και αντλούνται προλαμβάνοντας την ανεξέλεγκτη ροή κατά μήκος της σήραγγας και ελαχιστοποιώντας τις αρνητικές συνέπειες στη συμπεριφορά των υποστηρίξεων και της βραχομάζας. Κατά την ίδια έκθεση οι κρίσιμότεροι κίνδυνοι για τη σήραγγα είναι η πλημμύρα, η έμφραξη, η αστάθεια λόγω υποβάθμισης της προσωρινής επένδυσης και η διόγκωση του ηλιθιού και αργιλόδους τμήματος των βραχομαζών, κίνδυνοι που συνδέονται με το νερό τόσο όταν αυτό ρέει στη σήραγγα, αλλά και όταν δρα στα διογκούμενα τμήματα των βραχομαζών. Ως εκ τούτου, κατά τους πραγματογνώμονες, το κρίσιμο σημείο είναι ο έλεγχος των υδάτων στη σήραγγα, η ελαχιστοποίηση της επαφής του ύδατος με τις βραχομάζες και η πρόληψη περαιτέρω φθοράς των τελευταίων, όπου έχουν αλλοιωθεί, με κατάλληλες υποστηρίξεις. Εν όψει των ανωτέρω, στην έκθεση διαλαμβάνεται ότι είναι επιτακτικό να εφαρμοσθούν το συντομότερο δυνατό τα απαραίτητα μέτρα που θα εγγυώνται τη μακροχρόνια σταθερότητα της σήραγγας, προς τούτο δε προτείνουν την άμεση ολοκλήρωση της τελικής επένδυσης σε όλο το μήκος και, σε περίπτωση που αυτή δεν είναι δυνατή, την επείγουσα υλοποίηση μιας σειράς ελάχιστων παρεμβάσεων οι οποίες συνίστανται: α. στην κατασκευή της τελικής επένδυσης στα 5.131 μ. και β. στην προετοιμασία και βελτίωση του δαπέδου της σήραγγας, πλήρωση με ισχνό σκυρόδεμα των εγκορσιών, αγκύρωση και εφαρμογή εκτοξευόμενου σκυροδέματος πάχους 5 εκ. στις παρειές και στο θόλο της σήραγγας στο λοιπό τμήμα μήκους 6.834 μ. (βλ. και το συνημμένο σκαρίφημα και επεξηγήσεις στο με αρ. πρωτ. 2809/Μ.Σ.890/18.11.2010 έγγραφο της Ε.Υ.Δ.Ε. Ο.Σ.Υ.Ε. προς το Δικαστήριο). Όταν οι φάσεις αυτές περαιωθούν θα είναι δυνατό να σταματήσει η άντληση των υδάτων, αφού θα έχει διασφαλισθεί η φυσική ροή τους εντός της σήραγγας και η έξοδός τους από το μέτωπο εξόδου. Επισημαίνεται δε ότι οι προπεριγραφόμενες ελάχιστες επεμβάσεις προσδιορίστηκαν με σκοπό την αποφυγή διπλασιασμού των εργασιών όταν η τελική επένδυση κατασκευαστεί επί τόπου, επιτυγχάνοντας έτσι τον έλεγχο και του κόστους. Περαιτέρω, στην από 10.7.2010 έκθεση των περιβαλλοντολόγων Ιερόθεου-Δημόπουλου αναφέρεται ότι κατά την κατασκευή της σήραγγας έγινε διάτρηση υδροπερατών στρωμάτων, η οποία δημιούργησε παροχές νερού μέσα στη σήραγγα της τάξεως των 500-1000 m³/h (κυρίως από το 3ο μέχρι και το 7ο χλμ.). Οι παροχές αυτές αντλούνται μέσω του παραθύρου της Αγορασιάς και διοχετεύονται σε παρακείμενο παραπόταμο του Αχελώου. Κατά την έκθεση «προφανώς οι πολύ μεγάλες αυτές παροχές υδάτων, υποβαθμίζουν την ικανότητα του υδροφόρου να τροφοδοτήσει σημαντικές πηγές στα πεδινά, πιθανώς υδρογεωτρήσεις, υπό πίεση υδροφορείς κ.λπ. Οι αρνητικές επιπτώσεις που υφίσταται σήμερα η περιοχή θα αρθούν με την εσωτερική επένδυση και στεγανοποίηση της σήραγγας, ώστε το υπόγειο νερό να συνεχίσει τη φυσική του ροή μέσα στον υδροφόρο ορίζοντα». Επισημαίνεται δε στην ίδια έκθεση ότι αρνητικές επιπτώσεις στη μορφολογία του εδάφους, στα γεωλογικά χαρακτηριστικά και στα επιφανειακά ύδατα της περιοχής θα επέλθουν από τις επεμβάσεις για προσφορά αδρανών υλικών, την απόρριψη πλεοναζόντων ή ακατάλληλων προϊόντων εκσκαφής, από τις εγκαταστάσεις των εργοταξίων και την κατάληψη χώρων για τις εργασίες, ενώ ήδη κατά τις φάσεις κατασκευής της σήραγγας έχουν προκληθεί σοβαρές επεμβάσεις στα υδατορεύματα της περιοχής λόγω επίχωσης και κατάληψης της κοίτης για την εγκατάσταση εργοταξίων, απόρριψη των πλεοναζόντων υλικών και αλλοίωση της ενεργού διατομής τους από τους δανειοθαλάμους απόληψης αμμοχάλικου εκ της κοίτης και αδρανών υλικών, όμως οι επιπτώσεις αυτές δεν είναι νέες και έχουν ήδη αναφερθεί στη Μ.Π.Ε. του κυρίως έργου.

7. Επειδή, το καθ' ου Ίδρυμα υποστηρίζει με το υπόμνημά του ότι οι ως άνω εκθέσεις μπορεί να αποτελούν νεότερα όχι όμως κρίσιμα στοιχεία που να δικαιολογούν την ανάκληση της 141/2010 αποφάσεως της Επιτροπής Αναστολών. Ειδικότερα, ισχυρίζεται ότι η πρώτη έκθεση δεν τεκμηριώνει ενεστώτα, αλλά μόνο δυνητικό κίνδυνο κατάρρευσης της σήραγγας, αφού δεν καταρτίστηκε παράλληλα και ειδική γεωλογική μελέτη για την αλλαγή της συμπεριφοράς της βραχομάζας στην πάροδο του χρόνου, και προτείνει μέτρα που διασφαλίζουν τη μακροχρόνια σταθερότητα της σήραγγας και όχι μέτρα προσωρινά (π.χ. ενίσχυση προσωρινών αντιστηρίξεων), οι δε δυνητικοί κίνδυνοι που διαπιστώνονται σε αυτή οφείλονται στην αντίθεση με τις αρχές της καλής πίστης και της χρηστής διοίκησης συμπεριφορά του Δημοσίου, το οποίο επέσπευσε την κατασκευή της σήραγγας προς δημιουργία τετελεσμένων γεγονότων παρ' όλο που όλες οι πράξεις περιβαλλοντικής αδειοδότησης του έργου ακυρώνονταν από το Δικαστήριο. Εξάλλου, κατά το καθ' ου, οι ίδιοι οι μελετητές βεβαιώνουν στη δεύτερη έκθεση ότι η αντλούμενη από τη σήραγγα

ποσότητα ύδατος παροχετεύεται σε παραπόταμο του Αχελώου και, συνεπώς, δεν τίθεται ζήτημα αλλοιώσεως ή απορρυθμίσεως της συμπεριφοράς των επιφανειακών ή υπογείων υδάτων στην οικεία υπολεκάνη απορροής. Περαιτέρω, ισχυρίζεται ότι η ολοκλήρωση της τελικής επένδυσης της σήραγγας, αλλά και η διενέργεια των εναλλακτικά προτεινόμενων επεμβάσεων, θα σημάνει την ολική επαναλειτουργία των εργοταξίων της περιοχής που είναι εγκατεστημένα στις κοίτες του Αχελώου και των παραποτάμων του και τη συνέχιση της ληλασίας τους με την απόληψη αδρανών υλικών για την παραγωγή σκυροδέματος, τη συνεχή κίνηση βαρέων οχημάτων και την εκ νέου παρενόχληση της πανίδας και ιχθυοπανίδας της περιοχής και ότι πάντως η μη λήψη των προτεινόμενων μέτρων και η επέλευση των περιγραφόμενων στην πρώτη έκθεση δυνητικών κινδύνων, θα επιφέρει απλώς και μόνο οικονομική ζημία από την επανεκσκαφή της σήραγγας, η οποία έχει συνεκτιμηθεί από την Επιτροπή Αναστολών.

8. Επειδή, οι ως άνω εκθέσεις, μεταγενέστερες της εκδόσεως της προαναφερόμενης αποφάσεως της Επιτροπής Αναστολών, συνιστούν νεότερα στοιχεία, κατά την έννοια του άρθρου 52 παρ. 9 του π.δ. 18/1989, και επομένως δικαιολογούν την επάνοδο της Επιτροπής Αναστολών επί της αιτήσεως αναστολής του καθ' ου η παρούσα αίτηση, τα δε περί του αντιθέτου προβαλλόμενα είναι απορριπτέα ως αβάσιμα.

9. Επειδή, οι διαπιστώσεις της δεύτερης εκθέσεως (από 10.7.2010) ότι «προφανώς» οι πολύ μεγάλες παροχές υδάτων που κατεισδύουν στη σήραγγα υποβαθμίζουν την ικανότητα του υδροφόρου να τροφοδοτήσει σημαντικές πηγές στα πεδινά, «πιθανές» υδρογεωτρήσεις και υπό πίεση υδροφορείς, δεν τεκμηριώνονται, καθ' όσον δεν προκύπτει εάν στηρίζονται σε συγκεκριμένα στοιχεία (μετρήσεις, αυτοψία κ.λπ.), αλλά ούτε αναφέρουν συγκεκριμένα ποιες πηγές και γεωτρήσεις υφίστανται αρνητικές επιπτώσεις και σε ποιο βαθμό. Εν πάση δε περιπτώσει, όπως βεβαιώνεται στην ως άνω έκθεση το ύδωρ που κατεισδύει στη σήραγγα παροχετεύεται μέσω αντλήσεως σε παρακείμενο παραπόταμο του Αχελώου. Συνεπώς, τα ως άνω διαλαμβανόμενα στην έκθεση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελούν κρίσιμο στοιχείο που να δικαιολογεί την χορήγηση της αιτούμενης ανάκλησης για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος της περιοχής.

10. Επειδή, η μερική ανάκληση της 141/2010 αποφάσεως της Επιτροπής Αναστολών ζητείται με την αιτιολογία ότι ενδεχόμενη κατάρρευση της σήραγγας θα έχει ως συνέπεια πολύ μεγαλύτερο κόστος ολοκλήρωσης των αναγκαίων εργασιών λόγω της ανάγκης εκτέλεσης νέων εκσκαφών και απομάκρυνσης των υλικών που θα έχουν καταπέσει, εάν τελικώς επιτραπεί η χρήση της μετά το πέρας της δικαστικής διαδικασίας. Όπως όμως κρίθηκε με την ως άνω απόφαση της Επιτροπής Αναστολών, η οποία συνεκτίμησε και την οικονομική ζημία που επικαλέσθηκε το Δημόσιο, τυχόν συνέχιση των εργασιών στις εν εξελίξει εργολαβίες θα καταστήσει έτι δυσχερέστερη και οικονομικά πιο δαπανηρή την επαναφορά του χώρου στην προτέρα κατάσταση σε περίπτωση ευδοκιμήσεως της αιτήσεως ακυρώσεως, ενώ θα έχει ως συνέπεια την επίταση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης της περιοχής και δη των υδατορευμάτων από την εγκατάσταση και λειτουργία εργοταξίων για τις ανάγκες απόληψης των αδρανών υλικών. Συνεπώς, κατά το μέρος που με την κρινόμενη αίτηση ζητείται η μερική ανάκληση της προαναφερθείσας αποφάσεως, ώστε να επιτραπεί η ολοκλήρωση της τελικής επένδυσης σε όλο το μήκος της σήραγγας και δεδομένου ότι, όπως προκύπτει από την πρώτη (από 16.6.2010) από τις προπαρατεθείσες εκθέσεις η ευστάθεια της σήραγγας δύναται να επιτευχθεί και με άλλα μέτρα, η αίτηση είναι απορριπτέα, καθ' όσον τα προσκομισθέντα στοιχεία δεν ανατρέπουν πάντως τα δεδομένα στα οποία στηρίχθηκε η 141/2010 της Επιτροπής Αναστολών κατά την απόρριψη του σχετικού ισχυρισμού του Δημοσίου.

11. Επειδή, οι εναλλακτικά προτεινόμενες στην πρώτη έκθεση πραγματογνωμοσύνης «ελάχιστες» επεμβάσεις προς αποτροπή του κινδύνου κατάρρευσης της σήραγγας είναι ιδιαίτερα εκτεταμένες, καθ' όσον συνεπάγονται την ολοκλήρωση της τελικής επένδυσης στο ήμισυ περίπου του ανεπένδυτου τμήματος της σήραγγας και την πλήρωση με ισχύ σκυρόδεμα των εγκαρσίων, προετοιμασία δαπέδου και εφαρμογή εκτοξευόμενου σκυροδέματος στις παρειές και στο θόλο της σήραγγας στο υπόλοιπο τμήμα των 6.834 μ., όπως δε βεβαιώνεται στην έκθεση αυτή οι εν λόγω επεμβάσεις διασφαλίζουν τη μακροχρόνια σταθερότητα της σήραγγας και όχι την προσωρινή ευστάθειά της έως ότου λήξει η εκκρεμοδικία. Δεν αποδεικνύεται όμως ότι οι επεμβάσεις αυτές είναι απολύτως αναγκαίες προκειμένου να αποφευχθεί η κατάρρευση της σήραγγας, πολλώ δε μάλλον καθ' όσον, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις των μελετητών, η σήραγγα είναι σε καλή κατάσταση, η σταθερότητα του θόλου είναι επαρκής και οι αντλήσεις του νερού ελαχιστοποιούν τις αρνητικές συνέπειες στη συμπεριφορά των υποστηρίξεων και της βραχόμαζας. Εν όψει των ανωτέρω, πιθανολογείται ότι η λήψη των μέτρων αυτών θα δημιουργήσει νέα πραγματική κατάσταση δυσχερώς επανορθώσιμη σε περίπτωση ευδοκιμήσεως της αιτήσεως ακυρώσεως και θα επιφέρει περαιτέρω επιδείνωση του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής από την επαναλειτουργία των ήδη εγκατεστημένων στις κοίτες των υδατορευμάτων εργοταξίων.

12. Επειδή, με τα δεδομένα αυτά, η Επιτροπή κρίνει ότι η αιτούμενη ανάκληση μπορεί να γίνει δεκτή μόνο κατά το μέρος που συνίσταται στη λήψη μέτρων αναγκαίων για την προσωρινή, έως τη λήξη της εκκρεμοδικίας, ευστάθεια της σήραγγας. Δεδομένου δε ότι κατά τα διαλαμβανόμενα

στην πρώτη έκθεση πραγματογνωμοσύνης (Κεφ. 3, σελ. 9), τα ήδη υπάρχοντα μέτρα προσωρινής υποστήριξης έχουν φθαρεί από την πάροδο του χρόνου και τη δράση του ύδατος εντός της σήραγγας, η Επιτροπή καλεί τη Διοίκηση όπως, εντός 30 ημερών από την κοινοποίηση της παρούσας απόφασης, υποδείξει τα απολύτως αναγκαία μέτρα ενίσχυσης ή αντικατάστασης των προσωρινών υποστηρίξεων και αντλήσεων που θα διασφαλίζουν την ευστάθεια της σήραγγας έως τη λήξη της εκκρεμοδικίας.

Δ ι ά τ α ύ τ α

Απορρίπτει τις αιτήσεις εν μέρει.

Αναβάλλει την οριστική κρίση κατά τα λοιπά και επιφυλάσσεται να αποφανθεί επί των υπό κρίση αιτήσεων μετά την πάροδο της τασσομένης στη Διοίκηση τριακονθημέρου προθεσμίας, εντός της οποίας οφείλει να παράσχει στο Δικαστήριο τα στοιχεία που αναφέρονται στο σκεπτικό της αποφάσεως.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα στις 27 Ιανουαρίου 2011 και εκδόθηκε στις 24 Φεβρουαρίου 2011.

Ο Πρόεδρος

Η Γραμματέας

Π. Πικραμμένος

Μ. Παπαδοπούλου

Η Επιτροπή Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας
(άρθρο 52 του π.δ/τος 18/1989, όπως αντικαταστάθηκε με
το άρθρο 35 του ν. 2721/1999)

Συνεδρίασε σε συμβούλιο στις 18 Απριλίου 2011, με την εξής σύνθεση: Π. Πικραμμένος, Πρόεδρος,
Αικ. Σακελλαροπούλου, Ηρ. Τσακόπουλος, Σύμβουλοι, Γραμματέας η Μ. Παπασαράντη.

Α. Για να αποφασίσει σχετικά με την από 11 Οκτωβρίου 2010 αίτηση:
του Υπουργού Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων,
κατά του Κοινωφελούς Ιδρύματος με την επωνυμία, «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΤΑΜΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ -
WWF
ΕΛΛΑΣ»,

Β. Για να αποφασίσει σχετικά με την από 19 Σεπτεμβρίου 2010 αίτηση:
της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Μαγνησίας,
κατά του Κοινωφελούς Ιδρύματος με την επωνυμία, «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΤΑΜΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ -
WWF
ΕΛΛΑΣ»,

Γ. Για να αποφασίσει σχετικά με την από 8 Σεπτεμβρίου 2010 αίτηση:
των : 1) Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Λάρισας, 2) Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ)
του Ν. Τρικάλων, 3) Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) του Ν. Λάρισας, 4) Τοπικής
Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) του Ν. Καρδίτσας, 5) Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας /
Περιφερειακού Τμήματος Κεντρικής και Δυτικής Θεσσαλίας, που εδρεύει στη Λάρισα (Καλλιθέας 7
και Τζαβέλλα),

κατά του Κοινωφελούς Ιδρύματος με την επωνυμία, «ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΤΑΜΕΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ -
WWF
ΕΛΛΑΣ».

Με τις αιτήσεις αυτές ζητείται να ανακληθεί η υπ' αριθμ. 141/2010 απόφαση της Επιτροπής
Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Κατά τη συνεδρίασή της η Επιτροπή άκουσε την Εισηγήτρια, Σύμβουλο Αικ. Σακελλαροπούλου.

Α φ ο ύ μ ε λ έ τ η σ ε τ α σ χ ε τ ι κ ά έ γ γ ρ α φ α
Σ κ έ φ θ η κ ε κ α τ ά τ ο Ν ό μ ο

1. Επειδή, οι δύο πρώτες αιτήσεις ασκούνται κατά νόμο άνευ καταβολής παραβόλου, ενώ για την
άσκηση της τρίτης αιτήσεως έχει καταβληθεί το νόμιμο παράβολο (ειδικό έντυπο παραβόλου Α
2722275).

2. Επειδή, με τις υπό κρίση αιτήσεις ζητείται η μερική ανάκληση της υπ' αριθμ. 141/2010
αποφάσεως της Επιτροπής Αναστολών, με την οποία, κατόπιν αποδοχής σχετικής αιτήσεως του
καθ' ου Ιδρύματος «Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση-WWF ΕΛΛΑΣ», διατάχθηκαν, ως πρόσφορα
κατ' άρθρο 52 του π.δ. 18/1989 μέτρα, η άμεση διακοπή όλων των εργασιών που διενεργούνται
και αποσκοπούν αμέσως ή εμμέσως στην κατασκευή του έργου της εκτροπής του ποταμού
Αχελώου, η αποχή από κάθε υλική ενέργεια που κατατείνει στην ολοκλήρωση και λειτουργία των
έργων που συνδέονται με την εκτροπή του άνω ρου του εν λόγω ποταμού και η μη λειτουργία
όσων εκ των έργων χρήσης και αξιοποίησης υδάτων έχουν ήδη ολοκληρωθεί. Η ανάκληση ζητείται
προκειμένου να επιτραπεί η πραγματοποίηση εργασιών για την αποτροπή του κινδύνου
κατάρρευσης της ήδη διανοιγείσας σήραγγας του Αχελώου.

3. Επειδή, οι υπό κρίση αιτήσεις, με τις οποίες ζητείται η μερική ανάκληση της αυτής απόφασης
της Επιτροπής Αναστολών, είναι συναφείς και πρέπει να συνεκδικασθούν.

4. Επειδή, το καθ' ου Ίδρυμα «Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση-WWF Ελλάς» παραδεκτός υποβάλλει το από 18.4.2011 υπόμνημα, με το οποίο ζητεί την απόρριψη των υπό κρίση αιτήσεων.

5. Επειδή, με την 151/2011 απόφαση της Επιτροπής Αναστολών απορρίφθηκαν εν μέρει οι κρινόμενες αιτήσεις, ειδικότερα δε κατά το μέρος που επιδίωκαν να επιτραπεί η ολοκλήρωση της τελικής επένδυσης σε όλο το μήκος της σήραγγας, με την αιτιολογία ότι η ολοκλήρωση της επένδυσης θα καταστήσει έτι δυσχερέστερη και οικονομικά πιο δαπανηρή την επαναφορά του χώρου στην προτέρα κατάσταση σε περίπτωση ευδοκιμήσεως της αιτήσεως ακυρώσεως, ενώ θα έχει ως συνέπεια την επίταση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης της περιοχής και δη των υδατορευμάτων από την εγκατάσταση και λειτουργία εργοταξίων για τις ανάγκες απόληξης των αδρανών υλικών. Εξ άλλου, από τις προσκομισθείσες εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης δεν αποδείχθηκε, κατά την κρίση της Επιτροπής, ότι η ολοκλήρωση της τελικής επένδυσης σε όλο το μήκος είναι απολύτως αναγκαία για την αποφυγή του κινδύνου κατάρρευσης της σήραγγας. Περαιτέρω, με την ίδια ως άνω απόφαση κρίθηκε ότι οι εναλλακτικά προτεινόμενες, με τις ως άνω εκθέσεις, επεμβάσεις, οι οποίες συνίσταντο στην ολοκλήρωση της τελικής επένδυσης στο ήμισυ περίπου του ανεπένδυτου τμήματος και εφαρμογή υποστηρικτικών μέτρων στο υπόλοιπο τμήμα των 6.834 μ., είναι ιδιαίτερα εκτεταμένες, διασφαλίζουν τη μακροχρόνια σταθερότητα της σήραγγας και όχι την προσωρινή ευστάθειά της έως ότου λήξει η εκκρεμοδικία, ενώ δεν αποδείχθηκε ότι είναι απολύτως αναγκαίες προκειμένου να αποφευχθεί η κατάρρευση της σήραγγας. Εν όψει των ανωτέρω, αλλά και επειδή η λήψη των εν λόγω μέτρων θα δημιουργήσει, κατά τα προεκτεθέντα, νέα πραγματική κατάσταση δυσχερώς επανορθώσιμη σε περίπτωση ευδοκιμήσεως της αιτήσεως ακυρώσεως και θα επιφέρει περαιτέρω επιδείνωση του φυσικού περιβάλλοντος από την επαναλειτουργία των ήδη εγκατεστημένων στις κοίτες των υδατορευμάτων εργοταξίων, οι κρινόμενες αιτήσεις απορρίφθηκαν ως προς αμφοτέρω τα ως άνω μέρη. Αντίθετα, με την ίδια απόφαση εκρίθη ότι οι αιτήσεις ανακλήσεως μπορούν να γίνουν δεκτές μόνο κατά το μέρος που συνίστανται στη λήψη μέτρων αναγκαίων για την προσωρινή, έως τη λήξη της εκκρεμοδικίας, ευστάθεια της σήραγγας, δεδομένου δε ότι από τα προσκομισθέντα στοιχεία προέκυπτε ότι τα ήδη υπάρχοντα μέτρα προσωρινής υποστήριξης έχουν φθαρεί από την πάροδο του χρόνου και τη δράση του ύδατος εντός αυτής, αναβλήθηκε η οριστική κρίση προκειμένου να υποδειχθούν από τη Διοίκηση εντός τριακονθημέρου προθεσμίας τα απολύτως αναγκαία μέτρα διασφάλισης της προσωρινής ευστάθειας του ως άνω έργου. Ήδη, μετά την εμπρόθεσμη υποβολή των σχετικών στοιχείων και διευκρινίσεων από τη Διοίκηση, οι υπό κρίση αιτήσεις εισάγονται κατά το μέρος αυτό προς λήψη αποφάσεως.

6. Επειδή, με το με αρ. πρωτ. 477/Φ.220.1/28.3.2011 έγγραφο της Ε.Υ.Δ.Ε./Ο.Σ.Υ.Ε. του Υπουργείου Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, η Διοίκηση υποδεικνύει μία δέσμη μέτρων που πρέπει να ληφθούν προκειμένου να διασφαλισθεί η προσωρινή ευστάθεια της σήραγγας, δεδομένης της φθοράς που έχουν υποστεί τα υφιστάμενα μέτρα αντιστήριξης από την πάροδο του χρόνου και τη δράση του ύδατος, η οποία οδήγησε, μετά την έναρξη των βροχών του φθινοπώρου του 2010, σε μικρές ή μεγαλύτερες καταπτώσεις σε δέκα (10) σημεία της σήραγγας και σε εκτεταμένη κατάρρευση πετρωμάτων σε άλλα δύο (2) σημεία αυτής. Τα μέτρα αυτά συνίστανται στα εξής: «1. Σε όλο το ανεπένδυτο τμήμα της σήραγγας, δηλαδή από ΧΘ 0+00 έως ΧΘ 11+964, αλλά και στις εγκάρσιες στοές που χρησιμοποιούνται για τον ελιγμό των μηχανημάτων, θα γίνουν οι παρακάτω έλεγχοι και επεμβάσεις: - Τμήματα που έχουν καταρρεύσει, αφού εξυγιανθούν, θα υποστηριχθούν από τη στιβαρότερη διατομή υποστήριξης της βραχομάζας κατηγορίας V. - Στα τμήματα που λόγω της δράσης του νερού έχουν υποβαθμιστεί τα μηχανικά χαρακτηριστικά της, θα γίνεται η ταξινόμηση σε κατηγορία βράχου σύμφωνα με τη σημερινή κατάσταση και αφού προηγηθεί η εξυγίανση της περιοχής θα εφαρμοσθούν τα αντίστοιχα μέτρα υποστήριξης. - Τέλος θα αντικατασταθούν τα μέτρα υποστήριξης που έχουν φθαρεί από την πάροδο του χρόνου και τη δράση του ύδατος. 2. Προετοιμασία και βελτίωση του δαπέδου της σήραγγας από ΧΘ 0+100 έως ΧΘ 9+000 (με κατάλληλης μορφής σκυροδέτηση για τη ροή των υδάτων) για τους παρακάτω λόγους: - Για να σχηματισθεί ολοκληρωμένος δακτύλιος παραλαβής του φορτίου της βραχομάζας που είναι βασική προϋπόθεση για την ευστάθεια της σήραγγας. - Με την κατάλληλη διαμόρφωση του πυθμένα θα αποτραπεί η διάβρωσή του από τη ροή του ύδατος και ειδικά στα σημεία επαφής με τις παρειές της σήραγγας. - Όταν οι προαναφερόμενες εργασίες περαιωθούν, θα είναι δυνατό να σταματήσει η άντληση των υδάτων, αφού θα έχει διασφαλισθεί η φυσική ροή τους εντός της σήραγγας και η εξόδός τους από το μέτωπο εξόδου με την κατασκευή ανοικτής τάφρου μέχρι τον παρακείμενο χείμαρρο (Πάμισσο). 3. Περιοδικός έλεγχος της κατάστασης των υποστηρίξεων, ώστε να είναι δυνατή η επέμβαση με μέτρα εξυγίανσης το γρηγορότερο δυνατό». Όπως βεβαιώνεται στο

εν λόγω έγγραφο τα προτεινόμενα μέτρα είναι προσωρινά και η λειτουργία τους παύει μετά την εφαρμογή της τελικής επένδυσης, συμπεριλαμβάνουν δε, μεμονωμένα ή σε συνδυασμό, εκτοξευόμενο σκυρόδεμα με δομικό πλέγμα ή εκτοξευόμενο σκυρόδεμα με χαλύβδινες ίνες, αγκύρια βράχου, χαλύβδινα πλαίσια, δικτυωτά πλαίσια υποστήριξης και ελάσματα, ανάλογα με την κατηγορία της βραχομάζας (I, II, III, IV, V) που πρέπει να υποστηριχθεί. Τέλος, επισημαίνεται ότι για την εκτέλεση των απαιτούμενων εργασιών θα επαναλειτουργήσουν τα εργοτάξια της περιοχής Δρακότρυπας και Αγορασιάς που είναι εγκατεστημένα μακριά από τις κοίτες του Αχελώου και των παραποτάμων του, η δε προμήθεια των απαραίτητων αδρανών υλικών για την παρασκευή του σκυροδέματος δεν θα προέλθει από απόληψη από τις κοίτες των ποταμών, αλλά από νόμιμα λειτουργούντα λατομεία των νομών Τρικάλων και Άρτας και η κίνηση των φορτηγών θα περιοριστεί στην επαρχιακή οδό Καρδίτσας-Άρτας, όπου η κίνηση παρόμοιων οχημάτων είναι ήδη μεγάλη.

7. Επειδή, η Επιτροπή, αφού έλαβε υπ' όψιν: α) ότι τα ως άνω προτεινόμενα από τη Διοίκηση μέτρα είναι προσωρινά και δεν συνεπάγονται την κατασκευή της τελικής επένδυσης σε οιοδήποτε τμήμα του υπολειπόμενου ανεπένδυτου μέρους της σήραγγας, β) ότι η λήψη των ως άνω μέτρων διασφαλίζει, κατά την κρίση της Διοικήσεως, τη διατήρηση της υφιστάμενης πραγματικής κατάστασης μέχρι τη λήξη της εκκρεμοδικίας, ήτοι την αποτροπή της πλήρους απαξίωσης του τεχνικού έργου της σήραγγας, το οποίο θα είχε ως συνέπεια αφ' ενός τη δημιουργία καταστάσεων μη επανορθώσιμων, σε περίπτωση απορρίψεως της αιτήσεως ακυρώσεως, λόγω της κατάρρευσης του έργου και αφ' ετέρου την ιδιαίτερα σημαντική οικονομική επιβάρυνση για την εκ νέου διάνοιξη της σήραγγας, γ) ότι για την εκτέλεση των απαιτούμενων εργασιών η Διοίκηση δεσμεύεται ότι δεν θα χρησιμοποιήσει εργοτάξια εγκατεστημένα στις κοίτες του Αχελώου και των παραποτάμων του, η δε απόληψη των απαραίτητων αδρανών υλικών δεν θα γίνει από τις κοίτες των ποταμών, αλλά από νόμιμα λειτουργούντα λατομεία, καθώς και την ανάγκη συνεχούς ελέγχου και άμεσων επεμβάσεων, όπου απαιτηθεί, για την εξασφάλιση της προσωρινής ευστάθειας της σήραγγας, κρίνει ότι πρέπει να γίνουν δεκτές οι υπό κρίση αιτήσεις κατά το εκτεθέν μέρος και να επιτραπεί η λήψη των περιγραφόμενων στο ως άνω έγγραφο προσωρινών μέτρων. Επιτρέπει επίσης την λήψη, κατά περίπτωση, παρόμοιων μέτρων στο μέλλον, υπό την αυστηρή προϋπόθεση ότι πρόκειται για προσωρινά υποστηρικτικά μέτρα κατά τα διαλαμβανόμενα στο εν λόγω έγγραφο. Τέλος, υποχρεώνει τη Διοίκηση να ενημερώνει το Δικαστήριο για τις πραγματοποιούμενες, κατά τα ανωτέρω, εργασίες, μετά την ολοκλήρωσή τους.

Δ ι ά τ α ύ τ α

Δέχεται τις κρινόμενες αιτήσεις, κατά τα διαλαμβανόμενα στο αιτιολογικό της αποφάσεως.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα στις 18 Απριλίου 2011 και εκδόθηκε στις 19 Απριλίου 2011.

Ο Πρόεδρος
Π. Πικραμμένος

Η Γραμματέας
Μ. Παπασαράντη

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΥΠΟ.ΜΕ.ΔΙ./ Γ.Γ.Δ.Ε.**

**Αριθμός Γνωμοδοτήσεως 175 / 2010
ΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ**

Β' Τμήμα

Συνεδρίαση της 10ης - 5 - 2010

Σύνθεση

Πρόεδρος: Θεόδωρος Ρεντζεπέρης, Αντιπρόεδρος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Νομικοί Σύμβουλοι: Νικόλαος Κατσίμπας, Χρήστος Παπαδόπουλος, Ιωάννης Τρίαντος, Αλέξανδρος Καραγιάννης.

Εισηγητής: Χρήστος Μητκίδης, Πάρεδρος Ν.Σ.Κ.

Αριθμός Ερωτήματος: Το υπ' αριθ. 823/Φ.220.1/9-4-2010 έγγραφο της Ειδικής Υπηρεσίας Δημοσίων Έργων Οδικών Σηράγγων και Υπογείων Έργων (ΕΥΔΕ/ΟΣΥΕ) της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Έργων του Υπουργείου Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων.

Περίληψη ερωτήματος: Ερωτάται, αν η Διευθύνουσα Υπηρεσία του έργου «Κατασκευή σήραγγας εκτροπής Αχελώου προς Θεσσαλία», για το οποίο έχει εκδοθεί βεβαίωση περαίωσης, μπορεί να χορηγήσει εντολή προς τον ανάδοχο για την εκτέλεση όλων απαραίτητων εργασιών άντλησης υδάτων από το τμήμα της σήραγγας που δεν έχει επενδυθεί εσωτερικά, παρά την απόφαση 141/2010 της Επιτροπής Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας, με την οποία διατάσσεται η άμεση διακοπή όλων των εργασιών που αποσκοπούν, αμέσως ή εμμέσως, στην κατασκευή του έργου της εκτροπής, καθώς και την αποχή από κάθε υλική ενέργεια που κατατείνει στην ολοκλήρωση και λειτουργία των έργων που συνδέονται με το εγχείρημα της εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού.

Επί του ερωτήματος αυτού το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους γνωμοδότησε ως ακολούθως:

Α. 1. Όπως προκύπτει από το έγγραφο του ερωτήματος, ανατέθηκε στην Κ/Ξ των εταιρειών «Impregilo SpA – SGF Inc SpA» το δημόσιο έργο «Κατασκευή σήραγγας εκτροπής Αχελώου προς Θεσσαλία», που αποτελεί ένα από τα έργα που συνιστούν το εγχείρημα της εκτροπής μέρους των υδάτων του Αχελώου ποταμού προς τη θεσσαλική πεδιάδα. Η εκτέλεση των εργασιών της σύμβασης ολοκληρώθηκε και εκδόθηκε, στις 21-10-2009, η βεβαίωση περαίωσης, πλην όμως το έργο δεν ολοκληρώθηκε κατασκευαστικά, διότι εξαντλήθηκε η δυνατότητα ανάθεσης συμπληρωματικών εργασιών, λόγω υπέρβασης του ορίου του 50% του ποσού της αρχικής σύμβασης, χωρίς να επαρκέσει το διατεθέν ποσό για την κατασκευαστική ολοκλήρωση του έργου, για την οποία απαιτείται προσέτι η επένδυση της διανοίγειας σήραγγας, η οποία επένδυση κατά ένα τμήμα της σήραγγας, μήκους 12 χιλιομέτρων περίπου, δεν έχει κατασκευασθεί (παρότι η σήραγγα έχει διανοιγεί).

2. Για τη νομιμότητα του έργου του Αχελώου (συνολικά) και πιο συγκεκριμένα για τη νομιμότητα των περιβαλλοντικών όρων υπό τους οποίους εκτελείται το έργο, ασκήθηκε στο Συμβούλιο Επικρατείας αίτηση ακύρωσης, η οποία συζητήθηκε και εκδόθηκε η (μη οριστική) απόφαση 3053/2009 της Ολομέλειας του δικαστηρίου, με την οποία υποβάλλεται στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρώην ΔΕΚ) σειρά προδικαστικών ερωτημάτων, για την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου που διέπει την εν λόγω διαφορά, επί των οποίων εκκρεμεί η έκδοση της απόφασης του δικαστηρίου. Ύστερα από την έκδοση της απόφασης 3053/2009 του ΣτΕ, ασκήθηκε αίτηση αναστολής εκτέλεσης των έργων που βρίσκονται σε εξέλιξη για την εκτροπή του Αχελώου, επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση **141/2010** της Επιτροπής Αναστολών του Συμβουλίου της Επικρατείας με την οποία κρίθηκε, επί λέξει, σε σχέση με το έργο ολοκλήρωσης της επένδυσης της σήραγγας, το οποίο κατά τη συζήτηση της σχετικής αίτησης ήταν σε διαδικασία ανάθεσης, ότι *«μεγάλο τμήμα του έργου της εκτροπής είναι ακόμα ανεκτέλεστο, η δε συνέχιση των εργασιών και τυχόν λειτουργία των κατασκευασθέντων επιμέρους έργων θα επιφέρει περαιτέρω επιδείνωση του φυσικού περιβάλλοντος, δηλαδή περαιτέρω αλλοίωση της μορφής του τοπίου, κλονισμό του ποταμίου και των παραποταμίων οικοσυστημάτων του Αχελώου και επιβάρυνση του υδατικού δυναμικού του ποταμού, μη δυνάμενη να επανορθωθεί σε περίπτωση ευδοκίμησεως της αιτήσεως ακυρώσεως... η Επιτροπή κρίνει ότι η υπό κρίση αίτηση θα πρέπει να γίνει δεκτή και να διαταχθούν, κατ'εφαρμογή του άρθρου 52 του ΠΔ 18/89, ...ως πρόσφορα μέτρα α) η άμεση διακοπή όλων των εργασιών που διενεργούνται και αποσκοπούν,*

Ερώτ. 5064

2 4

αμέσως ή εμέσως, στην κατασκευή του έργου της εκτροπής, καθώς και η αποχή από κάθε υλική ενέργεια που κατατείνει στην ολοκλήρωση και λειτουργία των έργων που συνδέονται με το επίμαχο εγχείρημα της εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού».

3. Κατόπιν τούτων και επειδή η ανάδοχος του έργου κατασκευής της σήραγγας κοινοπραξία απηύθυνε έγγραφο προς την Προϊσταμένη Αρχή, με το οποίο επισημαίνει την ανάγκη για την άντληση των υδάτων που αναβλύζουν στη σήραγγα (στο τμήμα που δεν έχει επενδυθεί) προς αποτροπή καταρρεύσεων των τοιχωμάτων αυτής, τίθεται το ερώτημα, αν οι αναγκαίες αντλήσεις υδάτων, τις οποίες εκτελεί ο ανάδοχος για την προστασία των ηρανών του ανεπένδυτου τμήματος της σήραγγας εκτροπής από διαβρώσεις και κατολισθήσεις, οι οποίες αναγκάως θα προκληθούν από την παρουσία υδάτων εντός της σήραγγας, εμπίπτουν στις ενέργειες που απαγορεύονται με την απόφαση 141/2010 της Επιτροπής Αναστολών του ΣτΕ.

Β.1. Η χορήγηση αναστολής εκτέλεσης της προσβαλλόμενης με αίτηση ακυρώσεως εκτελεστής διοικητικής πράξης ρυθμίζεται στο άρθρο 52 του ΠΔ 18/89, το οποίο δεν περιέχει ειδικές διατάξεις περί της εκτέλεσης της απόφασης αναστολής, κατά συνέπεια έχουν εφαρμογή οι γενικές διατάξεις περί υποχρέωσης συμμόρφωσης της διοίκησης στις αποφάσεις των δικαστηρίων.

Συγκεκριμένα, στο άρθρο 95 παρ. 5 του ισχύοντος Συντάγματος ορίζεται ότι η διοίκηση έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται προς τις δικαστικές αποφάσεις και η παράβαση της υποχρέωσης αυτής γεννά ευθύνη για κάθε αρμόδιο διοικητικό όργανο, σύμφωνα με τους ορισμούς του νόμου. Σε εκτέλεση της συνταγματικής διάταξης εκδόθηκε ο **Ν 3068/2002**, που ορίζει (άρθρο 1) ότι «*Το Δημόσιο, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και τα λοιπά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου έχουν υποχρέωση να συμμορφώνονται χωρίς καθυστέρηση προς τις δικαστικές αποφάσεις και να προβαίνουν σε όλες τις ενέργειες που επιβάλλονται για την εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής και για την εκτέλεση των αποφάσεων. Δικαστικές αποφάσεις κατά την έννοια του προηγούμενου εδαφίου είναι όλες οι αποφάσεις των διοικητικών, πολιτικών, ποινικών και ειδικών δικαστηρίων που παράγουν υποχρέωση συμμόρφωσης ή είναι εκτελεστές κατά τις οικείες δικονομικές διατάξεις και τους όρους που κάθε απόφαση τάσσει*».

Περαιτέρω, με τα άρθρα 2 και 3 του ίδιου νόμου, εγκαθιδρύεται ειδική διαδικασία επίλυσης των διαφορών που γεννώνται από την παράλειψη ή άρνηση συμμόρφωσης ή και την πλημμελή συμμόρφωση της αρχής που έχει την υποχρέωση συμμόρφωσης στη δικαστική απόφαση, από Τριμελές Συμβούλιο του ΣτΕ, όταν πρόκειται για αποφάσεις του δικαστηρίου αυτού.

2. Το ειδικότερο περιεχόμενο και η έκταση των υποχρεώσεων συμμόρφωσης εξαρτώνται και προσδιορίζονται από το διατακτικό, αλλά και το σκεπτικό της δικαστικής απόφασης. Στην προκείμενη περίπτωση, το καθ' ού η αίτηση αναστολής δημόσιο έχει υποχρέωση, σύμφωνα με τα προαναφερόμενα και το σκεπτικό της απόφασης 141/2010 της Επιτροπής Αναστολών του ΣΤΕ, να προβεί στην άμεση διακοπή όλων των εργασιών που διενεργούνται και αποσκοπούν, αμέσως ή εμμέσως, στην κατασκευή του έργου της εκτροπής, καθώς και να απέχει από κάθε υλική ενέργεια που κατατείνει στην ολοκλήρωση και λειτουργία των έργων που συνδέονται με το επίμαχο εγχείρημα της εκτροπής του άνω ρου του Αχελώου ποταμού.

3. Σύμφωνα με την γνώμη της πλειοψηφίας, η οποία απαρτίσθηκε από τους νομικούς συμβούλους Νικόλαο Κατσιμπα, Ιωάννη Τρίαντο και Αλέξανδρο Καραγιάννη (ψηφοί 3 έναντι 2), αρμόδιο να ερμηνεύσει (και ενδεχομένως να αναθεωρήσει την απόφασή του) την έννοια της απόφασής του, περί του αν η εκτέλεση των εργασιών που αναφέρονται στο έγγραφο του ερωτήματος, δηλαδή η άντληση των υδάτων που διαπερνούν τα τοιχώματα της σήραγγας εκτροπής και λιμνάζουν μέσα στη σήραγγα απειλώντας την ευστάθεια των πρανών και εκθέτοντας το έργο σε κίνδυνο μερικής κατάρρευσης, αποτελεί ενέργεια των οργάνων του δημοσίου που εμπίπτει ή όχι στις απαγορευτικές διατάξεις της απόφασης 141/1010 της Επιτροπής Αναστολών του Συμβουλίου Επικρατείας είναι το ίδιο το Συμβούλιο Επικρατείας, κατόπιν αιτήσεως η οποία πρέπει να υποβληθεί από το δημόσιο, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 52 παρ. 9 και 68 παρ. 2 του ΠΔ 18/1989 (μεταρρύθμιση ή και ερμηνεία της απόφασης αναστολής), δεδομένου ότι τυχόν ερμηνεία από το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους μπορεί να οδηγήσει σε καταδίκη του δημοσίου, λόγω μη συμμόρφωσης προς τη δικαστική απόφαση, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 3 του Ν 3068/2002.

Σύμφωνα με τη γνώμη της μειοψηφίας, η οποία απαρτίσθηκε από τον Πρόεδρο του Τμήματος Θεόδωρο Ρεντζεπέρη, Αντιπρόεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και τον νομικό σύμβουλο Χρήστο Παπαδόπουλο, με την οποία τάχθηκε και ο εισηγητής πάρεδρος Ν.Σ.Κ. Χρήστος Μητκίδης (γνώμη άνευ ψήφου), η άντληση των υδάτων και άλλες κατεπείγουσες ενέργειες προς αποφυγή των καταρρεύσεων της σήραγγας αποσκοπούν προδήλως στη διατήρηση του έργου στην κατάσταση που βρίσκεται το έργο σήμερα και την αποφυγή της χειροτέρευσής του, μέχρι να εκδοθεί η απόφαση επί της αιτήσεως ακυρώσεως και δεν συνιστούν με κανένα τρόπο «εργασία που διενεργείται και αποσκοπεί, άμεσα ή έμμεσα στην κατασκευή του έργου της εκτροπής», ούτε «υλική

ενέργεια που κατατείνει στην ολοκλήρωση και λειτουργία έργου που συνδέεται με την εκτροπή», οι οποίες και απαγορεύονται από την προαναφερθείσα απόφαση.

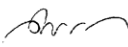
Συμπερασματικά προς τα ανωτέρω, το τμήμα γνωμοδοτεί κατά πλειοψηφία ότι το δημόσιο δεν πρέπει να προβεί το ίδιο σε ερμηνεία της απόφασης 141/2010 της Επιτροπής Αναστολών του ΣτΕ, προκειμένου να κρίνει αν επιτρέπεται από την απόφαση αυτή η άντληση των υδάτων που λιμνάζουν στο εσωτερικό της σήραγγας εκτροπής του Αχελώου ποταμού, αλλά πρέπει να υποβάλλει σχετική αίτηση στο δικαστήριο που εξέδωσε την απόφαση, για την ερμηνεία ή και μεταρρύθμιση της απόφασης.

ΘΕΩΡΗΘΗΚΕ

Αθήνα 17 - 5 - 2010

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

Ο ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΡΕΝΤΖΕΠΗΣ
ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ Ν.Σ.Κ.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΗΤΚΙΔΗΣ
ΠΑΡΕΔΡΟΣ ΝΣΚ

